BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
14 — D
1

XXV B 4

3. 83. 12

DE AGNOSCENDIS ASSERTIONIBVS CATHOLICIS ET HAERETICIS TRACTATVS

AVCTORE

ARNALDO ALBERTINO MAIORICENSI, olim Epiſcopo Pactenſi, & Citerioris Siciliȩ Apoſtolico Inquiſitore, nunc denuo poſt omnes editiones recognitus.

Quæſtionum Summis, & Indice aucto exornatus.

CVM PRIVILEGIO.

ROMAE, In ædibus Populi Romani.
M. D. L XXII.

DON BARTOLOMAEVS SEBASTIANVS EPISC. PACTENSIS HAERETICAE PRAVITATIS INQVISITOR, ET CAESAREAE MAIESTATIS CONSILIARIVS.

AD LECTOREM.

CVM primum omnium, Diuino fauente numine, ſedis Apoſtolicę gratia, & Cæſareæ Q. CAROLI Maieſtatis iuſſu, non modo Reuerendiſſimi Albertini Inquiſitoris aduerſus apoſtaticam hæreticamque prauitatem in hoc Trinacrię Regno, & Epiſcopatus Pactenſis dignitati, verum etiam Bibliothecæ ſucceſſiſſem: qui aſſuetus literarum amor erat, & quę mihi imminebat prouincia, tum ad meorum, tum ad illius librorum ſupellectilem, ex abſolutis quidem feriis me compellebant. Et dum tanti uiri noſtra ſanequàm ætate iuris peritorum principis ſcrutarer volumina; inter plurimos eius, aliorumque manibus archetypos hincinde diffuſos, pręſens celeberrimum opus (vt animus præſagiebat) noſtris ſubiit oculis: quod cum delibaſſem, indigeſtum licet, & ſcriptoris incuria, non modica ſane animaduerſione indigens, alterna temporis intercapedine, prout negociorum ratio concedebat, mihi perlegendum eſſe conſtitui. In cuius operis lectione adeo delectabar, vt non prius alicuius rei magnitudo me ſubtrahebat, quin illico, veluti magnete ferrum, ob diuerſa ibi quæſtionum deciſionumque genera, cognitu neceſſaria, obque iurium antilogias eius marte conciliatas, tam ſententiarum appoſita grauitate, quàm argutis eruditiſsimiſque rationi-

bus non inuitus alliciebar; & quò magis in ipſius ſtudio nauarem operam, ac perlecta conciperem, eò altiora optatuque digniſsima ſuggerebat; quę humanum an diuinum redoleant ingenium, omnium ſit iudicio. Illud equidem fatebor ingenue, me adeo ob eius melos in eam beneuolentiam atque neceſsitudinem adductum, vt nullis vigiliis, nulliſque peculii diſpendiis parcẽdum eſſe diiudicarim: immo ſatis iniquum citra culpam fore, niſi aureum hoc opus in lucem euocaretur, cum ne tanti præſulis authoritas ſua ſpe, ſuaque laude fruſtraretur; tum ne minimum quidem communi detractum eſſet vtilitati, quã non mediocrem etiam doctiſsimus quiſque eſſet habiturus. In quod animum libenter appuli, quò diſperſa ſuis aptarentur ſedibus, lituræ in clariſsimas literarum ſeries abirent, effigies cõſumpta tineis, nouis inducretur ueſtibus, errata diſperſis ſcriptorũ manibus germanam ſonarent ſententiam, ſolœciſmi Romanũ ſaperent eloquium; & mutila, pro viribus, abſolutam ac locuplerem redolerent orationem. Iis equidem conditionibus, eum libellum noſtris imprimendum expenſis, ac ſtudioſis tradendũ eſſe fas erat: in eum enim qui de omnibus ſe benemeriturũ ſtudebat, ingratum licet eſſe neminem; præcipue quòd pharmaca eò precioſiora continet, quò magis in medendis quibuſque animi morbis, ac refocillandis uirtutibus, ſingulare apportat præſidium. Incipe igitur lector hoc, qui nunquam deperit, cibo pingueſcere; non profecto Pægaſei fontis latices, verũ demiſſos cælitus imbres deguſtatos ſenties, quibus peruerſorum hæreſis demergendæ facultatem ſatis optimam lucraberis; & tandem ad omnium rerum opificem noſtrum ſempiternæ felicitatis obiectum iter nacturus es apertiſſimum. Vale.

IOANNIS VRBANI GVIDARII.
Ad librum.

I, Liber æthereas curſurus tutior auras :
 I, potes ad doctas quaslibet ire manus.
Ortus es auſpiciis, quæ raro contingit vlli
 Ad natalitium ſic habuiſſe ſuum.
Nam duo Pontifices,& ſancti quæſtor uterque
 Officii, natum te genuere ſuum.
Cui magis iſtorum debes? Arnaldus in umbris
 Me tulit; in lucis Bartholomęus opem.

IDEM.

Bartholomæus habet partum de morte triumphum
 Suſcitat Arnaldum quem dedit illa neci.

DISTICHON.

En doceo ſenſum verbi diſcernere verum,
 Ambiguæ vocis cenſeo & eloquium.

CVM AVCTOR TRACTATVM TRIPARTItum edidiſſet, titulo Speculi Inquiſitorum aſcriptum, adferrereturq; impreſſoribus tradẽdus; triremibus naufragãtibus, totus pene fluctibus maris dilutus eſt, ſaluis nõnullis chartarum foliis, ex quibus infra exaratæ quæſtiones vtiliſsimæ collectæ ſunt, quæ (ne periret labor Auctoris) viſæ ſunt publicandæ, cuius prologus cauſam operis & ordinem inſinuans ſequebatur.

PROOEMIVM AVCTORIS.

CVM multiplicia uariaque negociorum genera quotidie magiſtratibus ſe offerant in iudiciis & emergant, quæ ipſorum animos iudicãtium, etiã ſapientum, titubare trepidareque faciunt; ut nullus fere locus aliquando relinquatur, quid optandum, quidue cenſendum ſit: quia, teſtante Vlpiano iuriſconſulto, in l.natuia.ff.de præſcrip. verb. Natura rerũ introductum eſt, vt plura ſint negocia quàm vocabula: Ideo prouinciam gubernandæ reipublicæ ſubeuntes, vigiles eſſe ad ſcripturarum ſcrutiniũ oportet, vt hoſtibus in dies craſſantibus, pro viribus obſiſtant: et rurſus quæ deceant, licent, ac expediant canonice decernant; vt ii (quorũ agunt curam) quieſcant, & ſoporentur, ualeant inde tantæ ſolicitudinis apud Deum & homines rationem reddere: iis maxime deplorandis ſeculis, quibus quique ſui viribus ingenii plus vero confidentes, ſeipſos, non Chriſtum prædicantes, in aliorum perniciẽ & ſcandalum in labyrinthum errorum prolabuntur, vt vnius ſentẽtiã (ſpreta ueterum ſancta authoritate) ſuæ innitentes prudentiæ, inuiolabili totius Eccleſiæ iudicio præferre nõ erubeſcant: quaſi ille ſolus Spi-

ritum

ritum Dei habeat, cęteri uero humanum. Quod quanta vecordia ſit plenum, nullus ſapientū ignorat. Ii.n. ſunt fontes ſine aqua turbine uentoſæ nubiloſæq; elationis agitati, nugiſque inuoluti in eam quā fecerunt foueam incidunt. Magnæ quidem & damnandę temeritatis eſt, falſo dogmate plebem Chriſtianam erudire, vel longe vario ab inſtitutis Eccleſiæ, illiuſque præcepta conari conuellere; & demum exempla pernicioſa noxiis dubiis in fide vacillantibus proponere, tribuentes idiotis & infirmis dubitandi offendiculum circa ea quæ fide recta & certa tenenda omnino ſunt: in quibus non ſolum eſt ſuperfluum hæſitare, & hæſitando diſputare, ſed etiam illicitum & periculoſum. Et ſi unquàm paſtoribus uigilandi ſuper gregem præcepta indicta ſint, nunc vigiliarum neceſſitas urget; ne Lupus, immo Leo iam rugiens in ouile Domini ſubintret, neue Domini vi nea ſylueſcat; ac ne rurſus inimicus homo in agro Dominico zizaniam ſeminet: non vt dubios in iis quę fidei ſunt, pertinaci adhæſione nouis inſtruant ſcripturis, ſed ut canonicis cohærceāt cauteriis. Latratu enim & baculo lupi arcentur. Ideo Paulus electionis uas Actuum. 20. ad hoc cautos reddidit paſtores, inquiens. Attendite uobis & uniuerſo gregi, in quo uos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos ad regendam Eccleſiam Dei. Nunquàm etenim grauiorem affuiſſe neceſſitatem a quingentis annis citra opinor, quàm nunc adeſt generi proſpiciendi Chriſtiano; cum cernamus multos pſeudoprophetas, magiſtros mendaces, nouarum introductores ſectarum, ſub inuolucro uerborū, & in fucata ſapientia verbi multis impoſuiſſe fallacias & imponere. Merito igitur excubiæ flagitandæ ſunt ab iis, quibus precioſi gregis cura incumbit, ut ab inſtantibus inſidiis gregem ipſum Dominicum tutentur; ne ſi (quod abſit) depereat illorum incuria, ſanguis illius de manu ipſorum ſpeculatorum requiratur. Non enim decet torpere otio, non reſolui deliciis, non demum ludis inſeruire pernicioſis, & negociis ſecularibus immiſceri (quæ ad rem non pertinent) ipſos uineæ cuſtodes, quam humani generis Redemptor ſuo mercatus eſt ſanguine. Olim quippe typicos paſtores, quibus uerbi diuini angelica legatione illuxit incarnatio, non ſopitos, ſed vigilantes ſuper gregem Angeli inuenerunt, Luc. 2. Minantibus ergo iis pericuIoſis temporibus, a Præpoſitis aduertendum eſt, ne ipſis dormitantibus vel nutantibus, arcem occupent hoſtes, neue ſcintilla ex paruo igne ſuccreſcens, totum populetur gregem: principiis obſiſtendum eſt. Hæc nos pericula quę videmus, docent; ut a lapſis temporibus non ſint quærenda exempla, ſed ſumenda

menda medicaminum remedia. Et propterea priſcorum monumenta patrum, & auctoritas nos edocent, animos noſtros aliquo exercitationis genere excitari; cum ex ea mortalibus commoda, diſpendia vero ex ſegnicie animabus corporibuſque proueniant. Nam graue quidem eſt, conſuetudine ocii indui, quam poſt exui difficillimum eſt: tunc enim quadam rubigine mens obſcuratur. Hoc ſane ductus conſilio Scipio Naſica, calamitatem urbis Romanæ metuens, nolebat Carthaginem Romani imperii emulam dirui; vt dicit Auguſt.in libro primo de ciuita.Dei.decernentique vt dirueretur,obſiſtebat Catoni,timens ne ex ſecuritate, infirmos animos horrida peſtis inteſtinæ ſeditionis arriperet. Cum enim ocio & quieti homines dantur, reſolui in ſecordiam torporéue neceſſe eſt: hinc mens hæbetatur, memoria fluit, reminiſcentia non valet; & quæ uultus ſudore noſtri,iuuenes forſan nacti ſumus; idem ſenes corporis ſegnicie amittimus; cum virtutem capeſcentium ſpiritus ſeneſcente corpore ad altiora deberet conſcendere. Nec putemus confidendum in iis quæ acquiſiuimus, niſi indies acquiramus. Nam cito expenduntur horrea, quæ aſſidua non fulciuntur adiectione; theſauruſque facile profunditur, ſi nullis iterum pecuniis reparetur: ſic ſenſus humanus iugi iuuandus eſt lectione, illorum præſertim qui Chriſtianæ reipublicæ gubernaculo præſunt: ne illis obiiciatur, quod Seruio Sulpitio iuriſconſulto a Quinto Mutio legimus obiectum,inquienti in l. ſecunda.§.Seruius.ff.de origi.iuris. Turpe eſt patritio & viro nobili cauſaſque oranti, ius in quo verſatur, ignorare. Concors eſt huic ſententiæ, quod princeps Apoſtolorum Petrus prælatos exhortans, inquit. 1. Petr.3.Parati ſemper ſitis ad ſatisfaciendum omni poſcenti uos rationē de ea,quæ eſt in uobis, ſpe & fide. Iis moti fuere complures, qui ad literarum ſtudia vacantes, noua dictarunt ſcripta, vt intellectus mole corporea rudis exerceretur, imitationiſque exempla ad poſteros tranſmitteret. Ego vero poſtquàm agnouerim apud hoc meum officium vndique inſurgere nonnullos non nouarum, ſed veterum ſopitarum hæreſum ſuſcitatores aduerſus immaculatam Chriſti ſponſam ſe extollentium, qui ſpiritu ambitionis tumidi, diuini eloquii verba, non verum ſenſum ſacri canonis (quem Spiritusſanctus docuit) aucupantes; ſeipſos & alios in errores manuducebāt. Et propterea in ſua perierūt ignauia, ac eos tempeſtas ualida demerſit & abſorbuit, ſicut veteres hæreſiarchæ eorum magiſtri abſorti ſunt: quia cum noluerint eſſe diſcipuli, facti ſunt angeli tenebrarum. Quæ mente reuoluens, perſcrutari cœpi catholicarum & hæreticarum aſſertionum naturam, probationis modū ac pœnarum aduerſus damnabilium aſſertionum auctores ſtatutarum

censuras

cenſuras; non profectò auiditate laudis conſequendæ, ſed potius charitate ſeminandæ veritatis, vtque ſarcina huius officii humeris meis impoſita, lęuior redderetur; & utinam (dum iis intẽdimus) Deus omnipotens conatus Cæſaris benefortunare dignetur, iis præſertim temporum calamitatibus, quibus Chriſtiana religio malis undique circumſepta eſt. Nam hinc Mahometanorum beſtialitas fœtet, iſtinc Luterana inſania nos infeſtat, illinc demum ob Turcarum atroces minas triſtamur. Quinimmo non minæ ſolæ ſunt, cum eius ferocitas beluina propugnacula Chriſtianitatis profligauerit. Inſtandum eſt, ergo opportune, immo importune apud Catholicos Reges, vt aduerſus hos ſerpentes ſuam excitent potentiam. Sed iis forſitan quis obſiſtet, hunc inquiens laborem eſſe inanem, cum ad hæc peragenda uniuerſo concilio opus ſit, vbi de extirpandis hæreſibus, de Turcarum rabie comprimenda, deque nouandis clericorum moribus agendum eſſet. Iis tamen aduerſa ſententia ſanior videtur: nam ad euulſionem hæreſum eorumque cultorum, iis non egemus comitiis, cum elapſis temporibus ſint multa a ſanctis patribus decreta, ut illa amplius in dubium uerti non valeant ſine læſione tantę Maieſtatis. ut in l. nullus. C. de ſumma Trinita. ſed manu forti illa protegenda ſunt, vt eorum exufflatores acriter conterantur; parque iudicium de altero ferendum eſt, vt principes catholici ſeipſos abnegantes, in hos Chriſti fœdiſſimos hoſtes irruant, cum in foribus periculum ſit, & totius populi Chriſtiani nutet ſtatus. Si vero meliores clericorum mores optentur, paſtores quos Dominus conſtituit ſuper familiam ſuam, in ædibus ſuæ vocationis permaneant; nec impune abſint, cum tabulæ Chriſti teſtatoris hoc non deſignent, Ioã. x. Cum enim diſpenſatio familiæ demandatur, cætera in abuſum prolabuntur. Nam ſi ouibus lupus obuiat, paſtor pro eis animam ſuam ponit; mercenarius vero illum non fugat, ſed fugit: & tunc oues incuſtoditæ, immo derelictæ tum diſperguntur, tum deuorantur: nec eſt qui paruulis petentibus panem frangat. Inde hæreſes pullulant, & peccatorum aceruus creſcit, & nullus eſt qui antidotum præſtet. Adeo quòd licet clamare cum Ieremia propheta, Iere. 8. Ideo eſt obducta cicatrix filiæ populi mei, quia non eſt reſina in Galaad, nec medicus ibi: Si quidem paſtores ſic agerent, non noua naſceretur Eccleſia, ſed collabens repararetur antiqua. Nec arbitror defuturos calumniatores iniquoſque cenſores, cum mũdus in maligno poſitus ſit, qui aculeis vipereiſque morſibus hæc paucula noſtra lacerabunt, clam legentes, & palam ſubſannantes. Precor idcirco ſuperiorẽ iudicẽ, vt ſi quid de huius opuſculi editione delatum apud ipſum fuerit, hoc ſe præmuniat antidoto; aut

† † ſcilicet

ſcilicet explodat conatus inuidos, aut ſi placuerit, ſuſpendat ſententiam, donec me reſpondentem audierit; ne priuata deſidia negociũ publicum lædant: cum in hac nubiloſa ætate vnuſquiſq; ſibi ſoli etiã in alterius diſcrimen ſatisfacere conetur, ut non quid deceat, expediat, aut liceat intueatur; inde opinionibus, armis, ſtudiis, liuore & factionibus omnia pene conuulſa ſunt, & in præcipitium ruunt. Rurſus, culpabunt me in iis curis verſantem, incumbentia officio onera prætermiſiſſe. Teſtor autem Deum & Angelos eius, quòd ob hanc curam, ſeſſiones mei officii horis ſtatutis non fraudaui, nec ſupplicum litigantiumque propoſitiones prætermiſi, ſed tempus quod quieti, deambulationi, amicorumque viſitationi, ac collocutioni cõteri ſolet, id elucubrationibus meis adſcripſi, ut ea literis traderem, quæ meæ conuenirent profeſſioni, haberetque mens quo oblectaretur; nocturni ſunt etiam & antelucani labores. Et quàmuis intelligam me in tabernaculum Domini non aurum, non argentum, non lapides pretioſos, ſed pelles & caprarum pilos, vt aiunt, offerre: ſpero tamen, hunc laborem non fore infructuoſum. Et dum, vt aſſolet, ex diſcuſſione cauſarum, ad agnitionem aliquorum, opuſculum hoc deueniſſet prius quàm vellem; interruptam illius dictationem, vehementiſsima illorum poſtulatione compulſus, terminare non valui; & rem quaſi inexpolitã tradidi. Sed quia in iis ſubeſſe poſſet ex ignorantia error, aut calami lapſus, qui catholicam veritatem ſeu fidem, aut pias aures non ex animo offenderet, id meum quod eſt, cenſuræ. S. R. E. ſuppono. Et ſiquis forſan noſtra hæc faſtidierit, legat prius; & deinde ſi videatur, damnet & reiiciat. Malo quidem a reprehenſore falſitatis redargui, quàm ab eius laudatore laudari. Teſtor etiam cum Propheta Dauid Pſal. 140. Emendet me iuſtus in miſericordia, & arguat me: Oleum autem peccatoris caput meum non impinguat.

Quæſtionum Summæ.

PRIMA quæſtio tractat, quid ſit hæreſis, & quæ ad eius conſtitutionem requirātur.

Secunda quæſtio continet, quis dicatur propriiſſime hæreticus, & quæ in eo debeant concurrere, vt talis ſit cenſendus.

Tertia quæſtio habet, quid ſit pertinacia, & quotupliciter ſit cōſideranda, ut quis hæreticus pertinax ſit cenſendus.

Quarta quæſtio tractat, quid ſit veritas catholica; & quid ſit veritati catholicæ contrarium.

Quinta quæſtio continet, quot ſunt gradus ſiue genera catholicarum veritatum.

Sexta quęſtio, quot ſunt ſpecies falſarum ſeu damnabilium propoſitionum.

Septima quęſtio, an propoſitio ambigua ab aliquo aſſerta, ſit intelligēda in ſenſu audientis: an vero in ſenſu loquentis, ad hoc vt catholica vel hæretica ſit cenſenda.

Octaua quæſtio, quid ſi quis diceret aliquam propoſitionem ſuſpectam aſſertiue & pertinaciter, ſeu negaret ſe illam dixiſſe; & eſſet de hoc conuictus (de cuius propoſitionis veritate aliqui Doctores altercantes dicunt illam eſſe hæreticam; aliqui vero catholicam, ſeu indifferentem) an poſſit Epiſcopus ſeu Inquiſitor Apoſtolicus contra hæreticos deputatus, eam hæreticam decernere, adeo quòd tenens illam pertinaciter, poſſit vt hæreticus damnari.

Nona quęſtio, ad quem ſpectat auctoritate iudiciali ſuprema definire aliquam aſſertionem eſſe catholicā vel hæreticam, & ſic hęc dubia fidei terminare.

Decima quæſtio, ad quos uidelicet Theologos, aut Canoniſtas, ſeu Legiſtas pertineat definire quę aſſertio catholica, quę hæretica ſit cenſenda; intelligendo de definitione magiſtrali, non autem iudiciali: quia de ea in proxima quæſtione tractatur.

Vndecima quęſtio, an Epiſcopi ſeu Inquiſitores Apoſtolici poſſint in ſuis territoriis prohibere, ne aliquę aſſertiones ſcandaloſæ ſeu ſapientes hæreſim prædicentur, ſeu publice aſſerantur.

Duodecima quæſtio, ad quid prodeſt proteſtatio, quam ſæpe faciunt diſputantes verbo vel ſcripto, dum inquiunt; ꝙ non intendunt aliquid dicere contra fidem: & ſi ob hoc excuſentur ab hęreſi, & de multiplici proteſtatione circa hanc materiam.

Decimatertia quęſtio, an liceat alicui Clerico vel Laico de fide catholica ſeu ſacra ſcriptura publicæ vel priuatim diſputare: & quis modus tenendus ſit in diſputatione contra hæreticos, Iudæos, uel paganos.

Decimaquarta quęſtio, an ſit legitima ſcriptoris aut prædicatoris excuſatio, ſi dicat: Ego vſus ſum illa verborum forma, qua vtitur ſacra ſcriptura Auguſtinus, ſeu Hieronymus, ſeu alii ſancti Doctores, ſi ex illis verbis ſequatur ſeu inferatur hęreſis.

Decimaquinta quęſtio, ſi aliqua propoſitio aſſeratur contra ſententiam ſanctorum Auguſtini, Gregorii, Ambroſii, vel Hieronymi, ſeu aliorum Doctorum ab Eccleſia approbatorum; an talis aſſertio ſit cenſenda hęretica.

Decimaſexta quæſtio, an ſit hæreticum & blaſphemum aſſerere, quòd curſus cæleſtes neceſſitent hominum voluntates.

Decimaſeptima quæſtio, an aſſertio quòd Virgo Maria non

ſit

ſit in corpore aſſumpta in paradiſo, ſit hodie ſcandaloſa, & piarum aurium offenſiua, & male ſonans.

Decimaoctaua quæſtio, an ſapiat hæreſim dicere, Virginem Mariam non ſubiiſſe mortem corporalem, ſed quòd viua translata fuerit ad cæleſtem paradiſum.

Decimanona queſtio, an ſtante lege Euangelica, prout ſtat, ſit dicendum, quòd infantes Chriſtianorum decedentes in vteris maternis ſine baptiſmo, precibus, fide, ſeu benedictione parentum expientur ab originali peccato, taliter vt ſic decedentes, credendum ſit ſaluos fieri.

Vigeſima quæſtio, an ſit erroneum dicere, Deum non poſſe de poteſtate abſoluta ſtatuere, vt quis ſine corde aut cerebro viuat, item quòd nõ poſſit animalia iuuare, & domui ruinam minanti ſubuenire ne cadat.

Vigeſimaprima quæſtio, an ſit erroneum dicere; hiſtoriam alicuius Sancti ab Eccleſia receptam, eſſe maioris auctoritatis quàm dicta Euangeliſtarũ, poſito exemplo in iis verbis quę leguntur in vita Beatæ Mariæ Aegyptiacę: Si tranſieris Iordanem ſaluaberis.

Vigeſimaſecunda quæſtio, de cenſura multorum verborum, quę ſepe, vel ex conſuetudine praua, aut inconſulte, ſeu ex infidelitate prodeunt ab ore improborũ hominum, quorum ſenſus aliquando eſt notorie hæreticus, aliquando æquiuocus, & cõtinet ſub ſe. xvii. quęſtiunculas utiliſſimas.

Vigeſimatertia quęſtio, an Inquiſitores Apoſtolici aduerſus hæreticos deputati, poſſint procedere contra illos, qui binas vel plures nuptias cum mulieribus ſimul viuentibus contraxerunt. Idem, ſi mulier duos uel plures uiros ſuperſtites habeat:

Vigeſimaquarta quæſtio, an ſit hęreticum dicere, homines uel mulieres ſtrigos ſtrigaſue, lamios ſeu lamias, bruxos aut

aut bruxas nuncupatos, rapi à dæmone corporaliter, & trahi (volentes) per varia terrarum ſpacia ad locum ludi; & introduci in domos alienas, vt ibi malum operentur. An uero hæc ſpiritualiter, mentaliter, ſeu imaginarie contingant.

Vigeſimaquinta quæſtio, an ſola confeſſione maleficę mulieris poſſit dici cõuicta ad effectum damnationis, nullo alio extrinſeco requiſito. Item, an ſi malefica fuerit confeſſa, quòd ex pacto inito cum dęmone, uel aliàs occaſione ſui maleficii infantes ſuffocauerit, ſeu tale illis malum intulerit, & ex eo deceſſerint; ſi illa vult redire ad gremium Eccleſiæ ab hæreſi a ſe commiſſa, debeat ad miſericordiam admitti: an vero poſſit Epiſcopus uel Inquiſitor, ſeu ambo, illam curiæ ſęculari tradere ob interitum dictorum infantium ſine nota irregularitatis; quę aliàs, non extante illorum interitu, ſine dubio ad miſericordiam admitteretur.

Vigeſimaſexta quæſtio, an Inquiſitor hæreticæ prauitatis teneatur de iure cauſas hæreticales, contra accuſatos de hæreſi motas, terminare ſeu decidere de peritorum conſilio; adeo quòd omnino illorum conſilio ſit ab eodem inquiſitore ſtandum; an vero ſufficiat peritorum conſilium requirere.

Vigeſimaſeptima quęſtio, an iurans per membra Dei cenſendus ſit blaſphemare, puta, per caput Dei, per iecur Dei, per cor Dei, & huiuſmodi. & quid de iurãtibus per membra Chriſti, per iecur Chriſti, & huiuſmodi. Quid etiam de iurantibus per Virginem Mariam Deique genitricem, per Sanctos Dei, uel corũ membra. Et huic quęſtioni adde quæ dicuntur in quæſtione ſexta.

Vigeſima octaua quæſtio, an ex eo ſolo quòd penes aliquem reperiuntur libri hęreticales, ſeu reprobatæ lectionis, ſit cen

ſendus

ſendus hęreticus.

Vigeſimanona quęſtio, an ad hoc vt aliquis ſit cenſendus hæreticus, neceſſario requiratur in illo pertinacia.

Trigeſima quęſtio, qui ſunt modi, quibus poteſt aliquis de hęreſi accuſatus, de pertinacia conuinci.

Trigeſimaprima quæſtio, An Chriſtus legem Moſaycã obſeruauerit.

Trigeſimaſecunda quæſtio, ſi quis deſcendens de gente Iudęorum, ſolemnizauerit veſperam ſextæ ferię, non tamen ſabbathum obſeruauerit, poſſit de apoſtaſia accuſari.

Trigeſimatertia quæſtio, an hęreticus etiam omnino occultus, ſit cenſendus excommunicatus.

Trigeſimaquarta quęſtio, quot teſtes requirantur de iure ad probandum aliquem dixiſſe propoſitiones hęreticas, aut hæreſim commiſiſſe.

Trigeſima quinta quæſtio, eſt de quodam prędicatore, prædicante quandam propoſitionem de hæreſi ſuſpectam.

Trigeſima ſexta quæſtio, de eo qui legendo, prædicando, vel aliàs loquendo verba hæreticalia, aut de hęreſi ſuſpecta, vel ſimilia dixerit; quomodo ſit contra illum procedendum. Vltra præinſertas quęſtiones, quæ colligi potuerunt, aliæ forſan ſubnectentur in calce huius tractatus, ubi poteris videre.

FINIS.

TRACTATVS

DE AGNOSCENDIS ASSERTIONIBVS CATHOLICIS ET HAERETICIS.

EDITVS A R. P. D. ARNALDO ALBERTINO I. V. D. Epiſcopo Pactenſi, patria Maioricenſi, Inquiſitore Apoſtolico aduerſus Hæreticos,

APVD REGNVM SICILIAE CITERIORIS.

SVMMARIVM ſuper præambulis huius tractatus.

1 *Definitio quid ſit, ſecundum legiſtas & canoniſtas,*
2 *Definitio ex quibus debet conſtare.*
3 *Definitio quare in iure dicitur pericu loſa.*
4 *Definitio bona ex quibus debet conſtare, ſecundum legiſtas.*
5 *Definitio quid ſit, & eius effectus.*
6 *Definitum ſi non competit, nec defini tio.*
7 *Significatio propria vocabuli capitur ex definitione.*
8 *Intellectus l. Omnis definitio. ff. de regulis iuris.*
9 *Definitio, & deſcriptio differunt.*
10 *Argumentum a definitione capitur dupliciter.*

TRACTATVRVS materiam de agnoſcendis aſſertionibus catholicis, & hæreticis, proteſtationem B. Hieronymi præpono, quam in progreſſu huius opuſculi, & in quibuſcumque meis ſæpe ſæpiuſque repetendam eſſe teſtor, dicens. Si minus perite, aut parum caute forte aliquid a me dictum, ſcriptumve fuerit, a quocumque catholico emendari cupio. cap. hæc eſt fides. 24. quæſt. 1. Fateor enim me tenere & credere illam fidem, quam S.R.E. tenet & credit, quæ diſponente Domino cũctorum fidelium mater eſt & magiſtra, vt in c. damnamus in fin. de ſumma Trini. Implorato igitur in primis Dei adiutorio, intemerateque Virginis Marię patronę meæ interceſſione ſuppliciter inuocata, ne per ignota procedam, a definitione eorum quæ ad agnitionem dicendorũ neceſſaria ſunt & opportuna, inchoandum duxi: cuius definitionis quãta ſint commoda, ex infra ſcribendis apparebit. Tradentur idcirco aliquę definitiones profeſſioni huic congruentes, & ad huius opuſculi progreſſum neceſſariæ, ne (ut inquit Iuriſconſultus in l. 1. ff. de origi. iuris) illotis manibus materiam hanc protinus proſequamur: quoniam, ut in-
1 quit Tullius in 1. de offi. Omnis quæ de aliqua re ſuſcipitur inſtitutio, debet a definitione proficiſci, vt intel-

ligatur id, de quo diſputatur. Bal. in prælu. feu. col. 2. Et pro hoc eſt tex. in l. 1. ff. ſi cert. pet. & ſecundum Tullium de orat. talis debet eſſe definitio, ut uis eius quod definimus ſic exprimatur, ut neque abſit quicquam, neque ſuperſit. Refert Ange. de Per. i. l. in ſuis. col. 6. ff. de libe. &
2 poſthu. Debet etiam continere genus, & differentias. Scribunt Bar. & moder. in l. 1. ff. de acquir. poſſ. & in l. 1. ff. de teſta. & in l. 1. §. dolum. ff. de dolo.

3 ¶ Et poteſt dici, quòd definitiones in iure ſunt multum faſtidioſæ, quia & peritisſimi in definitione defecerunt. Et propterea dicimus, quòd omnis definitio in iure eſt periculoſa: rarum eſt enim vt non ſubuerti posſit l. omnis definitio. ff. de regul. iur. Dyn. in cap. non licet eodem titu. Abba. in rubri. de ſenten. excommunicationis. Et patitur definitio calumniam de facili, cum ad eam ſit argumentatio, ut dicit Adrianus Papa. Quolib. 8. quæſtio. 11. Ratio eſſe poteſt, propter plura requiſita in definitione, intelligendo de definitione proprie, prout eſt breuis enuntiatio rerum ſubſtantiæ, conſtans ex genere & differentijs, ut inquit Quintilia. & ideo dicitur periculoſa: quia ſi in uno uerbo eſt erratum, a tota cauſa cecidiſſe uideamur. Vt ergo bona ſit, ſequentia requiruntur.

4 ¶ Primo enim requiritur, quòd definitum conuertatur cum ſuo definito. Bart. per illum tex. in l. 1. §. dolum ff. de dolo. D. Iaſo. ſcribit in rubri. C. qui admittit. col. 4. & in l. ſi is qui pro tempore. ff. de uſu cap. colum. 48. Et ſufficit hoc eſſe, conſiderando illud quod plerumque & regulariter contingit, non autem ut attendatur quod in aliquibus caſibus contra regulam reperitur. Dec. in rubr. num. 27 in 1. lectu. de iudici. colum. 4. Sufficit etiam, quòd effectualiter conuertatur cum definito, ut tradit Bart. Soci. in rubri. ff. de condi. & demonſtra.

¶ Secundo, definitio a nullo definito ſeparari poteſt, nec debet competere alteri a definito. Iaſon. in d. l. ſi is qui pro emptore.

¶ Tertio, definitio debet continere genus, ſub quo res eſt definita, & differentias, ut per hoc appareat, quòd differt ab aliis ſpeciebus contentis ſub illo genere. Barto. in l. 1. ff. de teſta. Bald. in c. contingit. ad fi. de dolo & contu. & dicit Deci. in rubri. de probatio. colum. 4. uerſic. ex quo infero, quòd in iure ſatis uidetur eſſe definitionem conſtare ex genete & differentiis, quomodocumque illud fiat, ita quòd res definita ab aliis rebus diſcernatur. Idem Deci. in 1. lectu. rubr. de iudi. col. 5. inquit, quòd ſufficit definitionem conſtare ex genere & differentiis, quę capiuntur quandoque ab eſſentia & quidditate rei definitæ, & cauſa finali: quandoque differentiæ colliguntur conſiderando illud quod definitur, prout in eſſe producitur, ut ibi per eum.

¶ Quinto, dicit Deci. in rubri. de proba. col. 3. verſi. prædicta. Arec. in conſil. 5. incip. cauſa. Et ideo dicebat Ange. in conſi. 110. incipien. Sanctisſima & Illuſtrisſima Regina, colum. 1. quòd reprehenſibile eſt loquenti, ſi uocem propriam ignoret, & prius determinare quàm terminos intelligere quæſtionis. l. Domitius. ff. de teſta. Principia enim artis

artis oportet ſcire, alias & princi-
piata progreſſ⁹ ignorare neceſſe eſt.
l.1.ff.de origi. iuris. & l.1.ff. de iuſt.
& iure. Et dicebat Ariſt. in prin. Ethi
corum, quòd qui uirtutes uocabu-
lorum ignorant, de facili decipiun-
tur: & non immerito inueſtiganda
eſt definitio; quia ea dicit eſſentiam
rei, deſcriptio autem claudit illius
intelligentiam, vt dicit Bal. in ru-
bri. C. qui admit. col. 2. quia, ut in
quit Philoſophus: Si uis eſſentialia
alicuius rei cognoſcere, recurre ad
definitionem ipſius: illa enim hoc
demonſtrat, vt inquit, Bald. in l. 1.
ff. de vſufru.
5 ¶ Inde dicitur, quòd definitio eſt
ſubſtantiæ rei demonſtratio, vt dicit
Abb. in rubri. de ſenten. excommu
ni. & alibi dicit Bal. in l. cum quis
col. 2. C. de iuris & facti igno. quòd
illa eſt forma ſubſtantialis, per quam
datur definitio, vt inquit Deci. in
rubr. in 1. lect. de iudiciis Ioan. And.
in mercur. in cap. poſſeſſor. de reg.
iur. lib. 6. Abba. in rubr. de præſcrip.
& in rubr. de appel. & Barth. Soci. in
l. 2. col. 1. ff. de uulga. & pupil. D.
Iaſo. in l. 1. col. 8. uerſ. Tertio prin-
cipaliter. ff. de lega. 1.
6 ¶ Inde dicitur, quòd cui non com-
petit definitum, nec definitio. Bar-
tol. in d. l. 1. de teſta. Bal. in l. maxi-
mũ uitiũ. col. 1. & 2. C. de liberis præ
te. Bal. i l. fi. C. de hære inſt Bar. Bal.
& alii in d. §. doſũ. gl ĩ l. 1. ff de cap. di
minu. glo in l. nihil eſt aliud hæredi-
tas, & l. fi. ff. de verbo. ſigni. gl. in rub.
de ſumma Trin. Iaſ. in l. ſi is qui pro
emptore. col 46. ff. de uſuca.
7 ¶ Et propria ſignificatio vocabuli
ex definitiõe ſuſcipitur, ut dicit Bar
to. in l. 1. §. ex qua re. ff. de tutelis.
Et uerba definitionis propriè debẽt
intelligi, vt dicit Bart. in l. omnes po
puli. in 3. q. ſextæ quæſtionis princi-
palis. ff. de iuſti. & iure: quia quod
multipliciter intelligitur, veritas ei⁹
ignoratur, ut dicit Barto. in l. in am-
biguo. ff. de rebus dubiis. Bald. in l.
nec quicquàm. §. ubi decretum ff. de
offi. procõſ. & lega. Bal in l. precib⁹
col. 6. C. de impube. & aliis ſubſtitu.
Bal. in l. data opera. col 10. C. qui ac
cuſa. non poſſunt, & Bald. in l ſcire le
8 ges. ff. de legibus. ¶ Nec obſtat, ꝙ
omnis definitio ſit periculoſa in iu-
re, vt in d. l. omnis definitio. ff. de re-
gul. iur. quia vt ibi dicit glo. capitur
definitio pro regula generali: quia
paucæ ſunt regulæ in iure, quæ non
patiantur aliquas fallẽtias, prout ibi
exemplificat glo. Et eſto quòd ca-
piatur ibi definitio proprie, & ſic
quòd periculoſa ſit in iure, quia diffi
cile eſt explicare quidditatem & eſ-
ſentiam rei definitæ, ſecũdum quod
philoſophi veram definitionem per
ſcrutantur, conſiderantes quiddita-
tem & eſſentiam rei definitę, ut in 2.
Metaphyſices, & refert Bal. in proœ
mio decretalium: tamen ſecundum
legiſtas, definitio non eſt ita pericu-
loſa: quia dato quòd quidditas &
eſſentia rei nõ exprimantur, ſufficit
definitionem conſtare ex genere &
differentiis: inde eſt, quòd non num
quàm res definitur conſiderando rẽ
prout eſt in fieri. l. libertas. §. ſerui-
tus ff. de ſtatu homi. & l. ſtipulatio-
nũ. §. ſtipulatio ff. de verbo. oblig. ut
dixit Decius in rubr. de prob. col. 5.
9 & in d. l. omnis definitio. ¶ Et diffe
rentiam inter definitionem & deſcri
ptionem ponit Bald. in cap. contin
git. in fi. de dolo & contu Tradentur
ergo aliquæ definitiones meæ pro-
feſſioni congruentes, & ad huius tra

ctatus progreſſum neceſſariæ, ne(ut
inquit iuriſcōſultus in l. 1.ff.de orig.
iur.) illotis manibus materiā proſe
quamur, vbi docetur: euidētialia ſuæ
ꝓfesſionis eſſe ꝑmittēda pp duas
cauſas. Prima, qa auditores reddūt
attētos. Secunda, quia dicēdorū cui
dētiorē pręſtant intellectū. Locus.n.
a definitione ad definitū probabilis
eſt & neceſſari⁹, a quo ſumitur argu
mētū, vt l.1.§.dolū, & ibi Bart.ff.de
dolo. & l.fi.cum glo.ff.de verb.ſigni.
probatur in c. dudum.2. poſt princi-
pium de electione, prout late tradi
tur per Bald.in l. conuenticulam. C.
de epiſco.& cle. Alberi.de Roſate in
ſuo dictionario ī verbo.arg.Specu.ī
titulo de diſpu.& alleg.in.§.poſt hęc.
Fratrem Arnaldum de Rocomeda-
uis in ſuo remiſſorio. Claudium Can
tiunculam in topicis ſuis; & ultimo
loco Nicolaū Euerad. in ſuo libello
de modo argumentandi. Bal. in l. 1.
§.1.ff.de offi. eius cui māda. eſt iuriſ-
di.& Bald. in l.ſcire leges.ff.de legib.
De modo vero ſoluēdi argumēta in
iure ponit Bal.poſt Odofre.pri. con
ſti. ff.col.3. Sed quatenus eſt noſtrū
propoſitum, argumentū a definitio,
ne poteſt dupliciter formari. Vno
modo affirmatiue, ſic. Definitio cō
uertitur cum ſuo definito, ergo eſt
bona. vel ſic. Cui conuenit definitio
conuenit definitum. Secundo for-
matur negatiue. Cui non conuenit
definitio, non conuenit definitum.
vel ſic. Definitio non conuertitur
cum definito, definitio non eſt bona
per ſuperius allegata, & traditur in l.
Omnis definitio.ff.de regul.iuris. p
Bart.in l.1.ff.de teſta.& hoc argumē
to vtuntur ſæpe glo.ordinariæ. inſti.
de obligat. in princip. & in l. pri.ff.
de cap. dimin. & in rubri. de ſumma

Trini.& fide catho. Bartol.in l.is qui
pro emptore, in pri.q.principali.ff.
de vſu cap. Bal.in l.maximum uitiū.
C. de liberis præteri. Paul. de Caſtro
in l. 1.ff de legibus, cum aliis, vt tra-
ditur per doctores in dictis locis: &
de his ſatis, ne illotis, ut ita dixerim,
manibus materiam hanc protinus
proſequamur, ut dixi.

SVMMARIVM
ſuper prima quæ-
ſtione.

1 *Hæreſis quid ſit.*
2 *Dogma falſum non eſt hæreſis.*
3 *Error in ſcientijs nō eſt ſemper hæreſis.*
4 *Hæreſis uera definitio contra Ocham.*
5 *Hæreticus non eſt, qui facit contra præcepta decalogi.*
6 *Hæreticus eſt, qui dicit non eſſe peccatū illud quod a Deo prohibetur.*
7 *Hæretici nō ſunt Iudæi, & alij infideles.*
8 *Hæreſis definitio data impugnatur*
9 *Hæreſes an ſint veteres, vel nouæ.*
10 *Hæreſes quando poſſent dici nouæ.*
11 *Hæreſis vt ſic dicatur, an requiratur authoritas Eccleſiæ.*
12 *Veritas eſt immutabilis, & plura de ea.*
13 *Græci, & Abbas Ioachim an fuerint hæretici ante declarationem Eccleſiæ,*

PRIMA QVAESTIO.

1 PRIMO Igitur quæ-
ro, quid ſit hæreſis:
& quàmuis lati⁹ de-
finierim in rubri.de
hæreti.lib.6.q.1.ta-
men ad propoſitum
breuius procedendo, aliquibus repe
titis plura ſuperaddam. Eſt ergo hæ
reſis dogma falſum, fidei contrariū
orthodoxæ .i. error contrarius ca-
tholicæ

tholicæ veritati, vt dixit Gabriel. in
4 diſtinct. 14. q. 2. dicens, quòd in
definitione prædicta dicitur primo
dogma falſum, quod ponitur pro
genere: quia omnis hæreſis eſt dog-
ma falſum, ſiue error, ſed non econ-
uerſo. Omnis enim hæreſis, ait Hie
ronymus in epiſtola ad Galatas, per
uerſum dogma habet. cap. inter hæ
2 reſim. 24. q. 3. Dogma autem peruer
ſum eſt dogma falſum: ſed non om-
ne dogma falſum eſt hæreſis. Nam
in multis rebus errare, nullum, aut
minimum peccatum eſt, vt inquit
Auguſt. in Ench. c. 20. Sed hæreſis,
ſicut infidelitas, grauisſimum eſt pec
catum, vt eſt in illo. 2. Pe. 2. Melius
erat illis non cognoſcere viam iuſti-
tiæ: vt late concludit Car. de Turre
crema. in cap. quid autem. 24. q. 3.
Non ergo omnis error eſt hæreſis,
ex quo ſequitur, quòd non omne
dogma falſum eſt hæreſis, cum om-
nis error dogma falſum ſunt cenſen
dum. Dogma ergo falſum in huiuſ-
modi definitione ponitur pro gene-
re. Quod additur (fidei catholicæ
contrarium) ponitur loco differen-
tiæ, ex quo excluduntur omnes alij
errores, qui fidei orthodoxæ nõ ſunt
contrarii, ſicut error in rebus natu-
ralibus, de quibus fides catholica ni
hil contrarium aſſerit, vt ſunt erro-
res de vi & numero elementorum,
de effectu & ordine ſyderum, de figu
ra cæli, de generib⁹ & natura anima-
lium, & cęteri huiuſmodi, quorum
ſtudio Phyſici inſudarunt, quorum
ſcientia ad religionem chriſtianam
non pertinet, de quibus Auguſt. in d.
3 lib. c. 8. loquitur. Errores igitur in
his, & ſi falſa ſunt dogmata, non hæ-
reſes ſunt dicendi. Conſiderandum
uero eſt, quòd prædicta definitio hæ

reſis data non videtur ſufficiens &
perfecta: nam ea attenta eſſet dicen
dum Iudæos, Agarenos, & alios in-
fideles, qui ſacrum baptiſma non
ſuſceperunt, hæreticos eſſe: quia
etiam ipſi habent dogma falſum, &
deuiant ab Eccleſia, & tamen nõ di-
cũtur hæretici, vt ſcribit Dura. in 4.
diſtinct. 23. q. 5. & Car. de Turre cre-
ma. in tracta. de poteſtate Papæ, lib. 4
4 c. 3. vt lati⁹ ego dixi in d. quæſt. 1. Di-
co ergo aliter eſſe hæreſim ſic defi-
niendam. Hæreſis eſt opinio, vel aſſer
tio, ſeu dogma falſum, catholicę veri
tati contrarium, in eo qui chriſtia-
nam fidem profeſſus eſt, vt ponit idẽ
Car. in d. tracta. lib. 4. c. 1. Et conue-
nientia huius definitionis oſtenditur
authoritate, & ratione. De primo di
xit Auguſtin. in lib. contra Fauſtũ.
Hæreſis eſt, quæ diuerſa opinatur ab
his quæ catholica Eccleſia credit.
idem habetur in c. inter hæreſim 24.
q. 3. quòd hæreſis eſt peruerſum dog
ma, id eſt, falſum & pernicioſum ĩ do
ctrinæ chriſtianæ religione, & gloſ.
ordina. 2. Corinth. 3. ibi Non ſumus
ſufficientes, dixit Fides eſt cogitare
aliquid de credibilibus cum aſſertio
ne recta. Secundum vero oſtenditur
quoniam in d. definitione continen
tur ea, quæ ſunt tam de ſubſtãtia hæ-
reſis, quàm ea quib⁹ diſtinguitur ab
aliis aſſertionibus falſis, quod patet.
Dicitur enim quòd hęreſis ſit aſſer-
tio, ſiue opinio, ſiue dogma falſum:
hoc ponitur loco generis: nam om-
nis hæreſis eſt aſſertio falſa, ſed non
econuerſo pro quo facit dictum Au
guſtini ſupra allegatum in Enchiri-
dio: & idem. 1. de ciuitate Dei, di-
xit. Errare potero, ſed hæreticus nõ
ero. Et ſignanter dicitur, aſſertio fal
ſa, ſiue dogma peruerſum, & non fa
ctum:

ctum: quia factum peruerſum nõ eſt
hæreſis, nec facit hæreticum,niſi cõ
currat falſa credulitas, vera, vel pſũ
pta a iure,vt in c. cõtra Chriſtianos
5 de hære. lib. 6. Siquis enim furatur,
vel adulteratur, licet agat cõtra præ
cepta decalogi,&veritatẽ ſcripturę,
quæ dixit. Non furtum facies, Non
mœchaberis, non ex tali facto eſſet
hæretic', niſi crederet,quòd furari,
vel mœchari non eſſet peccatum:
quia ſic ſentiens, ſentiret contra ca
tholicam veritatem, & doctrinam
Eccleſię,& Dei. Exodi. 20.c.tres au
tem.verſi.tertia eſt actio, de pœnitẽ.
6 diſt. 1. Hinc generaliter dicitur, ꝙ
quicumque dixerit, non eſſe peccatum id, quod eſt contra præceptum
Dei, hæreticus iudicatur:& ponitur
exemplũ in fornicatione, & in aliis
pręceptis decalogi,vt ſcribit S.Tho.
Quolib. 3. arti. 12. Hinc etiam eſt,
ꝙ ſi quis pertinaciter aſſerit, exercere vſuras non eſſe peccatum,hęre
ticus eſt. cle. 1.§ ſane. de uſuris, vbi
dixit Imol.ĩ 8. col.quòd q̃ gignit no
uas opiniones falſas, vel alias inductas falſas ſequitur, hęreticus eſt iudicandus.c.ad abolendam,in pri.de
hęre.c hęreticus 24.q.3.Sequitur in
definitione, (catholicæ veritati con
trarium) in quo tãgitur materia cir
ca ea quæ ad catholicam veritatem
pertinent, cuius catholicæ veritatis
definitionẽ ſtatim opportune ſubii-
7 ciam. Additur etiam in definitione,
(in eo qui Chriſtianam profeſſus eſt
fidem) loco differẽtię,quod quidam
non aduertit. Per hoc enim hæreſis
differt ab aliis ſpeciebus infidelitatis, uidelicet a falſis dogmatibus Iu
dæorum, Paganorum,& aliorũ Gen
tilium,quæ & ſi ſint contraria verita
ti catholicæ, non tamen propriè lo-
quendo dicuntur in eis hæreſes, cũ
hæreſis ſit,vt eſt dictum, ſpecies infidelitatis, pertinẽs ad eos qui fidem
Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpunt.Pro quorum notitia
pleniori videndus eſt S Tho. in 2. 2.
q. 11.artic.1. & quæ dixi in dicta ru-
8 bri.q.1.Sed adhuc videtur hæc definitio defectiua,cum ĩ ea omittatur,
dogma falſum. ſcilicet ab Eccleſia
damnatũ,quę Eccleſiæ damnatio vi
detur neceſſaria ad conſtitutionem
hæreſis,quod patet in Græcis,qui te
nebant Spiritum ſanctum non proce
dere a Patre & Filio,ſed ſolum a Patre,& nõ fuerunt habiti ab Eccleſia
hæretici, donec fuit eorum aſſertio
damnata, vt habetur in c. fideli. de
ſumma Trinita. & fide cathol lib.6.
9 ¶ Præterea, dicta definitio præſupponit vnum falſum, quòd nõ omnes
hæreſes ſunt a principio,ſed poſſunt
eſſe, vel inſurgere nouæ hæreſes: qđ
ſuaderi videtur ex tex in c.notandũ.
24.q.3.vbi inquit, quòd Auguſtinus
cum epiſcopis ſuis Pelagium & Cæleſtinum nouam hęreſim in ſanctam
Dei Eccleſiam introducentes,excõ
municauit, pro quo facit tex. in c.1.
24.q.1.dicens.Omnis hæreticus aut
iam damnatã hæreſim ſequitur, aut
nouam fingit: & tamen omnes hære
ſes veteres ſunt,& non nouæ, vt in c.
Acatius.24.q.1 vbi Papa Gelaſius di
xit,quòd Acatius non eſt factus inuẽ
tor noui erroris,ſed veteris. ¶ His
tamen non obſtantibus, ſto cum definitione proxima: & ideo pro reſolutione conſiderandum eſt, ſecundũ
doctores in 4. diſtĩct. 13. q. 2. quòd
nulla hæreſis eſt noua: quia nihil de
nouo incipit eſſe contrarium verita
ti catholicæ, niſi aliqua ueritas catholica de nouo inciperet eſſe vera:

ſicut

ſicut illa. Deus eſt homo, incœpit eſſe vera in inſtanti incarnationis, & prius erat falſa. & in eodem inſtanti, Deus non eſt homo, incœpit eſſe contrarium ueritati catholicæ, & ſic cœpit eſſe hæreſis ex quo ſequitur, quòd nihil de nouo incipit eſſe contrariũ ueritati catholicæ, quæ prius fuerat vera: quoniam quãdiu hæc veritas fuerat vera, tãdiu ſua cõtraria fuit cõtraria veritati, & ꝑ hoc falſa.

10 ¶ Non obſtat. d.c. notandum, cum alijs, quia reſpõdetur quòd hæreſim eſſe nouam dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, quia de nouo incipit eſſe falſa, ita quòd ſi prius fuiſſet, nõ fuiſſet falſa, ſicut ſupradictum eſt de illa, Deus eſt homo: & hoc modo bene poteſt eſſe aliqua hæreſis noua. Secundo modo, aliqui errores dicũtur noui, nõ quin prius fuerint errores, ſed quia prius nõ fuerunt aſſerti: & iſti errores dicũtur nouæ hæreſes, & non noui errores, hoc eſt, de nouo aſſertæ, vel defenſę, qa aliqui de nouo aſſerũt vel defendũt, nõ quin pri⁹ fuerint hæreſes & ueritati fidei contrarię. Vel dicuntur nouæ, quia non habent initiũ a doctrina Chriſti: & ideo nouæ reputantur, quantũcunq; ſecundum tempus ſint antiquæ. Vel dicuntur nouæ quantum ad primos inuentores illarum hęreſum, vt dixit S. Thom. in 4. d. 13 q. 2. art. 1. ad 8.

11 ¶ Sequitur ergo quòd ad conſtituẽdum aliquam hæreſim non requiritur authoritas, uel determinatio Eccleſiæ. Nam dixit Card. in d. tracta. quòd quemadmodum quantum ad ea, quæ ad fidem pertinent, nec Romanus Pontifex, nec tota Eccleſia poteſt de aſſertione non vera facere veram, aut de non falſa falſam: ita non poteſt de aſſertione non catholica facere catholicam: nec de aſſertione non hæretica facere hæreticã, nec e conuerſo: quia ſicut ueritates catholicæ abſq; omni approbatione Eccleſię ex natura rei ſunt immutabiles, & immutabiliter veræ, ita ĩmutabiliter catholicæ ſunt reputandæ.

12 ¶ Et idem eſt dicendum de hæreſibus, quia quæ ſunt hæreſes, abſque determinatione Eccleſiæ ſunt hæreſes: quia ut dixit Philos. 1. Perih. Ab eo ꝙ res eſt vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa. Et dicebat Bal. in l. ex his verbis in fi. C. de teſta. mili. quòd noſtrum negare, vel affirmare nõ facit ueritatem aliter ſe habere: nam omne verum eſt neceſſariũ. Et inquit Paul. 2. Cor. 13. Non poſſumus aliquid aduerſus ueritatem, ſed pro ueritate. Veritas enim ualet, & inualeſcit, & uiuit in æternum. c. cõſuetudo. 8. diſt. & 3. Eſdræ. c. 4. Hinc eſt, quòd ea quæ iuris sũt, certa ſunt. l. in omni parte. ff. de iuris & facti igno. Bart. in l. ornamentorum, ff. de auro & argen. lega. dixit, quòd ſi aliquis reſpõdeat poſitioni iuris aliter quàm debeat, ſibi non præiudicat l. non fatetur. ff. de confeſſ. & ibi Bart. Anto. de Butr. in proœ. decreta. §. ſane. Dom. in proœ. ſexti libri. Moder. in c. ſæpe. de appella. ¶ Inde dixit Bal. in l. ancillæ. 3 nota. C. de furtis, quòd ſtatutum de quæſtione cõpromittenda intelligitur de quæſtione facti, non iuris; idem dixit Bald. in l. cum ꝓponas. C. de rebus credi. Decius in c. paſtoralis col. 2. de reſcript. & alibi dicebat Bald. in c. cum contingat. de reſcriptis, quòd ſciẽtia eſt verorum: & ueritas & eſſe idem sũt. & ueritas non poteſt eſſe falſa. l. fin ff. de hære. inſtitu l. miles. §. pen. ff. de adulter. ¶ Vnde Papa declarando, ſeu

ſeu approbando aliquam ueritatem catholicam, non facit eam de nouo catholicam, nec damnãdo errorem, facit illum de nouo hæreſim: ſed determinat de nouo illam ueritatem dudum antea fuiſſe catholicam, & errorem illum dudum antea fuiſſe
13 hæreſim. ¶ Inde eſt quòd Græci, de quorũ errore patet in d.c. de ſumma Trini. libr.6. & Abbas Ioachim, de quo in c. damnamus, de ſumma Trinita ante determinationem Eccleſiæ de facto fuerunt hæretici, ſi fuiſſent pertinaces, quia aſſertiones quas firmiter tenuerunt, de facto ex natura rei ſunt hæreticæ: ſed quia Eccleſiæ militanti non conſtabat illos errores eſſe hęreſes, ex quo non erãt declaratæ, non fuerunt hæretici ab Eccleſia reputati, niſi poſt factam declarationem a Concilio generali: vnde poſt illam declarationẽ, ſi qui illos errores tenerẽt, hæretici cenſerentur, ut in d.c.1 de ſumma Trin. vbi verbum, damnamus, poſitum ibi in text. exponitur p Archi. ideſt, hæreticos declaramus & nũtiamus. Hæc ſunt de mente San. Thom. in 1 parte. quæſtio.32. artic. 4. Cardina. Alexãd. in c. nũc autem.21. diſtinct. & in c. Anaſtaſius. 19. diſtinct. Aliqua circa definitionem hæreſis videnda ſunt in d rubri. de hære. lib. 6. q.1. vbi plura de hoc ſcripſi, quis dicatur hæreticus.

SVMMARIVM ſuper ſecunda quæſtione,

1 *Hæreticus quis propriiſſime dicitur.*
2 *Hæreticum faciunt quinque neceſſaria.*
3 *Apoſtata a fide grauius peccat quàm hæreticus, & grauius eſt puniendus.*
4 *Apoſtata a religione.*
5 *Hæreſis non eſt factum contra legem Dei, niſi error inſit.*
6 *Domus ex quibus conſtat.*
7 *Iudaizare eſt tranſire, uel redire ad ritus Iudæorum.*
8 *Hæreſim eſſe, uel non eſſe, ad Eccleſiã ſpectat determinare.*
9 *Hæreticus ut dicatur, neceſſe eſt ut per tinaciter ſuum errorem defendat.*
10 *Pertinacia facit hæreticum in his quæ fidei ſunt.*
11 *Hæreticus non eſt, qui per ignorantiam male ſentit.*
12 *Hæreticus quis ſit, ſecũdum Theologos.*
13 *Hæreticus ut cenſeatur, qui dixit uſuram non eſſe peccatum, requiritur pertinacia.*
14 *Hæreticus eſt, qui propter gloriã nouas gignit opiniones in his quæ fidei ſunt.*

SECVNDA QVAESTIO.

SECVNDO QVAERO, Quis propriiſsime dicatur hæreticus: & licet latiſsime hanc quæſtionem examinauerim in d.rubri. de hære. lib.6. quęſtio.13. tamen nunc ibi dicta hic perſtringam: quia pro intelligentia dicendorum neceſſarium eſt illa repetere additis pluribus. Et dico quòd hæreticus eſt ille, qui poſt ſuſceptam religionem chriſtianam, fidem Chriſti in generali profitens, aliquam in ſpeciali opinionem contrariam catholicæ veritati pertinaciter tenet, &
2 ſequitur. ¶ Vnde colligo quinque neceſſaria ad conſtituendum quem hæreticum. Primo, quòd ille fuerit catholicam fidem profeſſus. Secundo, quòd aliquam ueritatem fidei catholicæ

catholicæ credat. Tertio, quòd habeat errorem in intellectu. Quarto, quòd talis error ſit in his quæ ſunt ſidei, & bonorum morum ad conſequendum vitam æternam. Quinto, quòd talem errorem pertinaciter defendat: quibus diſcuſſis patebit ueritas dictæ definitionis, ſeu deſcriptionis. ¶ Quo ad primum, requiritur quòd ſit profeſſus fidem Chriſtianam. Nam ſi errans in fide numquàm ſuſcepiſſet per baptiſmum religionem chriſtianam, non diceretur proprie hæreticus, ſed ſimpliciter infidelis, aut Paganus. Saracenus, aut Iudæus: & tales ſunt foris, de quibus nihil ad nos. 1. ad Cor. 5. Vnde inquit Auguſtin. de ciuita. Dei, quòd videns diabolus genus humanum a cultura dęmonum liberari, hę reticos mouit, qui ſub vocabulo chriſtiano doctrinæ reſiſterent chriſtianæ. Sic ergo oportet, quod ille ſuſceperit fidem Chriſti in baptiſmo ad hoc ut cenſeri debeat hæreticus: nam cum priuatio præſupponat habitum. l. decem. ff. de verborum obligatio. c. ad diſſoluendum. de deſpo. impube. l. manumisſiones. ff. de iuſti. & iure, & eſſe hæreticum denotet diuiſum: quia hæreſis idem eſt quod diuiſio. c. hæreſis. 24. quæſtio. 3. facit l. 1. ff familię herciſc. ergo debuit eſſe ante unitus Eccleſiæ ad hoc ut hæreticus ſit cenſendus. Inde eſt quòd in Iudæos non cadit hæreſis, ut dicit gloſ. in uerbo hęreticum. in clemen. 1. de vſuris: quia cum Iudęi non ſint de gremio Eccleſiæ, proprie diuiſionem ab ea facere non poſſunt. cap. de Iudęis. 45. diſtin. Socin. in conſi. 71. ſuper quęſtione propoſita col. 3. lib. 1.

¶ Quo ad ſecundum, quòd aliquam ueritatem credat de fide catholica: quia ut inquit S. Tho. 2. 2. quęſtio. 11. artic. 1. Hæreſis pertinet ad eos, qui fidem Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpũt: unde qui ſic a fide Chriſti recedit, quòd nihil de ea credit, adeo quòd a Chriſti nomine, & eius ueritate recedit, proprie non eſt hæreticus, ſed apoſtata, quaſi omnino recedens a conſortio Chriſtianorum: unde tales qui nihil tenent de Chriſti doctrina, nec gaudent, nec uolunt eſſe ſub nomine chriſtiano, proprie hæretici non ſunt: quia ut dixit Gregorius, in lib. Moraliũ. Ore cur eoſdem patres, quos ueneramur, laudant, ſed intellectu depraunto ipſi nos eorum laudibus impugnant?

3 ¶ Et ſignanter dico, proprie: quia large accipiendo, etiam hæreticus dici poſſet apoſtata, & grauius peccat quàm hæreticus: & grauius eſt puniendus, ſi grauius puniri poſſet. Hæreticus enim aliquam ueritatem de Chriſto confitetur, apoſtata uero non, ſicut Iulianus apoſtata: & ſic poſſunt diſtingui hæreticus, & apoſtata, quod patet ex diuerſitate titulorum. Nam alius eſt titulus de hæreticis, alius uero de apoſtatis. Nam eſt apoſtata, qui fidem Chriſti omnino reliquit, ut dixit Bart. in rubri. C. de apoſtatis. Eſt tamen idẽ modus procedendi contra apoſtatas ſicut contra hæreticos, ut in c. contra Chriſtianos, de hæret. lib. 6. 4
Alias capitur apoſtata pro eo qui relicta religione, quam profeſſus eſt, ad ſecularem uitam redit, ut dixit Bald. in l. iubemus. §. ſerios C. de epiſco. & cler. & Oldra in conſil. 67. pater ſanctiſsime. & in conſil. 202. quidam monachus.

¶ Quo ad tertium, quòd habeat er-

rorem in intellectu, & ſic erroneam opinionem in ſpeciali. Hoc plane requiritur ad hoc, quòd quis proprie cenſeatur hæreticus, quòd dictam erroneam opinionem habeat in intellectu, ita quòd male ſentiat de veritate illius aſſertionis. Vnde S. Aug. in lib. de utilitate credendi, dixit, & habetur in ca. hęreticus. 24. quæſt. 3. Hæreticus eſt, qui falſas, aut nouas opiniones uel gignit, uel ſequitur. Et ratio huius eſt, ſecundum Cardin. & Archiepiſc. Floren. quia hæreſis eſt ſpecies infidelitatis: īfidelitas autem eſt in intellectu ſubiectiue, ſicut
5 & fides eius cōtraria. Et ita hæreſis, quę eſt eius ſpecies, per neceſsitatē ſupponit errorem in intellectu: ex quo ſequitur, quòd factum ſine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, ut puta, ſi quis fornicatur, aut mœchatur. Licet enim agat contra ueritatem ſacræ ſcripturæ, quæ dicit, non mœchandum: non tamen ex hoc eſt hæreticus, niſi crederet, aut opinaretur eſſe licitum mœchari, ut dicit S. Tho. ī dicto Quolibeto.

¶ Ratio huius eſt, quia quandocunque aliqua neceſſaria requiruntur ad conſtitutionem alicuius, altero deficiente, impoſsibile eſt illud eſſe: quia dato oppoſito quod ſine illo poſſet eſſe, iam non neceſſario requireretur ad conſtitutionem illius: ſicut quia ad conſtitutionem domus neceſſario requiruntur fundamen-
6 tum. paries, & tectum: Ideo altero deficiente, non poteſt eſſe domus: quia ſecundum dialecticos, domus conſtat ex fundo, pariete, & tecto. Legiſtæ uero dicūt ſolum ex duobus, ſcilicet ſolo, & ſuperficie, ut dicit gl. in l. ſolum. ff. de rei uendi. Bartol. & alii in l. cætera. § hoc ſenatus. & in l. quod in rerum. §. ſi quis poſt ff. de lega. 1. Sic ergo ad hæreſim conſtituēdā requiritur error in intellectu neceſſario. Nullum enim factum abſolute ſine errore in intellectu facit hæreticum. ¶ Sed quo ad forum exterius, ſi illud factum eſſet tranſitus, uel reditus ad ritum Iudęorum, ſi de hoc conſtaret per confeſsionem, uel per teſtes, ex hoc ſolo talis tranſiens, uel rediens tāquàm hæreticus puniretur, cum uideatur hoc feciſſe intentione iudaizandi, ut eſt tex. ſingularis in cap. contra Chriſtianos, de hære. lib. 6. Iudaizare enim eſt facere id quod ſoli Iudæi facere ſolēt, ut dicebat epiſcopus Albulē. Exo. 28. ut latius ſcripſi in conſilio meo: 28. incipien. duo teſtes recenſiti.

¶ Quo ad quartum dico, quòd error ſit in his quæ fidei ſunt, uel contra ueritatem determinationis Eccleſię in his quæ pertinent ad fidem & bonos mores, & neceſſaria ad cō ſequendam uitam æternam. Si enim error eſſet de his, quæ non pertinēt ad fidem, puta, quòd credat quis ſolem non eſſe maiorem terra, & huiuſmodi, non eſt periculoſus error: uel quòd circulus poſsit quadrari, aut piper ſit tot gradibus calidum. Vnde Auguſtin. lib. 3. de libero arbitrio inquit. Si quid de cratura aliter quàm ſe habeat ſenſerimus, non magnum periculum eſt. Idem in Enchirid. cap. 13. In quibus autem ninil intereſſet ad capeſſendum regnū, utrum credantur, aut non: & utrum uera ſint ſiue putētur, an falſa, in his errare, ſcilicet aliud pro alio putare, non eſt arbitrandum eſſe peccatum aut ſi eſt, minimum, aut leuiſsimum eſt. Error autem contra ſacram ſcripturam, articulos fidei, aut contra deter-

determinationem Eccleſiæ ĩ his quæ pertinent ad fidem, uel bonos mores, eſt hęreſis, arg. c. hæc eſt fides, 24.quæſtio.1.

8 ¶ Item. Determinatio dubiorũ circam fidem pertinet principaliter ad Eccleſiam, & præcipue ad ſummum Pontificem Chriſti Vicarium & Petri ſucceſſorem. c. quotiens. 24.q.1. c.maiores, de baptiſmo. Scribitur in c. ſicut de exceſsi. prælato. ut infra latius dicam in quæſt.8. Contra autem authoritatem Eccleſiæ nullus doctor, uel ſanctus ſuam ſententiam defendit, ſecundum S.Thom. nec Gregorius, nec Ambroſius, nec Hieronymus, nec etiam Auguſtinus. Sicut ergo aſſerens aliquid pertinaciter contra fidem eſt hæreticus: ita & contra determinationem Eccleſiæ in his quæ pertinent & neceſſaria ſunt ad ſalutem, pertinaciter aſſerens eſt hæreticus. Ipſa enim Eccleſia nũquam erraſſe in fide probatur. Scribitur in c.a recta.24. quæſtio.1. Nam pro ea Chriſtus orauit, ut non deficeret fides eius, in d.c.maiores. Abbas in c. a nobis.2. de ſenten. excommunica. ¶ In aliis uero quæ non ſunt præcedentis qualitatis, contrarium ſentiens non eſt hæreticus, ſicut dicere, quòd ius non poſsit ſeparari ab uſu conſumptibilium, ut declarat Ioan. 22.in extrauag. incipien. ad conditorem canonum, & eſt tex. Auguſtini

9 in c. in quibus. 22.q.2. ¶ Quintum & vltimum eſt, quòd prædictum errorem pertinaciter defendat & ſequatur: unde ſecundum Hieronymum in c.hæreſis. 24.quæſt.3. Hæreſis ab electione eſt dicta, quia ſcilicet eam unuſquiſque eligat diſciplinam, quã putat meliorem: electio autem, ut dicit ibi Card. habet firmam adhæſionem, & ſic ad hoc quòd aliquis ſit cẽſendus proprie hæreticus, oportet ꝙ errorem, ſeu erroneam opinionem, quam contra ueritatem inuenit, aut ſequitur, pertinaciter, ſiue obſtinata mente tueatur, & ſequatur: vnde dicebat S.Thom. ſuper epiſt. Pau. 1.ad Corinth. 11. lectione 4. fundans ſe ſuper dicto Hieronymi, quòd ex illo dicto duo accipi poſſunt. Primum quidem quòd de ratione hæreſis eſt, ꝙ aliquis priuatam diſciplinam ſequatur, quaſi per electionem propriam. Secundum eſt, quòd huic diſciplinæ aliquis pertinaciter inhæreat. Nam electio, ut dixi, firmam importat inhæſionem: & ideo hæreticus dicitur, qui ſpernens diſciplinam fidei, quæ diuinitus traditur, pertinaciter proprium errorem ſectatur. Pertinet autem ad diſciplinam fidei dupliciter. Vno modo directe, ſicut articuli fidei, qui per ſe credendi proponuntur: unde error circa hos ſecundum ſe facit hæreticum, ſi pertinacia adſit. Non poſſunt autem a tali errore excuſari propter ſimplicitatem aliquam, præcipue quantum ad ea, de quibus Eccleſia feſtum ſollemnizat, & quæ communiter uerſantur in ore fidelium, ſicut myſterium Trinitatis, Natiuitatis Chriſti, & alia. ¶ Quædã uero indirecte pertinent ad fidei diſciplinam, inquantum ipſa non proponuntur ut propter ſe credenda, ſed ex negatione eorum ſequitur aliquid contrarium fidei. Sicut ſi negetur Iſaac fuiſſe filium Abrahæ, ſequitur hoc contrarium fidei, ſcilicet, ſacram ſcripturam cõtinere aliquid falſum, ex quibus tamen non iudicatur hæreticus, niſi adeo perſeueret pertinaciter, quòd ab errore non recedat, etiam uiſo quid ex hoc ſequatur. Sic

igitur pertinacia, qua aliquis contemnit in his quæ ſunt fidei directe, uel indirecte ſubire iudiciū Eccleſiæ,
10 facit hominem hæreticum. Talis autem pertinacia procedit a radice ſuperbiæ, qua aliquis præfert ſenſum ſuum toti Eccleſiæ: vnde Apoſtolus. 1. ad Tim. 6. inquit. Siquis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei doctrinæ, quæ ſecūdum pietatem eſt, ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed langues circa quæſtiones, & pugnas verborum. ¶ Et ideo ſecundum Aug. non qui falſas opiniones gignit, uel ſequitur, ſed qui pertinaciter defen-
11 dit, hæreticus eſt cenſendus. Vnde ſi quis non pertinaci malitia ſentiret aliquid contra fidem, ſed ignorantia, paratus corrigi, ſi quod ſentit falſum, oſtenderetur ſibi eſſe contra fidem, aut ſacram ſcripturam, ſeu determinationem Eccleſiæ, talis non eſt hæreticus. c. dixit Apoſtolus. 24. q. 3. de cuius intellectu plura dixi. in c. quoniā, de hær. lib. 6. in 12. q. Idem habetur in c. in Eccleſia. in uerbo, reſiſtunt contumaciter, 24. q. 3. Inde ſuccedit quod Auguſt. dicit. Errare potero, ſed hæreticus non ero, ſcilicet quia erat paratus corrigi, cum
12 ſibi fuiſſet oſtēſus error. Facit c. hæc eſt fides 24. q. 1. & ibi glo. hoc notat. ¶ Et hæc hæretici definitio, ſeu deſcriptio conuenit in effectu cum ea, quam tradit S. Thom. in 4. diſtin. 13. art. 1. dicens. Hæreticus, ſecundum nos, dicitur, qui a communi fide, quæ catholica dicitur, diſcedit, contrariæ opinioni uehementer inhærens per electionem. Et S. Bona. in d. diſtinct. inquit. Hæreticus eſt, qui diuinæ legis ignorantia, uel contemptu pertinax, inuentor proprii erroris, aut alicuius ſectator, catholicæ ueritati mauult aduerſari quàm ſubiici: & hæc definitio fundatur in c. qui in Eccleſia 24. q. 3. & Gabri. in 4. diſt. q. 2. uerſ. Tertio notandum, dicit. Hæreticus poteſt ſic deſcribi. Hæreticus eſt uere baptizatus, ſeu pro baptizato ſe gerens, pertinaciter errans, uel dubitans contra catholicam ueritatem. Nec hanc deſcriptionem hæretici, glo. in c. 3. de hæreti. & Hoſtien. in ſumma, in titu. de hæreti. §. quis dicatur hæreticus, & gl. in c. qui dignior. 24. q. 1. & glo in cap. ille qui. 24. q. 3. & Archi. in c. 2. de hære. lib. 6. & Car. in cle. 1. §. fi. in 2. oppo. de uſuris, in totum euacuauerunt. Et dicit Oldra. in conſi. 210. Regularis habet traditio, quòd hæreſis habet principiūm & complementum. Principium quidem eſt error in ratione, ſed complementum eſt pertinacia in uoluntate. & allegat. d. c. dixit Apoſtolus. Et inquit Lucas de Pēna in l. 1. C. de priui. ſchola. lib. 12. co. 6. quòd non quicumque deuiat a fide, ſed qui pertinaciter deuiat, proprie hæreticus nominatur. c. in Eccleſia. c. qui aliorum, & in d. c. dicit Apoſtolus. 24. quæſt. 3. ¶ Vnde ad rationem hæretici duo concurrunt. Vnum eſt error in ratione, quod eſt hæreſis initium: alterum pertinacia in uoluntate, quod eſt hæreſis complementum, tales enim proprie ſunt hæretici, ſecundum Ray. & Tho. ut ibi per eum. ¶ Et ideo quando dicunt doctores, quòd qui aſſerit fornicationem non eſſe peccatum, vel uſuras exigere, & ſimilia, ut ſcribit Decius in c. 1. de offi. delega. col. 6. ſemper intelligitur, quando pertinaciter aſſereret per prædicta, & eſt tex. in Cle. 1. § ſane, in uerbo, vt pertinaciter affirmare præſumat, de vſuris.

ris. Nam nolens errorem defendere, ſed rationem audire, non eſt hæreticus, ut inquit Alberi. de Roſate in rubri. C. de hæreti. per d. c. dixit Apoſtolus. Calde. in conſi 5. diaconus eſt profeſſus, in titu. de hæret. Andre. de Iſer. in titul. de ſtatu contra libert. eccle. §. deſidamus in feudis. Petr. de Bella pertica. in l. 1. c. de hære. Ioan. de Ana. in rubri. de hæretic. S. Thom. in 2 2. quæſt. 11. artic. 2. etiam ſi leui argumento a iudicio catholicæ religionis & tramite detectus fuerit deuiare, ut dicit tex in l. 2. C de hære ti. Circa cuius intellectum omnes doctores, qui hactenus ſcripſere, ceſpitarunt, prout late ſcripſi in d. rubri. de hære. libr. 6. quæſt. 13. & quæ ibi dixi, nolo hic tranſcribere, ne proceſſus illius rubricæ in totum vulneretur.

14 ¶ Non omitto tamen, quòd pro hæretico capitur, quicumque alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ principatusque ſui gratia falſas, ac nouas opiniones gignit, uel ſequitur, ut definit. Aug. in c. hæreticus. 24. quæſt. 3. Illi enim qui confingunt aliquam hæreſim de nouo, ſecundum S. Thom. in 2. 2. aliquod commodum temporale expectant, ſaltem principatum nolũt enim habere ſequaces. Hoc enim eſt commune in omnibus hęreticis quod ex ſuperbia procedit, quæ eſt amor propriæ excellentiæ, & a communi uia diſcedunt aut leuitate, aut peruerſitate, ut habetur in c. excõmunicamus. §. adiicimus, de hæreti unde S. Gregorius inquit. Hæretici communem ſententiam habere refugiunt, ne æquales cæteris extimentur, & quædam noua ſemper exquirunt, quod dum alii neſciunt, de ſingularitate ſcientiæ glorietur. Nec hoc quod gloriæ cõſequendæ faciũt, ponitur in deſcriptione hæretici tanquàm eſſentiale, ſecundum Alex. de Ales, ſed poſitum eſt id quod frequentius accidit in talibus hæreticis, ut ſcribit Car. in d. c. hæreticus, ut dicam infra in 19. quæſt.

SVMMARIVM
ſuper tertia quæſtione.

1 *Pertinacia in hæretico quæ ſit, & pertinaciter dictum.*
2 *Perſeuerantia quomodo differt a pertinacia.*
3 *Pertinacia duplex conſideratur in hæretico.*
4 *Pertinacia mentalis non poteſt liquere iudici, niſi per conſiderationem rei.*
5 *Pertinaci mentali non creditur, ſi habet præſumptionem contra ſe.*
6 *Dubitans in fide, quomodo dicatur hæreticus.*
7 *Pertinacia mentalis probatur per uiolentam præſumptionem.*
8 *Pertinacia exterior quomodo capitur.*
9 *Vſuram non eſſe peccatum, ſiquis dixerit, quomodo intelligatur, ut hæreticus cenſeatur.*
10 *Hæreticus non eſt, qui per lubricum linguæ, vel ioco aliquid dicit contra fidem.*
11 *Pertinaciter dictum, quomodo intelligatur, habes multa exempla.*
12 *Pertinacia Iudæorum fuit damnata a Chriſto.*
13 *Pertinaciam conuincendi modi multi traduntur.*
14 *Pertinacia in hæretico probatur ſingulari modo.*
15 *Pertinax hæreticus an ſit omnino relaxandus brachio ſeculari.*
16 *Hæretici pertinacis pœna eſt ignis.*
17 *Hæreticus deſiſtens a pertinacia admittitur ad pœnitentiam.*

18 *Hære-*

18 *Hæreticis relapſis non parcitur.*
19 *Inquiſitor aduertat, quando admittit hæreticum ad pænitentiam.*
20 *Intellectus l. bi qui ſanctam. C. de apoſtatis.*

Quid ſit pertinacia,& quotupliciter ſit conſideranda, ut quis hæreticus pertinax ſit cenſendus.

TERTIA QVAESTIO.

1 TERTIO quæro, Quid
ſit pertinacia, ſeu per-
tinaciter dictum, uel
pertinax hæreticus:de
quibus erit promiſcuꝰ
ſermo. Pertinacia ergo eſt tentio il-
lius,quod quis tenere nõ debet,& in
2 hoc differt a perſeuerantia,quæ eſt il
lius quod quis tenere debet: quia ut
dicit Varro.In quo non debet pertẽ-
di & pertendit,pertinacia eſt:in quo
uero oportet manere, ſi in eo perſi-
ſtat,perſeuerantia uocatur.Et cõmu
niter pertinacia capitur in malã par
tem, perſeuerantia uero in bonam,
licet aliquando authores promiſcue
his uerbis utãtur: et ſic pertinax eſt,
qui nimis tenax eſt. Hinc Plautus in
captiuo. Quid tu ais? tenax ne pater
eius eſt?& ille, Immo Aedepol perti-
nax. Nec hic intendo definire perti
nacem, ſeu pertinaciã, ſed per decla
rationes manifeſtare de finitionem,
ſecundum Iſidorum lib.etymo. Perti
nax eſt impudenter tenens ſuum pro
poſitum,ut dixit S.Tho. in 2.2.q.38.
art.2 in corpore.& Archi.in c.funda
menta col.ſi de electio. Et perſeuerã
tia eſt ratione bene cõſiderata ſtabi
lis permanſio, ſecũdum Andronicũ,
ut dixit S.Th.in d.2.2.q.128. in corp.
3 ¶Et pertinacia in prop oſito poteſt
dupliciter cõſiderari. Quædã eſt in-
terior,quædã exterior. Interior, ſeu
mentalis, eſt quando quis pertinaci
ter corde adhæret prauitati hæreti-
cæ, uel pertinaciter dubitat, de ca-
tholica ueritate,quod probatur in c.
ad abolendam, in principio de hære
ti. in uerbo, aliter ſentire, per quod
uerbum ſentire, ſolam uolũtatem hæ
reticalem ſine exteriore opere iudi
camus. Et ad hunc effectum inducit
illum text.gloſ. in c. cogitationis.de
pæni.diſt.1.ut latius dicam infra in q
4 29. Et hæc pertinacia iudici non po-
teſt liquere, niſi per cõfeſſionem hæ
retici, ut dixit Bal. in l. ſiquis non di
cam rapere col.1.& pen.C.de epiſ.&
cleric. glo. notabilis in l. Fulcinus.§.
quid ſit autem latitare.ff.ex qui. cau.
in.poſſe eatur, quam ſequitur Ange.
de Peru.in l.1.ff.de confeſſi. Ea enim
quæ conſiſtunt in intellectu, uel con-
ſcientia noſtra,probantur per noſtrã
aſſertionem,glo.in § ſed iſte quidem
inſti. de actio quã dic t eſſe ſingula-
rem Bald.in c.bonæ,el 2.col 4. de po
ſtu. prælatorum, cum multis concor
dãtijs, quas ibi cõgregauit dominus
Iaſo.col. 23. Et eſt glo.ſecundum eũ
clarius loquens in cap.ſignificaſti.el.
pri.in uerbo,ſi eſt ita, de homicidio,
cum do ſociam ĩ c. accedẽs. de crimi.
falſi.Facit c. ſi uero.de ſenten.excõ-
munica.Et in propria materia de hæ
reſi. Ioan. Lupi ſcribit in ſua allega-
tione incipi. caſus, ſuper quo.col.8.
5 ¶Sed ſi quis accuſatus de hæreſi ne-
garet pertinaciam mentalem, & eſ-
ſet præſumptio extrinſeca contra
eum,nõ crederetur ipſi, nec ſtabitur
dicto,& iuramẽto ſuo,ut inquit Bar.
in l. inter omnes.§.recte.col. ultima.
ff.de furtis.Ioan.Andr. in c.2.de con
ſti.l. ſi non conuitii.C. de iniuriis &

l.1.C.

l. 1. C. ad l. Corne. de ſica. tradit Alex. in l. 1. § per procuratorē col. 2. ff. de acquir. poſſe. Inde dicebat Lud. Ro. in conſi. 481. præſentis dubitationis articulus. in fi. quòd ubi contra allegantem ignorantiam, ex coniecturis ſciētia præſumitur, per iuramentum ſolum ignorantia non probatur: niſi aliter ignorātię probatio coloretur, ut dicit glo. in c. propoſuiſti. 82. diſt. Inn. & Ant. de But. in c. cognoſcētes de conſti.

6 ¶ Et pro eo quod dixi de dubitante, facit cap. 1. de hæretic. ubi dubius in fide eſt infidelis, dummodo dubietas hæc habeat in ſe firmitatē animi, & quandam pertinaciam, ut quia perſeuerat in illa dubitatione: ſecus ſi incideret in cogitationē, ſeu dubitationē ex primis motibus animi, ut declarant Card. Abb. & alii in dict. cap. 1. prout ego late ſcripſi in dict. rubr. quæſt. 13. uerſicul. 1. dicitur hæreticus.

7 ¶ Inſuper probatur dicta mentalis pertinacia per præſumptionem iuris uiolentam, quando quis tranſit, uel redit ad ritus Iudæorum, ut in dict. cap. contra Chriſtianos. Et quādo quis ſuſpectus de fide. citatus non comparet, & excommunicatus ſtetit in excommunicatione per annum: quia ex tunc ut hæreticus condemnatur, ut in c. cum contumacia, de hære. lib. 6. Idem in deficiente in compurgatione canonica, ut in cap. inter ſolicitudines, de purga. cano. ut late dixi in conſi. meo. 11. incipi. ſuper dubio. Idem in illis, qui relabuntur in hęreſim, quam abiurarunt in genere, uel in ſpecie. c. ad abolendam. § illos quoque. de hęre. in cap. ſuper eod. tit. lib. 6 & ī c. accuſatus. § cum uero. Idem & in caſibus comprehenſis in tex. unico, & ſingulari ī d. c. accuſatus. § ille quoque Idem in eo, qui nō uult ſuam ſuſpicionem de hęreſi purgare ad arbitrium epiſcopi, uel inquiſitoris, ut in d. c. ad abolendam. § qui uero. Idem eſt de illis, qui in articulo mortis petierunt hæreticos cōſolaturos, ut in cap. filii & hæredes. de hęre. lib. 6. Hi enim omnes ſunt in pertinacia mentali uiolēter a iure præſumpta: quia & hæretici iudicantur, & condemnantur, & in eis præſumitur ipſa pertinacia, quę eſt de ratione formali hæretici, ut ſupra eſt dictum.

8 ¶ Eſt præterea altera pertinacia, quę dicitur exterior, quādo quis uerbis, aut ſcriptis, ſeu factis contra catholicam ueritatem, taliter inhærendo errori ſuo, quod nullo modo uelit ab eo diſcedere, ſed defenſare perſiſtit, ut habetur ſecundum Auguſti. & ſcribitur in c. qui in Eccleſia, 24. q. 3. ubi dicitur. Qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid prauumq; ſapiūt, ſi correcti ut ſanū rectumq; ſapiant, reſiſtunt cōtumaciter, ſuaq; peſtifera & mortifera dogmata emendare nolūt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt.

9 Et hæc pertinacia eſt etiam in eo, qui in illum incidit errorē, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuram, nō eſſe peccatum, ut in cle. 1. § ſane. de uſuris. Et intellige pertinaciter. i. obſtinata pertinacia, ſecundū Laud. dicentem, quod aliàs non incurreret pœnas contentas in d. § ut in cle. 1. § porro. in fi. de ſumma Trin. Inde pertinax dicitur, qui ualde impudenter aliquid tenet

10 & affirmat. Et ſic ſi ioco, uel per lubricum linguæ quis id, uel ſimile aſſereret, non eſſet hæreticus. c quod ait 22. q. 2. & dicit ibi Car. ſecundū

Zenze.

Zerze.exponitur pertinaciter,ideſt, cum perſiſtentia incorrigibili. Facit cap. dicit Apoſto.24. q.2. Hoc tamē inultū remanere nō debet: ſed talia dicēs ioco, uel lubrico linguæ extra ordinarie eſt puniēdus, ut dicit Car. in d.§.ſane.q.5.quē Ioan.de Imo.ibi
11 ſequitur. Ad idem eſt text. in cle.1.§, porro,de ſumma Trini.ubi tanquàm hęreticus cenſetur quicunque deinceps aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit, quòd anima rationalis', ſeu intellectiua nō ſit forma corporis humani per ſe & eſſentialiter: ubi dicit gloſ. in uerbo pertinaciter,hoceſt, ualde pertinax, uel impudenter tenēs,durus,irreuocabilis,indocilis,& obſtinatus:quinimmo ex illo text. colligitur expreſſe, quòd quo ad hæreſim incurrendā paria ſunt aſſerere,defendere,ſeu tenere pertinaciter, ut ibi notat Car. Flo. in octauo notabili. ❡ Accedit etiam, quòd qui inquiſitori aliquid aſſerenti nō credit, dum eum forſan corrigit,uel inſtituit de his quæ fidei ſūt,uel ut ſe a crimine purget, uel ut aliquam pænitentiam pro crimine ſuo agat,condemnari poteſt tāquàm hæreticus pertinax, ut inquit Barth. per illum tex.ī l.tutor.§.tutores qui. ff.de ſuſpectis tuto.pro quo facit d.c. ad abolendam.in pri.verſi. niſi continuo,& c. literas.de præſumptio & p d.§.tutores.dicit Car.Flo.in cle.1.in pri. quæſt.2.de ſumma Tri quod ille dicitur pertinaciter inhærere hæreſi, qui non eſt paratus corrigi ad mādatum ſuperioris,ut probatur in c.dam namus,de ſumma Tri.ubi nō damnatur Abb.Ioachim,licet dixerit errorē, quia paratus fuit corrigi,& ſe ſubiecit determinationi Eccleſiæ Facit c.hęc fides.24 q.3 Et pertinaciter factum dicitur,quod fit ſcienter, & nō ex temeritate,ut probatur in glo.temeritate. in cap.1.de maledicis.

12 ❡ Et ita eſt odibilis pertinacia, quā Chriſtus exprobrauit Iudęis,dum inquit Ioan 15.Si non ueniſſem,& locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent:nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo, ubi Chriſtus declarat Iudæos fuiſſe pertinaces in erroribus ſuis, quia ſibi credere noluerunt:unde ſubdit. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nūc autem & uiderunt, & oderūt & me,& patrē meum. Et ſic pertinaces eos eſſe oſtēdit, quia operibus ſuis credere noluerunt,malitiam & pertinaciā indicās.

13 ❡ Et quamuis plures modos conuincendi aliquem de pertinacia tradiderit Card. de Turre crema. in ſuo tracta. de poteſtate Papæ in 2. parte lib.4.cap 22. & Ioan. Gerſon in pri. parte alpha. 14. in tracta. de proteſta. circa fidem, & per diſcurſum illius alphabeti: nihilominus, ſi bene penſentur, omnes reducuntur ad ea quæ ſupra dixi: ſi tamen quis ea uidere uoluerit, ad eorum dicta me remitto.

14 ❡ Et ultra eos non omitto quendam modum conuincendi aliquem de pertinacia, hoc eſt, quando quis contra prædicatam in Eccleſia ueritatem, latenter dico,perſiſtit,uel uſque ad mortem perdurat: quia talis non uidetur per ignorantiam, ſed p obſtinatam malitiam in tali errore tanto tempore perſeueraſſe: & ideo Eccleſia tales præſumit hæreticos. Ita ſcribit Archi. Flo.in 2. parte ſuæ ſummę.titu.12.§.1.ubi nihil allegat. Poteſt fundari hoc in d c.cōtra Chriſtianos,de hær.lib.6. ❡ Pluribus alus

modis

modis dicitur quid pertinaciter dictum, uel factum, ut dicit gloſ. in extrauag. Ioã. xxij. poſita ĩ titu. de uerbo. ſign. quæ incipit, cum ĩter nõnullos, in uerbo. pertinaciter.

15 ℂ Sed forſan dubitas, An quilibet hæreticus pertinax ſit ut hæreticus condemnandus, relaxando illum ad iudicem ſæcularem, debita pœna puniendum, ut in cap. ad abolendam. ĩ prin. de hęreti. ubi Oſtien. Ioã. And. & cæteri concludunt. hæreticos pœna ignis puniri, per illud Ioan. 15. ubi dicitur. Si qs in me nõ manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignẽ mittẽt. &
16 ſic conſuetudo interpretatur. Ius autem ciuile capitali pœna, ſeu mortis eos puniendos decernit. l. Arriani. C. de here. iũcta. l. ultimum ſuppliciũ. ff. de pœnis. Facit pro his optime text. in c. ſi audieris 24 q. 5. & c. legi. 23. q. 8. Et iſte caſus addendus eſt ad illos, in quibus quis punitur pœna ignis, quos ponit Sal. in l. 1. C. de Nili aggeribus non rumpe. ℂ Reſpõdeo, quod ſi hæretic⁹ in ſua falſa opinione perſeuerat abſque retractatione, punitur ut hęreticus, ut in d cle. 1. §. porro, de ſumma Trini & in cle. 1. §. ſane, de uſuris Facit. l. quoniam. in ſi. C. de appel. & idem ſi negauerit ſe hæreticum, & conuincatur, & ſic innocẽtiæ ſuæ ad arbitrium Inquiſitoris debitam purgationem non præſtiterit, ut in d. c. ad abolẽdam. ſcribit Oſtien. in titu. de hæreti. § qualiter deprehẽdãtur. col. 1. & habetur in deciſione Rotæ decis. 376. incipi. accuſatus de hæreſi. de cui⁹ intellectu infra latius dicã, quia uenia non datur niſi correcto. c. uenia. de reg. ĩ lib. 6.
17 ℂ Si uero dictus pertinax hæreticus a pertinacia uult deſiſtere, & deſiſtit, paratus errorem ſuum reuocare, & hæreſim omnem abiurare, ei quo ad uitam parcitur, ſecũdum æquitatem canonicam & ciuilem, & detruditur in carcerem perpetuũ, ut probatur in cle. ad noſtrum. §. ſi. de hæreti. iuncto. c. pen. de hæreti. & in l. inter claras. col. ſi. C. de ſumma Tri. & l. hi qui
18 ſanctam. C. de Apoſtat. ℂ Ab hoc tamen excipio eos, qui relapſi ſunt in hæreſim: quia ſine ulla audientia iudici ſæculari traduntur, ut in c. ſuper eo. de hęret. lib. 6. d. c. ad abolendã. §. illos quoque. Et eos etiam excipio, quos iura canonica relapſos cenſent; ut in c. accuſatus. §. eum uero. & §. ille quoque. de hære. lib. 6.
19 ℂ Aduertant tamen dominus epiſcopus & inquiſitor in admiſſione ad gremium Eccleſiæ hæreticorum redeuntium, ne ſimulata cõuerſione redeant fraudulenter, ſeipſos poti⁹ quàm iudices fallẽtes, ne ſub ſpecie agni lupum gerãt, ut dicit text. in c. ut officiũ. § ſi uero. uerſi. prouiſo ſolerter, de hære lib. 6. Et in his uerſatur arbitrium iudicum, non autẽ in relapſis hæreticis, uel in eis, qui pro lapſis habentur: quia in his a iure ſtatutis non uidetur uerſari arbitrium, ſeu diſpenſatio, ut in d. cap. ſuper eo. cũ aliis. Facit c. de cauſis, & quæ ibi
20 moderni ſcribũt de off. delegati. Et pro hoc eſt text. notabilis, quem ad hoc ſemper ponderaui in d. l. hi qui ſanctam. C. de apoſtatis ibi. Perditis uero, hoc eſt, ſanctum baptiſma profanantib⁹, nullo remedio pænitẽtię, quę ſolet aliis criminibus adeſſe, ſuccurritur: intelligendo perditis, id eſt, obſtinatis, pertinacibus, & relapſis, de quibus nulla eſt ſpes quod recuperentur, ſeu redeant, prout uerbum perdere hoc importat, ut dicit. Bar.

in l.ſiquis ex argẽtariis.§ an uero.ff. de edendo,ut late de intellectu dictę l. hi qui ſanctã,dixi in conſi.meo.33. incipiẽ. cogor ex iniuncto mei officii debi.charta.3.ubi ſcripſi, an ĩ aliquo caſu ſit parcendum hæretico relapſo cõfitenti errorem ſuum,& uolenti ad gremium Eccleſiæ redire.

SVMMARIVM ſuper quarta quæſtione.

1 *Veritas catholica quid ſit.*
2 *Veritas catholica explicite & implicite dicitur.*
3 *Veritas catholica ſecundum Boetium.*
4 *Hæretica aſſertio quæ ſit.*
5 *Veritas catholica eſt ſine approbatione Eccleſiæ.*
6 *Hæreſes sũt ſine approbatione Eccleſiæ.*
7 *Veritas catholica quid ſit,ſecũdum theologos.*

QVARTA QVAESTIO.

1 QVARTO QVAERO, Quid ſit ueritas catholica,ut cognoſcamus quod eſt ueritati catholicæ cõtrarium. Eſt igitur ueritas catholica, quæ ex diuinæ reuelationis lumine ſupernaturali immediate, uel mediate eſt habita, explicite in propria uerborũ forma, uel implicite bona & neceſſaria conſequẽtia deducta. Dicitur(ex lumine diuinæ reuelationis habita)ad differẽtiã ueritatum per rationis inquiſitionẽ ſub lumine naturali cognoſcibiliũ, quæ non merentur dici catholicæ. Dicitur autem(mediate, uel immediate habita) quoniam aliqua nobis Deus immediate per ſe ipſum reuelauit, & reuelat, ſicut euangeliũ:unde. Ioan.1. dicitur. Vnigenitus Dei fili',qui eſt in ſinu Patris, enarrauit nobis:& Eſa.52. Ecce ego qui loquebar,adſum. ¶ Aliqua uero reuelauit nobis & reuelat De' per alios, ſicut per Angelos ſuos, & Apoſtolos,ſiue per alios uiros ſãctos.Pau.ad Heb.1. Olim,inquit,loquens Deus patribus in prophetis, nouiſsime locutus eſt in filio. Et 2. Per.1. Nõ.n.uoluntate humana allata eſt ꝓphetia, ſed Spiritu ſancto inſpirãte locuti ſunt ſancti Dei homines. Et ideo non tantũ ueritas catholica dicẽda eſt a Deo per ſe ipſum immediate a fidelib' tradita, ſed etiam quæ per ſanctos ab eo doctos & inſpiratos eſt habita: cum Spiritus ſanctus, quo inſpirante ſancti Dei homines locuti ſunt,& loquũtur, non niſi ueritatem docet atque inſpirat, Ioan.16. Cum venerit ille ſpiritus ueritatis, docebit uos om-
2 nem ueritatem. ¶ Dicitur (explicite in propria uerborum forma, implicite uero bona & neceſſaria conſequentia deducta) His enim duob' modis dicitur quid contineri in ſacra ſcriptura, aut in propria uerborum forma, ſicut iſta, Verbum caro factum eſt:& iſta, Chriſt' fuit homo: aut aliquid implicite, quod bona & neceſſaria conſequentia ex propoſitis in litera explicite ſequitur: ſicut ex illa. Chriſtus fuit homo,ſequitur neceſſaria cõſequẽtia, quòd habuit animam rationalem, & omnes animæ potentias. Sequitur etiam quòd habuit carnem,& oſſa,& cætera quæ pertinent ad ueritatem humanæ naturæ.ut ſcribit epiſcopus Vſſelleñ.in libello quem fecit contra comitem Mirandulanum cap.3.quorum plura

ſumpſit ex tractatu de poteſtate Papę edito per. Car. de Turre cre lib. 4. cap. 8. authore tacito. Sed exemplũ ab eo poſitum mihi non uidetur cõgruere, quòd deducatur ex conſequẽtia neceſſaria, quòd Chriſtus habuit carnem & oſſa, cum hoc explicitum ſit in propria uerborum forma in ſacra ſcriptura lectionis euãgelicę, Luc. 24. dum Chriſtus dixit diſcipulis ſuis poſt reſurrectionem. Vide te manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum. palpate & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Vnde congruentius exemplum eſſet, ſi diceremus. Ergo habuit neruos & uenas, quia hæc explicite in ſacro canone non continentur, ſed ex neceſſaria conſequentia deducitur, ut dicit. Ioan. Gerſon, & Card. in d. loco.

3 ¶ Item, dicitur (ueritas catholica) ſecundũ Boetium. 1. de Trinita. quia non uni genti tantum, ſed omnibus obſeruanda & credẽda proponitur, unde Matth. ult. dicit Chriſtus. Euntes, docete omnes gẽtes: & Marci 16. Prædicate euangelium omni creaturæ.
4 Vnde illa aſſertio ſeu propoſitio eſt hæretica, quæ contrariatur ueritati catholicæ iuxta ſuum gradum: quia, ſecundum Ariſtotelem, Quot modis dicitur unum oppoſitorũ, tot modis dicitur & reliquum: ideo operæpretiũ eſt, ut in ſequenti quæſtione pertractemus gradus, ſeu genera ueritatum catholicarum, ut eis cognitis, cognoſcantur earum oppoſita: cum contrariorum eadem ſit diſciplina. l. Pomponius §. Sed & is. ff. de procu. l. 1. in prin. ff. de his qui ſui
5 iuris ſunt, cũ ibi traditis. ¶ Et ſicut ueritates catholicæ, ut ſupra tetigi, abſque omni approbatione eccleſię ex natura rei ſũt immutabiles & immutabiliter ueræ: ita ſunt immutabi-
6 liter catholicæ reputandæ. Et ſimiliter ſicut hæreſes abſque omni reprobatione & damnatione ſũt falſæ: ita abſque reprobatione ſunt hæreſes reputandæ, ut dicit Gabriel in 3. ſententiarũ diſt. 25. q. unica. uerſi. tertio
7 dubitatur. ¶ Alibi etiam idẽ inquit in 4. diſt. 13. q. 2. art. 1. definiens ueritatem catholicam, quòd ueritas catholica eſt ueritas reuelata a Deo in ſe, uel in ſuo antecedente pertinens ad religionem. Dicitur (reuelata a Deo) quia ueritas humano ingenio acquiſita, puta, per demonſtrationẽ, uel per experientiam, aut aliás, nõ dicitur ueritas catholica: quia omnis ueritas catholica eſt articulus fidei, fides autem non innititur euidentiæ naturali, ſed diuinæ reuelationi. Dicitur, in ſe, propter ueritates ſacri canonis bibliæ, quæ omnes immediate, ſiue ſecũdum ſe, ſcriptoribus eius ſunt reuelatæ. Ipſi enim fuerunt calamus ſcribæ, ideſt, Spiritusſancti uelociter ſcribentis, ut ſcribitur in multis decretis conditis per Auguſt. 8. diſt. ¶ Dicitur (uel in ſuo antecedente) propter ueritatẽ, quæ ex contentis in biblia poſſunt in conſequẽtiã neceſſariã inferri, ſeu deduci, ut eſt illa, Deus eſt uerus homo ex anima rationali & carne ſubſiſtens, quę ſub hac forma uerborum non habetur in ſcriptura, ſed ex ea poteſt deduci in conſequentiã neceſſariam.
¶ Dicitur (ad religionem pertinẽs) propter ueritates religionẽ, ſiue pietatem non reſpicientes, quæ non dicũtur ueritates catholicæ, quamuis fuerint a Deo reuelatæ. Pertinet autem ad religionem quicquid ad pietatem, ideſt, Dei cultum, aut ad finẽ beati-

beatitudinis conſequendæ ordinatur. ¶ Ex illo ſequitur, quòd multæ ueritates quæ in ſcriptura canonica non habentur, nec ex ea ſola deduci poſſunt in conſequentiam neceſſariam, ſunt catholicæ ¶ Primo patet de his, quę ab Apoſtolis ad nos per ſuccedentium reuelationē, uel ſcripturas fidelium fide dignas peruenerunt, & tamē in ſcriptura canonica non continentur. hæc Apoſtolis per Spiritumſanctum reuelata, a quo docti ſunt omnem ueritatem, non dubitatur. ¶ Secundo patet de his quæ ex præmiſsis coaſſumpto aliquo uero neceſſario euidēte, uel certo deduci poſſunt. ¶ Tertio patet de his ueritatibus, quæ aliis fidelib' a Deo reuelatę eſſe ſufficienter oſtēdūtur. ¶ Quarto patet de his, quæ ab eccleſia uniuerſali ut credēda accepta ſunt, quæ ſupponitur ī fide errare nō poſſe. cuius fidem deficere nō poſſe oratio Chriſti pro fide Petri manifeſtat, Lucæ 22. & ex eius promiſſa aſsiſtentia uſq; in finē ſęculi, Matth. ulti. certam reddiderunt. ¶ Quinto & ultimo patet de ueritatibus a generalibus Conciliis & Romanis Pontificibus rite determinatis. Hæc enim omnia uel reuelata ſunt, uel ex ſolis reuelatis ſunt deducta, uel ex reuelatis, & illis ueritatib' coaſſumptis: neque aliud determinat rite Conciliū, uel Romanus Pontifex, ut eſt proxime dictum. Et hæc quinque ueritates catholicæ latius explicantur in gradibus, ſeu generib' catholicarū ueritatū, quæ ſtatim ſubiiciētur pro præmiſſorū dilucida declaratione.

¶ Ex quibus reſolutoria patet definitio aſſertionis catholicæ, hoc eſt, Aſſertio catholica eſt ueritas ex lumine diuinæ reuelationis immediate, uel mediate habita explicite, & ī propria uerborum forma, uel implicite bona & neceſſaria conſequētia deducta, declarādo ſingula uerba, ut dixi. ¶ Vel aliter poteſt dici, ſecundum aliquos. Aſſertio catholica eſt illa, cui quilibet adultus tenetur explicite, vel implicite firmiter adhærere per ſolam fidē, & non per experientiam, aut rationem demōſtratiuam, quamuis de facto habeat aliqua motiua: & ideo dicitur catholica, ideſt, uniuerſalis, ut dicit glo. in rubri. C. de ſumma Trinit. & Archi. in c. fundamenta. in prin. de electio. lib. 6. quia ubique prædicanda eſt, & omnibus gentibus credenda proponitur: vnde Chriſt' Marci ult. Euntes, docete omnes gentes: & quia numquam in ea ſubfuit, ſubeſt, aut ſuberit aliquod falſum, prout ſcribit Boetius in principio libr. de Trinitate.

SVMMARIVM ſuper quinta quæſtione.

1 *Catholicarum veritatum gradus quot ſunt.*

2 *Furi par eſt occultator alienæ laudis.*

3 *Scriptura ſacra nullam recipit dubitationem veritatis.*

4 *Hæretica aſſertio eſt, quæ contradicit ueritati catholicæ in propria verborum forma.*

5 *Hæretica aſſertio eſt, quæ contradicit ſacræ ſcripturæ ex deductis in neceſſaria conſequentia.*

6 *Hæretica aſſertio eſt quæ contradicit his, quæ nobis ab Apoſtolis tradūtur.*

7 *Concilium generale in his quæ fidei ſunt errare non poteſt.*

8 *Multa leguntur in eccleſiis, quæ nō cre dere*

dere, non eſt de neceſſitate ſalutis.

9 *Hæretica aßertio eſt non credere determinatis ab eccleſia in his quæ ſũt fidei.*

10 *Concilium poteſt errare in his quæ non ſunt fidei.*

11 *Doctor vnus poteſt conuincere communem opinionem.*

12 *Veritas catholica eſt credere determinatis a ſede Apoſtolica in his quæ fidei ſunt.*

13 *Veritas catholica eſt credere his quæ ſancti doctores ſcripſerunt contra hæreticos.*

14 *Doctores approbati ab Eccleſia, qui ſũt.*

15 *Probabile quid ſit.*

16 *Aſſertio ſapiens catholicam veritatem, quæ ſit.*

17 *Aßertio hæreſim ſapiens, quæ ſit.*

18 *Quot ſunt gradus, ſiue genera catholicarum veritatum.*

QVINTA QVAESTIO.

QVINTO QVAERO,
1 Quot ſunt gradus,
ſeu genera, ſiue mo
di cognoſcendi veri
tates catholicas, &
conſequenter hære
ſes eis aduerſantes. Reſpondeo plu-
res eſſe, in quorum progreſſu ſequar
veſtigia Ioannis Gerſon Cancella-
rii Pariſienſis, & Cardin. S. Sixti, &
aliquorum aliorum: nec erubeſcam
authores nominare, a quibus didici
& diſcam, cum occultator alienæ
2 laudis furi par eſt, ut eſt arg. in l. hæ-
reditatum. §. fi. ff. ad legem Falci.
quam ad hoc allegat. Bald. in prælu-
diis feudo. col. fi Idem Bald. in ru-
bri. de eo qui mitt. ĩ poſſe. cau. rei ſer
ua. quem viua voce audiui allegatũ
a D. Iaſo. Maino. in academia Tici-
nenſi, dum legeret. l. 3. §. ſi rem.
ff. de acquir. poſſeſ.

¶ PRIMVS ergo gradus, ſeu genus
catholicarum veritatum, eſt eorum,
quæ in canone ſacræ ſcripturę vete-
ris, aut noui teſtamẽti, in propria ver
borum forma continetur, vt eſt iſta.
In principio creauit Deus cęlum &
terram. Item, Verbũ caro factum eſt.
3 Quòd autem huiuſmodi veritates, ĩ
ſacra ſcriptura contentæ, ſint catho-
licę, manifeſtum eſt, cum de veritate
ſacrę ſcripturæ nullo modo dubitan
dum ſit. Vnde dicit Aug. & ſcribitur
in c. quis neſciat. 9. diſt. Quis neſciat
ſacram ſcripturam canonicam tam
veteris quàm noui teſtamenti certis
terminis cõtineri, eamq́ue poſterio-
ribus omnibus epiſcoporum literis
ita præponi, vt de illa omnino dubi-
tari, & diſceptari non poſſit, vtrum
verum, vel vtrum rectũ ſit, quicquid
in ea ſcriptum ſit, vel eſſe conſtiterit?
Et alibi Aug. ĩ c ego ſolis. eadẽ diſt.
dicit. Ego ſolis ſcripturarum libris,
qui canonici appellantur, didici hũc
timorem honoremq; deferre, vt ea-
rum nullum authorẽ aliquid erraſ-
ſe firmiſſime credam: & ſi alia proba
tio quæritur, ſufficit Matth. 5. Amen
quippe dico vobis, donec trãſeat cę-
lum & terra, iota vnũ, aut vnus apex,
non præteribit a lege, donec omnia
fiant. Et ſequitur. Amen dico vobis,
cęlum & terra tranſibunt. Cõſtat au
tem quòd canon Bibliæ lex eſt Dei
per reuelationem habita, cuius aſſer
tiones literales innituntur vnico li-
terali principio. Omne reuelatum a
Deo eſt verũ, vt dicit. Auguſt. in d c.
4 ego ſolis. ¶ Vnde aſſertio, quæ huic
primæ veritati catholicæ cõtrairet,
eſſet hæretica, quia huic primæ veri
tati primi gradus in propriis termi-
nis contradiceret, videlicet veritati
bus

bus ſub propria uerborum forma in ſacra ſcriptura cõtentis, vt eſſet iſta. Quod in principio Deus non creauit cœlum & terrã: aut, quod Verbũ non ſit caro factum: quæ ambæ aſſertiones in propriis terminis cõtradicunt ſcripturæ veteris & noui teſtamenti, vt Gen. 1. & Ioan. 1. & ſic eſſet prima ſpecies hæreſum.

¶ Secundus gradus catholicarũ veritatum eſt, quæ ex ſolis contentis in ſacro canone bona & neceſſaria conſequentia inferuntur: unde cum tales veritates eandem veritatis firmitatem, & credulitatis neceſsitatẽ habeant, quam habent veritates, ex quibus neceſſaria & formali conſequentia inferuntur, inter veritates catholicas rationabiliter connumerantur: ſicut hæc eſt veritas Chriſtus eſt verus Deus, & verus homo: quæ licet ſic formaliter in ſerie ſacræ ſcripturæ non inueniantur, ut dicit Card. de Turre crema: quia tamen ex contentis in ſacra ſcriptura, conſequentia neceſſaria concluduntur, catholica eſt cenſenda, & eam crede
5 re neceſſarium eſt ad ſalutem. Vnde contraria aſſertio huic veritati catholicæ eſt ſecunda ſpecies hęreſum, quæ repugnat veritati catholicæ ſecundi gradus, uidelicet, quæ ex ſolis contentis in ſacra ſcriptura conſequentia neceſſaria & formali inferuntur, vt eſt. Chriſtus non habuit intellectum poſsibilem, aut agentem: cuius oppoſitũ manifeſte conſequẽtia neceſſaria infertur ex contentis in ſacra ſcriptura.

¶ Tertius gradus catholicarũ veritatum eſt eorum, quæ citra canonem ſacræ ſcripturæ continẽtur, quæ tamen per reuelationem & approbationem tantum mediantibus Apoſtolis ad fideles deuenerunt. Sane cũ Chriſtus uiueret in carne mortali, & Apoſtolos multa docuit & fecit, quæ in ſacro canone non habentur, ſecundum illud Ioan. vlt. Multa alia fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc, multaſq. alias uirtutes catholicas Chriſtus ab Apoſtolis docendas præcepit, quæ in canone non habentur. Hinc Auguſt. in 3. lib. de paruulorũ baptiſmo, dicit. Illa quæ non ſcripta ſeruat vniuerſalis Eccleſia, accepit ab Apoſtolis, Chriſto docente. Idem Auguſtinus in c. Eccleſiaſticarum. 11. diſt. & dicit tex. in c. cũ Martha. de celebra. Miſſa. ſuper forma conſecrationis Euchariſtiæ. Sane multa tam de uerbis quàm de factis dominicis inueniũtur ab Euãgeliſtis omiſſa, quæ etiam Apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expoſuiſſe leguntur, ut eſt quod uſus ſigni crucis ſit in Eccleſia: & quod fideles tali ſigno debeant inſigniri. Tanta.n. eſt authoritas eccleſiæ, ꝙ dicebat Aug. in epiſtola fundamenti. Euangelio non crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ compelleret: quamquàm uiciſsim dici poſſet. Eccleſiæ non crederem, ſi non authoritas ſacræ ſcripturæ impelleret. Et ita diuerſis reſpectibus vtraque mutuo ſe
6 confirmãt, ut inquit Gerſon. ¶ Vnde eſſet tertia ſpecies hæreſum, quæ contrairent ueritatibus catholicis huius tertii gradus catholicarum ueritatum, uidelicet quas Apoſtolorũ traditione, ſiue reuelatione uniuerſalis Eccleſia credit, & obſeruat. Et ĩ hoc genere hæretica eſſet aſſertio, quod uſus ſigni crucis non debeat eſſe in Eccleſia: unde tales ueritates, & quæ ex eis conſequentia neceſſaria immpermutabiliter poſſunt inferri,

ri, inter catholicas ueritates ueniūt computādæ, et earum contrariæ aſſertiones hæreticæ cenſendæ.

¶ QVARTVS gradus catholicarū ueritatum eſt eorū quæ ab Eccleſia uniuerſali in conciliis plenariis tamquam ad fidem chriſtianæ religionis pertinentia definita ſunt, licet expreſſe in canone ſacræ ſcripturæ nō

7 inueniantur. Et ratio huius manifeſta eſt, quia concilia plenaria uniuerſalis Eccleſię in his quæ fidei ſūt, errare non poſſunt, ut bene ſcribit dictus Card. de poteſtate Eccleſiæ lib.3. cap. 58. Traditur in cap. ſignificaſti. de electio. quia quod fit a concilio, uidetur factum reuelatione diuina. cap. fruſtra. 8. diſt. & optimus text. in cap. ſi ille. 50. diſt. ibi. Quicquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritumſanctum credimus locutum, dictum fuerit, recipere, non ſolum temerarium, ſed etiam periculoſum eſſe non dubitatur. Hinc B. Greg. in Cap. ſicut. diſt. 15. ait, Sicut ſancti euangelii quatuor libros, ſic quatuor concilia ſuſcipere & uenerari me fateor. Et in lib. de catho. veri. inquit. Sicut Deus verus eſt, ita ea quæ apoſtolica eccleſia de Deo docuit, vera ſunt: unde merito dicitur Prouerb. 1. Ne dimittas legem matris tuæ, ideſt, eccleſiæ, prout eſt hæc veritas, quod Spirituſſanctus procedit æternaliter a Patre & Filio, vt eſt deciſum in concilio Lugdunen. & habetur in c. 1. de ſumma Trini. lib. 6. & ſic de aliis.

8 ¶ Et notanter dictum eſt (tamquam ad fidem chriſtianæ religionis pertinentia, definita ſunt) quia ut dicunt Ioannes Gerſon. & dictus Card. multa in eccleſia traduntur, quæ tolerat eccleſia publice legenda, quæ non ſunt de neceſsitate ſalutis credenda: ſed duntaxat illa quæ ſub definitione iudiciali tradit eſſe credenda, vel oppoſita reprobanda, concurrente vniuerſali totius eccleſiæ conſenſu implicite, uel explicite. Et prædicta dicuntur propter multa quæ in eccleſia legi permittuntur, & tolerātur, quæ omnia credere non eſt de neceſsitate ſalutis, nec inter catholicas veritates ſunt reputandæ, licet multæ earum pie a fidelibus credantur: ſicut ſunt multa contenta in legendis, ſiue hiſtoriis ſanctorum, & vitis patrum, quæ cum manifeſte nō cognoſcantur falſa eſſe, ſed potius habere aliquam probabilitatis apparentiam, poſſunt credi, pro eo quod ad commouendos pios affectus fideliū ad deuotionem proficiunt: & ſecure leguntur, & pie creduntur, dum tamen animus aſſertione pertinaci illis non adhæreat.

9 ¶ Vnde quarta ſpecies hæreſis eſt, quæ veritatib' hui' quarti gradus catholicarū ueritatū contradiceret, uidelicet definitis & determinatis iudicio uniuerſalis eccleſiæ in cōciliis uniuerſalibus, ut ſi diceretur. Spiritumſanctum non procedere a Patre & Filio, ut eſt deciſum, ut dixi. & habetur in c. de Spirituſancto, de conſecra. diſt. ult. ¶ Et notanter dico, in hoc gradu de definitis a concilio generali circa ea quæ ſunt fidei: quia in his, ut dixi, errare non poteſt eccleſia uniuerſalis, ſiue concilium generale, nec etiam in moribus, ut late per Petrum Exime. in tract. de clauibus ec-

10 cleſiæ c. 141. Sed in aliis quæ fidem non concernūt, concilium generale forſan errare poteſt, prout dicitur erraſſe ſuper matrimonio contrahēdo inter raptorem & raptam. Et dictum

ctum Hieronymi melius ſentientis: poſtea fuit prælatum ſtatuto conciliari, ut probatur in c. tria. iuncto.c. placuit. 36.q. 2.& in c. de libellis in gl. illorũ. 20. diſt. Abbas in c. ſignificaſti. de electio. col. 2. Facit. glo. in c. 1. de reliquiis & uene.ſãcto.lib. 6.Scribit Card. Alex.in c. Anaſtaſi'. ĩ fi.19.diſt. Car.de Turre crema. ĩ c.
11 ſecũdũ eccleſiæ, eadem diſt. Et pro hoc facit tex. in l. 1.§.ſed neq; C. de uet. iure enucl. per quem tex. dicũt ſcribentes in c.capellanus, de feriis, quòd unus doctor poſſet cõuincere communem opinionem melioribus rationibus,& ſubtilioribus motiuis. Et ideo dicebat Ioan. Andr. in c 1. de conſti. quòd communis opinio poteſt eſſe erronea, ut ibi late tradũt moderniores propterea dicit tex.in d. §.neque ex multitudine authorũ, quod melius & æqui' iudicatote, cũ poſſit unius forſan, & deterioris ſententia, & multos, & maiores in aliqua parte ſuperare.
12 ¶ Qvintvs gradus catholicarũ ueritatũ eſt eorum, quæ in materia fidei, Apoſtolicæ ſedis iudicio definita ſunt,quæ licet ĩ canone ſacræ ſcripturæ non reperiantur, inter catholicas tamen ueritates computantur: cuius ratio eſt,quia Apoſtolicæ ſedis iudicium in his quę fidei ſunt,errare nõ poteſt. Pro quo facit Luc.22. Ego oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua:& tu aliquãdo conuerſus cõfirma fratres tuos, ut ſcribit Car. in d.titu.lib.2.c.109.quod aperte dicto Auguſtini confirmatur in c.in canonicis. 19. diſtinct. ubi inter canonicas ſcripturas computandas ponit epiſtolas, quas ab Apoſtolica ſede habere meruit, & alii meruerunt accipere. Et habetur in cap. omnis, eadem. diſtinct. ubi ſic dicitur. Omnes Apoſtolicæ ſedis ſanctiones ſic accipiendæ ſunt, tamquam ipſius diuina uoce firmatæ: & melius in d. cap. fruſtra. & d. c. ſi ille. & diuus Hieronymus hoc confirmat in cap. hęc eſt fides. 24.q.1.inquiens. Si hęc noſtra confeſsio Apoſtolatus tui iudicio approbetur, quicumque me calumniari voluerit, ſe imperitum & maleuolum, uel non eſſe catholicum, ſed hęreticum comprobabit: ubi Car. concludit, quòd in his quæ ſunt definita a ſummo Pontifice circa fidem, error ſubeſſe non poteſt. Facit. c. a recta. cum ſequenti, & d. c. hęc eſt fides, ea cau. & q. ¶ Hinc eſt quinta ſpecies hæreſum, earum ſcilicet falſarum aſſertionum, quæ ueritatibus huius quinti gradus ueritatum catholicarum contrariantur, hoc eſt, determinatis & definitis Apoſtolicæ ſedis iudicio.
13 ¶ Sextvs grad' ueritatũ catholicarum eſſe uidetur,ſecũdum dictum Card. earum quæ de tenenda fide,& confutatione hęreticorum a doctoribus ab uniuerſali eccleſia approbatis aſſertiue traditæ ſunt, licet in canone ſacrę ſcripturę expreſſe non cõtineãtur: quod patet, quoniam cum eccleſia uniuerſalis, quæ regitur Spiritu ſancto, doctores aliquos approbauerit, eorũ doctrinã tãquã ueram recipiẽs, neceſſe eſt ut talium doctrina aſſertiue poſita, & numquã alias retractata, uera ſit, & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda in ea parte, in qua ab uniuerſali eccleſia eſt recepta: alias uniuerſalis eccleſia uideretur erraſſe approbando & acceptando eorum doctrinam tã quam ueram, quæ tamen uera nõ eſ-
14 ſet. Qui autem ſint ij doctores, quorum

rum doctrina approbata eſt, colli-
gitur ex tex. in c. glorioſus Deus, de
reliquiis & uene. Sāctorum, lib. 6. ubi
referuntur Gregorius, Auguſtinus,
Ambroſius, & Hieronym⁹, quorum
doctorum, ut ibi dicitur, perlucida &
ſalutaria documenta Eccleſiam illu
ſtrarunt. Idē habetur in c. S. R. E. 15.
diſt. & dixit S. Tho. contra gentiles.
lib. 4. c. 24. (quod in determinatione
quinti cōcilii habetur) Sequimur p
omnia ſanctos patres & doctores ec
cleſiæ, Athanaſium, Gregoriū Theo
logum, Gregoriū Nyſſenum, Ambro
ſium, Auguſtinū, Theophilū, Ioannē
Conſtantinopolitanū, Cyrillum, Leo
nē Probum: & ſuſcipim⁹ omnia quæ
de recta fide, & damnatione hæreti-
corum expoſuerūt, ut ibi per eum.
¶ Septimus gradus catholicarū
ueritatum eſt earū, quæ ex quarto,
quinto, & ſexto gradu catholicarum
ueritatum conſequentia neceſſaria
& formali inferri poſſunt. Neceſſa-
ria & formali conſequentia dico: q̄a
ſi aliquid ſolum probabili conſequē
tia inferretur, nō diceretur proprie
ueritas catholica, ſed probabilis. Di
15 xit autē Ariſto. Illud eſt probabile,
quod omnibus, & maxime ſapienti-
bus, uerum apparet: non autem illud
quod indoctis uidetur eſſe uerum. di
xit, probabile, cum ſtultorum infini-
tus ſit numerus, Eccleſi. 1. Vnde illa
aſſertio eſſet hęretica, quæ ueritati-
bus catholicis ſeptimi gradus catho
licarum ueritatum contradicit, quæ
ex quarto, quinto, & ſexto gradu ca-
tholicarū ueritatū neceſſaria & for-
mali cōſequentia inferūtur: & de his
habes exēpla ſupra in quarta quæſt.
16 ¶ Octavus & ultimus gradus ue
ritatum eſt, qui quamuis non ſit, pro
prie loquendo, ueritas catholica, eſt
nihilominus catholicam ueritatem
ſapiens, pro quanto ueritatibus ca-
tholicis eſt propinqua. Vnde ueritas
ſapiens catholicam ueritatem eſt il-
la, quæ ex adiuncta ſibi aliqua uerita
te ad fidē non pertinente, quæ tamē
rationabiliter negari non poteſt, ſe-
quitur ueritas catholica. Exempli
gratia. Quia nunc in Apoſtolica ſede
ſedet Ioannes Maria de Monte: iſta
propoſitio, Ioan. Maria de mōte eſt
Papa, eſt propoſitio ſapiens ueritatē
catholicam. patet, quoniam adiūcta
ſibi illa ueritate, quæ negari non po
teſt, quòd fuerit rite & canonice ele
ctus, ut puta a toto dominorum Car
dinalium collegio, uel a duabus par-
tibus, efficitur ueritas catholica, di-
cendo, D. Ioan. Maria de monte, rite
& canonice electus, & in Papam ab
uniuerſali eccleſia ſuſceptus, eſt ue-
rus Papa, ex determinatione uniuer
ſalis eccleſiæ. c. In nomine Domini.
23. diſt. c. de euitāda, de electio. c. ubi
periculum, eo tit. lib. 6. & in cōcilio
Conſtantieñſi cautum eſt, quòd Papa
canonice electus, qui pro tēpore fue
rit, eius nomine proprio expreſſo, ſit
ſucceſſor B. Petri, habens authorita-
tem ſupremam in eccleſiam Dei.
17 ¶ Et dicta aſſertio negatiue conce
pta, quod non eſt uerus Papa, eſt aſ-
ſertio hæreſim ſapiens, ut dixit Ioan.
Gerſ. in d. tract. in prima parte. Vn-
de diſtinguuntur quędam ſpecies fal
ſę aſſertionis, uidelicet, aſſertionum,
quæ & ſi abſolute hæreticæ nō ſunt,
ſunt tamen hæreſi propinquæ, qualis
eſt, quæ aſſerit dogma peruerſum, ex
quo cum notorio uero, quod negari
non poteſt, ſequitur hæreſis proprie
dicta, ut infra dicam, ubi tractabo
ſpecies falſarum aſſertionum, & da-
18 mnabilium. ¶ Et ſic ex prædictis fa

cile erit cognoſcere ueritates oẽs habere ſuos gradus,& non eſſe eiuſdem naturæ, ſed diuerſorum generũ & graduum. Quædam enim ſunt catholicæ, quædam catholicam ueritatem ſapientes, quædam probabiles tãtum,quædã pie credibiles,& quædam impertinentes, ut inferi⁹ dicã. E contrario cognoſcẽtur ſpecies hæreſum in quo gradu ponantur, ſingula ſuis contrariis referẽdo ¶ Ex quibus patet, quòd omnis error,qui cõtradicit aperte prædictis ueritatib⁹ catholicis,uel alteri earum directe, uel in bona & neceſſaria conſequentia, eſt hæreſis damnata explicite: & quàm cito conſtaret aliquem tali errori pertinaciter adhærere, eſſet hæreticus reputandus, & cõtra talem, ut contra hæreticum, poſſet epiſcopus, uel inquiſitor procedere, iuxta c.ad abolẽdã,in princip.de hęret.

SVMMARIVM ſuper ſexta quæſtione.

1 *Aſſertio hæretica quæ ſit.*
2 *Aſſertio hæreſim ſapiens.*
3 *Baptiſma mundat a peccato.*
4 *Bibliam eſſe falſam eſt aſſertio hæretica.*
5 *Aſſertio, ſeu propoſitio ĩpertinẽs, q̃ ſit.*
6 *Ioſeph ſponſus Virginis Mariæ an erat uiuus tempore paſſionis Chriſti.*
7 *Aſſertio temeraria quæ ſit.*
8 *Aſſertio erronea quæ ſit,& eſt differentia ĩter erroneã et hæreticã aſſertionẽ.*
9 *Aſſertio iniurioſa,ſeu cõtumelioſa q̃ ſit.*
10 *Aſſertio ſcandaloſa,ſeu piarum aurium offenſiua quæ ſit.*
11 *Aſſertio ſchiſmatica quæ ſit.*
12 *Aſſertio impia quæ ſit.*
13 *Aſſertio blaſphema.*
14 *Blaſphemi qui ſint, late habes.*
15 *Senſus literalis ſacræ ſcripturæ quis ſit.*
16 *Blaſphemum & hæreticum quid ſit.*
17 *Blaſphema propoſitio quæ ſit.*
18 *Blaſphemare quid ſit.*
19 *Iuramenta ſcelerata faciens,blaſphemare dicitur.*
20 *Blaſphemus, quando dicatur habere in conſuetudine.*
21 *Hæreſis eſt iurare per pudibunda Chriſti,& eius Genitricis intemeratæ.*
22 *Circa blaſphemos,ius canonicum mitius ſe habet,quàm ius ciuile.*
23 *Blaſphemæ propoſitiones.*
24 *Blaſphemia eſt miſti fori, & locus eſt præuentioni.*
25 *Blaſphemia hæreticalis,et nõhæreticalis.*
26 *Conſuetudo blaſphemandi non excuſat blaſphemos quominus puniantur, iuxta qualitatem blaſphemiæ.*
27 *Propoſitiones aliquas abſurdas & irrationabiles eſſe,iudici cognitioni relinquitur.*

SEXTA QVAESTIO.

1 SEXTO QVAERO, Quot ſunt ſpecies falſarũ,ſeu damnabilium aſſertionũ. Reſpõdeo, plures, ut ex illico dicendis apparebit.

¶ PRIMO, illa aſſertio eſt hęretica, quæ contrariatur vni, uel pluribus ex ueritatibus catholicis ſupra dictis in propria uerborũ forma in ſacra ſcriptura,ſeu in aliis ſcripturis iam dictis contenta: uel contradicit ueritatibus catholicis, quæ ex quarto,quinto,& ſexto genere catholicarum ueritatum neceſſaria & formali conſequentia inferuntur,ut probatur ex prædictis. Nam aſſertio hæretica eſt dogma falsũ, ueritati catholicæ contrariũ, quæ tot habet ſub ſe

ſpecies

ſpecies & gradus, quot catholica ue
ritas, cui opponitur: quia ſecũdũ phi
loſophos, quot modis dicitur unũ op
poſitorum, tot modis dicitur & reli
quũ. Vnde cũ ueritas, uel aſſertio ca-
tholica ſeptẽ habeat grad', totidẽ aſ
ſertio hæretica habebit: & cum aſſer
tionib' catholicis addatur, aſſertio
catholicã ueritatẽ ſapiens, ut dixi in
octa. gradu, p eãdẽ rationẽ aſſertio-
nib' hæreticalibus addẽda eſt, aſſertio
hæreſim ſapiens, ut ſtatim dicam.
2 ¶ SECVNDO, eſt aſſertio hæreſim
ſapiens, quę ſecundũ doctores aſſerit
dogma peruerſum, ex quo cum no-
torio uero, quod negari non poteſt,
ſequitur hæreſis proprie dicta, ut pu
ta hæc propoſitio. Omnis homo exi-
ſtens Romæ, eſt in peccato mortali,
poteſt dici ſapere hęreſim: quia ex
ea cum aliquo uero aſſumpto, uideli-
cet quòd infans nouiter baptizatus
eſt Romæ, ſequitur quòd infans no-
uiter baptizatus Romæ ſit in pecca-
3 to mortali, quod eſt hęreticũ. Nã in
baptiſmo omnis homo ſiue paruul',
ſiue magnus, moritur ſine peccato,
ut teſtatur Aug. ĩ Enchir. & habetur
in c. a paruulo, de conſecr. diſt. 4 ubi
dicit. A paruulo recẽter nato uſque
ad decrepitum ſenem, ſicut nullus ꝓ
hibẽdus eſt a baptiſmo, ita nullus eſt
qui nõ peccato moriatur ĩ baptiſmo.
Idem dicitur in c. regenerãte, ea diſt.
4 ¶ Itẽ, dicere quòd Biblia eſt falſa,
eſt aſſertio hęretica, ut eſt probatum
ſupra, in primo genere, ſiue gradu ca
tholicarum ueritatum. Et ſi addere-
tur, quòd Biblia, quã habet Bernard'
eſt falſa, non eſſet hæreticalis de ſe,
ſed poſſet dici ſapere hæreſim, ſup-
ponendo quòd Bernardus non ha-
beret Bibliam, niſi correctam, prout
Gerſon, & Card. ſcribũt. Aliud exẽ-
plum habes ſupra in octauo gradu.
5 ¶ TERTIO, eſt propoſitio imperti
nens, quæ nec directe, nec in conſe-
quentia euidenti, nec in conſequen-
tia probabili, neque certa, ſequitur
quòd repugnet ueritatibus catholi-
cis: quia, prout eſt dictum, cõtrario-
rum eadẽ eſt diſciplina: & ſicut opa-
tur ꝓpoſitũ in ꝓpoſito, ſic operatur
oppoſitũ ĩ oppoſito. l. Iulian'. § ſi uẽ
ditor. ff. de actio empt & uendi. Barr.
6 in l. fi. ff. de lega. 3. Et in hac imperti
nenti propoſitione poteſt exemplifi-
cari in hac aſſertione, quòd Ioſeph
ſponſus Virginis Mariæ fuit, uel non
fuit mortuus tẽpore paſſionis Chri-
ſti: quia ſiue fuerit ſuperſtes, ſiue de-
functus, nihil pertinet ad fidem, ma-
xime quia inter catholicos tractato-
res eſt diſcrepantia, uel ſaltem eſſe ui
detur. Nam Aug in ſer 81. incipiẽte.
Quotiẽs uobis. & Ambr. ſup. Luc. 1.
& in c quòd autem. 27. q 2. & Chry-
ſoſtomus in c. ſi enim cognouiſſet eã.
ſentiunt quòd non erat mortuus. Al-
bertus uero magnus. Ioan. 19. Petrus
Comeſtor, Ioã. 2. Car. in d. c. ſi enim
& Ioan. Gerſõ. in duobus locis, Fran.
de Mairo, & Raulin in ſuis ſermoni-
bus, tenent contrarium, & ſunt hinc
inde conflictus rationum: & in his li
cet opinari, ut dicunt Inno. & Bal. in
c ne innitaris. de conſti. Et licet hæc
aſſertio, uel ſimiles impertinẽtes nõ
ſint damnabiles, non tamen fuit in-
conueniens eam inſerere, ut de hac
ſpecie aſſertionis habeatur agnitio.
Et licet hæc ultima poſitio rationa-
bilior uideatur, & facilior ad ſuſti-
nendũ, tamẽ (ut dicit S. Bonauẽtura
in alia materia in 1. ſent. diſt. 15. q. 4.)
non debemus authoritates ſanctorũ
ad noſtrã trahere rationẽ, ſed magis
econuerſo rationẽ noſtram authori-

tatibus ſanctorum ſubiicere, ubi nõ continent expreſſam abſurditatem.

7 ¶ Qvarto eſt propoſitio, ſeu aſſertio temeraria, quando aſſeritur aliquid tãquam certum, quod nulla ratione, ſeu authoritate efficaciter probari poſſit, ſicut eſt propoſitio aſſerens, quod mundus finietur infra centum annos. Hæc enim licet poſſit eſſe uera, tamen hoc aſſerens tanquàm certum, dicitur temerarius; quia de hoc non eſt authoritas, nec ratio efficax habetur: quod probatur Hieronymi authoritate nolentis definire, an Virgo Maria aſſumpta fuerit cum corpore, an obierit relicto corpore, inquientis in ſermone de Aſſumptione. Melius Deo totum committimus, quam authoritate noſtra temere aliquid definire uelim'. Nam temeritas eſt, quando aliquid facimus propria uoluntate ſine ſuperioris authoritate, ut dicit Domi. in c eum qui. § inſuper, de præbe. lib. 6. Bar. in l. 1. ff. ad turpi. l. eum quem temere. ff. de iudi. & inſti. de pœna temer. litiga. Specu. ĩ tit. de præſum. in prin. Bal. ĩ l. ſiue poſſidetis. col. pen. C. de ꝓbatio. Et alibi dicitur, quòd temeritas eſt motus proprius. Arch. in c. cupientes. §. cæterũ, de electio. lib. 6. c. notum 2. q. 1. c. nihil. 7. q. 1. c. habeat conſuetudinem. 10. q. 1.

8 ¶ Qvinto eſt aſſertio, quę dicitur erronea, ſeu falſa, aſſerẽs id quod eſt falſum: vnde Auguſt. in lib de academicis, inquit. Error eſt falſi pro uero approbatio. l. errore. C. de iuris & facti igno. l. ſi per errorem. ff. de iuriſd. omni. iudi. l. barbarius. ff. de officio præto. l. 1. C. de erro. calcu. & l errore. C. de teſta. Et ille dicitur errare, qui æſtimat ſe ſcire quod neſcit, cap. quamuis. 38. diſt. ¶ Et in hoc puto differre aſſertionem hæreticã ab erronea: quia hæretica eſt, cuius falſitas ſit notoria, obuians vni ueritati catholicæ ex dictis, uel pluribus. Et ſic ĩ his quæ ſunt fidei, cum adhęſione pertinaci illam falſam aſſertionẽ tenens, eſſet hæreticus, ut dixi ſupra in quæſtione. Erronea uero eſt, quando diſcedit a uia recta, & põt eſſe in quibuſcunque ſcientiis, ſcilicet logica, philoſophia, & in aliis ſimilibus: vnde dicebat Aug Errare potero, ſed hæreticus non ero. & ſic omne hæreticum eſt erroneũ, ſed non omne erroneum eſt hæreticum: ac etiam omne hæreticum eſt erroneum & temerarium, ſed non ecõtra, ut ſcribit Archi. flore. in 2. parte ſummæ. tit. 12. c. 5. in princip ¶ Et quod dixi de adhæſione pertinaci, intellige quòd ꝑtinacia requiritur ex parte credẽtis, ut dicatur hæreticus: non autem ex parte propoſitionis, ut ipſa dicatur hęreſis, ſeu hæretica: quia ſufficit ꝙ ſit notoria cõtra fidem. Illi enim qui hæretici fuerunt, non ſolum errauerũt, ſed pertinaciter erroribus adhæſerũt c. quidam aũt hæretici. 24. q. 3.

9 ¶ Sexto eſt aſſertio, ſeu propoſitio iniurioſa, quæ detrahit ſtatui alicui' fidelis, aut alicui notabili perſonæ ſeu ſancto: inde dicitur, iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre. c. cũ marthæ. de celebr. miſſ. ut pura dicere, Quòd lex Moyſi ſuis umbris uictimis & terroribus fecit hypocritas, hæc aſſertio eſt ĩiurioſa, ſiue cõtumelioſa legi Moſaicæ & ipſi Deo, qui huiuſmodi umbram, uictimas & ceremonias legis inſtituit, quæ ex ſua inſtitutione ab bonũ inducebãt, & ueritatem figurabant, atteſtante Paulo. 1. ad Cor. 10. hæc omnia antiquis patribus in figura contigiſſe.

¶ Et

¶ Et quamuis iniuria capiatur generaliter pro eo, quod non iure fit: tamen in propoſito capitur pro contumelia, quæ a contemnendo dicitur, inſti de iniuriis. in pri. ut dicit glo. in verbo cōtumelia, & ideo hęc ſpecies propoſitionis dicitur magis proprie contumelioſa. Et licet facto fiat iniuria, ſpecialiter tamē hic loquitur de iniurioſa propoſitione, quæ fit uerbis, aut ſcriptis, ut dicūt Azo in ſumma, & Oſtien. in titul de iniuriis. §. quot modis, & traditur in l. ſi nō cōuicii. C. de iuiuriis.

10 ¶ SEPTIMO eſt propoſitio ſcandaloſa, quæ etiam male ſonans ſeu piarum aurium offenſiua appellatur, quæ præbet occaſionem ruinæ auditoribus, hoceſt, facilitatem cadendi in hæreſi, ut ſunt multæ propoſitiones, quæ licet cū modificatione adiunctæ ſunt ueræ, per ſe tamen & abſolute ſine modificatione prolatæ, uidentur fauere propoſitionibus hæreticalibus, vt ſiquis aſſereret; ſimpliciter patrem maiorem filio, & Deū in incarnatione factum creaturam, & ſimiles, quæ magis ſunt exponēdę, quam extendendæ, ut dicit Car. in d. tracta. De materia autem ſcandali quotupliciter cōſideretur, latisſime habes in tracta. meo, de ſecreto.

11 ¶ OCTAVO eſt propoſitio, quæ dicitur ſchiſmatica, ſiue ſeditioſa, quæ in eccleſia, uel populo induceret diuiſionē, & ſchiſma, ut eſt hæc propoſitio, Quod malo prēlato, ſeu regi nō eſt obediendum, & huiuſmodi, cum dicatur. 1 Petr. 2. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis ueſtris, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis: & ibi. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi, quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad uindictam malefactorum, laudem uero bonorum, ut in c. ſi quis. & c. omnes de maio. & obed. & dicitur ſeditio, quaſi ſeorſum itio: nam qui faciunt ſeditionem in diuerſum uadunt, alioſq; trahunt: uel a ſedo ſedas per contrarium, ut dicit glo. in rubr. C. de ſeditio. de quibus ſcripſit Bar. in l. capitalium. §. famoſos ff. de pœnis. Et ego plura di i. in conſi. meo 22. incipi. Quia maximi. S. Tho. in 2. 2. q. 14. & ſchiſmaticus eſt qui ab eccleſia diuiſus eſt, & contra uniuerſalem eccleſiam tendit c. non uos. 23. q. 5. & in tit. de ſchiſma. in antiquis, & in 6.

12 ¶ NONO eſt propoſitio, quæ dicitur impia, ut ſi qs negaret eſſe orādum pro animabus exiſtentibus in purgatorio, vel indulgētias Papæ ꝑ illis conceſſas non prodeſſe, & huiuſmodi, eademque eſſet hæretica, ut dicit Oldra. in conſi. 271. quæſtio talis eſt. Arch. flo. in 1. part. tit. pro art. vlt. & Feli in tracta. de indulg. col. 7. & idem eſt dicendum, ſi eſſet contra præcepta Dei, diceretur propoſitio, impia, ut probatur in c. Imperator. uerſi. nam temporibus propherarū. 9. diſt. ibi. Pie fecere qui noluerunt obedire impiæ cōſtitutioni. & dicit Pau. ad Tim. 3. Pietas eſt utilis ad omnia, habens promiſſionem uitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. c. in principio. 32. diſt. In ſola enim pietate Deo pares ſumus. l. ſi imperialis. C. de nuptiis, & inquit S. Auguſt. Non memini malamente periſſe exercētem opera charitatis & alibi. Impoſſibile eſt pium ad malum finem deuenire, & omniū pretioſiſſimum eſt pietas. §. nos igitur. in aute. de reſtitutio. colla. 9. Facit. l. nā & ſi parētib⁹. ff. de inoffi. teſta. c. nō eſt ſine culpa. de reg. iur. li. 6.

¶ DECI-

13 ¶ Decimo, eſt propoſitio, quæ
dicitur blaſphema, a blaſphemia, quę
proprie & ſtricte loquendo, eſt irro-
gatio iniuriæ Deo factæ, cum illi at-
tribuitur quod non cõuenit ei, quòd
eſt contra miſericordiã: aut cum ab-
eo remouetur quod ei cõuenit, quod
eſt contra iuſtitiam: aut cum creatu
ræ attribuitur quod eſt propriũ Dei,
quod eſt cõtra maieſtatẽ: & in his cõ
uenit Ambroſius, & probatur Marci.
2. Nã cũ Chriſtus dixiſſet paralyti-
co. Fili, dimittũtur tibi peccata tua:
14 Scribæ dixerũt, hic blaſphemat: hæc
tamen duo, affirmatio, uel negatio
non diuerſificant ſpeciem blaſphe-
miæ. De primo eſt tex. Matthæi 15.
Nam Chriſtus interrogatus, an eſſet
fili' Dei, reſpõdit, tu dixiſti. Tũc prin
ceps ſacerdotum ſcidit ueſtimenta
ſua, dicẽs. Blaſphemauit, ex eo quia
Chriſtus dixerat ſe filium Dei, cum
Iudæi id ſua excæcati malitia non
credebant. Immo ipſi negãtes Chri-
ſtum eſſe filium Dei, ſunt blaſphemi.
c. 1. & c. cum ſit, de Iudæis. Itaque tri
buere creaturæ quod eſt Dei, cũ ipſi
creaturæ nõ conueniat, blaſphemia
eſt. Quicquid enim eſt Dei propriũ,
alicui creaturæ tribuere, eſt ipſam
Deum dicere, ut declarat. S. Tho. in
15 2.2. q. 13. art. 1. ad 3. Dicimus etiam
quòd blaſphemum eſt, & hæreticum
dicere, quòd sẽſus literalis ſacrę ſcri
pturę ſit aliquando falſus. c. uiolãtes
25. q. 1. Et eſt sẽſus literalis ille uere
& proprie dictus, quem Spiritus ſan-
ctus ſpecialiter intendebat, & qui ex
circunſtantiis literæ ſcripturæ ſacræ
trahi põt, & debet, ſicut ſcriptores
ſacri fecerunt atque docuerunt. alio
quin periret omnis ſoliditas proba-
tionis a ſcriptura, ſecundum Ioan.
Gerſon. in 1. parte quia, ut dicit Au-
guſtinus, ſolummodo poteſt ex ſenſu
literali ſacræ ſcripturæ efficax argu-
mentum ſumi: debile quidem illud
eſſet, ſi ſenſus literalis eſſet, uel eſſe
poſſet falſus, uel in dubium uerti, an
falſus ſit. Nam ut dixit. Augu & po-
nitur in c. ſi ad ſcripturas. 9. diſt. Si
ad ſcripturas ſacras admiſſa fuerint
uel officioſa mendacia, quid in eis
remanebit authoritatis? Quæ tandẽ
de ſcripturis illis ſentẽtia proferetur,
cuius pondere cõtentioſæ falſitatis
obtereretur improbitas? & ſic omnis
ſoliditas probationis a ſacra ſcriptu
ra periret. Sic ergo ſi in aliquo ſenſu
literali eſſet falſitas, perſpicuum eſt,
quòd falſitas nihil probat, & hæreti
cus aduerſarius reſpondens, poterit
ſemper dicere ad antecedens ſum-
ptũ de ſenſu literali ſcripturæ, quòd
ſenſus literalis eſſet falſus: & ita ni-
hil probaret, ut ſcribit Scot' in pro-
16 logo ſententiarum. q. 2. ¶ Inſuper,
ſecũndum eiuſdem Ioan. Gerſon ſen
tentiam, falſum, blaſphemum, & hæ-
reticum eſt aſſerere, quòd de notis
per experientiam, ut euidentibus per
rationẽ naturalem, non ſit fides pro
prie dicta, licet nõ ſic ſub eadem ra-
tione experientiæ, uel euidentiæ ra-
tionis naturalis fides habeatur, ſed
alio reſpectu innitendo diuinæ reue
lationi, prout fides eſt ex auditu fidei
per uerba Chriſti, ut ad Ro 10. patet:
quoniã præcepta decalogi euidẽtia
ſunt in lumine naturali, & in princi-
piis naturalibus fundantur. c. 1. diſt.
1. & iſta. Deus eſt: ſimiliter, quòd Ro
ma fuerit, uel Hieruſalem fuerit, no-
tum eſt per experientiam. Hæc nihi-
lominus, prout nobis in ſacra ſcri-
ptura traduntur, tanquam approba
ta per Eccleſiam, ſunt certa fide te-
nenda: quoniam credulitas omnium
tradito-

traditorum in ſacra ſcriptura,inniti
tur huic principio ſolum credito, &
naturaliter euidēti, quòd tota ſacra
ſcriptura reuelata eſt a Deo, & re-
manet euidēs totum ſub hac creduli
tatis reuelatione. Hoc autem nō ſic
intelligendum eſt, quòd credentes
per fidem, per rationem intelligant
quicquid credunt: quia ſi ſic eſſet,
euacuaretur meritū fidei,ſecundum
dictum Gregorii, de quo meminit
glo. in rub. de ſumma Trin. Fides nō
habet meritum, ubi humana ratio
præbet experimētum. ¶ Intellige-
re autem dicuntur credentes, quia
innitentes potētiæ & ſummæ uerita
ti increatæ, ſciunt & ſupponunt cer
tisſime uerū eſſe quicquid a dicta ue
ritate procedit; & quamquā per ra
tionem naturalem, ſeu experiētiam
modum ipſius ueritatis non compre
hendant, non ideo minus credunt,
quod ſuggerit fides uera eſſe: uerum
quia clariſſime intelligunt hoc atte
ſtari excellentiæ,& maieſtati,ac im-
menſitati ipſius primæ ueritatis, ut
nec in ſe, nec in ſuis principalibus
effectibus comprehēdi poſſit ab an-
guſtia & imbecillitate ipſius intelle
ctus humani,de quo dicitur 2.Meta-
phy. quòd ſicut ſe habet oculus no-
ctuæ ad radios ſolis, ſic intellectus
noſter ad manifeſtisſima naturæ.
Hæc ſcribit.S.Th.ī tract.de ſacramē
to Euchari.c.1.col 1. prout optime
declarat. S.Tho.in.2.2 q.2.arti. 10.
17 ¶ Item,hæc propoſitio,quæ dicitur
blaſphema, eadem poteſt maledica
nuncupari:quia prout blaſphemia&
maledictio referuntur ad Deum,ue
ad ſanctos Dei,omne maledictum de
his eſt blaſphemia, ut probatur in c.
ſi de mal. dicis.iūcta rubrica,ut cō-
uenia: titulo.argu.l. Imperator.ff.de
in di.addictio.Sed ſi hæc uerba refe-
rātur ad homines, maledicere eſt di
cere aliquod malū de præterito, uel
de præſenti: blaſphemare autem eſt
aliquod malum optare in futuro. Et
iſte uſus loquendi eſt apud nos, qui
etiā eſt apud Italos, ut dicit Bar. in
l.item apud Labeonem.§ ait prætor
.ff. de iniuriis Scribit Soci.in conſi.
102.in præſenti conſultatione.lib.1.
Ange.Areti.in tracta.maleficiorum,
18 in uerbo,uerbū cōtumelioſum. Bla
ſphemare etiā eſſet,ſi qs diceret,Ma
ledict' ſit De',&,In deſpectū Dei, &
ſimilia uerba,niſi ſecūdū aliquos ſed
male, ex cōi uſu loqndi caperentur
hęc uerba,ut īiurioſa,uel cōtumelio
ſa,ut dicit Bal ī cō.477.ille q dicit,
lib.3.glo. in c.qualis.25.diſtin. Bal.&
Ange. in l.1. C. ſiquis princ. male.
Ange.& Immo in.l.his uerbis.§.1.ff.
de hære.inſti Bal.in.l.ignorantia.C.
de crimi.ſtellio.¶ Et ſi quis diceret,
Deus non eſt Deus, non eſt dubium
quòd eſt princeps hæreticorū: quia
ſcriptū eſt in Symbolo Apoſtolorū.
Credo in Deum ,& in pſal. 13. Dixit
inſipiens in corde ſuo,non eſt Deus,
ut dixit Bal. in conſi.85.regula iuris
19 eſt.lib.1.¶ Et blaſphemare dicūtur
qui faciunt iuramenta ſcelerata, &
de iure communi debēt decapitari.
in authē. ut nō luxurientur homines
contra naturam.colla.5.quando hoc
faciunt ex cōſuetudine,ut dicit Bal.
poſt Petrū in l.2.C. de reb' creditis,
pro ut ibi Cy.& Sali.declarant,& An
gel. Areti.ſcribit.in §.ſi quis poſtulā
te.inſti.de actio.Qui uero non habēt
hoc ex conſuetudine, ſed ſemel, aut
bis blaſphemauerint, poſſunt aliter
puniri,quàm pœna capitis,puta,pœ
na fuſtigationis, aut carceris, ſeu ali
ter arbitrio iudicantis,ut dicunt do
ctores

ctores in d.l.2. ſequitur Ioã.de Ana.
in d.cap.2.de maled.col.7.vel pœna
pecuniaria,ut de eo (inquit Ioan.de
Imo.in cle.nolẽtes col. 3.de hæreti.)
qui dicit uerba hęretica,quæ nullam
habent excuſationem, & protulit lu-
dendo,vel ex iracundia, ſeu ex fatua
20 ſimplicitate. ¶ Et licet ad inducen-
dam conſuetudinem, duo, aut tres
actus ſufficiant,ut l.3.C. de Epiſco.
audie.& ſcribitur in l.de quibus.ff.de
legibus: tamẽ adhoc ut blaſphemãs
dicatur hoc habere in cõſuetudine,
requirũtur plures reiteratiões: quia
hæc in lubrico linguę conſiſtunt, &
ſic faciliter remittuntur, ut dicit
Cy.quem Salice. ſequitur in d.l.2.&
Ioan. de Ana.in dict.cap.2.colum.7.
21 ¶ Inſuper,ſpecies hæreſis eſt iurare
per pudibunda Chriſti: ſi animo in-
durato iuraretur,non ſi per laſciuiã,
ut faciunt Peruſini, ut ſcribit. Bald.
in l. 2. C. ad legem Iul. maieſt. Nec
ueniæ locus eſt, ubi maieſtas diuina
tam deteſtabiliter offenditur & uili-
penditur;uerba ſunt Bald.in l.accuſa
tionem.colum.3.C. qui accuſare nõ
poſſunt: & idem putarem ego dicen
dum contra illos ſceleratos, quia au
dent per pudibunda Virginis Mariæ
Deiq. genitricis iurare, ut dixit Io-
an. de Ana.in d. c.2.colum.8.cum ip
ſa poſt Chriſtum præ cæteris ſanctis
honoranda ſit, vt probatur in d. c. 2.
Cum dignior & excellentior fuerit
Apoſtolis uniuerſis,ut dicit.tex.in c.
22 noua. de pœni. & remi. ¶ Et quic-
quid ſtatuerit ius ciuile contra bla-
phemos,ſeu maledicos,ius tamẽ ca-
nonicum mitius ſe habet,ut in d.c.2.
ſcribit Oſtien. in ſumma de maledi-
cis.§ blaſphemantes, ſequitur Ioan.
23 de Ana.in d.c.2.col.8. ¶ Item, bla-
ſphema propoſitio eſt,in qua infama-
tur Euãgelium c. cum caput.33.q.5.
¶ Item,blaſphemat Spiritumſanctũ,
qui ſanctis canonib⁹ derogat.c. uio-
latores 25.q.1. ¶ Et ſiquis Hebræus,
uel paganus diceret de lege chriſtia-
na quod eſt lex ſeu fides canina, uel
ſimilia uerba, blaſphemus eſt: & an
debeat puniri a Iudice ſæculari, uel
Eccleſiaſtico,conſuluit Soci.in cõſi.
24.præſuponitur in facto.lib.4. Feli.
in c.auditis. de pręſcriptio. Alex. in
conſi.15.uiſo proceſſu cauſæ,lib.3.&
plura contra blaſphemos ſcribit Ca
taldi. in ſuo tracta. ſindicatus. uerſi.
24 152.incipiẽ.adde quia ſtatuta. ¶ Et
eſt mixti fori blaſphemia, quando
non habet hæreſim implicitam:& eſ
ſet locus præuentioni, ut ſcribit Cal
de. ĩ conſ.2.de iudæ.& Abbas in c.1.
de maledi.Petrus de Ancha.in conſi.
196. magnifice & illuſtris princeps.
25 col.fi. Ex quibus colligitur, quando
dicatur blaſphemia hæreticalis,uide
licet cum derogatur omnipotentiæ
diuinæ,ut quia dicit,Deus nõ poteſt
hoc facere,ut per Soci.in d.cõſ.102.
uel ſi derogaretur puritati Beatæ
Mariæ Virginis, & huiuſmodi: quia
tales blaſphemiæ aduerſarẽtur ueri-
tatibus catholicis,contentis in Sym
bolo fidei: & in pari cauſa eſt qui ab
negaret Chriſtum factis, uel uerbis.
c.extimant.c.non ſolum.11.q.3.pro-
ut de Petro abnegãte Chriſtum ſcri
bit S.Th.quolib.9.ar.14. & talis ab-
negator Dei,& Virginis repellitur a
teſtimonio,ut dicit Franciſ.de curte
in ſuo tracta.de teſtibus, cõcluſione
quinquageſima:& de his blaſphemis
loquitur titulus de hære. ¶ Blaſphe
mus uero non hęreticalis eſt, quãdo
non obuiat ueritatibus catholicis,
ſed malum Deo,aut Beatæ Virgini,
ſeu ſanctis imprecatur: & de his lo-

quitur titulus de maledicis. Vnde ſequitur cognitio, quando punitio huius criminis ſpectat ad inquiſitores hæreticæ prauitatis, & quando non. Nã ſi blaſphemia habet hæreſim explicite, uel implicite, manifeſte ad inquiſitores ſpectat. arg. c. accuſatus. §. ſane. de hæreti. alias ad diœceſanos, ſeu iudices ſeculares, ut in d. tit. de maledicis, ut ſcribit Soci. in d. cõſ. 124. & ſic patet, quòd tam a terrenis principibus, quàm a prælatis eccleſiaſticis contra hos blaſphemos leges ſtatutæ ſunt: & dolendum eſt, vt inquit Ioan. Gerſon. in 2. parte, quòd propter negligentiam ipſorum, ad quos harum pœnarum executio pertinet, dictæ leges non ſortiuntur effectum, & plura alia circa hos blaſphemos: & quãdo ſunt cenſendi ſuſpecti de crimine hæreſis leuiter, ſeu uehementer, uel uiolenter, dixi in d. c. ac-
26 cuſatus in princ. ¶ Et conſuetudo blaſphemandi peſsima, quæ in aliquibus ciuitatibus, ſeu locis increbuit, non excuſat blaſphemos, quo minus puniantur, iuxta qualitatem blaſphemiæ, ut concludit. Ioan. de Imo. in l. his verbis. §. 1. ff. de hære. inſti. quia dicit Innoc. in c. ſane, de offic. ordi. ꝙ conſuetudo excuſat a pœna in his, quæ nõ ſunt de ſe mala. Sequitur Bal. in. l. de quibus, col. 20. ff. de legibus: unde conſuetudo in his quæ damnabilia ſunt, etiam ſi totus mundus illa uteretur, non excuſat. c. flagitia. 32. q. 7. c. obiiciuntur 32. q. 4. gl. in c. ſane, de tempo. ordi. & in c cum ſecundum leges, de hæret. lib. 6. ſcribitur in c. denique. 4. diſt. Iaſo. in l. ait prætor. §. iurari. col. 5. ff. de iureiur. ¶ Sunt &
27 aliæ propoſitiones, quæ poſſunt dici abſurdæ, & irrationabiles, & huiuſmodi, quas iudex pro ſua iuris prudentia, & ingenii perſpicacitate, poterit agnoſcere. Sufficit mihi pro nũc tribuiſſe aliis inueſtigandi cauſam. Eſt tamen circa præmiſſa aduertendum, quòd iſtæ ſpecies aſſertionum, ſiue propoſitionum, de quibus habitus fuit ſermo, non ita diſtinguuntur: quoniam quãdoque, ſimul multæ earum in unam propoſitionem poſsint concurrere. Erit ergo una propoſitio quandoque & temeraria, & erronea, iniurioſa, maleſonans, piarum auriũ offenſiua, impia, hæretica, blaſphema, abſurda, & irrationabilis, ut de ſe patet.

SVMMARIVM ſuper ſeptima quæſtione.

1 *Propoſitio ambigua an debeat intelligi ſecundum ſenſum dicentis, an audientis ad hoc ut catholica, vel hæretica ſit cenſenda.*

2 *Verba an debeant intelligi ſecundum communem ſenſum.*

3 *Verba ambigua an debeant intelligi contra proferentem.*

4 *Verba propoſitionis debent intelligi ſecundum intentionem dicentis.*

5 *Verba, ſi ſunt ambigua, debet proferens interrogari de intentione.*

6 *Hæreticus eſt qui dixit verba hæretica, & credit eſſe verum quod dixit.*

7 *Verba debent eſſe ad iudicandum quem eſſe hæreticum.*

8 *Obliuio quanto tempore cauſatur.*

9 *Obliuio præſumitur in occupato multis negotiis.*

10 *Contrarietas in dictis non excuſat delictum.*

11 *Interpretatio verborum in dubio fit ad excuſandum delictum.*

12 *Operans rei illicitæ, ſi aliquem occiderit,*

non tenetur de homicidio, ſi non habet animum occidendi.

13 *Bart. theorica in l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis, reprobatur.*

14 *Propoſitio hæretica dicta ſine dolo, non punitur dicens.*

15 *Dubia debent in meliorem partem trahi.*

16 *Probationes debent eſſe clariſſimæ, ubi agitur de vita hominis.*

17 *Delictum præſumitur in dubio apud forum conſcientiæ, ſecus ad forum exterius.*

18 *Vſurarius præſumitur in foro conſcientiæ.*

19 *Propoſitio alio modo concipitur ſcribendo, alio modo diſputando.*

20 *Propoſitionem ambiguam diſputans non debet ſtatim damnari.*

21 *Verba ſacræ ſcripturæ male intellecta, ſæpe traxerunt aliquos ad hæreſes.*

22 *Proprietas verborum in ſacra ſcriptura non ſemper attendenda.*

23 *Iuramentum intelligitur ſecundum intentionem illius cui iuratur.*

24 *Verba quando ſunt intelligenda ſecundum communem vſum loquendi.*

25 *Verba quando ſunt interpretanda contra proferentem.*

26 *Verba obſcura debent intelligi in mitiorem partem.*

SEPTIMA QVAESTIO.

1 SEPTIMO, QVAERO An propoſitio ambigua ab aliquo aſſerta, ſit intelligenda in ſenſu illam audientis, an uero in ſenſu loquentis ad hoc ut hæretica, uel catholica ſit cenſenda: quia forſan ſecundum ſenſum illam audiẽtis eſt hæretica, ſed ſecũdum ſenſum loquentis eſt catholica. Et prima facie uidetur dicẽdum, ꝙ uerba dictæ propoſitionis debent intelligi iuxta ſenſum audientis, prout ſonant in auribus eius, arguendo de iuramento ad ſermonem: quia Deus non facit differentiam inter loquelã & iuramentum. c. iuramenti. 22. q. 2. c. & habetur, &. c. quicumque ſuffragio. 12. q. 2. glo. in c. 1. de pactis per Abbatem, in c. debitores de iureiur. Facit quod dicit in c. ſi pro debilitate, col. 4. de offi. delega. Sed quando præſtatur iuramentum de aliquo faciendo, iuramẽtum intelligitur ſicut ille intelligit, cui iuratur. c. quacumque. 22. q. 5. ergo idem eſt in ſermone, & ſic in uerbis dictæ propoſitionis.

2 ¶ SECVNDO, uerba debent intelligi ſecundum communem loquendi uſum, non ſecundum opiniõnem ſingulorum. c. 110. literis. i. deſponſa. gl. in uerbo, duas dietas, in c. nõnulli, in prin. de reſcriptis. Bart. in l. Labeo. ff. de ſuperlecti. lega. & in l. librorum. §. quod tamẽ Caſsius. ff. de lega. 3. cum aliis, ut tradunt moderni in d. c. nonnulli, & d. c. ex literis.

3 ¶ TERTIO, ſi eſt ambiguitas, aut obſcuritas in propoſitione contra proferentem, uidetur interpretanda, quia debuit apertius loqui. l. ueteribus. ff. de pactis. ¶ Sed in caſu propoſito uerius puto, ꝙ propoſitio obſcura, ſeu ambigua debet intelligi ſecundum ſenſum proferentis: & quicquid ſit in iudiciis, contractibus, legibus, pactis, beneficiis, priuilegiis, ſtatutis, teſtamentis, & aliis ultimis uoluntatibus, matrimoniis, donationibus, emphyteoticis, & liuellariis contractibus, & ſimilibus. Solum tangam, quando talis ambiguitas accidit in doctrina ſcribentis, aut docentis, aut in ſimplici aſſertione alicuius propoſitionis: quia hæc eſt propria farrago noſtri tractatus. ¶ Et dico, ꝙ
4 in

In propoſito caſu recurrēdum eſt ad intentionem loquētis. Nam dicit Iuriſconſultus in l in ambiguis.ff.de regul.iuris. In ambiguis orationibus maxime ſentētia ſpectanda eius eſt, qui eas protuliſſet, & ad hoc ſpectatur eius ſententia, ut ipſe ſeipſum exponat: & ſiquidem exprimit ſenſum uerum, quem permittit uis uerborum, nullatenus eſt reprobandus, niſi conuinci poſſit, quòd talis ſenſus uerus ab ipſo dat⁹, aliis dictis ei⁹ eſſet contrarius, & quòd talibus uerbis generalib⁹, uel ambiguis uſus ſit ad aliquem decipiendum, uel errorē inducendum: tunc enim putandum eſſet, ꝙ talem ſenſum uerum contra conſciētiam exprimeret, uel ſupprimeret alium ſenſum falſum, & erroneum ad aliquod incommodum, puta, pœnam euitādam, ſeu ad aliquod commodum conſequendum. & pro hoc dicit glo. in cap. intelligentia, de uerbo ſigni. quòd non ſtatim debemus intelligere, ut uerba prima facie ſonare uidentur, maxime ubi ambigua ſunt: ſed debemus recurrere ad intentionem loquentis.cap.fi.de præben.ideo text. d.c. intelligentia. dicit, quòd intelligentia uerborum ex cauſis eſt aſſumenda dicentis, uel dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus. Non enim in foliis, ſed in radice rationis, & in ſenſu Euangelium conſiſtit.c.Marcioni. q.1. Nam ſententia uerbis pręfertur, ſicut anima corpori.c.ſedulo.38.di-
5 ſtin. c. humanæ aures.22.q.5. Maxime hoc locum haberet, quando uellet quis ex uerbis inducere hæreſis ſuſpicionem contra proferentem, quia tunc omnino intentio illius requirenda eſt: & de hoc eſt tex. in c. cum contumacia, de hæretic. lib.6. quem ad hoc induco, ubi ad literam dicitur, quòd ſiquis eſt de fide ſuſpectus, debet citari, ut de fide reſpondeat: quod non ad alium effectum ſit, niſi ad ſciendam illius mentem, an ambulet in lumine fidei, aut tenebris errorum, uel infidelitatis. arg. c.literas, de præſumpt. ut ſi ſit mens eius hæretica, ſibi noceat: ſin autē fidelis, ſibi proſit ad augendam, uel diminuendam, ſeu penitus purgandam illam hęreſis ſuſpicionem. Nam quod operatur propoſitum in propoſito, idem operatur oppoſitum in oppoſito. ut per Bar ī l. fi.§. filius.ff. de lega.3. & moder. ſcribūt in l.1.ff.
6 de his qui ſui iuris ſunt. ¶ Et loquor in uerbis ſonantibus intellectum hæreticum, & habentibus intellectum etiam catholicum, & ſic in ambigua, ſeu dubia aſſertione: non autē in formato hæretico, & conuicto, quē cōſtat dixiſſe hæreticalia uerba, & in ſēſu hæretico, quæ dicebat ſe credere, & aliis credenda nuntiare, ut habetur in deciſione Rotæ 876.incipiēte. accuſatus de hęreſi, de qua infra latius dicam. In ea enim conſtabat de errore & pertinacia, quæ ſunt de ratione hæreſis, ut dicit Oldra.in cōſi. 210. incipien. regularis habet traditio: & traditur in c. dicit Apoſt. 24. q.3. ¶ Et pro confirmatione prædictorum poſſent plura ſimilia adduci, in quibus regulariter recurritur ad authorem uerborum: ſicut patet in principe, ad quem recurritur pro legis interpretatione: quia illius eſt interpretari, cuius eſt condere. l.fi.C. de legibus.c.inter alia, de ſenten.excōm. ut late tradit Decius in d.l. in
7 ambiguis.ff. de regu.iur. ¶ Pręterea, ad iudicandum quem hęreticum ob prolationē uerborum, uerba debent

eſſe clare concludentia hæreſim, nõ
autẽ ęquiuoca, ideſt, habẽtia duplicẽ
ſenſum, prout ſentit Archi. in c.2 de
hære. lib. 6. quẽ ad hoc inducit Fely.
in cap. excommunicamus, col. penul.
de hęre. Idem eſt ad hoc ut cõpetat
actio iniuriarum: quia ex uerbo in-
differenti, vel æquiuoco non agitur
actione iniuriarum, ut inquit Angel.
in l. ſi non conuicij, col 2. C. de iniu-
8 riis. ¶ Inſuper eſt conſiderandum,
an uerba illa propoſitionis ambiguę
allegentur dicta ab accuſato de re-
centi, an de longinquo, ut ueriſimili-
ter eorum recordetur, uel non: quia
obliuio quandoque cauſatur poſt an
num. l. ſi arbiter. ff. de probatio. glo. ĩ
c. ſi teſtes, ĩ prin. 3. q 2. quãto magis
ſi plures anni interceſſerint, ut dicit
Specu. in titu. de probatio. §. 6. uerſi.
ſed numquid, in fi. & quantum tem-
pus cẽſeatur inducere obliuionem,
conſiſtit in arbitrio iudicis, omnib⁹
circũſtantiis penſatis, ut dicit Bald.
& alij in l. 1. C. de ſeruis fugi. Mõtal
uus ſcribit in 7. pratita, titu. 26. q. 9.
Ego latius dixi in conſil meo. 36. in-
cipien. ut ſatisfaciam dubiis propo-
9 ſitis. ¶ Et ſi occupatus eſt ipſe ac-
cuſatus plurib⁹ negotiis, uenit in de
bitam conſiderationem, cum uerba
faciliter excidant a memoria homi-
nis ſic occupati, ut probatur in l. iu
bemus, uerſi. ſed ne aliquid. C. de te-
ſtamen. Facit quod inquit Bar. de iu
dice multũ occupato, ut ignorantia
in eo præſumatur, in l. quod iuſſit, in
fi. ff. de re iudica. Bar. in l ſi quis dele
gauerit, ff. de noua. Alex. ĩ l. ſi res obli
gata, ff. de lega. 1. & propter multitu
dinem agibilium, contingit obliuio.
arg. l. emptor. § Luti⁹. ff de pactis. c.
10 olim, de re iudi. ¶ Si igitur sẽſus da
tus a proferente illã propoſitionem
ambiguam, eſſet contrarius aliis di-
ctis in ſenſu ab ipſo datus, non eſſet
audiendus. arg eorum quæ dicit glo.
in l. ſi Titius. ff de cõdi. inſt. Facit tex.
in l. ſcripturæ. C. de fide inſtru. c. ſoli
citudinẽ, de appella. Scribitur in l. 1.
C. de furtis: & ubi eſt cõtrarietas, ibi
non cadit excuſatio, ut dicit Bald. in
d. l. ſcripturæ, in fi. uerſic. quærũt do-
11 ctores. ¶ Nec etiã pſumetur uſum
fuiſſe illis uerbis ambiguis ad intro-
ducendum errorem, cum ĩ dubio de
beat fieri interpretatio, ut excluda-
tur delictum. l. merito. ff. pro ſocio.
Bart in l. nõ ſolũ. §. ſed ut probari. ff.
de oper. noui nuntiatio. cum aliis, ut
ibi ſcribit Alex. & Abbas in cõſi 68.
uidetur, col. 2. lib. 1. & ĩ cõſi 123. tria
ſunt, in primo dubio, lib 2. Ludo. Ro.
in conſ. 353. quo ad primum, in fi. Et
uerba conſulentis, quæ poſſunt trahi
ab bonum & ad malum, ĩ dubio ſem
per debent interpretari in bonam
partem, ut conſulens non teneatur,
ut notat Bal. in l. 1. col. 4. uerſi. & no-
ta. C. de ſeruis fugi. Et eodem mo-
do actus, qui de ſe eſt malus, ſed fieri
potuit ratione maioris & minoris
delicti, in dubio pro minori delicto
interptari debet. Ita ad excluſionẽ
homicidii arguit Frãciſcus de Areti.
in conſi. 80. incipi. ſicut decet, & ad
hoc inducit notata per glo. & Bal. in
l. pe. C. de fideiuſſo. & tex. in c. ſignifi
caſti. 2. de homicidio: ubi clericus
qui percuſſit clericum cum ligone
pro recuperatione rerum ablatarũ,
quod ei non erat licitum, c. ſuſcepi-
mus, eo titu. non tamen præſumitur
hoc feciſſe animo occidendi. ſed po-
tius cauſa impediendi ſpoliationem
12 eccleſiæ. ¶ Ex quo infertur ſecun-
dũ Areti quòd licet quis daret ope-
ram rei illicitę, non tamen tenetur
pro

ꝓ homicidio ſecuto, niſi præciſe habuerit animum occidendi. Sequitur Decius in conſi.34. incipien. in effectu quæritur. Sicut dicim⁹ de eo qui ordinauerat offendiculum quoddã ad capiẽdum illum, qui intraret ei⁹ domum, non tenetur de homicidio, licet ingrediens mediante tali offendiculo fuerit occiſus. quia tale offendiculum erat paratum ad capiẽdum illum, & non ad occidendum: & qui illum parauerat, non uidetur habuiſſe animum occidendi, & ideo de homicidio non tenetur. Sic concludit Alex. in conſil. 143. incipiẽ. uidetur,
13 in caſu propoſito. libr. 2 ¶ Et propter hoc doctrina Bar in l. reſpiciendũ. §. delinquũt, in ff. de pœnis, nõ tenetur, dum ibi concludit, quòd ſi uolebam percutere Titium inimicũ meum, & uulneraui & occidi Gaium amicum & cõſanguineum meum, ꝙ ſim de homicidio puniendus: & illa deciſio Bart. quãdo caſus occurrit, ponit iudices maleficiorum in magno periculo, quãdo eam uolunt ſeruare. Verius eſt ergo, quòd cum iſte ſit ſolũ in culpa, nõ in dolo, propter ſolam culpam nõ debet puniri corporaliter prout doloſus homicida, ſed extra ordinem arbitrio iudicis. Ita tenet Angelus, & meli⁹, in dict. §. delinquunt, & in l. ſi cũ ſeruo per illũ tex. ff de iure iurã. Flor. in l. ſcientiã. §. ſed etſi defendendi. ff. ad legem Aquil. & in iudicãdo, hæc opinio eſt tenenda; quia in dubiis opinionibus in delictis mitior eſt ſeruãda. l. interpretatione, & l. ſanctio legum. ff. de pœnis, prout late proſequitur Iaſo. in l. clam poſsidere. §. qui ad nundinas. ff. de acqui. poſſe. & l. ſororẽ. C. de his qui ut indignis, & in l. 1. col. 3. ff. de legib. & Decius in conſi. 9. pro tenui facultate, lib. 1. col. 1. Cepola in conſi. 37. incipien. multa poſſent. Bal. in l. data opera, col. 3. C. de accuſatio. Car. Flo. ponit in ſimili caſum notabilem in c. lator, de homicidio: & de eo qui uoluit percutere canẽ, occidit hominem, quòd non debeat puniri pœna capitis, ſed pœna mitiori. ſcribit Signorolus de homo. i cõſ. 27. ſtatuto ciuitatis Papiæ, & de marito percutienti uxorẽ calce, quæ ex tali percuſſione mortua fuit, quòd non debeat ad mortem cõdemnari. Conſuluit idem Signo. in cõſi. 1. incipien. Titius percuſſit calce uxorem
14 ſuam. ¶ Ita quòd ſi proferens illam propoſitionem ambiguam non fuit doloſus, ſed culpoſus in male concipiendo uerba propoſitionis, culpa hæc in hoc crimine hæreſis, in quo dolus requiritur, non æquiparatur dolo. l. lege Cornelia. ff. de ſica. etiã ſi fuiſſet lata culpa, ut dicit Soci. in conſi. 16. incipien. circa prædictam conſultationem. col. fi. lib. 1.
15 ¶ Ad ꝓdicta accedit, quod ſanctiſſime inquit Auguſtinus in lib. de cõcordia euangeliſtarũ, exponens illud Mat. hęi. Nolite iudicare, & non iudicabimini, ubi dicit: In hoc loco nihil aliud ꝑcipi exiſtimo, niſi ut de qb⁹dubium eſt quo animo fiant, in meliorẽ partem interpretemur. Quod ergo de his quæ fiunt, dicit Auguſtinus, dictum pariter intelligam⁹ de his quæ dicũtur: & ita ad propoſitum noſtrũ ſententiam tanti doctoris applicantes, concludamus, quòd in hac propoſitione ambigua, quæ poteſt catholicũ & hæreticũ ſenſum habere, temerarium uidetur in hæreticũ noſtram ſententiam inclinare, maxime ad condemnationẽ. Et hæc ſummopere obſeruãda ſunt in foro exteriori,

ti, ubi agitur de delictis puniendis, ſecũdum naturalem pœnam delicti: quo caſu ſi ſit res dubia, ob duplicẽ intellectũ propoſitionis, iudicis animus procliuus eſſe debet in mitiorẽ
16 partem, ut eſt dictum. ¶ Quia ubi agitur de uita hominis, probationes dubiæ non ſufficiunt, ſed debẽt eſſe luce meridiana clariores. l.fin. C.de probatio. prout poſt longam diſputationem concludit Bal.in conſ. 105 incipien. ad euidentiam præmittendum, lib.1.& per d.l.fi. idẽ dicit Phi. corneus in conſi.194.circa præſentẽ conſultationem,lib.2.col.2.cũ aliis, ut ſcribit Decius in conſi.415. uiſo eleganti. conſi.col.1.& optime San. Tho. in 2. 2.q.60. art. 4. ad tertium ubi inquit,quòd in iudicio pſonarũ definiẽdo debemus in melius interpretari,quẽ ibi ſequitur Car.de Vio, præſertim in hoc crimine hęreſis, in quo omnia genera pœnarũ concurrunt,ubi ſimul quis criminaliter cõdemnatur, ciuiliter punitur, & eius poſteritas infamatur,ut dicit Oldra. in cõſi.210.regularis habet traditio,
17 col.1. ¶ Si uero ageretur ſolum de utilitate animæ ad imponendam pænitentiam, melius eſſet præſumere delictum, quàm nõ delictum in foro conſcientiæ, ut concludit Petrus de Ancha.in cõſi.179.prima facie:quia in tali foro timẽda eſt culpa,ubi culpa non eſt.c.conſilium,de obſerua.ieiuniorum. Fely. ĩ c.dudum,col.5.de præſumptio. facit quod inquit Inno. in c. ad audientiam, de homicidio, quòd in foro animæ debet quis in dubio ſe præſumere irregularẽ: quia in hoc foro durior ſententia eſt ſecurior c.iuuenis,de ſponſa. Hinc dicit Ioã. de Imo.in cle.1.col.fin de hæreti. quòd pro pænitentia indulgenda in dubio præſumendum eſt pro hęreſi,& ſic l.merito.ff.pro ſocio,& l.abſentem.ff.de pœnis,non habent locũ in foro conſcientię,ſed in foro exteriori. Et ſic concludendum eſt,quòd in foro exteriori non eſt delictũ præſumendum,etiam ſi ageretur ad pænitentiam imponẽdam. Nã tunc pure agitur ad pœnam, & ideo ĩ dubio potius pro eo quàm contra eum eſt iudicandũ:ſecus in foro pænitẽtiali, ut dixi. ſic ſcribit Abbas in c. ad audiẽtiam.col.1.de homicidio,quẽ ibi
18 moderni ſequũtur. ¶ Et poteſt colligi ex his quę dicit Petrus de Anch. in d.c.conſi.ubi per plura conſuluit, quòd ſi teſtator fuerit confeſſus ſe fuiſſe uſurarium,& nõ dixit quãdo, intelligitur de præterito tempore: quia talis interpretatio eſt utilior animæ propter maiorẽ ſatisfactionem, nec agitur de pœna corporali imponenda: pro quo facit glo. in c. cõſulti ſumus,de regula.Refert Fely. in c.auditis, col. antepe. de præſcripti.ubi plura ad propoſitum ſcribit.
19 ¶ Sed circa præmiſſa arbitror animaduertendum, quòd alia eſt ratio eorum quæ proponuntur diſputãda: alia eorum quæ ad doctrinam in ſcriptis traduntur legenda, ſecundum Ioannem Picum Mirandulanum. Cũ enim quid diſputãdum proponitur, breuis, & cõciſa, & inexplicita propoſitio in ſe & uerborũ, & ſenſuum multiplices implicans difficultates in ipſo diſputandi congreſſu diſſoluẽdas Alioquin, ſi omnia explicarentur, diſputationi locus non relinqueretur: quia quæſtio eſt dubitabilis propoſitio,ut dicit Bald.in l. ancillæ furtiuæ C. de furtis l. quod Labeo.ff.de carbonia.edicto. Abbas in c.cum in iure peritus,de offi.dele

20 ga. in 1. notabili. ¶ Et ideo ponens ambiguam, obſcuram, uel æquiuocā propoſitionem, aliquam recipit excuſationem, quòd ſtatim non eſt dam nandus, ſed audiendus diſputās, quia futurum eſt ut inter diſputandum ip ſam diſtinguat, & declaret. Qui uero doctrinaliter aliquid literis mãdant, id faciunt ſcribendo, illi uero diſpu tando. ¶ Quare in ſcribēdo omnia clara, dilucida, & expedita eſſe debent: unde in propoſitionibus ad diſputandum propoſitis, difficile eſt librare, & examinare uerba huiuſmodi propoſitionum, ut nulla ſit in ſenſu earum ambiguitas, & nulla inde erronea opinio elici poſſit, cum in ſacra ſcriptura multa uerba experiũtur, quibus multi plures dederũt in-
21 telligētias, & ad erroneũ ſenſũ trāſtulerunt: & dum non introſpicerent profunditatē ſenſus, quid cortex uer borũ euangelicorum ſonabat, attendebant, ut in paucis ex pluribus poſſunt poni exempla. Hinc Arrius audiens ab Euangelio, Pater maior me eſt, patrem credidit maiorem filio, & filium dixit eſſe creaturam, ut ponit Cardi. de Turre crema. in. c. notandum. §. Arriani. 24. q. 3. Hinc Eluidius audiens quòd Ioſeph non cognouit Mariam donec peperit pri mogenitum ſuum, attendens potius uim grammaticalem illius dictionis, donec, quàm ueritatem ſen ſus euangelici, de perpetua uirginita te Mariæ dubitauit, cõtra quem diuus Hieronymus inuehitur in ſuis epiſtolis. parte. 2. epiſtolarum incipien. Nuper rogatus a fratribus. & Card. in c. §. Eluidiani. Hinc Marchion, illud Pauli legēs. Lex ſub intrauit, ut abundaret delictum, credidit legem Moyſi eſſe malam, & a malo principio ortam. Scribit Card. c. Marchion 1. q. 1. Et Baſilides legens illud Pauli. Ego aliquando ſine lege uiuebam, credidit animam Pau li in alio corpore aliquando uixiſſe: & iſte Baſilides habuit alias hæreſes, ut in d. c. §. Baſilidiani. Hinc Eunomius audiens Chriſtum reſpondentē Iudæis accuſantibus eũ, quòd ſe dice ret filiũ Dei, quòd ſcriptũ eſſet & illud. Ego dixi, dii eſtis, & filii excelſi omnes, credidit eo modo Chriſtum filium Dei dici, quo & quilibet ſanctus dicitur Dei filius. Similiter ex hac propoſitione. Illam diem neq; filius nouit, multi ſumpſerunt occaſionē credendi plura intelligere patrē, quàm credat filius, cũ uerba illa hoc uideantur præſeferre, cum tamē alia ſit latentis ſenſus ueritas: & ideo ad ſenſum debemus reſpicere, ſi vis verborum non refragetur, hoc eſt dicere, ſalua ſemper proprietate ſermonis: propterea tex. in d. c. intelligentia, dicit, quòd intelligētia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus: ubi dicit glo. quòd non ſemper debemus intelligere uerba ut pri ma facie ſonare uidentur, maxime vbi ambigua ſunt, ſed debemus recur rere ad intentionem loquentis.

22 ¶ Et Gregorius inquit. Plerũq; dũ uerborũ proprietas non attenditur, ſenſus ueritatis amittitur: & pro hoc facit. d. c. Marchion. 1. q. 1. Vnde cõcludendũ uidetur, quòd in uerbis am biguis, & multiplicibus non eſt recur rēdum ad communem intelligentiã, ſed potius ad intētionem loquentiũ. Itaque dicens, prædicans, ſeu ſcribens interrogandus eſt, ut ipſe ſe exponat, & exprimat ſenſum quem ha buit in dictis ſuis, & talis eſt attendendus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dendus, dummodo uis, ſeu proprietas verborum non refragetur,ut tũc cenſendus ſit uel catholicus, uel hæreticus,aut ſuſpectus,iuxta ea quæ uigilantiſsimus iudex ex reſpondentis expoſitione poterit legitime perpen
23 dere, ut dixi ſupra. ℭ Non obſtat primo illa æquiparantia de iuramento ad ſermonem, quia non ſemper uerum eſt, quòd iuramentum intelligatur ſecundum intentionem illius cui iuratur, quia immo ſecundũ intentionem iurantis intelligẽdum eſt. c. qui periurare. 22. q. 5. niſi quis doloſe iuraret: quia tunc Deus accipit iuramentũ iuxta intentionem illius cui iuratur. Sic loquitur d.c. qua cũque,in cõtrarium allegatum: hinc dicitur.Fallit iurantem iuratio facta per artem, vt dicit glo.in verbo.quatuor,in authen.iuſiura. quod præſta. ab his.colla. 2. Ioann.Andre.in c.inſpicimus,in mercurialibus.de reg. iuris. libr. 6.San.Thoma. in 2.2.quæſt. 89. artic.7. ad quartum, & dolum alleganti incumbit probatio. l. quotiens.ff. de probatio. Sic in propoſito, ſi doloſe fuit probata propoſitio ambigua, tunc iuxta ſenſum audientis intelligitur, ſecus ſi ſine dolo. Quomodo autem dolus præſumatur in eo, dixi ſupra in corpore huius quæſtionis.

24 ℭ Secundo non obſtat, quòd verba debent intelligi ſecundum communem vſum loquendi, quia licet ita ſit,debet tamen capi ſecundum intellectum recte ſentientium, & non ſecundum intellectum inſipientium, vel male ſentientium, vt dicit Card. in dict. c. ex literis. Nam ſi proferuntur ab homine groſsi ingenii, groſſo modo debent intelligi, vt ſcribitur in. l. mancipia. C. de ſeruis fugi.ita ex aduerſo,ſi a ſubtili doctore, ſubtiliter, non tamen debent deuiare a materia ſuper qua fiunt. Immo ſecundum eam debent impropriari, ut ſaluetur mens loquentis: vt ſi uniuerſitas conſtituat aliquem procuratorem,impropriatur. l. actor em. c. petitio. & ibi Abb. de procura. Bar. in l. 11. §.quibus.ff. quod cuiuſq; vniuerſi.cũ aliis,vt tradit Alex.in conſi. 43.incipien.viſis,colum.5. lib.4. Vnde non eſt ita ſeruandus vſus loquendi,quin voluntas loquentis ſalua fiat, quæ eſt domina actuum humanorum l. in conditionibus primũ.ff. de condit. & demonſtra. l. voluntatis.C.de fidei commi.præſertim in hoc crimine, quod ſola voluntate contrahitur cum adhæſione, quia delictum mentale eſt.c.cogitationis.vbi glo.de pœni. diſtin. 1.Bal.in.l.ſiquis non dicam rapere,col. 1. & pen. C. de epiſco. & cleri.Ioan.de Ana.in c. ſiquis epiſcopus, de hæreti. Quando enim verba proferuntur a perſona perita, debẽt intelligi ſecundum rectam ſignificationem.l.quòd ſi nepotes.ff. de teſta. tutela. Et plura ſcribit Lud.Roman. in conſi.4.incipien.ſententiam præfati conſultoris.

25 ℭ Tertio non obſtat, quòd proferens, ſeu aſſerens propoſitionem ambiguam, debuit apertius loqui, & ſic quòd interpretatio debeat contra eum fieri: quia dico quòd aut agitur ad condemnandum, aut ad abſoluendum. In primo caſu interpretatio fit contra actorem: in ſecundo vero in fauorem rei, vt dicit Ange.in l.veteribus.ff.de pactis,ubi allegat in ſumma pandectarum.ff. de rebus dubiis, præſertim, ſi ueriſimilia aliqua concurrant pro reo, quia forſan habet ſcripta catholica a ſe compoſita, &

poſtea

poſtea denuntietur dixiſſe propoſitionem ambiguam, quia hæc propoſitio præſumitur eſſe conformis ſuis ſcriptis: nec ueriſimile eſt, quòd quis velit uideri hæreticus, cum catholicus ſit, quinimmo contrarium fieri uidemus, cum omnis hæreticus ſit hypocrita, vt dicit Auguſtinus, cum hæreſes a communiter accidentibus ſecrete committãtur, vt dicit Petrus de Ancha. in c. in fidei ſauorem, de hæret. lib. 6. timore pœnarum, quæ hæreticis infliguntur, ut in c. ad abolendam, in princip. & c. pen. de hæret. ¶ Facit, quia in obſcuris quod minimum eſt ſequimur. c. in obſcuris. l. de reg. iuris, lib. 6. & quod eſt veriſimilius c. inſpicimus, eod. tit. & lib. & interpretatio ita debet fieri, vt non includatur delictum, vt inquit Bald. in l. precibus, col. 5. uerſi. &. C de impube. & aliis ſubſti. cum aliis, vt ſcribit Alex. in conſi. 74. viſo proceſſu, lib. 2. & dicit Bal. in l. non ſolum. §. ſed ut probari. ff. de oper. no. nuncia. quòd probatio non concludit, prout eſt in probatione temporis. l. cum auth. ff. de nego. geſtis, & in re dubia benigniorem interpretationem ſequi nõ minus iuſtius eſt, quàm tutius. l. benignius. ff. de legibus, & l. cum in teſtamento. ff. de rebus dubiis, & hæc benignitas etiam in correctione ſubditorum ſeruanda eſt, dummodo non ſit nimia. c. diſciplina. 45. l. Arrianus. ff. de actio. & obliga. l. abſentem. ff. de pœnis: vnde probatio quæ non concludit, non releuat actorem. c. in præſentia, de probatio, etiam ſi ſimus in materia fauorabili, vt dicit Alex. in conſilio 152. proceſſu, colum. 1. lib. 5.

SVMMARIVM ſuper octaua quæſtione.

1 *Propoſitionem eſſe hæreticam, uel non hæreticam, an poßit epiſcopus, uel inquiſitor determinare, quando eſt altercatio inter doctores.*

2 *Hæreſis explicita, aut implicita quæ ſit.*

3 *Propoſitionem habentem implicitam hæreſim, non poteſt declarare illam hæreticam epiſcopus, nec inquiſitor.*

4 *Papa, uel concilium generale determinat propoſitionem eſſe hæreticam, & non alius.*

5 *Intellectus c. ad abolendam, in pri. de hæreti.*

6 *Intellectus c. quotiens 28. q. 5. 1.*

7 *Epiſcopus poteſt procedere contra tenentem propoſitionem habentem hæreſim explicitam.*

8 *Deciſio Rotæ incipiens, accuſatus de hæreſi, quomodo intelligitur.*

9 *Teſtis idoneus quis ſit.*

10 *Credulitas mala alicuius poteſt conſtare per teſtes.*

11 *Propoſitio dubia non eſt damnanda.*

12 *Factum hæreticale includit malam credulitatem.*

OCTAVA QVAESTIO.

OCTAVO QVAERO, Quid ſi quis diceret aliquam propoſitionem aſſertiue, & pertinaciter, ſeu negaret ſe illã dixiſſe, & foret de hoc conuictus de cuius propoſitionis ueritate altercantes aliqui do-
1 ctores dicant illam eſſe hæreticam, aliqui uero catholicam, ſeu indiffe-

r ntem an poſſit epiſcopus, uel inquiſitor hæreticæ prauitatis apoſtolica authoritate deputatus decernere illam hæreticam, adeo quòd tenēs illam pertinaciter & aſſertiue, poſſit vt hæreticus damnari. Hæc quæſtio apud me uidetur noua. Pro cuius deciſione præſuppono, quòd in aliqua
2 propoſitione poteſt eſſe hæreſis explicita, aut implicita. Hæreſim explicitam appello, quando eſt damnata ſpecialiter, ut ſunt hæreſes Arrii, Neſtorii, Tacii, Macedonii & Dioſcori, & ſimiles. c. 1. & c. ſicut ſunt. c. ſancta. 15. diſt. Sic etiam damnatus eſt error Abbatis Ioachim. c. damnamus, de ſumma Trini. & hæreſis dicentium Chriſtum non eſſe aliquid, ſecūdum quod homo. c. cū Chriſtus, de hæreti. Et etiam hæreſis explicita dicitur, quando eius contraria eſt approbata in Symbolo fidei, vel in aliqua decretali, ut eſt hæc, Deus nō eſt factor omnium uiſibilium, quæ eſt hæreſis damnata in Symbolo fidei, ibi. Factorem cæli & terræ, uiſibilium omniū & inuiſibilium. Eſt autem hæreſis implicita, quando uiri literati reputant aliquam aſſertionem contrariam alicui ueritati catholicæ contētæ in ſacris ſcripturis, vel in aliqua doctrina vniuerſalis eccleſiæ: & talis fuit hære ſis Græcorum, antequam per Eccleſiam explicite damnaretur, qui dicebant Spiritumſanctum non procedere a patre & filio, ſed a ſolo patre, quæ hæreſis hodie expreſſe damnata eſt, c. 1. de ſumma Trini. lib. 6. c. de Spirituſancto, de conſecra. diſtin. vltima: & multæ aliæ hæreſes fuerūt implicitæ, quæ poſtea fuerūt damnatæ, & nunc ſunt explicitæ, vt erat illa, ꝙ Chriſtus erat viuus, quando lancea latus eius aperuit, quæ hodie damnata eſt, cle. 1. de ſumma Trin. His ergo ſuppoſitis, omiſſa propoſitione explicite hæretica, quia de ea nō loquitur noſtra quæſtio, ſed de implicita, quando per ſubtiles conſiderationes doctorū aliqua aſſertio implicite hæretica notatur, præſertim ſi illa poteſt habere aliquē ſenſum catholicū.
3 ¶ Dico, quòd aſſerēs huiuſmodi propoſitionem, non poteſt vt hæreticus damnari ab inferiore a ſummo Pontifice, puta epiſcopo, uel inquiſitore, prout concludit Cācellarius Pariſiēſis, in tracta. de propoſiti. ab epiſcopo hæreti. in 4. parte, concluſione 4. dicens, quòd ad epiſcopos non ſpectat propoſitionem aliquam hæreticare, quæ ex ſe & de iure penitus dubia eſſet, an ad fidem pertineat repugnanter: neque eſt ſcandaloſa, & poteſt ſine periculo eius veritas, vel falſitas ignorari, & ponit exemplum in hac propoſitione, Deus non poteſt creare nouam ſpeciem quia ad eorū
4 officium nō ſpectat. ¶ Niſi ſpecialiter delegetur determinare aliquā propoſitionem hæreticam, maxime ad effectum, vt aſſerēs illam damnetur de hæreſi, cū illa propoſitio alias non reperiatur damnata. Nam talis cognitio eſt de reſeruatis Papæ, & concilio generali. De hoc eſt text. in c. quotiens 24. q. 1. dicens ſic. Quotiens ratio fidei uentilatur, arbitror omnes fratres epiſcopos, non niſi ad Petrum ſuæ rationis authoritatē referre debere: vbi probatur, quòd quæſtio fidei ad inferiorem ſummo Pontifice referri nō debet: ubi dicit glo. licet corrupte, Aliud eſt quæſtionem de fide motam terminare, quod nulli præterquam Romanæ ſedi permittitur, vt in d. c. quotiens aliud eſt ipſam ſine definitione vētilare, quod Epiſcopi

Epiſcopi, Patriarchæ, Primates face re poſsūt. Pro quo facit c. maiores de baptiſmo. vbi dicitur. Maiores Eccleſiæ cauſas, præſertim articulos fidei contingentes, ad Petri ſedem referēdas intelligit, qui eum quærenti Domino, quem diſcipuli dicerent ipſum eſſe, reſpondiſſe notabat, Tu es Chriſtus filius Dei uiui: & pro eo Dominum exoraſſe ne deficiat fides eius: ubi dicit Abbas Papam ſolum poſſe cognoſcere, & decidere cauſas fidei, vt late probat Car. de Turre. crem. in d. c. quotiens. Vnde inferior a Papa non poteſt determinare talem propoſitionem eſſe hæreticam, ſi alias non eſt ab Eccleſia determinata, & ſuper illa ſit altercatio inter doctores: & conſequenter non poteſt punire illius aſſertorem; quia de qua re poteſt cognoſcere, de ea iudicare debet l. de qua re ff. de re iudi. c. cum ſuper. de cauſa poſſeſsi. & proprie, & non de his iudicet, quæ ad eius iuriſdictionem non ſpectāt. l. fi. ff de iuriſdi. omnium iudic. c. ut animarū. de conſti. lib. 6. c. a nobis. de ſenten. excommunicatio. & c. nouit
5 de offi. lega. ❡ Non obſtat. c. ad abolendam in. prin. de hæreti. ubi dicitur quòd illi hæretici ſunt excommunicati, quos Epiſcopi hæreticos iudicauerint. Ad hoc reſpōdet glo. in d. c. quotiens, quòd illud eſt uerum, quando illi aliquid dicunt, uel faciunt, quod certum eſt eſſe hæreſim: non autem ſi incertū eſt, ea incertitudine, de qua dictum eſt ſupra. ❡ Et ita proprie loquitur. d. c. quotiens: quod locum habet, quādo aliquod dubium circa ea quæ fidei ſunt, de nouo oritur, ut ibi dicit Archi. & in c. perceptis. 12. diſti. Itaque. d. c. ad abolendam locum habet, quando hæreſis eſt iam expli-

cita & determinata ab Eccleſia, ue quæ ſequitur explicite euidenter & clare ex oppoſitis ſacræ ſcripturæ: quamuis non in propria, & in eadem uerborum forma, ut dixi ſupra, in ſingulis ueritatibus catholicis, ut tunc Epiſcopi, ſeu Inquiſitores, tales aſſertores puniant, uel quando nulla dubitatio eſt de hæreſi, quia certa, & clara: ſic formaliter loquitur glo. in d. c. quotiens, & ibi Car. & dictus Cancellarius in loco allegato concluſione quarta, & quinta. ❡ Poſt ergo definitionem ſummi Pontificis, aut Concilii generalis, de aliqua aſſertione
7 catholica, licet cuilibet Epiſcopo, ſeu Inquiſitori, hæreticæ prauitatis procedere contra tenentes contrarium, iuxta canonicas ſanctiones: quinimo ſi quis cōuinceretur per teſtes dixiſſe aliquam propoſitionem hæreticā, de cuius hæreſi non dubitetur, & negaret ſe dixiſſe, & diceret ſe credere, quod ſancta Romana eccleſia credit, & prædicat, ut hæreticus damnaretur, ut late ſcribunt domini de Rota in deciſione. 876. incipien. accuſa-
8 tus de hæreſi. ❡ Quæ deciſio loquitur quatuor concurrentibus. Primū, quòd ille accuſatus, de quo ibi, dixerit hæreticalia, & ſic talia quòd nulla erat dubitatio, quòd non eſſent hæretica illa uerba: quia forſan habebant in ſe hæreſim explicitam, uel talem de qua proxime dixi, ita quòd non habebant duplicem ſenſum, catholicum, & hæreticū. Secundū eſt quòd per teſtes idoneos ille accuſatus conuincebatur, uidelicet. Maiores omni exceptione, conteſtes, nō ſingulares, de verbis formalibus atteſtantes, nō inimicos, & alia demum in illis concurrebāt quæ de iure conuenire de-
9 bēt. Et hoc probat illud verbum per

idoneos teſtes: quia idoneus teſtis eſt, qui aliqua exceptione non poteſt repelli. cap. 1. de teſtibus, alias non eſt idoneus. l. idonei. & l. teſtis idoneus. ff. de teſtibus. Tertium, quòd ille accuſatus aſſeuerat ſe illa hæreticalia credere, & illa credenda aliis eſſe. Nam quando teſtis deponit de uerbis hæreticalib' ab alio dictis, debet etiam deponere de illius accuſati credulitate. Nam hoc in verbis neceſſarium eſt, quia aliquando talia verba dicuntur referendo aliorum opiniones, ut diſputãdo, aut lapſu linguæ, aut alias: & ſic oportet ut conuincatur de hæreſi, ꝙ de mente proferentis teſtes atteſtentur, ad
10 hoc ut probent. ¶ Et poteſt conſtare, quia accuſatus dixit ſe credere, & ab aliis credenda eſſe. Facit glo. in c. cogitationis, de pœni. diſt. 1. & quæ dicit Bal. in d. l. ſi quis non dicam rapere, col. 1. Quartum requiritur, ꝙ illud factum, ideſt illa prolatio verborum ſit recens, de qua ſecundum communem curſum naturæ ſit ueriſimile, ꝙ accuſatus non poſsit, nec debeat obliuiſci ſe dixiſſe illa uerba hæreticalia, credidiſſe, aut dogmatizaſſe, cum memoria hominum labilis ſit: & omniũ recordari eſt potius diuinum quàm humanum, ut dicit tex. ĩ l. 2. §. ſi quid. C. de ueteri iure enuclea. Vnde quando hæc non concurrerent in aliquo uerba hæreticalia aſſerente, non uidetur illa deciſio adaptanda. l. 4. §. toties. ff. de damno. infecto. & ibi late Alex. tradit, col. fin. l. quod conſtitutum. ff. de teſta. 4. cum illis quæ tradit Dec. in c. nullus, in fi. de electio. ¶ Et par reſponſio datur ad. d. c. ad abolendam, in princ. & ad c. excommunicamus, de hære. & ad alia iura ſtatuta cõtra negantes dixiſſe hæreticalia uerba, quia loquuntur in uera & formata hæreſi, & concurrentibus his quæ ſupra dixi, de quorum ſingulis tradã alibi, quando agetur de modo probandi aliquem dixiſſe propoſitiones hæreticas: & ad prædicta poſſent applicari quæ de quodam credente illa, quæ ſunt contra ſacram ſcripturam, quæ ſcribit Oldra. in conſi. 271. incipien. quæſtio talis eſt. ¶ Maxime præ
11 dicta procederent, quãdo propoſitio eſſet ambigua: quia quod multipliciter intelligitur, ueritas illius ignoratur, ut inquit Boetius, ſecundum Bar. in l. ambiguo. ff. de rebus dubiis. Moderni ſcribunt in l. nec quicquam. §. ubi decretum ff. de offic. proconſu. & lega. & ſic ignoramus in quo ſenſu intellexerit accuſatus catholico an hæretico, & in dubio præſumendus eſt catholicus ad euitandum delictum. l. merito. ff. pro ſocio: & dubia probatio nõ iuuat actorem. c. in præſentia,
12 de proba. ¶ Si uero eſſemus in facto hæretico, puta, in tranſitu, uel reditu ad ritus Iudæorum: tunc ſufficeret accuſatum cõuinci de illo facto, quãuis non de credulitate, ſiue de intentione, ad hoc ut hæreticus damnetur. Ad hoc ergo ſoleo allegare tex. in c. contra Chriſtianos, de hære. lib. 6. ſecus tamen in uerbis, ut dixi, quia plus eſt facto, quàm uerbo delinquere. c. dilecti filii. ubi Decius de appella. & l. Paulus. ff. rem ratam haberi.

SVMMARIVM ſuper nona quæſtione.

1 *Dubia fidei quis poteſt determinare.*
2 *Eccleſia Apoſtolica numquàm hæreticauit.*

3 Papa

3 *Papa determinat ea, quæ ad fidem ſpectant.*

4 *Papa edit Symbolum, & generalem ſynodum conuocat.*

5 *Doctorum ſanctorum authoritas non præualet authoritati Eccleſiæ.*

6 *Petrus definit quæſtionem de non obſeruandis cæremoniis legis.*

7 *Petrus comparatur Moyſi in determinandis cauſis.*

8 *Petrus primatum habuit Eccleſiæ fidei, & hodie Papa.*

9 *Hæreſim damnatam ab eccleſia particulari tenens, non eſt excommunicatus, nec hæreticus.*

10 *Papa non facit veritatem catholicam, nec hæreſim, ſed declarat.*

11 *Papam poſſe errare in his quæ ſunt fidei ſecundum Abba. & Urbam.*

12 *Papa, vt ſingularis perſona, poteſt errare contra fidem.*

13 *Papa, vt Papa, in definitione iudiciali non poteſt errare contra fidem.*

14 *Concilium generale in fide non poteſt errare.*

15 *Concilium authoris editum in cauſa Reginæ Anglicanæ.*

16 *Concilium generale quare conuocatur ad determinationem cauſarum fidei, ſi Papa hoc poſſet ſolus.*

17 *Concilia generalia congregari pro cauſis fidei vtiliſſimum eſt, non autem neceſſarium.*

18 *Glo. intellectus, in c. Anaſtaſius. 19. diſt.*

19 *Opinio plurimorum maximam habet authoritatem, & præſumptionem.*

20 *Concilij generalis congregatio ad Papam regulariter ſpectat.*

21 *Papa & Imperator debent ſemper habere in ſuo conſilio homines doctos & ſapientes.*

NONA QVAESTIO.

1 NONO, QVAERO, Ad quem ſpectat authoritate iudiciali, & ſuprema definire aliquam aſſertionē eſſe catholicā, uel hæreticam, & ſic dubia fidei terminare. Reſpondeo, quòd ad ſummum Pontificem, eiusque ſanctam ſedem Apoſtolicam hæc determinatio & definitio ſpectat, cuius fides numquàm poteſt deficere: quia Petro Apoſtolo in ea præſidēti dictum eſt, Oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua. Luc. 22. & in c. maiores. in princ. de
2 baptiſmo. ¶ Hæc enim ſancta & Apoſtolica mater omnium eccleſiarum Chriſti eccleſia, per Dei omnipotentis gratiam, a tramite Apoſtolicæ traditionis nūquàm erraſſe probatur: nec hæreticis prauitatibus deprauāda ſuccubuit. c. a recta. 24. q. 1. In his ergo quæ fidei ſunt, errare non poteſt: & illū tex. ad hoc allegat Abbas. in c. a nobis. 2. col. 1. de ſentē. excommunica. Facit. c. pudēda. 24. q. 1. glo. in c. 1. de translatio. epiſcoporū, & in c. 1. de reliquiis & uene. ſanctorū. Decius in c. ſignificaſti, de electio. Hinc dicit Cyprianus. Qui cathedrā Petri, ſuper qua fundata eſt Eccleſia deſerit, in eccleſia ſe eſſe nòn confidat. c. qui cathedram. 5. c. 3. diſtinct.
3 ¶ Dicitque S. Tho. in 2. 2. q. 11. art. 2. ad 3. quòd hæc authoritas determinandi ea quæ ſunt fidei, principaliter reſidet in ſummo Pōtifice, & pro hoc allegat. d. c. quotiens. 24. q. 1. ubi dicitur. Quotiens ratio fidei uētilatur, non niſi ad Petrum. i. ſui nominis honorem & authoritatem habenti, recurren-

currendum eſt: & dicit idem S.Tho.
in opuſculo contra Græcos cap.68.
quòd ad Papam pertinet, quæ fidei
ſunt determinare: pro quo allegat
Cyrillum patriarcham Hieroſolymi-
tanum in libro theſaurorum inquiẽ-
tem, Vt membra maneamus in capi
te noſtro Apoſtolico throno Roma-
norum Põtificum, a quo noſtrum eſt
quærere, quid credere, & quid tene-
re debeamus. Et etiã dicebat Maxi-
mus in epiſtola ad oriẽtales directa.
Coadunatam, & fundatam ſuper pe-
tram cõfeſsio Petri dicimus uniuer-
ſalem Eccleſiam, ſecũdum definitio-
nem Saluatoris, in qua neceſſarium
ſalutis animarum noſtrarum eſt re-
manere, & ei etiam obedire ſuam ſer
4 uantes fidem & confeſsionem. ¶ Et
dicit S.Tho. in 2.2.q.1.art.ult.in cor
pore quæſtionis, quòd ad ſolam au-
thoritatem ſummi Pontificis perti-
net noua editio Symboli, ſicut & oĩa
alia, quæ pertinent ad totam Eccle-
ſiam, ut congregare ſynodum gene-
ralem, & alia huiuſmodi: Papa enim
in his rectiſsimus eſt propter aſsiſtẽ-
tiam Spirituſſancti in iudicio fidei
propter uniuerſale bonum fidei, ſicut
promiſit Ioan.14. Spirituſſanctus do-
cebit uos omnem ueritatem: & Pe-
tro dixit. Ego rogaui pro te &c.
5 ¶ Et ita concludit. D.Card. de Vio
in tract. de autho. Papæ & concilio-
rum c.9. Contra cuius ſummi Ponti-
ficis authoritatem, nec Hieronymus,
nec Auguſtinus, nec aliquis ſancto-
rum, ſuam ſentẽtiam defendit. Vnde
Hieronymus ad Damaſum Papam
hanc firmans concluſionem, inquit.
Hæc eſt fides, beatiſsime pater, quã
in catholica didicimus Eccleſia, in
qua ſi minus perite, aut parum caute
forte aliquid poſitum eſt, emendari

cupio a te, qui Petri fidem, & ſedem
tenes: ſi autem hæc noſtra confeſsio
apoſtolatus tui iudicio comproba-
bitur, quicumque me culpare uolue-
rit, ſe imperitum, uel maleuolum, uel
etiam non catholicum, non me hæ-
reticum comprobauerit: ut ponit in
c. Hæc eſt fides.24.q.1.ubi Card. con
cludit, quòd Papa qui eſt caput Ec-
cleſiæ, magiſter, & dux populi Chri-
ſtiani, non poteſt errare in his, quæ
de fide tenenda & credenda, Apoſto
latus ſui officio publice populo Chri
ſtiano decerneret, ſiue definiret eſſe
6 credenda, & tenenda. ¶ Quod etiam
comprobatur, quia quæſtionem de
non obſeruãdis legalibus, Petrus de-
finiuit, & Iacobus definitionem illam
promulgauit. Actuum. 15. ibi. Cum
autem magna conquiſitio fieret,
ſurgens Petrus dixit: ubi gloſ. in-
terlinearis dicit. Præ omnibus quaſi
Princeps loquitur, ita ut inquit Hie-
ronymus, quòd Petrus princeps fue-
rat illius decreti, legem poſt Euange-
lium non eſſe obſeruandam. Inde ſe-
cuta eſt conſtitutio eccleſiæ, in qua
damnatur hæreſis, quæ perperam aſ-
firmabat legem cum Euangelio, cir-
cũciſionẽ cum Baptiſmo ſeruandam.
c. maiores. de baptiſmo, quia ſecun-
dum Apoſtolum ad Galat.5. Si circũ-
cidimini, Chriſtus nihil proderit uo-
7 bis. ¶ Et de ipſa Romana eccleſia di
cimus, quòd eſt mater fidei. c. omnes.
22.diſt. cuius determinationi ſtandũ
eſt. c. enimuero.19.diſt. & ſicut Moy
ſes dux & rector Iudæorum fuit, ſic
Papa Chriſtianorum, ut inquit S.Ber
nardus ad Euge, lib.2.c.7. Sic enim le
gitur Exo.18. Eſto in populo in his,
quæ ad Deum pertinent, ut oſtendãs
ceremonias, & ritum colendi Deum:
Et ſequitur. Quicquid autem maius
fuerit,

fuerit, referant ad te, ut ipſi minora tantum iudicent. ¶ Sicut igitur omnes quæſtiones emergentes a lege, & cultu Dei reſeruabantur Moyſi determinandæ: ſic omnia quæ fidei ſunt Chriſtianæ, reſeruātur Romano Pontifici definienda, & mandanda teneri, & obſeruari, ut probatur in d.c. maiores. Scribit Card. de Turrecrema. in d. tracta. de poteſtate Papæ.
8 lib.2.c.107. ¶ Et pro hoc eſt, quòd cum Chriſtus aliis diſcipulis imperaſſet, ut laxarent retia in mare, ſoli Petro dixit. Duc in altum. Lucæ.15. hoceſt, in ꝓfundum diſputationum, ut gloſauit Ambroſius in c.non turbatur. 24.q.1. Ad ipſum enim Pontificem tāquam primatum eccleſiæ tenentem pertinet fidei cauſas lucida ſententia terminare, ut in d.c.hæc eſt fides: & plura de his tradit Andr. Siculus in conſi.1.incipiē. ex ſacris excellentiæ, col.12.lib.1.& Aug.de Ancho. in titu. de poteſtate Papæ.q.10. art.2. Et dicit Petrus de Palude in 4. q.3. ꝙ ad ſolum Papam pertinet determinare generaliter, quid eſt hæreticum, & quid catholicum. ¶ Nec eſt
9 excommunicatus a iure, qui tenet illud, quod una eccleſia particularis iudicat hæreticum, ſed qui firmiter adhæret ei, quod Eccleſia uniuerſalis, uel Romana definiuit eſſe hæreticū, ad quam hoc pertinet: quia quamdiu homo adhæret fidei Eccleſiæ Romanæ, licet quæcumque alia eccleſia teneat oppoſitum, nūquām eſt hæreticus.c.damnamus, in fi.de ſummaTri. quia ille errare non poteſt in his quæ ad fidem pertinent: ſecus in aliis, ut ſcribit. S.Tho. in quoli. 9.q.16. Sed omnis alia eccleſia errare poteſt, ſicut tota eccleſia Græcorū. Vnde determinans contra tales articulos alicuius eccleſiæ particularis, nō incurrit ſententiam iuris & idem eſt dicēdum de articulis damnatis Pariſiis, ut contra illos tenens non incurrat excommunicationem iuris, ſicut incurrunt omnes hæretici ab eccleſia Romana damnati, ut in d.c.ad abolendam: quod non obſtat in eo quod dicit illos hæreticos quos epiſcopi iudicauerint, quia intelligitur de hæreticis tenentibus hæreſes ab eccleſia Romana damnatas, ut ſupra dixi, prout intelligit glo.in d.c.quotiēs, & de quibus plura ſcribit Auguſt.de Ancho.in d q.10. Idem concludit Bonifacius de Vitallinis in cle.ad noſtrū, col.penul. de hæreticis. Et aliud eſt condemnare errantem circa articulos fidei, quod epiſcopus poteſt, ut in d.c.ad abolendam: aliud eſt determinare quid iuris eſt, cum de articulis fidei dubitatur, ut in d.c.maiores, per
10 collecta. ¶ Et Papa declarando, ſeu approbando aliquam ueritatem catholicam, non eam de nouo catholicam, nec damnando errorem, facit de nouo hæreſim: ſed determinat de nouo illam ueritatem dudum antea fuiſſe catholicam, & errorem illum dudum antea fuiſſe hæreſim, prout latius dixi ſupra.in 1.quæſtio.in fi.& in rubr. de hæreti.libr.6.q.1.
11 ¶ Nec mihi placet, quod Ocham in dialogo ſuo parte.1.lib.2.c.13.inqt, dum ſentit ſummum Pōtificem poſſe errare, in definitione eorum quæ ſunt fidei, & cum eo uidetur concordare Abbas in c.ſignificaſti, ubi non ſolum tenet Papam poſſe errare in talium definitione, ſed etiam concilium generale: non autem uniuerſalis Eccleſia errare poſſet, quæ eſt collectio omnium fidelium, ut ibi per eum, & in diſputatione ſua incipi. Epiſcopus & re-

& rector.col. Sed ſicut a theorica di-
cti Abbatis, circa hoc eſt maxime ca
uendũ,ut inquit D.Tho. de Vio Car.
in apoſtillis ad S. Thom. in 2.2.q.11.
art. 2. ſic ab his quæ Ocham dicit.
Nam male ſapuit de poteſtate ſummi
Põtificis, ut dicit Archi.Flo.in 3.par
12 te ſuæ croni.titu.24.c.8.§.2.¶Quia
quoad perſonam Papæ eſt aduerten-
dum,quòd licet ipſe inquãtum eſt ſin
gularis perſona, errare poſsit, & ſic
eſſe hæreticus, ut in c.ſi Papa.40.diſt.
ſicut Papa Anaſtaſius,ut in c.Anaſta-
ſius.19.diſt. & Symmacus c. incõpe-
tenter.§.cum Balaam.2.q.7.ſic Mar-
cellinus qui adorauit idola, ut in c.
nunc autem.21.diſt.& legitur in cro-
nicis de Siluestro Papa II.qui fecerat
homagium diabolo, quem exiſtens
Papa conſuluit, ut ſcribit Anto.in 2.
parte ſuæ cronicæ,titu.16.§.18.& ſic
de aliis, qui hac labe fuerunt polluti,
quia homines ſunt, & infirmitatibus
ſubiacẽt ſicut & alii, ut teſtatur Pau.
ad Hebræos.7.inquiens. Omnis Põ-
tifex ex hominibus aſſumptus, ꝓ ho-
minibus conſtituitur, in his quæ ſunt
ad Deum,ut offerat Deo ſacrificia ꝓ
peccatis, & qui condolere poſsit his
qui ignorant & errant:quoniã & ipſe
13 circundatus eſt infirmitate tamẽ in
ea definitione quã facit eorũ quæ ſũt
fidei, ita a Deo gubernatur, ut non
poſsit iudicialiter errare,ut late ſcri-
bit Car.in d.c.hæc eſt fides: & in hac
ſententia reſidet præfatus D. Card.
de Vio.in tractatu ſuo de autho.Papę
& conciliorum.c.9.dum inquit, cer-
tum eſſe, quòd Papa,quia eſt una ſin-
gularis perſona, magis poteſt in fide
errare errore perſonali,quàm totum
reſiduum eccleſiæ: quod non eſt ad
propoſitum noſtrum, quia de tali er-
rore non eſt noſtra quæſtio:de errore
aũt iudiciali in decernendis,& deter-
minandis his quæ fidei ſunt, eſt econ-
uerſo, quòd errare non poſsit, quia
magis poteſt errare communitas ec-
cleſiæ ſine authoritate Papæ, ꝗ Papa.
Et licet aliqui nixi fuerint hoc impu-
gnare,efficaciter ipſe defendit ĩ apo-
logia ſua in. 2. parte c.14. ¶ Quòd
14 autem concilium generale perfe-
ctum errare nõ poſsit in his quæ ſunt
fidei,ſcribit.Car. de Turre crema. in
ſuo tracta. de poteſtate. Eccleſ. lib.3.
c.58. & in c.cum ſecũdum.19.diſt. &
Iacobus Almain. in lib. de ſuprema
poteſtate c.17. ubi efficacibus ratio-
nibus confutat ea quæ ſcribit Abbas
Panor.in d.c.ſignificaſti,de electio.&
in 3.ſentẽtiarũ diſt.24.q.1.circa finẽ.
15 ¶ De cuius ſummi Pontificis pote-
ſtate ſuprema aliqua ſcripſi in conſi.
quod nuper edidi ſuper dubiis pluri-
bus,& ſignanter ſuper illo,quod cum
aliis uentilatur Romæ coram ſummo
Pontifice Clemente VII. inter Illu-
ſtriſsimum Henricum octauum Re-
gem Angliæ, & Sereniſsimam D.Ca-
tharinam eius honeſtiſsimam coniu-
gem præclariſsimis uirtutibus orna-
tam, quod eſt, An primus affinitatis
gradus inter eoſdem coniuges con-
tractus. ob matrimonium olim initũ
ab eadem domina cum Arthuro fra-
tre dicti Henrici ſine liberis defun-
cto,ſit iure diuino prohibitus:ubi plu
rimis fundamentis firmaui partem
negatiuam, quam omni iure cõpro-
baui. Et eſto, quòd aliqui id uellent
calumniari,uel ſaltem ambiguum re-
putare,fuit clariſsimis rationibus iu-
ribusq; oſtenſum, ex cauſa canonica
facti, quæ tũc aderat,potuiſſe Iulium
Papam II.circa obſtaculum dictæ af-
finitatis diſpenſare:quæ dubia iubẽte
Cæſare noſtro ſemper Auguſto, ad
me

me traſmiſſa fuere, ut de ueritate reſponderem, quod incipit. Maximi pōderis eſt hæc cauſa, de qua arbitror excellētiores doctores totius orbis eſſe conſulendos: ideo inter illorum cōſilia erit hoc meum ſicut formica ante elephantem, quod conſiliū, cauſa feliciter deciſa, cum aliis meis in lucem prodiit, poſtquàm ab eodem Cæſare ſuis ſacris literis è Flandria ad me datis, acceptum approbatūq.
16 fuiſſe conſtat. ¶ Sed contra prædicta uidetur facere gl. notabilis, & forſan ſingularis ĩ c. Anaſtaſi⁹. 19. diſt. dicens, quòd ubi de fide agitur, Papa debet requirere cōſilium epiſcoporum: quod maxime ſuadetur, quia ſi ſolus Papa poſſet determinare ea quæ ſunt fidei, & eius ſententiæ ſtaretur, ad quid illa ſolemnia quatuor concilia fuerunt cōgregata, ſcilicet Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinū, & Calcedonēſe, quæ Gregorius dicit ſe uenerari, ſicut quatuor Euangelii libros? & fuerunt ad determinationem eorū quæ fuerunt fidei catholicæ congregata, de quibus in c. ſicut. 15. diſt. Nam fruſtra fit per plura quod poteſt fieri per pauciora: & difficilius expediuntur negotia a pluribus, quàm a paucioribus, inde uerſus. Segnius expediunt commiſſa negotia plures, ut eſt text. iuncta gl. in l. 3. §. fi. ff. de admin. tutorū, & dicit Bal. ĩ l. cuius. ff. de curatore furioſo, per illū tex. quòd iuriſdictio debet exerceri p primogenitū, & ſic per unū, quia pluralitas ingerit difficultatem. ut in l. 2. §. nouiſſime. ff. de origine iuris: & eſt optimum argumentum in c. 1. de hæreti. lib. 6.
17 ¶ Ad hæc dico, quòd congregatio generalium conciliorum, magnam utilitatem attulit in eccleſia primitiua in eo, ꝙ multas hæreſes cōcilia hæc extirpauerunt, ut in c. canones. 15. diſt. quod patet etiam in illo concilio Apoſtolorum habito. Act. 15. quia cum grandi maturitate agūtur, quæ in talibus conciliis fiunt c. quibus. 20. diſt. c. extra cōſcientiam. 64. diſt. & ideo ĩ eccleſia ſaluberrima dicuntur. c. illa. 12. diſt. & hoc eſt quod ſcribitur Zacha 8. Circundabo domum meam, ideſt eccleſiā, & ex his qui militant mihi, ideſt, prælatis & principib⁹, qui uocati a Papa ad cōcilium uere circundant domum ſuā, hoceſt, eccleſiam ſuis militibus: unde & ſi utilia ſunt, non tamen uidentur neceſſaria, quia ut inquit S. Tho. non eſt neceſſarium, licet ſit utile, cōuocare concilium, etiam ad declarationem fidei, ut dicit Card. Alex in
18 c. Anaſtaſius. 19. diſt. Vnde quod ibi glo. dicit, intelligitur quādo dubium circa fidem eſſet maximū, ita quòd etiam Papa cum Cardinalibus dubitaret: tunc enim merito deberet cōuocari concilium uniuerſale epiſcoporum, ut dicit Card. de Turre crema. in c. ſecundum eccleſiæ. 19. diſt. alias autem contradiceret dicta gl. c. Maiores, de baptiſmo. ubi patet quòd quæſtiones maiores. maxime fidei, debent referri ad ſedem Petri, & ſic ad Papam, & idem in d. c. quotiēs. unde ĩ c. omnes 22. diſt. dicitur Romana eccleſia magiſtra fidei, & ad eam recurrit Hieronymus, ut in d. cap. hæc eſt fides: & ita concludit Abbas Pano. in ſua diſputatione incipien. epiſcopus, & quidam rector. col. 7. uerſi. pro ea enim in perſona Petri. Inſuper, dicta glo. poteſt intelligi, quando Papa uellet aliquid ſtatuere contra ea quę per conciliū fuerunt ſtatuta, ut tunc debe. et concilium

cilium conuocare,ut dicit Car. in d.
c. Anaſtaſius & in c.ſicut. 15.diſt.fir-
mat.Panor. in c.maiores, col. 1.Præ-
terea, ideo in cauſis fidei fuerunt cō
gregata,ſeu congregari conuenit cō
cilia generalia propter diſcuſſionē,
& collationem cum multitudine uni
uerſali ſapientium in fide,& propter
indubitabiles & acceptatos ab om-
nib' iudices omni exceptione maio
res,non propter poteſtatem,quia eſt
ipſius Papæ: & quia acceptabili' ab
omnibus erit, quod a tot tantiſq. ſa
pientibus erit deciſum, ut dicit d.
Card. de Vio in dicta apologia 2.
parte.c. 13. ¶ Et inquit in allegato
tractatu.c.9. quòd cum dicitur de er
rore iudiciali, quòd ſola uniuerſalis
Eccleſia errare in fide non poteſt,nō
excluditur ſummus Pontifex,ſed in-
cluditur: quia authoritas determinā
di de fide competens uniuerſali ec-
cleſiæ, prīcipaliter reſidet in Roma-
no Pontifice, ut dicit S.Tho. in d 2.
2.q.11.art.3.ad.3.& ꝓpterea in alle
gato Quoli. S.Tho. iudicio eccleſiæ
& Papę ut ſynonymis utitur,aperiēs
expreſſe,quòd ſentētiæ Papę per aſſi
ſtentiam diuinæ prouidentiæ ſtandū
eſt. Certi namque ſumus, quòd nec
Papa,nec Eccleſia,aut ſynodus uni-
uerſalis integra poteſt in fide errare
iudicando authoritatiue de fide: de
Eccleſia autem, aut ſynodo acepha-
la nihil inuenitur, quia nihil authori
tatis ſine capite ī ea repitur: quāuis
multa merita, doctrina & ſapientia
eſſe poſſint,quia præſumendum pro
ſententia plurimorum doctorum c.
prudentiam, in prin.de offi.delegat.
19 ¶ Et illa ſentētia,uel opinio uidetur
eſſe uerior,quando plurimorum iudi
cio eſt roborata,ut l.1.uerſi.crebior,
apud ueteres,ff.de offi.quæſtoris, &
l.1.ff. de Senatoribus.l.athletæ.ff.de
infami.prout plura ſcribunt moder-
ni in c. ne innitaris, de conſti.& dici
tur Prouerbiorum 15. Diſſipantur
cogitationes,ubi non eſt conſilium,
& idem in c. 24. Ibi ſalus, ubi multa
conſilia: & in huiuſmodi conciliis ve
lut ī quadrato lapide fidei ſanctę ſtru
ctura cōſurgit, & cuiuſlibet uitæ cō
muniſque actionis norma conſiſtit,
vt inquit text.in c.ſicut ſancti.15.di-
ſtin.& in conciliis generalibus matu
rius res cōficitur: quia ibi quàmplu-
res conuocantur, ut omnes in uuum
couenīāt c.canones.§.cōcilii.15.diſt.
& eſt magis integrū iudiciū, quod
plurimorum ſentētijs cōfirmatur.c.
extra conſcientiam.74.diſt.domi. in
c. per hoc.§. uerum, de hære.lib.6.
20 ¶ Et horū conciliorum generaliū
cōgregatio regulariter ad ſummum
Pontificem ſpectat.c.1.in fi.& cap.2.
17.diſt.& quod non fuerit congrega
tum authoritate ſummi Pontificis,
non conciliū dicendum eſt,ſed con-
uenticulum, uel cōciliabulum appel
landum eſt, & ideo caſſandū:& quic
quid in eo actum erit, irritum habe-
tur & uacuum,ut in c.multis.17.diſt.
& hoc regulare, quod fallit in aliqui
bus caſibus, in quibus congregatio
non ſpectat ad ſummum Pontificē,
puta,quādo ipſe impeteretur de hæ
reſi, & in aliis,ut ſcribit Car.de Tur
re crema. in ſuo tract. de poteſtate
eccleſ. lib. 3. c.8. & Decius in conſ.
151. antequām perſcruteris,col.1.&
2.Car. Alex.in c.ſi nódum. 17. diſt.&
in c. ſi Papa.40. diſtin.& quia non eſt
præſentis ſpeculationis, ad ſcripta ꝑ
21 eos me remitto. ¶ Ad cōtraria alia
patet ſolutio: quia licet ſegni'& faci
lius expediātur negocia per plures:
tamen prudentius aguntur propter
aſſi-

asſiſtentiam uirorum ſapientum, qui interuenire habent his conſiliis: & propterea dicitur, Papã habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui, ut in c. 1. de conſti. lib. 6. ſcribit Maria. Soci. in tract. de uiſita colum. 3. ex quo oſtenditur, quòd Papa & Imperator ſemper debẽt habere penes ſe uiros eminentis ſcientiæ, qui deciſioni talium cauſarũ intẽdant, ut dicit Car. Alex. in d. c. multis, col. 1. quibus eccleſia ad ſui regimen permaxime dignoſcitur indigere, ut dicit tex. in c. cum ex eo, de electio præſertim diuinarum humanarumq. legum profeſſoribus, quorum ſcientia mundus illuminatur, & ad obediendum Deo & eius Vicario & miniſtris uita ſubiectorum informatur, ut dicit text. in auth. habita. C. ne fili' pro parte.

SVMMARIVM
ſuper decima quæſtione.

1 *Hæretica aßertio, ſeu catholica an ſit, ad quem ſpectat definire, ad theologos, an ad iuriſtas.*

2 *Iuriſtis uidetur ſpectare declaratio aßertionis hæreticæ, uel catholicæ.*

3 *Profeſſori cuilibet in ſua profeſſione credendum eſt.*

4 *Poſitio conſequentis neceſſario præſupponit antecedens.*

5 *Hæreſes multæ damnatæ in decretalibus, ſexto, & clementinis.*

6 *Theologi debent cognoſcere cognitione magiſtrali, an aliqua propoſitio ſit hæretica, uel catholica.*

7 *Epiſcopus damnat aliquem de hæreſi, & iudex ſæcularis.*

8 *Accuſato aliquo de hæreſi, primo eſt inquirendũ a theologis, an ſit hæreſis, deinde conſtito quòd ſit, damnet illum.*

9 *Author huius operis excuſat ſe, quare hoc opus compoſuit.*

10 *Vſurarum dubia quis debet declarare, theologus, an canoniſta.*

11 *Interpretatio iuris naturalis quatenus attinet ad moralem philoſophiam, ſpectat ad doctores iuris.*

12 *Interpretatio iuris diuini tangens ſpiritualem ſpectat ad theologos.*

13 *Argumentum ab etymologia uocabuli.*

14 *Epiſcopus an potius ſit eligendus theologus quàm canoniſta.*

15 *Doctores iuris canonici non ita penetrant canonem Bibliæ, ſicut theologi.*

16 *Rei ad ſe non pertinenti nemo ſe debet intromitere.*

17 *Diſtinctio magiſtralis, Quando cognitio de aſſertione quæ ſit hæretica, ſpectet ad theologos, uel doctores iuris.*

18 *Hæreticus an ſit cenſendus quis, cognitio ſpectat ad doctores iuris.*

19 *Hæreticos puniendi modus, & contra eos procedendi ſpectat ad doctores iuris.*

20 *Hieronymum laudat Auguſtinus.*

21 *Conſcientiæ caſus determinandi ſunt per doctores iuris.*

22 *Theologia ſola non poteſt regi eccleſia.*

23 *Lex ciuilis ſeruanda eſt in foro conſcientiæ.*

24 *Lex canonica ſubijcitur ethicæ, lex ciuilis bono publico,*

DECIMA QVAESTIO.

1 DECIMO, QVAERO Ad quos, uidelicet theologos, aut canoniſtas pertineat definire q̃ aſſertio catholica, q̃ue hæretica ſit cẽſenda. Hęc quæſtio intelligitur de definitione magiſtrali, ſeu doctrinali, quo

modo magiſtri in ſcholis quęſtiones definiũt & determinãt: quia de defi nitione iudiciali, quæ fit authoritate officii, dictum eſt ſupra in proxima quæſtione. quòd ad ſummum Pontificem, uel ad conciliũ generale talis definitio uniuerſalis ut omnes comprahendat, pertinet. De prima habemus tex. in c. cum Marthę §. quæſiuiſti, de celebra. miſſa. De ſecunda uero in c. maiores, ĩ prin. de baptiſmo.

2 ¶ Et prima facie uidetur dicẽdum ad canoniſtas & legiſtas hanc definitionẽ pertinere. Primo, ad illi' profeſſionem ſpectat determinare dubia alicuius ſcientiæ, circa cuius ſtudium ille uerſatus eſt; quia, ut inquit Hiero. in prologo Bibliæ. c. 6. quod medicorum eſt promittunt medici. Tractant fabrilia fabri: & ideo dicit glo. in c. ueterum. 9. diſt. quòd aliquibus doctoribus magis eſt credendũ, quàm aliis, puta, Hieronymo ĩ interpretationibus librorum hebræorũ & græcorum magis eſt credendum, quàm Auguſtino: & Auguſtino in diſputationibus magis quàm Hieronymo. Et Gregorius in moralibus cæteris eſt præferendus, quia non omnes in omnibus, ſed certi per certa uel deteriores, uel meliores inueniũtur, ut dicit tex. in l. 1. §. omnibus authoribus C. de uete. iure enuclea.

3 ¶ Ex qua glo. notant D. Card. & alii, quòd etiam inter peritos eiuſdem ꝓfeſſionis, plus creditur magis exercitato in illo exercitio, de quo agitur, ꝗ alteri. Facit tex. ĩ §. reſponſa prudentũ, inſti. de iure natu. unde in iudicãdo uulnere magis creditur chirurgo quàm medico, & in materia canoniſtali doctori canonũ plus eſt ſtãdum, quàm doctori legũ: quia non eſt ponenda falx in meſſem alienam c. ſcriptũ. 6. q. 3. ut ſcribit Bartol. & Ioan. de Imo. in l. ſi prius, in fi. ff. de operis noui nũtia. Anto de Burri. in c. at ſi clerici, in princ. de iudi. Bar. in l. poſſideri, in fine princi. ff. de acquir. poſſeſ. ubi quæſtionem de baptiſmo ad theologos remittit. Idem Bart. in l. inter ſtipulantem. §. ſacra ff. de uerb. obliga. ſcribunt moder. in c. ne innitaris, de conſtitu.

¶ Inde eſt, quòd legiſta poteſt recuſari ſuſpectus in cauſa canoniſtali, ut ſcribit Domi. in c. ſtatutum, in prin. de reſcriptis, cũ illis quæ tradit Decius in c. ſciſcitatus, in fin. de reſcrip. Sed ſic eſt quòd in ſciẽtia canoniſtarum & legiſtarum habentur ſpeciales tituli de hæreticis, ut in decretalibus, ſexto, & clementinis: & in decreto. 24. q. 3. & habentur tituli de ſumma Trini. & fide catho. & etiam in codice: merito ad eorum profeſſionem ſpectare uidetur cognoſcere quæ ſit aſſertio catholica, quæue hæretica. Et hoc eſt quoddam antecedens neceſſarium ad cognoſcẽdum, quis ſit catholicus, uel quis hæreticus: quia cognoſcendum eſt prius de re, ut de hinc iudicium fiat. l. de qua re. ff. de iudiciis.

4 ¶ Facit, quia ad poſitionem conſequentis ſequitur neceſſario poſitio antecedentis. l. illud. ff. de acqui. hæredi. ſcribit Bart. & ibi moder. poſt eum in. l. centurio. 25. colum. ff. de uulg. & pupilla & l. 2. ff de iuriſdict. omnium iudi. & c. præterea, de offi. delega. Bar. ĩ l. ueteres, de itin. actuq. priua & l. ambitioſa, in 2. regula. ff. de decret ab ordi. facie. Oldra. in conſi 26. incipien. natura cuiuſque mandati.

5 ¶ Secundo facit, quia in decretalibus reperiuntur multæ hęreſes explicite

cite damnatæ,ut patet de hæreſi abbatis Ioachim,& hæretici Almarici, ut in c.damnamus, de ſumma Trin. & fide catho. Idem patet in c.cum Chriſtus,de hæreti.& hæreſes Catharorum, Paterinorum, Pauperum de Lugduno,& ſimilium.ut in c. excommunicamus,in prin de hære.Item in ſexto libro decretaliũ eſt hæreſis græcorum damnata, qui negabant Spiritumſanctũ ęternaliter a patre & filio procedere,ut ĩ c.1.de ſumma Tri. & fide catho. Inſuper in clementinis dãnatur hæreſis,quę aſſerebat,quòd Chriſto adhuc uiuente latus eius lancea fuit perforatum. Item,quòd anima rationalis, ſiue intellectiua, non ſit uere & per ſe forma humani corporis: & alia hæreſis,quòd paruulis, licet per baptiſmum culpa remittatur,gratia tamen informans non infunditur & uirtutes, ut habetur de his tribus hæreſibus in cle.1.de ſumma Tri.Preterea,Secta & hæreſis Beguardorum & Beguinarũ damnatur in cle.ad noſtrum,de hæreticis.Inſuper,in decretis plures hæreſes damnatę inueniuntur, ut patet in c.quidam autem 24 q.3. ulterius in extrauagantibus.Idem inuenitur in extrauaganti Ioan.XXII. incipiẽ. Cũ inter nonnullos. poſita ſub titu.de uerbo.ſigni. ubi damnatur tanquàm erroneum & hæreticũ, ſi quis pertinaciter affirmauerit, quòd redemptori noſtro,eiuſq; Apoſtolis in his quæ ipſos habuiſſe ſacra ſcriptura teſtatur, nequaquàm ius utendi, ſeu conſumendi competierit: nec illa uendendi,ſeu donãdi ius habuerint, aut ex ipſis alia acquirendi, quæ tamen ipſos de præmiſſis feciſſe ſcriptura ſacra reſtatur, ſeu ipſos potuiſſe facere ſupponit expreſſe. Idem Papa in ſua extrauag. in titu. de hæreti. incipien. uas electionis, damnauit errores Ioannis de Poliaco. Demum in pluribus conſiliis tam in decretis regiſtratis,quàm in aliis libris reperiũtur plures hæreſes damnatæ, quarũ notitiam cum habeant doctores canonum,quia in libris eorum conſcribuntur, merito uidetur ad eos pertinere hæc doctrinalis determinatio, cum cuilibet in ſua arte perito ſit credendum,ut dicit Bart. in proœmio digeſtorum. l. ſemel. C. de re mili. c. ſignificaſti, de homici. Bal. in l. ſeptimo menſe.ff.de ſtatu homi. Abbas & moderni in c. propoſuiſti, de probatio. Iaſo. in l. admonendi 22. charta, de iureiurando.

¶ Tertio adducitur, quia cum aſſertio hæretica ſit, quæ contrariatur uni, uel pluribus ueritatibus catholicis, ut dixi ſupra in 6.q & catholica aſſertio ſit quæ eſt conformis catholicæ ueritati, ut etiam ſupra dictum eſt in fin.quartæ quæſtionis: & illa ſit catholica ueritas, quę ex approbatione eccleſiæ habetur: quia ut inquit. Auguſt. contra epiſtolam fundamenti, Non crederem euangelio, niſi eccleſiæ authoritas me compelleret: & huius approbationis author eſt Papa,qui eſt caput Eccleſiæ, & condidit decreta ſuper hoc, ut in c ſancta Romana eccleſia 15 diſtin. in quibus conſiſtit ſciencia canoniſtarum, & ab his decretorum doctores appellantur: unde non ſine ratione uidetur dicendum, eorum iudicio ſtandum ad determinationem magiſtralem, an aliqua aſſertio ſit hæretica,uel catholica.

6 HIS TAMEN NON OBSTANTIBUS, contraria opinio uerior eſt, quòd ad theologos pertineat huiuſmodi

modi determinatio, prout plurimis fundamẽtis hoc affirmat Ioan. Gerſon in quadã oratione recomendati tia ĩ 2. parte. Inquirenim, Manifeſtũ eſt ad quam facultatem ſpectat iudicare de hæreſibus & hęreticis, conſtat quòd ad theologiam: modum autem puniendi magis determinat facultas decretorum, quod patet exemplo de iudicio falſæ monetæ, cuius falſitatis cognitio ſpectat ad campſores: punitionis uero modus ad legiſtas.

7 ¶ Quod alio ſimili comprobatur: nam cum crimen hæreſis ſit crimen ſpirituale, eius cognitio ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum, qui iudicat aliquem hæreticum, & poſtea relinquit puniendum iudici ſeculari ultione debita caſtigandũ: & ſic eccleſiaſticus cognoſcit, ſecularis uero punit: & cogitur proceſſui eccleſiaſtici iudicis ſtare, ut eſt tex. in c. inquiſitionis. §. prohibemus, de hęretic. lib. 6. ſcribitur ĩ l. magiſtratibus ff. de iuri. om. iud Facit. c. ad abolendã, in prĩ.

8 de hære. ¶ Sic etiam Iudex eccleſiaſticus debet facere, quando coram eo accuſatur aliquis de hæreſi ſiue in uerbis, ſeu in ſcriptis, ſiue in facto dicatur illa cõſiſtere. Nam ipſum oportet prius conſulere theologos, an illa uerba, ſeu ſcripta, ſiue illud factum, hæreticalia ſint, ut deinde conſtito ſibi de hæreſi cum pertinacia, per legitimam probationem illum accuſatum iuxta canonicas ſanctiones debitæ pœnę ſubiiciat: pariq; ratione, quando dubitatur de uirginitate mulieris, ſit inſpectio clauſtorum a mulieribus de i.la atteſtantibus. c. fraternitatis, & c ſi de frigi. & malefi cia. c. cauſam matrimo ii & c. propoſuiſti, de proba & ſi opus eſt maiori peritia quàm in mulieribus repetiatur, etiam medici periti adhiberi poſſunt. ſcribit. Aret. in conſi. 142. ex facto proponitur, col 9. uerſi. uenio nunc ad quartum dubium, ut habita relatione ab iſtis inſpectoribus, iudicetur a iudice eccleſiaſtico. matrimoniũ an ſit dirimendum, uel nõ, ut in d. c. ſi. & c. fraternitatis, de frig. &

9 maleficia. ¶ Et propter hoc merito ego inculpandus ſum de hac editione, cum meæ adfuiſſet modeſtiæ in remittendo materiam huius tractatus ad diuæ Theologię doctores, cum ſolum in ſtudio legum Pontificiarum Cæſarearumq; exercitatus, exemplo illius quod agebat Sceuola iuris ciuilis oraculum, qui quoties de iure prætorio conſulebatur, ad Furnium & Caſelium, qui huic ſciẽtiæ dediti erant, conſultores remittebat: & Plato philoſophiæ decus, conductores ſacræ aræ ad Euclidem ire iuſſit eius ſententiæ & profesſionis. Sed excuſatio patet in prologo huius operis, & dico cum Paulo ad Titum. 1. Omnia

10 munda mundis. ¶ Accedũt ad prædicta, quæ ſingulariter inquit Petrus de Anch in ſua diſputatione incipiẽ. antiquis & modernis tẽporibus, quã ad literam refert Ioan. de Ana. in c. ĩ ciuitate, colu. 5. uerſi. extra gloſam, de uſuris, & Alex. de Imo. in conſil. primo incipien. circa primum dubium, colu. 5. lib. 2. & Decius in cõſi. 511. & pro tenui facultate, colu. 2. dicta ibi per illum ſequuntur, ubi quærit an deciſio dubiorum, quæ in materia uſurarum occurrũt, ſpectet ad theologos, an uero ad doctores iuris canonici & ciuilis. Et ſecundũ cum prima facie uidetur dicendum, quòd ad theologos: quia proh bitio uſurarum trahit originẽ a iure diuino

no ueteris & noui teſtamenti. ergo ad peritos in illa ſciētia debet pertinere interpretatio dubiorum. Nam in omnibus hoc dicimus, quòd cuilibet experto & perito in arte ſua credendum eſt, ut in d. c. fraternitatis. & ſcribitur late in c. ſignificaſti. 2. de homicidio. Sed hoc non obſtante dicit ſe ſentire, & firmat audacter, quod deciſio dubiorum caſuum in iſta uſurarum materia, ſpectat principaliter ad doctores iuris canonici. Scientia enim canonica ad hoc principaliter tendit, uidelicet ius diuinum interpretari in dubiis caſibus pertinentibus ad moralem philoſophiam, ut in procemio Gregoriano: ſciētia uero theologica pertinet ad interpretationem iuris diuini quo ad opera Domini noſtri Ieſu Chriſti: & iſtud dicit probari in libris moralium B. Gregorii ſuper Iob, ſuper illa duplici expoſitione noui & ueteris teſtamenti. In noſtro uero uolumine decretorum, uidemus deciſionem ſummorum Pontificum ſuper dubiis iuris naturalis & iuris diuini. Patet etiam in uolumine decretalium, in quo habemus de decimis, de uſuris, de matrimoniis, de ſimonia, de homicidio, de furtis, de iuramentis, de baptiſmo, de uoto, & ſimilibus titulos ſpeciales, quorum proprium eſt dubia lucidare, quæ oriuntur in prædictis materiis originem trahētibus a iure naturali & diuino: & de hac multiplici interpretatione iuris naturalis & diuini facta per conſtitutiones canonicas, & decreta Sanctorum, & iura ciuilia, late ſcribit Ioan. Andr. & ipſe Pet de Ancha in c. male fidei poſſeſſor, de regul. iur. lib. 6.

11 ¶ Vnde concludit, quòd interpretatio iuris naturalis, quatenus ſpectat ad moralitatē, quæ dirigit actus noſtros ad Deum, pertinet ad doctores decretorum, qui ex conſtitutionibus canonicis & decretis ſanctorum patrum debent ius diuinū adiuuare. Facit quod notat Inno. & Ioā. Andreæ in cap. fi. de conſuetu. cap. quæ in eccleſiam, de conſti. & per legiſtas, in l. fi. ff. de conſt. prin. Quatenus uero ius diuinū ptinet ad ſpiritualitatem & agnitionem ueræ fidei cōtra hæreticos, Iudęos, & alios infideles, ſpectat ad theologos: & ſubdit, quòd ſæpe uidit magiſtros in ſacra pagina reſpondentes ſuper dubiis, quæ occurrunt ſuper decimis, teſtamentis, matrimonis, uſuris, & ſimilibus, errare: & ideo eis eſt periculoſum aliquid affirmare, uel negare: & hæc dicta Petri de Ancha. confirmat Decius in c. ne innitaris. col. fi. de cōſti. quāmuis. Archi. Flor. in 2. parte ſuæ ſummæ, titu. 1. §. 4. nitatur ad ſuum propoſitum impugnare.

12 ¶ Ex quibus ergo habemus, quòd quaten' dubia tāgunt ius diuinum, ad ſpiritualitatem & agnitionem ueræ fidei contra hęreticos, declaratio horum dubiorū ſpectat ad ipſos dominos theologos: quod poteſt ſuaderi ex his quæ ſupra diximus de ueritatibus catholicis, quæ continentur in ueteri & nouo teſtamento: & ſic in ſacra ſcriptura, quæ eſt infallibilis ueritatis, quæ & a Deo reuelata eſt, & tota theologorum doctrina eſt circa intelligentiam dictæ ſacræ ſcripturæ, & circa illam uerſatur eorum profeſſio.

¶ Inde nomē ipſorum ſumptum eſt theologus a theos, quod eſt Deus, & logos ſermo, id eſt, de Deo, ſeu de diuinis loquens, uel tractans, ut inquit Cardi. in cle. 1. in primo, de magiſt.

¶ Et

13 ¶ Et ualet argumentum ab etymologia uocabuli. l. 2. §. appellata. ff. ſi certum petatur, quæ dat intelligere proprium ſignificatum uocabuli, & ea deſtructa deſtruitur res: & ideo ualidum eſt argumentum, ut ibi dicit Albert. de Roſat. Pro hoc facit. cap. cum ſecundum apoſtolum, de præben. quia etymologia eſt reſolutio uocis in proprium effectum rei quæ demonſtratur:& ab ea ſic arguit Bald. in cap. 1. §. ſi quis, de manſo. colum. fin. de contro. in ueſti. in feudis. ſcribunt late omnes moderni. in l. 1 ff. de acquir. poſſeſ.

14 ¶ Et ꝑ his facit quod uoluit Hoſti. in cap. 1. de conſanguin. & affinit. quem Abb. poſt alios ſequitur. quòd ſi eligendus ſit epiſcopus in loco ubi plures ſunt hæretici, debet pręferri theologus. Si uero cauſarum uentilatio ibi frequens ſit, canoniſta præferendus erit; & in electione Pontificis præferendus eſt theologus iuriſtæ. Et quamuis ius canonicum non ſit aliud quàm quædam collectio ex authoribus Bibliæ,& dictis ſanctorum patrum theologorũ, & ex quibuſdam legibus imperialibus, & ex definitionibus conſtitutionum conciliorum generalium: & ſic quòd canoniſtæ habeãt etiam notitiam de ueritatibus catholicis, ex quibus tractatores per principia in ſacra ſcriptura tradita ueniunt ad notitiam aſſertionis catholicæ, uel

15 hæreticæ: Tamen, ut docet experientia, non ita profunde ſacrum canonem totius Bibliæ ſpeculantur, ſed ſolum faciem agnoſcunt, cum medullitus illa ſit ponderanda: & ad hoc propoſitum dicebat Gregorius in 4. Moralium, quòd ſicut ignotorum hominum facies cernimus, & corda neſcimus: ſed ſi familiari locutione eis coniungimur, uſu colloquii eorum cogitationes indagamus: ita cum in ſacro eloquio ſola hiſtoria inſpicitur, nihil aliud quàm facies uidetur, ſed ſi huic aſſiduo uſu coniungimur, eius nimirum mentem quaſi ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex aliis colligimus, facile in eis uerbis agnoſcim' aliud eſſe quod intimant, aliud quod ſonant. Tanto autem quiſque notitiæ illius extraneus redditur, quanto in ſola eius ſuperficie ligatur: & qui textum conſiderat, ſenſum ſacræ locutionis ignorans non tam ſe eruditione inſtruit, quàm ambiguitate confundit: & huius intelligentia cum per cordis humilitatem quæritur, aſſiduitate legendi penetratur. Inde dicebat Hiero. ſuper epiſtolã ad Galatas. Nec putemus in uerbis ſcripturarum eſſe Euãgelium, ſed in ſenſu: non in ſuperficie, ſed in medulla: non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis. & habetur in c. Marcion. 1 q. 1 c. intelligentia, de verb. ſign. c ſcire leges ff. de legib'. & hoc ſtudium eſt theologorum, vt euidenter conſtat: quia ipſi ſunt tractatores diuinarum ſcripturarum, ut eſt tex. ĩ c. 1. 20. diſt. & propterea, ut ibi habetur, in expoſitionibus earum, pontificibus præeminent & pręponuntur, licet in cauſis definiendis ſecundum locum m reantur merito ad eos ſpectat diſcernere ea, quæ ad agnitionẽ veræ fidei pertinent, contra Iudęos, paganos, & hereticos, ut dicit Petr' de Ancha. in dicta diſputatione, & conſequenter determinare doctrina magiſtrali, quę aſſertio ſit catholica,

16 uel hæretica. ¶ Vnde nemo debet ſe intro-

intromittere circa pertinentia ad alium. l. repetita. C. de epiſcopis & cle & l conſulta diualia C. de teſta. l. culpa. ff. de regu. iuris, & dicit tex. in c. quoniam. 10. diſt. quòd Pontifices non ſe immiſceāt negotiis ſecularibus, quibus eſt princeps præpoſitus. Facit, rub. ne cler. uel mo. facit. c. imperium, ea diſt. & c. quo iure. 8. diſt. vnde canoniſtæ excluduntur ab huiuſmodi cognitione tāquam a re ad

17 ſe nō pertinēte. ¶ Sed quia tria fundamenta quæ ex aduerſo facta ſunt, maxime obſiſtunt huic concluſioni: ideo pro reſolutione præmiſſorū diſtinguēdum eſt, quia ut inquit Philoſophus 8. Metaphyſic. Qui neſcit diſtinguere, neſcit diſputare. Nam aut dubitatur de aliqua aſſertione an ſit hæretica explicite, uel in conſequētia formali neceſſario deducta, ut ſupra dictum eſt in q. 6. & tunc uerum eſt dicere, hanc cognitionem ſpectare ad dominos theologos, ut ī fundamentis proxime deductis. Aut uero dubitatur, an dicta aſſertio ſit expreſſe damnata ut hæretica: & quia hæreſes damnatæ reperiuntur in decretalibus, ſexto, clemētinis in, decretorū libro, & in conciliis generalibus, ſeu extrauaga. conſtitutionibus; & totū ſtudium canoniſtarum uerſatur in dictis libris, & de iis habent ſuas ſpeciales rubricas & titulos: merito dicendum eſt hanc cognitionem ad ipſos ſpectare, quāmuis etiā theologi hanc notitiam nonnūquam habeāt per relationem ad alios libros: ſicut canoniſtæ habent in ſuis libris notitiam ſacræ ſcripturę per relationem ad libros theologorum; & in propoſito militant fundamenta quæ ex aduerſo facta ſunt in prin. huius quæ-

18 ſtionis. ¶ Aut demum eſt dubitatio utrum aliquis ſit cenſendus hæreticus qui aſſeruit aſſertionem hæreticam, uel peregit aliquod factum hæreticale, & hæc cognitio proprie ſpectat ad canoniſtas, & legiſtas. Ratio eſt, quia non ſolum ſufficit, ſolum dixiſſe aſſertionem hæreticam, aut feciſſe actum hæreticale ad hoc ut aliquis cenſeatur hæreticus, ſed requiritur etiam ut ſit pertinax: quia hæreſis eſt error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut dicit Oldra. in conſi. 210. regularis habet traditio, & de hac pertinacia habent ſcientiā & cognitionem iuriſperiti, prout de illa late dixi ſupra q. 2. & q. 3.

19 ¶ Item etiam de modo procedendi cōtra hæreticos & eorum pœnis cognitio ad eoſdem canoniſtas, & legiſtas ſpectat, & ideo dicit Papa in propria materia in c. vt cōmiſſi. & in c. fi. de hæret. lib. 6. quòd ab inquiſitoribus aduocentur periti, ut in ſentētiis ferendis aſſiſtant, & de eorū conſilio ad ſententiam, uel condemnationem procedatur. Facit c. 1. eo. titu. & libr. quæ iura intelliguntur de iuriſperitis, exponunt doctores illū tex. in uerbo literatis, quia dicūt ibi Archi. Ioan. Andr. Domi. & Phi. Fra. quòd comprehenduntur laici literati, ut ſunt doctores, uel periti in iure canonico, uel ciuili, ut ego late ibi ſcripſi in 2. q. & recte hoc fit: quia iuriſperiti ſunt tractatores de maleficiis, & habent de pœnis hæreticorū ſpeciales leges pontificias, & imperiales, quas non habent theologi, ut eſt dictum in contrariis, quorum indiuidua ſolutio non eſt neceſſaria: quia attēta diſtinctione proxime facta, illa loquūtur in ſuis caſibus ſine læſione concluſionis. Vnde conſulo epiſcopo, uel inquiſitori, quòd quā-

do ĩ ſua audiẽtia dubitabitur de ali-
quib' aſſertionib' an ſint catholicę,
uel hæreticæ, ꝙ conuocet theologos
& iuriſperitos, ut de eorũ cõſilio de
cernat quid tenẽdũ, quidue retractã
20 dũ ſit. Et quãuis B. Hieron. dicat in
epiſtola ad Damaſum Papã, ꝙ ſola
Biblia ad intus erat ſufficiẽs ad om-
ne quæſitũ reſpõdere, quod propter
eius excellẽtẽ & eminentẽ doctrinã
uitæq. ſanctitatẽ eſt ſibi cõcedendũ,
non ſolũ in his quæ ſacrã theologiã
cõcernũt, ſed etiã in aliis caſibus: de
quo S Aug. de ciuitate Dei. lib. 18. c.
43. inquit. Presbyter Hieronym' do
ctiſſimus, & triũ linguarũ peritus nõ
ex græco, ſed ex hebręo in latinũ elo
quiũ ſacras ſcripturas cõuertit, quẽ
literarũ laborẽ Iudęi fatẽtur ueracẽ:
21 Nihilominus in pręmiſſis, quorũ co
gnitionẽ diximus pertinere ad iuris
peritos, & in caſib' cõſciẽtiæ occur-
rẽtib', recurrẽdũ eſt ad iuriſperitos:
quia tractant fabrilia fabri, ut dicit
Hierony. in allegato ꝓlogo: quia ſi-
ue de cõtractib', donationibus, uſu-
ris, ſimonia, teſtamẽtis, furtis, cam-
biis, & demũ de reſtitutionibus & ſi-
milibus agatur in foro pænitẽtiali,
quis melius iuriſperito reſpondere
poterit? & demũ de his quorũ com
mercio hodie genus humanũ eſt im
plicitũ, iuriſperit' recte reſpõdebit.
Euidẽter patet ex oĩbus ſummis cõ
ſciẽtiæ: nã ſiue Aſtenſem, Baptiſtinã,
Bartholinã, Suplementũ, Roſellã, An
gelicã, & Silueſtrinã, uel etiã Hoſtiẽ.
reuolueris, & de caſibus cõſcientiæ
cõſulueris, ad hęc reſpõdebũt tibi le
gibus Pontificiis, & Imperialibus, &
deciſione iuriũ caſum occurrentem
22 determinabunt. Vnde dicebat fra-
ter Aluarus Pelagius in lib. de plan-
ctu eccleſiæ, lib. 2. art. 20. col. 3. uerſi.
igitur, quòd ꝓſumptuoſũ eſt aſſere-
re, quòd abſq; canonib' ſacris ꝑ ſolã
Bibliam, uel theologiã theoricã regi
poſſit eccleſia ſãcta Dei. Sed hoc tã-
tũ cõſueuerũt aſſerere ius canonicũ
ignorãtes, qui ab Inn. III. idiotæ uo-
cãtur, qui ſunt iuris ignari, ut in c. ex
multa. §. illis, de uoto: & ideo deſpi-
ciũt ſcientiã, quã ignorant: quia im-
peritus matheſeos loquẽs de ea, riſui
patet. c. quę de mẽſa 37. diſt. & tales
diuinãdo reſpõdent loquẽtes de ſen
ſu proprio nõ de iure quod ignorãt,
contra c. relatũ. 37. diſt. Et nulla ma
ior ſuperbia, ꝗ̃ nõ confiteri propriã
ignorantiã. hæc Pelagius. Hinc dice
bat Ange. de Peru. in cõſ. 181. ſuper
hoc puncto uideamus, ꝙ qui cõſulit
iuriſperitos in uia cõſciẽtiæ, iuſte fa
cit, & iuſto mouetur ꝓpoſito, & in-
tẽtione ſancta. Ratio eſt euidẽs, quia
erubeſcimus in caſibus decidendis
ſine lege loqui. l. illã. C. de collatio.
& eſt tex. in §. conſideremus, ĩ auth.
de trien. & ſemiſſe. col. 3. Ad hoc ac
cedit, ꝙ lex iuſta, & non nutriẽs pec-
catũ, debet ſeruari in foro conſcien
tiæ: quia edita eſt authoritate Dei a
ſuis miniſtris, ut concludit Abbas in
c. 1. dę conſt. & de hoc eſt glo. in cap.
quæ in eccleſiarum, de conſt. & idẽ
Abb. cõcludit in procem. decretaliũ
in 2. q. & dicit ſingulariter Bal. in c. ĩ
omni negotio, col. 1. de teſti. ꝙ ſi le-
ges nõ ſunt cõtrariæ legi diuinæ, ſũt
in foro conſcientiæ ſeruãdæ, aliàs ſe-
queretur, ꝙ omnis legum forma &
ſubtilitas deduceret ad inferos, &
ſcientia legum eſſet magis damnata
quàm maleficiũ: quod intelligo, niſi
lex diſtingueret inter forum cõſciẽ-
tiæ & forũ exteriorem. quia tũc a di
ſtinctione legis nõ eſt recedẽdũ, ut ĩ
c. tua nos, de ſponſa. ſecũdum cõmu-
nem

nem intellectum, & tex. in c. quicũque. 17. q. 4. ibi ſed iure fori, non iure poli. & in c inquiſitioni, in fin. de ſentent. excommunicat. ut ſcribit Decius in d c. 1. col. 8. Et Feder. de Senis in conſi. 21. incipien. numquid hæres extraneus, multis iuribus & rationibus comprobat, quòd quis tenetur magis ſequi diſpoſitionem legis quàm propriam conſcientiam: & Petrus de Ancha. in conſi. 14. uide retur prima facie. & Bald. in authen. ingreſſi, colum. 7. C. de Sacro. eccle. Faciunt tradita per glo. & doct. in l. illicitas. §. ueritas. ff. de offi. præſidis. Leges enim a Deo ore prudentium, & imperatorum promulgatæ ſunt. l. fi. & ibi glo. ĩ uerbo diuino. C. de præſcrip. lõgi tempo. & in §. quia igitur imperium, in auth. de inſtru. caute. col. 6. & dicit tex. ĩ c. quo iure. 8. diſt. quòd iura humana per imperatores & reges ſeculi Deus diſtribuit humano generi. & cap. fin. 6. q. 3. & in epiſtola inter claras. C. de ſumma Trin.

24 ¶ Vnde dicit Pan. in c. de iura. cal. quòd ſicut lex canonica poteſt dici partim poſitiua, & partim diuina, quia ĩ parte ſubiicitur ethicæ, & partim theologiæ: ſic eſt dicendum de legibus ciuilibus, quòd ſint introductæ in bonum publicum, & utilitatem priuatorum, ut dicit Abb. in c. fi. de conſue. col. 7. & ad informandũ uitam ſubiectorum ad ſeruiendum Deo & imperatori, ut in auth. habita. C. ne filius pro patre. Et ſi opponatur contra prædicta de glo. 1. in l. ut uim. ff. de iuſti. & iure, dic quòd illa glo. reprobatur communiter per doctores, ut ſcribit ibi Decius ſuper dicta glo. late ſcribit Bal. in l. cũ quis, col. 5. C. de iuris & fact. igno.

SVMMARIVM ſuper undecima quæſtione.

1 *Epiſcopi, ſeu inquiſitores poßunt punire eos, qui tenent aſſertiones hæreticas.*
2 *Inquiſitores poßunt punire tenẽtes aßertiones ſapientes manifeſtam hæreſim.*
3 *Glo. in. §. ſane, c. accuſatus, de hæret. lib. 6. non eſt uera indiſtincte.*
4 *Inuocatio dæmonum poteſt ſapere hæreſim manifeſte, & non ſapere hæreſim.*
5 *Inuocatio dæmonis ad ſciendum futura, quare ſapit hæreſim manifeſte.*
6 *Dæmonem credere poße mutare naturam unius creaturæ in aliam, ſapit hæſim manifeſte.*
7 *Dæmonum coniuratio, quando ſit uel nõ ſit reprobata.*
8 *Dæmones quomodo, & qua poteſtate aliquando futura prædicant.*
9 *Delicta inquirere per inſpectionem aquæ & ſimilium, ſapit hæreſim.*
10 *Epiſcopus uel Inquiſitor poſſunt procedere contra ſuſpectos de hæreſi, & alia in ſuis diœceſibus probibere ſcandaloſa.*
11 *Hæreticorum coerctio ad quos ſpectet.*
12 *Epiſcoporũ inſtitutio, & officiũ quale ſit.*

An epiſcopi, ſeu inquiſitores Apoſtolici posſint in ſuis territoriis prohibere, ne aliquæ aſſertiones ſcandaloſæ, ſeu ſapientes hæreſim prædicẽtur, ſeu publice aſſerãtur.

VNDECIMA QVAESTIO.

1 VNDECIMO. QVAERO, An epiſcopi, uel inquiſitores posſint in ſuis diœceſibus, ſeu diſtrictibus prohibere, ne aliquæ aſſertiones ſcandaloſæ, ſeu forſan ſapientes hære-

hæreſiin, prædicētur. Breuiter omiſ-
ſis argumentis ex aduerſo, arbitror
quòd ſic. Nam licet inferiores a Pa-
pa non poſſint iudicialiter determi-
nare aliquam propoſitionem hæreti
cam, de cuius ueritate uentilatur du
biũ apud doctores, q̃ nõ ſit publice
a ſede Apoſtolica dãnata, & intelligo
uniuerſaliter, uel ad effectum puniē-
di ut hæreticum illã pertinaciter aſ-
ſerētem, antequã a dicta ſede deter
minetur, & ſic vt habeatur pro hære
ſi explicita, vt dixi, ponens exemplũ
in errore Græcorum in q. quia, ut di
cit Inno. in c. ne innitaris, de conſti.
quòd quando ſancti doctores habēt
inter ſe diuerſas opiniones, licitum
eſt unicuique dicere quod uult: &
ideo inquit ibi Bal. quòd nõ eſt hære
ticus ille qui ſentit id, in quo multos
ſanctos patres habet conteſtes, licet
non omnes, quod facit ſecundũ eum
ad excuſationem prædicatorum.
1 ¶ Tamē, dico dictos epiſcopos, ſeu
inquiſitores poſſe damnare, ſeu ve-
rius damnatas denũtiare hæreſes ex
plicite iam damnatas, & illarũ perti-
naces aſſertores punire, vt probatur
in c. ad abolēdam, in prin. de hæreti.
¶ Et idem iudiciũ eſt de aſſertioni-
bus quæ contrariantur vni, vel pluri
bus ex ſeptem, vel octo veritatibus
catholicis ſupra a me poſitis in 4. q.
& illarũ aſſertores punire: cũ huiuſ-
modi propoſitiones, ſeu aſſertiones
contineant hæreſim explicitam, ſeu
habitam pro explicita, licet non ſit
a dicta ſede ſpecifice damnata cum
illorum officium ſit nedum contra
2 hæreticos formatos procedere, ſed
etiã contra celebrantes actus ſapiē-
tes manifeſte hæreſim, vt in c. accu-
ſatus §. ſane, de hæreti. l. 6. vbi glo.
inter alia ponit exemplum de conſu-
lentibus dæmones, & ab eis reſponſa
ſuſcipiētib', quę relata ad tex. dicit,
quòd conſulere dæmones, & exigere
ab eis reſpõſa, ſapit hæreſim manife
ſte. c. igitur gen' diuinationis 26 q. 4.
3 ¶ Illa tamen glo. non eſt vera abſo-
lute, vt loquitur, ſed diſtinguendum
eſt ſecundum Oldra. in cõſi. 210. in-
cipien. regularis habet traditio, quia
cum actus morales iudicentur ex fi-
ne intēto, & ideo ſcribitur quòd vo
luntas & propoſitum diſtingunt ma
leficia, vt l. diuus. ff. ad l. Corn. de ſi-
ca. & l. verum. ff. de furtis. c. cum vo-
luntate, de ſenten. excommunicatio
4 nis. ¶ Et ideo pro nunc dico, ꝙ dæ-
mõ poteſt inuocari altero de duob'
modis. Primo ad ſciēdum futura, &
hoc hæreſim ſapit manifeſte: qa crea
turæ attribuitur, quod eſt proprium
creatoris, iuxta illud Eſaiæ 16. An-
nũtiate quę futura ſunt, & dicemus,
quia dii eſtis vos. Secundo poteſt in-
uocari dæmon ad tentandam pudici
tiam mulieris, & tũc quia inuocatur
dæmon ad id quod eſt eius ꝓprium,
ſcilicet ad tentandum, quia tētator
in ſacra ſcriptura vocatur, Matthæi.
4. Accedens tētator dixit. tunc licet
hoc facere ſit turpe, & fœdũ, & pec-
catum mortale, nõ tamen cenſetur
ſapere hæreſim manifeſte, poſtquam
hoc facit per modũ imperii. Si enim
fieret cum adoratione, ſicut adorare
hæreticum, eſſet hæreticum, vt in c.
accuſatus. §. ille quoq;, de hæreticis,
lib. 6. vt expreſſe tenet Ioan. Andre.
de ſortilegiis, & Abb. in c. 1. eo. tit.
multo magis eſſet hæreticum, ſeu hæ
reſim ſapiens adorare dæmonem, &
nefarias preces emittere, & funeſta
ſacrificia offerre, & ab eis reſponſa
expectare, & in his ꝓpriis terminis
loquitur tex. in d. c. igitur genus di-
uina-

5 uinationis, & glo.in d.§.ſane. ¶ Et eſt manifeſta ratio, quia ſoli Deo debetur ſacrificium, ut probat Auguſt. de ciuitate Dei, lib.10.c.4. Et dare alteri honorem diuinum, eſt dicere illum eſſe Deum, vt dixi ſupra in q.6. uerſi. decimo: & hinc ſequeretur poſitio pluritatis deorum, quod repugnat veritati catholicæ ĩ propria verborũ forma, vt habemus in Symbolo, Credo in vnum Deum: & adoratio quæ conſiſtit in latria, ſoli Deo debetur, & nullatenus creaturæ, ut in c.perlatũ, & in c.imagines, de cõſecr. diſt. 3.

6 ¶ Inſuper, ſi quis inuocaret dæmonem, ut mutaret vnam ſpeciem perſonæ in aliam ſpeciẽ beſtię, uel auis, vt audio multos hoc credere, qui dicunt mulieres aliquas q̃ broxæ, ſeu lamiæ, vel ſtriges appellantur, mutari in catas, ſeu anſeres, & ſic mutatæ ingrediũtur in domos, & ſtrangulant pueros: nam talẽ mutationem credere poſſe fieri a dęmone, ſaperet hæreſim manifeſte: quia talis credens attribueret creaturæ quod eſt creatoris, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, vt in c. 26 q.5. nec alius quàm Deus poteſt mutare creaturas naturaliter, nec vnum capillum album in nigrum, vel e cõuerſo, vt dicit tex. in c.& ſi Chriſtus, de iureiurando.

7 ¶ Parique modo cenſendum eſt de coniurationib' contra dæmones factis. Nã ſi cõiuratio dæmonis fit ĩ nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ad bonum, non eſt peccatum, ut patet Marc. vlt. In nomine meo dæmonia eiiciẽt: & patet etiam, quia illud eſt attributum ordini eccleſiaſtico, ut imponat manum energumenis, vt in nomine Domini compellat dæmones exire corpus baptizati, ſiue catechumeni, in c. exorciſta 23. diſtin. c. perlectis, uerſi. ad exorciſtã. 25. diſt. Si uero cõiuratio fieret ad malum, & tunc eſt conſideranda intentio: quia aut coniurãs inuocat dæmonem credens eum habere a ſe poteſtatẽ operandi aliquid principaliter, & ſic poteſtate actiua, prout dicebat Lapp', vt referũt ſcribentes in d.§.ſane: & tunc hæc coniuratio ſapit hęreſim manifeſte, quia attribuit poteſtatem dæmoni

8 ¶ Et licet aliquãdo dæmones futura prædicẽt, morbos humanis corporibus inferentes, uel infirmos ſanantes: hoc non fit ex virtute ſua, ſed ex Dei permisſione, qui hoc permittit, vt patet Iob c.1. ut videat quali fide & deuotione homines ſint erga Deum, ut legitur Deuteron. 13. vbi datum eſt præceptum populo his uerbis. Si ſurrexerit ĩ medio tui propheta, aut qui ſomnium dicat ſe uidiſſe, & prædixerit ſignum, aut portentũ, & euenerit quod locut' eſt, & dixerit tibi. Eamus, & ſequamur deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis: non audies uerba prophetæ, aut ſomniatoris, quia tẽtat vos dominus Deus veſter, vt palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde veſtro, & in tota anima ueſtra. Dominũ Deũ veſtrum ſequimini, & ipſum timete, & mandata eius cuſtodite, & audite vocẽ illius. ipſi ſeruietis. & illi adhærebitis. Per quę uerba apparet, quòd illa quæ a diuinatoribus, non ſecundum Deũ dicũtur, ſi acciderint quæ dicuntur, non ſunt ſic accipienda, q᷑ fiãt a dæmone ſua poteſtate, ſed De' illa fieri permittit ad cognoſcẽdum hominum dilectionẽ erga ipſum, vt inquit Auguſt. in c.nec mirum, uerſ. ſi autem quilibet opponit. Vnde cõcluditur, quòd ſi coniuratio fiat intentio

tentione ut dæmon ex ſua poteſtate
propria poſſit illud ad quod cõiura-
tur operari, talis coniurans eſt hære
ticus. Si autẽ fiat coniuratio non in-
tentione hoc credendi, ſed quia pu-
tat ipſum habere poteſtatem tentã-
di, & inducendi mulierem in amorẽ
ſuum, graue peccatum eſt, ſed hære-
ſim nõ ſapit manifeſte, ſi ſine adora-
tione fiat, ut eſt ſupra dictũ. ¶ Quid
autem in dubio ſit dicẽdum, ſi de in-
tentione coniurãtis non apparet, la
te ſcribit Domi. in conſi. 54. quidam
ſacerdos, col. pen. & plura dixi ĩ d. §.
6 ſane. ¶ Sapit etiam hæreſim maniſe
ſte, ſi inquirãtur furta, uel ſimilia per
inſpectionem aquæ cum cereo accẽ
ſo in manibus pueri uirginis tento,
cũ inuocatione angeli. Idem poſſet
dici, ſi in manu pueri uncta nigredi-
ne & infuſis guttulis olei quærantur
vmbræ, ſeu imagines perſonarũ, quæ
furatę sũt, & ſi poſſent indicia ibi vi
deri ubi sũt repoſita furta, vt ſcribit
Andr. Sicu. in cõſi. 55. caſus talis eſt,
10 lib. 1. ¶ Poſſunt inſuper dictus epi-
ſcopus, uel inquiſitores contra ſuſpe
ctos de hæreſi procedere, ut in c. ut
officiũ inquiſitoris. in prin. de here.
lib. 6. & in c. excõmunicamus. §. adij
cimus, eo tit. in cle. 1. §. ſane, de vſu-
ris, & prohibere ne ĩ ſuis diſtrictu &
diœceſi publice aſſerantur propoſi-
tiones ſcandaloſę, & ut tales damna
re, cum ad eorum officium ſpectet,
ne ſcandala, ideſt, occaſiones cadẽdi
in hæreſim gregibus ſibi commiſſis
parẽtur: quia vt inquit Chriſtus Mat
thæi. 18. Væ mundo a ſcandalis, quæ
prauis actibus aditum præparãt. cle.
dudum. §. ſcimus, de ſepulturis & epi
ſcopus Albulen. exponens illud Mat
thæi, inquit. Væ mundo, ideſt, munda
nis hominibus a ſcãdalis, hoceſt, pro
pter ſcandala quæ faciunt, quia erit
eis pœna dura. Timeat ergo quili-
bet, & caueat ſcandalizare proximũ:
quia vt ibi inquit Chriſtus, Expedit
ei qui ſcandalizat, vt ſuſpẽdatur mo
la aſinaria ĩ collo ei⁹, & demergatur
in profundum maris. Permaxime,
ſi prælati ſint ſcandalizantes, quia vt
inquit Gregorius, prælatus tot mor
tibus dignus eſt, quot exempla per-
11 ditionis aliis tribuit ¶ Et ad prædi-
cta facit, quòd coertio hæreticorum
ad eos ſpectat, quos fugare debent,
tum ipſorũ latratu, tum etiam bacu
lo: ſicut lupi arceantur, vt dicit tex. in
c. 1. 43. diſt. quia vt inquit Gregori⁹
in ſuo paſtorali, & ſcribitur ĩ c. ſit re
ctor, eadẽ diſt. Sicut incauta locutio
in errorem protrahit: ita indiſcretũ
ſilentium eos qui erudiri poterant,
in errorẽ derelinquit: & ad propoſi-
tum inquit Pau. Actuũ 20. ad epiſco
pos. Attendite vobis, & vniuerſo gre
gi, in quo vos Spiritusſanctus poſuit
epiſcopos, regere eccleſiam Dei,
quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Ego
ſcio, quoniam poſt diſceſſionem me
am intrabunt lupi rapaces in vos
non parcẽtes gregi: & ex vobis exur
gent viri loquentes peruerſa vt ab-
ducãt diſcipulos poſt ſe, propter qđ
12 vigilate: Ex quo patet, ꝙ epiſcopi
poſiti ſunt iure diuino authoritate
Spiritusſancti ad regimẽ eccleſiæ, &
ſpecialiter ad protegẽdum gregem
Domini a lupis, qui ſunt hæretici, ut
ibi dicit glo. Callidi. n. ſunt in fide,
fortes ĩ diſputatione, crudeles in oc
ciſione, qui plerumque exurgunt ab
ſcriptura ſacra ab eis male ĩtellecta.
Propterea dicit Ioan. in ſua canoni-
ca c. 2. Ex nobis prodierũt, ſed ex no
bis non erant. Nam ſi fuiſſent ex no
bis, permãſiſſent vtique nobiſcum.

Inde

Inde glo. ordi. ad Titũ 4. inquit. Hæretici ſunt, qui per uerba legis, legẽ impugnant, propriũ ſenſum inſtruũt verbis, vt prauitatẽ mẽtis ſuæ legis authoritate commendent. Hoc igitur iure ordinario epiſcopis cõpetit ſuos ſubditos hæreticos cõprimere, exẽptos vero authoritate apoſtolica, ut dicit tex. in c. ad abolẽdam, in fi. de hæreti. & inquiſitoribus iure delegationis papalis c. ne aliqui, de hæreti. lib. 6. ſeruata ſemp forma cle. multorũ, de hære. & c. p eo. ti. lib. 6.

SVMMARIVM ſuper duodecima quæſtione.

1 *Proteſtatio quæ fit a prædicantibus de fide, quòd non intendunt aliquid dicere contra fidem, eos excuſat.*

2 *Proteſtatio in his quæ ſunt fidei, quomodo definitur.*

3 *Præcepta affirmatiua, ſeu negatiua an ſint ſemper obligatoria.*

4 *Ruſticus & idiota errans in fide, credens quòd eccleſia ſic teneat, excuſatur ab hæreſi.*

5 *Prælati credere debent explicite articulos fidei, & ideo errantes in eis non excuſantur.*

6 *Proteſtans in mortis articulo, quòd uult mori tanquàm Chriſtianus, non poteſt poſt mortem accuſari de hæreſi.*

7 *Proteſtans non excuſatur omnino, qui tenetur ſuum errorem reuocare.*

8 *Modus reuocandi errorem, quem aliquis tenuit in his quæ ſunt fidei.*

9 *Proteſtatio non prodeſt ei, qui tenetur ſcire aliquam propoſitionem eſſe hæreticam, & errat in ea pertinaciter.*

10 *Proteſtatio iuuat eum qui ſcripſit librum erroneum, & mortuus eſt, quia non poteſt de intentione interrogari.*

11 *Hæreticus cõdens monaſterium, ſi poſtea damnetur, illud monaſterium nõ debet deſtrui, idem de quolibet bono opere.*

12 *Hæretici damnati inſignia debẽt deſtrui.*

13 *Hæreticis operibus damnatis tanquàm hæreticis, intelliguntur etiam damnata quæ non ſunt hæretica.*

14 *Origenis homiliæ deberent legi ſub commemoratione B. Hieronymi.*

15 *Proteſtatio non iuuat his qui fuerunt, uel ſunt hæretici in omnibus, ſed in aliquibus.*

16 *Proteſtatio non prodeſt diſputantibus de his quæ iam ſunt definita ab Eccleſia.*

DVODECIMA QVAESTIO.

1 DVODECIMO, QVAERO, Ad quid prodeſt proteſtatio, quam ſæpe faciunt diſputantes verbo, aut ſcripto, ſeu concionãtes, dũ inquiunt. Ego proteſtor, quòd nihil intendo dicere, nec puto dixiſſe cõtra fidem: & ſi oppoſitum contingeret, uel contigiſſet, illud ex nunc reuoco, & retracto, & ſubmitto me correctioni & determinationi S.R.E. Et quãmuis D. Ioã. Gerſon hanc materiam dilucide examinauerit, nihilominus calcando eius ueſtigia, iuxta theoricam utriuſque iuris, quid de huiuſmodi proteſtatione ſit ſentiendum, tenendũq; ſcribam: & prout uidemus multotiens, hæc proteſtatio ſumitur ut color & uelamen iniquitatis ab hæreticis ad excuſandas excuſationes ĩ peccatis. Sic Arrius, Sabellius & cæteri hæreſiarchæ proteſtati ſunt. Nam non aperto marte dicebant ſe opiniones ſuas aſſerere cõtra determinationem ſanctæ eccleſiæ, quos tamẽ ſecuta eſt uniuerſalis con-

concilii damnatio: unde amiſſa pro teſtationis definitione, quę in cauſis profanis, & eccleſiaſticis practicari ſolet, quam late tradunt Bart. & moderni in l. nō ſolū § morte. ff. de operis noui nun. Abbas & alii in c. cum
2 Mar. Ferrariæ. de cōſti. ¶ Proſequar ſolum proteſtationem, quæ ĩ his quæ fidei ſūt, fieri cōſueuit. Eſt ergo hæc proteſtatio, de qua agitur, profeſsio, ſeu confesſio fidei exterius facta ad oſtendendum, quid interius de fide ſētiat proteſtās, iuxta illud Pauli ad Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiā, ore autem fit confesſio ad ſalutem. Et Matth. 10. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eū corā patre meo: quia ad fidei ueritatem nō ſolū pertinet ipſa credulitas cordis, ſed etiā exterior ꝓteſtatio, quæ fit nō ſolum uerbis, quibus aliquis cōfitetur fidem, ſed etiā factis, quibꝰ aliquis fidem ſe habere oſtēdit, ſecundum illud Iaco. 2. Ego oſtendā tibi ex operibus fidem meā: & de quibuſdā dicitur ad Titum. 1. Confitētur ſe noſſe Deum, factis autem negant, prout ſcribit S. Tho. in 2. 2. q. 24. art. 5 ¶ Vnde profesſio fidei exterior eſt de præcepto legis, ſecundum præparationem animi, ut ſit homo ſit paratꝰ ad martyrium, cū adfuerit opportunitas. nō tamen debet occaſionem dare alteri iniuſte agēdi: ſed ſi alius iniuſte ageret, ipſe moderate tolerare debet, ut dicit idē
3 Thom. in d loco, art. 1. ad 2. ¶ Quia præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, ſed pro loco & tempore, ut ibidem. q. 40 art. 2. ad 2. & ſeruatis circnnſtantiis, quæ debēt interuenire ut actus ſit uirtuoſus. Abb. poſt Anto. de Butr. in c. nouit, col 9. de iudiciis. Petr. de Ancha. in c. quod quidam, de pæni. & remisſio. Negatiua uero obligant ſemper, & ad ſemper, quia prohibent actus peccatorum, qui in omni tempore ſunt mali. c. & ſi Chriſtus, de iureiur. S. Th. in d. 2. 2. q. 33. art. 2. ad primum, licet ipſa affirmatiua pręcepta includant etiam negatiua, ut in q. 43. art. 3. ad primū, & ideo ad ſalutem neceſſaria eſt credulitas interior, & exterior prote-
4 ſtatio. ¶ Sed ne nimis prolongetur materia huius proteſtationis, cōcluſiue procedam. Prima concluſio eſt, quia huiuſmodi proteſtatio iuuat idiotam & ignorātem, qn̄ado errat in his quæ ſunt fidei, motus quadam ratione naturali, ut ſi quis idiota, ſeu ruſticus dicat, quòd filius in diuinis eſt minor patre, quod eſt hæreſis damnata in cōcilio Niceno, in quo trecenti & octo illuſtres patres fuerūt. c. canones. 15 diſt. l. quicūque. C. de hæreti. cuius author fuit Arrius, qui tres gradus ponebat in Trinitate, patrem maiorem, filium minorem & creaturam, & Spiritumſanctum creatorē filii, ut habetur in c. damnamus, de ſumma Tri. & in c. qui epiſcopus. 23. diſt. ſcribit Car. de Turre crema. in c. quidam hæretici 24. q. 3. Magiſter in 3. diſt. 11. c. 2. S. Tho in 1. q. 27. art. 1. & in 4. lib contra Gentes. c. 6. & credat eccleſiam ſic tenere, nō eſt hæreticus reputādus. Nā dicit Inno. in rub. de ſumma Trin. in fi. quòd in tantum ualet fides implicita, quòd ſi quis eam habet, & credit quicquid eccleſia credit. ſed falſo opinatur ratione naturali motꝰ, quòd pater maior ſit, vel prior filio. uel ꝙ tres perſonæ ſunt tres res a ſe inuicem diſtantes, quòd non eſt hæreticus, nec peccat, dummodo hunc errorem ſuū nō defendat: & hoc ipſum ideo credit,

quia

quia credit eccleſiam ſic credere, & opinionē ſuā eſſe fidei eccleſiæ: quia licet male opinetur, tamen non eſt fides ſua, imo fides eccleſiæ. c. damnamus, in fi. de ſumma Trini. & hoc dictum Inno. ſequuntur Bal. & moderni in rubr. C. de ſumma Trinit. & inquiunt notandum ad excuſationem ruſticorum & idiotarum qui ſæpe impetuntur de hæreſi per inquiſitores. idem dicit Anto. de Butr. in c. 1. §. ſane, eod. tit. Ideo poſui caſum in ruſtico & laico, quia tali ſufficit fides implicita, hoc eſt, vt credat eſſe uerum quicquid credit eccleſia, ut dicit Innoc. in d. c. 1. & Bald. in d. l. & gl. in c. cum Chriſtus, in fi. de hæret. ¶ Secus
5 autem dicendū eſſet in prælatis: quia illi explicite credere debent, cū onus docendi illos ipſis incumbit c. inter cætera de offi. ordi. quod figuratū eſt per illud Iob. 1. quòd boues arabant, & aſini paſcebantur iuxta eos, quia uidelicet minores, qui ſignificantur per aſinos, debent in credendis cohærere maioribus, qui per boues ſignificantur, ut dicit Gregor. in 2. moral. Scribit S. Tho. in 2. 2. q. 4. art. 6. hoc tamē intelligo, dummodo errorem ſuū non defendat, ſed ſit paratus corrigi, ut dicit tex. Aug. in c. dixit Apoſtolus. 24. q. 3. ſub his uerbis. Qui ſententiam ſuam, quāmuis falſam atq; peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis peperit, ſed a ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta ſolicitudine veritatem, corrigi parati cū inuenerint, nequaquàm ſunt inter hæreticos deputādi. Idem probatur in c. hæc eſt fides, in uerbo emendari. 24. q. 1. & gl. in verbo leui argumento, in l. 2. C. de hæreti. ¶ Et illud dictū Innocentii ſequuntur Anto. de Butr. Card. Abbas, & alii ī rub. de ſumma Tri. Fely. in c. 1. de hæreti. Ioan. de Ana. in c. firmiſsime, eo. tit. Card. in cle. 1. §. porro, de ſumma Tri. Idem Card. in cle. 1. §. fi. q. 2. in fi. de uſu: & idem in effectu dicit S. Thom. in 4. quem refert Ioā. Lup. in allega.
6 ſua de hæreſi. col. 5. ¶ Et hanc proteſtationem utilem & ualidam eſſe atteſtatur Bartho. Cepo. in caute. 155. incipien. bonum & utile præſerim in mortis articulo, quando aliquis eſt inculpatus de hæreſi, ut proteſtetur ſe fuiſſe catholicum, & tenuiſſe & tenere fidem catholicam, quam credit & tenet ſancta mater eccleſia, & cum eadem fide uixiſſe & velle mori: & huiuſmodi proteſtatio multum allegabatur pro defenſione Bonifacii Papæ, qui illam fecerat coram Cardinalibus, ut refert Alberi. de Roſa. in rubri. in fi. C. de hæreti. Similē proteſtationem faciunt aduocati, quādo defendunt cauſas illorū, qui accuſātur de hæreſi, dicentes. Ego ſuſcipio defenſionem illius ſi & quatenus catholicus eſt, ne incidāt in fautoriam hæreticorum. c. ſi aduerſus, de hæreticis, ut inquit Alberi. de Roſate in 3. parte ſtatutorum. q. 32. incipiē. item
7 quærit ipſe Gandinus. ¶ Nec omittendum eſt, ſecundum Ioan. Gerſon, quòd licet tales errantes non iungant errori ſuo pertinaciam, & ſic ꝙ non ſunt puniendi pœnis hæreticorum, nec infamia notandi: ſunt tamē corripiendi per reuocationem erroris, ne diſciplina matris eccleſiæ de-
8 ſeratur. ¶ Facit. c. excommunicatorum, ibi glo. 23. q. 5. & talis reuocatio non debet fieri ſub nomine erroris: quia ſi ſic fieret reuocatio, reuocans mentiretur, dum diceret ſe erraſſe

I ſtante

ſtante tali conſcientia: quod non eſt faciendum, quia mendacium prohibetur.c.ne quis.22.q.2.glo. in c.cupientes, in princ.de electio.lib.6.c.1. de iura.calu.Inno. in c.olim de reſti. ſpolia. & hoc exemplo Auguſtini dicendum eſt, qui multa prius neſcienter errata poſtmodum abſolute correxit ſub nomine retractationis, uel alio ſimili loquendi modo, qui reuocationem denotabat, utendo talibus verbis, temere dictum eſt, minus con ſiderate dictum eſt: hoc improbo, hoc non approbo, hoc mihi non placet. & patet in c.fi.26.q.4. c.uides. 23.q.6.c.negare non poſſum.8.diſt. & in multis aliis decretis. Sed illud dictum Innoc.limitari poteſt, niſi ille error eſſet in talibus, in quibus nulla poteſt allegari ignorantia, ut dicit Card.in clemen.1.§.porro, de ſumma Trini.col.fi.

9 ¶ SECVNDA concluſio eſt, quòd hæc proteſtatio generalis de fide nõ iuuat illum, qui errat in aliqua ſpeciali aſſertione catholica pertinaciter, quam explicite tenetur ſcire, uel conuincitur errare teſtibus, uel legitima probatione. Nam licet dicat ſe credere quod S.R.E.credit, tenet, & prædicat, hoc ſibi non prodeſt. Omnes enim hæretici, qui hodie ſunt, & fuerũt, hanc proteſtationem pro uelamine ſuæ prauitatis accipiunt, dicentes, Proteſtor quòd ego nolo eſſe, & mori catholicus chriſtianus: & ſi ſcirẽ has aſſertiones meas eſſe cõtra fidem catholicam, ego illas reuocarem: & tamen perſiſtunt in ſuis falſis aſſertionibus pertinaciter: & iſti ꝓprie ſunt hæretici, quia confitentur fidem in generali, & illam ueram credunt, & in aliquibus particularibus pertinaciter diſcredunt, ut dixi ſupra in prima q. Hæc enim ſimul poſſunt ſtare, ut declarat dictus Ioã. Gerſon. allegans Ariſtotelem, qui dicit, quòd contigit aliquid ſcire in generali, & illud uel neſcire, uel de illo dubitare in particulari: & hæc cõcluſio firmatur per dominos de rota ĩ deciſ.875. incipien. accuſatus de hæreſi, in antiquis, ubi concluditur contra quendam, qui conuictus erat dixiſſe hæreticalia quæ inficiebatur, et licet diceret ſe credere in ſanctam matrem eccleſiam, nihilominus ut hæreticus damnatur, quia non ſe ſupponebat correctioni eccleſiæ cõfitendo peccatum ſuum. c. ad abolendam, in princip.de hæretic. cum aliis ibi late deductis. Eadem deciſio repetita eſt in deciſionibus antiquioribus ſub titulo de hæreti. Nam iſte errãs particulariter, & explicite circa ea quæ ſunt fidei, non quærit cauta ſolicitudine ueritatem fidei ſicuti debet, nec obedit quæſitæ, & ſufficiẽter ſibi oſtenſæ, non ſolum credendo interius, ſed exterius profitendo: & ideo oſtendit ſe non paratum corrigi, ut in d.c.dixit Apoſtolus, & d.c. hæc eſt fides: & talis proteſtatio eſt contraria facto, quæ non iuuat, ĩmo per contrarium factum recedit proteſtãs a proteſtatione, ut eſt glo.ordi. in c.tua nos, de ſponſa.& ſcribitur in d.c.cum Mar. & in d.§.morte: quia quando quis dicit ore ſe credere, & factis negat, non iuuat proteſtatio.c. æſtimant.11.q.3. ut dicit Oſtien. quẽ ſequitur Imo.in rubr. de ſumma Tri. q.10.nam facto datur uoluntas intelligi.l.reprehẽdenda.C.de iuſti.& ſubſti.l.de quib⁹.ff.de legi. Nec illa proteſtatio tollit ſcandalum datum, neq; captiuat intellectum ſub Deo in obſequium fidei, ut dicit Pau.2.ad Cor.

10.&

10.& ſtat cum infidelitate,cum ſcandalo,tumore,& arrogantia, quæ a cõ muniter accidentibus uigent in hæreticis, ut in c.hæreſis, cũ ſequ.24.q.3. & ideo iſte proteſtans, ſi reconciliari uult eccleſiæ, debet abſolute & non conditionaliter confiteri hæreſim: quia bonarum mentium eſt agnoſcere culpam, ubi culpa non eſt, ut dicit Gregorius,& habetur in c.ad eius,in fi.5.diſt.& in c.2.de obſerua.ieiu.quãto magis vbi eſt? & etiã hæreſim ſimpliciter abiurare, ut in c.ego Berengarius,de pæni.diſt.2.

10 ¶ Tertia concluſio eſt,quòd hæc proteſtatio iuuat eum ab hæreſi, qui librum ſcripſit erroneum, ipſe tamen liber damnandus eſt,ut eſt tex.iuncta gl.pe.in c,damnamus,de ſum.Tri.ubi ſcripta abbatis Ioachim tanquàm hæretica fuerunt damnata: ipſe tamen Ioachim non damnatur tãquàm hæreticus,quia fuerat proteſtatus,ꝙ ipſe cõfitebatur illam fidem,quam S.R.E.tenet & credit,& hoc ideo eſt in d. c.ſecundũ Ioan.de Imo.in 4.col.quia aliter non poterat conſtare de eius intẽtione, ex quo erat mortuus:alias autem non ſtatur regulariter ſcripturæ ſcribẽtis in ſui commodum, ſed in præiudicium ſic.l.publici. ff. depoſiti, cum ibi allegatis per eũ: & ſi uiueret, & pertinaciter ſtaret in ſuis erroneis ſcriptis, eſſemus in caſu præcedentis ſecundæ concluſionis,quòd proteſta-

11 tio ei non patrocinaretur: Ex quo c. damnamus,poſſunt colligi duo notãda. Primum eſt,quòd ſi aliquis exiſtẽs hæreticus monaſterium ædificauerit, uel aliud opus pium fecerit, & poſtea damnetur de hæreſi,quòd illud monaſterium,uel opus nõ deſtruitur: quod probatur in illo tex. in uerbo maxime, quia ſenſus literæ eſt, quòd dictum Ioachim non debet obeſſe monaſterio,cuius ipſe fuit inſtitutor, maxime cum ipſe ſcripta corrigẽda ſubmiſerit diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ: quaſi dicat per hanc dictionem, maxime, quòd idem iuris ſit, ſi non ſe ſubmiſiſſet diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ, & ſic fuiſſet hæreticus pertinax: quia dictio,maxime, ſtat comparatiue,ponens idem in caſu cõtrario, ſeu ſubintellecto,ſed maiorem rationem in expreſſo glo.in c.ad abolẽdam, de filiis presbyterorũ.Bart.in extrauag. ad reprimendum, in uerbo maxime. glo. not.in l.illud. ff.ad l. Aqui. moderni.in l.1.ff.de offic.eius cui mãda. Ita dicunt Card.Ioan.de Imo.& Ab-

12 bas in d.c.damnamus,col.pen. ¶ Arbitror tamen, quòd ſi inſtitutor illius monaſterii, uel alterius operis pii de hæreſi damnaretur, etiam eius arma ſi eſſent depicta, ſeu ſculpta in opere illo,quòd abradi & deſtrui deberent, ne memoria eius in opere illo remaneret,arg.eorum quæ dicit Bart.in l. eorum.ff.de pœnis.ſequitur Lud.Ro. in ſingulari ſuo.474. incipien. eorum

13 arma. ¶ Secundum notabile eſt, ꝙ licet dicta hæretici reprobentur, & non ſint recipienda, quia damnato authore damnantur & eius opera, in c.fraternitatis,de hæreti.tamen hoc intelligitur de operibus erroneis, & hæreticis, non de eis quæ bona ſunt & catholica: quod probatur in d.c. damnamus,ibi. In hac parte defendere,uel approbare præſumpſerit: ergo in aliis ſic. Ad quod facit quod inquit Auguſt.in c.ſi quid uerit.37. diſt.& in c.1.19.diſt.ſaluo tamẽ hoc,quòd licet eius dicto ſtetur ut uero, non autem ut habeat authoritatem ab illo: & ſic ut uerum, non ut authorizabile approbatur,ut concludunt Ioan.Andr.

Card Ioan. de Imo. & Abbas in d.c. damnamus, in fin.& ſic dicta catholica authoris damnati recipiuntur ut rationabilia, non autem ut authorizabilia, ut inquit Oſtien. in d. c.fraternitatis. ¶ Hoc tamen limito, niſi ſummus Pontifex prohibuerit etiam bona opera alicuius hæretici legi, & recipi, quia tali prohibitioni parendum eſt,& non ſine ratione: quia plerumque latet virus in ſcriptis hæreticorum, & etiam ut memoria eorũ deleatur de terra uiuentium, & propterea de ſcriptis Origenis in c.S.R. E.§.item Origenis.15.diſt. ſic habetur.Item Origenis nõnulla opuſcula, quæ vir B. Hieronymus nõ repudiat, legenda ſuſcipimus,reliqua autẽ omnia cum authore ſuo dicimus renuẽ-
14 da.¶Et ideo eſſet conueniens,quòd quando in eccleſia legitur aliqua homilia Origenis, illa deberet recitari ſub commemoratiõe B. Hieronymi, dicendo. Homilia Origenis ſecundũ B.Hieronymum, ut probatur in d.c. Vnde dicta erronea hæreticorum nõ ſunt exponenda, nec alleganda, niſi ad eorum reprobationem, ut habetur in ſeſsione octaua concilii. Vide omnino limitationes ad c.fraternitatis,per Alex. in c.noli.9.diſt.
15 QVARTA concluſio eſt, quòd proteſtatio catholica de fide,cum reuocatione particulari alicuius erroris, non iuuat illum qui fuit hæreticus, quo minus declarandum ſit illũ fuiſſe hæreticum, & ſic quòd damnetur ad carcerem perpetuum, iuxta.c.pe.de hære. cum confiſcatione bonorum, ut in c.uergentis,eo.tit.& c.cum ſecundum leges,eo.titu.lib.6.Iuuat tamen eum dicta proteſtatio cum reuocatione, ut non iudicetur hæreticus pertinax,nec tradatur curiæ ſeculari in c.ad abolendam, in prin.de hære. ſed ut reconcilietur gremio ſanctæ matris eccleſiæ, & abſoluatur ab excommunicatione, quã incurrit propter hæreſim.c.ut officium.§.ſi uero, de hæreti.lib.6.Quo autem tempore dicatur redire hæreticus ad eccleſiæ unitatem, ad hoc ut admittatur ad miſericordiam, ſi ante ſententiam, uel poſt, quia late hoc examinaui in c.1.q.12.de hære. lib.6. ad ibi dicta
16 me remitto.¶Et ex huiuſmodi proteſtatione reſultat ſingularis effectus in his quæ fidei ſunt,quòd proteſtans excuſatur a pertinacia: inde diſputãtes de his quæ fidem tangunt, ſæpe proteſtãtur,ut dicit Card.in d.§.porro.Intelligo tamen,quòd iſti diſputẽt de his quæ non ſunt definita ab eccleſia: quia de his licita non eſt diſputatio, ſicut licita erat ante eorum definitionem & deciſionem, ut ſcribit Sicu.in cle.1.de ſumma Tri.& Anto. de Butr.in c.cum Chriſtus,de hæret. & de his loquitur glo.in l.nemo.C.de ſumma Trini. & fide catho. & Bal.in l.poſſeſſor.§.quãq;.ff.de petitio. hæredi.& glo.in c.quis neſciat.9.diſtin. ubi dicit, quòd licitum eſt diſputare ad maiorem intellectum ſuper nouo & ueteri teſtamento, ut ibi ſcribunt Archi.& Domi.ſed de his quæ definita ſunt, & certiſsima credulitate tenenda, non eſt diſputandum: & ideo dicebat Ioan.Gerſon.in d.1.parte,ꝙ corripiendi ſunt illi qui proteſtantur, quòd non intendunt aliquid aſſerere, ſed diſputatiue loqui:& ponunt concluſiones,Deus eſt omnipotẽs, Deus eſt trinus & vnus: quaſi videlicet concluſiones tales non in certiſsima credulitate, ſed ſub probabilitate tradi poſsint: & ideo ſicut dubius in fide infidelis eſt, ſic dubie profitens certam

tam fidem. Neque tamen eſt negandum, quin proteſtatio, ſeu ſubmiſsio reuerentialis fieri poſsit, ſicut egit Apoſtolus conferendo euangelium ſuum, de quo certus erat per reuelationem cum Petro & aliis Apoſtolis, quibus tamen oppoſitum, ſi fieri potuiſſet, nequaq̃ credidiſſet, ut ibi habetur. Sed quia ĩ præmiſsis dubitari poſſet de qua diſputatione hæc intelliguntur, ideo ſubiicio ſequentem quæſtionem.

SVMMARIVM ſuper decimatertia quæſtione.

1 *Diſputare an liceat de fide catholica, & arguitur primo quòd non.*

2 *Diſputare licitum videtur de fide catholica.*

3 *Diſputare de fide catholica quando licet.*

4 *Laicis quando liceat de fide catholica diſputare.*

5 *Intellectus.§.inhibemus.d. c. quicumque, de hære.lib.6.communis, ibi reprobatur.*

6 *Laici a quibus ſpiritualibus prohibentur.*

7 *Laici non doctorantur in theologia.*

8 *Argumentum a contrario ſenſu quando non ualet.*

9 *Conſtitutio Iudæorum de non legendo aliqua capitula Bibliæ.*

10 *Lex non eſt reſtringenda ab homine, niſi ab alia lege.*

11 *Intellectus.d.§.inhibemus, corroboratur.*

12 *Laicus diſputans de fide catholica, peccat.*

13 *Diſputare de fide catholica non debet quis dubitando.*

14 *Diſputare de fide catholica licet, hæreticos confutando.*

15 *Diſputare de fide licet gratia elucidandæ veritatis.*

16 *Diſputationes commoda multa afferunt.*

17 *Diſputatio de fide fieri debet coram ſapientibus.*

18 *Diſputatio de fide cum infidelibus non eſt facienda coram ignorantibus non ſollicitatis ab hæreticis.*

19 *Prædicatores cauti eſſe debent, ne prædicando faciant titubare animos audientium in his quæ fidei ſunt.*

20 *Diſputatio de fide cum infidelibus neceſſaria eſt fieri coram ſimplicibus ſollicitatis ab infidelibus.*

21 *Diſputans contra hæreticos debet eſſe doctus in philoſophia.*

12 *Diſputandi modus tenendus contra hæreticos, aut infideles, ſeu Iudæos.*

13 *Locus ab authoritate ſacræ ſcripturæ eſt firmiſſimus.*

14 *Scriptura ſacra vtitur dictis philoſophorum, & ſancti doctores ſacra ſcriptura, & dictis aliorum doctorum, ſed diuerſimode.*

15 *Interpretatio eſt duplex ſecũdum iuriſtas, ſcilicet neceſſaria & probabilis.*

26 *Trinitatem perſonarum in diuinis, qui vult probare ratione naturali, dupliciter derogat fidei.*

27 *Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, quomodo intelligitur.*

28 *Miracula poſſunt allegari in diſputatione contra hæreticos.*

29 *Mundi conuerſio facta fuit miraculoſe per idiotas & ſimplices.*

30 *Mahometus cum potentia armorum, non cum miraculis ſequaces habuit ſuæ ſectæ cultores.*

31 *Diſputandi modus contra Mahometanos.*

DECIMATERTIA QVAEST.

DECIMOTERTIO, QVAERO. An liceat alicui ſiue clerico, uel laico de fide catholica, ſeu ſacra ſcriptura publice, ſeu priuatim diſputare. Et uidetur

tur dicendum quòd non liceat, per tex. Auguſtini in c. quis neſciat, 9. diſtin. dum dicit, quòd de ſcriptura ſancta nec diſputari poteſt.
1 ¶ Secũdo, hæc diſputatio expreſſe & formaliter prohibetur in l. nemo. C. de ſumma Trini. & fide catho. ubi dicit, quòd nemo clericus, uel laic⁹ de fide Chriſtiana publice turbis coadunatis, & aduenictibus tractare conetur in poſterũ, ex hoc tumultus & perfidię occaſionem requirens: quia iniuria fieret cõciliis generalibus, ſiquis ſemel iudicata & recte diſpoſita reuoluere, & publice diſputare contendit. Nam nõ ſolum ij diſputantes ueniũt contra fidem uere expoſitam, ſed ẽt Iudæis & paganis ex huiuſmodi certamine profanãt uenerãda myſteria, quæ lex eſt canonizata, ſecundum S. Tho. in 2. 2. q. 10. arti. 7. Facit c. ſi ad nos, 96. diſt. ſed omnia quæ ad fidem pertinent, ſunt per ſacra concilia determinata. ergo grauiter peccat, & iniuriam conciliis facit, ſi quis de eis quæ sũt fidei, publice diſputare præſumat. ¶ Tertio dicit Apoſto. 2. ad Timo. 2. Noli uerbis contendere, ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium: ſed diſputatio publica non poteſt fieri ſine cõtentione uerborũ. ergo non eſt publice diſputandum ¶ Quarto. diſputatio argumentis agitur: ſed argumentum eſt ratio rei dubiæ faciens fidem c. fo rus, de uerbo. ſignifi. ea autẽ quę ſunt ſacræ ſcripturæ, cum ſint certiſsima, non uidetur quòd adducenda ſint in diſputationẽ, ut in d. c. quis neſciat. ergo de eis quæ fidei ſunt, ſiue de ſacra ſcriptura non eſt diſputandum. ¶ Quinto, hæc prohibitio diſputandi de fide uidetur fortius iniũcta laicæ perſonæ, ut neque publice, neque priuatim poſſit de fide catholica diſputare, ut eſt tex. in c. quicunque. §. inhibemus, de hæreti. lib. 6. & in eo tacite uidetur canonizata dicta l. nemo. C. de ſumma Trini. Facit c. cum ex iniuncto, de hæreti.
2 ¶ Ex aduerſo tamen eſt communis uſus ſcholaſticorum doctorum theologorum, qui quotidie diſputãt de ſacra ſcriptura, de myſteriis Chriſti, & aliis ad fidem ſpectantibus, ut patet in ſumma Alexãdri, & in ſcriptis Alberti magni, S. Thomæ, & Scoti, & aliorum, & in ſcholis hoc frequẽtatur, & uidemus doctos laicos in publicis diſputationibus reſpondere, & arguere in materia fidei catholicæ, præſertim in capitulis generalibus, & prouincialibus religioſorum coram populo de his quæ fidei ſunt diſputãtur, & cõueniunt in locum idiotæ, & vulgares homines: quod cõfirmatur ex eo quod ſcribitur Act. 9. quòd Paulus conualeſcebat, & confundebat Iudæos loquens gentibus, & diſputans cũ Græcis, & idẽ legitur de Stephano Act. 6.
3 ¶ Sed pro intelligentia huius quæſtionis inhærẽdo ueſtigiis ſanct. Tho. Alberti magni, Archi. Domi. Cardi. de Turre cremata, & Cardi. Alex. reſpondebo ad titulum quæſtionis per concluſiones.
4 ¶ Et primo ex parte diſputantis erunt quatuor concluſiones. Prima concluſio eſt, quòd laicæ perſonæ non licet publice, uel priuatim de fide catholica diſputare, & ſi contrafecerit, ſententia excommunicationis eſt innodandus, ut in d. §. inhibemus, ubi glo. intelligit laicam perſonam, ideſt, illiteratam, more ultramontanorum, qui illiteratos uocant laicos, literatos uero clericos: & propterea dicebat Tullius de creatione mundi,

Paren-

Parentem huius uniuerſitatis inueni re difficile eſt, & cum quis inuenit, indicare in uulgus nefas eſt, quẽ refert Ioã. Andreas in d.§. inhibemus, & ſecundum eum ibi ille tex. intelligitur de illiterato, & pro hoc facit glo. in l. fin. C. de ſenten. ex breui. recitan. & ad hanc quæſtionem omnino uide Cardi. in c. cum quibus 24. q. 3. & in c. ubi nam, 95. diſt. Idem tenet D. Card. de Vio in apoſtillis ad S.Th. in 2. 2. q. 10. art. 7. dicens, quòd ideo d.§. inhibem⁹, loquitur de laicis: quia communiter laici, & in pluribus non ſunt docti in fide, ut ſint theologi, & ſufficientes ad hoc, & ſic leges feruntur de communiter contingẽtibus l. nã ad ea. ff. de legibus: & ſubdit, ꝙ a laico docto poſſet de fide diſputari, quãdo caſus eſſet: & ideo licet in uerbis cõprehenderetur laicus doctus, in prohibitione tamẽ quo ad mentẽ eſſet a dicta prohibitione excluſus, quæ uerbis præponẽda eſt, ut eſt tex. in l. non dubium. C. de legibus c. Marchion. 1. q. 1. c. intelligentia, de uerbo. ſigni. & demum concludit, quòd huiuſmodi laici diſputant de fide materialiter tantum, & gratia exercitii, uel potius honoris, & a nullo prælato reprehenditur ſeruata modeſtia concluſionum, & arguendi modo in materia fidei. ¶ Sed mihi uidetur, quòd iſte intellectus datus ad d.§. inhibemus, intelligatur de laico illiterato, ꝙ prohibeatur ab huiuſmodi diſputatione, eo quia illiteratus, & non ideo quia laicus, eſt valde abſurdus: quia litera obſiſtit. Nã laicus proprie capitur in iure non pro illiterato, ſed prout diſtinguitur a clerico, in c. duo ſunt genera. 12. q. 1. c. ſi iudex laicus, de ſent. excom. glo. in c. 1. de procu. lib. 6. vnde ſanior eſt intellectus, ut cenſeatur prohibitus laicus a fidei diſputatione ſiue ſit literatus, ſiue non, ut dicit ibi Philip. Fran. poſt Domi.

6 ¶ Similis prohibitio eſt, ut non poſſit prædicare c. cum ex iniuncto, in princi. & c. excõmunicamus. §. quia uero, & expreſsius in c. ſicut, de hære. tradit aliqua. Oſtien. in ſumma de hæret. §. cõtra, pœna. ſicut a multis aliis ſpiritualibus prohibetur c. decernimus, de iudi. Nam non poteſt eſſe iudex, uel arbiter in cauſis ſpiritualibus. Spe. in tit. de ſentẽ. §. 4. uerſi. pe. nec ſe intromittit de ſpiritualibus c. contingit. de arbitris nec poteſt ſtare in choro cum clericis. Bal. in l. 2. C. de ſacro. eccleſi. c. 1. de uita. & honeſt. ¶ Et ratio nulla uidetur reddi poſſe, niſi quia ſic placuit conditori illius. §. ut ibi ſentit glo. quia non omnium quæ a maioribus noſtris tradita ſunt, ratio reddi poteſt: nam ſufficit ſic eſſe ſcriptum l. non oportet. ff. de legi. Plura traduntur per moderniores in c. ſi quando, de reſcript. niſi forſan ſumeretur ratio ex c. decernimus, & c. quanto, de iudi. Faciunt in arg. ad hæc l. conſulta diualia. C. de teſtam. & l. repetita. C. de epiſco.

7 ¶ Hinc eſt, quòd in pluribus uniuerſitatibus ſtudiorum generalium non doctorantur laici in theologia, niſi prius ordinem ſacrum ſumpſerint, ut poſt doctoratum non liceat ad laicalem ſtatum redire, arg. e. cum ex eo, de electio.

8 ¶ Nec obſtat ſi dicatur, quòd ſi laicus prohibetur a fidei diſputatione, & literatus. ergo clericus illiteratus admittendus eſt, arguẽdo a contrario ſenſu, quod argumentum ualet l. 1. §. huius. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuris: quia dico hoc argumentum non procedere, quando ſequitur abſurdus intellectus l. conuẽticulam

ticulam.C.de epiſ. & cleri.Cardi.in cle. 1. de Iudæ.col.fin. Abſurdum.n. eſt, quòd clericus illiteratus poſsit de fide diſputare, cũ in his quæ fidei ſunt.Par culpa ſit decipere & decipi. c. ſi cupis 16. q. 1.l.culpa. C. de mathema. in quibus (ut inquit Auguſtinus lib. 1. de Trini. c. 3.) ubi quæritur unitas Trinitatis Pater,& Fili⁹,& Spiritusſanctus, nec periculoſius alicubi erratur, nec laborioſius aliquid quæritur, nec fructuoſius aliquid inuenitur: unde imperiti non ſunt admittendi ad diſputationem, quia imperitus matheſeos riſui patet, ſi aduerſus philoſophos diſputat ignorãs dogmata philoſophorũ.c. qui de mẽſa.37. diſt.Turpe eſt enim decertãti, ſi ignorat ius ĩ quo uerſatur l. 2.§ ſeruius.ff.de origi.iuris. Sacra enim myſteria fidei non ab ignaris,ſed a ſapiẽ-
9 tibus tractanda ſunt.¶Et cõtra hos idiotas de ſacra ſcriptura diſputãtes indignari debent prælati, ſicut indignatur Hierony. in prologo Bibliæ c. 6. cum hi eſſe non poſſunt ſine doctore, quod cupiunt: inde dicit Hiero. in præfatione homiliarum, quas edidit ſuper Cantica,quòd facta fuit conſtitutio inter Hebræos ſui temporis,ne quis Iudæus plebeius & popularis præſumeret legere librum canticorum Salomonis, nec tria prima capitula libri Geneſeos,nec primum capitulum Ezechielis,nec totam illã partem a 44.c.uſque ad finem eiuſdẽ libri, eo quòd in his quatuor partibus continentur myſteria & ſecreta profundiſsima & ineffabilia, ideo ſolis clericis peritiſsimis magiſtris cõceditur ſacræ ſcripturæ diſputatio,& nullatenus idiotis, quia ut inquit Ariſtot. in primo elencorum, Qui uirtutes uocabulorum ignorant, de facili decipiuntur. Facit l. 1. & ibi glo. ff. ſi cert. peta. & Iſidorus ait in 1. etymo. niſi nomen rei ſcieueris,co-
10 gnitiò rei perit. ¶Si ergo laico, quantũuis literato, non licet de fide diſputare publice,uel priuatim, quia d.§. inhibemus,hoc ſibi interdicit,& huic interdicto parendum eſt: nec ẽt clerico illiterato hoc licet, ut patet per prædicta,quicquid ſentiat Ioan.
11 Andre. in d.§. inhibemus. ¶Vnde uerba legis non ſunt reſtringenda, niſi expreſſe conſtet minus eſſe intellectum quàm ſcriptum: ideo lex generaliter loquẽs, generaliter debet intelligi.l.1.§. generaliter.ff. de legat. præſta.l. de pretio.ff.de publicia. & c. ſi Romanorum. 19. diſt. glo. in l. 3.ff.de offic.præſidis.Bar. & alii in l. quamuis,vbi moderni.ff.de in ius uoca.& dicit Bald.in l.in fraudem.§.fi. per illum tex.cum glo.ff.de teſta.militari, quòd ubi ſtatutum nullum caſum excipit, nec iudex debet excipere. Facit,inquit Bal.in l.3.§.fi.per illum tex.ff.ne quis eũ qui in ius vo.in exi.quòd lex debet ſimpliciter intelligi prout iacet, nec debet ſubaudiri aliquid extrinſecum, & ideo d.§.&'ſi uideatur perdurus, quòd laicus etiã literatus,nõ poſsit de fide diſputare, prout ſcriptum eſt, ſic ſeruari debet ut l.proſpexit.ff.qui,& a quib.de cuius intellectu ſcribit Iaſo. in l.non dubium.C.de legi. col.7.Nec obſtat illa reſtrictio quam doctores faciũt ad dictum.§.de laico illiterato: quia ex quo talis reſtrictio non probetur iure, illa non eſt attendenda, præſertim quia trahuntur uerba ad improprium intellectum, & idcirco ſi alia lex non aſsignatur,ſtandum eſt propriæ ſignificationi verborum.l.1.§.is qui nauem.ff.de exercit.l. non aliter

ff.de

ff. de lega. 3. vt ſcribit Bar. in d. nō
12 dubium, colum. 3. ¶ Et ſic laicus diſputans publice uel priuate de fide, peccat mortaliter: quod patet, quia licet ipſo iure excommunicatus non ſit, excommunicari tamen poteſt, quia excommunicatio nō profertur niſi pro mortali. c. nemo epiſcoporū 6. q. 3. Facit c. quotidie, & c. panem de altari, de conſecra. diſt. 2. S. Tho. in 4. diſt. 18. & ille uſus allegatus, eſt potius corruptela, quia contra iuris prohibitionem.
13 ¶ Secvnda concluſio, quòd non licet de ſacra ſcriptura, ſiue de fide diſputare tāquàm de ea dubitando. Nam ſic diſputans, ueritatē fidei pro certo non ſupponit, ſed ipſe argumētis experiri intendens proculdubio peccat, tanquam dubius in fide, & ideo infidelis eſt c. 1. de hæreti. & de tali diſputatione loquitur Auguſti. in c. quis neſciat. 9. diſt. dicens. De ſcriptura ſancta nec diſceptari, nec diſputari poteſt, & glo. notabilis in c. uos ad fidem 96. diſt. & ita loquitur tex. in l. nemo. C. de ſumma Trinit. quæ eſt canonizata in c. maiores 24. q. 1. Ratio eſt euidens, quia cum ſacra ſcriptura & fides catholica ſit ex reuelatione diuina, & diſputans eam certiſsimam non præſupponat, grauiter Deum offendit, merito tanquā dubius in fide hæreticus eſt. d. cap. 1. qa nefas eſſet dicere, quòd ſcriptura mentiatur c. quid ergo. 24. q. 5. Immo, quod in ea eſt ſcriptū, debemus defendere uſq; ad ſanguinis effuſionem c. ſunt quidam 25. q. 1. c. ego
14 ſolis 9. diſt. ¶ Tertia concluſio eſt, quòd de ſacra ſcriptura licet diſputare, & de fide ad cōfutandum errores, & ad eius defenſionem contra hæreticos, vt fecerunt Stephanus & Paulus, Auguſt. Hiero. & alii ſancti plures, qui fuerunt fortiſsimi athletæ cōtra hæreticos, vt colligitur ex dictis S. Thom. in d. 2. 2. q. 10. art. 7. & dicebat Pau. de conditionibus epiſcopi ad Titum. 1. Oportet epiſcopum eſſe & c. amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonē, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui cōtradicunt arguere. ¶ Et prædicta probantur in l. quoniam. C. de epiſc. & cleri. per quam. l. dicit Bald. in d. l. nemo, quòd pro defenſione fidei, & ad vincendum hæreticos licitum eſt diſputare, & nō pro ſubuerſione fidei. In dubio autē qui eſt bene inſtructus in fide, & qui eſt catholicus præſumitur diſputare pro fidei conſeruatione ſecus de indoctis & non catholicis, quia non præſumūtur diſputare pro fidei conſeruatione, ſed pro ſubuerſione, vt conſiderauit. d. l. nemo, vt eſt ibi de mente Bal.
15 ¶ Quarta cōcluſio eſt, diſputare de ſacra ſcriptura ad exercitium gratia elucidationis maioris veritatis corū quæ in ſacra ſcriptura continentur, aſsignando ad ea rationes, & ſimilitudines ad fidei confirmationem, laudabile eſt, & meritorium. pro quo facit gl. in d. l. nemo, in verbo requires, vbi dicit quòd cauſa addiſcendi in ſcholis licitum eſt diſputare. Nam de ſingulis dubitare non eſt inutile, ſecundum Ariſtotelem in prædicamento relationis, & ī top. Bar. in procem. ff. §. & antea Siculus in conſi. 40. clementiſsimus, lib. 4. vel cauſa conuincendi hæreticum, vt in concluſione præcedenti, & in l. quoniā. C. de epiſ. & cleri. Inde dicit Bal. in l. ſi poſſeſſor. §. quamquàm. ff. de peti. hæredi. ꝙ dictum cauſa diſputationis non probat opinionem loquentis. ¶ Et facit

K pa

16 ad excuſationem diſputantium, qui
per modum diſputãdi ſæpe arguũt ẽt
contra articulos fidei. Non ergo hoc
eſt illicitum in ſcholis, & in loco di-
ſputationum: ſecus ſi non per viam
diſputationis, ſed pertinaciter inſta-
ret in his erroribus, & dicit Sapiẽtia
Eccle. 24. Qui elucidant me, vitam
æternam habebunt: & Dani. 12. Qui
erudiunt multos, fulgebũt quaſi ſtel-
læ in perpetuas æternitates: & ideo
prælati debent obſeruare quod dici-
tur Petri. 3. Vt parati ſint omni po-
ſcenti rationẽ dare de ea quæ in ipſis
eſt fide & ſpe. Maximus quidem fru-
ctus ex diſputatione prouenit, ideo
inquit Ariſt. 3. meta. quòd veritatem
inquirentes ſine dubitatione ſimiles
ſunt neſcientibus quo ire debeant.
& in 7. ethic. ait. Non ſufficit verum
dicere, niſi etiam cauſa falſitatis aſsi
gnetur: & ĩ. 1. topic. Poteris ad vtrã-
que partem dubitare, in ſingulis ſpe-
culabimur verum & falſum: & dice-
bat Sempronius apud cæleſtinam c. 1.
quòd ſol reuerberatus fortius cale-
facit, & clauus repercuſſus fortius
ſtringit. Notando enim & diſputan-
do ueritas inuenitur. gl. in c. cum Io-
annes, de fide inſtru. & tex. in l. nume-
rum. §. mixta. ff. de mune. & hono. In-
de eſt quòd viam ferro aperit, qui ꝑ
contraria procedit, vt dicit Bal. in l.
precibus, col. 5. C. de impub. & aliis
ſubſti. & in l. ſi pecuniam. ff. de condi.
ob cauſam: & inquit Hiero. in libro
cõtra Pelagianos, quòd ſchola Socra
ticorum conſueuerat adducere om-
nia quæ dici poſſent ex vtraque par-
te, vt magis perſpicua fieret veritas.
17 ¶ Ex parte vero audientiũ ſunt tres
concluſiones. ¶ Prima concluſio, ꝙ
coram ſapientibus & in fide firmis
licitum eſt diſputare de fide, quia in
hac diſputatione nullum verſatur pe
riculum, immo veritas ſæpius tracta-
ta magis ſplendeſcit in lucem, & fru-
ctus diuinus eſt iuſtitiam ſæpe recen
ſeri, in c. graue. 35. q. 8. & dicit Papa
Pius epiſtola. 7. quòd inter cæteras ra
tiones, quibus ſecta mahumetica da-
muatur, una eſt, quia de ſua lege di-
ſputari uetuit, ne eius falſitas dete-
18 geretur. ¶ Secunda concluſio eſt, ꝙ
coram ſimplicibus idiotis & ignorã-
tibus, qui non ſunt ſolicitati, ſeu pul-
ſati a Iudæis, ſeu hæreticis, non eſt di
ſputandum de fide, quia periculoſum
eſt: quorum ſimplicium fides ex hoc
eſt firmior, quia nihil diuerſum au-
diunt de eo quod credunt, & ideo nõ
expedit vt audiant argumenta infi-
delium diſputantium contra fidem,
vt dicit S. Tho. in d. q. 10. art. 7. Nam
nõnunq̃ ſimplices huiuſmodi intelli-
gunt aduerſariorum argumenta, &
non capiunt ſolutiones, inde incidũt
plerumque in dubitationem damno-
ſam, & ſic in hæreſim, ut in d. c. 1. de
19 hæreticis. ¶ Et ideo caueãt populo
concionantes, ne in hanc diſputatio-
nem coram vulgaribus prolabantur,
facientes animos ſimplicium in fide
firmos titubare, & generent ſcanda-
lum, ut non eos comprehendat diui-
na ſententia quæ habet, quòd ſi quis
ſcãdalizauerit vnum de puſillis iſtis,
qui in me credũt, expedit ei vt ſuſpẽ-
datur mola aſinaria in collo eius, &
demergatur in profundum maris,
Matth. 14. Sed prædicent euãgelium
iuxta præceptum Domini, Marc. 11.
& pro hac concluſione facit tex. in
d. l. nemo. C. de ſumma Tri. vbi inter-
dicitur diſputare de fide chriſtiana
publice coadunatis turbis, cum ex
eo quæratur occaſio tumultus, & ꝑ-
fidiæ, vbi dicit Saly. quòd nec publi-
ce,

ce, nec priuatim hæc diſputatio eſt licita coram turbis: quia ratio non eſt diuerſa, & pro hoc eſt tex. in d.§. inhibemus. Et etiam diſputare clam coadunatis turbis eſt pſumptio maioris doli: quia ſic videtur facere vt errores ſuos imprimat in plures audientes, & eſt præſumptio quòd ex certa faciat ſcientia: & docens hæreſim magis punitur quàm addiſcẽs, vt dicit Collectanus in c.1.de offi.deleg.1.verſi. ad quartum. & glo. in c. pe.in uerbo puniendi, de hære. Bar. in l.cunctos populos, col.4.verſi.quæritur quæ ſit illa vindicta. C de ſumma Trinita. Card.in l.1.§.ſane, de vſuris oppo i.intelligendo, prout dicit glo. in c.pe.de hæretic. quia ſi addiſcens perneuerit ad actum, ſimili pœna punitur ut docens, vt in l.quicũque, de hæreti.l.culpa.C.de Mat.& in c.ſi cu-
20 pis.15.q.1. ¶ Tertia concluſio eſt, ꝙ diſputare de fide coram ſimplicibus idiotis & ignorantibus ſolicitatis & pulſatis ab infidelibus & hæreticis, puta, Iudæis, ſiue Paganis nitentibus eos corrumpere in fide, nõ ſolum eſt licitum, ſed neceſſarium, ut dicit S. Tho. in d.art.7. dũmodo reperiantur ad hoc aliqui ſufficientes & idonei, qui errores confutare poſsint. Per hoc enim ſimplices in fide confirmabuntur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas, & ipſa taciturnitas eorum qui reſiſtere deberẽt peruertẽtibus fidei veritatem, eſſet erroris confirmatio: vnde Grego. in moralibus dicit. Sicut incauta locutio in errorem protrahit: ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant, in errore dereliquit, vt in c.ſit rector. 46.diſt. Et quia in his etiã poſſet eſſe periculum, ſi argumenta aduerſario-
21 rum non confutarẽtur, ¶ Ideo dicit Card.de Vio, quòd ad huiuſmodi diſputationem pro fide contra hæreticos, non ſunt admittendi aliqui, niſi ſint in philoſophia bene exercitati, & aduerſariorum rationes & authoritates optime diſcutere ſciant, ita vt plene audientibus ſatisfaciant, ſi de immortalitate animæ, & de creatione mundi, & ſimilibus foret contentio. Sic ergo cum iſtis eſt de fide diſputandum, non ut in dubium fides ipſa reuocetur, ſed vt ipſi aduerſarii conuincantur, vt dicit glo. in c.cum vos.24.q.3.ſcribit Ioan.de Imo.in c. damnamus, col.4.de ſumma Trinita. ¶ Primo, nõ obſtat.d.c.quis neſciat, quia loquitur quando quis diſputaret de fide, uel ſacra ſcriptura dubitando, ut eſt dictum: ſecus ſi cauſa dilucidandæ ueritatis, vel contra hæreticos, ut eſt dictum: & idem dico quo ad ſecundum. ¶ Tertio, non obſtat quod dicit Apoſtolus, quia ibi non prohibetur totaliter diſputatio, ſed inordinata, quæ magis fit contentione verborum quàm firmitate ſententiarum. ¶ Quarto, non obſtat quòd argumentum eſt rei dubiæ faciens fidem: quia dico quòd nõ debet diſputari de iis quæ ſunt fidei quaſi de eis dubitando, ſed propter ueritatẽ manifeſtandam, & errores cõfutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus diſputare: quandoque fidem defendendo, ſecundũ illud.1.Pet.3. Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rõnem de ea quæ in vobis eſt ſpe & fide. Quãdoque ad conuincendos hæreticos, ſecundum illud ad Titũ.1. Vt ſit potẽs exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere.
12 ¶ Ad quintum uero dico vt in prima concluſione. ¶ Et in hac diſpu-

K 2 tatione

tatione cōtra hæreticos eſt maxime
aduertendum. Aut enim aduerſarius
admittit ſacram ſcripturam, aut non
admittit. Primo caſu probare poſſu-
mus fidem noſtram authoritatibus
ſacræ ſcripturæ, ſcilicet noui & uete
ris teſtamenti, quod eſt per reuela-
tionem. Nam ut inquit S.Tho.in pri-
mo opuſculo ſuo contra Græcos.c.
30. Fides noſtra non habet authori-
tatem neque ab angelis, neq; ab ali-
quibus miraculis factis, ſed a reuela-
tione Patris per Filium, & Spiritum-
ſanctum: licet etiam angeli ea quæ
ſunt fidei noſtræ reuelauerūt aliqui-
bus, ut Zachariæ, & Mariæ, & etiam
Ioſeph: & etiam ad fidei robur mira-
cula plurima facta ſunt: & ſic per unū
articulum argumentamur contra hæ
reticos negātes alium: ſic Apoſtolus
1.ad Cor.15.ex reſurrectione Chri-
ſti argumentabatur ad reſurrectio-
nem communem probandam, ut in-
quit S.Tho. in 1.parte.q.1.art.9.ſub-
dens, quòd argumētari ex ſacra ſcri-
ptura eſt maxime proprium in hac
materia fidei, eo quòd principia hu-
ius doctrinæ per reuelationem ha-
bentur: & ſic oportet quòd credatur
authoritati eorum, quibus reuelatio
facta eſt, nec hoc derogat authorita-
13 ti huius doctrinæ. ¶ Nam licet locus
ab authoritate quæ fundatur ſuper
rationem humanā, ſit infirmiſsim⁹,
locus: tamen ab authoritate quæ fun-
datur ſuper reuelationem diuinam,
eſt efficaciſsimus: utimur tamen in
ſacra ſcriptura ratione humana non
quidem ad probandum fidem (quia
per hoc tolleretur meritū fidei) ſed
ad manifeſtandū aliqua alia quæ tra-
duntur in hac doctrina. Cum igitur
gratia non tollat naturam, ſed perfi-
ciat, oportet ꝙ naturalis ratio ſubſer-
uiat fidei, ſicut & naturalis inclina-
tio uoluntatis obſequitur charitati:
unde & Apoſtolus dicit.1.ad Cor.10.
In captiuitatem redigentes omnem
intellectum in obſequium Chriſti.
24 ¶ Et inde eſt, quòd etiam authori-
tatibus philoſophorum ſacra doctri-
na utitur, ubi per rationem natura-
lem ueritatem cognoſcere potuerūt,
ſicut Paul. Actuum.17.inducit uerbū
Arati, dicens. Sicut & quidam poeta-
rum ueſtrorum dixerunt, Genus Dei
ſumus. Sed tamen ſacra ſcriptura hu-
iuſmodi authoritatibus utitur quaſi
extraneis argumentis & probabili-
bus. Authoritatibus autem canoni-
cæ ſcripturæ utitur proprie ex neceſ-
ſitate argumentādo. Authoritatibus
autem aliorum doctorum eccleſiæ
quaſi arguendo ex propriis, ſed ꝓba-
biliter. Innititur .n. fides noſtra re-
uelationi apoſtolis & prophetis fa-
ctæ, qui canonicos libros ſcripſerūt:
non autē reuelationi, ſi qua fuit aliis
doctoribus facta. Vnde dicit Auguſt.
in epiſtola ad Hiero. & ſcribitur in c.
ego ſolis 9. diſt. Solis ego ſcriptura-
rum libris, qui canonici appellantur,
didici hunc honorem deferre, ut nul-
lum authorem eorum in ſcribēdo er
raſſe aliquid firmiſsime credā: alios
autem ita lego, ut quantalibet ſan-
ctitate doctrinaq; polleant, non ideo
verum putem, quòd ipſi ita ſenſe-
25 rint, uel ſcripſerint. ¶ Simili mo-
do loquuntur iuriſtæ. Nam interpre-
tationum alia eſt neceſſaria, cui om-
nino eſt ſtandum, & hæc procedit a
principe, quæ & generalis dicitur, vt
dicit glo. in l.1. et ibi Bald. & alii ſcri-
būt C. de leg. & gl. ī c.1. de poſt. præ-
la. Altera eſt interpretatio, quæ dici-
tur probabilis, cui nō ſtatur, niſi qua
tenus lege probatur, vt ſcribitur late

per

per Bar. & moder. in l.1.ff.ſi certũ pe tatur,& in d.c.1.de poſtul. prælato.

26 ¶ Si uero aduerſarius non admittit, nec concedit ſacram ſcripturam, & ſic nihil credat eorum quæ diuinitus reuelantur, ut ſunt Mahumetani. ut ait S.Thom.in d. art. 8. non remanet amplius via ad probãdum articulos per rõnem,ſed ad ſoluendũ rationes, ſi quas inducit aduerſarius contra fidem. Cum enim fides infallibili veritati innitatur, impoſsibile autem ſit de vero demonſtrari contrarium,manifeſtum eſt probationes, quæ cõtra fidem inducuntur, non eſſe demõſtrationes,ſed ſolubilia argumẽta,vt optime ſcribit.S.Tho.in 1.lib.cõtra Gẽtiles c. 2. Vnde idem ſanctus doctor in prima parte.q.32 art.1.dicit,quòd impoſsibile eſt per rationem naturalem ad cognitionem trinitatis diuinarum perſonarũ peruenire: & licet per rationem naturalẽ poſsint ea cognoſci de Deo, quæ pertinent ad vnitatem eſſentiæ, vt per eundem eadẽ prima parte. q.2.arti.2.cum ſequẽt. nõ tamen ea quæ pertinent ad diſtin

27 ctionem perſonarum. ¶ Qui autem probare nititur trinitatẽ perſonarũ, naturali ratione fidei dupliciter derogat. Primo quidem quantum ad dignitatem ipſius fidei, quæ eſt vt ſit de rebus ſimilibus,quæ rationem humanam excedunt: vnde Apoſto. dicit ad Hæbr.2. Fides eſt de non apparentibus:& 1. ad Corin. 2. Sapientiã loquimur inter perfectos: ſapientiã vero nõ huius ſeculi, neque principũ huius ſeculi, ſed loquimur Dei ſapiẽtiam in myſterio quæ eſt abſcondita.

28 ¶ Secundo quantum ad vtilitatẽ trahendi alios ad fidem, cum aliquis ad probandam fidem inducit rationes, quæ non ſunt cogentes, cedit in irriſionem infidelium. Credunt enim ꝙ huiuſmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus. Quæ igitur ſi dei ſunt,non ſunt tentanda probare, niſi per authoritatem his qui authoritates ſuſcipiunt: apud alios vero ſufficit defendere, non eſſe impoſsibile qđ prædicat fides. Vnde Diony. 2.c.de diui. nomi. inquit. Si aliquis eſt qui totaliter ſacris eloquiis reſiſtit, lõge erit a noſtra philoſophia ad ueritatem eloquiorum ſcilicet ſacrorum, hoc & nos canone utimur.

¶ Non arbitror tamen quòd ſi fierent rationes inductiuæ ad ea quæ ſunt fidei, quòd per hoc meritum fidei deperderetur, iuxta illud Gregorii in homelia. Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum: quia hoc habet locum, quando homo non haberet uoluntatem credendi ea quæ ſunt fidei, niſi propter rationem inductam. Nã quãdo homo habet uoluntatem credendi ea quæ ſunt fidei ex ſola authoritate diuina,etiam ſi habet rationem demõſtratiuam ad aliquid eorum, puta ad hoc quod eſt Deum eſſe,non propter hoc tollitur, uel diminuitur meritum fidei: & ſic intelligitur illud 1. Petri.3.Parati ſemper ſitis ad ſatisfactionem omni poſcenti vos reddere rationem de ea quæ in uobis eſt fide & ſpe: ita dicit S. Tho.in 2.2.q.3.arti.10.Vnde reprehenſibiles uidẽtur, qui nitũtur fidem catholicam omiſſis authoritatibus ſacræ ſcripturæ humanis rationibus comprobare cõtra hæreticos argumentãtes, cum ut dictum eſt,dupliciter derogent fidei.

¶ Poſſent etiam contra aduerſarios induci tot inenarrabilia & admiranda miracula, quibus catholica eſt cõprobata fides,de quibus patet cum ĩ

ſacra

ſacra ſcriptura, tum etiã in hiſtoriis ſanctorũ, quæ ſine uirtute diuina fieri non potuerunt: propter quæ dicebat Ricardus de ſancto Victore in lib. 1. de Trinitate. c.2. Domine, ſi eſt error, a te decepti ſumus: nam tantis ſignis confirmata ſunt, quæ non niſi per te fieri poſſunt:& ſi negentur miraculis fidem fuiſſe plãtatam, infero ſicut B. Auguſtin. 22. de ciuitate Dei cap. 5. arguit, grande eſſe miraculũ, quòd totus mundus ſine ullo miraculo credidit hominibus illiteratis, & difficilia cõtra oẽs ritus patrios ſuadentibus. ¶ Et his conformem ſermonem edidit Gerſon, parte 4. incipien. Erat enim lex chriſtiana difficillima creditu per hoc, quòd ſuperat omnẽ rationem,& prohibet omne quod poteſt amari, appretiari, vel deſiderari. Pro honore ꝓdicat ignominiam, tormẽtum crucis, & mortis amariſsimæ, pro diuitiis paupertatẽ, pro delitiis abſtinẽtias, ieiunia,& ſobrietatem: per potentiam & dominationẽ, omnem humilitatem & ſubiectionem. Vnde ſi ab aduerſariis negentur miracula, qualia affirmant ſacra ſcriptura & hiſtoriæ, in hoc tamẽ ſingulare eſt miraculũ, quòd ſine miraculo tã magnus taliſque populus, & tali modo huic ſe ſubiecerit credulitati: diuites ꝑ pauperes, docti ꝑ illiteratos homines cõuerſi ſunt,& præcipue per eos quos ipſi trucidabant, & dimittendo gaudia & uoluptates honores & aſſuetas delitias, ac ueniendo ad laborem ad tormenta, & mortem: & hoc totum interdum ſubito,& ueluti in uno momento, quod maxime oſtẽditur in conuerſione ſancti Pauli, qui de perſecutore & lupo rapace fuit ſine mora mutatus in defenſionem & ouem mãſuetam. ¶ Et ad prædictorum cõfirmationem accedit, quod S. Tho. in lib. 1. contra Gentiles c. 6. inquit, quòd diuina ſapientia ſecreta ſua dignata eſt hominibus reuelare, quæ ſui præſentiam, & doctrinæ, & inſpirationis ueritatem cõuenientibus argumentis oſtẽdit, dum ad confirmandum ea quæ naturalem cognitionẽ excedunt, opera uiſibiliter oſtendit, quæ totius naturæ ſuperant facultatem, ut patet in mirabili curatione languorum, mortuorum ſuſcitatione, cæleſtium corporũ mirabili immutatione, & quod eſt mirabilius, humanarum mentium inſpiratione, ut idiotæ & ſimplices dono Spiritusſancti repleti, ſummã ſapientiam,& facundiam in inſtanti conſequerẽtur, quibus inſpectis præ dictæ probationis efficacia non armorum uiolentia, non uoluptatũ promiſsione, & quod eſt mirabiliſsimũ, inter perſecutorum tyrannidẽ innumerabilis turba nõ ſolum ſimpliciũ, ſed etiam ſapientiſsimorum hominũ ad fidem chriſtianam conuocauit, in qua omnem humanum intellectũ excedentia prædicatur, uoluptates carnis cohibentur,& omnia quæ in mũdo ſunt contemni docentur, quibus animos mortalium aſſentire & maximum miraculorum eſt, & manifeſtũ diuinæ inſpirationis opus, ut contẽptis uiſibilibus, ſola inuiſibilia cupiãtur. Hoc autem non ſubito, neque caſu, ſed diuina diſpoſitione factum eſſe manifeſtum eſt ex hoc, quòd hoc ſe facturũ Deus multis ante prophetarum prædixit oraculis, quorum libri penes nos in ueneratione habentur, utpote noſtræ fidei teſtimonium adhibentes. Huius quidem confirmationis modus tangitur Hæb. 2. Quæ ſcilicet humana ſalus, cum initiũ acceperit

cepiſſet

cepiſſet enarrari per Dominũ ab eis
qui audiuerunt, in nos cõfirmata eſt
conteſtante Deo ſignis,& portentis,
& uariis Spiritusſancti diſtributioni
bus. Hæc autem tam mirabilis mun
di cõuerſio ad fidem chriſtianam in-
dicium certum eſt præteritorũ ſigno
rum,ut ea ulterius iterari neceſſe nõ
ſit,cum in ſuo effectu appareant eui
denter. Eſt enim omnibus ſignis mira
bilius, ſi ad credendum tam ardua,
& ad operandum difficilia,& ad ſpe
randum tã alta mundus abſque mira
bilibus ſignis inductus fuiſſet a ſimpli
cibus & ignobilibus hominibus:quã-
uis non ceſſet Deus etiam noſtris tẽ-
poribus ad cõfirmationem fidei per
31 ſanctos ſuos miracula operari. ¶ Hi
vero qui ſectas eorum introduxerũt,
proceſſerunt uiã contraria, vt patet
in Mahumeto, qui carnalium uolu-
ptatũ promiſſionibus conformia,uo-
luptati carnali habenas relaxans, in
quibus in promptu eſt a carnalibus
hominibus obediri, documenta etiã
ueritatis non attulit niſi de facili,a
quolibet mediocriter ſapiente natu-
rali ingenio cognoſci poſsint: quo-
niam potius uera quæ docuit, multis
fabulis & falſiſſimis doctrinis immi-
ſcuit. Signa etiam non adhibuit ſu-
pernaturaliter facta,quibus ſolũ Do
mini inſpirationi cõueniens teſtimo-
nium adhibetur, dum operatio uiſi-
bilis,quæ non poteſt eſſe niſi diuina,
oſtendit doctorem ueritatis uiſibili-
ter inſpiratum: ſed dixit ſe in armo-
rum potentia miſſum, quæ ſigna etiã
latronibus & tyrannis non deſunt, &
etiam non aliqui ſapientes in rebus
diuinis,& de diuinis & humanis exer
citati a principio crediderũt, ſed ho
mines beſtiales in deſertis morantes
omnis doctrinæ diuinæ prorſus igna-
ri,pro quorum multitudine alios ar-
morum uiolentia in ſuam legem coe
git. Nulla etiam diuina oracula præ-
cedentium prophetarum ei teſtimo-
niũ perhibuit:quin potius quaſi om-
nia ueteris & noui teſtamenti docu-
mẽta fabuloſa narratione deprauat,
ut patet eius legem inſpiciẽti. Vnde
aſtuto conſilio libros ueteris & noui
teſtamenti ſuis ſequacibus non reli-
quit legendos,ne per eos falſitatis ar
gueretur:unde patet quòd eius dictis
fidem adhibentes leuiter credunt, &
in profundum inferni prolabuntur.
Approbat penthateucum & euange
lium, dicens in eis eſſe perfectionem
& lucem, ut habetur in Alcorano, in
cora.1.c.4. unde ex hoc dilucide poſ
32 ſent ipſi conuinci. ¶ Sed eſto quòd
negent Mahumetani ſacrum Euan-
gelium, non eſt cum eis diſputandum
rationibus ad probandum fidem no-
ſtram, ſeu articulos,ut eſt dictum,ſed
potius ab eis quærẽdum,puta. Circa
myſteriũ ſanctiſsimæ Trinitatis, quã
ipſi negant,poſſet quæri,quid uult Al
coranum apud eos,quando toties in
ducit Deum loquentem pluraliter,cũ
ſimplex ſit & unus, prout etiam habe
tur Gene. 1. Faciamus hominem ad
imaginem & ſimilitudinem noſtram,
& hoc eſt ab eis petendum, ut cogan
tur cõfiteri Deum unum in eſſentia,
& trinum in perſonis. Inſuper circa
myſterium incarnationis, quam ipſi
negant omnino, oportet quærere ab
eis unde ſciant quòd Deus non ſit in
carnatus. Si dicant,quia impoſsibile,
oſtendendum eſt eis non eſſe impoſſi
bile, cum ſit omnipotens, & poteſt
omnia facere. in quibus non eſt con-
tradictio. Si dicunt quòd noluit,inter
rogentur quis fuit eius conſultor. Si
negent quòd nõ fecit,petenda eſt ab
eis

eis demoſtratio, quam impoſsibile eſt ab eis dari, & ſic de aliis articulis poteſt fieri cum eis diſputatio: & diſputans nõ debet in ſe ſuſcipere onus probandi articulos fidei, ex quo ipſi non admittunt authoritatem ſacræ ſcripturæ, ſi autem admitterent, eſſet ſecus, ut latiùs prædixi.

SVMMARIVM ſuper decimaquarta quæſtione.

1 *Vtens uerbis ſacræ ſcripturæ, ſeu doctorum, an excuſetur, ſi in hæreſim labatur.*

2 *Deus quare aſſumpſit humanitatem.*

3 *Propoſitio illa. Filius Dei ſuſcepit hominẽ, quomodo intelligitur.*

4 *Authoritates plures ſacræ ſcripturæ ſunt intelligendæ non prout iacent, ſed ſecundum expoſitionem catholicorum doctorum.*

5 *Excuſatio non eſt bona dicentis. Ego uſus ſum uerbis ſacræ ſcripturæ prout cantãt, ſi hæreſim incurrat.*

6 *Theologia ſcholaſtica multum nobis prodeſt.*

DECIMAQVARTA QVAEST.

DEcimoqvarto qvaero, An ſit legitima excuſatio ſcriptoris, aut prædicatoris, ſi dicit. Ego uſus ſum forma illa uerborum forma, qua utitur ſacra ſcriptura, uel Auguſtinus, ſeu Hieronymus, Ambroſius, Gregorius, aut alii catholici tractatores, ſi ex illis uerbis ſequatur, uel inferatur hære-
1 ſis in ſacra ſcriptura. ¶ Ad hoc eſt dicendum: quòd non quia multæ propoſitiones reperiuntur, uel dictæ fuerũt a præfatis & aliis ſanctis doctoribus, quibus in propria uerborum forma uti non debemus, ſed potius ſunt exponendæ, quàm extendendæ, uel imitandæ, quæ doctis magis notæ ſunt, quàm mihi: aliqua tamen earum exẽpla referam. Nã dicitur pſal. 64. Beatus homo quem elegiſti, & aſſumpſiſti. Item in cantico Ambroſii & Auguſtini. Suſcepturus hominẽ non horruiſti Virginis uterum. Hanc propoſitionem, quòd Chriſtus ſuſcepit hominem, non admittit ſimpliciter ſchola theologorum in uſu & practica loquẽdi: unde dicit. S. Tho. in 3. diſtin. 6. q. 1. art. 2. ad primum, quòd omnes authoritates, quæ dicunt hominem aſſumptum, exponi debẽt ut ponatur concretum pro abſtracto, ideſt homo pro humanitate, & Chriſtus eſt homo non quem aſſumpſit, ſed cuius naturam humanam aſſumpſit.

2 ¶ Inſuper dicit Auguſti. quòd Deus aliter poterat liberare genus humanum quàm per incarnationẽ & mortem, ſed iſte modus fuit congruẽtior & iuſtior: quia diabolus non erat ſuperandus potẽtia, ſed iuſtitia, & ideo uoluit aſſumere hominem paſsibilẽ, ut in illo peccatum Adæ, & omnium delicta puniret: & uoluit illum hominem aſſumere liberum ſine peccato, ut per ipſum peccatores liberaret. Sed uoluit illum ſumere cũ pœnalitatibus peccati, ut eſſent illæ pœnalitates inſtrumentum ad merendum, & ad ſananda noſtra uulnera peccatorum: & hæc eſt cauſa quare ſuſcepit hominem, ſcilicet ut hominem liberaret. Quæ uerba Auguſtini declarãs Iacobus de Valentia in dicto cãtico Ambroſii & Auguſtini, inquit eſſe aduertendũ, quòd filius Dei æternus nõ aſſumpſit humanitatẽ nudã, quia non potuiſſet

potuiſſet in ea pati: nec aſſumpſit perſonã & ſuppoſitũ humanum, quia tunc fuiſſent duæ perſonæ in Chriſto, & ſic illa perſona licet habuiſſet facultatem patiendi, tamen non redimendi totum genus humanum a ſeruitute peccati, nec iuſtificandi omnes homines, nec cõferendi eis gloriã ſemp iternam, & ſic Deus non diceretur paſſus & redemptor: & ideo filius Dei uoluit illam humanitatẽ aſſumere in atomo, ſicut ait Damaſcenus, ũt refert. S. Thom. in 3. diſtinct. 6. quæſtio. 1. articu. 1. accepit eam cũm corpore organizato, cũ conditionibus materialibus et indiuidualibus, ut in ea poſſet pati, & actus humanos exercere: & aſſumpſit eã ſub ſuo eſſe perſonali & ſuppoſitali, quia uerbum æternum per ſuum eſſe perſonale & ſuppoſitale ſuppoſitauit & perſonauit eam.

3 ¶ Et ideo quando Auguſtinus dicit, quòd filius Dei ſuſcepit hominẽ, non intelligitur quòd ſuſcepit hominem, perſonam, & ſuppoſitatum, ſed ſolum indiuiduatum, & conditionatum, & ideo ſunt ualde attendenda uerba Auguſtini: quia non dicit quòd ſuſcepit humanitatem, ne intelligamus humanitatem rudem fuiſſe a uerbo ſuſceptam, nec dixit quòd unierit ipſi hominem in ſocietate, nec ingreſſus eſt hominem, ſicut dicit Neſtorius. Sed dicit quòd ſuſcepit hominẽ, quia ſuſcipere dicit quandam ſuſtentationem perſonalem: et ideo non dicit quòd homo ſuſcepit Deum, ſed Deus hominem. Per hoc ergo denotatur, quòd filius Dei ſuſcepit hominẽ indiuiduatum & conditionatum, ipſum ſuppoſitando & perſonando, ut in ipſo poſſet pati, & dicitur Deus & homo, generis humani ſaluator & redẽptor. Dicit tamẽ. S. Bonauent. in 3. diſt. 5. q. 5. quòd illa propoſitio eſt falſa, Deus ſuſcepit hominem, & reſpõdens ad dicta doctorum dicit, quòd ſunt exponenda, quia habent aliquid improprietatis: & quòd doctores ſancti loquuntur aliquando multum expreſſe, & quòd homo in prædictis authoritatibus capitur magis abſtractiue q̃ concretiue ¶ Præterea, B. Anaſtaſius ſermone. 3. actorum Niceni concilii ex perſona filii Dei loquẽtis, ita inquit. Ex tua eſſentia, quam in me genuiſti, Spiritumſanctum do eis: quem modũ dicendi ſchola theologorum non recipit, ſed illa uerba exponuntur, ideſt, filius qui eſt diuina eſſentia, generatur: uel ſic, ideſt, pater filium generando, eſſentiam, ſiue naturam ſuam dat ei, ut declarat Magiſter ſentẽtiarum in primo, diſt. 5. & de hoc uidetur tex. in c. damnamus. §. nos autẽ ſacro, de ſumma Trini. & ibi ſcribit. S. Tho. in opuſc. ſuo.

4 24. ¶ Et aliud exemplum in dictis eiuſdem Anaſtaſii in epiſtola ad Serapionem ita dicentis, quòd deitas eſt homo facta; quæ tamen propoſitio non accipitur in ſchola theologorum, et Magiſter in 3. diſtin. 5. dicit, quòd non debet dici, Diuina natura eſt caro facta, ſicut dicitur, Verbum caro factum eſt: ſed exponenda eſt ſic. Diuinitas facta eſt homo, ideſt, naturam humanã aſſumpſit in una perſona. Sunt etiam plures aliæ authoritates, quæ ſano & recto modo ſunt intelligẽdæ, ut eſt in pſal. 21. Deus Deus meus, quare dereliquiſti me. & ĩ pſal. 37. Non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorũ meorũ. & illud pſa. 39. Circundederunt me mala, quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut uide

 rem:

rem: quæ authoritates per Auguſtinum, Caſsiodorum,& gloſam ordinariã intelliguntur in mẽbris, non autẽ in propria pſona Chriſti, quia aliàs ĩ
5 plures errores incideremus. ¶ Vnde dico manifeſtum eſſe, quòd non eſt ſufficiens ratio, nec excuſatio legitima, ſi quis dicat hãc propoſitionem, Dixi prout in tali uerborum forma in ſacra ſcriptura legitur, aut in libris ſanctorum patrum ſcriptum reperitur, & mihi ſic licet loqui,& talibus uerbis uti: quia prout dicunt tractatores, nos nõ habemus tam liberã loquendi ſẽtẽtiam in materia fidei, quàm Spiritusſanctus in ſacra ſcriptura, aut ſancti Doctores, qui Spirituſancto locuti ſunt, tenuere: nec regulæ Ticonii, quæ claues uocantur ſcripturæ: quibus(ut inquit Auguſti. in lib.3. de doctrina chriſtiana, diuinarum ſcripturarum aperiuntur occulta) datæ ſunt ad utendum, ſed ad exponendum, non ad extendendum modum loquendi ſcripturarũ, quem non ſine magno myſterio, & diuinæ ſapientiæ profundiſsima diſpoſitione credimus ſanctos patres tenuiſſe, ſed ad intelligendum obſcuros & difficiles paſſus eiuſdem cum omni integritate fidei,& ſynceritate: & illæ regulæ ſeptem, quas dictus Ticonius Donatiſta poſt eius correctionem conatus eſt aſſignare, uocãs eas claues eccleſiæ, fuerunt correctæ ab eodẽ Auguſtino, hæc atteſtante in dicto libro de doctrina chriſtiana, cum in multis deficerẽt, & in multis ſuperfluerent, quas optime elucidauit Iacobus de Valentia in prologo ſuper Pſalteriũ, tractatu.3.c.2. Et noſtri ingenii imbe
6 cillati Deus omnipotens prouidit, quando inſpirauit theologiam ſcholaſticam, quæ & ſi ab humanis diſciplinis opem nonnunquam ſuſcipiat, ſubſidium tamen maximum ad intelligendum & perſcrutandum ueritatem theologicam confert, quam plurimi percelebres doctores ſectantes, ut Alex. de Ales, Albertus magnus. S.Thomas. S.Bonauentura, Scotus,& alii uſque ad hæc noſtra tempora ſuis luculentis doctrinis totum terrarum orbem illuminarunt: & quomodo intelligendæ ſunt & exponendæ propoſitiones ſacræ ſcripturæ & ſanctorum doctorum ſuis ſcriptis nobis catholice tradiderunt, quam ſpernentes faciliter in errores graues & intolerabiles prolabuntur.

SVMMARIVM ſuper decimaquinta quæſtione.

1 *Propoſitio aſſerta contra dicta ſanctorum doctorum Eccleſiæ, an poſsit dici hæretica.*

2 *Doctores ab Eccleſia approbati qui ſunt.*

3 *Conſequentia an ſit bona, Hæc aſſertio eſt contra dicta doctorum approbatorum ab Eccleſia, ergo eſt hæretica.*

4 *Auguſtinus in multis errans, ſe ipſum retractauit.*

5 *Diſcordia eſt in pluribus inter doctores Eccleſiæ.*

6 *Scriptura ſacra eſt infallibilis ueritatis.*

7 *Dicta doctorum ſanctorum non ſunt tantæ authoritatis, quin liceat illis contradicere.*

8 *Scriptura ſacra, ſi non contineret infallibilem ueritatem, maximum eſſet inconueniens.*

9 *Scripta ſanctorum non ſunt infallibilis ueritatis.*

10 *Canonis ſacri ſcriptores nullatenus errare potuerunt.*

potuerunt.

11 *Scriptura ſacra innititur reuelationi ſaᵺæ Apoſtolis & Prophetis.*

12 *Scripta doctorum ſanctorum. ſ. Auguſtini, & aliorũ de fide catholica, & damnatione hæreticorum ſunt approbata ab Eccleſia, & nulli licet eis contradicere.*

13 *Dictis ſanctorum doctorum contradicere licet, exceptis illis quæ ſunt de fide catholica, & condemnatione hæreticorum.*

DECIMAQVINTA QVAEST.

DECIMOQVINTO, QVAERO, Si aliqua propo
ſitio aſſeratur con-
tra ſententiam Au-
guſtini, uel Grego-
rii, aut Ambroſii,
ſeu Hieronymi, uel
aliorum doctorũ ab Eccleſia appro
batorũ, an ſit cẽſenda hæretica, & ſic
an teneat hæc cõſequentia, Hæc pro
poſitio eſt cõtra Auguſtinũ, & Hiero
nymũ, uel alios, ergo eſt hæretica. Et
uidetur dicẽdũ ꝙ ſic: quia talis propo
ſitio eſt cõtra catholicã ueritatẽ ĩ ſex
to gradu ſcriptã, q̃ eſt earũ ueritatũ
quæ de tenenda fide & confutatione
hæreticorum a doctoribus ab vni-
uerſali eccleſia approbatis aſſertiue
traditæ ſunt, licet ĩ canone ſacræ ſcri
pturæ expreſſe non contineantur: qđ
patet, quoniam cum eccleſia vniuer-
ſalis, quæ regitur Spirituſancto, do-
ctores aliquos approbauerit, eorum
doctrinam tanquàm veram recipiẽs,
neceſſe eſt vt talium doctrina aſſer-
tiue poſita, & nũquàm alias retracta-
ta, vera ſit: & ab omnibus fidelibus fir
ma credulitate tenenda eſt ea parte,
in qua ab vniuerſali eccleſia eſt rece-
pta, alias uniuerſalis eccleſia uidere-
tur erraſſe approbando & acceptan-
do eorum doctrinam tãquàm ueram,
quæ tamen uera non eſſet. ❡Qui au
tem ſint ij doctores, quorum doctrina
approbata uidetur, colligũtur ex tex
tu. c gloriosus Deus, de reliquiis & ue
ner. ſanctorum, lib. 6. ubi referuntur
Gregorius, Auguſtinus, Ambroſius, &
Hieronymus, quorũ doctorũ, ut ibi
dicitur, perlucida & ſalutaria docu-
menta eccleſiam illuſtrarunt. Idem
habetur in c. S. R. E. 15. diſt. & dicit S.
Thom. in lib. contra Gentiles. 4. c. 24.
quòd in determinatione quinti con-
cilii habentur hæc formalia uerba.
Sequimur per omnia ſanctos patres
& doctores eccleſiæ Athanaſiũ, Gre-
gorium theologum, Gregorium Ny-
ſenum, Ambroſium, Auguſtinũ, Theo
phylum, Ioãnem Conſtantinopolita-
num, Cyrillum, Leonem, Probum. &
ſuſcipimus omnia quæ de recta fide
& damnatione hæreticorum ſcripſe-
runt, ut ibi. Vnde uidetur quòd pro-
poſitio contra illorum dicta eſt hæ-
retica, per ea quæ late ſupra diximus.
3 ❡Sed in contrarium eſt ueritas: quia
non tenet hæc conſequentia, Hæc aſ-
ſertio eſt contra dicta Auguſtini, uel
Gregorii, ſeu Hieronymi, & ſic de cæ
teris doctoribus eccleſiæ, ergo eſt hæ
retica. Nam, ut dicit Ioannes Picus
in 1. q. ſuæ apologiæ, huius dicti ueri-
tas ſicut eſt a bonis omnibus & ſub-
tilibus theologis credita, euidenter
poteſt probari triplici ratione.

❡Prima, quia ipſimet doctores de
dictis ſuis dubitant, an in eis errauе-
rint, uel non: unde Aug. lib. 1. de Trin.
c. 2. inquit. Nec pigebit me ſicubi hæ-
ſito, quærere: nec pigebit me ſicubi
4 erro, me corrigere. & hoc patet ĩ lib.
retractationum, in quo multa ex di-
ctis ſuis damnat, & retractat, & ſic di

 cta Auguſtini nō ſemper in omnibus ueritatem indubiam cōtinent, ſecūdum eum:& dicit Vgo Carmelit.epiſcopus Maioricen.in lib.de hæreſib', quòd licet Auguſtinus in his dictis loquatur humiliter, ſcilicet quòd in libris ſuis aliquando errauit, & errare potuit,& quod de Auguſtino dicim', idem intelligere poſſumus de aliis,ut probatur eiuſdem authoritate in c. negare.9.diſt.inquientis. Negare nō poſſum,nec debeo,ſicut ī ipſis maioribus.i.in ſcriptis maiorū, ita multa eſſe ī tam multis opuſculis meis, quæ poſſunt iuſto iudicio,& nulla temeritate damnari: & idem dicit in c.ego ſolis, ea diſt.Alios autem ſcilicet ſcriptores, ita lego, ut quantalibet ſanctitate, quantaue doctrinapolleant, non ideo uerum putem quia ipſi ita ſenſerunt,ſed quia mihi per alios authores uel canonicas,uel probabiles rationes, quod a uero non exhorret, perſuadere potuerunt: & ſic non eſt conſiderandum, quis dicat, ſed quid
5 dicatur.c.ſecundum.19.diſt. ¶ Secūda ratio ſumitur a diſcordia, quæ eſt inter ipſos authores. Diſcordia enim inter authores teſtimonium eſt falſitatis, cū ſit neceſſe quòd unus diſcordantium falſum dicat, quia neceſſario una pars cōtradictionis eſt falſa: uero enim & ueritati omnia conſonant,ut dicit Phil.1.ethicor. Quanta enim ſit diſcordia ī dictis ſanctorum extra canonicas ſcripturas,nemo nouit, niſi qui illorum libros non legit. ¶ Diſcordat Auguſtinus in operibus ſex dierū ab aliis doctoribus: diſcordant Hieronymus & Auguſtinus in authore Pſalmorū,& ſuper reprehenſione Petri a Paulo facta in ceſſatione legalium: diſcrepant Auguſtinus & Beda ſuper ſacerdotio Samuelis: Hieronymus & Auguſtinus diſcentiunt ſuper illis qui erunt in fine mundi uiui, an ſint morituri. Item, ſuper creatione angelorum contradicunt inter ſe Hieronymus & Ambroſius & Auguſtinus, & demum in quàmpluri mis ſcripturis ſanctorum doctorum reperitur alterna contradictio, & repugnantia,ut late Picus ſcribit in dicto loco. ¶ Sicut ergo illi ſancti doctores adinuicē ſibi aduerſantur: ita etiam qui poſtea ſuperuenerunt, ſalua fide & ueritate ſcripturæ, & ſanctæ eccleſiæ determinatione, ab illis
6 deſentire poſſunt. ¶ Tertia ratio ſumitur a ſpeciali prærogatiua ſacræ ſcripturæ, & ſanctorū uniuerſalis eccleſiæ, quibus ſolis conceditur infallibilis ueritatis excellentia: unde dicebat Aug in c.quis neſciat. 9.diſt. ꝙ de ſacra ſcriptura omnino dubitari & diſceptari non poteſt utrum uerū, uel utrum rectum ſit quicquid in ea ſcriptum ſit,uel conſtiterit eſſe:ſecus in ſcriptis aliorum doctorum. & idē dicit ī c ego ſolis(ea diſtinctione)ſcripturæ libris,qui iam canonici appellantur,didici hūc timorem honoreq; deferre, ut nullum horum authorum ſcribēdo erraſſe firmiſsime credam, aut ſi aliquid in eis offendo literis,qđ uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quàm mendoſum eſſe codicem, uel interpretem non aſſecutum eſſe uel me minime intellexiſſe non ambigā. De aliis uero ſecus eſt, ut ibi per eum,quem allegat.S.Tho.in 1.parte. q.1.art.8.ad 2. Et ad hæc optime facit.c.noli,ea diſtin. Nam nefas eſſet dicere, quòd ſcriptura ſacra mentiretur.c.quid ergo.23.q.5. Et eſt ratio,quia habetur ex Dei reuelatione, ut dicit Card. in d.c.quis neſciat. & Pau. dicebat ad Galat.1. Neque ego accepi

accepi euãgelium ab homine, neque
didici, ſed per reuelationẽ Ieſu Chri-
ſti. ℭ Ex quibus patet, quòd dicta
ſanctorum doctorum non innituntur
infallibili ueritati. Inde eſt, quòd ſæ-
pe moderni doctores diſcendunt a di
ctis illorum, & ſubdit Picus, & Rober
tus Olchot dicebat, quòd ſanctus uir
Anſelmus in multis deceptus fuit ꝓ-
pter ignorantiam logicæ, & Scotus
in 3. ſenten. quaſi deſtruit totum ꝓ-
ceſſum Anſelmi in lib. Cur Deus ho-
mo. Hoc ergo ſtante, non ſequitur,
Hæc aſſertio eſt contra dicta Augu-
ſtini, uel aliorum. ergo eſt hæretica.
ℭ Quas rationes dũ eſſem Cæſar Au
guſtæ ĩ mẽſe Maii, anno M D X X I I.
uocatus de mandato felicis rec. A-
driani Papæ V I. ad determinationẽ
errorũ Ioãnis Doria, coram uiginti
duobus theologis ad hoc accitis, ad-
duxi præſidente Reuerend. patre &
Illuſtriſs. domino theologorum opti-
mo & magni ingenii uiro, domi. Gar
cia Loayſa tunc generali priore Præ-
dicatorum, nũc uero Arch epiſcopo
Hiſpalen. & S.R.E. presbytero Car-
dinali, titu. S. Suſannæ, cui plurimum
debeo, quæ omnibus placuerunt.
ℭ Et licet dictus Ioannes Picus attri
buat ſuo ingenio illas tres rationes
proxime deductas, illas tamen tran-
ſtulit paucis additis cum ſuis autho-
ritatibus uerba ſingula tranſcriben-
do ex libro de hæreſibus, charta. 184.
in. q. incipiẽte. licet enim ſanctorum
doctorum, quem edidit D. Guido car
melita. epiſcopus Maioricen. ubi te-
net hanc concluſionem. ℭ Pro qua
dicebat Aug. ĩ epiſt. ad Vincẽtium, &
ponitur ĩ c. noli. 9. diſt. Noli frater cõ
7 tra diuina: tã multa, tam præclara, tã
indubitata teſtimonia colligere uelle
calumnias ex epiſcoporum ſcriptis
ſiue noſtrorum, ſicut Hilarii, ſiue Cy-
priani, ſiue Agripini: nam hoc genus
literarum ab authoritate canonum
7 diſtinguendum eſt. Non enim ſic le-
guntur tanquàm ita ex eis teſtimo-
nium proferatur, ut contra ſentire nõ
liceat, ſicubi forte aliquid ſapuerint
quàm ueritas poſtulat: unde licet ſcri
pta doctorum eccleſiæ, puta Grego-
rii, Auguſtini, Hieronymi, & Ambro-
ſii, Cypriani martyris, Hilarii, Iſido-
ri, Proſperi, Anſelmi, Bernardi, & cæ-
terorum talium legantur in eccleſia,
& cum debita ſuſcipiantur reueren-
tia, non tamen ſunt ita firme autho-
ritatis: quin liceat eis contradice-
re, aut circa ea dubitare, ubi ſcri-
ptura ſacra euidenter non proban-
tur, aut per eccleſiam non determi-
nantur firmam & indubiam ueritatẽ
continere: unde præciſe per dicta di-
ctorum doctorum non cõuinceretur
opinio hæretica manifeſte. Nam ut
dicit dictus Guido, ubi non eſt infal-
libilis ueritas, ibi non eſt fides certa,
qua firmiter credatur, cum fides in-
fallibili ueritati innitatur. Immo cir-
ca talia non eſt aſſenſus infallibilis,
nec indubius, nec adhæſio certa, &
infallibilis ueritas, & ſemper ei aſſen
tietur cum dubio & formidine falſi.
8 ℭ Vnde ut dicit Auguſtinus in epi-
ſtola ad Hiero. & 11. cõtra Fauſtum,
c. 8. & in 16. contra Fauſtum c. 2. Si
ſcriptura ſacra non continet infalli-
bilem ueritatem, & in aliqua ſui par-
te reperiretur falſa, non remaneret
de ea certa fides, qua ei firmiter cre-
datur, & propter falſitatẽ in una par-
te reperta, tota ſuſpecta haberetur,
& ſic fides titubaret: & habetur in c.
ſi ad ſcripturas. 9. diſt. & alibi dicit
Auguſt. in lib. de doctrina chriſtia-
na. Titubabit fides, ſi ſacrarum lite-
rarum

rarum uacillet authoritas. Sed cum in dictis præfatorum doctorum non ſit infallibilis ueritas & indubitata, tum quia ipſi de dictis ſuis dubitant, ut dixi,& Aug.idem confirmat lib.1. de Trin.c.3.inquiens. Quiſquis hoc legit, ubi pariter certus eſt, pergat mecum: ubi pariter hæſitat, quærat mecum: ubi errorem ſuũ cognoſcit, redeat ad me:ubi meum,reuocet me. & in lib.de uera religione.c.3. dicit. Si quid in meis literis erroris inueniri poterit,hoc ſolũ mihi eſt attribuendum: ſi quid autem bonum expoſitũ ſit, omnium bonorum munerum largitori. Et ita patet quòd dicta illorũ non continent infallibilem ueritatẽ: tum etiam quia diſcordãt ſancti doctores in plurimis, ut eſt dictum.

9 ¶ Ex quibus & multis aliis quæ induci poſſent,patet quòd dicta doctorum non innituntur infallibili ueritati, cum ĩ eis poſſit eſſe dubietas, uel falſitas,& ſine periculo hæreſis licet eis non credere,reprehendere,& reſpuere: & quàmuis dicta doctorum numerata in d.c.S.R.E.15. diſtin. in eccleſia legantur & recipiantur,non tamen ſicut ſcriptura ſacra, aut ut quatuor concilia, quibus non licet contradicere, ut in c.ſicut.15.diſtin. Dictis enim ſanctorum doctorum,ſalua ſemper eorum reuerentia,ut dicit Auguſt.ut in d.c.ego ſolis, licet contradicere, ubi uidentur aliter ſentire quàm ueritas habeat: nam & ipſi inter ſe ſalua fide cõtradixerunt abſq;

10 periculo hæreſis. ¶ Non obſtant cõtraria, pro quorum ſolutione eſt dicendum, quòd hæc eſt prærogatiua ſcriptorum ſacri canonis, ſcilicet noui & ueteris teſtamenti, quòd nullus eorum in ſcribẽdo errauerit. Hæc cõcluſio patet primo, quia ſcriptores canonis in ſcribendo non ſunt locuti a ſe,ſed a Spirituſancto,qui magiſter ueritatis eſt, & errare non poteſt, ſecundum illud pſal.44.Lingua mea calamus ſcribæ uelociter ſcribẽtis, ſcilicet Spirituſſancti. Sicut enim calamus non ſcribit quod uult, ſed quod ſcribens uult: ita & iſti ſcripſerunt quod Spirituſſanctus ĩ eis inſpirauit, & ſcripſit iñ mentibus eorum. Et dicit Petrus in c.2.epiſtolæ ſuæ.1.Spiritusancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. Quare impoſſibile eſt, quòd homines tales ſcribendo errauerint:nam Spirituſſanctus non eſt author mendacii, ſed totius ueritatis.Ioan.14. Spirituſſanctus docebit uos omnem ueritatem: & hoc eſt qđ inquit Aug.in d.c.ego ſolis,quod patet, quia ſi ſcriptores ſacri canonis in aliquo erraſſent, periret tota fidei certitudo,quæ authoritati ſacræ ſcripturæ innititur,ſicut arguit S.Aug.in c.ſi ad ſcripturas.9.diſt.& Apoſtolus ad Rom.3. Eſt autem Deus uerax, omnis autem homo mendax: unde nulli alteri quantalibet ſanctitate, uel authoritate polleat, credendum eſt quia ipſe locutus eſt, ſed quia aut rationi, aut diuinæ authoritati con-

11 ſonum dixerit. ¶ Vnde S.Tho.in 1. parte.q.1.art.8.inquit. Fides noſtra innititur reuelationi factæ Apoſtolis & Prophetis, qui canonicos libros ſcripſerunt, non autem reuelationi, quæ fuit aliis doctoribus facta,& pro hoc inducit.d.c.ego ſolis.Vnde ſacra doctrina philoſophorum authoritatibus utitur quaſi extraneis argumẽtis probabilibus: authoritate autem canonicæ ſcripturæ proprie ex neceſſitate arguendo:authoritate autẽ aliorum doctorum eccleſiæ quaſi arguendo ex propriis, ſed probabilib᷑.

12 ¶ Sed

12 ¶ Sed quo ad ſcripta aliorum docto rũ.S. Auguſtini, Hieronymi, uel aliorum, diſtinguẽdum eſt. Aut enim ſunt dicta ſcripta de fide catholica, aut condemnatione hæreticorum, prout plura de hac materia ſcripſerunt Auguſtinus, & alii doctores ſancti, & talia ſcripta ſunt approbata ab eccleſia tali approbatione, ut non liceat alicui contrarium ſentire: & hæc eſt approbatio facta in quinta ſynodo, de qua meminit Card. de Turre crema. in c. noli. 9. diſt. & S. Tho. in libro contra Gentiles. His ſimilis eſt liber Auguſtini de fide ad Petrũ, ubi in c. 9. ſic inchoat. Firmiſsime tene, & nullatenus dubites: & in fi. dicit. Tu autem quatuor capitula ad regulam ueræ fidei pertinentia fideliter veraciterque defende, & ſi quem cõtra hæc dogmatizare cognoueris, tanquàm peſtem fuge, & tanquàm hæreticum abiice: & de his libris loquitur ille ſextus gradus catholicarum veritatum, & contraria ſuperius formata, quia in his nullus error, nullusq; diſſenſus eſt inter dictos doctores: & ideo hæc ſcripta tanquàm catholicæ ueritates ſunt tenenda, quia omnia videtur facere Eccleſia, quibus ipſa authoritatem impartitur. c. ſi Apoſtolicæ, de præben. lib. 6. l. 1. §. omnia. C. de veteri iure enuclea. & quæ dicit Auguſt. in d. c. noli, & c. ego ſolis, ut ibi dicit glo. locum habẽt antequàm dicta eius & aliorum fuiſſent approbata, & authentica, prout nunc ſunt, ut in d. c. S. R. E. & in. d. c. 1. de reliq. & uener. ſanctorum, lib. 6. Vel loquitur ibi Auguſt. de illis quæ non ſunt de fide catholica, uel de condemnatione hæreticorum, quia talia non ſunt de neceſsitate tenenda, prout in ſequenti membro dicam. ¶ Aut ue-

13 ro ſcripta dictorum non ſunt de fide catholica, ſeu de condemnatione hæreticorum, ſed aliam materiam alterius generis tractant, & hæc non approbantur taliter, quòd non liceat aliter ſentire, nec ſunt ea tenenda tãquàm ueritates catholicę, quod probatur Auguſtini authoritate in c. negare non poſſum, nec debeo, ſicut in ipſis maioribus, ideſt, ſcriptis maiorum, ita multa eſſe ĩ tam multis meis opuſculis, quæ poſſunt iuſto iudicio, & nulla temeritate culpari: & idem dicit ĩ d. c. ego ſolis, uerſi. alios authores ita lego. Vñ dicere hos doctores potuiſſe errare non eſt inconueniẽs, prout ipſi fatentur, & cum inter ſe in pluribus diſſentiant, & de dictis horum doctorum intelligitur concluſio ſupra habita, quòd non tenet hæc cõſequentia. Hæc aſſertio eſt contra dicta Auguſtini, uel aliorum, ergo eſt hæretica: quia hoc uerum eſt de his quæ non ſunt de fide catholica, & de damnatione hæreticorum, cum hæc non ſunt ita ab eccleſia approbata, quòd non liceat aliter tenere, cum in huiuſmodi opuſculis etiam ſanctorũ doctorum reperiatur inter eos contrarietas & diſcordia, ut retuli: & multa alia reperiũtur, ĩ quibus ſancti doctores ſalua fide inter ſe contraria ſcripſerunt. ¶ Et ideo quis non obligatur ad firmiter credendum, immo licet eis abſque hæreſis periculo contradicere, niſi fidei, aut ſcripturæ, aut Eccleſiæ determinatione approbetur. Cum ergo tanta in opuſculis doctorum etiam ſanctorum reperiatur contrarietas & diſcordia, & neceſſario unus eorum falſum dixerit, & alius uerum, cum uerum uero non contrarietur, clariſsimum eſt non eſſe omnia approbata quæ in ſanctorũ opuſculis

opuſculis cõtinentur,quia alias eccle
ſia approbaret contraria , ut dicit
Cardi.de Turre crema,ut in d.c.ſi ad
ſcripturas.facit.l.2. §.contrarium.C.
de uete. iure enuclea. Opuſcula ergo
ſanctorum cum reuerentia ſuſcipien
da ſunt , non tamen in omnibus ſuis
ſententiis obligant ad ſic firmiter te
nendum , quoniam liceat eis contra-
dicere,ubi contra ſcripturam ſanctã,
aut contra ueritatem loqui rationa-
biliter uidentur, unde Auguſtinus cõ
tra Vincentium inquit . Hoc genus li
terarum ſanctorum patrum ab autho
ritate canonis diſtinguendum eſt.Nõ
enim ſic leguntur tanquàm ex eis te-
ſtimonium proferatur, ut contra ſen-
tire non liceat ſicubi forte aliter ſa-
piunt quàm poſtulat ueritas : in eo
quippe numero ſumus,ut nõ dedigne
mur etiã nobis dictũ ab apoſtolo acci
pere. Et ſi quid aliter ſapitis , & hoc
quoq; Deus uolens reuelauit, ut in c.
noli frater.9. diſt. & ſecus dicendum
eſt ĩ his quæ de fide catholica & dam
natione hæreticorum dicti doctores
ab eccleſia approbati ſcripſerunt: &
ideo illa aſſertio eſſet hæretica , quæ
ueritatibus ſexti gradus contradice-
ret , non autem in aliis , ut eſt prædi-
ctum .

SVMMARIVM ſuper decimaſexta quæſtione.

1 *Curſus cælcſtes,an neceſsitent hominum uo luntates.*
2 *Aſtrologorum iudicium fatuum eſt, dum du ũt bella ſecutura ex inſpectione aſtro rum .*
3 *Aſtrorum iudiciis non eſt fides adhibenda circa hominis uoluntatem.*
4 *Aſtra non cogere hominum uolũtates mul tis authoritatibus comprobatur.*
5 *Aſtra non cogere hominum uolũtates exẽ plis probatur .*
6 *Aſtrorum influxu mores hominum cauſari dupliciter intelligitur .*
7 *Aſtra non cogere hominum uoluntates ex perientia probatur ..*
8 *Corporum complexio ualet multum ad ua- riationem actuum humanorum .*
9 *Curſus cæleſtes ſi cogerent hominum uolun tatem,multa abſurda ſequerentur.*
10 *Homo fuit creatus cum libero arbitrio.*
11 *Hæretica & blaſphema eſt aſſertio dicere, curſus cæleſtes cogere uoluntates homi- num.*
12 *Argumentum concludens contra tenen- tes curſus cæleſtes cogere uoluntates ho minum.*
13 *Fortunam gubernare hominum actus error gentilium eſt.*
14 *Fortunam eſſe reprobatur.*

DECIMASEXTA QVAEST.

DEcimoſexto quæ-
1 ro, An ſit hæretica aſ
ſertio hæc , quòd cur-
ſus cæleſtes neceſſi-
tant.hominum uolun
tates.Dico quòd non
ſolum eſt hæretica, ſed etiam blaſphe
ma,& damnata excludit enim gratiã
Dei , per quam quiſque meruit , im-
mo ſine ea mereri non poſſumus.c.
Nabuchdonoſor, verſi.prædeſtinata.
24.q.4.prout tradit Fede.de Senis in
conſi. 252. incipienti. Reuerendo in
Chriſto patri, ut etiam ex infra dicẽ-
dis latius apparebit . Nam ea vera
exiſtẽte, tolleretur liberum arbitriũ,
& ea quæ ſunt peccata , talia non eſ-
ſent,quia inuolũtaria nam ideo pec-
catum , quia voluntarium , ut ſtatim
dicam . Vnde dicebat Scotus , & qui
illum

illum ſequūtur in 2 diſt. 14. q. fi. quòd aſtra poſſunt inclinare voluntatem, non tamen effectiue in ipſo efficiendo actum voluntatis, neque imponere neceſsitatem quouis modo: quia ſemper manet voluntas libera, per ſuam liberationem potens cōtraire huiuſmodi inclinationi. Nā & homo maximas vincit tentationes carnalium voluptatum in cibo, potu, uenereis, amore pecuniarum, ſic etiam inclinationib' ſuperbiæ: exponit. n. ſe uilibus lucri amore, & periculis corporis contra naturalem timorem, & ita de aliis. Quia tamen per huiuſmodi conſtellationes poteſt appetitus ſenſitiuus ad malum diſponi, Gen. 8. Sēſus & cogitatio humani cordis in malū prona ſunt ab adoleſcētia ſua:
2 Ideo fatuum videtur iudiciū aſtrologorum dicentium, quòd ex aliquibus conſtellationibus ſequuntur bella, & alia quę a ſola libertate voluntatis dependent: cum etiam in rebus naturalibus certa iudicia dare non poſſunt, quæ tamen cauſaliter a Deo dependent, quanto minus in his quę nihil commune habēt cum cælo, ſed tātum a uoluntate libertatis cauſantur. Hinc illud uulgatum Ptolemæi ī Almegeſto. Homo ſapiēs dominabitur aſtris; dominabitur inquam quātum ad actus rationis, quæ influentiis aſtrorum ſubiecta non eſt: dominabitur etiam quantum ad effectus naturales, cōtra quos remedium adhiberi poteſt, ſicut regulariter cōtra aſperitatem hyemis prouidendo de calefacientibus, contra pluuias de domibus, & de aliis. Hoc quidē omnino tenere oportet, quòd voluntas hominis non eſt ſubiecta neceſsitati aſtrorum, alioquin periret liberum arbitrium, quo ſublato non imputarentur homini bona opera ad meritum, nec mala opera ad culpam.

3 ❡ Et ideo certiſsime tenendum eſt cuilibet Chriſtiano, quòd ea quæ ex voluntate hominis dependēt, qualia ſunt omnia humana opera, nō ex neceſsitate aſtris ſubduntur, & ideo dicitur Hiere. 10. A ſignis cæli noli metuere, quæ gentes timent: & diabol' vt omnes pertrahat ad errorem, immiſcet ſe operationibus eorum, qui iudiciis aſtrorū intēdunt: ideo Aug. dicit. 2. ſuper Geneſim ad literā. Fatendum, quando ab aſtrologis vera dicuntur, inſtinctu quodam occultiſſimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiuntur: quod cum ad decipiendos homines fit, ſpirituum immundorum eſt operatio, quibus quędam vera de tēporalibus rebus noſſe permittitur: & ideo Aug. dicit. 2. de doctrina Chriſtiana, quòd tales aſtrorum obſeruationes referēdæ ſunt ad quædam pacta cum dæmonibus habita. Eſt autem omnino chriſtiano vitandum pactum, vel ſocietatem cum dæmonibus habere, ſecundum illud Pau. 1. ad Cor. 10. Nolo vos fieri ſocios dæmoniorum: & ideo certum eſt graue peccatum eſſe circa ea quę a voluntate hominis depēdent, iudiciis aſtrorum uti.
4 ❡ Et licet hoc plurimis rationibus probari poſſit, his omiſsis, paucis authoritatibus comprobabo. Dicit enim Aug. lib. 6. de ciuita. Dei. Qui ſtellas putāt habere talem a Deo ei traditam poteſtatē, magnā cælo faciunt iniuriā, in cuius uelut in clariſsimo ſenatu, ac ſplendidiſsima curia opinantur ſcelera facienda decerni, qualia ſi terrena ciuitas decreuiſſet, genere humano decernente fuerant euertenda: & idem Aug. 2. ſuper Geneſim ad literam, in

quit. Impia peruerſitate in malis factis reprehendendis ingerunt accuſandum potius authorem ſyderum, q̃ hominẽ ſcelerũ commiſſorẽ. Damaſce. in 2. ſentent. dicit. Actuum noſtrorum nequaquàm ſunt cauſa corpora cæleſtia. Nos enim liberi arbitrii a cõditore facti, domini noſtrorum exiſtimus actuum. Et Ambroſius aurea uerba ponit in libro ſuo Exameron, errorem hunc nefandum de neceſsitate fatali reprobando, dicẽs. Quomodo Dominus aut bonis præmia poſuit, aut improbis pœnas, ſi fati neceſsitate cõuerſationem hominum ſtellarũ curſus informãt? Si ad neceſsitatem genitalem non ad inſtituta morum actus noſtri factaque referantur, cur leges propoſitæ ſunt? iura etiam cur promulgata, quibus aut pœna improbis decernitur, aut ſecuritas defertur innoxijs? cur non venia datur reis; cũ utiq; vt ipſi aiũt, nõ ſua volũtate, ſed ex neceſsitate deliquerĩt? Cur laborat agricola, & nõ magis expectat vt inelaboratos fructꝰ priuilegio ſuæ natiuitatis inuehat receptaculis horreorũ, ſi ita natꝰ eſt, ut ei diuitię, aut opes affluãt? Fruſtra mercator periculoſũ ſolicitat mare, cui otioſo poteſt equidem, ut aiunt, ſorte genitali diuitiarum theſaurus illabi. Cur omnis hominum ſolicitudo de quæſtu, omne ſtudiũ negotiationis, omnis labor, omnis occupatio, ſi non ex voluntate, ſed fatali neceſsitate res decurrũt humanæ? Vbi enim eſt directa neceſsitas, ibi inordinata induſtria, immo fatua ſolici-
5 tudo. Hæc Ambroſius. ¶ Id quidem exemplo uulgato comprobatur: nã Plato a Phiſionomo iudicatus corruptor puerorum, reſpondit inclinationẽ ſyderum ſapientia vinci. Aſtra enim furem, vel adulterũ ſignificãt, non autem furem, uel adulterum faciunt. Inde dicebat gl. in c. nõ liceat. 31. q. 5. quòd illi reprobantur, qui dicunt ſuperioribus ineſſe neceſsitatẽ in inferiora: & qui dicunt, quòd ſunt cauſa rerum, nõ ſigna rerum, exemplo altero confirmatur de Iacob, & de Eſau, q gemini nati ſũt, Gene. 25. ſic alter poſt alterũ, ut poſterior plãtam prioris teneret, & tamen in vita moribus diuerſi, in actibus diſsimiles, in parentum amore diſpares fuerunt. Sic ergo concludendum eſt, non eſſe credendum, quòd curſus cæleſtes neceſsitent hominum voluntates ad bonum, uel malum: quia ſicut dixi, peccatum non eſſet, quia inuoluntarium, vt eſt tex. in cap. 1. 15. quæſt. 6.

6 ¶ Et alibi dicebat Ptolemæus in centiloquio. Anima ſapientis dominabitur aſtris: propterea dicũt S. Thom. & S. Bonauen. in 2. diſtin. 17. quòd mores hominum, ſcilicet appropriatæ virtutes & uitia, & eorum euentus futurorum cauſari ex ſyderibus, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo neceſſario, & ſufficienter: alio modo diſpoſitiue, ſeu inclinatiue, & contingenter. Si intelligatur primo modo, negãdum eſt quòd mores hominum cauſentur ex ſyderibus, tum quia cum motus corporum cæleſtiũ ſit naturalis & neceſſarius, diuerſitas morum eſſet naturalis & neceſſaria, & non ex libero arbitrio, & tũc fruſtra eſſent cõſilia, nec merita eſſent, nec laudes. Repugnat enim chriſtianæ religioni, quia tolleret præmium & meritum: repugnat inſuper ſenſui, quia videmus eodem vtero natos moribus diuerſificari, ut dixi de Iacob & Eſau.

¶ Po-

multos in primis adoleſcentiæ annis fuiſſe vitæ diſſolutiſsimæ, deinde moribus in melius mutatis ornatiſsime uixiſſe, & ſpecioſe, ut uideri poteſt in exemplis, quæ ponit Vale. Max. lib. 6. c. 7. de mutatione morũ & fortunæ de Scipiõe Africano, Q. Fabio Maximo, & huiuſmodi. Et propterea optime dixit philoſophus Solon. Nemo, dum uiuit, uere felix uel miſer dici poteſt: ad ultimum enim uſque ad fati diem ancipiti fortunæ ſubiecti ſumus, & morum aſsiduæ mutationi. ℭ Si autem nos loquamur ſecundo modo, ſcilicet contingenter inclinatiue, ſeu diſpoſitiue, ſic concedẽdum eſt, quòd mores patriarũ, appropriatæ uirtutes & uitia hominum, & eorum euentus futurorum a corporib⁹ cæleſtibus & ſyderibus dependeant. Nam uirtus corporum cæleſtium operatur, ſecundum doctores, ad miſtionem & qualitatem complexionum
8 corporum. ℭ Varia autem diſpoſitio & complexio corporum facit multũ ad uariationem actuum & morũ animæ. Nam ut plurimum anima mutatur ad complexionem corporalem. Cholerici enim ſunt iracundi, flegmatici pigri, ſanguinei benigni, malenconici inuidi: hoc tamen, ut dixi, diſpoſitiue, contingenter, & ualde de longinquo, & non neceſſario dicitur. Nam anima dominatur corpori, & maxime quando eſt adiuta per gratiam: unde uidemus multos cholericos manſuetos, inde eſt illud dictum. Sapiẽs dominabitur aſtris. ℭ Si enim
9 dicta aſſertio eſſet uera, quòd curſus cæleſtes neceſsitant hominum uoluntates, multa abſurda & inconuenientia ſequerentur, quæ colliguntur ex prædictis authoritatibus. Nam ſi ab ſtellis iſte eſt fur, ille auarus, ille luxurioſus, ille ebrius, hoc non eſt bonum, ſed peſsimum, ſequeretur quòd Moſes falſum dixiſſet, dũ in opere quartæ diei, enumeratis duobus magnis luminaribus & ſtellis, dixit Gene. 1. Vidit Deus quòd eſſet bonum, ſcilicet regimen ſtellarum: ſequeretur ẽt quòd abſque iuſtitia dantur præmia bonis: ſequitur inſuper, quòd nullum iudicium de hominum factis Deo relinquatur, contra tex. euangelii Mat. 25. ubi traditur de iudicio uniuerſali, in quo damnantur impii, & remunerantur pii, & plura alia abſurda ſequerentur, quæ referre lõgum foret. ℭ Deus enim creauit hominem cum libero arbitr. Eccl. 15. ubi habetur, quòd Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilii ſui. gl. i. liberi arbitrii. Adiecit mãdata & præcepta: appoſuit aquam & ignem, ad quod uoluerit porrigat manũ. Ante hominem uita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur illi. ℭ Et hanc uanam hominũ opinionem tenentium dictam aſſertionem & credẽtiam blaſphemã appellat Leo Papa in quadam epiſtola ſua, quæ ponitur in. 1. parte conciliorum generalium, fol. 175. dicens. Vndecima blaſphemia eſt, qua fatalib⁹ ſtellis & animas hominum, & corpora opinantur ſtringi: per quam amẽtiam neceſſe eſt ut omnibus paganorum erroribus implicati, & fauentia ſibi, ut putãt, ſydera colere, & aduerſantia ſtudeant mitigare: uerum iſta ſectantibus nullus in eccleſia catholica locus eſt: quoniam qui ſe talibus perſuaſionibus dedit, a Chriſti
11 corpore totus abſceſsit. ℭ Quæ uerba damnant dictam aſſertionem ut hæreticam & blaſphemam. Hæreticã in eo quod dicit, quòd illam tenens a

corpore Chriſti totus ab ſceſsit, qđ eſt proprium hæretici.c.hæreſis græce.24.q.3. Deducitur etiã, quia obuiat ſacræ ſcripturæ ex neceſſaria cõſequentia,& cõtradicit doctrinis ſanctorum patrum ab eccleſia uniuerſali approbatis, in his quæ de recta fide & condemnatione hæreticorum expoſuerunt, prout in ſexto gradu catholicarum ueritatũ dictum eſt, & in
12 proxima.q.¶Si quidem hæc aſſertio eſſet uera, ſequeretur demum quòd homo in hac uita non poſſet niſi peccare, & non facere bonum, quod eſt una hæreſis Manichæi: aut nõ poſsit niſi bene operari, & fuit hæreſis Ioniniani, ut ſcribit S.Tho. in 2.diſt.28. q.1.& uterque liberum arbitrium de
13 ſtruebat. ¶Alii ut pagani ponebant fortunam ut deam, quam ſuo modo depingebãt in forma feminæ, quæ eſt ſemper uaria, ut dicit Codrus ſermo. 13.quia uarium & mutabile ſemper femina.c.forus, de verbo.ſignifi.Bolog. in authen. habita.col.2.C.ne filius pro patre, & eam præficiebant omnibus diſtributionib' humanis:& huius opinionis fuit Seneca, q in epiſtolis ait. Res humanas nullo ordine fortuna regit, ſpargitq; manu munera, cæca peiora fouens. Et Iuuenalis. Te facimus fortuna deam, cæloque locamus. Et Plutarchus in lib. de remedio iræ in perſona Euripidis dicebat. Deus magna regit, paruaque noſtra in fortunæ manib' dereliquit: & alibi Iuuenalis. Si fortuna volet, fies de rhetore cõſuli: ſi volet hæc eadem, fies de conſule rhetor. De hac conquerebatur Euander Aeneam alloquens apud Virgiliũ. Me pulſum patria pelagiq; extrema ſequẽtem, fortuna omnipotens, & ineuitabile fatum. Et Seneca prima tragedia dicebat. O fortuna viris inuida fortibus; q̃ non æq; bonis præmia diuidis:& dicebat Ariſtoteles. Vbi plurimus intellectus & ratio, ibi minima fortuna: ubi autem plurima fortuna, ibi minimus intellectus: & dicebat Iulius Cæſar atteſtante.Q. Mutio. Quis negat eximiam quoque gloriam ſæpius fortunæ quàm virtutis eſſe beneficium?
14 Hæc quidem opinio falſa & erronea eſt, quam confirmat Auguſt.4.lib.de ciuit.Dei.c.18.& dicit Scotus quoli. 21.verſi.quantum ad primum, quòd falſa eſt poſitio paganorum imaginantium fortunam eſſe quandam deam, cui tanquàm cauſæ per ſe attribuuntur effectus, quos videmus fortuite euenire: & forte propter iſtum intellectum malum paganorum reprehendit Auguſt.ſe ipſum, primo retracta.c.1. Non mihi inquit placet, totiens appellaſſe fortunam: catholici autem potius talia debẽt attribuere prouidentiæ diuinæ, ſaltem generaliter. Scribit late de his.S.Bona.in 3.ſententiarũ.diſt.37.& dicit Aug.li. 5. de ciui.Dei.c.1.Quæ ſi propterea quiſquã fato tribuit, quia ipſam Dei voluntatem, vel poteſtatem fati nomine appellat, ſententiam teneat, linguam corrigat. Hæc ſcripſi aduerſus quendam prædicatorem aſſerentem contrarium.

SVMMARIVM ſuper decimaſeptima quæſtione.

1 *Aſſertio quòd Virgo Maria ſit concepta in peccato originali an ſit ſcandaloſa.*
2 *Concilium Baſilienſe paſſum eſt ſciſſuram.*
3 *Factum quid præſumitur in dubio tempore licito.*
4 *Concilium Baſilien.allegatur a pluribus doctoribus*

floribus authenticis.

5 *Aſſertio ſcandaloſa probatur aſſerens Mariam Virginem conceptam in peccato originali.*

6 *Eccleſia an erret in canonizatione ſanctorum, aut poſſit errare.*

7 *Aſſertio erronea eſſet dicere, Virginē Mariam conceptā in peccato originali.*

8 *Reſponſio ad extrauagantem Papæ Sixti tenentis non eſſe ab Eccleſia deciſum, quomodo intelligatur.*

9 *Ratiocinatur quòd Virgo Maria non ſit cōcepta in peccato originali.*

10 *Doctores canoniſtæ tenent Virginem Mariam non eſſe conceptam in peccato originali.*

11 *Vniuerſitas Pariſien. tenet quòd non fuit concepta Maria Virgo in peccato originali.*

12 *Aſſertio quòd Virgo Maria non ſit in corpore in cæleſti paradiſo, eſt male ſonans, & piarum aurium offenſiua.*

13 *Donationem Conſtantini factam non eſſe eccleſiæ aſſerens, non eſt procul ab hæreſi.*

14 *Sermo diui Hieronymi non deberet legi in matutinis de aſſumptione Virginis.*

DECIMASEPTIMA QVAESTIO.

DEcimoſeptimo quaero, An ſint aſſertiones ſcādaloſæ hodie aſſerere Virginem Mariam Dei genitricem fuiſſe originali peccato conceptam, & poſt mortem corporalem non fuiſſe aſſumptam in corpore in cæleſtem paradiſum: & licet dominus Ioan. de Gerſon ĩ ſuo tractatu de propo. ab epiſcopis hæreti. concluſione. 3. dicat, quòd hæc aſſertio non eſt ſcādaloſa, quòd Virgo Maria fuit concepta in peccato originali, cum ſecundū eum apud maximos doctores in Theologia nō corruptos in affectu, uel intellectu iudicatur probabilis, neque ſcandalizans: & idem ſentit de illa, quòd uirgo Maria non ſit aſſumpta cum corpore in cælum, citās ſuper hoc Hieronymum ad Euſtochiū. Dicendum tamen eſt, quòd quicquid eſſet in antiquis tēporibus apud aliquos de his duabus propoſitionibus dubitatū, ſecundū quæ tēpora præfatus doctor loquitur, hodie uero ambas propoſitiones apud omnes ſcandaloſas arbitror, præſertim apud Hiſpanos & Gallos, qui hāc ſententiā amplexantur, ſolemnē feſtiuitatem de hac immaculata Cōceptione agentes. Et licet Sixtus Papa 4. in ſua extrauaganti incipiēti. graue nimis, poſita ſub tit. de reliquiis & ueneratione ſanctorum, edita anno Domini. 1483. uideatur ſentire, quòd nōdum ſit a Romana Eccleſia & Apoſtolica ſede deciſum, an ipſa Domina ſit in peccato originali cōcepta, uel nō, nihilominus eadem Romana Eccleſia de ipſa intemeratæ ſemperq; Virginis Conceptione publice feſtum ſolemniter celebrat, & ſpeciale & proprium ordinauit officium, & tales tribuit indulgentias celebrātibus illud feſtum, quales conceduntur Chriſti fidelibus in ſolemnitate corporis Chriſti, ut idem Sixtus teſtatur in extrauaganti incipien. cū præexcelſa meritorum inſignia, ſub eo. tit. & multo ante eum fuerat in concilio Baſilien. hæc quæſtio terminata, in ſeſſione 36. ſub 15, Klen. Octobris, anno Domini. 1439. quæ incipit, elucidātur diuinæ gratiæ myſteria, prout habetur in 2. li. cōciliorū generaliū, fo. 216. in qua deciſum extitit, glorioſam Virginem Deique genitricem Mariam præue-

præueniente & operante diuini mu-
neris gratia ſingulari, nunquàm actua
liter ſubiacuiſſe peccato originali,
ſed immunem ſemper fuiſſe ab ori-
ginali culpa, & eam refert glo. in tit.
de autho. gene. conciliorum, in prag-
matica ſanctio. Gabriel in 3. ſenten-
tiarũ, di ſtin. 3. q. 1. ubi excuſat ſanctos
doctores, qui tenuerun cõtrarium:
qua ratione etiã excuſandus eſt præ-
fatus doctor. Nec eſt in conſi deratio
ne, quod inquit Cardi. de Turre cre-
ma. in c. 1. arti. 4. admi. de conſacra. di
ſtin. 4. dicens dictum concilium paſ-
ſum fuiſſe ſciſſuram, & ſic non ha-
buiſſe finem legitimum.

2 ¶ Et dicit B. Antoni. Florẽ. Archie.
in 3. parte, tit. 23. c. 1. quòd licet con
cilium Baſilienſe fuerit canonice cõ
gregatum, tamen poſt diſſolutionem
eius, ſeu mutationem per Eugenium
Papam tertium, anno Domini. 1437.
factum eſt conciliabulum, & latibu-
lum ſerpentis antiqui baſiliſcum ge-
nerãtis. Idẽ dicit in 3. parte ſuæ croni-
cæ, tit. 22. c. 10. §. 4. quia dico, quòd
cum conſtet illud fuiſſe legitime cõ-
gregatum de mandato Eugenii Papæ
quarti, ut omnes fatentur, & habe-
tur in dicto 2. lib. conciliorum gene-
ralium, licet poſt mandatum diſſolu-
tionis fuerit editum illud decretum,
nihilominus propter concurſum plu
rimorum ſapientium & doctiſsimo-
rum uirorum ad id concordantium,
negari non poteſt, quin illa opi-
nio fuerit in eodem decreto confir-
mata, ut dicit glo. in dicta pragmati
ca ſanctione: & illud referunt ſolen-
nes doctores, & ſignanter Ioan. Maio
ris in 3. ſent. diſt. 3. quibus magis eſt
credendum q̃ uni. Scribitur in c. 1. &
c. ne inuitari, de conſti. c. capella-
nus, de feriis & l. fi. C. de pœna. iudi.

3 qui male iudi. ¶ Et in dubio debe-
mus præſumere factum tempore lici
t. ol. nterito. ff. pro ſocio. Bar in l. non
ſolum. §. ſed ut probari, col. 1. ff. de dã
no infecto Decius ĩ c. præſentia. col.

4 9. de probatio. ¶ Et qui dicit aliquid
factum tempore quo non licuit, illud
debet probare, ut traditur per Bar.
& Alex. in d. §. ſed ut probari. glo. in
cle. fi. in uerbo priuatũ, de reſcriptis.
& glo. penu. in cap. uenerabilibus, de
ſentẽtia excõmuni. lib. 6. Bal. per illũ
tex. in l. fi. C. an ſeruus ex facto. Ange.
in l. cum qui. §. publiciam. ff. de publi
c ia. l. cum eũ actum, ubi Ange. in glo.
fin. ff. de negotiis geſtis, ita arguit An
ge. in conſi. 296. viſis actis. colu. 1. &
in conſi. 308. factum tale eſt. Saly. in l.
matrem. C. de probatio. Bar. l. i libel
lorum. ff. de accuſa. Soci. in conſi. 42.

5 in cauſa reſtitutionis. ¶ Facit pro
his, quia idem Cardi. de Turre crema.
allegat in ſuis operibus deciſa in di-
cto cõcilio Baſiliẽ. ut in tracta. de po
teſtate Eccleſiæ, lib. 1. cap. 68. ubi di-
cit hanc aſſertionem, quòd Chriſtus
quotidie peccat, eſſe rationabiliter
condemnatam in concilio Baſilien.
quamuis in eodem tractatu plurimis
fundamentis nitatur illud concilium
Baſilienſe impugnare, & illam conſti
tutionem factam in concilio Baſilien
ſi. de excommunicatis, non publica-
tis, non uitatis, allegat Abbas in cle-
men. 2. de pœnis, & Fely. in cap. a no
bis, de exceptio. & in c. Rodulphus,
colum. antepe. de reſcrip.

6 ¶ Sic igitur his ſtantibus, dicta aſſer-
tio ſcandaloſa eſt. Nam ſecundum do
ctores, ut etiam ſupra fuit dictum, il-
la aſſertio eſt ſcandaloſa, aut piarum
aurium offenſiua, ſeu male ſonãs, quæ
præbet occaſionem cadendi in hære-
ſim auditoribus, ut ſunt multæ pro-
poſitiones,

7 ¶ Poſtremo repugnat experientiæ, quæ eſt mater rerum: quia videmus & legimus multos in primis adoleſcentiæ annis fuiſſe vitæ diſſolutisſimæ, deinde moribus in melius mutatis ornatisſime uixiſſe, & ſpecioſe, ut uideri poteſt in exemplis, quæ ponit Vale. Max. lib. 6. c. 7. de mutatione morum & fortunæ de Scipione Africano, Q. Fabio Maximo, & huiuſmodi. Et propterea optime dixit Philoſophus Solon. Nemo, dum uiuit, uere felix uel miſer dici poteſt: ad ultimum enim uſque ad fati diem ancipiti fortunæ ſubiecti ſumus, & morum asſiduæ mutationi. ¶ Si autem nos loquamur ſecundo modo, ſcilicet contingenter inclinatiue, ſeu diſpoſitiue, ſic concedendum eſt, quòd mores patriarum, appropriatæ uirtutes, & uitia hominum, & eorum euentus futurorum a corporibus cæleſtibus & ſyderibus dependeant. Nam uirtus corporum cæleſtium operatur, ſecundum doctores, ad miſtionem & qualitatem complexionum corporum.

8 ¶ Varia autem diſpoſitio & complexio corporum facit multum ad uariationem actuum & morum animę. Nam ut plurimum anima mutatur ad complexionem corporalem. Cholerici enim ſunt iracundi, flegmatici pigri, ſanguinei benigni, malenconici inuidi. hoc tamen, ut dixi, diſpoſitiue, contingenter, & ualde de longinquo, & non neceſſario dicitur. Nam anima dominatur corpori, & maxime quando eſt adiuta per gratiam: unde uidemus multos cholericos manſuetos; inde eſt illud dictum Sapiens dominabitur aſtris.

9 ¶ Si enim dicta aſſertio eſſet uera, quòd curſus cæleſtes neceſſitant hominum uoluntates, multa abſurda & inconuenientia ſequerentur, quæ colliguntur ex prædictis authoritatib᷑. Nam ſi ab ſtellis iſte eſt fur, ille auarus, ille luxurioſus, ille ebrius, hoc non eſt bonũ, ſed pesſimum, & ſequeretur quòd Moſes falſum dixiſſet, dũ in opere quartæ diei, enumeratis duobus magnis luminaribus & ſtellis, dixit Gene. 1. Vidit Deus quòd eſſet bonum, ſcilicet regimen ſtellarũ: ſequeretur etiam quòd abſque iuſtitia dantur præmia bonis: ſequitur inſuper, quòd nullum iudicium de hominum factis Deo relinquatur, contra text. euangelii Matt. 25. ubi traditur de iudicio uniuerſali, in quo damnantur impii, & remunerantur pii, & plura alia abſurda ſequerentur, quæ referre longum foret.

¶ Deus enim creauit hominẽ cũ libero arbitrio. Eccl. 15. ubi habetur, quòd Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilii ſui. gl. i. liberi arbitrii. Adiecit mãdata & præcepta; appoſuit aquam & ignem, ad quod uoluerit porrigat manũ. Ante hominem uita & mors, bonum & malum; quod placuerit, dabitur illi. ¶ Et hanc uanam hominũ opinionem tenentium dictam aſſertionem & credẽtiam blaſphemiã appellat Leo Papa in quadam epiſtola ſua, quę ponitur in 1. parte cõciliorum generalium, fol. 175. dicens Vndecima blaſphemia eſt, qua fatalib᷑ ſtellis & animas hominum, & corpora opinantur ſtringi: per quam amẽtiam neceſſe eſt ut omnibus paganorum erroribus implicati, & fauentia ſibi, ut putant, ſydera colere, & aduerſantia ſtudeant mitigare. Verũ iſta ſectantibus nullus in eccleſia catholica locus eſt: quoniam qui ſe talibus

DECIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 DECIMOSEPTIMO QVAERO
An aſſertio, ꝙ Virgo
Maria nõ ſit in cor-
pore aſſumpta in cæ-
leſti paradiſo, ſit ho-
die ſcãdaloſa, & pia-
rũ aurium offenſiua, & male ſonans.
Et dicitur ꝙ ſic, ratione generalis cõ
ſuetudinis eccleſię, quæ celebrat Aſ-
ſumptionẽ corporis & animę in cæ-
lũ, prout ſic fuiſſe probat Aug. in ſuo
ſermone de Aſsumptione, incipien.
Quia ꝓfũdisſime, & ĩ alio ſermone,
incip. Adeſt nobis dilectisſimi, & ꝓ-
batur in c. alma mater. §. in feſtiuita-
tibus, de ſent. excõmun. lib. 6. & in c.
pronuntiandũ, in uerbo. aſſumpt. de
conſecr. diſt. 3. In his enim, & ſi nihil
certi ſtatueret diuina ſcriptura, mos
populi Dei & inſtituta maiorũ tenẽ
da ſunt. c. ĩ his rebus. 11. diſt. & in re
dubia ad fidẽ & certitudinẽ præuale
ret authoritas eccleſiæ catholicæ. c.
palã. 11. diſt. & ubi lex deficeret, ad
cõſuetudinẽ loci eſſet recurrẽdũ. c.
de quibus, iuncta glo. 20 diſt. & ideo
cõſuetudo in his ſolẽnitatibꝰ aſſum-
ptionis Virginis Mariæ ſpectãda eſt.
Vnde inquit S. Th. Quolib. 2. q. 7. ꝙ
magis debet ſeruari cõſuetudo eccle
ſiæ, q̄ authoritas Auguſtini, uel Hie-
ronymi, aut cuiuſcũq; alterius docto
ris. Et dicebat Hoſtiẽ. in c. ne innita
ris, de cõſti. ꝙ opinio cõmunis & ap
probata habet, quòd corpꝰ Virginis
fuit aſſumptum in cęlum, dicẽs ita
tenere Auguſtinum: Hieronymum
uero nõ ſic aperte locutũ eſſe; immo
dicit, ꝙ nulla ſcriptura aperte de-
ponit de eiꝰ aſſumptione corporali,
vt in epiſtola ad Paulã & Euſtochiũ.
Bal. uero in d. c. ne innitaris, inquit, ꝙ
hodie proximũ eſt hæreſi tenere, ꝙ
nõ ſit aſſumptũ eius corpus: quia ſo
lemnisſimũ feſtũ ſit de Aſſumptione
Virginis, cuius corpus & animã pie
credunt eſſe in paradiſo cæleſti.
2 ¶ Facit etiã ad hoc, quòd hodie te-
nere, quòd donatio Cõſtantini facta
Eccleſię nõ valuerit, non eſt procul
ab hæreſi, inſpecto pręſertim, quod ĩ
extrauaganti Bonifacii incipiẽ. vnã
ſanctã. cõtinetur, ut ſcribit Abbas in
cõſ. 84. uidetur primo, col. 2. lib. 1. Et
grauiꝰ eſſet dicere, nũquàm fuiſſe di-
ctã donationẽ factã a Cõſtãtino Im
peratore eccleſię, quod eſt cõtra tex.
in c. fundamenta eccleſiæ. §. ne autẽ
ipſa, de electio. lib. 6. & ad rationes
temerarias & infructuoſas. quas fa-
cit Laurẽtius Valla in ſuo tracta. de
donatione Conſtantini, late & effica
citer reſpõdet Car. Alex. in c. Cõſtã-
3 tinus. 96. diſt. ¶ Vnde miror, quòd
in lectionibus matutinalis officii de
Aſsũptione Virginis Mariæ, legatur
hodie ſermo B. Hieronymi, cũ ſit op
poſitũ in obiecto. Nã Eccleſia tenet
aſſumptã eſſe cũ corpore in cælum,
& in dictis lectionibus de hoc dubi-
tatur: & ideo cõuenientior eſſet ſer-
mo B. Auguſtini, qui hãc veritatẽ af-
firmat animoſe, & defendit. Nec de-
bet reprehẽſibile iudicari, ſi ſecũdũ
varietatẽ temporũ ſtatuta quãdoq.
mutẽtur humana, p̃ſertim cũ vrgẽs,
uel euidẽs utilitas hoc expoſtulet. c.
nõ debet, de cõſangui. & affi. c. ſciẽ-
dũ 19. diſt. c. erit aũt, diſt. 4. c. quod
ignoret. 22. q. 4. Et pro hoc facit tex.
c. ſi. 24. diſt. ubi dicit, quòd ſicut quæ
dã ſunt, quæ nulla poſſunt ratione di
uelli: ita multa ſunt, quæ aut neceſſi
tate tẽporũ, aut per conſideratiõnẽ
ætatum oportet temperari: illa ſem
per conſideratione ſeruata, ut in his

quę uel dubia ſunt,uel obſcura,id nouerimus ſequendum, quod decretis apoſtolicis non inueniatur aduerſũ.

SVMMARIVM ſuper decimaoctaua quæſtione.

1 *Maria Virgo non fuit mortua, ſed quòd uiua fuit tranſlata ad cæleſtem paradiſum argumentatur. Et die vltima iudicij finalis qui fuerint viui, an ante morientur.*

2 *Mariam Virginem mortuam fuiſſe probatur authoritatibus doctorum authenticorum.*

3 Virginem *Mariã non eſſe mortuã dicere ſcãdaloſum eſt,& ſapiẽs hæreſim: et ibi traditur quid ẽ dicere, ſapere hæreſim.*

4 *Reſurrectionem generalem negare eſt hæreticum.*

5 Veritates *catholicæ non ſunt in dubium reuocandæ.*

6 *Aſſertio ſapiens hæreſim generalis eſt.*

7 Morituri *ſunt omnes, etiam Enoch, qui eſt in paradiſo terreſtri.*

8 *Reſponſio ad contraria,quòd uirgo Maria fuit mortua.*

9 *Mala ueniunt bonis, & malis bona non ſine cauſa.*

10 *Reipublicæ utilitas eſt,vt quis aliquando ſuo iure priuetur.*

11 *Punitur quis ſine culpa ĩ pluribus caſibꝰ.*

12 *Punitur nullus abſque culpa præcedente, niſi propter manifeſtationẽ gloriæ Dei, ut in cæco nato dixit Chriſtus.*

13 *Pœna non debet tenere niſi ſuos authores de æquitate canonica, ſed fallit.*

14 *Pœna priuatiua non autem poſitiua quis punitur pro culpa alterius.*

15 *Pœna poſitiua aliquando quis punitur ob utilitatem reipublicæ.*

16 *Pœna poſitiua aliquando Deus punit aliquos temporaliter.*

17 *Maria Virgo mortua fuit ut conformaretur capiti Chriſto filio eius.*

18 *Adam an fuiſſet moriturus, ſi non peccaſſet.*

19 *Maria Virgo mortua fuit.*

20 *Morientur illi qui uiui reperientur in die uniuerſalis iudicij.*

21 *Exceptio non extenditur, nec ampliat regulam in non exceptuatis.*

22 *Maria Virgo & Chriſtus mortui fuerũt.*

DECIMAOCTAVA QVAESTIO.

1 DEcimooctavo quæro, Vtrũ ſapiat hæreſim dicere, ꝙ Virgo Maria Deiq. genitrix nõ ſubierit mortẽ tẽporalem, ſed ꝙ uiua tranſlata fuerit ad cæleſtem paradiſum. Et primafacie uidetur dicẽdũ, quòd hæc aſſertio ſit uera, quòd Virgo Maria non fuit mortua: quia nõ uidetur repugnare articulo fidei, quòd omnes morituri ſunt,& ꝙ omnes ſunt reſurrecturi. Dicere etiã ꝙ aliquis nõ morietur, & cõſequẽter nõ reſurget,cũ aliqui excipiantur ab huiuſmodi generali ſtatuto, ut ſunt illi q in die uniuerſalis iudicii uiui reperiẽtur, quia nõ moriẽtur;& conſequẽter nõ reſurgẽt(nã reſurrectio eſt reparatio de morte ad uitã)ut latius ſtatim dicã,quod videtur probari.1. ad Cor.15.ubi ſecũdũ aliquos in tex. dicit,Non omnes quidẽ moriemur, ſed omnes immutabimur: quod intelligitur,quia quorũdã opinio fuit, ꝙ nõ omnes homines moriẽtur, ſed ꝙ aliqui in aduentu Chriſti ad iudiciũ uenient uiui, & iſti nõ moriẽtur, ſed iſti immutabũtur in ſtatũ incorruptionis & propter hoc dicunt, ꝙ ille tex.Pau.dicit. Nõ omnes quidẽ dor-

dormiemus, ideſt, moriemur; ſed omnes immutabimur tã boni quàm mali, & tã viui quàm mortui. Vnde ſecũdũ hoc immutatio nõ intelligitur de ſtatu animalitatis ad ſtatũ ſpiritualitatis, ſed de ſtatu corruptionis ad ſtatũ incorruptionis: & hæc litera, nõ omnes moriemur, non eſt contra fidẽ, ut dicit ibi S. Tho. Nã S. Hieronymus ad Marcellã de quinq; quæſtionibus ſcribẽs, inquit, ſanctos qui in fine mundi inueniẽtur, nõ morituros, ſed uiuos aſſumẽdos: & ad hoc uidetur Auguſtinus citare Hieronymũ, dũ inquit in lib. de eccl. dogma. c. 7. ꝙ ſicut aliqui æque catholici & eruditi uiri, qui credũt anima in corpore manẽte, immutandos ad incorruptionẽ & immortalitatẽ eos, qui in aduentu Dñi viui inueniẽdi ſunt, & hoc eis reputari pro reſurrectione ex mortuis, ꝙ mortalitatẽ immutatione deponẽt, nõ morte. Et licet ſecundũ Hieronymũ ad Mineriũ, ille textus apud Græcos bifariã legatur, hoc eſt, Omnes quidẽ nõ dormiem⁹, ſed oẽs immutabimur, & eo mõ quo habet vulgata editio, ſcilicet oẽs qui dẽ reſurgem⁹: tamẽ Hylari⁹ & Chryſoſtomus primo modo legũt, ut ſit ſẽſus, Nõ omnes morituros, oẽs tamẽ immutãdos eſſe: & cũ eo quod Græci legũt cõſentire vidẽtur ea, q̃ diu⁹ Paulus ſcribit 1. ad Theſſ. 4. inquiẽs. Si enim credimus, ꝙ Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus eos qui dormierũt per Ieſum adducet cũ eo. Hoc enim uobis dicim⁹ ĩ uerbo Dñi ꝙ nos qui uiuimus, q reſidui ſumus ĩ aduentu Dñi, nõ præueniemus eosq dormierũt: qm ipſe Dñs in iuſſu & uoce archãgeli deſcẽdet de cælo; & q in Chriſto ſunt, reſurgẽt primi: deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur ſimul rapiemur cũ illis in nubib⁹ obuiã Chriſto in aera, & ſic ſemp cum Dño erimus. Et ſic hæc opinio, ex quo uerba ſacræ ſcripturæ poſsũt ſaluari, nõ eſt ſtatim ut hæretica iudicãda, ſicut nec cõtraria. Ita concludit dñs Guido Carmelita, epiſcopus Maioricen. ĩ dicto tracta. de hæreſibus, charta. 191. in c. incipiẽ. Vir quidam doctus & excellens. Vnde ex his non uidetur dicta aſſertio iudicãda hæreſim ſapiens, cũ nõ contrarietur articulo de vniuerſali reſurrectione, nec dictis Pauli atteſtantis, ꝙ oẽs morituri ſint, cum omnes non morituri ſint; & conſequẽter nõ reſurrecturi, ut patet in his qui reperiẽtur uiui in die uniuerſalis iudicii: & ſufficit hãc dare inſtantiã, ut dicit gl. in c. ſicut urgeri. 1. q. 1. & ſcribitur p moder. ĩ l. ſi creditori. ff. de opi no. nũti.

2 ¶ Sed in cõtrariũ eſt authoritas eccleſiæ, q̃ cõcinit in die glorioſiſsimæ Aſſumptionis ſequentẽ collectã. Venerãda nobis Dñe huius diei feſtiuitas opẽ conferat ſalutarẽ, in qua ſancta Dei genitrix mortẽ ſubiit tẽporalẽ: nec tamẽ mortis nexib⁹ deprimi potuit, quæ filiũ tuũ Dñm noſtrũ de ſe genuit incarnatũ &c. quæ collecta edita fuit a D. Gregorio, ut atteſtatur Gabriel in ſecundo ſermone de Aſsũptione Virginis, in qua manifeſte patet eccleſiã tenere ipſam dominã Virginẽ Deiq. genitricẽ mortuã fuiſſe, & hoc tenent oẽs catholici tractatores, nullo diſcrepãte, quos ego uiderim: & Aug. in ſermone. 2. de Aſsũptione, incipiẽ. Quia profundiſsime, inquit. Memores cõditionis humanæ mortẽ illã, ſcilicet tẽporalẽ, Virginẽ Mariã ſubiiſſe, nõ metuimus dicere, quam idẽ eius filius, qui Deus & homo lege ſortis humanæ ſur-

ſuſtinuit: & hoc quia homo de ei⁹ ſu-
ſceptus & profuſſus eſt utero. Et Hie
ronymus ad Euſtochiũ dicebat. Cũ
profecto nihil cõſtet, niſi ꝙ hodierna
die glorioſa migrau t a corpore. Idẽ
quoq; teſtatur Damaſcenus in duo-
bus ſermonibus, & Diony. in lib. de
diui. nomi. parte. 2. c. 1. inquit, beatũ
Paulum Apoſtolũ interfuiſſe, dũ ipſa
Domina mortua fuit. Eſt ergo cõclu
ſio, ꝙ Virgo Maria & realiter mor-
tua fuit, & ſic generaliter tenetur in
uniuerſo mundo ſine cõtradictore,
prout in eccleſiis in die ſuæ Aſſump-
ptionis glorioſæ repræſentat eccle-
ſia, & ſic eſt tenẽdum: qa ut inquit S.
Aug. in lib. ad inquiſitiones Ianuarij,
& habetur in c. illa aũt. 12. diſtin. Illa
quæ nõ ſcripta, ſed tradita ſunt cuſto
dimus, quæ quidẽ toto orbe terrarũ
obſeruãtur, datur intelligi uel ab ip-
ſis Apoſtolis, uel ex plenariis conci-
liis (quorũ eſt in eccleſia ſaluberri-
ma authoritas) cõmendata atq; ſta
tuta retineri, ſicut id, ꝙ Domini paſ-
ſio, & reſurrectio, & aſcenſio, aduen
tus Spiritusſancti anniuerſaria ſole-
mnitate celebrentur; & ſi quid aliud
tale occurrerit, quod ſeruetur ab uni
uerſis, quocũq; ſe extendit eccleſia.
Idẽ ſcribitur in c. illud, ea. diſt & ĩ c.
3 cũ Marthæ, de celebr. miſſa. ❡ Vnde
hæc aſſertio, ꝙ ipſa Domina nõ fuit
mortua, nõ ſolum eſt ſcandaloſa, ſed
etiã ſapiens hæreſim. Nã illa propo-
ſitio ſecũdũ doctores ſapit hæreſim,
quæ aſſerit dogma pverſum; ex quo
cũ notorio vero, quod negari nõ põt
ſequitur hæreſis proprie dicta, vt pu
ta, hæc propoſitio. Omnis homo exi
ſtens Romæ eſt in peccato mortali,
põt dici ſapere hæreſim: quia ex ea
cũ aliquo vero aſſumpto, videlicet, ꝙ
infans nouiter baptizatus eſt homo
exiſtẽs Romæ, ſequitur quòd infans
nouiter baptizatus ſit in peccato
mortali, quod eſt hæreticũ. Nã in ba
ptiſmo oĩs homo ſiue paruulus, ſiue
magn⁹ moritur peccato, vt teſtatur
Aug. in Enchir. & habetur in c. a par
uulo, de conſe. diſt 4. inquiẽs. A par
uulo recẽter nato vſq; ad decrepitũ
ſenẽ, ſicut null⁹ ꝓhibẽd⁹ eſt a baptiſ
mo, ita nullus eſt, qui nõ peccato mo
riatur in baptiſmo. Idẽ dicitur in c.
regenerãte, ea. diſt. & Card. ſcribit ĩ
d. tracta 2 par. lib. 3. c. 10. dixi ſupra
ĩ hac par. q. 6. & idẽ in effectu definit
Ioã. Mairo in 3. ſent. diſt. 37. q 2. in-
quiẽs, ꝙ proprie ſapiens hæreſim eſt,
ex eius conceſſione, aſſũpto aliquo
quod nõ poteſt rationabiliter nega-
ri, ſequitur in fide hæreſis, & ibi exẽ-
plificat. Sic igitur in propoſito eſt di
cere Virginẽ Mariã nõ eſſe mortuã,
eſt negare vniuerſalẽ reſurrectionẽ,
4 ſed hoc negare eſt hæreticum. ❡ Pri
mũ patet ut in ſymbolo Athanaſii.
Ad cui⁹ aduentũ oẽs homines reſur
gere habent cũ corporibus ſuis &c.
Et qui omnẽ dicit, nullũ excludit. l.
Iulianus. ff. de lega. 3. c. ſi Romanorũ
13. diſt. Sed reſurgere nemo poteſt,
niſi prius moriatur, vt inquit Dama
ſce ĩ 4. lib. Reſurrectio eſt eius quod
cecidit per mortẽ pfecta reparatio:
& S. Th. in 3. par. q. 54 art. 3. inquit.
Reſurrectio eſt reparatio a morte ĩ
vitã Pau. 1. ad Cor. 15. Omnes quidẽ
reſurgemus. 2. Reg. 14. Omnes mori
mur: & Eccl 8 Omnes in corruptio-
ne ſum⁹. ❡ Secũdũ manifeſte patet.
qa cõtradicit ueritati catholicæ pri
mi generis ĩ proprijs terminis: quia
in pfato ſymbolo, & alijs authorita-
tibus ſacræ ſcripturæ cõfiremur vni-
uerſalẽ reſurrectionem, q̃ eſt ueritas
catholica primi generis ĩ canone ſa

cræ

cræ ſcripturæ cõtenta. Nã prout tra
dunt doctores, veritas ca:holica pri
mi grad',ſeu generis ex ſeptẽ,eſt illa
q̃ in canone ſacræ ſcripturæ veteris,
ſeu noui teſtamẽti in ꝓpria verborũ
forma cõtinetur,ut ſupra dixi in q̃õ-
ne quita:& diſtĩguitur ſcd̃m tria gña
credibiliũ, & principali' numerãdũ
eſt gen' credibiliũ eorũ,q̃ antea cre
dũtur q̃ intelligãtur,ut Iſa.7.ſecũdũ
trãslationẽ.70. Niſi credideritis,nõ
intelligetis.Eiuſmodi ſũt q̃ ad articu
los fidei ptinẽt,ex qbus prĩcipaliter
5 fides noſtra depẽdet. ¶ Quòd autẽ
hmõi ueritates in ſacra ſcriptura for
maliter cõtẽtæ ſint catholicæ,mani-
feſtũ eſt, cũ de ueritate ſacræ ſcriptu
ræ nullaten' dubitãdũ ſit.Vnde Aug.
in lib.de unico baptiſmo,& in c.quis
neſciat.9. diſt. inquit. Quis neſciat
ſacrã ſcripturã canonicã tã veteris q̃
noui teſtamẽti certis terminis cõti-
neri,eãq; poſteris oĩm epiſcoporũ li
teris ita ꝓponi,ut de illa oĩno dubita
ri,vel diſceptari nõ posſit vtrũ uerũ,
uel utrũ rectũ ſit quicquid in ea ſcri
ptũ cõſtiterit?Inde ſtãte hac ueritate
te catholica vniuerſalis oĩm mortis
& carnis reſurrectiõis,ſeqtur manife
ſte,ꝙ dicere ipsã dñã Virginẽ Deiq;
genitricẽ nõ fuiſſe mortuã, & ſic viã
vniuerſæ carnis nõ fuiſſe ingreſsã,ſa
pit hæreſim,& præbet ſcãdalũ Chri-
ſti fidelibus incidẽdi in hæreſim pro
prie dictã ex theorica ſupra tradita
cognoſcẽdi aſſertionẽ hæreſim ſapiẽ
tẽ,qa nõ eſſet uerũ oẽs morituros,&
oẽs reſurrecturos, q̃ faciũt ad decla-
rationẽ eorũ,q̃ ſcribũtur ĩ c.accuſa-
6 tus.§.ſane,de hær.lib 6. ¶ Licet aliũ
modũ cognoſcẽdi aliquid ſapiẽs hæ
reſim manifeſte tradant aliq,hoceſt,
qñ attribuitur aliqd creaturæ, quod
eſt creatoris:ut ſi qs inuocet dæmo-
nẽ ad ſciẽdũ futura,uel crederet ſpe
ciẽ hoĩs poſſe mutari ĩ ſpeciẽ belluæ
a dæmone,ut ĩ c.epi, & c.mirũ.26.q.
5.ꝓut late ſcribit dom.de ſctõ Gem.
ĩ cõſ.54.qdã ſacerdos & dicã ĩfra.q.
7 22.¶ Sic igitur fides noſtra habet,ꝙ
oẽs morituri ſumus, & reſurrecturi,
etiã Enoch,q trãslat' eſt ad paradisũ
terreſtrẽ, ut dicũt tractatores catho
lici, Gen.5.& Elias etiã raptus ĩ eũ-
dẽ paradisũ.4.Reg.2.ubi ſecũdũ Hu
go.Car.alimonia Spũſſancti,uel fru-
ctu uitæ ſuſtẽtãtur, inde ambo exitu
ri ad pdicãdũ cõtra pfidiã Antichri
ſti moriẽtur,nã ab eo occidẽtur: qa
ſentẽtia,quã Dñs primis parẽtib' in
flixit,In quocũq; die comederis,Ge
ne.2.in oẽs,quocũq; mõ naſcãtur ex
Adã,pmeabit,etiã in Chriſto. ps.88.
Quis eſt homo q uiuet,& nõ uidebit
mortẽ?uerba ſũt S.Th.ad Heb.11.lec.
2.Cõueniẽs.n.decẽsq; fuit ad multas
extirpãdas hęreſes,ipsã glorioſã Vir
ginẽ mortẽ ſubiiſſe tẽporalẽ,ꝓut la-
te explicat Berna.de Buſtis ĩ ſuo ma
ri.11.par.ſer.1.quarta par.Nõ obſtat,
ꝙ Virgo nõ habuit peccatũ,ergo nõ
debuit mori:qa ut dicit Hoſtiẽ. in c.
cognoſcẽtes,de cõſt.Qui caruit cul-
pa, careat me iudice pœna. de quo ĩ
c.ſine culpa, de reg.iu.lib.6.tũc dici
tur Deut.25. Pro mẽſura delicti erit
& plagarũ modus: p pea dicitur,ꝙ q
cũq; ſtultus eſt ĩ culpa, erit ſapiẽs in
pœna.C.qa ea.38.diſt.& ꝙ pœna ſeq
debeat ſuos authores &cęt.Ad hęc di
co,ꝙ hoc nõ ſeqtur,& ſufficit dare ĩ-
ſtãtiã c.ſicut urgeri.1.q 1.l.ſi credito
ri ff.de ope.nou.nũc.nã nõ ſẽp De'
infert pœnã ꝓ culpa:qa infortunia,q̃
ĩ hoc mũdo accidũt,cõmunia ſũt bo
nis & malis. Rationẽ annectit Aug.
de ciu.Dei lib.1.c.8.& quãuis Hiero
ny.dicat. Quicqd patimur,peccata
noſtra meruerũt hoc tñ gñr dictũ ẽ
de merito actualis,uel orignalis cul-

O pæ

pꝫ ꝓcedēte,uel ī pſona,uel in nā: ſic
Iob grauisſime punit⁹ fuit, ut freq̄n-
ter īqt B.Greg.ī ſuo li.Mor.& ī epiſt.
9 ſup Iob.c.10. Quinimo,īqt Nic.đLy
ra ī ꝑfatiōe ſup li.Iob.ī fi.ꝙ aliqñ in
ꝑsēti malis eueniūt bona,& iuſtis ad
uerſa, ſecūdū ordinē diuinę ꝓuiden
tię,ut patet ī diſcurſu illi⁹ libri: īde ē
ꝙ pœna ſeqtur culpā nō ei⁹ q punit,
ſed illi⁹ ꝓ quo ille q pœnas patitur ſa
tisfacit; & ita fuit ī Chriſto patiēte
mortē,ut exponūt catholici doct.ſu-
ꝑ ꝑs.21.ibi.Lōge a ſalute mea uerba
delictorū meorū īter quos dicit Aug.
Quorū delictorū? đ quo dictū ē. Qui
pctū nō fecit, nec īuēt⁹ eſt dol⁹ ī ore
ei⁹.Q̄uo ergo dicit,delictorū meorū
niſi qa ꝓ delictis nr̄is ꝓcatur, & deli
cta noſtra ſua fecit,ut iuſtitiā ſuā no-
ſtrā īiuſtitiā faceret? īde dicebat Eſa.
53.Propter ſcelus populi mei ꝑcusſi
eū.Nō eſt ergo īcōueniēs,ꝙ qs punia
tur ſine culpa,non tñ ſine cā,ut dicit
gl.in antiq. de priuil. c. cognoſcētes
de cōſt.Facit c.qm̄ frequēter.§ ſi ue
ro aliter,ī fi.ibi, ſine culpa,ſed nō ſi-
ne cā,ut lite nō cōteſta.gl.ī c.reuocā
10 tes.22.diſt. Hinc eſt, ꝙ ꝑꝑ utilitatē
publicā qs ſuo iure ſine culpa priua-
tur.l.itē ſi uerberatū.ff.de rei uēdi.l.
Luci⁹.ff.de euictio.& ualet ſtatutū,ꝙ
unus pro alio teneatur,ſecūdū cōem
opinionē Bar. & aliorū in l.iure ꝓui
ſum.C.de fabricē.lib.11.l.ſancimus,
ubi Bal.C.de pœnis,And.Siculus,&
Decius ī d.c.cognoſcētes. Alexā.de
Imo.ī l.ſępe,col.4.ff.de re iud.l.de q
b⁹.ff.de legib.Ang.Aret.& d.Iaſ in §.
actiones,inſt.de actio.ꝓut ī caſu no
tabili cēſent doct.ut cōſanguinei te
neātur ꝓ aliis cōſanguineis delinq̄n
tib⁹,ut ſcribit Petrus de Anch.ī c.1.
col.8.uerſ.q̄ro etiā ſcriptū ē de cōſt.
de quo Sicul. & alii mētionē faciūt ī
d.c.cognoſcētes, Fely.ī c.ius gñale.
1.diſt.col.fi.Deci⁹ ī cōſi.64.diligēter
11 & ꝓ uirib⁹,col.2.In plurib⁹.n.caſib⁹
Deus puniuit alios ob aliorū culpā,
ut paruulos Sodomitarū,quos nō ex
cuſauit ignorātia, qn ꝓ paterno ſce
lere cæleſti igne cōſumerentur. Hūc
& alios caſus ſcribūt doct.ī c.eccle-
ſia.1.q.Facit.c.felicis.§.fi.ff.de pœ-
nis,li.6.c.mulier.15.q.1.Hinc ꝑꝑ cō
munitatis delictū ciuitas priuatur di
gnitate pōtificali,ꝓut ibi ſcribūt Io.
And. & alii moder.etiā ī l.ciuitas.ff.
ſi cer.peta.Frā.de Aret.ī cōſ.165.ſi-
cut Ioā.dicit: ſic filius ꝓ patre puni-
tur aliqñ.c.ad aures.de pœnis,c.uer
gētis,de hęret.Saly.ī d.l.ſancimus,&
ī l.quiſqs.C.ad l.Iul.maieſt.c.ſtatu-
tū,de hæret.lib.6. Pro his facit dictū
Valer.Max.đ neglecta religione,c.4.
inqentis,Dionyſiū ſacrilegū,deoſq.
cōtemnētē,non fuiſſe punitū a diis,
ſed puniti fuerūt ei⁹ filii ꝑꝑ delictū
patris.Facit c.ad ſuccidēdos,đ ſchiſ
12 ma.lib.6.Sic ergo qñ nulla culpa ꝓcē
dit patris,uel matris,nullus ſine cul-
pa punitur, niſi ut manifeſtetur glo-
ria Dei noſtri,ut ī cæco nato,& ſic ſi
primi parētes nō peccaſſent, nō fuiſ-
ſēt mortui ipſi,nec poſteri, ſed trāſ-
lati fuiſſēt ad paradisū cæleſtē, ut di
cit Aug. Sed qa culpa ꝓcesſit, nō eſt
incōueniēs ex edicto Dei alios īcul-
pabiles puniri, ſic.n.q̄s punitur ꝑꝑ
culpā ab aliis cōmiſſā.l.milites.§.de
cē.ff.đ noxali.ut īqt Bal.ī d.c.cogno
13 ſcētes. Vñ licet de æqtate pœna nō
debeat tenere niſi ſuos authores,ut ī
d.c.q̄ſiſti,& d.l.ſancim⁹: tñ cōtra hāc
æqtatē ſæpe iuris rigor ex cauſa ſta-
tuit, ut dicit gl.in d.c.ius gñale,diſt.
1.Inno.ī c.grauē,de ſent.excom.Ol-
dra.in cōſ.66.an ex delicto admini-
ſtratorū.Dy.ī c.nō debet,de reg.iu.
li.6.Abb.& Ioā.de Ana.ī c.uergētis,
de hæret.Hinc ſūt plures caſus,ī qb⁹
filius

fili⁹ punitur ꝓ patre,quos ſcribit Ar
chi.ĩ c.q bona,col.pe.uerſ ſed fallit
regula.17 q.1.Car.Alex.ĩ c.ſatis.56.
14 diſt. Et ut aliqs ꝓ alio puniatur,& ſi
li⁹ ꝓ patre, faciliter ꝓcedit in pœna
damni, ꝓut iura deſup allegata mili
tãt:qa ſecũdũ Alex.de Ales,uerſ⁹ ha
betur,qs pœna dãmni punitur? Pau-
ꝑtas, odiũ, fauor, uitiũ, ſcel⁹, ordo, p
ſonas ſpoliãt, & loca iure ſuo:quẽ ci
tat Car. de Turre cre.ĩ d. c.i⁹ gñale,
& gl.ĩ d.c. cognõſcẽtes, & d.c.anti-
qua.Sed ut qs puniat pœna poſitiua,
ſeu corpis afflictiua ꝓ alio ſine cul-
pa, ẽt cõcurrẽte cã, iudiciũ humanũ
nõ dictat,ut notat.Bal.ĩ rub.C.res ĩ-
ter alios, col.1.uerſ.itẽ nota p cõſue
tudinẽ.Bal.ĩ l.1.col.1.uer.2.reuoco.
C. ne fili⁹ ꝓ patre,tradit Alex.in d.l.
ſępe,col.4.uer.ex qua ratiõe cũ aliis
ut ſcribit Sicul,ĩ d.c.cognoſcentes,
col.3.& fundãt ſe ĩ gl.ĩ uerbo ſuppli
ciũ, ĩ c.hõ.23.q.5.q̃ ĩqt,ꝙ qs nõ põt
ſe obligare ad pœnã corpalẽ ꝓ alio:
de qua meminit Cepo. ĩ l.ſi fugitiui,
col.10.C.de ſerui.fugi.Bal.ĩ l.Iulian⁹
2. lectu.ĩ fi.ff.qui ſatiſda.coga.qd̃ fir
mat S.Th.ĩ 2.2.q.108.ar.4.ꝙ nunq̃ ſe
cũdũ humanũ iudicium aliqs debet
puniri ſine culpa pœna flagelli ut oc
cidatur, mutiletur, uel uerberetur:
pœna aũt dãni punitur aliqs etiã ſe-
cũdũ humanũ iudiciũ ſine culpa, ſed
15 nõ ſine cã, ut ẽ ꝓxime dictũ. Verũ ẽ
tñ,ꝙ nõnũq̃ cõſuetudine,uel ſtatuto
ĩtroducitur,ut qs ſine culpa, nõ tñ ſi
ne cã puniatur, etiã pœna afflictiua
ꝓ delicto alteri⁹, ut ĩ repub. tuti⁹ ui-
uatur,& a delictis abſtineatur ꝓut ĩ
caſu decreti Mediol.cõſuluit Dec.in
d cõſ.64.& ĩ alio caſu Ang.de Peru.ĩ
cõſ.63.nobilis miles. ad Iaſo. ĩ l.ſiqs
ĩ ſuo.§.legis.C de inof.teſt.Bar.ĩ d l.
iure pmiſſũ,& ibi Io.de Plate. C.de
fabricẽ.li.11.Petr⁹ de Anch.in d.c.1.
& late moderni ĩ d.c.cognoſcẽtes,&
16 Fely.ĩ d.c.1.ius gñale.Sed quicqd in
hoc ultimo caſu eſſet dicẽdũ de iure
humano, ꝓuidẽtia tñ diuina nõnũq̃
aliquos punit tpaliter pœna afflicti-
ua mortis corpalis,nõ aũt ęternę,cũ
ſciat qd unicuiq; cõueniat.Gl.eſt no
tabilis ĩ uerbo ſecuta, ĩ authe.ut oẽs
obediãt iud.in prin. col.5. iũcto illo
tex. quã allegat Sicul.ĩ d.c.cognoſcẽ
tes,col.4.& Ang.de Peru.ĩ d.cõſ.col.
fi & Inno.ĩ d.c.grauẽ,ĩqt ꝙ unus pro
alio punitur a Deo corpaliter,q no-
uit abſcõdita pſentia, & futura. Idẽ
S.Th.ĩ d.art.& late habetur ĩ d.c.ec-
cleſia.ꝓ qb⁹ facit illud Hiere.31.Pa
tres comederũt uuã acerbã,& dẽtes
filiorũ obſtupuerũt.Facit.c.niſi cum
pridẽ.§.ꝓ graui quoq;ſcãdalo,de re
17 nũt. Sic igitur cõueniẽs fuit Beatã
Virginem Mariã mori,ꝓut allegati
docto.cẽsẽt,& ut etiã ſe cõformaret
cũ filio ſuo:qa mẽbra caput ſequũt.
l.cũ ĩ diuerſis.ff.de religio.& ſũptib⁹
funerũ. Chriſt⁹ aũt caput eſt toti⁹ ec
cleſiæ.Pau.ad Coloſſ.1.Facit, qa ſi id
de quo minus uidetur ineſſe,ineſt;&
id de quo magis, ut dicit gl. ĩ c.cũ in
iũctis,de electio.ſed cũ de Chriſto di
cat ſcriptura,ꝙ pctm̃ nõ fecit, nec ĩ-
uẽt⁹ eſt dol⁹ ĩ ore ei⁹. 1.Pet.2. nec ab
Adã deſcẽdat p lineã ſeminalẽ, ſed
uirtute Spũſcĩ ei⁹ ſanctiſſimũ corp⁹
ex puriſſimis ſãguinib⁹ Virginis ĩ ei⁹
utero formatũ fuerit,ut ĩqt Damaſc.
li.3.c.38.& cãtet eccleſia,Nõ ex uiri
li ſemine,ſed myſtico ſpiramine Ver
bũ caro factũ eſt,ſicq; ex ipſa genera
tione nulli fuerit obnoxi⁹ peccato,
iuxta illud Luc.1.Spũſſanctus ſupue-
niet in te,& uirtus altiſſimi obũbra-
bit tibi,& ſic de ei⁹ morte magis erat
dubitãdũ,an fuiſſet mortu⁹,ſi nõ fuiſ
ſet crucifixus,q̃ de morte ipſius geni
tricis Mariæ: qa de Chriſto dicit Au

gu.ĩ lib.2. de baptiſmo paruulorũ c.
29.ꝙ ſi Chriſt⁹ nõ fuiſſet occiſ⁹, mor
tuus tamẽ fuiſſet,& ſenio defeciſſet,
quẽ citat Sco.in.3.diſt. 16.q.2.& ibi
S.Th.diſt.16.art.2.& moderniores ſe
quũtur, & gl.hoc expreſſe dicit, quã
oẽs referũt in Cle.1.in uerbo,paſſibi
lẽ, de ſũma Tri. hoc tamẽ nõ fuiſſet
ex neceſſitate ſuæ conditionis, qa a
peccato ĩmunis,ſed ex ſua uolũtate,
de noſtra ĩfirmitate ponẽs taberna-
culũ ſuũ in ſole.ſ.ſub tẽporali muta-
bilitate & labore,ut inqt Mag.ſent.
li.3.diſt.16.c.1. & ibi ultra alios hoc
dicit S.Bona.q.3.Coueniẽs ergo fuit
ut ipſa Dei genitrix moreretur ſecũ-
dũ legẽ mortis cõmunẽ, a qua nõ ap
paret excepta,ſicut & Chriſtus mor-
tuus fuiſſet,cũ mẽbra a capite nõ li-
ceat diſcedere.c.cũ nõ liceat, de ꝑ-
ſcript. Vnde dicit S.Th.ĩ 3.par.q.27.
ar.3.ad pri.ꝙ Virgo Maria ut filio cõ
formaretur,nõ fuit liberata a morte,
& aliis pœnalitatibus:& S.Bona.ĩ.3.
diſt.inquit,ꝙ nõ fuit decẽs filiũ Dei
habere matrẽ ĩmortalẽ, cũ ipſe eſſet
18 mortalis. Mors.n.ꝓuenit in primos
parẽtes pp peccatũ,ut in authorita-
tibus ſupra allegatis:& idẽ dicit Pau.
ad Ro.8.ꝙ corp⁹ mortuũ eſt pp pec
catũ: qnĩmo ſiqs diceret, Adã primũ
hoĩem factũ ita ut ſiue peccaret,ſiue
nõ peccaret,moreretur in corpore,
hoceſt,de corpore exiret,nõ pecca-
ti merito,ſed neceſſitate naturę,ana
thema eſſet, vt dicit tex.in c.placuit,
de cõſ. diſt.4.& illud dictũ qđ cõiter
Auguſtino attribuitur,ꝙ ſi Adã non
peccaſſet,ſenio defeciſſet, ĩtelligitur
.i. in ſenio defeciſſet, quaſi dicat,nõ
ꝓueniſſet ad ſeniũ: qa ſẽp fuiſſet ĩ iu
uentute,ut ibi dicit gl.quã ibi Car.ſe
qtur,& alibi dicebat Aug.de baptiſ-
mo paruulorũ, lib.1.c.2.ꝓinde ſi nõ
peccaſſet Adã,nõ erat ſpoliãdus cor
pore, ſed ſupueſtiẽdus ĩmortalitate
& ĩcorruptiõe, vt abſorberetur mor
tale a vita.i.ab aĩali ad ſpũale trãſiret
& clarius hæc declarãdo dicebat Ar
ch.in d.c.placuit,ꝙ prim⁹ homo an-
te peccatũ factus fuit mortalis,& im
mortalis:mortalis ſecũdũ corpus,qa
mori poterat: ĩmortalis, qa poterat
nõ mori, eius tñ mortalitas nõ erat
neceſſitas moriendi, ſed poſſibilitas
moriẽdi.Similiter ei⁹ ĩmortalitas nõ
erat ĩpoſſibilitas moriẽdi,ſed poſſi-
bilitas moriẽdi: ſed poſt peccatũ fa-
ct⁹ eſt mortalis.i. neceſſitati moriẽ-
di ſubiect⁹: in alia uero uita eſt ĩmor
talis.i.potẽs nõ mori,& ita prim⁹ ho
mo comedẽdo de ligno vetito pecca
19 uit. Vnde licet ipſa dña Virgo Maria
decorata fuerit multis & inenarrabi
libus gratiis,& beneficiis,ex quo nõ
repitur priuilegiata ĩ hoc,& ab hac
regula excepta,ꝙ mori nõ debuerit
nec de hoc habem⁹ teſtes a ſacra ſcri
ptura,uel doctorib⁹ authenticis,nec
ab eccleſia; ſeqtur ꝙ in legẽ generali
de morte debuit cõphẽdi: quinĩmo
uidemus ubiq; in die ſuæ glorioſæ Aſ
ſũptionis ĩ eccleſiis repñtari eius
mortẽ,qñ defertur illi⁹ imago, ĩ qua
ei⁹ mors deſignatur, qua trãſiuit de
hoc mũdo cũ ei⁹ reſurrectione,& cor
poris & aĩæ triũphãtis aſſũptione in
cæleſtia regna, ꝓut atteſtatur cõſue
tudo:& eccleſię tractatores unanimi
ter ſcribũt, quorũ paulo ante memi
nim⁹:& ab hoc nõ eſt recedẽdũ, niſi
Deus aliter reuelaret, cui⁹ cõtrariũ
aſſerere ſcãdaloſũ & temerariũ eſt,
& hæreſim ſapiẽs:& hæ nouitates ple
rũq; pariũt diſcordiã.c.cũ cõſuetu-
20 dines,de cõſuetudine. Nec obſtat ꝙ
illi q repiẽtur uiui in die uniuerſalis
iudicii,nõ moriẽtur ſecũdũ aliquorũ
opinionẽ: qa ad hoc dicẽdũ eſt, ſecũ
dũ S.Th.1.ad Cor.15.lect.8.ꝙ eccle
ſia

ſia magis acceptat aliã literã, ꝙ oẽs moriemur, ſiue oẽs reſurgem᷑: quia oẽs moriẽtur, etiã ſi ſint tũc aliq uiui, quod ibi tenet gl. interlinearis, dicẽs. Oẽs reſurgemus tã boni q̃ mali: qa etiã uiui reperti Chriſto ueniẽte morientur: & dicit idẽ S. Th. i. 1. 2. q. 81. art. 3. ad primũ, ꝙ probabilius & cõueniẽtius tenetur, ꝙ oẽs illi, q ĩ aduentu Dñi repientur, morientur, & poſt reſurgẽt. Inde Ricar. ĩ 4. diſt. 43. q. 5. inquit, ꝙ illa opinio, ꝙ nõ moriẽtur, uidetur cõtra ſacrã ſcripturã: qa ut habetur ad Heb. 9. Statutũ eſt hoĩbus ſemel mori; ſed oẽs obligãtur ad ſtatutũ q nõ excipiũtur. Cũ ergo ſcriptura ſacra nullũ excipiat ab iſto ſtatuto, ergo oẽs morientur. Ad illud Hieronymi reſpõdet, ꝙ ꝓ tãto Hieronym᷑ dicit illos nõ morituros, qa raptim moriẽtur & ſtatim reſurgẽt: uel põt dici, Hieron. illius opinionis fuiſſe, nec tamẽ ex hoc hæreſim ĩcurriſſe: qa (ut inquit Aug. in d. lib. de eccle. dogma.) quolibet qs acquieſcat, hoceſt, ſiue moriãtur illi, ſiue rapiãt, nõ eſt hæretic᷑, niſi ex cõtẽtione hæreticus fiat. Nec obſtat, quod inquit Pau. 1. ad Theſſ. 4. qa, ut ibi dicit. S. Th. illi q inueniẽtur uiui tpe illo, quo Chriſtus veniet ad iudiciũ, ĩ illo momẽto tpis moriẽtur, & ſtatĩ reſurgẽt: & ideo pp modicã interpollationẽ reputãtur uiuẽtes, & ita intelligitur authoritas Pauli pp illud quod ipſe dicit. Oẽs quidẽ reſurgem᷑, ut habet uulgata editio, cũ qua etiã græca cõcordat, quã tenet ibi. S. Ambroſi᷑. Et hãc opinionẽ ap̃bat Aug. in 22. li. de ciu. Dei. c. 20. quẽ refert Mag. ĩ 4. diſt. 43. c. 5. Et licet ſit altera editio aliud dicẽs. ſ. Oẽs quidẽ nõ dormiemus (nã ut dixi bifariã legitur apud græcos) ipſe tñ Hieron. p̃fert uulgatã editionem alteri. Prꝗterea, eſto ꝙ illa opinio Hieron. eſſet verior, tenereturq́. a catholicis tractatorib᷑. & ſic ꝙ illi q repiẽtur uiui, ſint excepti ab illo ſtatuto generali de morte & reſurrectione, dicẽdũ eſt, ꝙ illa exceptio intelligẽda eſſet ĩ terminis, ĩ qb᷑ loqtur, hoceſt, de illis q in die illa repientur, & nõ de illis q fuerũt multo ante

21 illũ diẽ. Inde dicim᷑, ꝙ exceptio nõ extẽdit, nec ampliat regulã in caſib᷑ nõ exceptis, p̃ſertim qñ exceptio ꝓcedit taxatiue, ut notat Bal. ĩ l. ita nobis, col. 1. C. de adulterijs. l. itẽ uidendũ. § fi. de pet. hęred. l. 1. §. ſed excipiũtur. ff. de ferijs, & priuilegiũ aliqb᷑ cõceſſũ ad alias pſonas nõ extẽditur, etiã ex identitate rationis, ita ꝙ in priuilegiis nõ ꝓceditur de ſimilib᷑ ad ſimilia, ſicut eſt ĩ iure cõi, ut notat Ant. de But. in c. ſane, de priuilegiis, ſcribit Bal. in l. 1. ĩ prĩ. C. de legib᷑, dicẽs, ꝙ priuilegiũ nõ extẽditur ad aliã pſonã, nec ad aliũ locũ, qa eſt ſtricti iuris. notat Dom. ĩ c. ne aliq, đ hære. li. 6. Car. ĩ cõſ. 135. puto filias, col. fi. Bal. in l. nõ tãtũ. §. nõ oĩa ff de excuſ. tuto. Ang. ĩ cõſ. 262. qm dictũ priuilegiũ, & ſic dicta exceptio, ſeu priuilegiũ, qđ ponit Hieron. taxatĩue de illis q uiui repiẽtur in dicta die ad alios qui fuerũt ante illũ diẽ nõ ẽ extẽdẽdũ: & ſic ĩ ꝓpoſito, qa cũ Virgo Maria fuerit lõge ante aduẽtum Xpi, ĩ iudiciũ, ĩ generali edicto mortis & reſurrectionis cõphẽſa fuit.

22 Cõcludẽdo igitur dico, ꝙ ob redẽptionẽ noſtrã mors Chriſti, & paſſio ex ordinatiõe diuina neceſſarię erãt cũ ſine ea parcere humano gñi diuina iuſtitia nollet: ideo Chriſt᷑ corp᷑ paſſibile & mortale neceſſario habere debuit: qa, ut inqt Aug li. 8. de Tri. c. 13. diabol᷑ iuſtitia ſupãd᷑ fuit, nõ potẽtia Dei, ut hoẽs imitãtes Chriſtũ, iuſtitia q̃rerẽt diabolũ uĩcere, nõ potentiã,

tẽtia. Intemerata itidẽ Virgo, cũ filiũ paſſibilẽ & mortalẽ genitura eẽt, q cũ ea una caro futur' erat, & ab ĩpaſſibili & ĩmortali paſſibile & mortale nãliter ꝓcedere nõ poſſet, mortalis quoq; fuit. Quare tã materq̃ fili' mortui sũt. Dẽide ipſa Virgo ĩmaculata, mox ut mortua ẽ, reſurrexit, & ad cęlũ empyreũ aſsũpta ĩ regni cœleſtis ſolio ſublimata, atq; ad dexterã filii ſedẽs ĩ aĩa in cœlũ & corpe regnat, ut ĩqt D. Augu. & ppea pſalmiſta ait ps. 44. Aſtitit regĩa a dextris tuis ĩueſtitu đ aurato ubi p ueſtimẽtũ aureũ glã ſupna, atq; excellẽtiſſima corpis qđ aĩę ĩdumẽtũ ẽ, exprimit. & hoc figuratũ fuit in throno matris Salo. Regis, q̃ ſedit ad dexterã ei'. 3. Reg. 2.

SVMMARIVM
super decimanona quæſtione.

1 *Infantes decedẽtes in uteris matrum, uel*
in exitu a uulua ſine baptiſmo, an ſaluẽ-
tur precibus propinquorum.
2 *Infantes in uteris maternis decedentes nõ*
ſaluari precibus propinquorum.
3 *Infantes decedentes ſine baptiſmo qua pœ*
4 *na puniuntur. Stat' triplex hoĩs cõſide-*
5 *ratur poſt aĩæ infuſionẽ. Infantes ĩ uteris*
maternis decedẽtes quare nõ ſaluantur.
6 *Infantes in uteris maternis decedentes an*
ſaluẽtur, uel nõ. Diſtinctio noua & nota
7 *bilis ſit ab aliis incogitata. Paruulo exi-*
ſtenti in utero matris, non eſt traditũ re-
medium expiationis a peccato originali.
8 *Infans, qui nõ eſt extra uterũ, quare nõ poſ*
9 *ſit baptizari. Infantib' exiſtẽtibus in ute-*
ris maternis, quare De' nõ adbibuit reme-
10 *diũ. Infantes in uteris maternis, quando*
11 *cõtrahunt originale peccatũ. Infantibus*
uterinis quare nõ eſt prouiſũ de remedio.
12 *Ratio diuinorũ ſecretorũ nõ eſt quærẽda.*
13 *Baptiſmus an ſit triplex, uel unus, q̃uo in-*
14 *telligatur. Baptiſmus qualis põt ſuffraga*
ri pueris exiſtentibus in uteris maternis,
15 *& ibi morientibus. Baptiſmus hoc opatur*
in lege euãgelica, qđ olim opabatur cir-
16 *cũciſio apud ueteres. Infans ductus ad ba*
ptiſmũ ſi moriatur ĩ uia non ſaluatur, &
ideo nõ ẽ ſepeliẽdus in eccleſiaſtica ſepul
17 *tura. Motus fidei an requirebatur tpe le*
18 *gis antiquæ in parẽtibus infantis. Paruu*
li in ueteri teſtamẽto an erãt melioris cõ
ditionis tpe legis ueteris, quã tpore legis
19 *euãgelicæ. Paruuli ante octauum die taxatũ circũciſioni, an ſaluabãtur ſi morie-*
bãtur ante octauũ diem, ſecus eſt in lege
20 *euãgelica. Cõſequẽtia nõ eſt bona dicere*
ꝙ infantes ĩ lege ueteri ante octauũ diẽ
decedẽtes incircũciſi ſaluabãtur, ergo idẽ
ſit in infantib. decedẽtibus ſine baptiſmo
21 *ĩ lege euãgelica. Infantes occiſi pro Chri*
22 *ſto baptizãtur baptiſmo sãguinis. Baptiſ*
mati beneficiũ non cõmunicatur niſi nato
extra uterũ. & cui nõ cõueniunt uerba le-
23 *gis, nec illi' diſpoſitio Sãctificati in utero*
ideſt, emẽdati a peccato originali qui ſint.
24 *Argumẽtum de ſimilibus ad ſimilia nõ ba*
25 *bet locũ ĩ priuilegiỹ. Peccati originalis re*
media ceſſauerunt uenẽte lege euãgelica.
26 *Infantes ſine baptiſmo decedentes nõ ſal-*
uantur fide parentum.

DECIMANONA QVAESTIO.

1 DECIMONONO QVAERO, An ſtãte lege euãgelica ꝓut ſtat, ſit dicẽdũ ꝙ ĩfãtes chriãnorũ decedẽtes ĩ uteris maternis ſine baptiſmo p̃cib', fide, ſeu bñdictiõe parẽtũ expiẽt a pctõ origiali, taliter ꝙ ſic decedẽtes credẽdũ ſit illos ſaluos fieri. Et p̃ĩa facie dicẽdũ vr. ꝙ ſic. Nã nũq̃ defuit bonitas medici, & uolũtas curãdi: ergo exiſtẽte morbo parata fuit medicina, atteſtãte hoc Hu. đ S. Vict. ĩqẽte. Q̃ncũq; fuit morb' fuit medicina morbi, ut refert. S. Th. ĩ 4. diſt. 1. q. 1. ar. 2. q. 3. Vñ cũ ĩ ĩfuſiõe aĩæ ſtatĩ ipſa aĩa cõtrahat pctm̃ origiale, igiẽ ſtatĩ parata uide medicĩa ex cõgruẽtia bonitatis ipſi' medici. Scđo, nulli ſtatui hoĩs p̃cludit uia ſalutis ab eo, q uult oẽs hoẽs ſaluos fieri, q quoq; ꝓptior ẽ ad miſerẽdũ, q̃

ad puniẽdũ,ut dñt doct.ĩ 4.diſt.4 q.2. ſed paruuli ĩuteris mr̃nis clauſi hoẽs sũt cũ iã ſint aĩã rõalẽ ſortiti,& sũt ĩ piculo aĩarũ ſuarũ pp origĩale pctm̃ cõtractũ,& corpuſculi teneritudinẽ. ergo illis ſicut cæteris ſtatib⁹ uidetĩ q̃ ſit de remedio ſalutis puiſũ. Tertio, ſcribit ps.26.uer. Adiutor me⁹ eſto,ne dereliquas me,neq; deſpicias me De⁹ ſalutaris me⁹,p gl.q̃ dicit. Fruſtra creaſti & recreaſti, ſi mortales deſpicis, qđ nõ dẽs,qa nõ mea ppria,ſed parẽtalis culpa ẽ,qua ĩ hãc mortalitatẽ decidi. Igit cũ oẽs paruuli parẽtali cl'pa ceciderĩt ĩ hãc mortalitatẽ, vr̃ q̃ nõ dẽat Dñs illos deſpicere,ĩmo adiutoriũ pſtare. Quarto,ĩ caſu neceſſitatis vr̃ ſufficere baptiſm⁹ ĩ uoto parẽtũ, pcipue cũ aliquo ſigno exteriori:& hoc ſuaderi vr̃ ex authoritate Greg. ĩ 4. mor. ĩquiẽtis. Qđ apud nos ualet aqua baptiſmi,hoc egit apud ueteres uel p paruulis ſola fides,uel p maiorib⁹ uirt⁹ ſacrificii,uel p his q ex Abrahæ ſtirpe pdierũt, myſteriũ circũciſionis,ut refert Mag ĩ.4.diſt.1. & habet ĩ c.qđ apte,de cõſe.diſt.4. Vñ ſic argui. Fides ſola ueterũ nõ fuit maioris uirtutis apud ueteres, q̃ apud nos,ac p hoc nõ pl⁹ potuit neceſſitatis urgẽte articulo ſubuenire tunc q̃ nũc:ſed tũc deficiẽte paruulis pprio ſalutis auxilio,parẽtũ fides p paruulo ſola ſufficiebat.ergo nũc qñ paruulo deeſt ppriũ ſalutis remediũ,qđ ẽ baptiſm⁹,& ideo ſola parẽtũ fides paruulũ Deo offerẽs,uĩ ſufficere ad ſalutẽ paruuli exiſtentis in materno utero. Quĩto facit,qa ĩ lege ueteri ſi aliqñ ĩfãtes decedebãt incircũciſi ante diẽ octauũ, ſecũdũ pbabiliorẽ opinionẽ, ſaluabãt p bñdictionẽ. ſeu oblationẽ aliquã. qm̃ ex lege circũciſionis non sũt redditi mares deterioris cõditiõis q̃ femĩæ,quas cõſtat ante octauũ diẽ potuiſſe cõſeq remediũ cõtra pcti origĩalis maculã. Sicut ig' ĩcircũciſi tũc ĩfãtes pp ĩpoſſibilitatẽ circũciſiõis ĩ fide parẽtũ ſaluari poterãt, ita uĩ q̃ nũc nõ baptizati. Pro hoc facit. Nã ſicut in lege euãgelica habem⁹, Io.3. Niſi qs renat⁹ fuerit ex aqua & Spũſctõ, nõ ĩtrabit ĩ regnũ Dei:ſic Gen.17 dicit. Aĩa cui⁹ pputii caro circũciſa nõ fuerit, pibit de populo ſuo,qa pactũ meũ irritũ fecit. Sicut ergo illi ſaluabãtur, q moriebãt ante octauũ diẽ ĩcircũciſi, nã antea nõ poterãt circũcidi. ita pariter dicẽdũ uĩ de iſtis pueris uterinis, ex quo nõ poterãt baptizari, q̃ ſaluẽt. ne ſequatur, q̃ lex euãgelica ſit durior lege moſayca, cũ ſit lex amoris, illa uero rigoris. Sexto illa authoritas. Io.3 Niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua & Spũ ſctõ, nõ ĩtrabit ĩ regnũ Dei, vr̃ q̃ ſolũ loquatur de natis extra uterũ, nõ añt de uterinis, & ſic q̃ nat⁹ de matre, niſi renaſcatur, nõ ĩtrabit ĩ regnũ cælorũ. ergo nõ obligat ad baptiſmũ niſi natos, & nõ illos q nõ sũt nati, ergo vr̃ q̃ nõ nati ſaluẽtur, ſicut illi q moriebãtur ĩcircũciſi ante diẽ octauũ. Septimo, hoc factũ eſſe aliqñ atteſtatur ſacra ſcriptura, ut Hier. 1. Anteq̃ exires de uulua, ſctĩficaui te & ĩ Ioãne Baptiſta Luc.1. ibi. Et Spũſctõ replebit adhuc ex utero matris ſuæ: & idẽ aliq putãt de Iacob, ut dicit Mag. ĩ 4 d.6 c.2. & idẽ đ sãſone, ut Iud.13. Facit qđ dicitur Matth.9 q̃ deferẽtib⁹ paralyticũ curãdũ ad Ieſũ, uidens Ieſus fidẽ illorũ, miſert⁹ eſt ei⁹, & curauit illũ nõ ſolũ ĩ corpe, ſed ĩ aĩa, ut dicũt doctores. Si ergo adulto potuit ualere fides aliorũ ad emundationẽ actualis peccati, multo forti⁹ paruulo debet ualere fides parẽtũ ad emũdationẽ originalis. Vltimo, ſicut ſtat⁹ ille exiſtẽtiũ ĩ uteris maternis capax ẽ baptiſmi sãguinis, ſi p p Chriſtũ ſic exiſtẽtes occiderẽtur, nã martyres eſ

ſent ſicut innocẽtes, ut dicit Aug. ſic rationabile q̃dẽ uidetur, parẽtũ fidẽ poſſe optando ꝓducere paruulos ad id, ad quod corpalis paſſio ꝓducit.
2 SED ꝑdictis nõ obſtãtib⁹, cũ cotrectione S.R.E. cõtrariũ uidetur ueri⁹, ꝙ dicti ĩfãtes decedẽtes ĩ uteris maternis, uoto, aut fide, uel bñdictiõe parẽtũ nõ liberẽtur ab origĩali pctõ, ſecũdũ cõem legẽ euãgelicã datã nobis a Christo: qa hic nec de miraculis nec de iudicio Dei occulto ẽ diſcrepatio, cum ipſe poſsit illos ſaluare ſi uult, & qñ uult: neceſt hõ, q poſsit ſcire cõſiliũ Dei, atteſtãte Pau. Ro. 11. O altitudo diuitiarũ ſapiẽtię, & ſciæ Dei, q̃ ĩcõ ꝓhẽſibilia sũt iudicia eius. De⁹. n. nõ alligauit potẽtiã ſuã ſacramẽtis, ut dicit Mag. in 4. diſt. 1. c. 2. Ille. n. ſtat⁹ puerorũ exiſtẽtiũ in uteris maternis ſoli Deo notus eſt, & ſenſũ Dñi qs cognouit? aut qs cõſiliari⁹ ei⁹ fuit? Ex ſua miſericordia Dñs ꝑdito hoĩ remedia conſtituit, q̃ & quõ uoluit, q̃m ſine remediis dãnare potuit: & qs dicet ei, cur ita facis? ſicut figmẽ tũ fictori ſuo, cur me feciſti ſic? Nã q̃cũq; uoluit fecit: & quæ uoluit, eo ꝙ uoluit, iuſte uoluit & fecit. Voluit itaq; remedia ĩſtituere cõtra morbũ pcti ĩ eccleſia ꝑ ſacramẽta eccleſiæ diſpẽſãda his q noti eſſe poterãt eccleſiæ. Eorũ vero qui nõdũ ĩ lucẽ notitiæ ꝓdierũt, remedia ĩ ſua ſibi poteſtate cõſtituit, quos cũ voluerit, ſine exteriori remedio & ſctĩficare, & ſaluare põt, ſicut factũ de quibuſdã ſacra ſcriptura teſtat̃: & qđ paucis, vt Ioã. & Hier. in priuilegiũ factũ ẽ, poſſet quib⁹ vult ĩpertiri: quia vt dixi, nõ alligauit potẽtiã ſuã ſacramentis, nec abbreuiata ẽ man⁹ ei⁹, Iſ. 59. Sic ergo nr̃ ſermo ẽ ſecũdũ legẽ cõẽ. Dicit ergo ad propoſitũ Auguſt. de dictis paruulis ad Dardanũ. Nemo renaſcitur niſi prius naſcatur, vt eſt ĩ tex. Magiſtri in 4. diſt. 6. ſed emundatio ab originali eſt q̃dã regeneratio: ergo nõ põt alicui cõiter applicari, anteq̃ ex vtero naſcat̃: & ad hoc adducit Aug. Th. in 3. par. q. 58. art. 11. Et dicit Iſid. in 1. ſuarũ Sent. & hr̃ in c. cũ in maternis, de conſec. diſt. 4. Qui in maternis ſunt vteris, ideo cũ matre baptizari non poſſunt, quia q nat⁹ ſecũdũ Adã nõ eſt, ſecũdũ Chriſtũ regenerari nõ põt. Neq; .n. dici in eũ regeneratio põt, quem generatio nõ præceſsit: & pro hoc eſt illud Ioã. 3. Niſi qs renatus fuerit ex aqua & Spũſctõ, nõ põt intrare in regnũ Dei: & ſic hæc natiuitas ſpũalis ꝑſuponit alterã natiuitatẽ tpalẽ, quãuis ſi totus nõ egrediatur ab vtero matris, ſed aliqua pars, maxime ſi caput appareat, ĩminẽte piculo poſsit baptizari, vt ſcribit S. Th. ĩ 3. par. q. 68. ar. 11. ad 4. & Card. poſt Alex. de Ales ĩ d. c. cũ ĩ maternis, ar. 2. Et ꝓ cõfir-
3 matione ꝑdictorũ clari⁹ loquit̃ Aug. in li. de fide ad Petrũ: & habetur ĩ c. firmiſsime, verſi. firmiſsime, de cõſecra. diſt. 4. dũ ĩquit. Firmiſsime tene, nõ ſolũ hoĩes rõne vtẽtes, verum ẽt paruulos, qui ſiue in vteris matrũ viuete incipiũt, & ibi moriuntur; ſiue iã de matribus nati, ſine ſacro baptiſmi, qđ dat̃, In noĩe Patris, & Filij, & Spũſcti, de hoc ſæculo trãſeũt, ſẽpiterno igne puniẽdos: quia & ſi pctm̃ ꝓprię actionis nullũ habeãt, originalis tñ pcti dãnationẽ carnali cõceptione ex natiuitate traxerũt: & ſic Aug. ibi apte tenet, infantes decedẽtes in vteris maternis nõ eſſe ſaluos, ſed eſſe ſemp in tenebris, vt in c. nulla, ea. diſt. Et de paruulis decedentibus ſine baptiſmo, generaliter ĩquit Aug. in c. regenerante, de conſecra. diſt. 4. Fallit enim, & fallit qui eos in damna-

damnatione prædicat non futuros, dicente Apoſtolo ad Rom.5. Per unũ hominem omnes homines in damnationẽ:& in quantũ Auguſt.dicat ſempiterno igne puniri infantes decedẽtes cũ originali,intelligendum eſt ſano modo,ut intelligamus puniri illos pœna damni, ideſt, carentia viſionis diuinæ: non autem pœna ſenſibili, vt declarat. S.Thom.in 2.diſtinct.32.& Card.in d.c.firmiſsime,art.4.ubi reſpondet ad dictum Auguſtini de ſempiterno igne.

4 ¶ Accedit ad prædicta quod inquit.S.Bonauẽtura in.4.diſt. 6.q.1.ſuper literam,quòd triplex ſtatus diſtinguitur in homine poſt animæ infuſionem. Primus eſt in utero, ſecũdus extra uterũ in ſtatu infantiæ, tertius in ſtatu naturæ adultæ.In primo ſtatu manifeſtus eſt Deo,in ſecundo ſtatu manifeſtus eſt nobis, in tertio manifeſtus eſt ſibi. ¶ In primo ergo ſtatu, cũ ſoli Deo ſit notus, poteſt per eius voluntatem ſanctificari,non per noſtram cooperationem,cum nõ cognoſcat eum eccleſia,nec ſit de foro eccleſiæ.In ſecundo ſtatu, quia notus eſt Deo & eccleſiæ,remedium poteſt habere a Deo cooperante adiutorio alieno non ſuo. In tertio ſtatu, cum ſit omnibus modis notus, ſcilicet Deo, & ſibi, & eccleſiæ, poteſt omnibus modis adiuuari,ut non tantum Deus ſua uirtute faciat, ſed etiã adiuuet fides aliena quantum ad ſacramentum, & fides, & deuotio propria. Prima ergo ſanctificatio eſt per diuinam uoluntatem, & pertinet ad ſingulare priuilegium. Secũda eſt per legem datam,ſicut patet in circunciſione,ut Gen.17.Anima cuius præputii caro circunciſa non fuerit,peribit de populo ſuo, & etiam in baptiſmate,Ioã.3. Niſi quis renatus fuerit &c. Tertia eſt per legem inditam, quam Deus indidit,ut ad Deũ recurrat homo petere ueniam pro offenſa.Prima quidem eſt paucorum, utputa illorũ, quos deputat ad aliquod magnum officium,& præter legem communẽ. Ita enim decreuit diuina iuſtitia, ut quantum eſt de lege communi, non releuetur qui cecidit, niſi aliqua diſpoſitio occurrat: & paruulus quidem ſicut per alium cecidit, ita per alium releuetur diſponendo, utputa, per fidem alienam: adultus autẽ per propriam,ſicut per propriam uolũtatem peccauit. ¶ Qui uero in utero non poteſt per fidem alienam, uel per ſacramentum adiuuari, quoniam non eſt de foro eccleſiæ,nec nobis notus, & hoc decreuit Deus de lege communi: ideo nullus in uentre purificatus eſt, niſi de priuilegio ſpeciali. Quoniam igitur baptiſmus reſpicit legem communem, & legem datam: ideo non debet quis baptizari in vtero,nec poteſt. Et hæc ratio eſt communis omnibus ſacramentis ſecundũ omne tempus.Hæc ſunt uerba.S.Bonauenturæ, quẽ ad literam ſequitur Card in c.cum in maternis,art.1.de conſecra.diſt.4. ¶ Aperte igitur decidit, quòd exiſtens paruulus in utero,non mundatur ab originali peccato fide parentum,ſeu remedio eccleſiæ, ſed quòd ſolus Deus poteſt illum ſanctificare in utero priuilegio ſpeciali,ſicut aliquando fecit,ut in Hieremia,& Ioanne Baptiſta: & ſic non apparet generale remedium datum a Deo contra originale peccatum exiſtentium in utero materno. ¶ Et ratio poteſt eſſe duplex ſecũdum Alex. de Ales, referente Card. in c.quod apud, de conſecra. diſtin.4.art.3.Inquit enim primam rationẽ eſſe. Sta-

ſtus gratiæ eſt medius inter ſtatum naturæ & gloriæ, ut inquit Dionyſius in eccleſiaſtica hierarchia, ut refert. S. Tho. in 4. diſt. 1. q. 1. art. 2. Status naturæ determinatur in tribus, ſcilicet in eſſe diſtincto, & in eſſe ordinato: ſed eſſe ordinatũ eſt duplex, ſcilicet quantum ad dependentiam in eſſe naturali, uel in eſſe gratuito. Ordinatio autem in eſſe gratuito ſecundum ordinem diuinæ prouidentiæ habet ſequi diſtinctionem & ordinationem in eſſe naturali: ſed paruulus antequàm natus fuerit, non habet eſſe diſtinctũ, prout natura determinat ſibi eſſe diſtinctum, quia paruulus anequàm natus ſit, eſt in continuitate quadam cũ uiſceribus maternis, ut dicit. l. 1. §. ex hoc reſcripto. ff. de uentre inſpiciendo, quòd partus antequàm edatur, mulieris portio eſt uel uiſcerum: unde ſecundum ordinationem communem diuinæ prouidentiæ non cõgruit illi eſſe ordinatum, quantum ad eſſe gratuitum, cum gratia ſequi habeat naturam, ſicut eſſe gratuitum eſſe naturale completum, dico ſecundum ordinem diuinæ prouidentiæ. ¶ Secunda ratio eſt. Culpa cauſatur a uitio naturæ corruptæ ut originalis, & ab inordinata uoluntate ut actualis: ſed iuxta conſuetum modum diuinæ miſericordiæ, ſicut uoluntate adhærente firmiter peccato actuali nõ tollit Dominus culpam, ſic iuxta modũ conſuetum prole adhærente naturaliter naturæ corruptæ, a qua contrahitur originale, non purgatur ab originali: ſed dum eſt in utero materno naturaliter adhæret naturæ corruptæ, a qua contrahit inordinationem fomitis: quia licet ſtatim in infuſione animæ contrahatur originale, nihilominus menſtruis maternis quibus alitur fœtus, in quibus cauſaliter maxime uiget corruptio, contrahit incentiuum inordinationis, a quo eſt maxime receſſus a naturali iuſtitia. unde dum eſt in utero fœtus, quaſi renititur contra purgationem originalis uitii, propter quod ſecundum diſpenſationem conſuetæ gratiæ non eſt adhibẽdum remedium. hæc Alex. de Ales. ¶ Ideo dixi, quòd iuxta conſuetum modum diuinæ miſericordiæ uoluntate adhærente peccato actuali, non tollit Dominus culpam, ut excluderem miraculoſam conuerſionẽ, quæ fuit in beato Paulo: quia cum eſſet in progreſſu peccati, ſubito cor eius perfecte motus eſt a Deo, audiẽdo, & addiſcendo, & ueniẽdo: & ideo ſubito eſt gratiã conſecutus, dum eſſet ſpirans minarum & cædis in diſcipulos Domini, Act. 9. ut dicit. S. Tho. in prima. 2. q. 112. art. 2. & ideo conuerſio Pauli tanquàm miraculoſa in eccleſia commemoratur, ut idem dicit in. d. 1. 2. q. 113. art. 10. Pariq; ratione idem dictum eſt in alio de peccato originali ſecũdum diſpenſationem conſuetæ gratiæ, propter ſanctificationem aliquorum miraculoſam exiſtentium in uteris maternis, ut de Hieremia, & Ioanne baptiſta. ¶ Hæc enim miracula non ſunt trahenda ad alios, ut dicam infra in reſponſione ad ſeptimum contrarium. ¶ Scio tamen quòd Ricar. de media uilla in 4. diſtin. 4. art. 2 q. 3. ad 1. illud Alex. de Ales impugnare nititur duplici de cauſa. Vna eſt, quia etiam cum natus eſt anima eſt coniuncta cãæ proximæ ſui morbi, ſcilicet carni infectæ. Alia eſt, quia infectio carnis eſt ex ſemine patris non matris, quod probat per hoc: quia ſi Adam nõ peccaſſet poſtquàm Eua peccauerat, proles eius pecca-

peccatum originale non cõtraxiſſet. ¶ Ad hæc dici poſſet, quòd uerum eſt quòd non obſtant quantum ad re media, ſcilicet sãctificationis, & martyrii, ſeu baptiſmi ſanguinis, & ſic de lege ſpeciali: quia ut inquit Aug. in lib. 13. de ciui. Dei. c. 7. Quicumque non percepto regenerationis lauacro pro Chriſti confeſsione moriuntur, tantum eis ualet ad dimittẽdum peccata, quantum ſi ablueretur ſacro fonte baptiſmatis. Sed dictum Alexandri loquitur de lege communi, ſecundum quam non videtur aliquod remedium attributum pueris exiſtentibus in vteris maternis præter ſanctificationem & martyrium. ¶ Accedit ad prædicta, quòd non inuenitur in ſacra ſcriptura, quòd fides parentũ adiuuerit paruulos uterinos quoad deletionem peccati originalis, atteſtante Alex. de Ales in 4. parte. q. 17. membro ſecundo, dum quærit vtrum quis poſsit baptizari in vtero materno, inquit quòd nullo tempore nec fide parentum, nec aliquo ſacramẽto iuſtificatus eſt paruulus antequàm natus, quãtum eſt de lege cõi. ¶ Sic ergo, ſaluo recto aliorum iudicio, remedium fidei, precum, ſeu benedictionis parentum erga infantes exiſtentes in vteris maternis aliquo tempore, & ſic in lege naturæ, ſcripturæ, ſeu gratiæ, non fuit attributum ut liberentur a peccato originali, vt ſibi uidetur perſuadere Guido. Briaſon. in. 4. q. 3. ſecundo correlario uerſic. nam lege naturæ erat remedium: & hoc eſt de mente clara dicti Alexandri de Ales in d. loco: & contrarium aſſerentes illum conueniant, vt cum eo agant, & ad dictum Gregorii reſpondebitur in. 4. contrario. ¶ Vnde in hoc dubio pro breui & noua reſolutione mihi uidetur ſic dicendum, cõſiderando quadruplicem modum dicendi. ¶ Primus eſt, quòd pueros exiſtentes in uteris maternis, vel extra decedentes ſine baptiſmo, Deus poteſt, ſi vult, illos purgare ab originali peccato, & ſic ſaluare: quia vt ſæpe dictum eſt, non alligauit potentiam ſuam ſacramentis, vt dicit Magiſter in. 4. diſt. c. 3. & iſte modus dicendi eſt catholicus: immo dicens pertinaciter contrarium, incurreret hæreſim, quia derogaret eius omnipotentiæ, & ſic contrauenires veritati catholicæ in propria uerborum forma, prout dixi in primo gradu ueritatum catholicarum. ¶ Secundus modus dicendi, quòd illi paruuli exiſtentes ĩ uteris maternis, & ibi uel extra morientes ſine baptiſmo ſaluentur de lege communi, quæ eſt euangelica, ſecundum quam tenemur uiuere, eſt hęreſis: quia iſte modus contrariatur legi euangelicæ, Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusãcto, nõ intrabit in regnum Dei. ¶ Tertius modus dicendi, quòd Deus omnino ſaluet illos propter ſolam fidem, oblationem, & benedictionem parentum ſine baptiſmo de ſua potentia & miſericordia, eſt temerarium & ſcandaloſum, præbens occaſionem cadendi in hæreſim, cum de hoc nõ habeamus teſtimonium a ſacra ſcriptura, ſeu a ſanctis doctoribus & authenticis, ut dixi ſupra in declaratione propoſitionis temerariæ & ſcandaloſæ. ¶ Quartus modus dicendi eſt, quòd parentes uidentes paruulos periclitantes in uteris maternis ob maternam ægritudinem, vel corpuſculi teneritudinem deprecentur Deum ſuis deuotis orationibus, bonis operibus, oblationibus, & ſacrificiis Miſſarum,

vel alias, ut ipſe dignetur ſuccurrere ſaluti ſpirituali & corporali dictorum paruulorum: iſte modus deuotus eſt ſanctus, laudabilis, & obſeruandus, cũ ut dixi, Deus potens ſit illos paruulos in utero ſanctificare & ſaluare, quos nouit ad natiuitatis ortum non peruenturos, licet de hoc certitudinem non habeamus, miſeretur enim cui uult. Et hæc fuit originalis conſideratio domini Ioannis Gerſon. in 4. parte, in ſermone de natiuitate Virginis, prima cõſideratione, alpha. 58. cuius formalia uerba ſunt quæ ſequũtur. Conſtat itaque Deum miſericordiam ſaluationis, non ita legibus cõmunibus traditionis chriſtianæ, non ita ſacramentis ipſis alligaſſe, qn abſque præiudicio legis eiuſdem poſsit pueros nondum natos extra uterum intus ſanctificare gratiæ ſuæ baptiſmo, uel uirtute Spitituſſancti. Debent igitur mulieres prægnantes, ſimiliter & uiri ſui per ſe & alios diligentius preces effundere Deo, & ad ſanctos Angelos cuſtodes hominum etiam puerorum in utero ad cæteros ſanctos ſanctasque omnes confugere, quatenus infans nondum natus, ſi forte moriturus eſt priusquàm ad baptiſmi fluminis gratiam peruenire ualeat, dignetur ipſum Dominus Ieſus ſummus pontifex baptiſmo Spirituſſancti præueniendo miſericorditer conſecrare. Quis enim ſcit, ſi forte exaudiat Deus? Immo quis non deuotius ſperare ualeat, ꝙ orationem humilium, & in ſe ſperantium nequaquam deſpiciat? Proficit hæc conſideratio ad exercitationem deuotionis in parentibus, proficit ad alleuiandum eorum anguſtiam, dum ſine baptiſmo decedit puer, quia non omnis inde ſpes ſalutis ablata eſt. Sed neque abſque reuelatione, fateor, datur certitudo. Hæc Gerſon, quem ad literam ſequitur Gabriel in 4. diſtin. 4. q. 2. col. 13. uerſi. ſed contra reſponſionem. ❡ Et in eandem ſententiam poſt multa conſentit Thom. de Vio. S.R.E. cardinalis, dum in apoſtillis ad S.Tho. in 3. parte. q. 68. arti. 11. inquit ſub his uerbis. Quocirca caute & irreprehenſibile ageretur, ſi periclitantibus in utero pueris ob maternam ægritudinem, uel partus difficultatẽ, benedictio ĩ nomine Trinitatis daretur, & cauſæ diſcuſsio deinde diuino reſeruaretur tribunali. Quis ſcit, ſi diuina miſericordia huiuſmodi baptiſmũ in uoto parentum acceptet, ubi nulla iniuria, ſed ſola impoſsibilitas ſacramẽti executionem excludit.

❡ Vnde ex his duabus authoritatibus manifeſte perpenditur, quòd iſti celeberrimi doctores tenent de lege communi non emundari a peccato originali paruulos exiſtẽtes in uteris maternis, & ibi decedentes: nec habent certitudinem ſi fide, ſeu precibus, aut benedictione parentũ a Deo ſaluabuntur, niſi Deus aliter reuelaret, quinimmo totum hoc diuinæ prouidentiæ committunt.

7 ❡ Et licet ſolutio contrariorũ ſatis competẽter ex prædictis colligatur, nihilominus ad indiuidua ueniens dico ad primum, ſecundum Cardi. de Turre crema in d.c. quod autem, arti. 4. quòd licet bonitas nunquàm defuerit, nec uoluntas curandi, non ſequitur tamen quòd ex quocunque tempore morbus exiſtat, adhibeatur ei medela, ſed tempore medio iuxta diſpoſitionem ſapientiæ ipſius medici. Paruulus autem dũ eſt una caro per quandam continuationem cum matre, ſubiacet legi originalis peccati,

quod

quod per carnem cõtractum eſt, quare tunc ex diſpoſitione diuinæ ſapientiæ nõ adhibetur ei uniuerſale remedium, ut duret ratio iuſtitiæ manente illa continuatione. Cum autem iam ſeparantur ut non ſint una caro, quodammodo tunc conuenienter datur remedium in ſigno ſenſibili, quod contingat natum, ſiue naſcentem: ut ſicut dicit Auguſtinus ad Dardanum, nemo renaſcitur proprie, niſi prius naſcatur (& intelligitur de hoc quod eſt per baptiſmum, Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit &c. & idẽ dicit Alex. de Ales in 4. parte. q. 17. membro ſecundo, ad primum) ita nec mũdabatur ob originali adhibito ſigno ſenſibili cũ fide antequàm naſceretur.

8 ℂ Ad. 2. dico, ſecundum. S. Tho. in 4. diſtin. 6. arti. 1. q. 1. ad primum, quòd non eſt ex defectu diuinæ miſericordiæ, quòd in maternis uteris exiſtentibus remedium non exhibetur, ſed quia non ſunt capaces illius remedii, per quod ſecũdum legem cõmunem participes paſsionis Chriſti efficiuntur, a qua eſt remiſsio peccatorum: quia non poſſunt ſubiici operationi miniſtrorum eccleſiæ, per quos talia remedia miniſtrantur. Hæc ſolutio non ſatisfacit ad propoſitum, quia reſpicit dubium, an nõ natus extra uterum poſsit baptizari, de quo non eſt quæſtio apud nos: & ponit. S. Tho. in dicta ſolutione rationem quare non poteſt baptizari, & remedium baptiſmi illi non applicatur.

ℂ Nos ergo quærimus, quòd ex quo non poteſt baptizari, ſi eſt prouiſum de aliquo remedio illis non natis extra uterum contra peccatum originale, cum rationis argumentum ſupra factum ſuadere uideatur, quòd ſit prouiſum: & ſi non eſt prouiſum, quæ ſit ratio, cum Deus omnipotens & in lege naturæ poſt lapſum primorum parentum dederit remedium ad delectionem originalis peccati, ut ſcribũt omnes in 4. diſtin. 1. & in lege ſcripturæ ne dum maſculis, ſed etiam feminis, quæ non erant capaces remedii circuncíſionis de remedio prouidit uel per fidem parentum, ſi erant paruulæ: uel per bonam operationem, ſi erant adultæ, quo mundabantur ab originali peccato, ut dicit Magiſter 4. diſtin. 1. c. 4.

9 ℂ Hoc quidem contrarium eſt difficillimum omnium, quæ in propoſito fieri poſſunt, & ad hoc Gabriel. in 4. diſtin. 4. q. 2. non ualens ſoluere contrarium, dicit quòd generale remedium pro paruulis exiſtentibus in utero, nullum manifeſtat eccleſia, uoluitque Deus remedia inſtituere contra morbum peccati in eccleſia per ſacramenta diſpenſanda his qui noti eſſe poterat eccleſiæ. Eorum uero qui nondum in lucẽ notitiæ prodierunt, remedium in ſua ſola poteſtate cõſtituit, quos cum uoluerit, ſine exteriori remedio & ſanctificare, & ſaluare poteſt, ſicut factum de quibuſdam ſacra ſcriptura teſtatur: & quod paucis elargitus eſt, poteſt quibuſcunque uoluerit impartiri, qui potentiam ſuam, ut dixi, non alligauit ſacramentis, ex eo quia omnes quantumcunq; paruuli, & in utero exiſtentes, in infuſione animæ cõtrahunt peccatum originale.

10 ℂ Quæ ſit. 40. die in maſculo, in l. diuus. ff. de extraor. crimi. & 60. in femellis, ut dicit Pau. de Caſt. l. cum quidam. §. ſeruum quoque. ff. de acqui. hæredi. & Ange. in d. l. diuus, glo. in c. 1. 5. diſtin. & Abbas in c. ſi aliquis, in fi. de homi. & idem dicit Cardi. de Turre crema.

in d.1.c.ſed cum naturale,art.2. & ſic dicti paruuli contrahunt originale peccatum etiam in uteris maternis exiſtentes,ut inquit Auguſti. in c.firmiſſime,de conſe. diſtin. 4. ut aperte uult Apoſto.ad Roma.5.Per unū hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſiuit,in quo omnes peccauerūt,& ita etiam paruuli comprehenduntur, vt habet ſancta fides eccleſiæ,ut eſt tex. in c.placuit ut quicunque paruulos, de conſecra.diſtin. 4. & oppoſitū fuit hæreſis Donatiſtarum,ut dicit glo.in cle.1.§.ad hoc,de ſumma Trini.& Pelagianorum,quæ cōfutatur in ca.maiores, de baptiſmo.

11 ¶ Poſſet ergo dici, quòd licet Deus quocunque tempore poſt lapſum, ſcilicet legis naturæ, legis ſcriptæ,& legis gratiæ,prouiderit de remedio humano generi contra originale peccatum,non tamen reperitur ab eo prouiſum, quod nos ſciamus, exiſtētibus paruulis in uteris maternis. Quare autem non prouiderit, ſi non placēt rationes duæ Alexan. de Ales ſupra relatæ, dicamus cum Apoſtolo Paulo ad Roma. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſciētiæ Dei,quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & in inueſtigabiles uiæ eius.Quis enim cognouit ſenſum Domini?aut quis conſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur?ei quoniā ex ipſo,& p ipſum,& in ipſo ſunt omnia. Et dicebat Aug.contra Pelagiū.Inſcrutabilia & incōprehēſibilia nolo ut interroges, qa quod lego,credo & ueneror,& nō

12 diſcutio. ¶ Et Grego.in 29. moral. poſtquàm quæſiuit,cur ſæpe boni dānentur in fine ſubdit.Latent hæc ſenſus hominum, ne quicquam de cuiuſlibet fine cognoſcat: quia diuinorū iudiciorum abyſſus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. & pſal. 35. Iudicia Dei abyſſus multa: & ideo Abbas in c. ſi quando,de reſcriptis, concludit quòd de ſecretis Dei ratio reddi non poteſt, ut in iuribus allegatis in glo.in d.c.ſi quando.

¶ Vnde ſi quæratur, quare uoluit incarnari Chriſtus illo tempore, & non prius, ratio reddi non poteſt concludens, ut dicit glo. in cle. 1. in uerbo ex tēpore,de ſumma Trini.& eſt tex. notabilis, in c.ſi ex bono:ubi glo.1.de pœni.diſt.4.facit. tex. in c. ſacerdotibus,in fi.11.q.1.& l.nō omnium.ff. de legibus. Et ad præmiſſa accedit, ꝙ lex ciuilis non prouidet filiis,qui in uteris maternis moriuntur,ſed natis. l. uxoris abor.C. de poſthu. præteritis.l.qui mortui.ff.de uerbo. ſigni.Diuina igitur prouidentia ſecundum legem communem ſolum prouidit humano generi de ſacramento baptiſmatis contra peccatum originale.

13 ¶ Et licet proprie & ſingulariter loquendo de baptiſmo ſolus ſit unus baptiſmus, qui fit in aqua cum determinata uerborum forma,& eſt ſacramētum, ut dicit Apoſtolus ad Ephe. 4. Vnus Deus, una fides, unum baptiſma: alia tamen dicuntur baptiſmata non ſimpliciter & proprie, ſed per quendam ordinem,ſiue attributionē ad baptiſmum aquæ,ſecundū S. Tho. in 4.diſti.4.q.3 arti.1.& ſic eſt triplex baptiſmus.ſ. fluminis.ſ.cum in nomine Patris,Filii, & Spiritusſancti baptizatur,de quo Ioan.3.Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Eſt & alius baptiſmus flaminis per infuſionē Spiritus ſancti,de quo Act. 1. Vos autem baptizabimini Spirituſancto

ſancto. Eſt quoque baptiſmus ſangui
nis, cum quis recepturus baptiſmũ,
baptiſmus fluminis impeditur tyran
nica perſecutione, & in confeſsione
fidei martyrizatus, in proprio ſangui
ne baptizatur, ut in c. baptiſmi uice,
14 de conſecra. diſt. 4. ¶ Primus igitur
baptiſmus fluminis non põt ſuffraga
ri puero exiſtenti in utero materno,
& ibi morienti: quia, ut ſæpe dictum
eſt, non eſt notus eccleſiæ, nec ſubeſt
operationi miniſtrorũ, ut dicit. S.Th.
in 4.diſti.6.art.1.q.1.& in 3.par.q.68.
arti.11. Scribit late Hẽricus Bohic. in
c.maioris, de baptiſmo. Nec ſecũdus
baptiſmus. ſ. flaminis ipſos pueros
exiſtẽtes in uteris poteſt iuuare: quia
talis baptiſmus requirit motũ fidei,
& liberi arbitrii, & ideo nõ congruit
niſi adultis habẽtibus uſum rationis,
ut in d. c. baptiſmi uice. & melius in
c.debitum, de baptiſmo. Tertius ue-
ro baptiſmus ipſis non ſuffragatur in
propoſito: quia non eſt caſus noſter,
quòd pueri illi moriantur propter
Chriſtum, & ſic quòd martyrizentur:
quia ſi ſic eſſet quòd interficerentur
pro Chriſto, puta, in deteſtationem fi
dei Chriſti, quam tenẽt parẽtes eius,
etiam ſi eſſent in uentre, & in deſpe-
ctum Chriſti ipſa mulier abortum fa
ceret, ſeu interficeretur, nulla eſt du-
bitatio quòd mundarentur ab origi-
nali peccato: & iſte eſt baptiſmus ſan
guinis, de quo Luc. 12. Baptiſmo ha-
beo baptizari, & ĩ c. catechumenum,
de conſecra. diſtin. 4.

¶ Sic igitur manifeſtum eſt, quòd in
pueris nondum habentibus uſum ra
tionis, non eſt motus fidei & dilectio
nis, aut propoſitum ſuſcipiẽdi baptiſ
mum, & ideo nõ ſaluantur baptiſmo
flaminis (ſecluſo miraculo ſanctifica
tionis, de quo non eſt ſermo) ſed ba-
ptiſmo aquæ, uel baptiſmo ſanguinis
ſi propter Chriſtum occiderentur: ex
quo non ſolum chriſtiani, ſed etiam
martyres fiunt, ut ſcribit B. Auguſti.
in ſermone quarto de innocentibus,
qui incipit. Quotieſcunque. Vnde da
to hoc remedio baptiſmatis a Deo
in lege euangelica contra peccatum
originale, alia remedia contra illud
quæ erant in lege naturæ, & in lege
ſcripturæ ceſſare uidentur, dicente
Paulo ad Galatas. 5. Si circuncidimi-
ni, Chriſtus nihil uobis proderit: &
in c.maiores, de baptiſmo: quia illa ſa
cramenta uetera ſignificabant Chri-
ſtum uenturũ, noſtra uero. ſ. legis euã
gelicæ Chriſtũ, qui iam uenit, ut dicit
Aug. contra Fauſtũ. Iã non promitti
tur Chriſtus naſciturus, paſſurus, re-
ſurrecturus, quod illa ſacramẽta quo-
dammodo perſonabant, ſed annun-
tiatur quòd natus ſit, paſſus ſit, reſur
rexit, quod hæc ſacramenta, quæ a
Chriſtianis aguntur iam perſonant,
refert. S.Tho. in 1.2.q.103.arti.4.

15 ¶ Et propterea ad propoſitum dice
bat B. Gregorius in 4. moral. Quod
apud nos ualet aqua baptiſmi, hoc
egit apud ueteres uel pro paruulis ſo
la fides, uel pro maioribus uirtus ſa-
crificii, uel pro his qui ex Abrahæ
ſtirpe prodierunt, myſterium circun
ciſionis, & habetur ĩ c. quod apud, de
cõſecra. diſt. 4. & nota illud uerbum,
apud ueteres. ergo non in lege euan-
gelica: inde eſt quòd paruulus natus
& mortuus in deſerto ſine baptiſmo,
non poteſt ſaluari in fide parentum,
ut dicit S.Thom. in quolibet. 7. art. 4.
ubi concludit, quòd ex quo non fuit
baptizatus baptiſmo fluminis, nec
ſanguinis, nec flaminis, cum ipſi non
conueniebat, quia non poterat habe
re motum fidei & dilectionis, ſequi-
tur

tur quòd non ſaluetur fide parẽtum,
ſeu eccleſiæ, ſicut multis ſanctorum
authoritatibus comprobatur, ut di-
16 cit Magiſter in 4.diſt.4.c.3. ¶ Dicũt
tamẽ quidam,ut Petrus de Auriliaco
pie credi,quòd Deus ſua benignitate
ibi ſuppleret quod deeſſet ex parte
ſacramenti, quod vtique certum eſt
Deum poſſe, cum vt dixi, uirtutem
ſuam non alligauerit ſacramẽtis: ſed
ꝙ ſic faciat nulla eſt certitudo: quia
ſi non facit,non iniuſte facit,cum nul
lius ſit debitor niſi ex ꝓmiſſo,& iſtud
non promiſit.& ad propoſitum dice-
bat Auguſt.ut refert Magiſter in tex.
diſt.4. lib.4.quòd ex illo tẽpore,quo
Saluator dixit. Niſi quis renatus fue-
rit &c.nullus abſq; ſacramẽto baptiſ
matis,præter eos qui in eccleſia ſan-
guinẽ fundunt, uitam æternam acci-
pere non poteſt, intelligendo quòd
etiã eſt baptiſmus flaminis quo quis
ſaluatur, vt ſupra eſt dictum, ut in c.
debitum,de baptiſmo: & qualiter il-
lud tempus cõſideretur, alibi ſcribũt
domini theologi.& ad Galatas.c.1.ꝑ
Nicol.de Lyra,& alios,& S.Tho.in 1.
2.q.103. ¶ Ex quibus infero, quòd
dicti paruuli ſic moriẽtes ſine baptiſ-
mo fluminis, non ſunt ſepeliendi in
eccleſiaſtica ſepultura, ſicut cæteri
infideles c.eccleſiam,cum ſequẽti.de
conſecra.diſt.1.quia idem iudicium
eſt de infantibus non baptizatis &
infidelibus quo ad hoc,ut ſcribit Lap
pus in allega.83.eccleſia,ubi eſt ſepul
tus Paganus,circa medium. ¶ Ad.3.
reſpondet Card. de Turre crema.in
d.c.quod apud, art.4 dicẽs,quòd ibi
non poſtulatur remedium contra cul
pam originalem, ſed adiutorium, ne
deficiat in profectu uitæ antequàm
perueniat ad finẽ: quod patet ꝑ hoc
quod dicitur ibi, nõ intẽdat allegare
debitũ ex parte Domini,ſed congruẽ
tiam bonitatis ſuæ: unde quod dici-
tur, quòd non debes, debet exponi,
non decet,uel non congruit. ¶ Ad.4.
reſpondetur ſecundum S.Thom. in
quolibeto. 6. art.4. quòd ſecundum
quoſdam tempore legis naturæ non
ſufficiebat ad ſalutem paruulorum ſo
lus motus fidei in parentibus, ſed re-
quirebatur aliqua exterior proteſta-
tio fidei per aliquod ſenſibile ſignũ:
& in hac opinione fuit Adrianus. VI.
in ſuo.4.de ſacra.baptiſmi.q.5.& ſe-
cundum hoc nihil differebat id quod
tunc requirebatur ab eo, quod nunc
requiritur ad ſalutem,niſi quòd nunc
illud ſignum ſenſibile eſt determina-
tum,tũc erat indeterminatum,& pro
noto adhibebatur. Et hæc poſitio ui-
detur eſſe Alexan.de Ales in quarto,
quam ſequitur Durand.in 4.Sed quia
hoc eſt cõtra dictum Gregorii in eo
quòd dicit, quòd paruulis ſola fides
ſufficiebat: ideo alia poſitio proba-
bilior,ſecundum S.Thom.in 4.diſt.1.
q.1.art 6.& conſona authoritati Gre
gorii,& eſt communior,quòd ſufficie
bat interior motus fidei per intẽtio-
nem directus ad ſalutem paruuli ſine
aliquo exteriori ſigno, cum non inue
niatur ad purgationẽ originalis pec-
cati præceptum fuiſſe aliquod ſignũ
exterius adhiberi, & ſequũtur.S.Bo-
nauen.& Ricar.in 4. ſed nunc in lege
euangelica vltra fidem amplius re-
quiritur.c.baptiſmus,cuius ratio eſt:
nam nunc qui baptizantur, & ſic ſal-
uantur per Chriſtum,ſtatim introdu-
cuntur in regnum cælorum,quod tũc
non erat, ſed ibant ad limbum: unde
non eſt inconueniens, ſi ad hoc am-
plius.c.baptiſmus requiritur,ut dici-
tur Ioan.3.& ſic non diminuitur uir-
tus fidei, ſed augmentatur gradus ſa-
lutis,

lutis, ut dicit S.Tho. in d.quolibeto. q.d.quòd licet paruuli in lege euangelica ultra fidem parentum debeant bapizari, in alio releuantur: quia ſi ſtatim recepto baptiſmo moriātur, euolant ad paradiſum, & in huius ſignum apertum fuit cælum, quādo Chriſtus baptizatus fuit, Matth.3. Illi uero qui in lege naturæ, ſeu Moſayca mundabantur a peccato originali uel per fidem parētum, uel per circūciſionem, aut ſacrificia, ſeu alias, ibant ad limbum ſanctorum patrum, expectantes portas paradiſi aperiēdas a Chriſto, ut dicit Nicol. de Lyra, Gene.37. ibi. Deſcendam ad filiū meum, quem locum Iudæi appellitabant ſuburbana paradiſi, nos uero limbum patrum, ſeu ſinum Abrahæ quod idem eſt, ut habetur Luc.16. prout Pau. Burge. late ſcribit in ſuo ſcruti. ſcripturarum. 1.par.c.3.& S.Tho. in 4.diſt.1.& ultima in fi.

18 ¶ Vnde dicebat Ricar. in 4. diſt.1.q.3. ad 2. quòd dato quòd paruulis ſola fides parentum ſuffeciſſet, non ex eo dicuntur fuiſſe melioris cōditionis in lege naturæ, quām in lege euangelica: quia quāmuis modo non ita in promptu ſit remedium ſicut tunc, tamen remedium hoc quod datur in lege euangelica perfectius eſt: unde & paruuli modo, cū a peccato originali purgantur, maiorē gratiam recipiunt, quām reciperēt in lege naturæ, ut patet in his quæ proxime dixi. & propterea dictū illud Gregorii in d.c. quod apud, ut eius uerba ſonant, in eo quod dicit. Pro paruulis ſola fides, intelligitur de paruulis iam natis extra uterum maternum, non autem de paruulis exiſtētibus in uteris maternis: quod ſuadetur ī ea æquiparatione quam facit de baptiſmo & fide, dicens. Quod apud nos ualet aqua baptiſmi, hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis ſola fides &c. Sed cū aqua baptiſmi non ualeat pro his qui ſunt in uteris maternis, & ibi decedentibus, ut dixi, ita nec fides parentum: & idem eſt dicendum de circūciſione, quæ etiam non ualebat, niſi iam natis.

19 ¶ Sequitur ergo, quòd nō eſt ſumendum argumētum ab authoritate Gregorii, quæ loquitur in natis extra uterum: nos uero loquimur in non natis, ſed morientibus in maternis uteris. Inſuper dicit Ricard. in loco allegato, quòd Deus non ordinauit ut per fidem parentum in uteris maternis regenerarentur paruuli: quod congruum fuit propter imperfectionem ſtatus legis naturæ, quem non decebat tantę efficaciæ & perfectionis remedium: & in ſequenti reſpōſo clarius colligetur ſolutio aliorum contrariorum.

20 ¶ Ad quintum, eſto quòd ſit probabilior poſitio. ꝙ incircunciſi ante octauum diem ſaluarentur in fide parentum, ut dicitur in argumento. Ad hoc reſpondeo, ſecundum S.Bonauen. in.3.diſt.1.2.art. q.2.fi. ubi quærit, an paruulus qui pręuentus morte non baptizatur, utrum in fide parentum ſaluetur, & concludit quòd nō: quia baptiſmus propter generalitatem, & perfectionem, & tēporis indeterminationem alia remedia euacuauerat: non ſic autem circūciſio, quod magis declarat Petrus de Palu. in.4.diſt.1.q.5. inquiens, ꝙ licet illi qui decedebant incircunciſi ante octauum diem ſaluārentur in fide parentū, tamen nūc.i. in lege euangelica non ſufficeret paruulo, non ꝙ fides antiquorum eſſet efficacior, ſed quia nullo tempore homo natus fuit ſine remedio ſalutis per ſe. Nūc enim mox natus poteſt baptizari, & ſi non

poſſet haberi aqua, hoc accidit ſacramento: tunc autem circũcidi non licebat ante octauum diem, etſi non fuiſſet aliquod remedium, ſtetiſſet puer ſeptem diebus ſine remedio ſalutis, quod non conueniebat diuinæ miſericordiæ: & ſic tunc habebat tale remedium, quale habebat ante circũciſionem, ſicut mulieres tale tunc habebant, quale habebãt ante omni tempore, quia nullo tempore circũciſio eis competebat. Sic igitur illa fuit ratio, quare incircũciſi ante octauum diem ſaluabantur in fide parentum: quia lege diuina parentes erant ſtricti non circũcidere puerum ante octauum diem, & ideo ne reperirentur paruuli illis ſeptẽ diebus ſine remedio, illi incircũciſi morientes ſaluabantur in fide parentum, ſicut ante, & ſic currebant remedia legis naturæ cum remedio legis. Sed nunc in lege euangelica poteſt ſtatim baptizari natus, merito ceſſant alia remedia legis naturæ, & Moſaycæ, & inquit Ioan. Maioris in.4.diſtinctio.1. q.5. quòd ex quo non licuit anticipare octauum diem in circunciſione, forte ſi erant in periculo vitæ, poterant applicare ſacramenta legis naturæ ante octauum diem tempore quo circũciſio erat in præcepto: & ſubdit ſe ideo dixiſſe, forte, quia Iudæi ſecũdum eum, non credunt paruulos natos in originali culpa, ſed ſacramentum applicant tanquàm præceptum.

21 ¶ Et ideo Pau. Burgen. in dicto ſcrutinio ſcripturarum.1.parte diſt.6.c.1. cum ſequenti contra Iudæos, probat homines naſci conceptos in peccato originali: vnde non eſt bona conſequentia dicere, quòd ſicut illi qui incircũciſi moriebantur ante octauum diem ſaluabantur, quòd pari ratione eſt dicendum de illis, qui non poſſunt baptizari, quia in duobus deficit. Primo, quia ſi illi ſaluabantur fide parentum, erat ex eo quia illud remedium legis naturæ nõ erat ſublatum per remedium circũciſionis, vt eſt de mente omnium doctorum. in 4. ſed in lege euangelica omnia illa remedia ſola ſine baptiſmo ceſſauerunt publicata lege euangelica: & ideo ex illo remedio. ſ. ſola fide parentum ſine baptiſmo adiuuari non poſſunt, ſicque paruulis non ſufficit fides eccleſiæ ſine ſacramento, qui ſi abſque baptiſmo fuerũt, etiam cum ad baptiſmum deferuntur damnabuntur, ut multis ſanctorum teſtimoniis cõprobatur, vt dixi ſupra, alias ſequeretur quòd natus & mortuus in deſerto, qui non potuit baptizari fide parentum ſaluaretur, quod eſt contra ea quæ in dicto quolibeto ſcribit. S. Thom. ac etiam quòd quis ſine baptiſmo ſaluaretur, quod eſt contra illud Ioã.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, nõ intrabit in regnum cælorum: & habetur in c. neceſſarium. & c.3. & c.4. de conſecra. diſt.4. ¶ Et hæc in-
22 telligo de baptiſmo aquæ, quia baptiſmus flaminis nõ competit paruulo: nec loquor de baptiſmo ſanguinis, quia præſupponimus hos vterinos paruulos non fuiſſe occiſos propter Chriſtum. Nam ut dixi, tali baptiſmate baptizati, emundantur ab originali: quia ut inquit S. Aug. lib.13. de ciuitate Dei. c.7. Quicumque non percepto regenerationis lauacro pro Chriſti confeſſione moriũtur, tantum eis valet ad dimittendum peccata, quantum ſi abſoluerentur ſacro fonte baptiſmatis, ut refert Ricar. in 4. diſt.4. artic.2. q.3. Nec in hoc eſt durior lex euãgelica, immo eſt benignior: quia

ut eſt dictum, remedium baptiſmatis
eſt perfectius tum ad augmentũ gra-
tiæ, tum etiam ad facilius introducen
dum baptizatos ad introitum para-
diſi, & ideo dicit S. Tho. in d. quolibe.
ad. 2. quòd per Chriſtum in hoc ipſo
eſt ampliata uia ſalutis, quòd nunc ꝑ
eam aperta eſt eis ianua uitæ æter-
næ, quæ ante clauſa erat per peccatũ
primi parentis, & quòd leuior ſit &
mitior lex euangelica lege ueteri,
prout ego latiſsime ſcripſi in rub. de
hære. lib. 6. in quarto errore Iudæo-
rum. col. 248. uerſi. Ite comparando
legem nouam ad legem ueterem.
¶ Præterea, dicit Adria. in loco præ-
allegato ad quartum, ꝙ licet paruu-
lis non baptizatis non imputetur ad
culpam, quòd baptizati non fuerint,
cum impotentia eos excuſet ab im-
pletione cuiuſcumque præcepti: ni-
hilominus quia ſine baptiſmate ma-
net originalis culpæ obligatio, manẽt
dicti paruuli ſine ſpe beatitudinis ꝑ-
petuo damnati, quemadmodum ſi fu
rioſus medicinam unde curari poſsit
non ſumat, ipſe furia excuſatus non
peccat, ſed ſanitatem quam medici-
na efficeret, non conſequitur. ¶ Ad
13 ſextum dico, quòd allegata authori-
tas Ioannis. 3. facit magis pro, quàm
contra: quia illud beneficium intran-
di in cæleſtem paradiſum, quod da-
tur ex regeneratione ex aqua & Spi-
rituſancto, non communicatur nec
cõceditur a Deo, niſi natis extra ute
rum maternum. Cum ergo paruuli,
qui moriuntur in uteris maternis, nõ
naſcantur extra uterum, ſequitur ꝙ
non intrãt in regnum cælorum, & ſic
non purgantur ab originali peccato,
ſicut cæteri qui non baptizantur, &
ſic excluſi cẽſentur ab hoc beneficio.
Poſitio enim unius eſt excluſio alte-
rius. l. cum prætor, in prin. ff. de iudi-
ciis. c. nonne, de præſumptio. caſus. n.
ommiſſus relinquitur diſpoſitioni iu-
ris communis. l. ſi extraneus. ff de cõ-
di. ob cauſam. l. cõmodiſsime, ubi mo
derni. ff. de liberis & poſthu. c. ſuſce-
ptum, de reſcrip. lib. 6. & cui non con
ueniunt uerba legis, nec illius diſpo-
ſitio. c. indemnitatibus. & c. pe. de ele
ctio. lib. 6. l. 4. §. prætori, ubi Bar. in fi.
& Alex. ſcribit. ff. de damno infecto,
& idem Alex. in conſil. 17. requiſitus
lib. 1. & in conſi. 57. perſpectis lib. 2.
cum aliis, ut ſcribit Deci. in c. nullus.
col. fi. de electio. ¶ Ad ſeptimum dixi
14 ſupra, quòd nos loquimur de lege
communi, non autem de lege ſpecia-
li, ſecundum quam Hieremias fuit in
utero ſanctificatus, Hiere. 1. & Ioan-
nes Baptiſta, ut Luc. 1. De Iacob ue-
ro, Iſaia, Iob, & Sanſone, non habe-
mus teſtimonium a ſacra ſcriptura,
quod ego ſciam: & ideo de eis non ui
detur dicendum fuiſſe in utero ſan-
ctificatos. Quòd autem Ioannes Ba-
ptiſta ſanctificatus ſit, patet Luc. 1. ꝙ
Spirituſancto replebitur adhuc ex
utero matris: & de Hieremia expreſ-
ſe etiam dicitur Hiere. 1. Antequàm
exires de uulua, ſanctificaui te, & ſic
aſſerendum eſt eos ſanctificatos in
utero, quamuis in utero uſum liberi
arbitrii nõ habuerint, de quo Augu-
ſtinus mouet quæſtionem, ſicut pue-
ri qui ſanctificantur per baptiſmum,
non ſtatim habent uſum liberi arbi-
trii, ut ſcribit S. Tho. in. 3. parte. q. 27.
art. 6. & ſubdit, quòd non eſt dicen-
dum aliquos alios ſanctificatos eſſe
in utero, de quibus ſcriptura mẽtio-
nem non facit: quia huiuſmodi priui-
legia gratiæ, quæ dantur aliquibus ꝓ-
ter legem communem, ordinãtur ad
utilitatem aliorum, quæ nulla proue-

niret ex ſanctificatione aliquorum ĩ utero,niſi eccleſiæ innoteſceret,& de Sanſone dicit Nicol. de Lyra.in diſt. 13.quòd non eſt intelligẽdum quòd fuerit ſanctificatus in utero ſicut Ioannes Baptiſta, quia de talibus ſanctificatis tenetur quòd non peccauerunt mortaliter: & illa conſecratio quæ dicitur de Sanſone in tex.intelligitur per modum fortitudinis, quæ fuit quædam gratia gratis data,& poteſt ſtare cum peccato mortali, ſicut & donum Prophetiæ,& fuit data Sanſoni pro conſolatione populi, ut ibi
25 habetur. ¶Sic igitur illud priuilegiũ illis duobus conceſſum, non eſt trahendum ad conſequentiam, & ſic ad legem communem.c.quæ a iure, de regul. iuris.lib.6. Nam quod alicui, gratioſe conceditur,trahi non debet ab aliis in exemplum.c.quod alicui, eod. tit.lib.6.Priuilegiũ enim datum aliquibus non extẽditur ad alios etiã ex identitate rationis, & ſic in priuilegiis non proceditur de ſimilibus ad ſimilia,ſicut de iure communi, ut inquit Anto.de But.in c.ſane,per illum tex.de priuilegiis.Bal.in l.1.in princ. C.de legibus.Domi.in c.ne aliqui,de hære.lib.6. Cardi.in conſil.135. puto filias, in fi.Bald in l.non tantum.§.nõ omni.ff.de excuſa.tuto. Ange.in cõſ. 272.quoniam dictum priuilegiũ.Nos ergo loquimur ſecundum legem cõmunem, ſecundum quam nullus ſine baptiſmo ſaluatur, ut dixi in illa au-
26 thoritate Ioan.3.¶Ad octauum ſine præiudicio prædictorũ, quòd adueniente lege euangelica & publicata ceſſauerũt alia remedia ad emũdationem originalis peccati,ita ꝙ ſine baptiſmo quis non ſaluatur. Dato quòd ſecundum communem curſum gratiæ poteſt homo mereri per alios, ut per illam excitetur in libero arbitrio ad præparandum ſe ad ſuſcipiendum motum propriæ uoluntatis ſecundum gratiam, & ſic fides illorum potuit illi adulto ſubuenire merito congrui, ſed non ſine motu propriæ uoluntatis interueniente:pro his eſt. S.Thom.in.1.2.q.114.art.6. Quia ergo paruuli uterini nullum motum ꝓpriæ volũtatis poſſunt adhibere, etſi primam gratiam recepiſſent merito fidei aliorum:ideo mediante illa non poſſunt ſecũdum communem legem ſuſceptionis gratiæ ſecũdam gratiam recepiſſe ad emundationem peccati originalis. Si autem fides aliorum illum paralyticum curauit, hoc fuit de gratia ſpeciali, & talem poſſet dare Deus iſtis paruulis exiſtẽtibus in utero, & eos ſaluare: de hac tamen lege ſpeciali non eſt quæſtio, ſed de lege
27 communi. ¶Ad ultimum dicẽdum, eſt, ꝙ licet paruuli exiſtentes in uteris maternis ſint capaces baptiſmi ſanguinis, ſi propter Chriſtum occidantur ut dixi ſecundum Auguſt.non tamen ſic dicendum eſt, ut per fidem parentum ſolã ſine ſacramẽto perducantur ad emundationem originalis peccati: quia de hoc vltimo nullam habemus authoritatem a ſacra ſcriptura, ſeu a doctoribus authenticis, ſicut de prima, de quo habemus authoritatem Auguſtini præmaxime: quia hodie alia remedia quæ ad hoc erant ordinata ceſſant, adeo vt ſine baptiſmo nullus ſaluetur a tempore diuulgatæ legis euangelicæ,ut ſcribit Ricard.in 4.diſt.3.art.5.q.3.Inde dicebat Adria. in 4. de ſacr. baptiſmatis,col.pe.quòd ſi aliquis ſine uſu naturalium remaneret non informatus de lege euangelica, quòd licet talis per ignorantiam excuſaretur a trãſ-

greſsione

greſsione præcepti, non tamen conſequeretur fructum operis operati ipſius baptiſmatis, quamuis ſpeciali prærogatiua poſſet per Deum ſaluari, ut dixi ſupra de paruulis morientibus in uteris maternis. Et hæc ſufficiant ad laudem Dei eiusque genitricis Mariæ intemeratæ Virginis, præmiſſa proteſtatione, de qua ſupra dictum eſt: & ſunt contra quendam prædicatorem uerbi diuini.

SVMMARIVM ſuper vigeſima quæſtione.

1 *Poteſtas ordinata & abſoluta quæ ſit.*

2 *De facto, vel de iure quando dicatur aliquid fieri.*

3 *Plenitudo poteſtatis in principe quando dicatur.*

4 *Aſſertio repugnans potentiæ Dei eſt hæretica.*

5 *Deus noluit vincere diabolum per potentiam, ſed per iuſtitiam.*

6 *Legiſlator poteſt cõdere legem aliter quàm condidit.*

7 *Animalia habentia cor & caput, poteſt facere Deus, quòd ſine corde & capite viuant.*

8 *Deus poteſt facere, quòd homo viuat ſine cerebro.*

9 *Deus eſt vniuerſalis prouiſor omnium animalium, etiam irrationalium.*

10 *Negare Deum eſſe omnipotentem, repugnat ſacræ ſcripturæ.*

11 *Deus an potuerit liberare genus humanum, & redimere alio modo quàm fecit.*

12 *Temeraria aſſertio quæ ſit.*

13 *Temeraria aſſertio eſt errans, dubia, & ſcandaloſa.*

14 *Potentiam Dei nullo modo debemus negare, niſi appareat manifeſta contradictio.*

15 *Verba blaſphema dicens debet permittere vt remittatur ſibi pœna.*

16 *Pænitentia infra quantum tempus admittatur ad hoc, ut alicui remittatur pœna pro verbis maledictis contra Deum.*

17 *Verbum, poteſt, præcedente negatiua, priuat potentiam.*

18 *Authoritas Pauli. 1. ad Corinthios. 9. quòd non eſt cura Deo de bobus, quomodo intelligatur.*

VIGESIMA QVAESTIO.

VIGESIMO, QVAERO, An ſit erroneum dicere, Deum non poſſe de poteſtate abſoluta ſtatuere, quòd quis ſine corde, aut cerebro uiuat. Item, quòd non poſſet animalia irrationabilia iuuare, & domui ruinam minanti ſubuenire ne cadãt; & intelligo potentiam abſolutã, quia cum poteſtas ordinata ſit, quæ leges ſequitur a diuina uolũtate ordinatas,
1 abſoluta eſt, quæ abſtrahit ab illis legibus: & Deus dicitur illud poſſe de poteſtate abſoluta, quod ſimpliciter & abſolute poteſt, ut ſcribit Petrus de Aliaco in pri. q. 13. arti. 1. & ibi inquit Scotus, diſtin. 44. q. unica, quòd ordinata potentia eſt inquantum eſt principium exequendi alia conformiter legi rectæ, ſecũdum ordinem præfixum ab illa lege, & poteſt agere præter illam legem, uel contra eam, & in hoc eſt potentia abſoluta excedens potentiam ordinatam: & ideo non tã tum in Deo, ſed in omni agente libero, qui poteſt agere ſecundũ dictamẽ rectæ rationis, uel rectæ legis, & præter talem legem, & cõtra eam eſt diſtinguere poteſtatem ordinatã & ab-
2 ſolutam. ¶ Et ideo dicunt Iuriſtæ, ꝙ quis poteſt hoc facere de facto, hoc eſt

eſt de potentia abſoluta, uel de iure,
hoc eſt, de potentia abſoluta ſecundũ
iura, & dicit Bal. in l.digna. uox.C.
de legibus, quòd ſuprema & abſolu-
ta poteſtas principis nõ eſt ſub lege:
& poteſtas ordinaria habet reſpectũ
3 ad legem, & hæc abſoluta poteſtas di
citur plenitudo poteſtatis in princi-
pe,quæ nulli neceſsitati ſubiecta eſt,
nulliſque iuris publici regulis limi-
tata, ut dicit Bal.in l. 2. col. 6. C.de
ſerui.& aqua,ut refert Fráci. de Cur
te ſenior in conſi.27. incipie. magni-
ficus uir, col. 11. & dum princeps ſu-
premus utitur plenitudine poteſta-
tis,nõ eſt qui dicat,cur ita facis:quia
eſt pro ratione uolũtas.Specul.in tit.
de legato.§.nũc autem, uerſ.88.cap.
memoria.18.diſtin.tradit Ludo. Bo-
lo. in cõſ.6.ut in præſenti ardua,col.
pe.Alex.in cõſ.2.uiſis codicillis, col.
pe.li.1.& in cõſ.101.uiſis inſtrumẽtis,
col.6.eo.lib.Idẽ dicit Bal.ĩ præludiis
feudorũ.col.8.& ĩ l.fi.col.fi.C. de pre
cibus impera. offere. glo. in c.quan-
to,de translati. epiſcoporum, & Bal.
in l.1.col.1. C. ſententiam reſci. non
4 poſſe. ¶ Et promiſcue loquendo de
utraque aſſertione, dico illas eſſe er-
roneas, & aſſertor illarũ male ſentit
de potentia Dei: nam repugnãt Sym
bolo fidei,& habetur in c.firmiter,in
uerbo omnipotens, de ſumma Trini.
& Exodi.15. Omnipotens eſt nomen
eius:& eccleſi.43.Ipſe eſt omnipotẽs
ſuper omnia opera ſua, & eccle. 1.
Vnus eſt altiſsimus creator omnium
omnipotens,& rex potens,& metuẽ-
dus nimis. Nam Deus qui legem po-
ſuit naturæ de ſic formando homine
cum cerebro & corde potuit, & po-
teſt aliam legem dare,ſecundũ quam
corpus ab anima informatum uiue-
ret ſine cerebro & ſine corde:& con-
tra hanc,uel præter, uti poteſtate ab
ſoluta. Nam nullus adiuuit ſpiritum
Domini, nec ullus fuit eius conſilia-
5 rius, Iſa. 40. ¶ Et dicebat Auguſt.
lib. 13.de trini.c.13.quòd licet Deus
ſua potentia potuiſſet diabolum uin-
cere,noluit tamen niſi per iuſtitiam;
inde dicit Magiſter.lib.3.diſtin.20.ſi
quæratur,an alio modo potuiſſet De⁹
hominem liberare quàm per mortẽ
Chriſti,Reſpõdet alium modum fuiſ
ſe poſsibilẽ Deo,cuius poteſtati cũ-
cta ſubiacent, ſed noſtræ miſeriæ ſa-
nandæ conueniẽtiorem modum aliũ
non fuiſſe, nec eſſe oportuiſſe. Facit
quia illius eſt tollere, cuius fuerat ſta
tuere:patet,quia Deus qui grauitatẽ
ferro dedit, potuit illã tollere, ut fer
rum nataret.4.Reg.6.ſic etiã qui uim
urendi igni tribuit,illam ſuſtulit in ca
mino ignis, Dani. 3. & Deus qui ſta-
tuit ſolem peragere curſum ſuum, ro
gante Ioſue, iuſſit ſtare ſolem in me-
dio cæli, & non feſtinauit occumbe-
re ſpacio unius diei, nec fuit antea,
nec poſtea tam longa dies, Ioſue. 10.
6 ¶ Et pro his dicebat Hugo de ſancto
Victore in libro de ſacramẽtis, quòd
quãdocunque aliquis legiſlator ſta-
tuit legem unam,poteſt diſpenſare in
lege.Deus. n.ſtatuit unam legẽ quòd
ſingula corpora ſint in ſingulis locis,
ergo illã poteſt annullare quãdo ſibi
placuerit, ut ſint plura corpora in
uno loco, uel unum corpus in diuer-
ſis locis, ſicut diſpenſauit in lege illa
quòd ignis approſimatus paſſo non
ageret,ſicut patet in tribus pueris,&
quòd ſol ſtaret tempore Ioſue, & ſic
horum plura alia exempla adduci poſ
ſent: quia non eſt impoſsibile apud
Deum omne uerbum, Luc.1.Nam ſi-
cut Deus mediante cauſa ſecunda. ſ.
corde,dat homini uitam: quia in eo
princi-

principaliter poſuit ſedem animæ, ſecũdum Philoſophũ in lib. de differẽtiis ſpiritus & animæ, quæ anima totum corpus uiuificat. c. item ſi anteq̃, de pæni. diſtin. 1. ita poſſet alio modo & alio ordine operari eoſdem affectus ad uitam hominis. Nam dicitur in libro de cauſis, quòd quicquid poteſt cauſa prima mediante cauſa ſecũda, poteſt prima cauſa per ſe ſola: unde dicit. S. Tho. in 1. parte. q. 105. art. 2. in corpore, quòd erroneum eſt dicere, Deum nõ poſſe facere per ſe ipſum omnes determinatos effectus, qui fiũt per quamcunq; cauſam creatam. idem dicit in prima. 2. q. 51. ar
7 ti. 4. ¶ Præſertim, quia aliqua animalia habentia cor & caput, naturaliter poteſt fieri ut uiuant ſublato corde, ut patet per Philoſophũ de uita & morte, dicentem ꝙ animalia, quæ nõ uitalia ualde ſunt, multo tempore uiuunt ſublato corde, & in libro de iuuẽtute & ſenectute, inquit. Multa animalia ablata illa particula, quæ uocatur caput, uiuũt, ut patet in entomis, ut ueſpis & apibus. Entoma uero græce animalia dicũtur, quæ a latinis inſecta nuncupantur, ſicut apes, formicæ, & ſimilia. Multo magis ergo De' hoc poſſet facere: nam ſcribitur Iob. 36. Ecce Deus magnus uincẽs ſcien
8 tiam noſtram. ¶ Et de cerebro habemus teſtimoniũ in uita ſancti Dionyſii: nã ipſo decollato & capite truncato, corpus eius ſe erexit, & caput ſuum inter brachia ſua portauit a loco qui uocatur mons martyrũ, uſque ad locum ubi nunc requieſcit, ut legitur in cathalogo ſanctorũ. Item, uas electionis Paulus poſtquàm decapitatus fuit, lingua eius ter Ieſum Chriſtũ nominauit, ut dicit Gerſo. in 4. parte in ſermone de Domini circũciſione, & ſic potuit miraculoſe fieri in beata Catharina de Senis, ut ſine corde aliquot diebus uixerit, ut dicit Anto. in ſua croni. in 3. parte, tit. 23. §. 10 unde aſſertio negans Deum hoc poſſe ſua abſoluta potentia, male ſentit de articulo omnipotentiæ diuinæ. c. hæreſis. 24. q. 3. facit. c. canones. 15. diſtin.
9 ¶ Item, quo ad aliã aſſertionẽ, uidetur negari in ea Deum eſſe uniuerſalem prouiſorem, etiam quo ad animalia irrationabilia, cum ſit expreſſe cõtra ſacram ſcripturam, quia dicitur pſal. 146. de Deo. Qui dat iumentis eſcã ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum: & Matth. 16. Reſpicite uolatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metũt, & pater ueſter cæleſtis paſcit ea. Negare autẽ Dei prouidentiam circa indiuidua irrationabilium creaturarum, fuit error Rabi Moyſi, ut dicit. S. Thom. in 1. parte. q. 22. arti. 2. in corpore, & ad quintum: & qui a Deo tollit prouidentiam, aufert ſibi magnam perfectionem, & ſic blaſphemia infert. Sapi. 14. Tu autem pater gubernans omnia prouidentia & ſcribitur Iob. 34. Quem conſtituit alium ſuper terram? aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt? Super quo dicit Gregorius. Mundũ per ſeipſum regit, quem per ſe ipſũm condidit. Quomodo autem hoc intelligatur quo ad prouidentiam Dei pertinet, & rationẽ ordinis rerum prouiſarum in finem, & executionis huius ordinis, quæ dicitur gubernatio, declarat. S. Thom. in 1. parte. q. 22.
10 arti. 3. ¶ Sufficit igitur quòd negare Deum omnipotentem & uniuerſalem prouiſorem repugnat ſacræ ſcripturæ, & eſt dogma falſum fidei contrarium orthodoxæ, ut eſt hæreſis, ut declarat Ockam. 2. lib. decalogi parte

re. 1.c.6.& Gabriel.in 4. diſtin.13. q. 2.ut dixi ſupra in 1.q.& habetur Matthæi. 10.Nonne duo paſſeres aſſe ueneunt, & unus ex illis non cadit ſine patre ueſtro.i. ſine prouidētia patris ueſtri,in quo ſunt omnia.Sapi.6.Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus: unde dicebat epiſcopus Albulen. ſuper Matthæum.cap.10.in uerbo, Nolite timere, col.3.poſt numeratos errores philoſophorum circa prouidētiam Dei, quòd de omnibus tā uniuerſis, quàm particularibus,ſiue ſubſiſtentibus, ſiue proprietatibus, uel accidentibus ſubſiſtētium quantumcunque ſint parum ualoris, eſt Dei prouidentia, & iſtud conuenit ueritati fidei: ſic Chriſtus dicit. Omnes capilli capitis ueſtri ſunt numerati. i. de omnibus habet curam, & numerat eos, cum tamen nihil ſit minoris ualoris in homine quàm capillus, quia multis pereūtibus nihil homini deperit: ſic etiam dicitur Sapien. 6. de ſapientia Dei, ꝙ attingit a fine uſque ad finem.i. a primis & optimis entibus uſque ad infima,diſponit omnia ſuauiter.i.de omnibus habet prouidentiam, quia diſpoſitio & prouidentia idem ſunt, ut ibi per eum.

11 ¶ Et ambæ hæ aſſertiones temeritatis cenſuræ ſubiiciuntur: quia prout domini theologi dicunt ſuper dubio illo, an Deus alio modo potuerit genus humanum ſaluare quàm per incarnationem, dicit. S. Bonauentura in 3.diſt.20. q. 6. in fi. ſub his uerbis. De liberatione enim firmiter credo, ꝙ alio modo potuerit: de redemptione nec nego, nec audeo affirmare: quia temerarium eſt cum de diuina potentia agitur,terminum præfigere ei. Amplius enim poteſt Deus facere quàm poſſumus cogitare, & ſic pōderandum dicit temerarium.

12 ¶ Et illa aſſertio eſt temeraria, quādo aſſeritur aliquod tanquàm certū, quod non poteſt efficaciter probari ratione, uel authoritate,ſicut eſt aſſerere quòd mūdus finietur infra centum,uel ducētos annos,quæ licet poſſit eſſe uera, tamen hoc aſſerens tanquàm certū,dicitur temerarius: quia ad hoc nec authoritas, nec ratio efficax habetur,ut dixi ſupra in q.6.Alio modo capitur temeritas in iure,quādo quid facimus propria uolūtate ſine ſuperioris authoritate, ut inquit Domi.in c.eū qui.§. inſuper, de præben.lib.6. quia temeritas eſt quando quis facit actum a iure prohibitum. Bar.in l.1.ff.ad turpi.Facit.c. per uenerabilem qui filii ſint legi. & capitur in malam partem. l. iubemus. C. de ſacro. eccle.Card.in cle. 1. de ſumma Trini.

13 ¶ Aliquando talia aſſerēs dicitur errans,ut dicit.S.Tho.in d. ar ti. 2 aliquando dubius. Nam dicit Ioan. Gerſon. in 4. parte de propoſitio. ab epiſcopo hæreti.concluſione. 3.quòd ad epiſcopos nō ſpectat propoſitionem aliquam hæreticare, quæ ex ſe,& de iure eſt pœnitus dubia, an ad fidem pertineat repugnanter; neque eſt ſcandaloſa, & poteſt ſine periculo eius ueritas, uel falſitas ignorari, ponens exemplum in propoſitione, Deus non poteſt creare nouā ſpeciem:& licet aliquādo dicatur,Deus nō poteſt ſuſcitare uirginem poſt ruinam,ut eſt textus Hieronymi ī c.Paulus. 32. q. 5. & ibi glo. & in l. 1. C.de raptu uirginum, intelligendo quantū ad hoc, quòd non poſſet fieri, quin fuerit cognita: ſecus uero quantum ad integritatem mentis & corporis, quia Deus poſſet mentē reintegrare,

& corpus conſolidare per miraculũ, ut inquit S. Thom. Quolib. 5. art. 3. & Card in d. c. cum Paulus. & etiam di catur, quòd ea quę facta ſunt, infecta fieri non poſſint, ut dicit Bald. in l. fi. col. fi. C. de legibus; quia ſecundum aliquos eſt dictum Agathonis philoſophi dicentis. Hoc ſolo priuatur Deus, infecta facere. & Ariſto. in 6. ethic inquit, quòd Deus hoc ſolo priuatur, ingenita facere quæ produxit. & de his plura ſcribit Iaſ. in utraque lectura, in l. 1. §. ſi uir uxori. ff. de acqui. poſſeſſi. & Angel. in conſil. 82. hic punctus, circa fin. & plures alios caſus ponit Bart. Soci. in cõſi. 102. in pręſenti conſultatione. lib. 1.

14 ¶ Teneo tamen, quòd nihil eſt negandum poſſe a Deo fieri, niſi appareat manifeſta contradictio, uel efficax ratio hoc demonſtret: uel ex ſacra ſcriptura efficaciter conuincatur, ne incurramus in crimen negãdæ omnipotentiæ Dei ſiue abſolutæ, ſiue ordinatæ, ut in d. c. firmiter credimus. quia talia uerba tendũt in uilipẽdium Dei, ut inquit Fely. in c. auditis, col. pe. de præſcriptio. Et ſi per tinacia daretur ex parte negantis, incurreretur hæreſis: quia contradiceret ueritati catholicæ in primo gradu, ut dixi, & in blaſphemiam, ut ſcri

15 bit Soc. in d. conſi. ¶ Niſi forſan talia uerba dicerentur ex lubrico linguæ, ſecuta ſtatim pænitentia, confitẽdo Dei omnipotẽtiam, prout fuit in caſu excuſatus quidã Iudæ' uocatus Angelus, pro quo cõſuluit Alex. in conſi. 15. uiſo proceſſu cauſæ, lib. 3. Et idem eſt dicendum, ſi calore iracundiæ dicantur, & ſtatim dicentem pæniteat: quia talis pænitentia purgat factum præcedens, ut dicit Bal. poſt Petrum. in l. ſi non conuicii. C. de iniuriis: quæ pænitẽtia poteſt patere per percuſſionem labiorum, uel pectoris, aut adorationem ſigni facti ſuper terram, ſeu parietem, præſentibus his, coram quibus dixerat. Hæc enim ſunt ſigna contritionis & pænitentiæ. Facit c. a nobis. 2. de ſenten. excommunica. & ad horum probationem un' teſtis ſufficeret, ut habetur in ſumma. in lib. 1. de ſepult. q. 3.

16 in fi. ¶ Sed in quantum tempus admittatur hæc pænitentia, quod calore iracundiæ dixerit, ponit Lucas de Penna. in l. omnes omnino curiales, uerſi. ſed pone Titius. C. de decurio. lib. 10. refert Deci' in l. quicquid calore. ff. de regu. iur. ubi concludũt, ꝙ infra triginta dies admittitur huiuſmodi pænitentia. Pro quo facit. c. cõſtat. 1. q. c. cum apud. 11. q. 3. l. ſi uindicari. C. de pœnis. & hoc facile procedit in his quę reuocari nõ poſſint, ut eſt homicidium, ut notat Angel, ĩ d. l ſi non conuicii. Lanfran. in repetitione in c quoniam cõtra falſam, in uerbo, confeſſiones, de probatio. Feli. in c. dilecti. col. fin. de excep: io. & late in c. cum te. de re iudi. uerſi. dum dicit gl. Faciunt quæ dicũt Bar. & alii per illum tex in d l. qui ea mẽ

17 te. ff. de furtis. ¶ Cauendum eſt igitur ab huiuſmodi dictis, quòd Deus non poteſt aliquid facere: quia ſecũdum Iuriſtas, uerbum, poteſt, præcedente negatione, excludit omnẽ potentiam, & neceſ ſitatem inducit, ut eſt glo. uulgata in c. 1. de regul. iuris, lib. 6 ſcribunt Bar. & monet. late in l. gall', ĩ prin. ff. de libe. & poſthu Bar. in l. 3. col. 1. C. de pigno & l. de his. ff. de tranſactio. & l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff ſi certũ peta. Bar. & Bal. in l. ſæpe. ff. de offi. præſi. Bar. in l. fin. ff. d feriis, & l. ſtipulat. iſta. §. alteri. ff.

de uerbo.obliga.c.litteras de reſtitu. ſpolia.l.1.§.ueteres & §.per ſeruum, qui in fuga ff.de acquir.poſſe.c.1.de cauſa poſſe.& proprie. Abbas in c 1. in pri.no. de reſti.ſpolia.

18 ¶ Nec obſtat prædictis, ſi dicatur il lud quod Paul.1.ad Cor.9. inquit, ꝙ non eſt cura Deo de bobus, cũ Chri ſtus dicat, Luc. 12. Nonne quinque paſſeres ueneunt dipondio, & unus ex illis non eſt in obliuione coram Deo? ubi dicit Beda, ꝙ omnia ſunt ſub prouidentia diuina: & ideo dicitur Deũ non habere curã de bobus: quia cum cura dicatur doctrina & regula uiuendi, ut dicit ibi Hugo Car. de ſolis hominibus dicitur Deum habere curam, quia Deus brutis animalibus non dat regulam & præcepta uiuendi: & quia creatura rationalis habet per liberum arbitriũ dominium ſui actus, ideo ſpeciali quodam modo ſubditur diuinæ prouidẽtiæ, ut ſcilicet ei imputetur aliquid ad culpam, uel ad meritum, & reddatur ei aliquid ut pœna, uel præmiũ: & quantum ad hoc curam Dei Apoſtolus a bobus remouet: nõ tamẽ ita quòd indiuidua irrationabiliũ creaturarum ad Dei prouidentiam non pertineãt, ut errãs rabbi Moyſes autumabat, ut dixi ſecundum S.Tho. in d.art.2. ad quintum. ¶ Idem concludit. S.Tho. in d.c.9.lectione 1.in uerbo, Non eſt cura de bobus, dicẽs quòd nõ tantum intelligitur hoc naturaliter de bobus, ſed etiã ſpiritualiter de prædicatorib' uerbi diuini: quia prædicatores, qui corda fideliũ ad fidem aperiũt, debẽt arare in ſpe ſtipendiorum temporalium, non tamen propter hanc ſpem; ſed dẽbet enim primo quęrere regnum Dei: & qui triturat.i. bonos a malis quaſi grana a paleis diſcernit, prædicãdo.ſ. & ad bonos mores ꝓmouẽdo, debet hoc facere in ſpe fructus percipiẽdi.2.ad Tim.2. Laborãtẽ agricolã oportet primũ de fructib' ꝑcipere.& Eccl.6. Is qui arat & ſeminat, accedit ad illã & ſuſtinet bonos fructus, quæ ad propoſitum conferunt, prout uerbo expoſui: & dominationes ueſtræ ad declarationem optime aduertũt. Et inquit Augu.in pſal.35.ſuper illo. Homines & iumenta ſaluabis Domine. Qui fecit hominẽ, ipſe fecit & iumẽta: qui utrumque fecit, utrumq; ſaluat: ſed ſalus iumentorum temporalis eſt, hominum uero æterna. Et ſic ĩ eo quòd iuuare refertur ad animalia irrationalia, temporalem ſalutem reſpicit: ſi ad homines, ad utrũque. Neem. 2. Deus ipſe adiuuat nos. & in pſal.36. Adiuuabit eos Dominus: unde cum dictarum propoſitionum altera deroget omnipotentiæ, altera uero prouidentiæ diuinæ, ambæ erroneæ ſunt; & male de contentis in ſacra ſcriptura, & credibilibus ſentientes, ut patet ex præmiſſis.

SVMMARIVM ſuper uigeſimaprima quæſtione.

1 *Hiſtoria alicuius ſancti recepta ab Eccleſia, an ſit tantæ authoritatis, ſicut Euangelium.*

2 *Eccleſia an ſit maioris authoritatis quàm Euangelium.*

3 *Excuſatur quis a dolo falſæ propoſitionis, ſi habet doctorem pro ſe, maxime præceptorem.*

4 *Aſſertio eſt erronea dicere, quòd Eccleſia habet maiorem authoritatem quàm Euangelium.*

5 *Euan-*

5 *Euangelium infamare eſt blaſphemare contra Deum.*

6 *Scriptura ſuſcepta ab Eccleſia, non eſt maioris authoritatis, quàm ſacra ſcriptura.*

7 *Aſſerere aliquid eorum quæ ab Eccleſia probantur ſuo modo, non eſt hæreſis.*

8 *Auguſtini & aliorum doctorum ſanctorum dicta, an ſint approbata hodie.*

9 Intellectus capituli Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. 15. diſtinct.

10 *Auguſtini & aliorum doctorum ſanctorum dicta in quibus approbantur.*

11 *Opuſcula doctorum ſanctorum quando ſunt credenda de neceſſitate ſalutis.*

12 *Concilia quatuor generalia qua veneratione ſunt tenenda.*

13 *Euangelium quare legitur a diacono, & epiſtola a ſubdiacono.*

14 *Authoritas Eccleſiæ non eſt præferenda* Euangelio.

15 *Euangelia quatuor an præferantur authoritati* Eccleſiæ.

16 *Concilium generale in tangentibus fidem non poteſt errare,*

17 *Eccleſia non poteſt ſtatuere contra Euangelium.*

18 *Papæ præcipienti aliquid contra ſacram ſcripturam, non eſt obediendum.*

19 Papa *non poteſt diſpenſare, quando perturbaretur ſtatus* Eccleſiæ.

20 *Papæ præcipienti aliquid, quod eſt peccatum mortale, nou eſt obediendum.*

21 Papa *non poteſt diſpenſare, quòd quis ſaluetur ſine baptiſmo, uel ſine cõfeſſione.*

22 *Papa, licet poſſit diſpenſare circa ſtatuta in concilio generali, non tamen in concernentibus fidem.*

23 *Concilio generali nõ eſt opus aduerſus hæreſes iam ſopitas & determinatas.*

24 Papa *poteſt diſſoluere concilium generale, quando in eo tractatur de hæreſibus condemnatis.*

26 H*æretici non ſunt vocandi ad concilium, ſi perſeuerent in ſuis hæreſibus.*

26 Regula *Auguſtini ſuper damnatis hæreſibus.*

27 Deciſa *in concilio generali ſunt in voluntate* Papæ *in concernentibus fidem.*

28 Concilium *generale cõgregatum ſine authoritate* Papæ, *eſt conciliabulum.*

29 *Concilium generale & Papa non poſſunt ſtatuere contra* Euangelium.

30 Papa, *an poſſit diſpenſare contra dicta Apoſtoli.*

31 *Authoritas Auguſtini. Non crederem* Euangelio, *niſi ad hoc authoritas* E*ccleſiæ me commoueret, quomodo intelligatur, contra* Iacobum *Almain.*

32 E*ccleſiæ authoritas eſt magna, quia innititur reuelationi, & authoritati diuinæ.*

33 Opinio, *ſeu ſententia Magiſtri, excuſat diſcipulum, qualiter intelligatur.*

34 *Aſſiſtens opinioni alicuius Magiſtri contra manifeſtum ſcripturæ teſtimoniũ, non poteſt ab erroris vitio excuſari.*

35 *Intellectus ad ſupradictam concluſionem* S. Thom.

36 Q*uando debeamus ſequi opinionem doctorum.*

37 *Licet* Papa *non poſſit ſtatuere contra nouum & uetus teſtamentum; poteſt tamen interpretari ea quæ ſunt fidei.*

38 I*nterpretatio obſequitur, & obſequi debet* Euangelio*, alias non eſſet interpretatio.*

39 I*nterpretatio in iure quatuor modis dicitur.*

40 Papa *diſpenſat cum monacho ex cauſa, vt matrimonium contrahat.*

41 Papa *diſpenſat cum bigamo ut poſſit promoueri ad ſacros ordines cum cauſa.*

42 *Papa* Eugenius IIII. *noluit diſpenſare cum bigamo.*

43 *An Papa poſſit diſpenſare, quòd nepos ex fratre ducat in vxorem illam, quæ fuit uxor patrui.*

44 Patruus, *an ſit prohibitus de iure diuino* filiam

ſiliam fratris ſui ducere in vxorem.

45 *Patruus ſecundum legem diuinam poterat ducere filiam fratris ſui; & in hoc articulos omnes gloſæ & doctores canoniſtæ errarunt.*

46 *Papa non poteſt diſpenſare vt frater accipiat germanam ſuam in uxorem.*

47 *Papa in primo gradu affinitatis diſpenſat, ſed non primo conſanguinitatis*

48 *Iudæus habens germanam ſuam in uxorem, ſi uelit fieri Chriſtianus, eſſet ſeparandus a dicta uxore.*

49 *Papa non poteſt diſpenſare, ut frater ducat uxorem fratris ſui filiis decedentibus, ſecundum Petrum de Palu.*

VIGESIMAPRIMA QVAEST.

1 VIGESIMOPRIMO. QVAERO, An ſit erroneum dicere hiſtoriam alicuius ſancti ab Eccleſia acceptam, eſſe maioris authoritatis, quàm dicta Euangeliſtarum, Apoſtolorum, & Virginis Mariæ, poſito exemplo in his uerbis quæ legũtur in uita beatæ Marię Aegyptiacæ. Si tranſieris Iordanẽ, ſaluaberis. Et uidetur quòd non: quia in hiſtoria præfata dicta uerba leguntur dicta quadam diuina uirtute per Angelum eidem Mariæ Aegyptiacæ, ut refert. S. Antoni. Archi. Floren. in 2. parte cronicæ, tit. 15. c. 10. §. 11. & idem dicit D. Hieronymus in uitis patrum: & dicta hiſtoria uidetur recepta & approbata ab eccleſia in illo canone, in quo illa quatuor ſolemnia concilia generalia approbata fuerunt, ut in c. ſancta Romana eccleſia. 15. diſtin. ubi inter alia ponuntur hæc uerba formalia. Item uitas patrum Antonii, Pauli, Hilarionis, & omniũ eremitarum, quos tamen beatiſſimus Hieronymus ſcripſit, cum omni honore ſuſcipimus: & cum inter uitas dictorum eremitarum reperiatur hiſtoria præfata, concludenter ſequitur illam fuiſſe ſuſceptam ab eccleſia: maxime quia in aliquibus eccleſiis in officio nocturno pariterque diurno illa concinitur, & omnia dicitur facere eccleſia, quibus authoritatẽ ſuam impartitur. l. 1. §. oĩa. C. de uet. iure. enucle. c apoſtolicæ. de praben. lib. 6. & ideo uidetur quòd in his error eſſe nõ poſſit. Vnde illa hiſtoria non uidetur apocrypha, capiendo apocryphum quòd de eius ueritate, ſeu authore dubitetur, ut ſcribit Hugo. Car. in prologo galeato ſuper libris Regum.

2 ¶ Et pro his facit, quia uidetur ꝙ eccleſia ſit maioris authoritatis quàm euangelium, quod dicitur probari dicto Auguſtini dicentis contra epiſtolam fundamenti. Ego non crederem Euangelio, niſi eccleſiæ catholicæ authoritas me commoueret: per quod dicebat Iacobus Almain in 3. ſententiarum diſtin. 24. circa finẽ, quòd magis tenemur credere eccleſiæ quàm Euangelio, cuius uerba ſunt hæc Certum eſt, ꝙ tenemur credere omnibus contentis in ſacro canone, quia eccleſia credit, ex ea ratione ſolũ: ergo per prius magis tenemur credere eccleſiæ, quàm Euangelio: patet, dicit Auguſtinus. Euangelio nõ crederem, niſi ad hoc me commoueret authoritas eccleſię: ſed nõ tenemur credere Euangeliis apocryphis, quia eccleſia non exhibet ea tanquã credendã. ergo tota rõ quare tenemur credere Euangelio, epiſtolis apoſtolorũ & prophetarum eſt, quia præſentantur

tur ab eccleſia. ergo a fortiori tenemur magis credere veritati eccleſię, quàm euangelio. Hæc ille.

3 ¶ Vnde aſſertor dictæ propoſitiõis habens pro ſe doctorẽ modernum, excuſandus videtur a dolo, vt ſcribũt doctores Alex. & Dec. in l iuris ignorantia.C.qui.admi.in c. ne innitaris,de cõſt. Cappellanus,de feriis. Ang. in l.plagii.C.ad l.Flauiã,de plagia.& quãto iuniores ſũt doctores, tanto perſpicaciores: quia aliorum ſcripta viderunt,ſecundum Priſcianum,vt dicit gl in l.gallus.in princ.in verbo filius ff.de lib.& poſthu. præſertim ſi fuiſſet eius magiſter. Excuſatur enim, quia ſequitur opinionẽ ſui præceptoris,vt dicebat Oldra. in l.quæſitum.§.1 ff.de fundo inſtructo. Nam probabiliter quis ſequitur opinionem ſui doctoris,immo illam tenetur defenſare.l.qualem,uerſi. Caſſius ſentẽtiã ſui magiſtri excuſat. ff. de arbi And. Siculus ĩ proœmio clementinarum.32.col.& iudex ſequẽs ſententiam ſui doctoris,non tenetur in ſindicatu. Socci.in conſi.44 in pręſenti cõſultatione,col.2.li.1.pro quo facit quod inquit Domin⁹ Matt.23. Super cathedram Moyſi ſederũt ſcribæ & phariſæi. Omnia ergo quæ dicunt uobis,ſeruate & facite.

4 ¶ SED his non obſtantibus, ſalua determinatione eccleſiæ,illa aſſertio uidetur erronea, ĩiurioſa, & blaſphema. Præponit enim authoritatem alterius ueritati ſacri Euangelii,& canonicæ ſcripturę,cum cõtenta in canonica ſcriptura ſint maioris authoritatis quàm aliæ quæcũque,cum ueniant immediate credenda,quod nõ habent aliæ ſcripturæ,ſed opus eſt ut examinentur, ut dicit Auguſti. in c. noli meis literis.9. diſt.quia impoſſibile eſt illam eſſe falſam, in cap. ego ſolis.ea diſtinctio.nec de eius ueritate dubitari, uel diſceptari poteſt, utrum uerum,uel rectũ ſit quod in ea continetur. c. quis neſciat.ea diſt.c. in ſcripturis.19.diſtin. quinimmo ipſa eſt regula aliarum ſcripturarum & lumen,ſecundũ quam omnis alia catholica doctrina regulatur, ut in ps. 118. Lucerna pedibus meis uerbum tuum: & regula potior eſt regulatis, 10.Meta. Et ſi aliis ſcripturis catholicis datur fides,eſt;quia ſacra & canonica ſcriptura comprobãtur. Nã ut dicunt Hiero. & Ricardus de ſancto Victore. Suſpecta debet haberi omnis ueritas, quam non confirmat ſacrę ſcripturæ authoritas: & ideo Propter quod unumquodque tale,& illud magis, in authen.multo magis. C.de ſacro.eccle.nec ulla uel officioſa mẽdacia in ea admittũtur, alias illius nulla remaneret authoritas. c.ſi ad ſcripturas. 9.diſt. Immo nefas eſt dicere, ꝙ ſacra ſcriptura mentiatur c. quid ergo.23.q.5. & iniuria fit ſacræ ſcripturæ, ſi quis diſpoſita in ea uellet reuoluere.l nemo.C. de sũma Trin. Facit c maiores noſtri.24.q.1.

5 ¶ Et infamare euangelium, eſt blaſphemare, ut inquit Hiero. in c.cum caput. 34.q.5.cum blaſphemia ſit auferre a Deo quod ei conuenit, ut inquit S.Thom.in 1.2.quæſtio.13.articu.1.ad 5. Præſertim hæc locum habent, quia in ſacro Euangelio ſunt plura uerba ore Chriſti prolata,quẽ Deum hominem cõ ĩtemur plenum gratia & ueritate,Ioã.1.Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dol⁹ in ore eius. 1.Pe.2. Cui nõ fuit datus ſpiritus ad mẽſuram,Ioan.3. Et etiã in eodem Euãgelio ſunt uerba prolata a uirgine Maria,quam Dei & hominis

minis matrem confitemur, quando Angelo nuntiante uerbi diuini incarnationem, dixit. Ecce ancilla Domini: & in uiſitatione cognatæ ſuæ ſanctæ Eliſabeth, Magnificat anima mea Dominum, Luc.1.

6 ¶ Vnde non eſt dicendum, quòd aliqua ſcriptura etiam ſuſcepta ab eccleſia, ſit maioris authoritatis quàm canonica & ſacra ſcriptura: quia de mente doctorum eccleſia poteſt dici ſuſcipere aliquam ſcripturam dupliciter. Primo ſimpliciter tradēdo, uel tolerãdo quòd publice legatur in eccleſia aliqua hiſtoria, non quòd determinet illam de neceſsitate ſalutis eſſe credendam: & in hoc gradu ſunt legenda & miracula ſanctorum, uitæ patrum, uiſiones deuotarum perſonarum, recitationes & opiniones ſacrorum doctorum, quæ omnis ſuſcipit eccleſia, & legi ꝑmittit nõ quòd determinet talia eſſe de neceſsitate ſalutis credenda, ſed quia proficiunt ad commouendos affectus pios fidelium, & in ædificationibus ipſorum, dũ ĩ talib⁹ nihil de certitudine ſcitur eſſe falſum, quàmuis neſciatur illud certitudinaliter eſſe uerum. nec ut tale credendum proponitur: ita quòd magis hic attenditur id quod pia recogitatione fieri potuit, quàm illud quod factum eſt; & hoc apud oratores creberrimum reperitur, qui ex aliorum perſonis dicunt ea quæ non perſonæ dixerunt, ſed quę dicere potuerunt, ſicut in legenda B. Agnetis, & B. Sebaſtiani, & ſimiliũ cõtinetur, ut ſcribit Ioan. Gerſon in 1. parte alphabeto.14. de declaratione ueritatum: & de talibus eſt dicendum, ꝙ non ſunt æqualis, nec maioris authoritatis quàm ſacra ſcriptura, quàmuis ab eccleſia ſint ſuſcepta.

7 ¶ Nec teneret conſequentia, ſiquis aſſereret contrarium eorum quæ tali modo ab eccleſia, approbãtur, ergo eſt hęreſis, per rationes quas exhibui ſupra in q.15. & probatur in d.c. ſancta Romana eccleſia in prin. ubi poſt ſcripturas non ꝓhibet ſuſcipi ſcri-

8 pturas contentas in d.c. ¶ Nec placet quod dicit glo. in d c. noli meis literis. quòd tẽpore Auguſtini & aliorum patrum eorum ſcripta nõ erant authentica, ut hodie ſunt. Nam iubẽtur omnia teneri uſq; ad ultimum iota, ideſt, ad minimam literam alphabeti, ut in d.c. ſancta. & ſic quòd dictum. c. noli, cum ſequentibus hodie non haberet locum, quia illa glo. nõ tenetur per Cardi. de Turre cremata. ibi. Nam ut dicit Hug. quẽ ſequũtur Archi. Domi. & dictus Card. ꝙ etiã ſecundum moderna tempora dictũ c. noli, cum ſequẽtibus intelligũtur, hoc eſt, qđ hodie in ſcripturis talium aliquid poſſet reprehẽdi, & non credi, ſi quid inueniatur, quod non innitatur authoritati ueteris, uel noui teſtamẽti ſiue probabili, ſiue canonica ratione: ſicut ſunt multa, in quib⁹ ad inuicem ſibi doctores ſancti contradicere uidẽtur, ſicut Hieronymus & Auguſtin⁹, ut dixi ſupra in d.q 15. ac etiam quia ipſemet Augu. in c. negare, ea. diſtin. confitetur in opuſculis ſuis, & aliorum maiorum multa contineri, quę iuſto iudicio ſine temeri-

9 tate aliqua culpari poſsũt. ¶ Nõ obſtat, quòd dicitur in d.c.S.R.E. de aliquibus opuſculis, quę ſunt ſeruanda uſque ad ultimũ iota, quia dicta uerba non referũtur ad opuſcula Auguſtini, Hieronymi, ſeu aliorum, ſed ad contenta in opuſculis Leonis Papæ, deſtinatis concilio Calcedonenſi, de materia diuinæ incarnationis cõtra

Eutycem & Neſtorium ad Flauianū
Conſtantinopolitanum epiſcopum,
quòd ſi quis ea uſque ad unum iota
diſputauerit,& non ea in omnib' ue
nerabiliter receperit, anathema ſit:
& ſic ad dicta Auguſtini, ſeu aliorū
doctorum eccleſiæ non referuntur,
cum in multis adinuicē ſe contradi-
10 xerint. ℂ Approbata ego ſunt dicta
Auguſtini,& aliorum nō omnia, ſed
quæ de fide catholica & condemna-
tione hæreticorum ſcripſerūt. Vnde
quinta ſynodus in eorum approba-
tione ſic habet. Sequimur per omnia
ſanctos patres & doctores eccleſiæ:
Athanaſium, Hilarium, Auguſtinū,
Theophilum, Ioannem Cōſtantino-
politanum, Cyrillum, Probum,& ſu-
ſcipimus omnia quæ de recta fide &
condemnatione hęreticorum expo-
ſuerunt, prout refert. S.Tho. in lib.4.
cōt. Gent.c.24 Ex quib' patet, qūo
ſecūdum tempora moderna poſt edi
tionē illius canonis. S.R.E.15.diſt.di
ctū.c. noli exponēdū ſit,& hæc faciūt
optime ad ea quæ dixi ſupra. in 15.q.
11 ℂ Secundo modo dicitur ſuſcipere
eccleſia aliquam ſcripturā, ſeu opu-
ſcula doctorum,& illa tradit creden
da eſſe de neceſsitate ſalutis defini-
tione iudiciali, & oppoſita reprobā
da, concurrenti uniuerſali totius ec
cleſiæ conſenſu implicite, uel expli-
cite, ut dicit Gerſon in dicto loco:&
tunc contra taliter ſuſcepta & defi-
nita pertinaciter tenentes incurre-
rēt hęreſim ut eſt dictum de opuſcu-
lis B. Leonis Papæ,& opuſculis alio-
rum doctorum eccleſiæ, quæ de con-
demnatione & reprobatione hære-
ticorum ſcripſere, ut dixi ſupra in
quæſt. 5. ubi tractatur de gradibus,
ſeu generibus catholicarum uerita-
tum: & de his etiam non poſſet dici
eſſe maioris, nec æqualis authorita-
tis, q̄ canonica & ſacra ſcriptura, ut
probatur in d.c. ſancta. ubi poſt ſcri-
pturam noui & ueteris teſtamēti ad-
mittit p̄dicta opuſcula. Nec quatuor
illa generalia concilia, ſcilicet Nice
num, Conſtantinopolitanum, Ephe-
ſinum,& Calcedonenſe, in quibus ut
in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtru-
ctura conſurgit, æquari poſſunt au-
thoritati ſacri Euangelii, quod ab
ipſius diuinæ ſapientiæ ore immedia
te emanauit, ut dixi: quia ſecundum
locum obtinent poſt ſcripturas noui
& ueteris teſtamēti, ut in d.c.S.R E.
12 ℂ Nec obſtat, quòd inquit Gregor.
in c. ſicut ſancti Euangelii. 15. diſtin.
inquiens. Sicut ſancti Euāgelii qua-
tuor libros, ſic quatuor cōcilia ſuſci-
pere & uenerari me fateor: in quo ui
detur Gregorius parē uenerationē
exhibere quatuor cōciliis, quæ exhi-
betur Euangeliis: quod non eſſet, niſi
eſſent paris authoritatis, & ī c. cano
nes. ea diſtinct. dicitur, quòd ſunt
quaſi quatuor Euāgelia: quia ad hoc
reſpondet Card. de Turre crema. in
d.c. ſicut. dicens, quòd authoritas ſa
cræ ſcripturæ cæterarum quarūcūq;
ſcripturarum authoritati præponen
da eſt. ut dicit Auguſti. in c quis ne-
ſciat. 9. diſt. Nec uniuerſalia illa qua-
tuor cōcilia, nec quæcūque alia poſ-
ſūt authoritati ſacri Euāgelii æqua-
ri, quod a Deo immediate proſiliit:
quia ut inquit Aug contra Fauſtum
lib.27.c.12. Euangelii fidem,& con-
ſilium ſapientię Dei ſupra omne cō-
ſilium creaturæ cuiuſcunque lauda-
mus Nec beatus Gregorius in d c. ſi
cut. intēdit quatuor cōcilia æquare
authoritati ſancti Euangelii, cui' au
thoritas omnibus ſcripturis antecel
lis, ut dicit Auguſt. in libro de cōſen
ſu

ſu euangeliſtarum.c.1.ſed denotare
uoluit ſimilitudinem,quia in his quę
ex fide determinantur, illa concilia
conformia ſunt doctrinæ euangelicę
quo ad ueritatem, quam ex Euange
lio fundatam ſumpſerunt: uel ſecun
dum Card. Alex. in d.c.ſic dici poſ-
ſet;quòd quo ad fidem adhibendam
paria ſunt Euangelia & generalia cõ
cilia,quia utriſque eadem fides adhi
betur: quo ad uenerationem tamen
& reputationem,ego præferrem,in-
quit, Euangelia nedum conciliis ge
neralibus, uerum etiam omnibꝰ aliis
ſcripturis, eo quòd ab ipſo Chriſto,
qui eſt Deus & homo, fuerunt prola
ta. Sicut uidemus quòd uerba ab ip-
ſo Imperatore prolata cum maiore
reuerentia ſuſcipimus,quàm per nũ
cios, uel intermedios eius nomine
delata ſuſcipiamus,ut in ps.43. Deꝰ
auribus noſtris audiuimus. Scribit.
S.Th.in 4.diſt.24.aliqua ad ꝓpoſitũ.
13 ¶ Inde eſt,ꝙ cũ Euangelium ſit per
fectiꝰ & dignius aliis ſcripturis, ideo
ipſius pronũtiatio cõmittitur diaco
no.epiſtolæ uero lectio ſubdiacono.
Vel aliter poteſt dici, quòd Euange-
lia & cõcilia parificẽtur quo ad obli-
gationem credendi:quia non credẽs
illis quatuor cõciliis, quæ de fide ſta
tuta ſunt,hæreticus ſit,ſicut non cre
dens Euangeliis. Pro hoc facit l.qui
cunque.C.de hęret.cum eccleſia uni
uerſalis in his quæ fidei ſunt, errare
non poſſit: quia Spirituſancto regi-
tur, ut notatur in ca. ſignificaſti, de
14 electio. ¶ Ex quibus ſequitur,quòd
authoritas eccleſiæ non eſt præponẽ
da Euangeliis factis: cõtrarium aſſe
rit Albulenſis epiſcopus in prologo
ſuper Matthæum q.19.4.c. quem ſe-
quitur, ut ſibi uidetur perſuadere Ia
cobus Almain in loco allegato: &
eſto ꝙ eſſet par authoritas, nõ erat
danda maior prærogatiua uni quàm
alteri.l.non ſolum.§.de uno.ff.de ri-
tu nuptia. nõ quidem Euangeliũ eſt
ab eccleſia,ſed a Deo immediate.In
quit.n.Pau.ad Gala.1.Neque ego ab
homine accepi euãgelium neq; di-
dici,ſed per reuelationem Ieſu Chri
ſti:& illud ſequi debemus c.in cano-
nicis. 19. diſtin. & euangelio magis
credendum eſt quàm alteri ſcripturę
aliud ſuadenti, ut cenſet Pau.ad Ga-
la 1. dicens. Licet Angelus de cælo
euãgelizet uobis,præter quàm quod
euangelizamus uobis,anathema ſit:
ubi dicit glo. quòd de Angelo bono
dicit, non quòd hoc contingat, ſed
quòd adeo certus eſt de ueritate euã
gelii ſui, quòd etiam ſi bonus Ange-
lus nuntiaret, non crederet,ſed ana-
thematizaret.
15 ¶ Si ergo euangelium Pauli præfe-
rendum eſt etiam Angelis bonis, ſic
& multo magis euangelia quatuor
præferenda eſſent toti eccleſiæ mili-
tanti, ſi poſſibile eſſet illam docere
contrarium. Rationem annectit. S.
Thom.ibi lectione.2 col.2.quia cum
euangelium a Deo immediate tra-
ditum ſit, non poteſt per hominem
irritari:quia ſi par in parem non ha-
bet imperium. cap.innotuit. de ele-
ctio. l. ille agno §. tempeſtiuũ ff. ad
Trebelli. multo minus inferior in ſu
periorem. cap. cum inferior. de ma
io. & obedic. prout in Papa exem-
plificari poteſt, qui non poteſt im-
mutare Sacramenta eccleſiæ a Chri
ſto inſtituta: & multo minus poſſet
concilium generale, quod non eſt
ſupra Papam, ut traditur in cap. ſi-
gnificaſti, de electione, prout omni
iure probat Cardi.de Turre crema.
in lib.de poteſtate eccleſia.li.3.cap.
23.in

23.in fi.ut per eundem in d.lib.c.50. Dec.in conſi.151. maximi ponderis.
16 ¶ Ideo dixi, ſi posſibile eſſet, quia cōciliū generale in his quæ fidei ſūt, errare non poteſt: quia Spiritu ſancto regitur, ut traditur in d.c.ſignificaſti, & in c.a nobis. de ſenten.excommu. & late ſcribit dictus Iacobus de Almain.in 3 ſenten.diſt.13.in fi.arg.in c.a recta.& c. pudenda.24.q.1. quod patet: quia ille errare non poteſt, cuius determinatio nō poteſt in dubio reuocari: & ſic eſt, quia determinata a concilio generali numquàm reuocari poſſunt, ut ī d.c.maiores.24.q.1. & ſententia Papæ pręfertur aliquando ſententiæ cōcilii generalis in his quæ fidei ſunt, ut ſcribit Cardin.in c. cuncta per mūdum.9.q.3.& latius in d. tracta.lib.3. c.64. & plura ſcribūt Fely. & alii in c.nōnulli.col.4.de re-
17 ſcriptis. ¶ Siquidē ſi cōcederetur, quòd magis credere tenemur eccleſiæ quàm euāgelio, ut ſibi perſuadet Iacobus Almain, ſequeretur quòd Papa & Eccleſia poſſent ſtatuere cōtra euangeliū, quod nō eſt dicendū; immo errare magis quàm ſententiā dare conuincerentur. Et pro hoc eſt tex. in c. ſunt quidam.25.q.1.ubi dicitur. Sunt quidam dicentes Romano Pontifici ſemper licuiſſe nouas condere leges, quod & nos non ſolum nō negamus.ſed etiam ualde affirmamus. Sciendum uero ſummopere eſt, quia inde nouas leges condere poteſt, unde Euangeliſtæ aliquid & Prophetæ nequaquàm dixerunt: ubi uero aperte Dominus, uel eius Apoſtoli, & eos ſequētes sācti patres ſententialiter aliquid definierūt, ibi nō nouam legē Romanus Pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt, uſque ad animam & ſanguinem cōfirmare debet. Si enim quod docuerunt Apoſtoli & Prophetæ deſtruere (quod abſit) niteretur, nō ſententiā dare, ſed magis errare cōuinceretur. Sed hoc procul ſit ab eis, qui ſemper Domini eccleſiam cōtra luporū in-
18 ſidias optime cuſtodierunt. ¶ Vnde ſi Papa præciperet aliquid quod obuiaret ſanctis ſcripturis, obediendū eſſet potius ſpiritui Domini, q̄ corpori. c.ſi Dñs. & c. Iulian.11.q.3.ꝑ ut declarat Abbas in c. cū teneamur de pręben.c.ſignificauit, de offic.ordi. & idem Decius ibi dicit. Inde eſt quòd circa articulos fidei nō poteſt diſpenſare, ut dicunt Vincen. Ioan. Andre.& Abbas poſt alios in c.propoſuit, de conceſſi præbē.& Pet.de Ancha.in conſi.373.reuocatur in dubium: nec in his, quibus ſtatus eccleſiæ decoloraretur, ideſt, damnum pateretur & depresſionem, ut notat Innoc.in c.quanto, de conſuetu. c.inquiſitioni, de ſenten.excommunic.c.ad monaſterium, de ſtatu monacho. gl. in c.nulli, de ſenten.excommunic. c. ſi Papa.40 diſt glo, in c.requiritis.§. niſi rigor. 11.q.3.per tex.ī c.& ſi illa, ea.cau.& q. & per hunc text.ſic decidit Specu.in tit. de diſpenſatio.§.nūc
19 ſequitur, uerſi.12. ¶ Et hinc ſumitur ratio deciſionis gl.o.in c. per principalem.19.q.3. dicentis, Papam non poſſe deponere omnes epiſcopos, q̄a turbaret eccleſiam uniuerſalē; & hęc eſt etiam ratio deciſionis doctorum in c.nulli, de ſenten.excommuni. ꝙ ſi Papa uellet uniuerſaliter tollere priuilegium canonis, Siquis ſuadēte, nō poſſet: & ſcribit Lud.Ro.in cōſi.345. circa primum, col.3.& per dictum.c. ſunt quidam, dicit Hēricus Bohic in c.propoſuit, de cōceſſi.præbē.quòd Papa in omnibus poteſt diſpenſare,

dummodo ſua diſpenſatio non ſit contra fidem, nec nutriat peccatum mortale, nec inducat ſubuerſionem fidei, nec periculum animarum: nā in talibus nullam habet contra Deū poteſtatem, & ita dicit intelligendum. d. c. ſunt quidā, & idem ſi uellet immutare canones articulos fidei continentes, uel per ſuam diſpenſationem ſubuerteretur ſtatus uniuerſalis eccleſiæ, ut probatur in c. ſicut ſancti. 15. diſt. ſequitur Egidius Bella. in cōſ. 28. in facto mihi tradito col. pe. & dicebat Hoſtiē. in d. c. propoſuit, quòd Papa tantam plenitudinē poteſtatis habet, quòd quādo aliquid præcipit, obediēdum eſt ei etiā ſi dubium ſit utrum ſit mortale, dummodo conſcientiā uincere poſſit. c. quid culpatur. 23. q. 1.

20 ℂ Sed ſi certum ſit, illud quod præcipit eſſe mortale, recognoſcendus eſt Papa cęleſtis. c. Iulianus. & c. qui reſiſtit. 11. q. 3. ſequitur dictus Egidius in cōſi. 16. factum eſt tale, col. pe. Inde eſt etiam quòd Papa nō poſſet diſpenſare ſuper pręceptis decalogi, ut ſcribit Aſten in ſumma. li. 1. tit 3. circa quintū. quia ſine his ordo uirtutis eſſe non poteſt, & ideo dicūtur neceſſaria, ut inquit. S. T h. in 1. 2. q. 99. ar. 5. Nec nouos articulos fidei facere, aut editos remouere, aut noua ſacramenta inſtituere, aut inſtituta remouere: quia hæc pertinent ad poteſtatem excellētiæ, quæ ſoli Chriſto debetur, q eſt eccleſiæ fundamē-

21 tum: & ideo ſicut Papa nō poteſt diſpenſare, ut quis ſine baptiſmo ſaluetur, ita quòd non ſaluetur ſine cōfeſſione, ſecūdū quod obligat de præcepto eccleſiæ, ut poſſit aliquis diutius confeſſionem differre, ut inquit, S. Thom. in. 4. diſtin. 17. q. 3. art. 1. ſentit idem Ioan. de Ana. in c. cum Chriſtus, de hæreticis, & dicit Aug. in. 4. lib. de Trin. c. 6. in fine, quòd contra ſacras ſcripturas nemo Chriſtianus ſentit; & cū ſacra ſcriptura ſit inſpirata a ſpiritu, non poteſt inferior determinare contra determinata per ſuperiorē. cle. ne Romani, de elect. c. inferior. diſtin. 21.

22 ℂ Inde eſt, quòd licet concilia uniuerſalia ſumant authoritatem a ſummo Pontifice, cap. ſignificaſti, de electio. & per totam diſtinctio. 17. & ſic poſſet reuocare ea, quæ per concilia generalia ſunt ſtatuta. probatur in c. non debet, de conſangui. & affini. c. alma, de ſentent. excommunicat. lib. 6. tamen contra ea concilia quæ de fide ſunt, ut ſunt illa quatuor, ut in c. ſicut ſancti. 15. diſt. & illa octo concilia, de quibus in cap. ſancta. 16. diſtin. ubi profitetur Papa ſe uſque ad unum apicem immutilata ſeruaturum, non poſſet Papa nouas leges cōdere, aliud de fide & reprobatione hæreticorum ſtatuendo, quòd ſtatutum ſit in dictis cōciliis, tum quia uerum uero conſonat, & ueritati nō contradicit: tum etiam quia daretur intelligi, quòd concilium generale in his quæ fidei ſunt, tunc defecerit & errauerit: quod non eſt dicēdum, cum eccleſia ſemper fuerit ſine macula erroris, & c. ſine ruga duplicitatis. d. c. a recta & c. pudēda, & eſſet cōtra Chriſti pollicitationem, de qua Luc. 22. Ego oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua; & in his terminis intelligitur. d. c. ſunt quidā. quod ex eo ſolo procedit, non quòd cōcilia illa generalia illud ſtatuerūt, ſed quia ſunt illa ſtatuta fidem concernentia, & de tali fidei materia ſancita, cū una ſit fides eccleſiæ, una colum-

lumba, una eccleſia electa Dei, ut habetur in extrauaganti. Vnam ſanctã eccleſiam, de maio. & obedi. & Car. late ſcribit in c. loquitur. 24. q. 1. & ſic Papa, uel concilium generale nec euangelium, nec ſacram ſcripturam Apoſtolorum & Prophetarum poſſet deſtruere; nec ſtatuta in his quæ ſunt fidei a conciliis generalibus alterare: cum ea uſque ad unum apicem profitentur ſummi Pontifices ſe ſeruaturos, ut in d. c. ſancta octo concilia. 15. diſtin. quinimmo ea in dubium reuocari non poſſunt, quæ a ſacra ſcriptura deciſa ſunt, ut in cap. quis neſciat. 9. diſtin. nec quæ a conciliis in concernẽtibus fidem ſemel ſtatuta ſunt diminui, uel immutari poſſunt, nec in dubium reuocari, ut eſt text. in cap. maiores noſtri. 24. quæſt. 1. cuius uerba ſequuntur, Maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, neceſſario præcauerunt, ut quod contra unamquamque hæreſim coacta ſemel ſynodus pro fidei communione & ueritate catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non finerent nouis poſt hæc retractationibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fue runt ſtatuta pulſandi: concordat text. in l nemo. C. de ſumma Trinita. & fide cathol. cap. cum pie. 25. quæſt. 2. & cap. quod bene. 6. q. 4. allegata in glo.

23 ¶ Per quem text. alias reſpondebam D. Cardinali Hiſpalenſi, quòd ad extirpandas hæreſes Lutheranas non erat opus generali concilio, cũ omnes eius hęreſes iam a ſanctis patribus damnatæ ſint, ut de earum damnatione reprobationeque non ſit amplius hæſitandum. Sed manu forti Regia & Imperiali illarum ſuſcitatores, ſchiſmatici, diſſipatores eccleſiæ, exufflatores Chriſti, & blaſphematores comprimendi ſunt, ut a Sara uerberetur Agar, & cognoſcat ſe Agar, & ad dominam ſuam reuertatur: quia ad hoc affligitur ut reuertatur, & utinam re uertatur, prout inquit Auguſtinus ſuper Ioannem: & ſcribitur in cap. quando uult Deus. 24. quęſt. 4. Sufficeret ergo antiqua damnatio dictarum hæreſum, etiam quoad nouiter incidentes, ut probatur. 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.

24 ¶ Et non ſolum non eſt opus concilio ad extirpandas hæreſes iam damnatas, ut dixi; uerumetiam ſi eſſet congregatum ad hoc, & Papa uellet illud diſſoluere, & contenderet concilium quòd Papa non poſſet diſſolutionem facere, & hoc ut iterum tales hæreſes damnarentur: talis contradictio non debet impedire concilii diſſolutionem, ſi Papa diſſoluere uellet. facit. l nemo. C. de ſumma Trinitate, cum aliis deſuper allegatis.

25 ¶ Sed ſi perſeuerarent in eorum er rore, non ſunt admittendi. cap. cũ quibus. 24. quæſt. 3. Ex quibus ſatis perpenditur, quòd ſi hæretici nollent alias redire ad unionem eccleſiæ, niſi per man' concilii generalis, forſan iuſta cauſa eſſet conuocandi illud ad hunc effectum, non autem ut iterum de ueritate illarum hæreſum damnatarum, quæ ſemel ſopitæ ſunt & reprobatæ, diſceptetur:

26 ¶ Quia ſecundum Auguſti. in lib. de uera religione. capit. 16. In his quæ fidei ſunt, talis regula eſt ſeruanda. Quæ falſa & damnata, ſemper ſunt reſpuenda: uera autem & approbata ſemper ſunt tenenda: du-

bia autem tamdiu credenda, quàmdiu aliud doceat ratio, uel contrarium præcipiat ſanctæ matris eccleſiæ authoritas.

27 ¶ Alia uero quę fidem catholicam non concernunt, etiam a conciliis generalibus deciſa, relinquuntur ſub diſpoſitione Papæ, ut poſſit ea mutare, uel diſpenſare ſecundum opportunitates temporum, uel negotiorum. Sancti enim patres in conciliis congregati nihil ſtatuere poſſunt, niſi authoritate Papę interueniente, ſine qua nec concilium cōgregari poteſt regulariter. c. 1. in fi. & c. 2 per totum. 17. diſtin.

28 ¶ Et ſi congregetur, nō eſt concilium, ſed conciliabulum. cap. multis. in prin. ea. diſt. ut ſcribit Dec. in conſi 151. col. 2. incipien. Antequàm perſcruteris. Nec tamen Papa, quando aliquid aliter facit quàm a ſanctis patribus ſtatutum eſt, contra eorum ſtatuta facit: quia ſeruatur intentio ſtatuentium, etiam ſi non ſeruantur uerba ſtatutorum, quæ non poſſunt in omnibus caſibus, & in omnibus temporibus obſeruari, ſeruata intentione ſtatuentium, quæ eſt utilitas, ſicut in omni iure poſitiuo accidit. Ita ſcribit S. Thom. in opuſcul. 19. contra impugnantes religionem cap. 4. col. pen.

29 ¶ Si ergo Papa non poteſt tollere euangelium, nec ſacram ſcripturã, nec contra illa ſtatuere: ergo nec concilium generale, cum ipſe ſit ſupra concilium, caſu hæreſis excepto, prout plurimis fundamentis probat. D. Card. in d. tracta. lib. 3. c. 44. Fely. in cap. ſuper literis. 13. col. uerſi. nono facit de reſcriptis; & late ſcribit D. Card. de Vio in tract. de autho. Papæ & concil. c. 10.

30 ¶ Inde dicit Abbas in d. cap. propoſuit. col. 2. de conceſſ. præbendæ, quòd Papa numquàm diſpenſare poteſt contra Apoſtolum, inquantum de fide ſcripſit, per text. in cap. is qui præeſt. 11. q. 3. ubi referuntur uerba Apoſtoli dicentis ad Galatas 1. quòd ſi etiam Angelus de cælo diceret cōtrarium, anathema ſit; unde fortius Papæ non eſſet credendum, ut uoluit glo. in d. cap. propoſuit: ex quibus ſequitur quòd magis tenemur credere euãgelio quàm eccleſiæ; & non econtra, ut ſibi perſuadet Iacobus Alma. in loco ſupra adducto.

31 ¶ Non obſtat illud dictum Auguſtini contra epiſtolam fundamenti, dicentis. Non crederem euangelio, niſi ad hoc authoritas eccleſiæ me commoueret, in quo ille facit fundamentum ſuum; quia, ut inquit Card. de Turre crema. in d. cap. ſunt quidam, ad quintum, & in cap. noli. col. 2. diſt. 9. Eccleſiam dare authoritatem euangelio, ſiue ſacræ ſcripturæ poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic, quòd ſacra ſcriptura habeat authoritatem ab eccleſia, & ſic non eſt uerum: quia authoritatem habet a Deo immediate, a quo eſt edita, ut ſupra eſt probatum: & hoc modo negatur aſſumptum. Altero modo poteſt intelligi eccleſiam dare authoritatem ſacrę ſcripturæ declaratiue, quia uidelicet declarat fidelibus hãc eſſe ſcripturam ſacram; & ſic poteſt dici eccleſiam dare ſcripturæ ſacræ authoritatem declaratiue, definiendo hos libros pertinere ad ſacram ſcripturam, ſcilicet quatuor euangelia, & non euangelia Nazaræorum, uel Nicodemi, aut Bartholomæi: ſicut ſi aliquis ignoret

utrum

utrum iſte lapis ſit ſapphirus, & aliquis diceret ſibi, quòd ſapphirus eſt; iſte non propter hoc diceretur ſibi dare uirtutem, quã habet ſapphirus ita licet recte declaret eccleſia, ꝙ iſti libri ſunt de canone, non tamen propter hoc ſequitur, quód iſti habent authoritatẽ ab eccleſia:& ideo quod Auguſtinus dicit, Non crederem euangelio, niſi & cæt. ſane eſt intelligendum, quòd in ueritate eccleſia ſequitur euangelium, non euãgeliũ eccleſiam: unde potior eſt authoritas euãgelii quàm eccleſiæ per ſe & directe. Sed diſtinguere & eligere uerum euangelium a nõ uero, hoc eccleſia facit a Spirituſancto edocta, & quãtum ad hanc euangelii electionem ſynceram loquitur Auguſtinus. Non ergo dicit illud Auguſtin', eo quòd euangelium habeat authoritatẽ ab eccleſia, ſed quia ſibi ignotum eſſet, utrum iſtud euangelium pertineret ad ſacram ſcripturam, uel non, niſi eccleſia inſtinctu Spirituſancti hoc declaraſſet.

32 Eccleſiæ aũt authoritas magna eſt, quia innititur reuelationi, & authoritati diuinæ; nec aliter euangelium credimus eſſe uerũ, niſi quia a Deo reuelatum eſt, & per Chriſtum prædicatum: quod confirmatur ex eo, quod inquit Petrus Eximenius canonicus Toletanus in ſuo cõfutatorio errorum cõtra claues eccleſiæ. cap. 141. allegando dictum Auguſtini, quòd eccleſia non dat euangelio, aut aliis libris ſacris aliquid apponendo quod non habeant, ſed oſtendendo quod habeant: quia numquàm ſciremus euangelium, uel alios libros ſacræ ſcripturæ alicuius authoritatis eſſe, niſi eccleſia diceret: & quia credimus omnibus dictis & determinationibus ſuis; & de illo dicto Auguſtini dicebat Ioan. Gerſo. in 1. parte tracta. de declaratione ueritatum, quòd uiciſſim dici poſſet. Eccleſiæ non crederem, ſi non authoritas ſacræ ſcripturæ impelleret: & ita diuerſis reſpectibus authoritas utra-

33 que mutua ſe confirmat. ¶ Vlterius non obſtat quòd opinio, ſeu ſententia magiſtri ſui excuſat diſcipulum: quia ad hoc principaliter eſt aduertendum, quod dicit Auguſt. lib. 2. de prædeſti. ſanctorum. Intereſt, inquit, inquantum & in quibus rebus erretur, & quàm facile ſe quiſquàm corrigat, uel quanta pertinacia ſuum defendere conetur errorem: & ideo ſuper hoc duæ fiunt concluſiones, ſecũdum S. Tho. in Quolibet. 3. q 10. Prima eſt, quòd in materia non pertinẽte ad fidem, nec ad bonos mores. quantum eſt ex parte materiæ, poſſunt auditores utramque opinionẽ magiſtrorum ſequi; & tunc habet locum quod Apoſtolus dicit ad Rom. 14. Vnuſquiſque in ſuo sẽſu abũdet. Secũda cõcluſio eſt, quòd in his quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneã opinionem alicuius magiſtri. In talibus. n. ignorantia non excuſat; alioquin immunes a peccato fuiſſent, qui ſecuti ſunt Arii, Neſtorii, & aliorum hæreſiarcharum hæreſes: neque poſſunt habere excuſationem propter ſimplicitatem, ſi in talibus opinionem erroneam ſequantur. In rebus enim dubiis nõ eſt de facili præſtandus aſſenſus; ſed potius, ut dicit Auguſt. 3. de doctrina chriſtiana, cõſulere debet quis regulam fidei, quã de ſcripturarum planioribus locis & authoritate eccleſiæ percepit. ¶ Vn-

34 de cõcluditur, quòd qui aſſentit opinioni

nioni alicuius magiſtri contra manifeſtum ſcripturæ teſtimonium, ſiue contra id quod publice tenetur, ſecundum eccleſiæ authoritatem, non poteſt ab erroris uitio excuſari, & quod Matth.23. dicitur, intelligitur de his quæ ad cathedram pertinent, ad quam non pertinent ea, quæ ſunt contra fidem, & bonos mores. & de his plura ſcribit Card. de Turre crema in d. tracta. lib.4.c.17.

35 ¶ Hæc tamen ſecunda concluſio B. Tho. indiget duplici declaratione. Prima eſt, quòd tales ſectatores opinionum magiſtrorum pertinaciter adhæreant his opinionibus, uel cum præparatione animi quòd etiã ſi contrarium, quod eſt uerius, oſtendatur ratione, aut authoritate ſacræ ſcripturæ, ſeu uniuerſalis eccleſiæ, ipſi tenerent illorum opiniones. Nam iſti talibus opinionibus adhærentes, ueritati catholicæ contrariantibus, hæretici cenſendi ſunt: hæc eſt ſententia Auguſtini contra Manichæos. & habetur in c. qui in Eccleſia. 24. q.3. dicentis. Qui in eccleſia Chriſti morbidum aliquid prauumque ſapiunt, ſi correcti ut ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaq; mortifera atque peſtifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt. Secunda declaratio eſt, quòd ſi adhærentes his opinionibus magiſtrorum catholicæ ueritati contrariis, non ſunt pertinaces, ſed parati ſunt ueritatẽ audire & corrigi, quinimmo doceri quærunt, hæreſim non incurrunt, nec etiam peccatum, ut dixit idem Auguſtin. in c. dicit Apoſtolus.24.q.3. ſub his uerbis. Si qui ſentẽtiam ſuã, quãmuis falſam atq; peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererint, ſed a ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperint, quærunt autẽ cauta ſolicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquàm ſunt inter hæreticos deputandi: de cuius. c. dicit Apoſtolus intellectu, plura ſcripſi ĩ rub. de hæret. li.6 q.3.

36 ¶ Et ad prædicta quando debeamus ſequi opinionẽ doctorũ ad alias materias plura poſſent adduci, quæ ſcribũt moderni in c.1.& c ne innitaris, đ cõſt. c. capellan', de feriis, & ĩ l. fi. C. de pœna indi. qui male iudic. & latiſſime habetur ĩ ſylua nuptia. li.5.

37 ¶ Ad prædicta accedit, quòd licet Papa non poſſit ſtatuere cõtra nouũ & uetus teſtamentum, ut dixi per. d. c. ſunt quidam, & ſcribunt moderni in d. c. ne innitaris, & Andr. Siculus plura tradit in conſ. 1. ex ſacris excellentiæ tuæ. lib.1. tamen Papa poteſt ĩterpretari ea quæ ſunt fidei, tum ad dubiorum interpretationem & terminationem. tum etiam ad occultorũ & implicitorum explicationẽ: & utroque modo poteſt Papa aliquid addere ſuper illa quæ ſunt fidei, quia ad eum ſpectat dubia, & obſcura ĩ fide interpretari & determinare: poſt cuius determinationem cõtrariũ aſſerere pertinaciter, eſſet hæreticum, ut probatur in c. quotiens.24.q.1.& in c. ſicut quædã.24. diſtin. Ioan. Andre. in d. l. c. cum Chriſtus, de hæret.

38 ¶ Nec bene dicit gl. in d. c. ſunt qui dam, quòd ſummus Pontifex diſpenſat in euãgelio, interpretãdo ipſum: quia interpretatio obſequitur & obſequi debet Euangelio, aliàs non eſſet interpretatio, ſed corruptio. Interpretari quippe euãgelium ad ſenſum bonum & catholicum, non contradi-

tradicendo ueritati fidei & ſcripturę ſanctæ,hoc licet ſummo Pōtifici:ſed per hoc non diſpenſat in Euangelio, ut aliud dicat quàm quod Dominus in euangelio dicit, ut dicit Cardi. in d.c.ſunt quidam.inde dicebat Ang. in l. bene Azenone. C. de quadrie. præſcriptio. quòd Papa non diſpenſat in pertinentibus ad articulos fidei,Fely.in cap.quæ in eccleſiarum. col.9.de conſtitu.

39 ℂ Et ideo cū interpretatio quatuor modis in iure dicatur, ſcilicet correctiua, expoſitiua,arctatiua,& extenſiua, ut glo. dicit in l.1.§.qui operas. ff. ad Tertulia & in l.1.ff.de origi. iuris Barth in l. omnes populi, in 17. colum. uerſicu. 6. principaliter. ff. de iuſti. & iure.glo. melior, de iure cap. contra,de regu. iuris lib. 6. Bal. in l. 2. C. de libe. præteritis. & in l. gallus.§. quid ſi is.ff. de libe.& poſtu. Ange. Areti.in §. 1. inſti. de iure naturali, excepta illa interpretatione correctiua, aliàs poteſt facere Papa erga ius diuinum.

40 ℂ Item, diſpenſat cum monacho ex cauſa ut matrimonium cōtrahat. Ioan. Andre.in c. ſemel. de regu. iuris,lib 6. in mercurialibus, Petrus de Ancha. in conſi.240.col.2. incipienti, parum dubitationis. Bald.in l. ſi tibi filius. ff. de adoptio. Ioann. de Imo. in cle.1.col.fi. uerſi.ſed quærit. de conſangui. & affi. Inno. & Abbas cap.cum ad monaſterium.col. fi. de ſtatu monacho. Petrus de Ancha. in repeti.cap.1.col.5.uerſiculo,ulterius quæro,de conſtitutio.late ſcribit. Iaſo. in l.fi.C.de tranſactio. & legitur a ſede apoſtolica fuiſſe diſpenſatum cum quodam Remigio monacho & ſacerdote, ut acciperet uxorem, ex qua ſuſcepit filiam Petronillam,quæ ſuccedens in regno Aragonum, nupſit Raymundo comiti Barchinonē. ex quibus ſucceſsiue ortæ ſunt octo generationes per lineam deſcendentem, ut refert Petrus de Ancha. in conſi.339. pro maiori intelligentia dicendorum col. 2. & Petrus de palude in 4. diſtin.30. 8.q.4.concluſione.11. fuitque etiam a Cæleſtino. III. diſpenſatum cum Conſtantia filia Rogerii, quæ erat ſanctimonialis in ciuitate Panhormi,& iam quinquagenaria, quæ nupſit Henrico.V. & ex tali coniugio natus fuit Federicus II. Romanorum Imperator, ut dicunt hyſtoriæ, ut teſtatur Cardin. de Vio in apoſtilis ad S. Tho.in 2. 2. q.88.arti.11.

41 ℂ Item, diſpenſat cum bigamo, ut posſit promoueri ad ſacros ordines cum cauſa, ut nota. in cap. ſuper eo. ubi Inno. Ioan. Andre. & alii, per glo. Archi. & alios in cap lector.34. diſtin.Petrus de Ancha. in cōſi.123. circa bigamos. Rota in deciſione.1. de bigamis. incipi. quoddam factū. Inno. in c. propoſuit, de conceſsio. præben. ubi dicit,quòd ita communiter tenetur. Nam bigamum non promoueri poſſe, neque eſt de lege naturæ, neque pertinet ad articulos fidei, neque eſt de neceſsitate ſacramenti: unde in hoc Papa poteſt diſpenſare, licet non debeat niſi ex magna & euidēti cauſa,ut inquit. S.Th. Quolib.4.q.13.quem refert Cardin. de Turre cremata in tracta.de poteſtate Papę.q.63.Ioā.de Ana.in c.ſi uir, col 2.de adulteriis. Scribit Decius ī conſi.112.in præſenti conſultatione: col.3.Soci. in conſi.13.col.3,præſens conſultatio.libr.1. & licet glo. in d. cap. lector,dicat fuiſſe diſpenſatum cum Archiepiſcopo Panhormitan.

ℂ Quia

42 ¶ Quia tamen Specula. in tit. de bigamis tenet, quòd cum bigamis nõ ſit diſpenſandũ, ideo Eugenius. IIII. noluit creare Antonium de Roſellis Cardinalẽ, prout ſibi promiſerat ob defenſionem ab eodẽ Antonio ſibi impenſam in concilio Baſilienſi. Excuſabat ſe quidem Engenius, quòd dictus Antonius erat bigamus, & cũ requiſitus eſſet de diſpenſatione iuxta gl. in d. c. lector. Reſpondit ſe nõ poſſe diſpẽſare per dictum Specu. & dicit Bal. in c. at ſi clerici. col. 3. de iudi. quòd Papa poteſt diſpenſare cum bigamo promoto, ſed non cum promouendo, & ſic dictus Antonius fuit excluſus: propter quod indignatus compoſuit illum tractatum, De monarchia, in quo in multis cõtradicit poteſtati ſummi Pontificis, & ſignanter in illa q. An poſſit diſpenſare cũ monacho, ut matrimonium contrahat, in uerſi. ſuſcipio primum dubiũ. & propter bigamiam etiam non fuit factus Cardinalis Ioannes de Lignano, ut dicit Bal. in d. c. at ſi clerici. tradit Bertachi. in tract. de epiſcop. 1 parte lib. 2. q. 25.

43 ¶ Item ex cauſa diſpenſat in gradibus a iure diuino ꝓhibitis, quos enumerat glo. in c. literas, de reſti. ſpoliatorum, & gl. in c. gaudemus, de diuortiis, ut concludit Petrus de Ancha. in cõſi. 373. reuocatur in dubium. dicens, quòd nepos ex fratre poteſt ducere in uxorem illam quæ fuit uxor patrui ſui prędefuncti: & in caſu quo frater ducit in uxorem relictam fratris ſui ſine liberis defunctis, reperitur diſpenſatum in iure, ut in c. fi. de diuortiis: & ibi ſcribunt doctores, ꝙ Papa poteſt ex cauſa diſpẽſare, licet ſit de iure diuino prohibitus, in ſecũdo gradu lineæ inæqualis, ut dicit Ioan. Andr. in c. per uenerabilem. in glo. 2. qui filii ſint legitimi: ſequitur Abb. in c. fi. de trãſact. Ioan. Andr. in c. ſemel. & c. actꝰ legitimi, de reg. iur. ĩ 6. & plura circa hãc materiã ſcripſi in meo cõſi. quod edidi in cauſa ſereniſſimæ reginæ Angliæ, quæ nõ refero & Mõtalbus late ſcribit in li. fora li. 3. tit. allega. hærentias. l. fi. col. 14. uerſi ex hac abſoluta poteſtate.

44 ¶ Non omitto tamẽ pro nunc qđ dicũt Abbas & alii in c. literas, de reſtitutio. ſpolia. quòd iure diuino ꝓhibetur patruus ducere neptẽ, ideſt, filiam fratris, in uxorem, per notata per glo. in d. c. literas. & c. gaudemus. ubi gloſæ ponunt in prohibitione legis diuinæ neptem, ideſt, filiã fratris: & doctores idem dicunt in c. per uenerabilẽ, Qui filii ſint legitimi. Sed in hoc dico omnes glo. & doctores decipi: quia licet in lege diuina prohibeatur nepos ducere amitam, ſeu materteram, non tamen prohibetur patruus, uel auũculus ducere neptẽ: quia lege diuina nõ reperitur cautũ, ut Leui. 18. Non enim contra legem naturæ erat, quòd patruꝰ duceret neptem: nam Othoniel erat frater Caleb, non tamen peccauit accipiendo neptem ſuam, Ioſue. 15. & Abram accepit Sarai filiam fratris ſui Aran, Gene. 12. ut ibi gl. ordi. & in c. quæritur, in prin. 22. q. 2.

45 ¶ Nec eſt cõtra legẽ Moyſi expreſſe, ſed tãtum hoc dicitur ex quadam argumẽtatione: quia ſi nepos prohibetur ducere amitam, eadem ratione uidetur quòd patruus non poſſit ducere neptem, quia ĩ eodem gradu ſunt hæ quatuor perſonæ. Sed hoc argumentum non procedit, quia in ꝓhibendis gradibus attenditur irreuerentia naturæ. uxor autem eſt ſubiecta ui-

ſta uiro,& non econuerſo:& ideo magis eſt contra reuerentiam naturæ,quòd amita ſit uxor nepotis ſui, quàm quòd neptis ſit uxor patrui. ita concludit Nico. de Lira, Ioſue. 15. in uerbo. Deditq; ei Axam,ubi dicit Pau.Burgen.quòd expoſitio hæc eſt efficax & ualida:nam hebraica cõſuetudo,quæ ad obſeruantiam præceptorum Moſaycæ legis adipem literæ firmiſsime tenet,frequenter utitur tali matrimonio.ſ.auunculi & neptis. Non enim in gradibus prohibitis attenditur ſimilitudo ſolum ſecundum diſtantiam numeralem, ſed etiam ſecundum reſpectum præferẽtiæ uiri ad uxorem: caput enim mulieris eſt uir 1.Cor.11. & ſic patet, quòd iure diuino non eſt prohibitum matrimonium inter patruum & neptem ex fratre, nec inter auunculum & neptem ex ſorore, ut ſibi perſuadent gl.in d.c.literas & c. gaudemus,& ibi doctores.& in d.c.per uenerabilem,& idem tenet Petrus de Palu.in 4.diſt.41.q.1.art.5.conclu.3. dicens, Papam poſſe diſpenſare in ſecundo gradu lineæ inferioris, ut cum filia fratris, quia non erat prohibitũ

47 in ſcriptura. ¶ Secundum eſt, quod non omittendum arbitror, quia aliqui reportata aliorum diſcurrentes, propter frigiditatem ſtomachi,contenta in eis digerere non ualent, ſibi perſuadent alios in errores trahentes,quòd Papa diſpenſauit cum quodam,qui germanam ſuam in uxorem duxerat,& hoc ut multa ſcandala euitarentur, quæ, ſi matrimonium prædictum minime fieret, oriri ſperabantur, talemque diſpenſationem ſic ex cauſa factam ualidam firmamq; fuiſſe:& ad hoc allegant Archiepiſc.Flo. in.3.parte titu.1.c.11.§.1.circa finem, & citãt referre Silueſtrũ de Prierio. in ſua ſumma,in uerbo Papa,uerſ.17. quia dico, quòd præfatus Archiepiſcopus Florenti. numquàm ſomniauit dicere, quòd Papa Martinus V. aliquando diſpenſauerit, quòd quis poſsit ducere germanam propriam in uxorem: quia iſte gradus conſanguinitatis primus eſt de iure naturali & diuino. in quo Papa diſpenſare non poteſt. Eſt enim quodãmodo contra naturam, ut ſcilicet quis contrahat cum germana ſua: unde in his nihil ſæui criminis fœdus naturale præſumit ſuſpicari.l.eum qui.C.de epiſc. & clericis, ut dicit Petr. de Palu.in 4. diſt.41. q.1.uerſi. ſecunda concluſio, licet aliquando, inſtigante diabolo, in eis ſcelus perpetratũ reperiatur, ut dicit tex. in c.1.de cohabi.cleri. & mulie.etiam in propriis filiabus,prout dum ego eſſem puer,accidit caſus: & inde dicitur, quòd ſi filius uerberat patrem, & ſi pater ſtuprat filiam, nec ille filius, nec ille pater præſumitur,ut refert Feli.in c.afferte,de præ-

48 ſumptio.col.2. ¶ Dicit ergo Archiepiſc. Florenti. quòd reperitur Martinum. V. diſpenſaſſe cum quodam, qui cognouerat quandam mulierem fornicarie,& poſtea contraxit,& cõſummauit matrimonium cũ illius mulieris germana, & ille actus fornicationis erat occultus: nec ille iuuenis cõtrahens erat aptus ad religionem, & ex diuortio timebatur ſcandalum, ſi factum fuiſſet:& ſic Papa diſpenſauit in matrimonio iam contracto,habita prius collatione cum theologis & canoniſtis,& ſic erat ibi gradus primus affinitatis,non conſanguinitatis. Et hæc ſunt de mente & uerbis dicti Archiepiſc.ut ex præſentibus colligitur: non autem quòd germanus contraxerit matrimonium cum propria

germana,& in eodem errore fuit apo
ſtil.ad Feli. in c.quæ in eccleſiarum,
in verbo Papa ex cauſa. col.6.de cō-
49 ſtitutio. ¶ Et ſi in principio generis
humani homines accipiebant in vxo
res ſorores ſuas, hoc faciebant pro-
pter neceſsitatem, quod poſtea reli-
gione prohibente factum eſt nefas,
ut inquit Aug.15.de ciui. Dei. c.16.
Et propterea dicebat.S.Bonauen.in
4.diſtin.29.art.2. q.4.quòd ſi Iudæus
contrahat cum ſorore, & ueniat ad
fidem,ſeparandus eſt. Ratio ex eius
dictis colligitur: quia hæc illegitimi-
tas eſt ſecūdum naturam, & diuinam
prohibitionem:ſecus ſi eſſet ſecundū
ius poſitiuum,ſeu conſtitutionem ec-
cleſiæ: quia hæc non arctat infideles,
nec impedit matrimonium quin con
trahatur, & ideo non ſoluitur matri-
monium contractum, ut in c.gaude-
50 mus.de diuortiis. ¶ Tertium memo
randum eſt, ꝙ Petrus de Palude in.4.
diſt.41.q.1.art.5.ſecunda concluſio-
ne inquit,non poſſe diſpēſare Papam
in uxorem fratris mortui ſine liberis:
quia licet olim liceret,tamen diſpen-
ſatiue licebat, quæ diſpenſatio fiebat
iure diuino,non ab homine. Nam iu-
re diuino communiter abſtinebatur
ab uxore fratris,ſicut a ſorore, ſed in
caſu illo permittebatur, ſcilicet ex di
ſpenſatione diuina. Vnde ſicut Papa
non poteſt diſpenſare in pluralitate
uxorum, quàmuis olim eſſet licita ex
Dei diſpenſatione, ſed prohibita iure
communi: ſic nec in propoſito con-
cluſiue tenet, Papam non poſſe diſpē
ſare, ut quis ducat uxorem relictam
fratris decedentis ſine liberis,quàm-
uis aliqui diſcurrentes ſcripta non
legentes,adducant eum in cōtrariam
partem.Secundo pro hoc facit leuiti-
ca diſpoſitio,Leuit.20.& 28.ubi pro-
hibetur fratri coniunctio cum uxore
fratris, ſub his uerbis. Qui duxerit,
vxorem fratris ſui, rem facit illici-
tam, turpitudinem fratris ſui reue-
lauit, abſque liberis erit. Tertio, ad-
duci poteſt tex.in c.literas, de reſtitu
tio.ſpolia.vbi dicitur, quòd in gradi-
bus diuina lege prohibitis diſpenſare
non poteſt, ſecus in aliis: & pondera
uerbum,poteſt,præcedente negatio-
ne, quòd neceſsitatem inducit, ut eſt
glo.in c.1.de reg.iur.libr.6. Scribunt
moderni in l.Gallus,in prin.ff.de libe
ris,& poſthu.Sed quia ego præambu-
la concluſione habita, quam feci in
fauorem ſereniſsimæ dominæ Catha
rinæ reginæ Angliæ in meo conſilio,
quod primus omnium edidi, non ad-
hibitis conſultoribus,nec perquiſitis
mendicatiſque ſuffragiis aliorum, ut
aliqui fecerunt, doctorum in theolo-
gia & iure exercitatorum, qui (quod
magis uerecundum eſt) falſas allega-
tiones interſeruerunt, ut longior fie-
ret ſermo quàm neceſſe erat, uenden
tes cōfuſas membranas xenodochio,
reſpondi ad dicta cōtraria, & ad alia
quæ prima facie uidebantur obſiſte-
re, concludens nullam extare prohi-
bitionem diuinam, quòd frater non
poſsit ducere uxorem fratris ſine li-
beris defuncti. Et eſto quòd eſſet hu-
iuſmodi prohibitio,quòd Papa ex cā
in illo caſu diſpenſare potuit, ſic etiā
diſpenſat, ut conſtitutus in ſacris, id-
eſt, ſubdiaconatu, ducat uxorem, ut
dicit Bald. in l.reſcripta, col.2.C.
de precibus impera.offeren.no-
tatur per glo. & Doct. in c.
cum olim.de cleri.con-
iuga. & Decius in
d.conſi.113.
col.3.

SVMMARIVM ſuper uigeſimaſecunda quæſtione.

1 *Humani iuris conditio ſemper in infinitum decurrit, et nihil eſt in eo quod ſtare poſſit perpetuo.*
2 *Superiores non debent graue ferre conſultationes inferiorum*
3 *Superiores patienter debent tolerare conſultationes inferiorum.*
4 *Inferior debet conſulere ſuperiorem, quando videt literas eſſe ſurreptitias.*
5 *Diſputare licet de voluntate Principis, non de poteſtate.*
6 *Mãdatũ ſuperioris quãdo nõ eſt exequẽdũ.*
7 *Scandali cauſa prouiſio etiam facta retractatur.*
8 *Papa mandante aliquid fieri contra iuſtitiam ſub pœna excommunicationis, mandatarij non exequentes, ſed conſulentes & expectantes ſecundam iuſſionem, non ſunt excommunicati.*
9 *Papæ ſtricte præcipienti aliquid non eſt obediendum, ſed reſcribendum.*
10 *Princeps aſſumptus in plenitudinem poteſtatis, non eſt liberatus a dictamine rationis.*
11 *Reſcriptum contra publicam vtilitatem non eſt obſeruandum.*
12 *Reſcripto Papæ non facienti mentionem de litis pendentia, non eſt obediendum, ſed reſcribendum.*
13 *Principi præcipienti, vt quis puniatur pœna capitali indebite, non eſt obediẽdum ſed conſulendo ſuperſederi,*
14 *Præcepto ducis belli eſt omnino obediendum: & ſi quis in cõ trarium fecerit, etiã in fauorem reipublicæ, debet puniri.*
15 *Præcepto iniuſto ducis belli non eſt obiendum, ſed Deo.*
16 *Superiori præcipienti, vt delegatus ferat ſententiam ſic, non eſt obediendum.*
17 *Sententia Imperatoris non requirit exactũ ordinem iudiciorum.*
18 *Superiores caueant ne præcipiant inferioribus, vt proferant ſententiam dicendo. Facias ſic & ſic, ſed, facias iuſtitiam.*
19 *Superiores patienter tolerare debent conſultationes inferiorum.*
20 *Cenſura aliquorum verborum, quæ ex conſuetudine praua proferuntur.*
21 *Paradiſus terreſtris eſt in partibus orientalibus.*
22 *Senſus literalis eſt efficax argumentum contra hæreticos, non myſticus, ſeu ſpiritualis.*
23 *Hæreticum an ſit dicere, quòd excommunicatus decedens in excommunicatione non damnetur.*
24 *Eccleſia non iudicat de occultis.*
25 *Excommunicatus iuſte, decedens in excommunicatione damnatur.*
26 *Moriens in peccato mortali damnatur æternaliter.*
27 *Ignorantia eorum quæ fidei ſunt & manifeſta, allegare non poſſunt.*
28 *Quæ in animo conſiſtunt, non poſſunt probari niſi per confeſſionem.*
29 *An ſit hæreticum dicere, In hoc mundo nõ me videas per mala tranſire, quia in altero non videbis me mala pati.*
30 *Primus modus, ſeu ſenſus prædictorum verborum.*
31 *Beati videbunt pœnam damnatorum ad eorum gloriam.*
32 *Secunda cenſura.*
33 *Cenſura tertia.*
34 *Cenſura quarta.*
35 *Cenſura multorum verborum quæ dicuntur a malis hominibus.*
36 *Hæreticum eſt dicere quem non eſſe obligatum intrare religionem ſi hoc vouerit, & de iuramento plura.*
37 *Electores debent eligere epiſcopum ſecundum Deum & conſcientiam, quia non ſufficit ſequi puram conſcientiam.*
38 *Religioſus ducens publice uxorem, volens*

defendere errorem, dicendo quòd licuerit, vt hæreticus damnandus eſt.

39 *Hæreticum eſt dicere,* Si *in hoc mundo nõ habeo vxorem, in alio habebo.*

40 *Aſſertio hæretica eſt dicere, quòd quilibet poteſt ſaluari in ſua ſecta, ſeu lege.*

61 *Aſſerere pertinaciter, quòd exercere vſuram non eſt peccatum, hæreticum eſt.*

42 *An ſit falſum aſſerere, quòd indulgentiæ ſint falſæ, quæ per modum applicationis conceduntur.*

43 Si *prædicta aſſertio intelligatur de participatione bonorum ſpiritualium eſt iniurioſa.*

44 *Aſſertio quòd Virgo* Maria *non perdiderit filium ſuum in templo, contradicit Euangelio.*

45 *Verbum, perdere, quot modis capiatur in ſacra ſcriptura.*

46 *Verborum proprietas non eſt omittenda in dubio.*

47 *Aſſertio quæ habet, quòd ſi per poſſibile reſurrectio non eſſet, Deus eſſe nõ poſſet, et annihilaretur eſt hæretica et ſcandaloſa.*

48 *Regnum Dei eſt in ſimplicitate fidei, non in contentione ſermonis.*

49 *Blaſphemum eſt aſſerere, quòd liber Sapientiæ Salomonis, hoceſt, cap. 24. Eccleſiaſtici, non poſſit intelligi de ſapientia æterna, ſed de Virgine Maria.*

50 *Propoſitiones ſacrorum doctorum ſi in ſenſu proprio non ſunt veræ, potius ſunt exponendæ quàm ſequendæ.*

51 *Apocryphorum librorum duo ſunt genera.*

52 *Canonicæ ſcripturæ quæ ſunt.*

53 *Prophetarum & Apoſtolorum libri.*

54 *Purgatorium negare poſt hanc vitam eſt erroneum, & hæreticum.*

55 *Authoritas* Pauli, 1. *Corint.* 3. Si *quis ædificauerit ſupra fundamentum aurũ &c. declaratur.*

56 *Animæ decedentes ſine peccato mortali, vel cum peccato mortali, quo vadunt ſtatim poſt mortem.*

57 *Authoritas* Matthæi. 12. *Qui dixerit verbum contra Spiritumſanctum &c. declaratur.*

58 *Animæ exiſtentes in purgatorio an ſentiant iuuamen, quod pro eis fit a fidelibus.*

59 *Libri* Machabæorum, *licet non habeantur in canone apud Hebræos, tamen ab Eccleſia inter diuinorum voluminum annotantur hiſtorias.*

60 *Purgatorium non eſſe, eſt hæreſis damnata in concilio Florentino.*

61 *In purgatorij locis eſt ſimul pœna ſenſus et damni, vtraque tamen temporalis.*

62 *Græci non negabant purgatorium, ſed ignem purgatorii.*

63 *Blaſphemorum punitio ad inquiſitores ſpectat.*

VIGESIMASECVNDA QVAEST.

1 VIGESIMOSECVNDO QVAERO, Quia plura ſunt negotia quàm uocabula, ut inquit Iuriſcõſultus ĩ l. natura. ff. de præſcriptis uerbis, & ſolis diuinis reb⁹ perfectiſſimis exiſtẽtibus, humani iuris cõditio ſemper ĩ infinitũ decurrit, & nihil eſt in eo quod ſtare poſſit perpetuo, multas enim formas edere natura nouas deproperat: & ideo quando tale cõtingit anguſtũ, imploratur remediũ, quia ob id imperialem formam rebus humanis Deus præpoſuit, ut poſſit omnia quæ nouiter cõtingũt emẽdare, & componere, & modis & regulis competentibus tradere: quod atteſtatur Iulianus legum & edicti perpetui conditor, ut ſi quid imperfectũ inueniatur, ab imperiali ſanctione repleatur. Verba ſunt text. in l. 2. §.

ſed

ſed quia.C.de uete. iure enucle. & in c.1.§.ſed quia,quæ ſit prima cauſa bene.ami. in feu. colla. 10. Continuam enim legiſlationem emergentiũ cauſarum dat uarietas,ut dicit tex. in authen.de ſecundo nube.colla.1.

2 ¶ Et ideo non debent dedignari ſupremi iudices, ſi ab inferioribus de dubiis cauſarum cõſuluntur: quia ad id ſecundum leges tenentur,ut diſcãt a ſuperioribus quæ neceſſaria ſunt,& ita quod agendum eſt explicent,ut dicit tex.in §.fin.in auth.de iudiciis.

3 ¶ Nec ſtomachari eos decet, quando ſuper mãdatis ipſorum inferiores ſecundam iuſſionem expectant, cum iniuſta per importunitatem impetrata uidentur, & in præiudicium fiſci: quia hoc fieri a iure ſancitum eſt, ut in §.& hoc uero iubemus, in auth. ut nulli iudi.colla.9.& eſt tex.idẽ decidens in §.deinde competens in uerbo ſecũdam perceptionem noſtram ſuſcipias,colla.3.ubi glo.dicit,hoc eſſe contra miſeros prælatos,qui timẽt in tantum literas Papæ, ut non audeant reclamare:quod facere non debent per hunc.§. & dictum. §. & hoc uero iubemus.glo.idem dicit in l.puniri.C.ſi cõtra ius,uel utili.& ibi Bal. & domi.Iaſo. nec per hoc deſeruiũt, immo ſeruiunt legi, & propter hoc Papæ, uel principi arg.l. fin. in fi. C. de appella.

4 ¶ Et idem faciendum eſt,quando cognoſcitur clare quòd ſuperiori fuit obreptum,uel ſurreptum etiã in gratioſis,& non fuit ſeries facti narrata, ut puta, ſi condemnatus pro homicidio in mille,ſupplicauit regi pro remiſſione, uel compoſitione faciẽda, nullo alio inſerto in ſupplicatione,niſi quòd erat cõdemnatus in mille nõ expreſſa cauſa condemnationis, quã ſi expreſsiſſet, non eſt ueriſimile ꝙ rex remiſiſſet, ſeu cõpoſuiſſet, ut dicit Bal.in l.præſcriptione,col.7.C. ſi contra ius,uel utili. publicam: & idẽ eſſet ſi feciſſet mentionem,quòd pro homicidio erat illa cõpoſitio,ſi aliud homicidium commiſerat, pro quo obtinuerat indulgentiam, & tamen de hoc homicidio primitus cõmiſſo & de indulgentia pro eo conceſſa,nõ fecerat mentionem. Ita decidit Gulielmus de Cuneo in l. 3. C. de epiſcop. audien. & ibi in effectu ſequitur

5 Bal. ¶ Et licet diſputare de uoluntate principis, non de poteſtate: & ex hoc nulla infertur illi iniuria,ſi eũ reputamus bonum & æquum, ut dicit Bal.in l.1.ff.de conſti.princi.ſequitur Andre.Siculus inter conſilia Alexan. conſi.113.Scripſit Eccleſiaſticus,col. 10.lib.4.Item ſi præceptum ſuperioris prima facie deuiat ab honeſtate & iuſtitia, nõ tenetur officialis parere, ſed ſuperſedere poteſt, & reſcribere,ut eſt tex. in cap. ſi quando, de reſcriptis. glo. in clem. 2. de filiis presbyte. lib. 6. cum aliis, ut ſcribit Decius in d.c.ſi quando.

6 ¶ Idem eſt ſi executio illius mandati non poſſet fieri ſine hæreſi,ſcandalo,aut peccato, ut dicit Inno. in cap. inquiſitioni, de ſenten. excommunica. Abbas in c.cũ teneamur, de præben.immo obediendo peccaret,ut dicit Flo.ĩ l.3.§.ſed et ſi quis.ff.fini.reg. & in hoc eſt defectus poteſtatis,ut dicit Bal.in l.reſcripta,col.2.q.1.C. de preci.impera.offerre.

7 ¶ Et non ſolum prouiſio fieri impeditur ratione ſcandali, ſed etiam illa quæ iam facta eſt reuocatur.glo.notabilis prima,in cap.2.62.diſtin. quæ dicit caſſandam eſſe electionem,ſi ex ea in populo ſcandalum oriatur. Facit

cit quod ſingulariter uoluit Inno. in cap. niſi cum pridem, de renuntia. quòd propter ſcandalum imminens licite priuari poteſt prælatus beneficio. quod dictum cõmuniter approbatur. Abbas ſequitur ĩ c. quæſitum, de renũtiatio. Federi. de Senis in tracta. de permuta. beneficiorum. q. 25. & ſi debeat ei prouideri de alio æquo beneficio, ſcribitur per Ioan. de Imo. poſt Inno. in d. c. cum pridem, & do. Iaſo. late tradit in l. quotiens, colum. 3. C. de rei uendi. & in l. barbarius, colum 8. ff. de offi. præto. Bal. in cap. 1. §. ſed ad hæc. de pace iura. fir. colum. 4. traditur in cap. fin de poſthu. prælato. Et prædicta procedunt, etiam ſi Papa aliquid mandaret ſub pœna ex-
8 comunicationis, quam ipſo facto incurrerent non obedientes: quia in caſu ſuperſedentes, & reſcribentes Papæ, & ſecundam iuſſionem expectantes, cauſamque rationabilem reddentes, quare apoſtolica mãdata nõ executi ſunt, non puto illos incurrere in illam ſententiam excõmunicationis: quia iure permittente fit, ut in d. c. ſi quando, cum aliis ſupra allegatis, & ideo nullam pœnã incurrũt. l. Gracchus. C. de adulter. facit. l. ſancimus. C. de admi. tuto. ut concludit Abbas in d. cap. ſi quãdo, uerſi. ſed circa prædicta. & moderni ibi ſequuntur.

9 ¶ Et licet dicat, diſtricte præcipiendo mandamus, poteſt tamen ſuperſederi, ut dicit Bal. in c. cũ teneamur, de præbẽdis, ut referunt moderni in d. c. ſi quando. Ex quo ergo omnia principum mandata intelliguntur cũ iuſtitia, ut dicit Bal. in d. l. 1. ff. de conſti. princip. de mente eius ſaltem interpretatiua eſt, ut mandatis eius iniuſtis, ſcãdaloſis, præiudicialibus, ſeu alias indebitis non obediatur, ſed reſcribatur, & ſecunda expectetur iuſſio, er prædicta, prout ad hæc aliqua ſcribit Rainaldus in l. cauſas. C. de tranſactio.

10 ¶ Nec eſt uero ſimilis mẽs principis, quòd talibus mandatis eius obediatur: quia ſic faciens contra ius dicendus eſſet unũ pecus, ut dicit Bal. in c. 1. §. ſi facta. ſi de feudo defu. ſit. cõtro. ſit inter do. & agna. quia per plenitudinẽ poteſtatis non eſt liberatus a dictamine rationis, quia eſt animal rationale mortale. Nulla enim authoritas neque principis, neq; ſenatus potuit facere quòd princeps non ſit animal rationale mortale, nec eũ abſoluere a lege naturæ, uel a dictamine rationis rectæ, uel legis æternæ, ut dicit Bal. in l. 2. colum. 6. C. de ſerui. & aqua: nec poteſt libere peccare, ut dicit Abbas in d. c. ſi quando, in fin.

11 ¶ Et alibi dicit Ioan. Andre. in c. 1. colum. 2. quòd ſi reſcriptum eſt cõtra publicam utilitatem, debet illud auferri de manibus exhibentis, uel ſaltem cogatur impetrãs redire ad principem, ut dicit Cardi. in conſi. 142. Pũctus quæſtionis. Et cũ anno Domini M. D. XVIII. Cal. Auguſti fuiſſet præſentatum capitulo Maioricẽ. Breue Apoſtolicũ, in quo a Leone Papa decimo mandabatur ſub pœna excõmunicationis ipſo acto in currendæ pœna mille ducatorũ, & priuationis beneficiorum etiam ipſo iure, niſi a dicto capitulo traderetur actualis poſſeſſio canonicatus, & præbendæ uacantium cuidã ſuo familiari. Et quia dictum Breue non faciebat mentionem litis pendentiæ, quæ erat ſuper dicto canonicatu,

12 ¶ Ego conſulebã non eſſe dicto Breui obediendum, ſed reſcribendum, & ſecundam iuſſionem expectandã per prædi-

prædicta,& ſic factum eſt: quia dictũ Breue erat iniuſtum, & nullum, uel ſaltem annullandũ: & adducebã pro hoc Bal.in terminis hunc caſum decidentem in conſi.40.Dominus Bailardus,lib. 1. ubi dicit, quòd ſi in reſcripto non fiat mentio de litis, pendentia reſcriptũ non tenet in effectu, quia præſumitur ſurreptitium.l.2.C. ut lite pẽdente.c.cæterum,de reſcriptis.& ideo nõ exequendũ eſſe,ſed ſuperſedendum, & reſcribendum per d.cap.ſi quando. Vnde ſummus Pontifex Leo. X. reſpondendo noſtræ cõſultationi, approbauit a nobis factum, decernens nos non incurriſſe aliquam ex pœnis fulminatis in dicto Breui,& plura alia adducebã,qui

13 bus hæc mea ſententia confirmabatur, quæ omitto.¶ Vlterius, quãdo princeps mandaret aliquem puniri pœna duriori quàm delictum uideatur poſtulare, non eſt illi obediendũ, ſed debet iudex mandatarius triginta diebus ſuperſedere. Ita decidit Angel.de Peruſio per illum tex.in l.ſi uindicari. C.de pœnis. quam legem promulgauit Imperator Theodoſius ad inſtantiam diui Ambroſii in pænitentiam hoc illi iniungentis. c. cum apud Theſſalonicam.11.q.3.ut ſcribunt Decius, & alii in d.c.ſi quando. Iaſo.in l.1.in.2.lectu.col.3.C.de ſumma Trini.&.l. puniri, in fin.C.ſi contra ius,uel utili.publ.Idem & Alexan. in l.debitoribus.ff.de re iudi. ubi enumerantur ſeptem caſus,in quibus ſuperſedetur ab executione ſententiæ. Barth.Cæpol.in cautela.2.uerſi.ſi uis differre mortem. Paris de Puteo in tracta. ſindicatus,cap. de exceſsibus conſiliariorum. charta.7.uerſi.excedunt etiam, & in charta.92.cap.reſiſtentia. Ratio horum forſan eſt,quia princpes talem pœnam infligi mandans,ira motus uidetur: & ideo ratũ haberi non debet.l.quod calore.ff.de regul.iuris. Hinc eſt, quòd ſi Dominus iratus expellat famulum, qui debeat ſeruire per annum, non intelligitur per hoc famulus liberatus:& ideo dominus poteſt illum cõpellere,annũ finiat ſi tamen alium dominũ aſſumpſiſſet. ut dicit Bene. de Plumbi .in l.ſtatu liberos.§. fin.ff.de ſtatu liberis.

14 ¶ Vnum tamen nõ omitto, quod eſt notandum,quòd præcepto ducis belli omnino parendum eſt, alias imponitur pœna capitis, etiam ſi rem bene geſſerit, ut eſt tex.no. in l. 3. §. in bello. ff. de re mili. quod in facto ſeruauit Papirius contra Fabium,ut refert Valerius Maximus li 2.cap. 2.de militari diſciplina,ut refert Flo. in d. §.ſed & ſi quis. Nam prout narrant hiſtoriographi,quòd.Q. Fabius,quàmuis magna uictoria ſuperaſſet Samnites,tamen ad mortem damnatus fuit a Papirio dictatore,quia contra mandatum bellũ geſſerat eo abſente, qui tamen impetu populi liberatus fuit, ut per Titum Liuiũ.9.lib. Idem dicit Ioan.de Ligniano in tracta.de bello, cap.29.in ca.cum dilecta, colum. 13. de reſcriptis:& ſcribitur.1.Regum.14 Nam cum Saul pugnaturus contra Philiſthæos iuraſſet ſe interfecturum quicunque ante occaſum Solis comederet:Ionathas autem filius eius non audito regis iuramento,cum pugnando magnam hoſtium ſtragem dediſſet,& ſalutem feciſſet in Iſrael, fame laborans uidit fauum mellis,quem regia uirga, quam geſtabat in manib⁹ accepit,& comedit, ſtatimque oculi quos fere fame clauſerat,aperti ſunt. & facies eius exhilarata eſt:quo comperto Saul uoluit eum dare neci, ſed

precibus & pia populi oppoſitione mortis reuocauit ſententiam, ne interficeretur ille, per quem ſalus data erat in Iſrael,& quo pugnante de manibus hoſtium populus ille liberatus fuerat,ut ſcribit Auguſti. in quæſtionibus ſuper Gene. & habetur in cap. fin.22.q.2.

15 ❡ Putarem tamen hæc habere locũ in præcepto iuſto, non autem in præcepto iniuſto:quia potius Deo quàm duci belli eſt obediendum,ut in c.Iulianus,& in c.qui reſiſtit.11.q.3.cum aliis,ut dixi in quæſt.præcedẽti.Nam ſi eſſet iniuſtum, ut qui adimeret uitam alteri ſine cauſa, etiam iuramento ducis firmatum, ſicut non obligaret ipſum iurantem c.ſi publicis c.in malis promiſſis reſcinde fidem, & in turpi uoto muta decretum 22.q.3. ita nec mandatarium, arguendo ab antecedenti deſtructo.l.lex uectiga. ff.de pigno.glo.in l.eum qui.ff.de publiciana.Nam iuramẽtum quod præſtitit puellæ ſaltatrici Herodes de dando illi quod peteret, ipſum non obligauit c.cum iuramento,de homicidio,& Matth.14. ubi Hiero.inquit. Ego autem non excuſo Herodem, ꝙ inuitus & nolens propter iuramentũ homicidium fecerit,qui ad hoc forte iurauit, ut futuræ occiſionis machinas præpararet, alioquin ſi ob iuramẽtum feciſſe ſe dicit,ſi patris,ſi matris poſtulaſſet interitũ,facturus fuerat an non? quod ergo in ſe repudiaturus fuit,cõtemnere debuit in propheta, ut tradit Albulen.ſuper Matthæum.14.q.16.Parique iudicio non eſt laudandum factum Iephte, qui ex uoto nimis effuſo ſacrificauit filiam ſuam Deo, ut poteſt extrahi ex tex. Iudicum.11.unde Hieronym⁹ dicit, quòd Iephte iuſtus fuit in promiſſo,
quia ex deuotione proceſſit, ſed im-
16 pius in ſoluendo. ❡ Inde eſt, quòd mandatum ſuperioris factum iudici delegato, ut ferat ſententiam ſic, & non aliter,non ualet: quia in ſententiam pronuntiando requiritur liberum arbitrium.l.qualem. ff.de arbitris, etiam ſi tale mandatum emanaret de conſenſu partium,ut no.in l.1. C.de iuriſdi. omnium iudi.licet partes poſſent in ferenda ſententia concordare paciſcendo, ut ſcribitur in l.ſi cõuenerit.ff.de iudi.ita dicit Bal. tenere Innoc.in rubri.de offi.delega. col.6.uerſi.dicit Innocentius: & hoc dicit Innoc.in c.ſignificantibus, de
17 offic.delega. ❡ Et alibi Bal.in c.1.ſi de inueſtigatio. inter do. & uaſa.lis oriatur, col.2.quòd in ſententia Imperatoris obſeruãda non requiritur exactus ordo iudiciorum, & ipſe ſolus habet poteſtatem mandandi, ſic facias:alii uero ſuperiores non habẽt mandare, facias ſic; ſed, facias iuſtitiam:& allegat Inno.in d.c.ſignifica. ſequitur Andr.Siculus in d.rubri. & ĩ c.Raynutius,in ultimo notabili & in hoc caſu ex cauſa poteſt ſuperſederi, & ſecunda iuſſio expectari,per d.c.ſi quando.qua expectata,& reſponſione accepta, tunc ſine peccato poteſt iudex exequi mandatum Papæ, ſeu ſuperioris: quia ipſi poſſunt mandare, facias ſic,ut proxime dixi ut ſentit Cæpol.in d.cautela ,tenens quòd poſt expectationem triginta dierum, ſi iudex exequatur mandatum principis, non peccat, ut ibi per eum.

18 ❡ Caueant ergo ſuperiores, ne aliquando mandent inferioribus ſuis in his quæ cauſæ cognitionẽ requirunt, facias ſic & ſic: quia id non poſſunt, ſed quòd faciant iuſtitiam, cum huiuſmodi forma mandati ſpectet ad

Papam,

Papam,uel Imperatorem:& ideo ipſi
ſuper omnes debent cogitare quid
agant:quia poſtquàm uolut, & ex cer
ta ſcientia uolunt,nemo poteſt eis di-
cere,cur ita facis,ut dicit Bal.in præ
ludiis feudorum, col.8. quorum cor-
da licet inſcrutabilia ſint,Prouer.25.
ſunt tamen in manu Dei,& ubi uolue
rit Deus inclinabit illa, ut in epiſto-
la, inter claras. C.de ſumma Trini.
19 ¶ Hæc prælibaui, quia aliquando ſu
periores ægreferunt, ſi ab inferiori-
bus conſulatur, & nonnũquàm in his
quæ miniſterium iuſtitiæ concernũt,
forſan mandant quod ipſi ſentiunt,
ipſis inferioribus inuitis, quæ an fa-
cienda ſint, ex præmiſsis appareť: &
ad præſtringendam aliqualem occa-
ſionem conſultationis, ſiue ad ſupe-
riores relationis,aliqua dubia in hac
quæſtione,Deo duce,declarabuntur:
ideo hæc quæſtio ſubiicitur, nonnul-
las quæſtiúculas ſine argumentis cõti
20 nens. ¶ Eſt igitur hæc quæſtio de cẽ-
ſura aliquorum uerborum, quæ ſæpe
uel ex conſuetudine praua,aut incon
ſulte ſeu ex infidelitate ab ore impro
borum hominum prodeunt, quorum
uerborum ſenſus aliquando eſt noto-
rie hæreticus,ſeu hæreſim ſapiens: ali
quãdo æquiuocus, ut in ſingulis quæ-
ſtiunculis patebit: ideo quatenus ab
alto mihi conceditur,pro uiribus ex-
plicabo, quod a me cẽſendum foret,
ſub proteſtatione de qua ſupra ĩ prin
cipio operis.

¶ Primo Quæro, An ſit catholi-
cum,uel hæreticum dicere,quòd non
eſt dandus niſi duplex paradiſus,ſcili-
cet cælum empyreum, ubi eſt ſedes
beatorum,& ſpiritualis, ſcilicet bea-
tifica uiſio,& quòd non eſt dandus pa
radiſus terreſtris. Hæc quæſtio fuit in
inquiſitione regni Maioricen.me exi
ſtente conſultore. Nam quidam ru-
ſticus negabat paradiſum terreſtrem,
angelos bonos & malos. Dicendum
eſt igitur, negare paradiſum corpora
lem & terrenum eſſe hæreticum. De
primo paradiſo patet Ezechi.28. In
delitiis paradiſi Dei fuiſti: & ſcribũt
catholici doctores, Gene.1. in uerbo
cælum.De ſecundo, Lucæ.23. Hodie
die mecum eris in paradiſo, ideſt, in
gaudio fruitionis, & Apocal. 2. Qui
uicerit, dabo illi edere de ligno uitæ,
quod eſt in paradiſo.De tertio,habe-
mus tex.ſacri canonis,Gen.2.Planta-
uerat autem Dominus paradiſum uo
luptatis a principio, in quo poſuit
31 hominem quem formauerat. ¶ Et
dicit ibi Strabus. Quidã codices ha-
bent Eden ideſt hortũ, ex quo poſſu-
mus coniicere paradiſum in Oriente
ſitum. Scimus eum terrenum eſſe, &
interiecto oceano & montibus oppo
ſitis remotiſsimum a noſtro orbe in
alto ſitum,pertingentem uſque ad lu-
narem circulum. Et dicit Auguſt.8.
ſuper Gene.ad literam,ꝙ tres ſunt de
paradiſo generales ſentẽtiæ.Vna eo-
rum qui tantummodo corporaliter
paradiſum intelligi uolũt, alia eorum
qui ſpiritualiter tãtum, tertia eorum
qui utroque modo paradiſum acci-
piunt,quam mihi fateor, inquit, pla-
cere ſententiam, ut homo factus ex
limo, quod corpus humanum eſt, in
paradiſo corporali locatus intelliga-
tur,quo modo Adam,& ſi aliud ſigni-
ficat,quia eſt forma futuri, in natura
propria accipitur: quod patet, quia
Gen.2.dicitur,quòd Deus ibi produ-
xit omne lignum pulchrum uiſu.

¶ Item,quòd fluuius egreditur de lo-
co uoluptatis ad irrigandum paradi-
ſum,diuiſus in quatuor capita. Item,
animalia bruta ad Adam ibi exiſten-

tem adducta ſunt, ut uocaret ea: quæ omnia non poſſunt intelligi literaliter de paradiſo cæleſti, ut patet intuenti, & in probando inſiſtere eſſet ſuperfluum: & Aug. lib. 13. de ciuitate Dei. c. 21. in fin. (quem citat S. Tho. in prima parte. q. 102. art. 1.) poſt intelligentiam ſpiritualem ab ipſo datam de paradiſo terreſtri, de arboribus, & fluminibus, inquit. Hæc, & ſi qua alia commodius dici poſſunt de intelligendo ſpiritualiter paradiſo nemine prohibente dicantur, dum tamen illius hiſtoriæ ueritas fideliſsima rerum geſtarum narratione cõmendata credatur: & ſic ibi Auguſt. ponit differentiam inter hiſtoriam & ſpiritualem intellectum, & ĩ omnibus quæ ſic ſcriptura tradit, eſt pro fundamento tenenda ueritas hiſtoriæ, & deſuper ſpirituales expoſitiones frabicandæ.

22 ¶ Et pro hoc facit, quia ſenſus cuiuslibet propoſitionis, ſecundum quem propoſitio eſt iudicanda uera uel falſa, poſsibilis aut impoſsibilis, neceſſaria uel contingens, catholica uel hæretica, attenditur penes primarium, uel adæquatum eius ſignificatum, quod ex grammaticali & literali ſignificatione conſurgit: unde omnis alius ſenſus ſiue ſit myſticus, ſiue ſpiritualis impertinens cenſetur quoad ueritatẽ, uel falſitatẽ propoſitionis: quod probatur ex dicto Auguſtini ad Vincentium Donatiſtam dicentis, ꝙ ex ſolo literali ſenſu debet ſummi efficax argumentum ad conuincẽdum aduerſarium: & ſic in propoſito ex ſenſu literali ſacræ ſcripturæ de paradiſo loquentis conuincitur negãs paradiſum terreſtrem, & Iſidorus in 14. lib. etymo. cap. 3. dicit. Paradiſus eſt locus in Orientis partibus conſtitutus, cuius uocabulum a græco ĩ latinum uertitur hortus. Conueniẽter autem dicit S. Thom. Supra in parte orientali dicitur ſitus, quia credendum eſt, quòd in nobiliſsimo loco totius terræ ſit cõſtitutus. Cum autem oriens ſit dextera cæli, ut per Philo. in. 2. de cælo: dextera autem eſt nobilior quàm ſiniſtra, conueniens fuit ut in orientali parte paradiſus terrenus inſtitueretur a Deo, de quo plura ſcribit S. Tho. in d. art. 1. & in 2. 2. q. 84. art. 4. Gabrie. in. 2. diſt. 15. q. 2. & ibi. S. Bonauentu. in literalibus & Sco. in d. diſtin. 17. Iacobus de Valentia de eo plura tradit in pſal. 71. in fi. Cum ergo dicta aſſertio contrarietur canoni ſacræ ſcripturæ, ſequitur quòd eſt hæretica, & in primo gradu catholicarum ueritatũ, unde ſi idiota ꝑtinaciter de hoc dubitaret, eſſet hæreticus cenſendus. Idem ſi negaret quòd Tobias non habuit canem, uel quòd Aaron non habuit barbam, uel quòd arca teſtamenti nõ fuit cooperta pilis caprarum, & ſic de ſimilibus, ut ſcribit Gerſon in. 1. parte, in tit. de declaratio. ueritatum, alpha. 13.

23 ¶ Secundo quæro. An ſit hæreticum dicere, quòd excommunicatus decedens in excommunicatione, non damnatur æternaliter. Hæc quæſtio fuit in inquiſitione regni Maioricen. me exiſtente apoſtolico inquiſitore, & dicebam quòd hæc aſſertio eſt ambigua, habẽs duplicem ſenſum, ſcilicet catholicum, & hæreticum. Catholicus ſenſus eſt, ꝙ iniuſte excommunicatus, hoc eſt, qui non eſt in culpa ob quam eſt excommunicatus, non damnatur: quia ut dicit Auguſtinus de uera religione, quòd ſæpe diuina prouidentia ſinit etiam bonos uiros per nonnullas turbulentas carnalium hominum ſeditiones expelli de congregatione

gatione Chriſtianorum, quam cōtu meliam, uel iniuriam ſuam cum patientisſime pro eccleſiæ pace tulerunt, neque ullas nouitates uel ſchiſmatis, uel hæreſis moliti fuerint, & ſidem quam in eccleſia catholica prędicari ſciunt, uſque ad mortē iuuāt, & teſtimonio defendūt, hos coronat pater in occulto uidens. Et dicit Origenes ſuper Leuiticum, & ponitur in c. cum aliquis. 24. q. 3. aliquis non recto iudicio foras mittitur. Si autem non exierit, ideſt, ſi non egerit ut mereretur exire, nihil læditur. Interdū enim qui foris mittitur, intus eſt: & qui foris eſt, intus uidetur retineri, ubi Card. de Turre crema. notat, ꝙ frequenter accidit, quòd excommunicatus in facie eccleſiæ, & extra eccleſiā miſſus, ſiue eiectus, eſt in conſpectu Dei innocens, & uitæ merito intus, ut confitentes Chriſtum in iudicio Iudæorum, erant extra ſynagogam Iudæorum. Ioan. 9 qui in ueritate erant intus per gratiam Chriſti. Et probatur in cap. ſenti de Auguſt. 11. quæſt. 3. Et quàmuis iudicium Dei ueritati, qui non fallit nec fallitur, ſemper innitatur, iudicium tamen eccleſiæ nonnunquàm opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit, & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud eccleſiam ſit ſolutus: & qui liber eſt apud Deum, eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus, ut dicit tex in c. a nobis. 2. de ſenten. excommunica pro quo facit c. lator, & c. conſanguinei, de re iudic.

24 ℭ Vnde dicit Abbas in dict. cap. a nobis, quòd ratio eſt, quia eccleſia non iudicat de occultis, ſicut ipſe Deus cap. ut noſtrum, ut eccle. bene. & c. literas, de reſti. ſpo. tradit late dictus Card. in d. tract. de poteſtate Papæ, lib. 1. cap. in reſponſione ad ſextum argumentum, & Ioan Calderin. in repetione c. ab excommunicato, de reſcriptis, & ibi late Andre. Siculus diſcutit: etſi delatus hāc aſſertionem hoc modo intellexit, hoc eſt, quòd excommunicatus iniuſte, ideſt, ſine culpa non damnatur, aſſertio eſt uera; tamen ex quo eſt ſimpliciter aſſerta, & poſſet trahi ad hūc ſenſum catholicū, & ad alterum hæreticum, eſt ſcandaloſa & retractanda per ea quę late tradidi ſupra. in q.

25 6. uerſ. 7. ℭ Alter uero ſenſus dictæ aſſertionis eſt hæreticus, uidelicet, ꝙ excommunicatus iuſte, decedens in excommunicatione, non damnatur æternaliter. Ratio eſt, quia cum excōmunicatio iuſta non proferatur, niſi præcedente peccato mortali c. nemo. 11. q. 3. ſequitur, quòd excōmunicatus traditur ſatanæ per excommunicationē. c. omnis Chriſtianus, ea. q. & cau. ubi dicit dominus Car. quòd ille excommunicatus iam erat per mortale peccatum mēbrum diaboli quo ad Deum, ſed nō quo ad eccleſiam, niſi per dictam excommuni-

26 cationem. ℭ Sed decedens in peccato mortali, damnatur æternaliter, ſicuti prædicat fides noſtra. Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum: & infra. Ibunt hi in ignem æternum. & Apoc. 2. Cruciabūtur in ſæcula ſæculorum. & Aug. tradit in lib. de ciuita. Dei. 21. c. 11. & habetur in extrauaganti Benedicti XII. incipienti. Definimus, quòd ſecundum communem Dei ordinationē, & c. ibi. Dicimus inſuper, quòd ſecundum communē Dei ordinationem, animæ decedentium ī actuali mortali peccato, mox poſt ſuam mortem ad inferna deſcē-

dunt, ubi pœnis infernalibus cruciã-
tur: & quòd nihilominus in die iudi-
cii oẽs homines ante tribunal Chri-
ſti cum ſuis corporibus cõparebunt
reddituri de factis propriis rationẽ:
& infra. Quicũque autem deinceps
noſtrarũ definitionum prædictarũ,
ſeu determinationum, aut ſingularũ
ipſarum contrarium ſcienter & per-
tinaciter tenere aſſerere, prædicare,
docere, aut defẽdere, uerbo uel ſcri
pto præſumpſerit, contra eum, ſicut
contra hereticum, modo debito pro
cedatur: quam extrauagãtem refert
Gabri. in ſuo ſupplemẽto in 4. ſentẽ.
diſt. 49. q. 2. art. 3. & nullus Chriſtia-
nus poteſt prætendere ignorantiam
huius aſſertionis, quòd decedens in
peccato mortali, damnatur: & quòd
decedens in excommunicatione iu-
ſte prolata, damnatur, tum quia excõ
municatus palã a diuinis officiis, ſi
ſe ingerit, expellitur: & cui eccleſia
non communicat, nec alii debent cõ
municare. c. ſi quem, & c. cum deſide
res, de ſenten. excommunicatio.

27 ¶ Et eorum quæ palam fiunt & prę
dicantur, ignorantia allegari non po
teſt, cum ſcientia præſumatur, ut no
tatur in l. ſi tutor petitus. C. de peri.
tuto. facit glo. in l. neque natales. C.
de proba. c. 1. de poſtu. prelatorum. c.
fin. qui matri. Rota ĩ deciſione. 444.
incipien. Extra rotã petebatur, præ-
ſertim in his q̃ fidei ſunt, ut dicit gl.
notabilis, in c. ſchiſma. 24 q. 1.

28 ¶ Quomodo autem cognoſcatur ĩ
quo ſenſu intellexerit delatus, hoc
ſcire non poteſt niſi per confeſſionẽ,
quia conſiſtentia in animo aliter nõ
probantur, ut dicit gl. in l. Fulcinius.
§. quid ſit latitare. ff. ex qui. cau. in
poſſe. ea præſertim crimen hæreſis,
quod ſola mẽte contrahitur, ut dicit
Bal. in l. ſi quis non dicã rapere, col.
1. C. de epiſc. & cleri. c. cogitationis,
de pæni. diſt. 1. & ſi interrogatus di-
cat, quòd credit morientem in excõ
municatione, damnari; & per teſtes
conuincatur quòd illa uerba dixe-
rit, & neget dixiſſe, aperte conuinci
tur dixiſſe in ſenſu hæretico. Et no-
lens confiteri ſe dixiſſe illa hæretica
lia uerba, ut hæreticus negatiuus da
mnari poteſt. c. ad abolendam. §. 1.
uerſi. niſi continuo, de hære. Hoſtiẽ.
in ſumma tit. de hæreticis. §. qualiter
deprehendãtur. uerſi. ſi uero negaue
rit. faciunt illa iura quæ ſcribũtur in
deciſi. Rotæ in antiquis. 875. incipiẽ.
accuſatus de hæreſi.

19 ¶ Tertio, quæro; Si quis ab aliquo
reprehendatur de malefactis, puta,
rapinis, uſuris, homicidiis, fornica-
tione, ſeu aliis criminibus, & ille re-
prehenſus reſpondeat. In hoc mun-
do non me uideas male, uel per ma-
la tranſire, quia in altero non uide-
bis me mala pati, uel ſimilia uerba,
An hæc uerba ſint hæreticalia? Se-
mel uidi quatuor doctores theolo-
gos de his uerbis altercantes, & nul-
lus ipſorum aliquid boni dixit. Breui
ter, ſaluo iudicio melius dicentis, di-
cẽdum eſt, dicta uerba multipliciter
poſſe intelligi. Et præmitto quod di
cit. S. Tho. 1. ad Corinth. 6. lect. 2. ꝙ
circa impunitatem peccatorum ali
qui multipliciter errarunt, ſecundũ
illud Sapiẽ. 2. Et cogitauerunt, & er-
rauerũt. Quidam enim philoſophi
errauerunt credentes Deum non ha
bere curam rerum humanarũ, ſecun
dum illud Sopho. 1. Nõ faciet Domi
nus bene: nõ faciet Dominus male.
Quidam uero credentes ſolam fidẽ
ſufficientem eſſe ad ſalutem, ſecũdũ
illud Ioan. 11. Qui credit in me, non
morie-

morietur in æternum. Quidam uero credentes per ſola Chriſti ſacramenta ſaluari, propter id quod dicitur Matth. ult. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. & Ioã. 6 Qui manducat carnem meam, & bibit ſãguinem meum, habet uitam æternã. Quidam uero propter ſola opera miſericordiæ ſe impune peccare arbitrantur, propter illud quod dicitur Luc. 11. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt uobis, ut intelligant quòd hæc omnia ſine charitate non proſunt, ſecũdum illud quod dicitur. 1. ad Corin. 13. Si habuero omnem fidẽ, & diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil prodeſt: & ideo ſubdit Paulus, quòd peccata cõtraria charitati a regno Dei excludunt, in quod ſola charitas introducit, dicẽs. Neque fornicarii, neque idolis ſeruiẽtes, neque adulteri, (de quibus dicitur Hæbr. ult. Fornicatores & adulteros iudicabit De᷒) neque molles, ideſt, mares muliebria facientes, neque maſculorum concubitores quantum ad agentes in illo uitio, de quibus dicitur Gen. 13. Homines Sodomitę peſſimi erãt, & peccatores coram Domino nimis; neq; auari, neque fures, de quibus dicitur Iac. 5. Omnis fur, ſicut ſcriptum eſt, iudicabitur: neque ebrioſi, neq; maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Dicitur enim Iſa. 35. Via ſancta uocabitur, non tranſibit per eam pollutus. & Apoc. 21. Non intrabit in illam aliquid coinquinatum faciens abominationem.

30 ¶ His præmiſſis, ſenſus illorũ uerborum poteſt eſſe multiplex. Primo, quòd ideo non uidebit ille collocutor eum patientem mala, ideſt, pœnã, quaſi beati exiſtẽtes in gloria nõ uideãt pœnas damnatorũ: uel dãnati ẽt nõ uideãt pœnas illorũ, q erũt in eadẽ damnatione, quod utrumq;

31 eſt falſum: qa beatis nihil ſubtrahetur quod ad perfectionem beatitudinis pertineat. Vnumquodque autẽ ex operatione contrarii magis cognoſcitur quia contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt; ideo ut beatitudo ſanctorum eis magis complaceat, & de eo uberiores gratias Deo agant, datur eis ut pœnam impiorũ perfecte intueantur, ut dicit, S. Tho. in 4. diſt. 50. q. 3. art. 4. & ibidẽ dicit art. 3. quòd damnati uidebunt ſequaces, quos ſecum traxerunt de mundo flamma illuſtrante.

32 ¶ Secundo, poſſunt intelligi illa uerba, quòd licet ipſe mala faciat ĩ hoc mundo, in altero tamen non uidebit ille collocutor eum pœnas patientẽ: quia ipſe aget pænitentiã de malefactis ſuis; & iſte ſenſus eſt uerus, quia homo quantuncunque grauia peccata in hoc mũdo committat, ſi illorũ pæniteat, peccata illius expiantur. c. nemo, de pæni. diſt. 7. & Ezechi. 18. Quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius non recordabor: & ſic quandiu quis eſt in hac uita, quàmuis grauiſſima eius ſint peccata, nõ eſt tamen de eius ſalute ſpirituali deſperãdum. c. nullus. §. quod quàmuis, de pæni. diſt. 7. & licet de peccantibus peccato contra naturã dicatur, quòd ſunt filii diffidentiæ, & ſic quòd de eorum fide eſt diffidendum, ut in c. clerici, de exceſſi. prælato. illud tamen ideo dicitur, quia cũ difficultate conuertuntur, nõ quòd omnino ſit diffidendum, ut declarãt illam glo. Hoſtien. & Ioan. Andre. in d. c. clerici, & dixi in conſi. meo. 33. incipien.

incipien. Cogor ex iniuncto mei offi cii debito.

¶ Tertio, poſsũt intelligi illa uerba, quòd non patietur pœnam in alio mundo, credens ſolam fidem catholicam, & ſacramenta Eccleſiæ ad liberationem pœnæ, & ſaluationem ſpiritualem ſibi ſufficere, per illud Matth. ult. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit. Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam: & intelligo ſolam fidẽ ſine operibus, quòd eſt erroneum.

33 ¶ Heu, hodie quot ſunt mũdani homines, qui prolabuntur in profundũ peccatorum, credentes ſolam fidẽ, & receptionem ſacramentorum ſibi ſufficere, & iactant ſe dicentes. Ego Chriſtianus ſum, & in his quæ fidei ſunt, nullus me fidelior. ſed ipſi caligine peccatorũ cæcati parum aduertunt, quod Chriſtus dixit ad Iudæos iactantes ſe, quòd de genere Abrahæ erant. Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite, Ioã 8. & quod inquit Iaco. 2. Fides, ſi nõ habet opera, mortua eſt. Tu credis quoniam unus eſt De', benefacis: & dæmones credũt, & cõtremiſcunt. &cæt. Videsq́ quoniã ex operibus iuſtificatur homo, & nõ ex fide tantum? & ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt: immo bonam conſcientiam repellentes, circa fidẽ naufragauerunt, Pau. 1. ad Timot. 1. Facit id quod idẽ dicit. 1. ad Corinthi. 13. Si habuero omnẽ fidẽ &cæt. & parum curantes de eo quod dicit Ambroſius contra indigne ſumẽtes ſanctiſsimum ſacramentum corporis Chriſti. Inquit enim quòd qui nõ deuota mẽte accedit ad Eucharistiã, uel in uoluntate peccãdi, reus eſt corporis Domini, quia beneficium eius in tantum ducit, ac ſi Chriſtum occiderit, morietur & de bono male ſum pto maculam ſummam trahit: & dicit Iſidorus in c. qui ſcelerate, de con ſecra. diſtin. 2. Qui ſcelerate uiuunt in eccleſia, & communicare nõ deſinunt. putantes ſe tali communione mundari diſcant ad emundationem nihil proficere, dicente Propheta. Quid eſt quòd dilectus meus facit ĩ domo mea ſcelera multa? nũquid carnes ſãctæ auferẽt a te malitias tuas? Et Apoſtolus, Probet autẽ ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, hoc eſt, per ueram pænitentiam peccatum recognoſcat, & cum Propheta dicat. Amplius laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. Et dicit Chryſoſtomus in c. perfecta, de pænit. diſtin. 1. quòd perfecta pænitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre. In corde enim contritio, in ore ſatisfactio, in opere tota humilitas, & hæc fructifera pænitentia; & qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum, quaſi qui lauerit laterem crudum, quem quanto magis abluit, tanto magis lutum facit. c. alle qui, de pæni. diſtin. 3.

34 ¶ Quarto, ſenſus dictorũ uerborũ eſſe poteſt, quòd ideo non uidebitur collocutor ipſum in alio mundo mala pati: quia Deus non punit peccata æternaliter: & ſic quòd negare uideatur pœnam pro peccatis ſtatutã, quod eſt hæreſis, quia contrariatur ueritati euangelicæ, Matthæi 25. Ite maledicti in ignem æternum, & multis aliis authoritatib' ſacri canonis, & talis ſenſus tollit ordinem iuſtitiæ: quia ad ordinem iuſtitiæ pertinet, ut pœna peccatorib' ĩferatur. ergo negare

gare pœnam pro peccatis non eſſe a Deo, eſt negare ordinem iuſtitiæ in Deo: unde mala pœnæ a Deo iuſtiſsimo ſunt, ſicut patet de plagis Aegypti,& de punitionibus factis in ueteri teſtamento,& quæ fiunt omni die, & fuit hæreſis Colicianorum, ut habetur in c.notandum.§.Coliciani, & ibi Cardi. de Turre crema. 24. q. 3. Quærendus eſt ergo per iudicem ſenſus dictorum uerborum ab accuſato, & ſecundum ſenſum ab illo datum,iudicandus erit ipſe aut ſcandaloſus, aut errans,uel hæreticus, iuxta quæ proxime dixi antecedenti quæſtiuncula,& alibi ſæpe in aliis quæſtionibus præcedentibus.

35 ¶Quarto,quæro,quia ſunt nonnulli qui ex animo,uel leuitate, aut calore iracundiæ dicunt,quòd Deus non eſt Deus,qui non ſolum ſunt dicendi hæretici,ſed principes hæreticorum: quia ut inquit Pſalmiſta. Dicit inſipiẽs ĩ corde ſuo, Nõ eſt Deus,Bal. in cõſi.85. regula iuris eſt libr.1.de quo & his ſimilibus dixi ſupra in 7.quæſt. uerſi.9.

¶Quinto, alii negant paradiſum & infernum, & ſic gloriam bonis,& pœnam malis abnegãtes:quæ uerba hæreticalia ſunt,& repugnãt ſacro Euãgelio, Matthæi.25.& multis authoritatibus ſacri canonis.

¶Sexto,aſſerunt aliqui quòd anima ſimul cum corpore moritur, quæ aſſertio eſt hæreſis manifeſta damnata. c.pe uerſi.Arabi.24.q.3. ¶Item, aſſertio quòd homines uiuãt, & gubernentur per naturam & conſtellationes ſuperiores, damnatur, & excludit gratiam Dei,per quam quiſq; mereretur, immo ſine ea mereri non poteſt,in c. Nabuchdonoſor,uerſi.prædeſtinata Dei. c.nemo tollit,de cõſecra.diſti.4.

¶Inſuper, aſſertio eſt hæretica,quæ habet quòd inceſtus non ſit peccatum, quæ eſt contra legem diuinam & humanam,ut plene habetur in tex. & glo.35.q.1. in c. adulterii malum. 22.q.7. & credendum eſt eum qui talia pluries & pertinaciter dixerit, corde geſsiſſe & credere: quia nemo extimandus eſt dicere,quod mẽte nõ cogitauit.c.humanæ.22.q.5.l.labeo. ff.de ſuperlecti. legata. Qui ergo talia aſſerit,hæreticus eſt cenſendus, & eius bona a die commiſsi criminis ſunt ipſo iure confiſcata. c.cum ſecũdum,de hære.lib.6. hæc tradũtur per Federi. de Senis, in conſi.Cælii incipien. Reuerendo in Chriſto patri.

¶Septimo, aſſertio eſt hæretica, ſi quis nõ poteſt pœnitere de peccato, quod carnaliter commiſsit cum matre,cum ſit contra illud Eccle.18.

¶Item,quòd Romæ, uel alibi peccata grauia non poſſunt dimitti,ut ſcribit Oldra. in conſi. 271. quæſtio talis
36 eſt. ¶Item,ſi quis dixerit, quòd illi qui uoto, uel iuramento ſunt obligati ad intrandum religionem, non tenentur intrare, eſt hæreticum manifeſte. Nam quicunque dicit non eſſe peccatum id quod eſt contra præceptum Dei,hæreticus iudicatur: ſicut hæreticus iudicaretur quicunque diceret, quòd fornicatio ſimplex non ſit peccatum mortale. Eſt enim contra præceptũ Dei. Nõ mœchaberis, ut ſancti exponunt.Et idem eſt de illo qui dicit iuramentum non eſſe adimplendum.Item eſt hæreticum dicere, illicitum eſſe intrare religionẽ: eſt enim expreſſe contra Chriſti conſilia, unde quicumque dicit,quòd ille qui eſt obligatus uoto, uel iuramento ad intrandum religionem,poteſt abſque

que peccato in ſeculo remanere, eſt manifeſte hæreticus, ſi tamen in hoc pertinaciter pſeueret, ut dicit S.Tho. in quolibe.3.art.12. Iuratio enim nõ eſt contra Dei præceptum.c.non.22. q.1.glo.in c.excommunicamus.§.fin. de hære. Et ſiquis diceret nullo caſu eſſe iurandum, & ſemper eſſe peccatum iurare, ſaperet hæreſim, ut dicit Ioan. de Imo. in c. literas,col.pe. de præſumptio. quod eſt notandum contra aliquos fratricellos abſtinentes ſe a iuramentis licitis tanquàm a peccatis, qui redarguẽdi ſunt: quia puritati conſcientiæ non debet deeſſe iudiciũ rationis, unde ex tenui conſcientia non eſt quis condemnandus, ſed potius reprehendendus. Debet enim cõſciẽtiam ſuam ex iudicio rationis informare. Facit.c.non ſolum,de regulari.lib.6. & in pſal.13. Trepidauerũt timore, ubi non erat timor, ut ſcribit Abbas in c. & ſi quæſtiones, de ſimo-

37 nia. ¶ Propterea alibi dicitur, quòd electores debent eligere epiſcopum ſecundum Deum & conſcientiã: quia non ſufficit ſequi puram conſcientiã, niſi illa ſit informata ſecundum Deũ, ut dicit Abbas in c. conſtitutis.2.de appella. & conſcientia iudicis debet eſſe coniuncta cum ſcientia & doctrina, ut dicit Bald. in l.2.uerſi.ſcias tamen.C.de ſenten.experi.recita.& cõſcientia ſecundum iura debet conformari. c.qualiter.el.primo, de accuſa.& iſta eſt una ſpecies conſcientiæ, quæ ligata eſt rationibus iuris. Sũt & aliæ duæ ſpecies, ut Bal.diſtinguit in l.fin.uerſi.nota tamen.C.de pœna. iudi. qui male iudi. Plura circa hæc tradit Bald. in l.nec quicquàm.§.ubi decretũ,col.10. ff. de offi.pro.& lega. Bal.in l.nemo.C.de ſententiis. & in l. & ſi inutiliter.C.de fideicõm.

38 ¶ Octauo, ſi profeſſus aliquam religionem, & accepit publice uxorem, & uult defendere ſuum errorem, alle gando quòd ei licuerit, poteſt puniri ut hæreticus, ut inquit Bal.in l.nemo. C.de ſumma Trini. Facit glo.in c. dixit Apoſt.24.q.3.in uerbo pertinaci.

39 ¶ Nono, ſi quis idiota publice diceret, Si non habeo uxorem in hoc mũdo, in altero habebo, & in hoc pertinaciter perſiſteret, poterit puniri tãquàm hæreticus: quia cõtradicit Euãgelio Matth.22. In reſurrectiõe enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo, ut dicit Lau. quem refert Andr. Siculus in clemen.1.col.3.de ſumma Trin. & ibi Card.Flor.& fuit error Agarenorum dicentium, quòd in alio mundo habebunt uxores mundiſsimas, ut late dixi in rubri.de hæreti. lib.6.56. col. uerſi. ſecunda uero ſecta eſt Saracenorum,

¶ Decima aſſertio eſt hæretica, ꝙ quilibet poſſit ſaluari in ſua lege, uel ſecta, ut Iudæus, & Agarenus, ſeu alii infideles, & fuit Agarenorum, ut habetur in ſuo Alcharano, in cora primi, ut dixi in d.rub.in d. uerſi.ſecunda uero. Sed hoc quàm ſit inſanũ, fatuum, atque falſum, nemo ſanæ mentis eſt qui non uideat. Quomodo enim fieri poteſt, quod tam diuerſæ & aduerſæ nationes, quarum una ſcilicet chriſtiana credit quod Chriſtus Ieſus fuit Deꝰ & homo: alii, ut Iudæi, credũt contrarium: Saraceni credũt, quòd fuit purus homo non Deus, & quod omnes iſtæ nationes, quantum cunque bene, & moraliter, & deuote uixerint in hoc ſeculo, pariter habeant gloriam? Hoc dicere eſt inſania, & contra tex.ſacri canonis, Act. 4. ubi dicit Petrus loquẽs de Chriſto.

Neq;

Neq; enim aliud nomen eſt ſub cælo
datum hominibus, in quo oporteat
nos ſaluos fieri. Quaſi dicat, nō in le
ge Moyſi, non in alia doctrina, quan
tumcūq; apparēter bona & morali,
abſque uera fide Chriſti poſſet eſſe
ſalus æterna. Aliæ uero authoritates
adducuntur a me in d. rubri. quas nō
duxi repetendas.

41 ¶ Vndecimo, aſſerere pertinaciter,
quòd exercere uſuras non eſt pecca
tum, hæreticum eſt. clemen. 1. § ſane,
de uſuris.

¶ Duodecimo, temerarium & con-
tra tex. ſacri Euangelii eſt dicere, ꝙ
Chriſtus non eſt ingreſſus ad diſcipu
los ianuis clauſis, ſed aliunde: quia
Ioan. 20. habetur. Cum ſero eſſet die
illa, una ſabbathorum, & fores eſſēt
clauſæ, ubi erant diſcipuli cōgrega-
ti propter metum Iudæorum, venit
Ieſus, & ſtetit in medio &c. qđ Hugo
Card. exponēs dixit. Intrauit ianuis
clauſis: in quo oſtēdit, quòd corpus
habebat glorificatum, quod tranſire
potuit per clauſum Virginis uterū,
& hoc expreſſe firmat Gregorius in
ſua homilia ſuper Ioā. & Dura. pro-
bat in 4. diſt. 44. q. 6. in corpore quæ-
ſtionis, & alii quos omitto.

42 ¶ Decimotertio, quid de illa aſſer
tione, quòd omnes indulgentiæ ſunt
falſæ, in quibus per modum applica
tionis ieiunia & orationes apponun
tur? quia exiſtēs in gratia, uelit nolit
Papa, efficitur particeps bonorū quę
fiunt in eccleſia? Reſpondeo, quòd ſi
hæc aſſertio loqueretur ſolum de in-
dulgentiis cōceſſis a Papa, inquantū
ſunt remiſsiones quædam pœnarum
debitarum, in purgatorio, eſſet una
de propoſitionibus hæreſiarchę Lu-
theri, qui tenet ꝙ Papa non uult, nec
poteſt vllas pœnas remittere, præter
eas quas arbitrio ſuo, uel ī canonib⁹,
appoſuit: & tūc hæc aſſertio eſſet hæ
retica, ut dicit. c. S. Tho. in. 4. diſt. 20.
q. 1. art. 3. quia eſt priuilegium datū
Petro, ut quod ī terra remitteret, ēt
in cælo remitteretur, quē ad hoc al
legat magiſter Sylueſter de Prierio ī
ſuo libello cōtra Lutheranas propo-
ſitiones. Idem dicit Oldra. in conſil.
271. incipien. Quæſtio talis eſt. Ant.
Archi. Flor. in. 1. par. ſummæ, tit. 10.
atti. ult. Fely. in ſermone de indulgē.
Hodie mecum eris in paradiſo: & cō
probatur hoc authoritate uniuerſa-
lium conciliorum. Nam in concilio
Viennenſi approbatæ fuerunt indul-
gentiæ ab Vrbano Papa IIII. cōceſſę
pro uenerabilis Euchariſtiæ ſolemni
tate, ut in cle. Si dominum in ſanctis,
in ſi. de reliquiis & uene. ſancto. & in
generali concilio celebrato per Inn.
III. fuit limitata poteſtas aliquorum
prælatorum in conceſsione indulgē
tiarum, ut ī c. cum ex eo, de pænit. &
remiſsio. Facit. c. quod autem. & c.
noſtro, eo. ti. & oīs eccleſia ex Ger-
manis, Gallis, Hiſpanis, Italis, An-
glis, Hūgaris, Polonis, Dacis, Scotis,
& demū omnes Chriſtiani reuerēter
ſuſcipiūt Iubileos in Roma a Roma-
nis Pōtificibus cum plenariis indul
gentiis celebratos, quorum promul
gatio patet in Extrauangātibus inci
piētibus, ſcilicet. Antiquorū habet fi
da relatio, & c. Vnigenit⁹ Dei filius,
& c. Et ſi Dominici gregis, & c. Quē-
admodū operoſi &c. & Sixtus. IIII. ī
ſua extrauagā. Et ſi dominici gregis
ſaluti ſemper, &c. in tit. de pænitē. &
remiſsio. & a Gregorio magno ante.
Dcccc. annos conceſſæ fuerūt. & ita
poſtea obſeruatum per omnē eccle-
ſiam, ut dicunt hiſtoriographi, tāgit
43 Archie. Floren. in d. loco. ¶ Si uero

X dicta

dicta aſſertio loquitur de participatione bonorũ ſpiritualium, quæ sũt in eccleſia, quorũ Papa facit eos participes, qui aliquod ſuffragium temporale exhibent eccleſiis, aut piis locis: tunc eſt dicẽdum, quòd licet fuerint opiniones aliquorum doctorũ, an hæc ſpiritualia bona poſſint communicari a Papa, uel ab aliis prælatis eccleſiæ, ut epiſcopis in ſuis diœceſib', ſeu ab abbatibus & prioribus in ſuis cõuentibus, ut dicit Ange. de Clana in ſumma ſua, in uerbo indulgentia. § quinto. S.Tho. in 4. diſt. 20. art. 4. in corpore, Dura. in d. diſt. 20. q. 5. non uult hoc concedere, niſi de uoluntate perſonarum ſingularium, quia illa bona ſingulariũ sũt: & eſto quòd hoc ſit poſſibile, ſecũdum eũ, talis applicatio non habet rationem indulgentiæ, proprie loquẽdo: quia nec in una perſona, nec in congregatione aliqua, nec in tota eccleſia eſt tãta copia meritorum (excepto merito Chriſti) ut ſufficiant ad ſatisfactionem pro pœnis debitis omnib', quibus applicari poſſũt: propter qđ numquàm eſt certum quantum ualeant, ſicut indulgentiæ. ¶ Quia tamen Papa conſueuit concedere hãc participationem bonorum, ut generalis diſpenſator bonorum quæ fiũt in eccleſia militãti, ut theſauri eccleſiæ, ut ĩ d.c. quod autẽ. & in d. extra. Vnigenitus Dei filius, non eſt diſputandũ de eius poteſtate, ut dicit Bal. in l. 1. col. ff. de conſti. princ. l. diſputari. C. de crimi. ſacrilegii. Et ideo talis aſſertio iniurioſa eſt, & in depreſſionem officii ſummi apoſtolatus aſſerta. c. 1. de maledicis. Et de his diſputãtibus, uel derogantibus poteſtati ſummi Pontificis dici poteſt, quòd lingua eorum trãſeunte ſuper terrã, os ponunt in cælum c. in tantum. 21. diſt. de cuius quadruplici poteſtate ſcribit Dom. de ſancto Gemi. in cõſ. 54. incipien. Gregorius IX. col. 1. & quomodo dicatur Papa, ut hierarcha eccleſiæ, facere hanc bonorum ſpiritualium participationem, ſcribitur late in ſupplemento Gabrielis in 4. diſt. 45. q. 2. art. 3. uerſi. quartum
44 dubium eſt. ¶ Decimaquarta aſſertio, quòd Virgo Maria non perdiderat filium ſuum in templo in triduo, contradicit Euangelio. Luc. 2. Et requirentes eum, Maria ſcilicet & Ioſeph, iter agnatos & notos, & non inuenientes, reuerſi ſunt ĩ Hieruſalem requirentes eum: & infra, Et dixerũt ad Chriſtũ inuẽtum in templo. Ecce pater tuus & ego dolentes quęrebamus te: unde qui docet aliud quàm quod Euãgelium dicit, anathema ſit Pau. ad Gala. 1. Et hæreſis eſt docere alium ſenſum ſcripturæ quàm Spiritusſanctus flagitat, a quo ſcripta eſt. Nam ſenſus ſcripturarum, non ingenii noſtri uirtute, ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere ueritatis oportet. c. relatum. 37. diſtin. Ad quid ergo requirebãt eum inter agnatos & notos, ſi eum non perdiderant? Ad qđ etiam dolebant perdidiſſe eum? pro illo triduo nõ inconuenit dicere eos, doluiſſe; quàmuis haberẽt ſpẽ ipſum recuperandi, ſicut ſcribitur Luc. 15. Congratulamini mihi, quia inueni drachmã quã perdiderã, ut in c. pœnitentẽ. 26. q. 7. ſic Nabuchdonoſor regnum accepit, quod perdiderat, Dan. 4. Et ſic Virgo Maria ſpem recuperandi filium ſuum habuit: quia ſicut ipſa ſciuerat uerbi incarnationem per lecturam prophetarum, & ſignanter per illud Iſa. 7. Ecce Virgo cõcipiet, & pariet filium &c. ſic etiã

ſciebat

ſciebat alias prophetias, ut declarat Hugo Cardi. ſuper Lucam. 2. in uerbo, Conferens in corde ſuo: & conſequenter, quòd Chriſtus non erat paſſurus in ætate duodecim annorum, nec teneriori, ut erat prophetatum. Exodi. 23. Nõ coques hœdũ cũ lacte matris, ſed cõpletis. ut creditur 33. annis, eodẽ. ſ. die quo cõceptus fuit, paſſurus erat Feria ſexta, octauo Calend. Aprilis, ut ibi exponit Hugo Cardi. & ultra eum Aug. lib. 18 de ciuitate Dei. c. 54. Sciebant. n. Maria & Ioſeph quòd Chriſtus Deus erat, ut ibi dicit Hugo ſuper Lucam ĩ uerbo. Et uidentes admirati ſunt: & ſic licet pro tunc perdidiſſent eum, non tamẽ amiſſerunt ſpem recuperandi eum: quia ipſum requirebant inter cognatos & notos, & nihilominus de eius abſentia dolebant. Nam ſicut Abraham, qui iuſſus fuit filium ſuum Iſaac ſacrificare, Gene. 22. quàmuis crederet illum ſuſcitandum a mortuis, non poterat tamen non dolere de filii ſui pauca abſentia. Sic beata Virgo, quæ certiſsime ſciebat filium ſuum Ieſum reſurrecturũ a mortuis tertia die, tamen doluit uehemẽter de illius morte, ut dicit. S. Bernardus. & refert Hugo. ſuper Gene. 22. in uerbo. Reuertemur ad nos. Stant ergo hæc ſimul, Virgo Maria perdiderat pro tũc filium ſuum cum ſpe recuperandi, & quòd interim dolebat, ut patet in inſtantia data. Facit c. ſicut urgeri. 1. q. 1. & l. ſi creditori. ff. de oper. no. nuntia. & hoc uerbo, perdere, utitur Landulphus de Saxonia in libr. de uita Chriſti, prima parte. c. 15. dicẽs Quid enim erat perdere Ieſum? & infra. Ne ſciebat Virgo quid ageret, quia theſaurum ſibi pie a Deo commiſſum ꝑdiderat: & idem Vbertinus de Caſalis, de uita Chriſti. Et licet in Euangelio non apponatur expreſſe hoc uerbum, nihilominus ſatis colligitur, ꝙ Maria & Ioſeph perdiderant Chriſtum in illo triduo, & ideo dolentes requirebant eum, ut in tex. ¶ Et quàmuis in ſacra ſcriptura hoc uerbum, perdere, accipiatur ꝓ occidere, ut Matthæi. 22. ibi. Perdidit homicidas illos: & Matthæi. 27. Ieſum uero perderẽt, ut declarat S. Tho. ſuper Ioã. 10. lect. 5. cõm. & pſal. 108. Me expectauerunt peccatores, ut perderent me, & alibi ſæpe: et creditor dicitur perdidiſſe, qui poteſt exceptione repelli. l. ſi fili' in prin. ff. ad Macedo. & illud dicitur perditũ, ſi facta diligenti inquiſitione res non reperitur, ut dicit Bart. in l. ſi quis ex argentariis. §. an uero. ff. de edendo.

46 ¶ Et quòd in dubio a ꝓprietate uerborum non eſſet recedendum pro ſaluanda mente loquentis. l. non aliter. ff. de lega. 3. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſuperlecti. lega. etiam a uerbis loquentis non receditur, niſi quando conſtat de mente: & illud quod quis non loquitur, uelle non præſumitur. Bal. in l. cum uirum. C. de fideicõmi. Bal. in l. 1. §. ſinautem ad deficientis. C. de cadu. tolle. & quando agitur in materia ſtricta, ut eſt hæc, uerbum habens duplicem intellectum, ſtricte & proprie debet intelligi. c. Rodulphus, de reſcriptis, & in potiori & digniori ſignificatu. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager, uel emphi. pe. l. 1. §. biduum. ff. quando appella. ſit. c. pe. de ſenten. excommunica. c. cum olim, de teſtibus. §. ſed quotiens inſti. de iure natu. gen. & ciui. tamẽ, ꝑditur, capitur pro eo quod non habetur, ut dicit glo. in l. omnis. ff. uſufructu. quemadmo. caueat: & ꝑdere multiplex habet ſigni

ficatum. Capitur enim pro emittere, ſicut pro delere, uel deſtruere: unde uerſus. Amitto, perdo, deſtruo, perdo notat. Nec incōuenit dicere, aliquem inuenire quod perdiderat, ut Luc. 15. ibi. Quis ex uobis homo qui habet cētum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto, & uadit ad illam quæ perierat, donec inueniat illam? & infra. Cōgratulamini mihi, quia inueni ouē meam quæ perierat: & ibi. Aut quæ mulier habens dragmas decē, ſi perdiderit dragmam unam, nonne accēdit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter donec inueniat eā? & cum inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni dragmam quam perdideram. Et Leui. 6. Siue rē perditam inuenerit. & Iſa. 27. Et erit in die illa clangetur in tuba magna, & uenient qui perditi fuerant de terra Aſſyriorum: & alibi in multis authoritatibus ſacræ ſcripturæ inueniri facile eſſet, ut quod perditum eſt inueniri poteſt: & ſic Virgo Maria taliter in illo triduo dicitur filium perdidiſſe, quem poſt triduum cum gaudio inuenit in templo ſedētem in medio doctorum audientem illos, & interrogantem, omnibus qui audiebant ſtupentibus ſuper prudentia & reſponſis eius. Nullus enim ſanæ & catholicæ mentis dicet, quòd Chriſtus in illo triduo fuit perditus, ideſt, occiſus: & quòd Virgo Maria & Ioſeph Ieſum perdiderunt, ideſt, occiderunt: abſit quidem talis a nobis ſenſus abſurditas. Vnde diuus Bernardus in homilia quærens a Chriſto: Domine, inquit, quis te in triduo ſuſtentauit? & reſpondet ſibimet dicens, Vt te Domine Ieſu Chriſte noſtræ paupertati per omnia conformares, quaſi unus in turba pauperum ſtipēdia per oſtia mendicans quæſiſti. Quis dabit mihi buccellarum illarum mendicatarum participem fieri, & illius ſacri edulii reliquiis ſaginari? Hæc Bern. Verba ergo quæ ſequūtur in Euāgelio, quòd Maria & Ioſeph inuenerunt Chriſtū in templo, declarant mentem dicentium Chriſtum fuiſſe perditum in illo triduo cum ſpe recuperandi. Verba enim ſequentia declarant intellectum præcedentium, & mentem loquentium. l. qui filiabus, in prin. & l. ſi ſeruus pluriū, ī fi. ff. de lega. 1. & uerba ſunt intelligēda ſecundū ſubiectā materiam. l. ſi uno, in prin. ff. locati l. ſi ſtipulatus. ff. de uſuris. Vnde negare Chriſtum non fuiſſe perditum a Maria & Ioſeph, eſt cōtradicere Euāgelio, ut eſt dictum. Nec excuſat proprietas uerbi, quia illa non eſt præciſa, ſed æquiuoca, ut dixi, & ideo non prodeſt. Traditur in c. ī præſentia, de probatio. maxime quia uſus loquendi, cōmunis id habet qui attenditur l. nummis. ff. de lega. 3. l. ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de lega. 3. cum aliis, ut ſcribit Soci. lib. eo. 2. ſi. 247. incipiē. circa primum, col. 4. lib. 2.

47 ¶ Decima quinta aſſertio quæ habet, ꝙ ſi per poſſibile, reſurrectio non eſſet, Deus eſſe nō poſſet, & annichilaretur, eſt hæretica & ſcandaloſa, cū Deus ſit æternus, immenſus, & incōmutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, & ineffabilis, ut habetur in. c. firmiter, de ſumma Tri. & fide catho. & Malach. 3. dicit propheta in perſona Dei. Ego enim Dominus, & non mutor. & Exodi. 3. inquit Deus ad Moyſen. Ego ſum qui ſum: et qui eſt, miſit me ad uos. Pau. 1. ad Timo. 1. Regi autē ſeculorum immortali, inuiſibili

uiſibili, ſoli Deo honor & gloria ĩ ſeculorũ ſecula. Præſupponit.n.alium eſſe ſuperiorem Deo, qui illum annichilare poſſet: & ſic negatur eius omnipotentia, contra totã ſacram ſcripturam, & fidei articulos, ut ſuperius dictum eſt. Et quamuis quis diceret illam poſſe non eſſe, & annichilari: quia poſito impoſsibile, ſequitur impoſsibile, ut in hac propoſitione. Si de'uult, põt peccare, antecedens eſt impoſsibile: unde nihil prohibet conditionalem eſſe ueram conſequenti exiſtenti impoſsibili, ut dicit. S.Tho. quolibe. 5.artic. 11. & hoc modo loquendi uiſus eſt vti Pau. ad Gala. 1. inquiens. Et licet nos, aut angelus de cælo euangelizet uobis, præterquàm euangelizauim' uobis, anathema ſit: ubi dicit Lyra, quòd aliqua propoſitio conditionalis poteſt eſſe uera, cuius tamen utraque pars eſt falſa aut impoſſibilis, ſicut iſta. Si homo uolat, ergo habet alas, quæ eſt uera: & tamen hominem uolare & habere alas, eſt falſum. Sic in propoſito de uerbo Apoſtoli: nam Apoſtoli ueri erant & in gratia confirmati, & adhuc magis angeli ſancti: propter quod de utriſque falſum eſt & impoſsibile, quòd prædicarent cõtra ueritatem Euangelii, & conſequenter quòd eſſent anathematizati. Et ſic eſt dicendum in dicta aſſertione, quòd ſicut impoſsibile eſt non eſſe reſurrectionem, quia articulus fidei eſt, ſcilicet, Carnis reſurrectionem, & uitam æternam: conſequenter impoſsibile eſt Deum annichilari. Tamen hæc non cõferunt, quia idiotis & parum intelligentibus datur ſcandalum incidendi in hæreſim. Nam omnem uim inuentorum ſuorum in dialectica diſputantes ponunt hæretici, quæ philoſophorũ ſententia definitur, non aſtruendi uim habere, ſed ſtudium deſtruendi. Re-
48 gnum enim Dei in ſimplicitate fidei eſt, non in contentione ſermonis, ut dicit tex. in c.omnem, diſtin. 37. Faciunt. c.nõne. & c.ſiquis artem, ea diſtin. & propter iſtos dicit Pau. 2. ad Timo. 3. Stultas contentiones & pugnas deuita. & 1. ad Corinth. Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? & 2. ad Timo. 2. inquit. Noli uerbis contendere: ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubuerſionem audiẽtiũ. glo. Quia cõtentio nihil prodeſt niſi ſubuertere audientes, dum uei boſus par, uel ſuperior uidetur catholico: & ſophiſticam allegationem damnat Iuriſconſultus, ut dicit Bal. in l.debitor. §.fin. ff. de lega. 2. & in ambagibus logicalibus non eſt inſiſtendum, ex quibus nihil cõcluditur, ut inquit Bal. in l. 1. col. 2. C. de ſentẽt. quæ, pro eo quod intereſt. Et dicebat beatus Hierony. ſuper Eſai. Vino inebriantur, qui ſcripturas ſacras male intelligunt atque peruertunt. Sicera inebriantur qui abutuntur ſeculari ſapientia, & dialecticorum tendiculis, quæ non tã tendicula ſunt appellãda, quàm phãtaſmata, i. umbræ quædam & imagines, quæ cito pereũt & reſoluuntur: & habetur in c. uino. 37. diſtin. Nec ex eo reprehendendus eſt legiſta, ſi aliquando utatur ſermone aliqualiter dialectico: quia generalia principia oportet hominẽ ſcire, alias eſt ſine intellectu, ut inquit Bal. in l. 1. §. in initio, col. 2. ff. de offi. præfecti urbis. & cum legiſtæ conſiderent realitatẽ, apud eos dialectica eſt ambages, ut dicit Bal. in l. 1. col. 4. uerſicu. quia modo uenio. C. ſi plures una ſente.

¶Deci-

49 ¶ Decimoſexto, temerariũ & blaſphemum eſt aſſerere, quòd liber Sapiẽtiæ Salomonis, hoc eſt. c. 24. Eccleſiaſtici, ſecundum ſenſum literalem non poteſt intelligi de ſapientia æterna, ſed de Virgine Maria. Nam prout inquit Hugo Cardi. ibi, illius cantici ſunt ſeptem ſolemnes expoſitiones, quæ ſunt ſeptem columnæ domus ſapientiæ, de quibus dicitur Prou. 10. Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem.

¶ Prima eſt de ſacra ſcriptura, & infuſa uniuerſaliter, hoc eſt, de theologia & ancillis eius. Secunda de ſapiẽtia genita & humana, id eſt, de Chriſto, quæ eſt Dei uirtus, & Dei ſapientia. 1. Corin. 1. Tertia eſt de beata Virgine. Quarta, de eccleſia. Quinta, de fideli anima. Sexta, de Angelica natura. Septima, de Salomone.

¶ Sunt qui dixerunt, quòd dictum capitulum eſt exponendum de lege ueteri & noua, quæ dicitur ſapientia diuina: quia non eſt humanitus inuenta, ſed diuinitus reuelata. Ad hoc autem allegant quod dicitur in eodem. c. Hæc omnia, liber uitæ, & teſtamentum Altiſsimi, & agnitio ueritatis.

¶ Sed prout Lyra ibi dicit, hoc non uidetur rationabiliter dictum. Nam in perſona ſapientiæ, de qua fit hic ſermo, dicitur in d. c. Ego feci in cælis ut oriretur lumẽ indeficiẽs, quod factũ fuit a principio creationis mũdi. Lex autem Moyſi poſtea fuit data, Exodi. 20. quaſi per duo millia annorum, & poſtea noua per tantum tẽpus & amplius. Præterea, de eadem ſapientia, de qua fit ibi mentio, dicitur. Ab initio, & ante ſecula creata ſum: quod non poteſt dici de lege ueteri, uel noua. Item, hæc expoſitio fauere uidetur errori Iudæorum, qui fingũt legem ueterem creatam fuiſſe ante mũdum, pro ut late ego ſcripſi in rubri. de hæreticis lib. 6. col. 391. uerſi. Septimus error Iudæorum eſt. Propter quod dicendum eſt, ſecundũ Lyram, quòd in d. c. agitur de ſapientia diuina perſonaliter dicta, quæ eſt ſapientia genita: vnde in eius perſona dicitur. Ego ex ore altiſsimi prodii primogenita ante omnem creaturam. Prodire autem ex ore altiſsimi, & per modum geniti, uel nati, eſt proprium filii, qui eſt ſapientia genita. Propter quod communius dicitur, ſecundum Lyram, eccleſi. c. 1. quòd author in d. c. 24. loquitur de ſapientia genita. ¶ Non obſtat, ſi dicatur ꝙ in d. c. dicitur. Ab initio & ante ſecula creata ſum, quod non conuenit filio Dei: quia ĩ Symbolo fidei dicitur, Increatus pater, increatus filius &c. & creare eſt de nihilo facere, ut Zacha. 12. Dixit Dominus extendẽs cælum, & fundans terram, & fingens ſpiritum hominis ĩ eo: & Amos. 4. Quia ecce formans montes, & creans uentum, & Gene. 1. In principio creauit Deus cælũ & terrã. & Sco. in 2. diſt. 1. q 2. ꝙ dicit proprie creare eſt de nihilo. i. de nõ materia aliquid facere.

¶ Et. S. Thom. in 3. ſentent. diſtin. 11. arti. 1. ad. 1. declarans illud. Ab initio & ante ſecula creata ſum, intelligit de ſapientia creata, ſcilicet natura angelica, quæ eſt ante tẽporalia ſecula, & ſi non duratione, tamẽ ordine naturæ. ¶ Vel intelligitur de filio Dei quantum ad naturam aſſumptam, quæ & ſi ante ſecula creata non fuerit, fuit tamẽ ab æterno præuiſa creari, ut exponit ibi Hugo. Car.

¶ Ad hæc dicendum eſt, quòd propterea catholici doctores exponentes illudã cticum, dicunt, creata, id eſt,

eſt,genita: & ſic large loquendo dicitur creatio,ut dicit Lyra,Eccleſ.c.1. & ſup.c.24.exponit,creata ſum, id eſt, ab eo accipiens eſſe per generationem, quę large loquendo dicitur creatio. & S.Thom.in 1. parte.q.41. ar.3.ad 4. uarie exponẽdo illum tex. intelligitur de ſapientia æterna.& in lib. contra Gentiles.4.c. 8. ¶ Inde etiam eſt,quòd uerba poſita in d.c.1. Prior omnium eſt creata ſapientia, exponit Lyra.i. per æternam generationem producta. Et quòd iſte ſit intellect⁹ authoris,uidetur ex hoc probari, quod habetur in.d.c.24. anteq̃ in perſona huius ſapientiæ loquens diceret. Ab initio,& ante ſęcula creata ſum, præmiſſit dicens in perſona huius ſapientię. Ego ex ore altiſſimi prodii primogenita ante omnẽ creaturam, per hoc inſinuãs,quòd huius ſapientiæ creatio nõ eſt aliud quàm eius æterna ꝓceſſio. ¶ Locutiones iſtę & conſimiles,non ſunt extendẽdæ, ſed magis cauendę a fidelibus: quia fauere uidẽtur errori Arrii,qui dixit,Dei filiũ eſſe puram creaturã. Si tamẽ inueniantur iſtæ locutiones in dictis ſanctorum,uel ĩ libris ſacræ ſcripturæ canonicis, uel non canonicis, receptis tñ ab eccleſia ad legendũ,pie ſunt exponẽdæ:& de hoc dixi ſup.in 14.q.De multiplici aũt expoſitione dicti.c.1.& 24.tradit.S.Tho.in

50 1.par.q.41.art.3.ad.4 ¶ Accedit ad prædicta, quòd quãdocunque propoſitiones ſacrorũ doctorum inueniuntur, ſi in ſenſu proprio non uideãtur ueræ,non ſunt extendendæ,nec intelligendæ tãquàm propriæ:ſed pie sũt exponendę,ut hæc propoſitio. Filius Dei aſſumpſit hominem, quam ſcripſit diuus Auguſtinus in lib.de Agone chriſtiano: & in cantico, Te Deũ laudamus,ibi. Suſcepturus hominẽ exponitur ſecundum Magiſtrũ ſent. in 3.diſt.1.c.10.hoc eſt naturam humanam aſſumpſit. ſcribit. S.Th.3. parte ſummæ.q.4.art.3. in ſolutione ad.1.argumentum. ¶ Non obſtat ſi dicatur, quòd liber Eccleſiaſtici eſt apocryphus,& inter apocrypha cõputatur, ut dicit Hugo Cardi. ſuper libro Sapien. in prologo ſecundum Hieronymum in prologo galeato ſuper libris Regum: quia dico, quòd apocryphorum, duo ſunt genera. Quædam ſunt, quorum author & ueritas ignoratur,ut eſt liber de infantia Saluatoris,quæ a patribus eccleſiæ non ſunt approbata, nec ea recipit eccleſia, & ſunt multa opuſcula talia, quę enumerantur in c. ſancta

Cõcilium Tridentinũ determinauit oẽs procanonicis habẽdos.

51 Romana eccleſia 15 diſtinct. Quædam etiam apocrypha ſunt, quorum author ignoratur, ſed de ueritate nõ dubitatur, ut eſt liber Iudith & Machabæorum, liber Sapientiæ, & Eccleſiaſticus, liber Thobiæ: & hos libros recipit eccleſia, & ſic de ueritate dicti libri Eccleſiaſtici non dubitatur, qui quando legitur in eccleſia, non Eccleſiaſticus, ſed liber Sapientiæ nominatur. Omnes enim libri, de quorum authoribus non eſt certum, aut de quorum ſanctitate non conſtat, cum leguntur in eccleſia, nomine Sapientiæ intitulantur: quia omnis ueritas a ſapientia eſt, ut habetur in d.prologo.

52 ¶ Et quia aliquando in hoc opuſculo memini de canonicis ſcripturis, ſciendum eſt, quòd illæ ſcripturæ dicuntur canonicæ, quæ continentur in canone noui,uel ueteris teſtamenti, quas Auguſtinus commemorat in lib.2. de doctrina chriſtiana c. 8. Totus autem, inquit, canon ſcriptura-

ptutarum, in quo hanc conſiderationem uerſandam dicimus, his libris continetur. Quinque Moſeos, ideſt, Geneſi, Exodo, Leuitico, Numeri, Deutoronomio, & uno libro Ieſu naue, uno Iudicum, uno libello, qui appellatur Ruth, qui magis ad regnorum ptincipia uidetur continere. Deinde quatuor regnorum, & duobus Paralipomenon, non con ſequentibus, ſed quaſi a latere adiũ ctis ſimulq; pergentibus. Hæc eſt hiſtoria, quæ ſibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ tanquàm ex diuerſo ordine, quæ neque huic ordini, neque inter ſe connectuntur, ut eſt Iob, & Tobias, & Heſther, & Iudith, & Machabæorum libri duo, & Eſdræ duo, qui magis ſubſequi uidentur ordinatam illam hiſtoriam uſque ad Regnorum, uel Paralipomenon terminatam. Deinde prophetæ, in quibus Dauid unus liber Pſalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica canticorum, & Eccleſiaſtes: nam illi duo libri, unus qui Sapiẽtia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur. Nam Ieſus filius Sirach eos ſcripſiſſe conſtantiſſime perhibetur; qui tamen, quoniã in authoritatẽ recipi meruerũt, inter propheticos numerandi ſunt.

53 ¶ Reliqui ſunt eorum libri, qui proprie Prophetæ appellati ſunt, duodecim Prophetarum libri ſinguli, qui connexi ſibimet (quoniam nunquàm ſeiũcti ſunt) pro uno habẽtur, quorum nomina prophetarum ſunt hæc, Oſee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Maum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor prophetæ ſunt maiorum uoluminum, Iſaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris ueteris teſtamenti terminatur authoritas. Noui autem quatuor libris Euangelii, ſecundum Matthæum, ſecundum Marcum, ſecundum Lucam, ſecundum Ioãnem, quatuordecim epiſtolis Pauli Apoſtoli ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Theſſalonicẽſes duabus, ad Coloſſenſes, ad Timotheũ duabus, ad Titum, ad Philemonẽ, ad Hebræos, Petri duab⁹ tribus Ioãnis, una Iudæ, una Iacobi, actibus Apoſtolorum libro uno, & Apocalypſis Ioannis libro uno. Hæc Auguſtinus. ¶ Verum eſt tamen, ꝙ idem Auguſtinus lib. 2. retractatio num. c. 4. incipien. Libros de doctrina chriſtiana, retractat quod dixerat, ſcilicet quòd Ieſus filius Sirach ſcripſerit ſapientiam Salomonis, & Eccleſiaſticum: ſed dicit ſe probabilius comperiſſe non fuiſſe hunc libri illius authorem. Item, quod dixerat, His quadraginta quatuor libris ueteris teſtamẽti terminatur authoritas, etiã retractat, inquiens ſe appellaſſe uetus teſtamẽtum ex conſuetudine, qua iam loquitur eccleſia, cum Apoſtolus non uideatur uetus teſtamentum appellare, niſi quod datum eſt ĩ monte Sina. Sed hæ retractationes nihil nocent, quo minus ex doctrina diui Auguſtini cognoſcãtur quæ ſint canonicæ ſcripturæ, quarum cognitio noſtro congruit propoſito.

54 ¶ Decimoſeptimo, aliqui diffitentur purgatorium eſſe poſt hanc uitã, quod eſt erroneum & hæreticum; & fuit unus de erroribus Græcorum, ut dicit Archi. Florẽ. in 3. parte ſuæ cronicę, tit. 22. c. 11. §. 1. ubi refert decretum

cretum generalis concilii celebrati in ciuitate Florentiæ anno incarnationis Domini. 1429. in quo tres errores Græcorum fuerunt damnati. Quorum primus erat, quòd Spiritus ſanctus procederet a Patre, ſed non a Filio. Secundus, quòd non erat purgatorium poſt hāc uitam. Tertius, ꝙ eccleſia orientalis & conſtantinopolitana non eſt ſub eccleſia Romana, nec Patriarcha conſtantinopolitanus eſt inferior Romano Pontifice: horum quodlibet erat hæreticum. Præterea, hæc aſſertio, quę negat purgatorium, contradicit canonicæ ſcripturæ in pluribus locis, quorum paucos referam. Habetur enim. 1. Cor. 3. Siquis ſuperædificauerit ſupra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, uniuſcuiuſque opus manifeſtum erit, dies enim Domini declarabit: quia in igne reuelabitur, & uniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus arſerit, detrimētum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Ex qua authoritate patet facientem etiam opera cremabilia ſaluum fieri per ignem, non inferni, quia ibi nulla eſt redemptio, ergo per ignem purgatiuū: ubi B. Ambroſius dicit Apoſtolum locutum eſſe de purgatorio. Idem teſtatur glo. interlinearis in uerbo, Quia in igne reuelabitur, & ibi etiam glo. ordinaria, & Nico. de Lyra. & idem dicit diuus Hierony. lib. 2. contra Iouinia. et diuus Gregorius de purgatorio intelligit. & idem inquit ibi. S. Thom. lectione. 2. in uerbis finalib'.

¶ Et ſiquis mihi obiiciat Auguſt. in Enchirid. c. 67. qui & de igne præſentis ſeculi uerba illa poſſe intelligi ait, legat completius eūdem ibi. q. 2. ad Dulcicium de octo quæſt. et reperiet Auguſtinum illa uerba Apoſtoli ſicut ſunt manifeſtiſsima, accipere quoq; de purgatorio. Et idem diuus Auguſtinus in ſermonibus de tempore, in die commemorationis animarum, ſermone. 4. intelligit dictam authoritatem de igne purgatorii. & regiſtratur in c. unum orarium. §. alias, eadem. 25. diſtin. quam authoritatem
55 ad noſtrum propoſitum ſic declaro. Siquis ſuperædificauerit ſupra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos: Fundamentum eſt Chriſtus, ut ibi dicit Paulus: aurū eſt fides, quę facit in nobis ſubſiſtere res ſperādas, eo quòd ipſa eſt prima accedentibus ad Deum, quia eſt: argentum eſt ſpes, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, ut inquit Pau. ad Hebræos. 6. Per lapides pretioſos intelligimus opera a charitate informata, cuius effectum late ſcribit Pau. 1. ad Corint. 13. inquiens. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem nō habeam, factus ſum uelut æs ſonās, aut cymbalum tinniens: & infra. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, non agit perperā &c. & ſubdit. Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas: & de his tribus dicunt Albertus magnus, S. Bonauen. & S. Tho. in. 4. diſt. 21. ꝙ hæc proprie dicuntur directo ſitu firmari ſupra fundamentum, ſcilicet Chriſtum: & ſic ſolum bona opera ſupra fidem formatam, quæ fundamentum dicitur, ſuperædificantur per ligna, fœnum, & ſtipulam: ſecundum metaphoram intelligitur diuerſitas pœnarum purgatorii. Nā in una fit ignis de lignis, in alia de fœno, in alia de ſtipula, ſiue

palea: & ignis de lignis plus durat q̃ de fœno, & ignis de fœno pluſquàm de palea. Ita in purgatorio aliqui ſtãt diu, aliqui non tantum, aliqui modicum. Primi comparantur lignis, ſecundi fœno, tertii paleis. Et in ſumma per hanc diuerſitatem pœnarum ſignificatur diuerſitas peccatorum: quia quædam ſunt grauiſsima peccata in genere uenialium,& ſic de difficili purgabilia,& hæc per lignũ: quædam media, quæ per fœnum: quædã uero minima,quæ per ſtipulam ſignificantur: & ſecundum dictos doctores Albertum magnũ, & S.Bonauen. in expoſitione literali in.4.diſt.21. cremabile quod præſtat pabulum,& cõſumitur ab igne, eſt in triplici differentia. Quoddam eſt quod durat diutius,quoddam quod citiſsime cõſumitur,quoddam medio modo. Primo modo dicitur lignum,ſecũdo modo dicitur ſtipula, tertium fœnum, quod tenet medium inter utrũque, Et hæc uenialia proprie non dicuntur ædificari ſupra fundamentum, id eſt Chriſtum, ſeu fidem: ſed dicuntur ædificari iuxta, & ſic ſupra capitur pro iuxta,ut patet in pſal.136. Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus,ideſt iuxta, & dicitur uulgo ſic. Roma eſt ſupra Tyberim, ideſt iuxta. Maiorica eſt ſupra mare, ideſt iuxta mare, & hoc modo uenialia ædificantur ſupra,ideſt iuxta:quia fundamentum non deſerunt, ſed ſimul cum fundamento ſunt, & non ſolum uenialia peccata in purgatorio purgantur, ut eſt dictum, ut in c.qualis. 25.diſt. ſed ſiquis non peracta pœnitentia pro mortali peccato quod cõtritus confeſſus eſt, pro eo purgãdus eſt igne purgationis, ex quo in aliud ſæculum diſtulit fructus purgationis. Hic etiam ignis,& ſi æternus non ſit, miro tamen modo grauis eſt:excellit enim omnem pœnam,quam unq̃ aliquis paſſus ſit in hac uita. Nũquàm in carne tanta inuenta eſt pœna; licet mirabilia martyres paſsi ſint tormẽta, & multi nequiter quanta ſæpe ſuſtinuerint ſupplicia,ut inquit Aug.in lib.de pœnit.& ſcribitur in c.nullus expectet, de pœni.diſt.7.& ĩ c.qui in aliud.25.diſtin. ¶ Secus uero eſt dicendũ de illo qui criminalia peccata commiſerit, & non ſe ipſum digne emendauerit, & ſi habuerit ſpatium longo tempore,pænitentiam nõ egerit,& largas eleemoſynas non erogauerit, a peccatis ipſis nõ abſtinuerit, illo tranſitorio igne, de quo Apoſtolus ait in hac authoritate,purgari nõ poterit, ſed æterna illum flamma ſine ullo remedio cruciabitur, ut eſt tex. in d.c.unum.§.alias.25.diſt. auditurus illam horribilem ſentẽtiam. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, Matth.25. quia ut inquit Damaſce. lib.2.c.4.Scire autem oportet,ꝙ hoc eſt in hominibus mors, quod in angelis caſus. Subiicitur in dicta authoritate, Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit, hoc eſt, quia Deus illuminabit abſcondita tenebrarum.c.multi.2.q.1.& Nahum 3. Reuelabo pudenda tua: dies enim domini in quo ſecreta patent declarabit, ſcilicet illud opus:quia in igne reuelabitur,ſcilicet, Qui abſcondit nunc peccata ſua, & uniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit. Nam ſecundum Gregorium, ſicut in eodem igne aurum rutilat,& palea fumat, ſic idem ignis purgat electos, & damnat reprobos, ſed electis eſt tẽporalis, reprobis aũt æternus,ut ĩ d.c.nullus. Si cuius opus man-

manſerit,ſ. aurũ, & argentum, & lapides pretioſi, hoc eſt fides, ſpes, & charitas, ſic bona opera q̃ per peccatũ non fuerint mortificata,ſed manſerint,mercedẽ accipiet: quaſi dicat quòd non tranſibit per ignem, nec detrimentum patietur, cum nihil ſit cremabile:quia ut dicit gl. nihil perdit, quia quod amauit, inueniet.

56 ¶ Fides enim noſtra habet, ꝙ animæ defunctorum ſacro baptiſmo ſuſcepto, ſi nihil purgabile habuerint, ante reſurrectionem ſuorum corporum & iudicium generale, mox poſt mortem in cælorum regno & paradiſo cæleſti cum Chriſto in ſanctorũ angelorum conſortio congregantur: & cõtrarium aſſerere eſt hæreticum, ut eſt deciſum in extrauaganti Benedicti.XII.& refertur in ſupplemento Gabrielis in.4.diſtinct.49.q.2.uerſi. quãtum ad articulum tertium: quod a Chriſto in ſuo ſacro Euãgelio Luc. 16.nobis manifeſtatur, dum inquit. Factum eſt autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. ¶ Et dum ſubdit Paulus in dicta auth. Si cuius opus arſerit, ideſt, ſi aliquod cremabile erit, quod purgandum eſt, detrimentum patietur, ſcilicet pœnam damni in dilatione fruitionis diuinæ, & pœnam ſenſus, quia per ignem purgabitur. Ipſe autem ſaluus erit,quia poſt peractam purgationem ſecundum ordinationem diuinæ iuſtitiæ ſaluabitur, hoceſt,in paradiſum cæleſtem portabitur, ut in d.extrauaganti eſt etiam deciſum. ¶ Abſit enim,quòd hæc ultima uerba Apoſtoli,Si cuius opus arſerit &c.intelligantur de pœnis infernalibus:quia ibi nulla eſt redemptio, cum etiam fides catholica habeat, ꝙ ſecundum communem Dei ordinationem animæ decedentiũ in actuali mortali peccato mox poſt ſuam mortem ad inferna deſcendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur, ut in d. extrauag. eſt etiam deciſum, & per damnationem diuitis Epulonis patet,Luc.16.Intelligũtur ergo de igne purgatorii,ut ſcribit Aug.in allegato ſermone de igne purgatorii, & habetur in d.c.unum orarium.§.alias.25. diſt.& catholici doctores in id aſſentiunt,& de illius authoritatis expoſitione plura ſingularia ſcribit B.Vincentius Valentinus in ſermone.2.dominicæ.15.poſt Trinitatem ¶ Item, quòd purgatorium ſit poſt hanc uitam,comprobatur Matth.5. vbi Dominus inquit. Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde donec reddas ultimũ quadrantem:ubi p carcerem intelligitur locus purgatorii, ex quo homo non liberatur niſi plene ſatisfecerit, ſicut interpretatur B. Ambroſius in loco

57 præcedenti ſuper Lucam. ¶ Item, ſcribitur Matth.12.Qui dixerit uerbum contra Spiritumſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neq; in futuro:quæ uerba diuus Gregorius ponderans, inquit in.c.qualis hinc quiſque.25.diſtin.Sed tamen de quibuſdam culpis ante iudicium purgandis ignis credendus eſt pro eo q̃d ueritas dicit.Quia ſi quis in ſpiritum ſanctum blaſphemias dixerit, neque in hoc ſæculo remittetur ei,neque in futuro. In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdã uero in futuro poſſe relaxari. ¶ Quod confirmatur ex his quæ S. Bernardus ſuper cantica ſerm. 66.

incipienti. Capite nobis vulpes, ſub his uerbis inquit. Qui non credunt ignem purgatorium reſtare poſt mortem, ſed ſtatim animam ſolutã a corpore uel ad requiem tranſire, uel ad damnationem, quærãt ab eo qui dixit quoddam peccatum eſſe, quod neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro remittitur, cur hoc dixerit, ſi nulla manet in futuro remiſsio ꝓ purgatione peccati. ¶ Item, habetur. 2. Maccabæorum. 12. Iudas Maccabæus facta collatione duodecim millia dragmas argẽti, miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene & religioſe de reſurrectione cogitans: niſi enim eos qui ceciderant reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum uideretur & uanum orare pro mortuis & quia conſiderabat, ꝙ hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſoluantur. Quæ authoritas probat purgationem peccatorum eſſe poſt hanc vitam, & pro his purgandis eſſe orandum, ut a peccatis ſoluantur, quod non competit exiſtentibus in inferno: quia ibi nulla eſt redemptio. Nam in inferno quis confitebitur tibi, pſal. 5. & pro his non eſt orandum, ſicut nec pro diabolo, ut inquit Aug. & idem alibi dicit, ut habetur in c. tempus. 13. q. 2. Non eſt negandum defunctorum animas pietate ſuorum uiuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, uel eleemoſynæ fiũt in eccleſia: ſed eis proſunt, qui cum uiuerent, hæc ſibi ut poſtea poſſent prodeſſe, meruerunt: & poſt pauca ſubdit. Cũ ſacrificia altaris, ſiue quarumcũq; eleemoſynarum, pro baptizatis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones ſunt, pro non ualde malis propitiationes ſunt, pro ualde malis, & ſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, tamen uiuorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſsio, aut certe ut tolerabilior fiat ipſa damnatio, ideſt, purgatorii

58 cruciatio. ¶ Et per hæc ultima uerba Auguſtini, de menſe Aprili, Anno Domini. M D XXII. in ciuitate Cæſarauguſtæ corã Adriano Papa VI. arguebam contra Ioannem Doria, tenentem animas exiſtentes in purgatorio non eſſe certas de ſua ſalute propter acerbitatem & horribilitatem pœnæ, quam ibi ſentiebant. Dicebam enim quòd ſecundum eccleſiæ uniuerſalis ſententiam, ſuffragia quæ fiunt in eccleſia, uel a fidelibus, proſunt animabus exiſtẽtibus in purgatorio, uel quo ad totalem liberationem a pœnis quas ibi patiuntur, ut. 2. Maccabæ. 12. ibi. Vt a peccatis ſoluantur: & in c. animæ defunctorum. 13. q. 2. uel quo ad abbreuiationem pœnæ ſenſus extenſiue & intenſiue, quod eſt probabilius, ut ſcribit Guilielmus de Robione in 4. diſt. 45. q. 3. & rationale uidetur & pium credere, ꝙ in purgatorio exiſtentes ſtatim ſentiant aliquod beneficium & remedium propter orationum ſuffragia, & alia bona ꝓ eis facta a uiatoribus in hoc mundo, quod probatur per dictum Auguſtini ſupra allegatum, ibi. Vt tolerabilior fiat earum damnatio. Nam tolerabilius dicitur onus, quando aliquid de eo diminuitur, ut patet ad ſenſum. Quia ergo ſentiunt iuuamen, bene ſequitur ꝙ ſunt certæ de ſua ſalute, quia in inferno nulla talis eſt dãda alleuiatio, etiã

pro

pro ueniali peccato adiuncto pecca-
to mortali, prout tenent.S.Tho..Pe
trus de Palu. Durandus in.4.diſt.21.
quos ſequitur Card.de Turre crema.
in c.qualis, artic.5.25.diſtin. quia in
inferno nulla eſt redemptio. Scotus
tamen aduerſatur,ut refert Gabriel.
in.4.diſtinct.16.q.5. ¶ Addebam ad
prædicta conceſsionem indulgentia-
rum temporalium,quam eccleſia fa-
cit, quæ proſunt ad remiſsionem par
tis pœnarum, vel 40.dierum, uel an-
ni, prout cõceſsio ſonat, ut in c.cum
ex eo, & in c.noſtro, de pœni. & re-
miſsio. & dicit Diony.c.7.de cæleſti.
hier. In diuinis ſacerdos orans pro
mortuis, pro illis orat qui ſancte ui-
xerunt, & tamen aliquas maculas ha
buerunt ex infirmitate humana con
tractas: & tales in purgatorio deti-
nentur.& plura ſcribit de his Grego.
in 4.dialogorum.& plura ſcribuntur
per Abbatem in c.cum Marthæ.col.
pen.de celebra.Miſſa. & alii ante eũ:
& ſic concludebam per mnlta, ani-
mas exiſtentes in purgatorio certas
eſſe de ſua ſalute, cum quotidie fiant
in eccleſia ſuffragia pro eis, per quæ
aliquam allemationem pœnarũ quo-
tidie ſentiunt. ¶ Præſertim hæc uera
ſunt, quia multi doctores ſentiunt, ꝙ
Angeli boni deducunt animas ipſas
ad locum pœnarum,ſ.purgatorii, ut
in d.c.qualis.art.5.Sed quia hunc ar-
ticulum de certitudine ſalutis ani-
marum in purgatorio exiſtentium
late diſcutit D.Card. de Vio in quæ-
ſtionibus ſuis.q.15.incipien. Vtrum
animæ omnes, ideo cum eo tranſeo.
59 ¶ Et illi libri Maccabæorum, licet
apud Hebræos non habeantur in ca-
none, ut dicit Hiero.in prologo ga-
leato,tamen ab eccleſia inter diuino
rum uoluminum annotãtur hiſtorias,
ut idem teſtatur in ſecundo prologo
ſuper libris Maccabæorum,& Raba.
ibi in ſuo primo prologo,& in c.San-
cta Romana Eccleſia.15. diſt. ꝑmitti
tur legi ĩ eccleſia liber Maccabæorũ.
firmat Auguſtinus in 18. de ciuitate
Dei, ca.36.inquiẽs. Sed & in aliis in
uenitur,in quibus ſunt & Maccabæo
rum libri, quos non Iudæi, ſed ec-
cleſia pro canonicis habet, propter
quorundam martyrum paſſiones ue-
hementes atque mirabiles, qui ante-
quàm Chriſtus ueniſſet in carnem, uſ
que ad mortem pro Dei lege certa-
uerunt,& mala grauiſsima atque hor
ribilia pertulerunt, & Aug. in lib. de
cura pro mortuis agẽda,citat ad hoc
illum locum,inquiens. Poterat inqui
ſitioni meæ ſufficere mea breuis iſta
reſponſio,ſed quia alia mouent, qui-
bus reſpondendum exiſtimo,parũper
attende.In Maccabæorum libris legi
mus oblatum pro mortuis ſacrificiũ.
¶ Rurſus quoque in ſermo.14.ad ere
mitas. Defunctis, inquit, cum omni
indulgentia miſereri & ſubuenire ſtu
deamus, attendentes & quid Iudas
Maccabæus fecerit. Dixit enim ꝙ
ſancta eſt & ſalubris cogitatio pro de
functis exorare,ut a peccatis ſoluan-
60 tur. ¶ Ex quibus certum eſt purga-
torium eſſe poſt hãc uitam:quod fuit
comprobatum authoritate ſacræ ſcri
pturæ,ſanctorum doctorum, & deter
minatione eccleſiæ: & eſt hæreſis dã-
nata ſentire contrariũ,quã Græci in
dicto Florẽtino cõcilio abiurauerũt,
& eam Luterani iã ſopitam excitãt,
ut inde ſacrificium ſanctiſsimi ſacra-
menti Euchariſtiæ, & opera charita-
tis tollantur ab eccleſia, memoriaq;
animarum pereat,& ſuffragia, & pre
ces uniuerſalis eccleſiæ ſopiantur.
¶ Et horum hæreticorum Agareni
cruci-

crucis chriſtianæ hoſtes contra iſtos ſunt iudices. Nam & hii purgatoriũ ponunt. Dicit enim Machometus in Alcorano ſuo in ſuo. 10. art. Crede ꝙ homines tranſibunt per purgatoriũ, & dicunt quòd animæ defunctorum ſolum in duobus iuuantur, oratione & eleemoſyna. Sed beatus Gregorius dicit quatuor modis ſolui animas defunctorum, ſcilicet oblationibus ſacerdotum, orationibus ſanctorum, charorum eleemoſynis aut ieiunio cognatorum, ut in c. animæ defunctorum. 13. q. 2. & plura circa hunc articulum de purgatorio ſcribuntur in lib. de catalogo hæreticorum.

61 ¶ Et in loco purgatorii, vt Thomas de Argenti. libr. 4. diſti. 45. ſcribit, eſt ſimul ſenſus pœna & damni, utraque tamen temporalis, & ad hunc locum deſcendunt animę illorum, qui in peccato ueniali ab hac uita decedũt, uel qui de ſuis peccatis mortalibus uere contriti fuerint, non tamen ſatisfecerunt. Et dicit Ricardus de media uilla in 4. diſt. 21. art. 1. q. 3. quòd animæ defunctorũ de lege cõmuni purgãtur in loco ad hoc deputato, licet ex aliquibus cauſis ſpecialibus aliquæ alibi purgentur, ut uiuentibus aliquid nuntient, uel ut ſuffragia pro ſe impetrent, & ut patiendo ubi peccauerunt Dei iuſtitiam aliquibus ſenſibilibus manifeſtent. Hugo tamen de ſancto Victore lib. 2. de ſacramentis, parte. 15. ca. 7. huic opinioni refragatur, negans aliquem locum eſſe determinatum purgationi animarum, ſed eſſe probabilius affirmans, ut in his potiſsimum locis ſingulæ pœnas ſuſtineri credantur, in quibus culpam commiſerint, ſicut multis ſæpe documentis dicit eſſe probatum. Sed ſententia contraria communior uidetur, & de Paſchaſio Card. ſcribit Grego. in 4. dialogorum, qui in termis. i. balneis Romæ pœnas purgatorii patiebatur, & plura alia traduntur de purgatorio per Petrum de Palude in 4. diſt. 21. q. 1. art. 1. & S. Bonauentu. in eo. lib. diſt. 20. art. 1. q. 2. & in conſutatorio aſſertionis Lutheranæ, ubi poterunt uideri.

62 ¶ Et quamuis ſuperius dixerim Latinos aſſeruiſſe purgatorium eſſe poſt hanc uitam, in quo animæ decedentes in gratia pro peccatis tum uenialibus, tum mortalibus, quorum pœnitentiam ſufficientem non egerint in hac uita mortali, torquentur, Græcis uero negãtibus eſſe purgatorii locũ, ſed ſolum duos animarum ſtatus ponentibus, infernum ſcilicet & paradiſum: nihilominus tamen hanc materiam longe perſpicacius examinans, inuenio Græcos non negaſſe purgatorium ſimpliciter, quinimmo ipſum eſſe confitentur, data ſolum in hoc differentia inter ipſos & Latinos: quia Latini aſſerunt in purgatorio eſſe ignem, quo animæ torquentur: Græcis uero negantibus ignem purgatorii, locum tantum opacum, obſcurum, & tenebroſum ſine igne eſſe contendentibus, prout latius ſcriptum reperio in lib. 2. conciliorum generaliũ. fo. 756. c. incipiẽti. Nos ignẽ, patres amplisſimi &c. in quo ponitur diſputatio habita inter Latinos ex una, & Græcos ex altera parte, ubi poteris uidere quæ ſub hoc errore & aliis generale concilium fuit congregatum, & per illud deciſum & determinatum. Et hæc de hac quæſtione ſufficere uidentur, & hoc ultimum eſſe uidetur contra ea quæ ſcribit Archiepiſcopus Floren. in loco ſupra allegato.

¶ Ve-

63 ¶ Verum, quia ſupra tractatum fuit de blaſphemantibus Deum,& glorioſam Virginem Mariam Deique genitricem,& poſſet dubitari,an ad inquiſitores hæreticæ prauitatis ſpectet punitio huius criminis: ad tollēdam hanc hæſitationem,ultra prædicta, dico quòd ad inquiſitores ſpectat, procedere contra illos blaſphemos, de quibus dictum eſt,& hoc tenuit Matthæus de Afflicto in cōſtitutione regni Siciliæ incipien.Inconſutilem, de hæreti.col.12.licet non conſideret ea quæ dixi,diſtinguendo inter blaſphemiam hæreticalem & nō hæreticalē. Poſſet tamen ex eius mente argui,dū allegat.c.qui in eccleſia.24.q.3.quòd loquitur ī eis qui hæreſim ſentiebāt. Et quamuis ibi ſubiiciat dicēs,ſe prædicta intelligere ſi ſint moniti, quòd tunc ut hæretici iudicantur, per d. c. quoniam in eccleſia: non tamen ex hoc negat ad inquiſitores ſpectare illorum punitionem, ſed dicit illos nō cenſendos hæreticos, niſi prius ſint moniti: quia ſi moniti contumaciter perſeuerant,ut hæretici ſunt cenſendi:& ideo dicit Cardi. de Turre crema. per illū tex. ꝙ duo requiruntur, ut quis ſit hæreticus cenſendus. Primum, ut ſapiat errorem contra fidē: ſecundum, quòd obſtinaciter defendat,errorem emendare nolēs,quo caſu ut hæretici pertinaces iudici ſeculari traduntur puniendi,iuxta tex. in c.ad abolendam.§.præſertim, de hæreti.Si uero uellent ſe emendare,non ſunt ꝑ hoc tales liberādi uti immunes a culpa & pœna,ſed puniēdi.Si cō traxerūt hæreſim, reducuntur ad gremium. S. Eccleſiæ cum abiuratione & abſolutione a ſententia excomunicationis,ut in c.ut officium.§.1. de hæreti.libr.6.& damnantur ad carceres perpetuos,iuxta in c.penult.§.fin.de hæreti. Si uero non hæretici fuerint, ſed ſuſpecti, tunc arbitrio iudicantis puniuntur.c.accuſat.de hæreti.lib.6. iuncto.c.literas,de præſumptio. Sufficit ergo quòd blaſphemia habeat in ſe hæreſim explicitam,uel implicitā, ut de illa inquiſitores cognoſcant, ut probatur in d.c.accuſatus. §. ſane lapus.& Cardi.in clem.1.§.ſane,de uſuris. & Gūdiſaluus de uila. Diego in tracta.de hæret.q.1.ubi tractat quando ex ioco uel cū ira, aut ſerioſe proferuntur hæ blaſphemiæ. Andre. de Iſernia in §. gazaros, in titu. de ſtatu cōtra liber.eccle. & epiſcopus Squilacen.in tracta.de fide catho.cap.16. cōcludit,ad inquiſitores ſpectare huius criminis punitionem, quādo blaſphemia continet in ſe hæreſim. Antiquitus uero in lege ueteri lapidabantur blaſphemi,ut Leui.24.Procedere enim poſſunt inquiſitores non ſolum contra hæreticos, ſed etiam contra ſuſpectos,ut in dict.cap.ut officium, in prin,de hære.lib.5.

¶ Ad hanc rurſus materiam blaſphemorum plura ſcribit Matthæus de Afflict. in conſtitutione dicti regni, incipien.Blaſphemantibus de blaſphema. Deum, circa quæ aliqua occurrūt mihi dicēda, quæ reſeruo in dict. cap.accuſatus,ī princip.Blaſphemio blaſphemias pe producta,græcū uerbum eſt,& ſignificat execror,maledico,& uerbis calumnior, ac dignitati honorique alterius derogo,inde blaſphemia maledicentia eſt, ut dicit Calepinus in ſuo dictionario in uerbo, blaſphemo: & dicitur apud Catholiconem,quòd proprie & ſtricte loquēdo,blaſphemare eſt Deo iniuriam irrogare,& ad prædicta faciunt quæ dicam infra.q.36.

SVMMARIVM ſuper uigeſimatertia quæſtione.

1 *Inquiſitores an procedere poſsint contra habentes plures uxores eodem tempore. Primo arguit quòd non.*

2 *Negotium fidei, quod eſt multum priuilegiatum, per occupationes alias impediri non debet.*

3 *Lex extenditur ob rationem generalem.*

4 *Non omnes articuli ſunt comprehenſi in iure, ideo procedendum eſt de ſimilibus ad ſimilia.*

5 *Fauores debent extendi, & odia reſtringi.*

6 *Ruſtici & idiotæ quando excuſantur ab hæreſi.*

7 *Laicis ſufficit implicite credere quæ ſunt fidei.*

8 *Binas nuptias contrahentem epiſcopus poteſt punire dehoneſtando illam.*

9 *Contrahētes binas nuptias eodem tēpore, uidetur quòd iudex laicus puniat.*

10 *Binas nuptias contrahendo, non conſideratur an ualeat ſecundum matrimonium.*

11 *Matrimonio non ualente ob impedimentum canonicum, ſecundo contrahens, nō incurrit pœnam binarum nuptiarum.*

12 *Iudicem ſecularē poſſe punire binas nuptias contrahentes argumentatur.*

13 *Inquiſitores non uidentur poſſe cognoſcere de contrahentibus binas nuptias eodē tempore, & ibi quis deliquit plus, qui contraxit clam, aut palam.*

14 *Inquiſitores poſſunt punire contrahētes binas nuptias.*

15 *Vxores habere plures eodem tempore eſt contra legem naturalem, ſecus ſi ſucceſſiue.*

16 *Lex naturalis quæ ſit, quæ impedit unum habere plures uxores.*

17 *Matrimonii fines quales ſint.*

18 *Pax nō poteſt eſſe facile, ubi uni uiro plures uxores iunguntur.*

19 *Pluralitas uxorum an ſit contra perfectionem matrimonii, prout eſt in remediū.*

20 *Pacis perturbatio inter plures uxores prouenit ex lege naturali, nō per accidens, contra Durandum.*

21 *Authoritas Geneſis. c. 2. Faciamus adiutorium ſimile ſibi, quomodo intelligatur.*

22 *Philoſophi antiqui in multis errauerunt contra legem naturalem.*

23 *Sodomiæ peccatum quàm graue ſit pluribus authoritatibus & rationibus oſtenditur.*

24 *Iure naturali primæuo, bigamia eſt prohibita contra omnes.*

25 *Bigamia fuit diſpenſata a Deo tam in lege naturæ, quàm in lege ſcripturæ.*

26 *Reſeruatio, de qua in c. gaudemus, de diuortiis, quòd antiqui poſſēt bigamiam cōtrahere, quomodo intelligatur.*

27 *Conſenſus primæ uxoris requirebatur ad hoc, ut poſſet contrahere plures uxores.*

28 *Cauſæ diſpenſationis quæ ſint, ut antiqui patres poſſent plures uxores ducere.*

29 *Bigamia ex cauſa poſſet concedi, ſecundū Scotum.*

30 *Bigamia uſque ad quod tempus fuit permiſſa.*

31 *Auguſtini authoritas contradicit. c. gaudemus, nec inuenitur ſolutio.*

32 *Papa nō poteſt diſpenſare, ut quis habeat duas uxores.*

33 *Conſenſus primæ uxoris non requirebatur, quando aliquis uolebat ducere alias uxores, ſecundū aliquos, & reſpondetur contrariis.*

34 *Bigamia prohibita eſt utroque iure.*

35 *Papa nō poteſt diſpenſare, ut quis habeat duas uxores ex quacunque cauſa.*

36 *Papa non poteſt diſſoluere matrimonium conſummatum.*

37 Papa

37 *Papa diſpenſare poteſt circa matrimoniũ non conſummatum.*

38 *Sicut Papa, ex eo quòd Papa, non poteſt miracula facere, quod eſt ſupra naturã: ſic non poteſt pluralitatem uxorum permittere, & in ea diſpenſare.*

39 *Papa poteſt diſpenſare circa uotum continentiæ ſollemne, et quòd matrimonium duret ad tempus.*

40 *Papa quare diſpenſat circa uotum ſolemne, non autem circa matrimonium.*

41 *Papa ex cauſa poteſt diſpenſare, quòd exiſtens in ſacris poſſit matrimonium contrahere.*

42 *Papa poteſt diſpenſare cum religioſo, vt contrahat matrimonium.*

43 *Intellectus cap. ad monaſterium. de ſta. regu.*

44 *Verbum, poteſt, non ſemper præcedente negatiua priuat potentiam.*

45 *Voti ſolemnitas eſt de iure poſitiuo.*

46 *Voti ſolemnis diſpenſatio poteſt fieri propter maius bonum.*

47 *Papa quòd poſſit ex cauſa circa ius diuinum diſpenſare, quomodo intelligitur.*

48 *Concubinatus nunquàm fuit licitus, etiam antiquis patribus, & illæ mulieres quas concubinas vocabant, erant vxores legitimæ.*

49 *Vxores plures habentes eodem tempore poßunt ab inquiſitore puniri.*

50 *Sentire male de ſacramentis Eccleſiæ quis dicatur.*

51 *Tacitum & expreſſum habent in ſe differentiam.*

52 *Sentiens male de ſacramentis Eccleſiæ, ut incurrat hæreſim, quid debeat dicere.*

53 *Verbum hæreticale non facit quem hæreticum, ſi non adſit pertinacia.*

54 *Vxores plures ducens eodem tempore, non eſt hæreticus, niſi defendat idem in religioſo.*

55 *Vxores plures ducere eodem tempore, an ſit factum hæreticale.*

56 *Vxores plures habere eodem tempore eſt ritus Agarenorum.*

57 *Secta Iudæorum an ſit peior quàm ſecta Agarenorum.*

58 *Hæreticus non minus eſt tranſiens, ſeu rediens ad ſectam Agarenorum, quàm tranſiens ad ſectam Iudæorum.*

59 *Capi. contra Chriſtianos, de hære. lib. 6. habet locum in tranſeuntes, vel redeuntes ad ritus Paganorum, ſicut Iudæorum.*

60 *Vxores plures habens, ſi non conſtat de eius mente, ſuſpectus eſt de hæreſi.*

61 *Suſpectus eſt de hæreſi qui recedit a communi vita fidelium, & abiurat: & inquiſitor procedit contra hos ſuſpectos.*

62 *Inquiſitor & epiſcopus debent ſeruare cle. multorum.*

63 *Epiſcopi non habentes carceres ordinaries, prout §. ſane, c. le. multorum, an poſſint procedere contra hæreticos.*

64 *Inquiſitores poßunt procedere contra habentes plures vxores.*

65 *Contrahere binas nuptias non ſolum ſapit hæreſim, ſed eſt factum hæreticale.*

66 *Matrimonij contractus cum pluribus adminus ſapit hæreſim manifeſtam.*

67 *Quæ dicantur ſapere hæreſim manifeſtã.*

68 *Ange. de Claua reprehenditur ſuper intellectu. §. ſane. cap. accuſatus, de hære. lib. 6.*

69 *Intentio accuſati valde inquirenda eſt, qua de cauſa contraxerit ſecundas nuptias.*

70 *Innocentij dictum excuſantis idiotas ab hæreſi, quomodo intelligatur.*

71 *Ignorare non licet etiam minoribus iura naturalia, nec ſacramenta.*

72 *Ignorantia iuris dubij æquiparatur ignorantiæ facti alieni.*

73 *Crimen hæreſis, cum ſit eccleſiaſticum, ad inquiſitores pertinet illius punitio.*

74 *Crimina aliqua miſti fori eſſent, niſi qualitas aliqua impediret.*

75 *Papa, & iudices eccleſiaſtici procedere*

poßunt

poßunt contra peccantes contra naturam, etiam ſi ſint infideles.

76 *Crimen contrahentis binas nuptias eſt miſti fori, ſcilicet ſæcularis & eccleſiaſtici, ſi tamen non eſt ſuſpectus de hæreſi.*

77 *Palam, uel clam, quando dicatur aliquid fieri.*

78 *Clam, quando dicatur aliquid fieri.*

79 *Palam, vel clam peccare quid eſt grauius.*

80 *Dolus & error quomodo definiantur, & differunt inter ſe, & quid de fraude.*

81 *Nuptias contrahens cum pluribus uiuentibus palam, an uideatur errare.*

82 *Iacobi Butriga. conſequentia ſuſtentari poteſt ex duplici præſumptione.*

83 *Delinquere in dubio quis non præſumitur.*

84 *Error in eo qui contrahit binas nuptias ſimul, poteſt dupliciter conſiderari, facti, ſcilicet & iuris.*

85 *Error facti alicuius, vel proprij, an totaliter excuſet.*

86 *Comparatiuum & ſuperlatiuum aliquando retinent propriam naturam, aliquando non.*

87 *Errans etiam in facto non excuſatur a pœna omnino.*

88 *Conditio perſonæ cum qua contrahimus eſt inueſtiganda.*

89 *Scientia diſtinguitur inter gradus iure naturali prohibitos & iure poſitiuo, ad oſtenſionem erroris.*

90 *Vxores plures tenens eodem tempore, punitur ab inquiſitore vt ſuſpectus de fide.*

91 *Palam delinquens grauius punitur, quàm clam.*

VIGESIMATERTIA QVAEST.

1 VIGESIMOTERTIO.
QVAERO, An inquiſi-
tores hæreticæ & apo
ſtaticæ prauitatis au-
thoritate Apoſtolica
deputati, poſsint pro-
cedere contra illos qui binas, uel plu
res nuptias cum mulieribus ſimul ui-
uentibus contraxerunt: & idẽ de mu-
lierib⁹ quæ duos, uel plures viros ſu-
perſtites habent. Et prima facie ui-
detur dicendum, quód inquiſitores
id non poſsint. Nam cum huiuſmodi
contractus plurium nuptiarum non
ſapiat hæreſim manifeſte, quod pa-
tet quia exempla quæ ponunt docto-
res de actibus ſapientibus hæreſim
manifeſte, non conueniunt huic con-
tractui, puta, quia in eo non emittun-
tur nefariæ preces circa aras idolo-
rum, nec dæmones conſuluntur eo-
rum reſponſa ſuſcipiendo, nec aſſo-
ciantur hæreticis ad ſortes exercen-
das, nec aliquod neſarium commit-
titur cum corpore, uel ſanguine Chri
ſti, nec pueri rebaptizãtur, nec ſimi-
lia perpetrantur, ut dicit glo. in c. ac-
cuſatus. §. ſane, de hæreti. lib. 6. & ibi
docto. ſequuntur, & Domi. de ſancto
Geminiano pulchre hæc exponit in
conſi. 54. quidam ſacerdos: merito ui
detur dicendum, quòd de his inqui-
ſitores non ſe debant intromittere,
nec punire hos contrahẽtes, ſed eos
debent relinquere ſuis iudicibus pu-
2 niendos, ne negotium fidei, quod eſt
multum priuilegiatum, per occupa-
tiones alias impediatur, neue per eas
offendiculum negotio fidei præpare-
tur, ut eſt tex. in dict. §. ſane, &. § de
quæſtionibus eo. c. accuſatus. ¶ Et
licet dicti. §§. loquãtur de ſortilegiis,
diuinationib⁹, & quæſtionibus uſura-
rum, & nõ de contrahentibus plures
nuptias ſimul uiuentium uxorum: ta-
men ratio illa, ſiue cauſa, quæ ibi po-
nitur, ne per alias occupationes ne-
gotium fidei impediatur, uidetur mi-
litare in propoſito: quia dum inqui-
ſitores occupantur inquirendo con-
tra

tra huiuſmodi contrahentes, diſtrahuntur a proſecutione negotii contra hæreticos: inde dicitur. Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus, ut dicit glo. in d.§.de quæſtionibus, Bal.in l.1.C.de ſenten.experi.recita. glo.in c.diuerſis fallaciis,de cleri.cōiug.
3 ¶ Facit,quia ubicūq; ratio ſcripta in.l.militat in alio caſu quàm in ſcripto, diſpoſitio legis ad caſum nō ſcriptum extenditur, tex.cum glo.in l.illud. ff.ad leg. Aquil. & tacite cautum habetur pro expreſſo, ubi eadē eſt ratio, ut dicit Bald.in l.his ſolis,ꝑ illum tex.C.de reuo. dona. & ubi eſt eadem utilitas,idē ius.l.1.§ hoc edictum,ubi Bar.not.ff.quod met.cau.& dicebat Oldra.in d.l.illud,ut ibi referunt Bal.& Flo.quòd caſus quos cōtinet paritas æquitatis, & identitas rationis,non ſunt quoad iuris diſpoſitionem ſeparādi:inde dicebat Bar. in l.metum.§.animaduertendum. ff. quod met.cau.quòd quādo ratio ponitur indeterminate, comprehendit omnem determinationem, quæ ad eam poteſt adaptari. Nam uerba legis ſunt corpus, & ſuperficies legis: ratio uero,ſeu mens eſt ipſa anima legis. Sicut ergo anima potius debet attendi, quia præſtantior & pretioſior corpore.l.fin.C.de ſacroſ.Eccle. c.Matthæus, de ſimo.c.cum infirmitas, de pænitē. & remiſſio.ſic potius ratio & mens ſunt attendendæ & ſeruandæ.l.ſcire leges.ff.de legi.c.fin.de regu.iur.lib.6. c. Marchion.1.q.7.ut late ſcribit Soci in conſil.31.circa ꝑdictam conſultationem, col.2. lib.1. Vnde illa ratione impedimenti attēta, quæ in dictis.§§.ſcribitur, dicendum uidetur, quòd inquiſitores non poſſunt ſe intromittere de dicto con
4 tractu plurium nuptiarum, ¶ Et ſic quàmuis in dictis.§§.non fiat mentio niſi de diuinationibus, ſortilegiis, & quæſtionibus uſurarum, & ex quo nō conueniunt uerba,non debeat conuenire iuris diſpoſitio, ut.l.4.§.totiens. ff.de damno. infecto.c.indemnitatibus,de electio.lib. 6.cum aliis,ut ſcribit Dec.in c.nullus,de electio.Tamē ex dicta identitate rationis uidetur facienda illa extenſio, ut eſt dictum, cum nō omnes articuli ſint comprehenſi in iure: ſed procedendum ſit de ſimilibus ad ſimilia.l.non poſſunt.ff. de legib. late traditur a moderníoribus.in l.inter ſtipulantem.§.ſacra.ff. de uerbo.oblig. Abbas in c.quemad-
5 modum de iureiur. ¶ Accedit, quia cū. d.§.ſane, faueat iuriſdictioni ordinariæ, uidetur extendēdus ad alios caſus non ſapientes hæreſim manifeſte. Facit. c.p.& g.de offic. deleg. & plura quæ traduntur in.l.quidam.ff. de lib.& poſthu.quia fauores debent extēdi,& odia reſtringi,ut ibi c.odia,
6 de regul.iur.lib.6. ¶ Secundo facit, quia plerūque, immo a communiter accidentibus, huiuſmodi contractus ſolent fieri a ruſticis, & ab hominibꝰ idiotis, & fere beſtialibus,qui credūt hoc ipſis licitum eſſe,& eccleſiam ſic tenere: & hi propter eorum ruſticitatem excuſantur ab hæreſi, ut dicit Innoc.in c.firmiter,de ſumma Trini. quam referunt Bald. & moderni in rubr.C.eod.titu.quia tales non ſunt dicendi nec cēſendi hæretici, ex quo animo pertinaci ſuum errorem non defenderent,ſed eccleſiæ ſe ſummitterent c.dixit Apoſtolus,in uerbo ꝑtinaci.24.q.4.glo. in c. hæc eſt fides, in uerbo emēdari.24.q.1.l.2.in uerbo leui argumento. C. de hæreti.& inquit Bal. in d.rubri. quòd hoc maxime facit ad defendendum ruſticos

& idiotas perſonas, qui ſæpe impetũtur de hæreſi ab inquiſitoribus. & refert Alberi. de Roſate. in. 4. parte ſtatutorum, q. 32. incipi. Itẽ quærit ipſe Gandinus ſe ita obſeruaſſe in curia Romana, dum defenderet quoſdam Mediolanẽſes de hæreſi. Sequtur Bartho. Cæpolla in caut. 155. incipien. Bonum & utile, & illud dictũ Innoc. ſequuntur Bal. Anto. de Butr. Cardi. Abbas & alii in rubri. de ſumma Tri. Fely. in c. 1. de hæreti. Ioã. de Ana. in c. firmiſsime, eod. tit. Card. in clemẽ. 1. §. fi. q. 2. in fi. de uſuris. Idem in clem. ẽt. §. porro, de ſumma Tri. & idem in effectu dicit S. Tho. in. 4. quem refert Palatins Rube. in allegatione ſua
7 in cauſa hæreſis, col. 5. ¶ Pro quibus facit, qa ſufficit laicis implicite credere quod credit ſancta mater Eccleſia. glo. in c. cũ Chriſtus, de hæreti. Abbas in c. eod. titu. Vnde quãmuis iſte contrahens has nuptias dicat ſibi fuiſſe licitum ſic cõtrahere, ex quo non ad integram pertinaciã, ſed credat quod eccleſia credit, non eſt reputandus hæreticus: & ſic uidetur quòd ad inquiſitores non ſpectat cognitio huius criminis: quinimmo dicebat Sali. in l. eum qui duas. C. de adulter. quòd mulier ſciens factum, & ignorans ius, credens ſibi licere cũ habente uxorem contrahere, excuſatur, ut ibi dicit glo. & in l. annunculo. ff. de conditio. ſine cauſa.

¶ Tertio accedit, quod dicit Abbas in c. cum haberet, de eo qui duxit eã quã polluit per adulteriũ. quòd eccle
8 ſiaſticus iudex poteſt punire contrahentem binas nuptias. Si eſt uir abſciſis pannis ante & retro, & ſi eſt mulier crinibus inciſis ad maiorem infamiam, iuxta gl. in cap. benedicta. 32. quæſt. 1. & hoc modo poſſunt dehoneſtari: unde in quibuſdam locis mitrãtur, uel ſcalantur, aut alia ignominia eis irrogatur, ſicut eccleſia conſueuit diuinatoribus ignominiam irrogare publicam, in cap. epiſcopi. 27. quæſt. ut ſcribit Ludo. Roma. in ſuo ſingulari. 531. tu ſcis quæ pœna. Pœnam autem diuinatorum tradit Ludo. Roma. in ſingu. 640. tu ſcis quòd iſti diuinatores. Vnde cum Abbas loquatur de iudice eccleſiaſtico, intelligendus eſt iudex ordinarius, non delegatus. cap. ſi iudex laicus, de ſenten. excom. & ſic inquiſitores non comprehendit, cum ipſi delegati ſint. cap. ne aliqui, de hæreti. lib. 6. & uerba debẽt intelligi in potiori ſignificatu. l. 2. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager. uecti. uel emphi. & dicens de uno, de alio negat. l. prætor. ff. de iudi. cap. nonne, de præſump.

9 ¶ Quarto facit, quòd punitio dictorum contrahentium ad iudicem ſecularem ſpectare uidetur, non ad iudices eccleſiaſticos, per tex. in l. eũ qui duas. C. de adulter. ubi dicitur tales contrahentes teneri pœna infamiæ, & ſtupri, quæ eſt in uiris honeſtæ uitæ, pœna dimidiæ partis bonorum: humiliores uero coertione corporis, & relegatione puniuntur. §. itẽ lex Iulia. inſtitutio. de public. iud.

10 ¶ Nec ad hoc uenit in conſideratione, an ualeat ſecundum matrimoniũ, uel non ualeat: quia certum eſt nõ ualere ſtante primo, ut in d. c. cum haberet: & ita non conſideratur iuris effectus, ſed animi deſtinatio cũ facto extrinſecus ſecuto, ut dicitur in d. l. eum qui. ut nõ obſtet. l. cogitationis. ff. de pœnis. Non enim punitur pœna mortis ſic contrahens: nam uxoratus accedens ad ſolutam non committit adulterium, ut dicit glo. in d. l. eũ qui duas,

duas,ſed ſtuprum, cuius pœna nõ eſt capitis,ut ibi dicit dicta glo.& ibi Sali.quem ſequitur Auge.de Areti.ĩ tit. maleficiorum, in uerbo, che mi hai adulterato.col. 7. uerſic. & aduertas. Idem dicit Sali.in l.2.C.de inceſt. nupt.quamuis Ludo.Roma.in dicto ſingu.531. dicat pœnam capitis ſtatutã per d.l.eum qui, quod ibi nullatenus probatur. De iure uero canonico nõ reperitur pœna ſancita ĩ muliere patiente ſtuprum;ſecus in uiro, ſi uirginem cognouerit,ut in cap. 1.de adulter. ſcribit Sali. in d. l. eum qui duas, quæ habet locum ſiue eſſent ſponſæ, ut l.1.ff.de infami.ſiue una eſſet uxor, altera uero ſponſa, ut in d.l.eum qui, dummodo ſecuta fuerit copula carnalis cum utraque.

11 ¶ Si uero primum matrimonium fuerit illicitum,quia cõſanguinea uel affinis in gradibus prohibitis: ſecundum uero licitum, non punitur ut cõtrahens binas nuptias, ut ſuper utroque concludit Bal.in conſi.118.uerba matrimonii,lib.1.

12 ¶ Et adeo uidetur pertinere ad iudicem ſecularem huius punitio criminis, quòd ſi incideret quæſtio de matrimonio,& alias ut quæſtio ſpiritualis ſpectaret ad iudicem eccleſiaſticum,cap.tuam,de ordi cogni.cap. lator, qui filii ſint legit. nihilominus iudex ſecularis poſſet recipere & inducere probationes ſuper matrimonio,ut tenet Bal.in l. quotiens. C.de iudiciis.Petrus de Ancha in cle.diſpẽdioſam,de iudiciis:quia illa capitula loquuntur quando agetur ciuiliter,ſecus ſi criminaliter:quia ſicut in criminali punitio ſpectat ad ſecularem, ita & cognitio,cap.3. de rapto.ut refert Ange.de Aret. in dicto tracta. in dicto uerbo,uerſicu. quid in caſu. Inde dicebat Pau. de Caſtro. in l. Titia.ff. ſolu.matri. ꝙ ubi pœna ſanguinis ingeritur, cauſa matrimonialis uẽtilatur coram laico: & ſic concludendũ uidetur punitiones binas nuptias cõtrahẽtis ad iudicẽ ſecularẽ ſpectare.

13 ¶ Habet ultimo.Non uidetur iſte caſus aliquo modo ſpectare ad inquiſitores, cum contrahens non uideatur de fide male ſentire. Aut enim iſte cõtrahit clam,aut palam: ſi clam, præſumitur in dolo, nõ autem in errore, & ſic nõ præſumitur hæreticus,quia hæreticus non eſt ſine errore: quia hæreſis eſt dogma falſum, ut in cap. hæreſis. 24. quæſt. 3. ut concludit Iaco. Butr.& alii poſt eum in l.nemo.C.de ſumma Trinita.Si palam, tunc excluditur delictum, nõ autem includitur, ut dicit Bal.in dict. l. nemo, ubi ſubdit,hunc non eſſe hæreticum, ſi aliud non eſt in cauſa,hoc eſt, niſi uelit errorem ſuum defendere pertinaciter,allegando, quòd ſibi fuit licitum quod fecit. Omnis autem paratus corrigi non eſt hæreticus,cap.damnamus, in fin.de ſumma Trini.Archi.in cap.quicunq;,de hæreti.lib.6.capit.hæc eſt fides.24.quæſt.1.Facit, quia qui palam facit actum ſibi prohibitum, non uidetur eſſe in dolo, ſed in bona fide. l. cum ipſe.C.de contrahen.emptio.& eſt tex.notabilis in l fin. ff.de ritu nuptia.ubi contrahens palam cum conſanguinea mitiori pœna punitur, q̃ qui clam.Si ergo qui clam contrahit, nõ uidetur male ſentire de fide,ut eſt dictũ,& qui magis punitur,ut in proxima. l. fin. multo minus qui palam, qui minus deliquit, & ualet argumentum a maiori ad minus negatiue. l.relegatorum.§.poteſt. ff. de interdictis & releg.l.qui indignus.ff.de ſena. Decius ſcribit ĩ l.nõ debet cũ.ff.de reg. iur.

iuris. Alberi. de Roſate in l. 1. C. de nego. geſtis. Bal. in l. conuenticulam. C. de epiſc. & cleri.

¶ His tamen non obſtãtibus, ſuffragio diuino repetito, contrariũ eſt uerius, quòd punitio cõtrahentis binas nuptias, uel plures uxorum ſi-
14 mul uiuentium, ad inquiſitores ſpectat, ſicut cæteræ cauſæ hæreticales. Et in primis præmittẽdum eſt, quòd nunquàm etiam in lege naturæ uni uiro licuit ſimul habere plures uxores, nec de conſenſu uxoris, nec propter ſterilitatẽ, niſi ex diſpẽſatiõe diuina. Et hæc eſt cõis opinio, ut dicit Petrꝰ de Palude ĩ 4. diſt. 32. q. 1. cõcluſione. 2. & huiꝰ dicti prima particula probatur ĩ c. gaudemus. §. quia uero, de diuortiis, ubi dicit tex. Nec ulli unquã licuit ĩſimul plures uxores habere, nicui fuit diuina reuelatione conceſſum, qui mos quãdoq; interdum etiã fas cẽſetur, per quem. ſ. morem ſicut Iacob a mendacio, Iſraelitę a furto, & Sãſon ab homicidio: ſic & Patriarchæ, & alii iuſti uiri, qui plures leguntur ſimul habuiſſe uxores, ab adulterio excuſantur: & hoc probatur ibi triplici authoritate ſacræ ſcripturæ. Nam legitur Gen. 2. Nam cum Deus immiſiſſet ſoporem in Adã, & obdormiſſet, tulit unam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea, & ex illa formauit Euam primam mulierem; tulit enim unam de coſtis nõ plures, ad deſignandum quòd debet eſſe unus unius: & fuit coſta, non caput, nec pes, ut uideretur non domina, non ſerua, ſed collateralis. i. ſocia. c. nec illud. 23. q. 5. & ideo lex ciuilis appellat eã ſociam diuinæ & humanæ domus. l. aduerſus. C. de crimin. expilatæ hæredi. ¶ Item, in eadem ſcriptura Gene. 2. dicitur. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, non dixit in plurali uxoribus, ſed in ſingulari, uxori, ad deſignandum quòd unus debet adhærere uni uxori, & nõ pluribus, & una uxor uni uiro, & nõ pluribus, ut in d. c. gaudemus. ¶ Item, Et erũt duo in carne una. Sunt enim uir & uxor una caro, ideſt, ad unam carnem procreandam cõiuncti. c. debitum, de biga. in prin. Cardi. Alex. in c. 1. de coniugio leproſorum. c. Martinus, de cogna. ſpirituali. Sed quia utrunque iſtorum habent fornicatores, dicendum eſt ſecũdum Hugo. Cardi. in carne una, ideſt, uterque habebit poteſtatem corporis alterius. 1. Cori. 7. Mulier non habet poteſtatem corporis ſui, ſed uir: ſimiliter & uir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier, & copulatione coniugii uiri atque mulieris unum corpus efficitur, & ſic non poteſt pro parte eſſe unius, & pro parte alterius uxoris, in c. ex parte. 2. de conuerſione coniugatorum.

¶ Et notãdum eſt, quòd tex. dicti. c. gaudemꝰ, dicit, ab initio una &c. ubi dicunt Oſtien. & Ioan. Andre. ab initio. ſ. creationis humanæ, cũ qua ius naturale, & naturalis cœpit ratio c. 1. diſtin. 5. & ſic a iure naturali eſt indictũ, ut unus uir uni uxori adhęreat, & non pluribus ſimul.

15 ¶ Propterea dicebat Magiſter ſentent. in 4. diſt. 33. c. 3. quòd ueniente plenitudine tẽporis, quo Chriſti gratia ubiq; eſt dilatata, reducta eſt lex nuptiarum ad priorem honeſtioremque inſtitutionem, ut unus uni in figura Chriſti coniungatur, & eſt concluſio. S. Bonauen. in d. diſtin. q. 2. quòd cõtra legẽ naturalẽ eſt, ꝙ quis plures ſimul habeat uxores, unde Lamech qui duas habuit, contra morem & naturam,

turam, adulterium cõmiſit,ut Gene. 4.& ibi glo.interlinearis,& doctores, & Hugo Cardi.ibi ĩquit.Habuit duas uxores Lamech inſimul contra præceptum Domini, uel contra ius naturale, quod dictat,quòd unus unius ſit uir,& una unius ſit uxor, quod in idẽ incidit:& idem cõcludit Ioan.de Baſſolis in 4 in d. diſtin.q.unica dicens, quòd nec modo,nec alias eſt uel fuit bigamia licita, niſi ex diſpenſatione diuina,& in caſu neceſsitatis, quã ibi ponit: & intellige bigamiam, quando quis haberet plures uxores in ſimul,nõ autem quando ſucceſsiue, ut ibi declarant omnes doctores in euidẽtialibus quæſtionis,de qua agitur. Nam bigamia,ſecũdo modo capta,licita,eſt. Pau.1. ad Corin.7.dicens. Si dormierit uir, cui uult nubat mulier tãtũ in Domino: & aſſertio cõtraria fuit hæreſis Tertulia. c.iſte.32.q.4.& ad hoc dicit.S.Tho.in 4. diſtin. 33 q. 1.arti.1. quòd de iure naturali homini in ſua inſtitutione humanæ naturæ inditum eſt,quòd ſit una unius,ut Gene.2.Erunt duo in carne una:& obligatio facta ſecũdæ uxori,eſſet impoſſibilis:quia quod uni datum eſt, alteri dari non poteſt. Nam homo contrahens cum una uxore ſui corporis poteſtatem ei tradidit, ut neceſſe ſit reddere debitum cum petierit:& contra legem naturæ eſt,ſi poſtea alteri poteſtatem ſui corporis tradat; quia non poſſet ſimul utrique reddere debitũ, ſi ſimul peterẽt:& pro hoc facit optimus tex.in l. 3. §. ex contrario.ff. de acqui. poſſe. ubi dicitur,quòd plures eandẽ rem in ſolidum poſſidere non poſſunt.Contra naturã quippe eſt,ut cũ aliquid ego teneam, tu quoq; idẽ tenere uidearis:& infra.Nõ enim magis eadem poſſeſsio apud duos eſſe poteſt,quàm ut tu ſtare uidearis ĩ eodẽ loco, ĩ quo ego ſto,uel in quo ego ſedeo, tu ſedere uidearis. Ad idem eſt tex.in l. ſint certo.§.ſi duobus uehiculũ,ibi. Quia non omnia uehiculi loca teneã.ff.de cõmoda.& Matth.6. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterũ contemnet. ¶ Præterea, de lege naturæ eſt, Quod tibi non uis, alteri ne feceris. Omnia quæcumque uultis ut faciãt uobis homines,& uos eadẽ facite illis.c.ius naturale 1.diſt. ſed uir nullo modo uellet quòd uxor alium uirum haberet, ſequitur quòd ipſe uir cõtra legem naturæ faceret, ſi aliam ſuperinduceret uxorem. Facit illud, Quod quiſque iuris quis in alium ſtatuit,eodem iure ipſe utatur, ut in l.1.ff.quod quiſq; iuris. ¶ Præſertim hæc uera ſunt quia, ut inquit. S.Thom.quicquid eſt contra deſiderium naturale, eſt contra legem naturæ:ſed zelus uiri ad uxorem,& uxoris ad uirum naturalis eſt, quia ĩ omnibus inuenitur. Cum ergo zelus ſit amor non patiens cõſortium in amato,uidetur quòd contra legem naturæ ſit, quòd plures uxores habeant unum uirum. Et idem dicebat magiſter hiſtoriæ ſcholaſticæ, ut dicit Bal. in c.ex tranſmiſſa,col.2.de reſti.ſpo-
16 lia. ¶ Et intelligo legem naturæ hic, nõ eam quæ eſt communis omnibus animantibus, & ſic eſt generis natura,ut inſti.de iure naturali,in prin.& in.l. 1. §. ius naturale. ff.de iuſtit.& iure.c.ius naturale.1.diſtin.& ſecundum hanc legem naturalem habere plures uxores non eſt contra legem naturæ,ut dicit Ricar. in d.diſtin.33. q.1.quia filiorum procreatio, & maris & feminæ coniunctio eſt de hac lege

lege naturæ, ut in d.c.ius naturale,&
pluralitas uxorum,neq; totaliter tol-
lit, neque totaliter impedit hanc fi-
liorum procreationem,immo exten-
dit,cũ unus uir ſufficiat pluribus uxo
ribus fœcundandis & educãdis filiis
ex eis natis, ut dicit S.Tho.in d.diſt.
32.& uidemus quòd cætera animan-
tia indiuidua conſuetudine non utun
tur, quinimmo commiſcent ſe cũ plu
ribus feminis,nec habẽt unam ut ſo-
lam, ſed plures. ¶ Loquor ergo hic
de lege naturæ,quam naturalis ratio
practica obſeruandam in agibilibus
cõſtituit:& definit illam.S.Tho.in d.
diſtin.dicẽs.Lex naturalis nihil aliud
eſt quàm conceptio hominis natura-
liter indita, quæ dirigitur ad conue-
nienter agendum in actionibus pro-
priis,ſiue competant ex natura gene
ris, ut generare, comedere, & huiuſ-
modi:ſiue ex natura ſpeciei,ut ratio-
cinari, & ſimilia. Omne autem illud
quod actionem inconuenientem red
dit fini,quem natura ex opere aliquo
intendit,contra legem naturæ eſſe di
citur:quia in homine eſt natura gene
ris qua eſt animal, & natura ſpeciei
17 qua eſt homo,ut inquit Ricar. ¶Sic
ergo matrimonium habet pro fine
principali prolis procreationem, &
educationem, & hoc eſt ſecundum le
gem primam naturæ cõmunem om-
nibus animantibus, & ſic ſecundum
naturã generis:& habetur in.8.ethic.
& in iuribus proxime allegatis, & de
hac non loquimur, ut dixi. ¶ Habet
etiam matrimonium alium finem in
hominibus ſolum, ſcilicet commu-
nicationem operum,quæ ſunt neceſ-
ſaria in uita,& ſecundum hoc coniu-
ges fidem ſibi adinuicem debẽt, quæ
eſt unũ de bonis matrimonii. ¶Ter-
tium inſuper finem habet matrimo-
nium, ſcilicet ſignificationem Chri-
ſti & eccleſiæ: & ſic bonum matrimo
nii dicitur ſacramentum, ideſt, inſe-
parabilitas,quia nullum diuortiũ pa-
titur,ut in c.omne itaq;.27.q.2. Vn-
de primus finis, ſcilicet proles,reſpõ
det matrimonio hominis inquãtum
eſt animal: ſecundum, ſcilicet com-
municatio operum, inquantũ eſt ho-
mo: tertiũ,ſcilicet ſignificatio Chri-
ſti & eccleſiæ, inquantum eſt fidelis.
Vnde pluralitas uxorum non totali-
ter tollit, neque impedit primum fi-
nem,cum unus uir ſufficiat ad impre
gnandum plures mulieres: ſed finem
ſecundum, & ſi totaliter non tollat,
18 tamen multum impedit, ¶Eo quòd
non facile poteſt eſſe pax in familia,
ubi uni uiro plures uxores iungun-
tur,cum uir unus non poſſit ſufficere
pluribus uxoribus ad uotum,& com-
municatio pluriũ in uno officio cau-
ſat litem, ſicut figuli corrixantur ad-
inuicem, ſic plures uxores: nam una
ſuſpicaretur alteram a marito plus ſe
diligi, & certarent contra uirum ad-
inuicem: & naturalis ratio dictat æ-
qualẽ debere eſſe obligationẽ quan-
tum ad uſum corporum ſuorum in-
ter uirum & uxorem ad hoc ut ſit ſo-
cietas cõiugalis: quia ut dicit Ricar.
dictat ipſa naturalis ratio, nullũ de-
bere ſe obligare ad aliquid,qđ poſſit
eſſe incompoſsibile alii rei cui obli-
gatur. Impoſsibile autem eſt, unum
uirum æqualiter eſſe obliatgum plu-
ribus mulieribus, ſicut uni ſoli: & ſic
ex iure etiam matrimoniali tenetur
uir uxori petenti debitum reddere,
quod obſeruare non poſſet, quan-
do plures ſimul hoc peterent, & ſic
non eſſet inter plures mulieres paci-
fica cohabitatio, & quotidie cũ ma-
rito lites & iurgia haberẽt: quod pa-
tet

tet in exemplis de mulieribus fama-
tis in bonitate, qđ ergo eſſet in aliis?
Habemus quanta fuerit inuidia in-
ter Saram & Agar poſtquàm conce-
pit, Gen.21. & inter Rachel & Liam,
quia filios non habebat Rachel ſicut
Lia, Gen.30. Quanta Anna ſterilis in
Phennenam fœcundā, quanta Mariȩ
ad Moyſen propter Aethiopiſſam,
Nume.12. Patet ergo nono ex præ-
miſsis, quòd cōtra legem naturæ in-
tellectā ut ſupra, eſt bigamia, ideſt cō
tractus matrimonialis cum pluribus
mulieribus ſimul uiuētibus: & ſic mo
nogamia eſt de lege naturæ, ipſa ue-
ro bigamia contra, prout concludũt
Ioan.de Baſſo.S.Tho.S.Bonauen.Sco
tus, & Petrus de Palude in.d.diſtinct.
Et hæc eſt communis opinio, & idē
Alexan. de Ales concludit in.4.par.
19 q.2.art.4. ¶ Et pluralitas hæc vxorū
eſt cōtra perfectionem matrimonii
prout eſt ī remedium, ut ſcribit Gui.
de Robio in.d.diſt.q.1. Durandus ta-
men.in.4.diſt.32.q.1. uidetur magis
inclinare, quòd bigamia ſumpta mo-
do de quo ſupra, non ſit cōtra legem
naturalem, dum inquit, rationes qui-
bus utuntur doctores ad probādum
eſſe contra ius naturale, pati calum-
niam. Et primo, quia licet pax impe-
diatur in domo ubi eſſet pluralitas
uxorum, hoc non prouenit niſi per
accidens, & non per ſe, quia proce-
deret hoc ex malitia mulierum: & ſic
quòd propter hoc non eſt dicēdum,
quòd ſit contra ius naturale. Secūdo,
quia illa communicatio operum, quæ
ſupra fuit conſiderata, non eſt neceſ-
ſarius finis ipſius matrimonii, ſed per
accidens: quia excepta procreatione
prolis & educatione, omnia alia ope
ra domus poſſunt fieri melius per ui-
rum quàm per mulierem, & quod il-
lud Gen.2. Faciamus adiutoriū ei ſi-
mile ſibi, intelligitur ſecundum Aug.
quoad generationem & educationē
prolis, & non quoad alia: qa alia poſ-
ſunt melius fieri per virum quàm per
mulierem. Tertio arguit ab inconue-
nienti, quia cum plures fuerint gen-
tiles qui uixerunt in lege naturali, &
habuerunt plures uxores, abſonū ui-
detur dicere omnes illos peccaſſe cō
tra legem naturalem, & quod a Deo
fuerit abſorpta ratio naturalis apud
illos gentiles & infideles, quòd iudi-
cauerint pluralitatem uxorum lici-
20 tam. ¶ Sed retenta præmiſſa conclu
ſione, dico ad primum, ſecundum do-
ctorem Pariſien. D. Ioānem Accela-
iam Valentinum in d. diſt. quòd pa-
cis perturbatio inter plures vxores
non prouenit ex malitia mulierum,
ſeu earum proteruia, ſed potius ex
amore, quem naturaliter habet uxor
erga uirum, qui non patitur conſortē
in amato, & ſic alteram mulierem iū-
gi cum uiro ſuo, & ſi pluries iungere-
tur uir uni quàm alteri, inardeſceret
zelus iſte, quod patet Gene.30. Nam
Rachel & Lia ſorores erant, tamen
inter ſe rixabantur, ubi dicebat Lia
ad Rachel. Parum ne tibi uidetur, ꝙ
præripueris maritum mihi, niſi etiā
mandragoras filii mei tuleris? & ait
Rachel, Dormiat tecū hac nocte ꝓ
mādragoris filii tui. Et zelus dicitur
amor exceſsiuus, uel dolor de nimio
amore procedens. Inde eſt quòd ze-
lotypus dicitur ille, qui ita fortiter
diligit aliquem, quòd nollet quòd ab
aliquo amaretur: & ita dilectionem
eius ſibi appropriat tam actiuam q̄
paſsiuam: & dolet quando aliū amat,
uel quando ab alio adamatur. Et ze-
lotypia eſt ægritudo animi ex eo pro
ueniens, quòd timeas ne adſit alteri,

quod cum nemine uelis habere com mune, ſecundũ Chryſippum. Qui igitur ita amat, ut ſolicitus ſit ne quis amore ſuo perfruatur, zelotypus eſt: & zelotypia oritur ex amore non patiente conſortẽ in re amata, ſecundũ B.Tho. in.1.2.q.28.art.4. & inde orta eſt lex zelotypiæ, de qua Nume.5. ubi dicit Hugo Cardi. quòd zelus ꝓprie eſt amor uiri ĩ uxorem, pro quo non poteſt ſuſtinere ut aliis colloquatur, uel munuſcula mittantur: & eadẽ eſt ratio econtra uxoris ad maritum. Inde dicitur quòd nihil eſt furore amoris uehemẽtius, ut in auth. quib. mod. effic. legit. colla. 7. §. illud quoque, & notum eſt quid furẽs
21 femina poſsit, ut inquit Virgil. in 4. Aeneidos. Et uariũ & mutabile ſemper femina producit, ut in c. forus, de uerbo. ſigni. & Ouid. 6. Metamor. Læſaque quid faciat, quid amens, qd femina diſces: & in tertio de arte inquit. Nõ bene cum ſociis regna Venuſq; manent: & in. 2. de remedio. Se cta bipartito cum amens diſcurrit utroque, Alterius uires ſubtrahit alter amor: &. Non eſt ira ſupra irã mulierum. Bald. in. l. ſi apud. C. de reuocan. dona. maxime quando iratur ex zelotypia. Nam a tribus timuit cor meũ, & a quarto timuit facies mea: & infra. Dolor cordis & luctus, & mulier zelotypa, Eccleſiaſt. 26. & hæc zelotypia uidetur iuſtus dolor, quem difficile eſt tẽperare, ut eſt forte argu. in. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. de adulteris. Facit. l. Gracchus. C. de adulter. & plura ſcribit Lucas de Pẽna in l. 1. col. 26. uerſi. 24. q̃ro. Et uidemus in animalib⁹ brutis quòd morſibus & ungulis defendunt feminas ſuas in cõcubitu aliorum animalium, ut patet in leonib⁹, ſimiis, & huiuſmodi, ut apud Plinium legitur: & femina ĩ omni genere animalium plus concupiſcit quàm maſculus, & ardentius mouetur ad amorem, ut inquit Iſido. lib. 7. de anima-
22 libus. ¶ Ad ſecundum dico, quòd licet uerum ſit quòd mulier fuit data uiro in adiutorium, ſcilicet procreationis filiorum & educationis, ſecundum. S. Auguſt. & idem firmat. S. Tho. in. 1. parte. q. 92. art. 1. in corpore, inſequens Auguſtinum: tamen non excluditur ab aliis. Nam idem S. Tho. in eadem parte & q. art. 2. quærens, an fuerit conueniens in prima rerum inſtitutione ex uiro formari mulierẽ magis quàm in aliis animalibus, concludit quòd ſic, & inter alias rationes adducit, quòd mas & femina cõiunguntur in hominibus non ſolum propter neceſsitatem generationis, ut in aliis animantibus, ſed etiã propter domeſticam uitam, in qua ſunt aliqua opera uiri & feminæ, & in qua uir eſt caput mulieris, & pro hoc allegat Ariſto. in. 8. ethic. Et ideo non uidetur dicẽdum, quòd ad omne opus melius uiro per alium uirum adiutorium præſtatur quàm per feminam, excepta generatione & educatione filiorum: quia ut inquit Ariſtote. in. 3. œconomic. alia ſunt opera propria uiri, alia uxoris in domo: & conſtat quòd unumquodque opus melius fit per eum cui eſt proprium, quàm per alium: & ſic præter generationem alia ſunt, quæ per feminam melius parantur, q̃ per uirum, iuxta illud, Vbi non eſt mulier, ingemiſcit æger: & ſic patet quòd illa cõmunicatio operum eſt conſideranda pro fine dicti matrimonii. Et quæ dicit B. Auguſtin. & Thom. in d. art. 1. intelliguntur abſolute loquentes de uiro

uiro & femina. ¶ Hæc uero quæ dicimus intelliguntur in comparatione ad maritum, ut diſtinguit. Thom. de Vio. Nam uerum eſt, quòd multa ſunt in domeſtica uita, quę nó ſolum melius fiunt per uxores, ſed ſimpliciter non decẽt maritum, quin potius nec debet ſcire talia. Multa quoque sũt opera quæ melius ſperãtur a muliere q̃ a uiro, affectus maioris conſuetudinis, & inſtructionis, & ꝑpter hoc dicitur. Vbi non eſt mulier, ingemiſcit æger: & ſecundum hoc mas & femina in hominibus iunguntur ad opera uitæ domeſticæ: quia maximũ uinculũ amicabilis & perpetuæ coniunctionis reddet magis idoneam feminam uxorem ad hæc opera quàm uirum, cum quo non eſt ratio tanti uinculi, ut ibi per eum.

22 ¶ Ad tertiũ dico, quòd non eſt mirum, ſi illi infideles inciderunt in hunc errorẽ contra ius naturale, ducẽtes plures uxores in ſimul, cum plura alia cõmiſerunt contra ius naturale. Fuerunt. n. illi idololatræ adorãtes idola, credẽtes in illis eſſe aliquod numen, quod erat contra ius naturale, & ideo non excuſantur. Nam Philoſophi, aut alii idololatrantes nó fuerunt a crimine excuſati: quia aut ſciuerunt idola non eſſe colenda, quemadmodum plures Philoſophi docuerunt in ſcholis, nihil diuinitatis eſſe in idolis, & quòd eis non eſſet honor diuinus aliqualiter exhibendus, & tamẽ cum illis idola coluerunt: & ideo cõſtat quòd criminoſi fuerunt, quia ſecũdum rationem uiuere nullatenus conabantur. Aut huiuſmodi idololatrãtes ignorauerũt huiuſmodi idola non eſſe colenda, & quòd ignorãtia inuincibili minime laborabant: quia per rationem naturalem poterãt inuenire, quòd nihil diuinitatis erat in idolis manufactis, & quòd eis honor diuinus non debebat exhiberi: & de multiplici ſpecie idololatriæ tradiſ per doctores. in. 3. diſt. 37. S. Tho. in 2.2 q. 94. Archie. Flo. in 2. parte ſummæ, titu. 12 c. 1. §. 2.

23 ¶ Item dicti infideles ſciebant peccatum illud ſodomiticum indicibile eſſe contra naturam, & tamen illud committebant, & publice committunt, ut eſt uulgatum apud Saracenos, quia Deus non ſic formauit homines ut ſe illo utantur modo, uiolatur quippe ipſa ſocietas, quæ cũ Deo nobis eſſe debet, cum eadem natura cuius ipſe author eſt libidinis peruerſitate polluitur, in c. flagitia. 32. q. 7. & peius eſt hoc peccatum quàm cũ matre concumbere, ut in c. adulterii, ea. q. & uſus iſte contra naturam damnabilior atque turpior eſt. c. uſus naturalis, ea. q. & propter illud inducit Deus peſtilentias, terræmotus, & alias tempeſtates, in auth. ne luxuri homines contra natu. colla. 6. & ob difficultatem pænitendi, hi peccatores dicuntur filii diffidentiæ, in quos diſtenditur ira Dei, in c. clerici. de exceſſi. præla. & hoc peccatum dicitur peſſimum (de quo accuſauit Ioſeph fratres ſuos apud patrem, Gen. 37. ſecundum Auguſt. in ſermone ad eremitas. 47. licet Lyra ibi obſiſtat) quod clamat apud Deum. Gen. 18. & dicit Hugo Card. Ezech. 16. ĩ uerbo, Multiplicaſti fornicationes tuas, ꝙ dęmones dicũtur horrere quoddam genus peccati. ſ. ſodomiam. Vnde cũ inueniantur dæmones incubi & ſuccubi, nunquàm inueniuntur ut incubant & ſuccubant in forma humana contra naturam: & dicit glo. in c. ſed & continuo, de pęni. diſt. 1. quòd lo-

cus ille ubi perierunt illæ quinque, ci uitates ob illud peccatũ, factum eſt aſpala.i.mare mortuũ, ubi ferrũ natat, & pluma ſubmergitur; nec aqua illa eſt potabilis, nec natabilis, & ibi fiunt poma pulcherrima exterius in teriuſq; plena fauilla: & ibi etiã ſcribit Archi. & legi apud Aug. de ciuitate Dei, li.21.c.5. hæc uerba. Poma in terra, inquit, Sodomorũ gigni qui dem, & ad maturitatis faciem perue nire, ſed morſu, preſſuue tẽtata in fu mum & fauillam corio fatiſcente ua neſcere: & in c.8. in eod. lib. Terra So domorum non fuit ita utique, ut nũc eſt, ſed iacebat ſimili cæteris facie eademq;, uel etiam uberiore fœcun ditate pollebat. Nam Dei paradiſo in diuinis eloquiis cõparata eſt. Hęc poſtquàm tacta de cælo eſt, ſicut illo rum quoque teſtatur hiſtoria, & nũc ab eis qui ueniunt ad loca illa conſpi citur, ꝓdigioſa fuligine horrori eſt, & poma eius interiorem fauillã mẽ daci ſuperficie maturitatis includũt. ¶ Vnde merito iura ciuilia ſanciũt, tales peccatores gladio ultore feriri, contra quos leges armari iubentur, & iura moueri, ut in.l.cum uir.C. de adul. ubi dicit Cy. illius materiã eſſe fœdisſimam, & ibi dicitur ꝙ exquiſitis pœnis debent ſubdi rei præſentes & futuri, quas eſſe ignem con ſuetudo interpretatur, facit.l.pe.ff. de pœnis, & alibi dicit lex pœna capitis hos puniri.l.1.§.qui puero.ff.de uariis & extra.ordi.cogni.c.ſolicitatores.§.qui puero.de pæniten.diſt.1. & §.item.l.Iulia.inſti.de publi.iudi. & infamiam iuris & facti incurrunt, ut in.d.l.cum uir.& l.1.§.remouet.ff. de.poſtula. ¶ Et an peccãs hoc peccato efficiatur irregularis, adeo ꝙ nõ poſſit promoueri, nec promotus adminiſtrare, etiam poſt peractam pænitentiam, ſcribit ſubtiliter Fran. de Aretio. c.cum nõ ab homine.col. 11.uerſi.tertiũ caſum, de iudiciis: & rei huius criminis inteſtabiles fiunt, ut inquit Bart. poſt Iaco. de Bel.ĩ d. auth.ne luxu.cont.nat.colla.6.prout late cõſuluit Anaſtaſius in.1.lib.cõſi. Andreæ Siculi, & eſt conſilium 65. incipien. Multos futuros, & in præce denti cõſi.64. Andreas Siculus conſuluit. An uxor tẽtata a marito de illo uitio poſſit petere ſeparationem tori, & an cum muliere propriedica tur uitium ſodomiticũ, an pollutio extraordinaria. conſuluit Socin. in conſi.incipien. uirum cum muliere, & Decius aliquid ſcribit in.l.1.C.de ſecun.nupti.col.3. ¶ Nec ualet ſtatutum, ꝙ rei illius criminis puniãtur pœna pecuniaria, prout conſuluit in d.cõſi. quicquid conſuluerit Petrus de Ancha. in conſi.269. iure diuino, de quo meminit Deci.in conſ.98.ꝓ tenui facultate, col.2. prout de his, & aliis plura ego ſcripſi in. c.cum ſecũ dum leges, de hære. lib.6. Et ſic patet quàm ſit deteſtabile illud peccatum, & contra ius naturale, cuius lo cutio aerem inficit: nihilominus tamen dicti infideles in eo ut ſtercora cõputruerunt, & de his dicitur Deu tero.32.de uinea Sodomorũ, uinea eorum, & de ſuburbanis Gomorræ: unde ſequitur non eſſe incoueniens etiam dicere, ꝙ pluralitate uxorum utantur, quæ eſt contra ius naturale, ut dixi. Inde ſuccedit regula, ꝙ ſemel malus ſemper pręſumitur eſſe malus c.ſemel, de reg.iur.lib.6.de qua ſcri bit Bar.in.l.ſicuti.§. iiſdem.ff.de accuſatio. D. Iaſon. in.l.non ſolum.§ ſi quis ipſi prætori ff.de ope.noui.nun tiatio. Fely.ĩ.c.cum iureperitus, col. 1.de

1.de offic.delega.& propterea ualde
mirandum eſt, quòd iura canonica
mitiori pœna puniant reos illius cri
minis, quàm iura ciuilia, ut dicit glo.
24 in d.c.flagitia. ¶ Et quàmuis ſecun
dum Tho.Ricardum, & alios pluralita
tas uxorum non ſit contra ius natu-
rale primæuum genericum, prout eſt
commune omnibus, ſed contra ius
naturale ſpecificum, prout eſt pro-
prium homini, prout eſt modo dedu
ctum: mihi tamen uidetur, quòd hæc
pluralitas ſit etiam cōtra dictum ius
naturale commune omnibus animā
tibus: quia eo ipſo ꝙ natura humana
fuit condita tempore innocētiæ, fuit
contractum matrimonium in para-
diſo terreſtri, unionem & indiſſolubi
litatem accipiēs. c.1.de uoto. li.6.&
Gene.2.& in c.debitum, de biga.& c.
gaudemus, de diuor. ideo neceſſe eſt
dicere iuris eſſe naturæ duplici cau-
ſa. Prima, quia inſtinctu naturali Adā
ipſe omnium primus parens ſtatim
cum uidit Euam creatam, contraxit
matrimoniū ex his uerbis. Hoc nūc
os de oſſibus meis, & caro de carne
mea. Quamobrē relinquet homo pa
trem & matrem, & adhærebit uxori
ſuæ, & erūt duo ī carne una: quæ uer
ba prophetice dixit Adam, inſpirāte
Deo, ut dicit tex. ī c.fraternitatis. 35
q.10.& eadem uerba retulit Deus fa
ctus homo, illud cōfirmans Matthæi
19. Et in paradiſo terreſtri fuit matri
monium inſtitutum ad multiplican-
dum genus humanū, Gen.4. poſt pec
catum uero ad euitādum fornicatio
nem, & ſic in remedium. c.ſicut §.his
ita. 32.q.2. Cum igitur Adam dicta
uerba inſtīctu naturæ inſpirato dixe
rit, & matrimonium contraxerit, ne
ceſſe eſt id eſſe iuris naturæ. c.ius na-
turale. 1. diſt. Item, matrimoniū fuit
contractum in ſtatu naturæ perfectæ
& non corruptæ. Nondum enim pec
cauerat Adam, ut Gen.2.& idem te
net Bar.in l.1.§. huius ſtudii.ff.de iu-
ſti. & iure. Bal. hoc magis exprimit ī
d.l.1.§.ius naturale, col.1. concludēs
quòd matrimoniū cōſideratur mul-
tipliciter, & ꝙ reſpectu prolis eſt de
iure naturali, & ex illo iure naturali
ex quo deſcēdit liberorum procrea-
tio, etiam prodiit matrimonium, ut
eſt tex. ad literam in l.1.§.ius natura
le.ff.de iuſti. & iure, cuius uerba ſūt.
Ius naturale eſt, quod natura omnia
animalia docuit. Nam ius illud nō ſo
lum humani generi eſt proprium, ſed
animalium quæ in terra, quæ in cæ-
lo, quæ mari naſcūtur, auium quoq;
cōmune eſt: hinc deſcēdit maris at-
que feminæ coniugatio, quā nos ma
trimonium appellamus, hinc libero-
rumprocreatio, hinc educatio. Vide
mus enim cætera quoque animalia,
feras, etiā beſtias iſtius iuris peritia
cēſeri.i.moueri. Idē dicit tex.inſt.de
iure natu. gen.& ciui.in princ. ex qui
bus habem⁹ eiuſdem iuris naturalis
eſſe matrimonium, & prolis procrea
tionem & educationem: & cum ma-
trimonium ſit inſtitutum unius cum
uno, & in carne una non in pluribus,
ut eſt dictum ſequitur; quòd plurali-
tas uxorum eſt contra ius naturale,
cum cōtrariorum ſit eadem diſcipli
na. l.1. ff. de his qui ſunt ſui, uel alie.
iur. ¶ Non obſtat, ſi diceretur. Ergo
ſecundū hoc etiam animalia irratio-
nalia ſeruarent indiuiduam coniun-
ctionē, cum uideamus contrariū. Na
maſcul⁹ pluribus feminis cōiūgitur,
& e cōtra. Ad hoc dico; quia licet plu
ra animalia hoc nō ſeruēt, ſunt tamē
aliqua, quæ coniunctionem indiui-
duam ſeruāt, ut ſunt turtures, & co-
lumbæ,

lumbę, quæ teſte Plinio, cõiugii fidẽ non uiolant, cõmunemq; ſeruãt domũ, & amor ſobolis mari & feminæ cõmunis eſt; & ex hac cauſa femina tardius intrans ad pullos, a maſculo caſtigatur. ¶ Nec obſtat, quòd id quod eſt naturale, apud oẽs debet obſeruari, ut in §. ſed naturalia. inſti. de iure natur. gen. & ciui. ſed matrimonii indiuiduus uſus non obſeruatur apud omnes gentes. ergo nõ eſt iuris naturalis. Nam apud Agarenos pluralitas uxorũ obſeruatur, & quot poteſt paſcere uir, tot habere poteſt, ſecundum eorum zunas, dummodo non excedatur numerus quaternarius; & etiã apud Anglicos, teſte Cæſare in ſuis cõmẽtariis, cões habebãtur, & illius habebãtur filii, q uirginẽ cognouiſſet & ut refert Ariſt. 2. li. Polit. apud Lybios hæc uiguit cõſuetudo, ut illius filii haberẽtur, cuꝰ imaginem, & corporis lineamenta oſtẽderent. ¶ Ad hoc dico, quòd quãmuis ius naturale & lumẽ rectæ ratiõis ſit cõmune omnibus, morum tamẽ depra uatione corrumpitur ratio apud aliquos, ut patet ĩ pluribus, & in illis prouinciis ſic euenit: & adeo hoc cõtingit, quòd Plato in hunc errorẽ cecidit in lib. de republica, inquiẽs; matrimonia, ſiue uxores debere eſſe cõmunes. Vnde patet quòd monogamia eſt de iure naturali, etiam reſpectu generandæ prolis. & bigamia cõtra, cum ab eodem iure naturali procedant procreatio prolis, & educatio. & matrimoniũ, ut ĩ d §. ius naturale. & matrimonium ſit unius uiri cũ unica uxore, non pluribus eodẽ tẽpore ſuperſtitibus, ut eſt dictũ. ¶ Sed præ-
25 dictũ ius naturale reperitur ĩ pluribꝰ a Deo diſpẽſatũ, tũ in lege naturæ, tũ etiã in lege ſcripturæ. Legitur enim Gen. 16. ꝙ Abrahã habuit duas uxores Sarã & Agar. & Iacob duas uxores habuit Liam & Rachel, Gen. 29. immo quatuor, Gene. 30. & Auguſt. in c. obiiciuntur. 32. q. 4. & Helcana duas habuit Annã ſterilẽ & Phenẽnam fœcundam. 1. Regum. 1. Moyſes etiam duas uxores habuit, Mariã ſororem Aarõ & Aethiopiſſam, Numeri. 12. & dicitur Deuter. 21. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectã, & alterã odioſam, genueritq. ex eis liberos & cæt. & Deuter. 17. Non habebit rex uxores plurimas, quæ alliciãt animum eius &c. ergo plures habere poteſt, ut ibi gl. interlinearis & Dauid plures habuit. 1. Reg. 15. & 30. & ideo Salomõ peccauit, qa non ſolũ plures, ſed plurimas habuit reginas ſexaginta, & concubinas trecentas. 3. Regũ. 11. quãmuis Ioſephus dicat habuiſſe Salomonem ſeptuaginta, ut ibi refert Hugo Cardi.
26 ¶ Et hæc diuina diſpenſatio appellatur, ab Inn. IIII. in d. c. gaudemus. diuina reuelatio quæ diuerſimode ab aliquibus cõſideratur. Primo, ut intelligatur diuina reuelatio non illa, quæ eſt ſpecialis ĩſpiratio diuina, ſed pro interiori dictamine rationis, quo ſciuerũt ſancti patres. quòd pro multiplicatione generis humani licuit habere plures de conſenſu primæ. Sicut enim lex naturalis non eſt ſcripta in codice, ſed impreſſa a Deo in mente: ſic dictamen rationis, quo ſcitur in quo caſu lex non ſtringit, cum ſit quædam legis interpretatio, & poteſt dici large diſpenſatio: & quia eſt menti impreſſa a Deo, ideo dicitur diſpenſatio diuina.
27 ¶ Et quòd cõſenſus uxoris requirẽdus eſſet, uidetur probari: quia duobus cõtrahentibus matrimonium inter

ter ſe ſimpliciter, quilibet transfert poteſtatem totam corporis ſui in alterũ; propter quod ſine conſenſu eius nõ poteſt alteri obligare corpus ſuũ, teſte Paulo. 1. Corin. 7. Mulier non habet poteſtatẽ corporis ſui, ſed uir. Similiter & uir nõ habet poteſtatẽ corporis ſui, ſed mulier; propter quod ſine conſenſu uxoris, non uidebatur ꝙ poſsit maritus alteri obligare corpꝰ ſuum, & ſic quòd eius cõſenſus requirebatur: quia id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium trans ferri non poteſt. l. id quod noſtrum eſt. ff. de reg. iur. & facto intelligitur. i. uolũtate, quia uoluntas & animus facti eſſe dicuntur. l. bonæ fidei. §. 1. ff. de acqui. rerum domi. Bar. in l. pro hærede ad finem. ff. de acqui. hæredi. Et ſic uir non poterat obligare corpus ſuum alteri mulieri, niſi de illius conſenſu, & ex cauſa: quia uxor erat ſterilis, & ad multiplicãdum genus humanum, quod tunc paucum erat: ſic Geneſi. 17. dixit Sara ab Abraham. Ecce concluſit me Dominus ne parerem, ingredere ad ancillam meam, ſi ſaltẽ ex illa ſuſcipiam filios: & ſcribitur in c. dixit Sara ad Abraham. 32. q. 3. & ſic patet ꝙ de uoluntate uxoris propter ſterilitatem Abraham accepit ſecundam, & ex his cauſis Iacob plures habuit uxores, quia de uoluntate Rachel creditur ꝙ Lia ſuppoſuerit ſe ei. Voluit enim parcere Rachel uerecundiæ ſororis ſuæ antiquioris, cum eſſet conſuetudo apud eos, ut antiquiores primo traderentur ad nuptias, & de uoluntate harũ duarum ingreſſus eſt ad ancillas earum. Ad ancillã quidem Rachel propter ſterilitatẽ eius, ut habetur Gen. 30. & ad ancillã Liæ poſtq̃ Lia credidit ſe deſiiſſe parere, ut ibi, & c. 1. 32. q. 4. ¶ Et tenentes hanc opinionem exponunt illud quòd habetur in d. c. gaudemꝰ, de diuina reuelatione, hoc eſt, de dictamine rationis, quo ſciuerunt illi Patriarchæ quòd pro multiplicatione generis humani licuit ipſis habere plures uxores de uoluntate principalis, & hæc expoſitio eſt exorta ſecũdum Pet. de Palu. & alios.

¶ Secundo conſideratur dicta diuina reuelatio, prout eſt quædam ſpecialis inſpiratio abſque traditione alicuius ſcripturæ, & hoc eſt illud quod dicit Innocentius author. d. c. gaudemus, quia nihil tã naturale eſt, quàm unũquodque diſſolui eo genere quo ligatum eſt. l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. c. 1. eod. tit. Vnde præceptum quod habuit obligationem ex inſpiratione diuina facta Adæ de adhærendo uni uxori, & non pluribus; & ſic de non ducendo plures, habet diſpenſationem ex ſolã inſpiratione ſiue reuelatione diuina. Nam ſi princes terrenus poteſt diſpenſare circa legem a ſe editam ex cauſa, ut in c. propoſuit. & ibi ſcribitur de conceſſi. præben. & c. 2. de filiis presbyterorum, lib. 6. multo magis Deus, cum ab ipſo ſint omnes poteſtates ſpirituales & terrenæ. Nam Pau. ad Romanos. 13. inquit. Non eſt poteſtas niſi a Deo. Facit. c. non debet, de conſangui. & affi.

¶ Et ille mos qui apud antiquos de ducẽdo plures uxores tenebatur, fuit inſpiratus diuinitus, ut dicit glo. in c. obiiciuntur Iacob. 32. q. 4. & ita non uult dicere glo. relata ad illum tex. ꝙ ratione conſuetudinis præciſe excuſarentur a peccato; ſed quia inſpiratione cum eis diſpẽſabatur: & ad hoc allegat dictum cap. gaudemus. Et nota, ut dicit ille textus. Ambroſii, quia mos erat, crimen non erat: quia ſi hoc

ſi hoc diceret, uiderentur pagani excuſari. Sed caute dicit, quando mos erat, in quo inſinuat quòd hoc non faciebat conſuetudo, ſed diuina inſpiratio, ut ibi põderat Card. de Turre crema. quamuis glo. ibi aliter ſentiat, dum exponit, quando pro quia. Nam non benedicit, ut ibi dicit Archi. facit. c. non ſatis ad finẽ, deſimo.

28 ¶ Si quæras cauſam huius diſpenſationis diuinæ, ea fuit præcipua ut proles propagaretur, non ut concupiſcẽtia carnalis uoluptatis ſatiaretur: & hæc cauſa colligitur ex Ambroſio in d. c. obiiciũtur Iacob, inquiẽte, quòd Patriarchæ coniugibus excipientib⁹ ſemen miſcebantur, non concupiſcẽtia perficiendæ uoluptatis, ſed prouidentia propagandæ ſobolis.

¶ Et ante Abraham non fuit cum aliquo diſpenſatum; & ideo non fuit Lamech excuſatus ab adulterio: & etiã quia non habuit duas ob propagationem prolis, ſed ob concupiſcentiam carnis, Gene. 4. & ſic illa diſpenſatio diuina fuit facta in caſu paucitatis fidelium procreantium prolem, & ſic plures mulieres ab uno fœcundarentur, & ita proles ad cultum diuinum multiplicaretur, quia in ſolis ſucceſſoribus talium patrum manebat fides, ut dicit Iaco de Baſſolis in d. diſt. 32. & idem concedit Scotus in diſtin. 33. inquiens. Potuit Deus legem ſuam uel declarare, uel in aliquo caſu reuocare in caſu illo, quando maius bonũ prouenit ex reuocatione quàm ex obligatione, ſeu obſeruatione: tunc autem quando erat neceſsitas multiplicandi genus humanum ad cultũ diuinum, puta, quia pauci erant cultores Dei, neceſsitas fuit ut multiplicarentur cultores Dei quantum poſſunt: quia in ſola ſucceſsione eorum manſit fides, & cultus diuinus. ergo pro tunc rationabile fuit diſpenſare, ut unus communicaret corpus ſuum ꝓ pluribus corporibus mulierum ad maiorem multiplicationem cultorũ Dei, quæ ſine hoc non fieret: ſic autẽ fuit diſpenſatum, ut præſumitur de Abraham, & quibuſdam aliis patri-
29 bus. ¶ Et hæc cauſa diſpenſationis adeo uera eſt, ut dicit Scotus ibi, & in ſuis reportatis, & ante eum Iacobus de Baſſo. & cæteri ſequuntur, quòd ſi caſus ſe offerret, quem Deus auertat, quòd per bellũ, cladem, uel peſtem multitudo virorum caderet, & multitudo mulierum remaneret ad procreandam prolem fidelem, adhuc rationabiliter Deo diſpenſante, poſſet bigamia introduci, vt ſcilicet unus plures uxores haberet eodem tẽpore.

30 ¶ Sic ergo diſpẽſatiue ab Abraham uſq; ad Moyſen, & a Moyſe uſq; ad tempus Iudæ Machabæi durauit illa diſpenſatio, ĩmo uſq; ad Chriſtũ, ut dicit Petrus de Palude. Vnde ſequitur, ꝙ nunq̃ licuit ſimpliciter plures uxores habere, niſi cum diſpenſatio diuina interuenit, ex cauſa ſcilicet propter populum in cultu Dei multiplicandum. Modo ergo ceſſante cauſa, ceſſare debuit illa diſpenſatio: & ideo hodie Iudæi tantum habent unã uxorẽ, ut dicit. d. Hugo. Deut. 21. & Hugo de Nouo caſtro dicebat, ꝙ hæc diſpenſatio decuit uſq; ad tẽpus gratiæ.

31 ¶ Sed contra prædicta facit dictum Auguſt. de bono coniugali, ad finem: & refertur a Magiſtro in textu diſtin. 32. inquit enim. Antiquis patribus non fuit peccatum, ꝙ pluribus feminis utebantur, nec contra naturam hoc faciebant, cũ non laſciuiẽdi cauſa, ſed gignendi hoc facerent: nec contra morem, quia eo tempore ea fiebant:

fiebant:nec cõtra præceptum, quia
nulla lege erat prohibitũ. Et ſic hoc
dictum Aug. nedum non facit men-
tionem de diuina diſpenſatione, ſed
dicit etiã ꝙ nulla lege erat prohibi-
tum nec diuina,nec naturali,cum di
cat illos non peccaſſe cõtra naturã,
nec cõtra præceptum: quod in pro-
pria uerborũ forma cõtradicit de-
ciſioni d. c. gaudemus,ubi dicit nũ-
quàm hoc licuiſſe.Si nũq̃ licuit,ergo
a lege erat prohibitio: & ſi contra-
rium erat faciendum, requirebatur
diuina diſpenſatio, quod utrũq; ne-
gat Auguſtinus inquiens nulla lege
eſſe prohibitum. ❡ Ad hoc dicendũ
uidetur,prout aliqui dicunt,ꝙ Augu
ſtinus loquitur de lege ſcripta,ut ſcri
bit Card.in c. dixit Sara.32.q.4.art.
1. Sed hoc non ſatisfacit, quia nulla
lege ſcripta erat ꝓhibitio, ſed de le
ge nõ ſcripta. ergo erat prohibitio,
& ſic contrahentes facerent contra
præceptum. Nam, ut dicit Pau.ad
Rom. 3. Per legem cognitio pecca-
ti:& idem in c.7.Nam concupiſcen-
tiam neſciebam, niſi lex diceret,Nõ
cõcupiſces: nec ſcriptura eſt de for-
ma ſubſtãtiali legis,quia ſine ſcriptu
ra ualet lex,& ligat ſtatim ſi cõditor
uelit,ut dicit glo. in cle. 2. de hæret.
Scribit Dec. in rubr. de conſti. col.
fi.& prohibitio de pluralitate uxorũ
fuit reuelata Adæ,& per ipſum pro-
mulgata,dum adducta ad eũ Eua in-
quit Gen.2. Hoc nunc os ex oſſibus
meis, & caro de carne mea. Quam-
obrem relinquet homo patrem ſuũ
& matrem, & adhærebit uxori ſuæ,
& erũt duo in carne una:uxori dixit
in ſingulari,non uxoribus in plurali,
& ita exponit tex. in d.c.gaudemus.
❡ Vel aliter dici poſſet,ꝙ nulla lege
eſſet prohibitũ ducere plures uxo-
res cauſa gignẽdi, & non laſciuiẽdi.
Sed hoc nõ placet,quia diuina reue-
latio debebat cõcurrere ultra illam
cauſam, quæ qualificabat dictam re
uelationem, ſeu diſpenſationem, ut
ſcribit Alex. de Ales ĩ 3. ſuæ ſummæ.
q. 27. membro 4.§. 3. quæritur: &
quia pro nunc non occurrit optima
ſolutio,ideo relinquo cogitãdum,ut
ſaluẽtur hæc duo dicta contraria,ſci
licet dictum Auguſtini, & dictum. c.
gaudemus:quia nullus doctorũ, quẽ
32 ego uiderim, hoc aduertit. ❡ Nec
Papa poſſet diſpenſare, ut quis habe
at duas uxores, quia eſſet contra le
gem diuinã, ut dicit Abbas in q.ſua
33 incip.epiſcopus. col.3.❡Nec con-
ſenſus primæ uxoris requirendus,
ſeu neceſſarius erat, ut ſentit S.Bo-
nauẽ. quãdo diuina reuelatio dicta-
bat illis ſanctis patrib' multiplicare
uxores ad gignẽdum filios, qui futu-
ri erãt cultores Dei, &neceſsitas de-
bebat cõcurrere, propter quã iuſtũ
erat cõtrahere, & authoritas diuina
approbãs & præcipiens. Et dicit Sco
tus in.d.diſtin. ꝙ ſi aliqui ſine iſtis
cauſis cõtraxiſſent,non eſt inconue-
niens dicere ꝙ mortaliter peccaue-
rũt, & licet maritus & uxor æquales
iudicentur in actibus coniugalibus,
ut 1. Corin. 7. & ideo ſicut biuiria
nunquàm licuit,ita quòd una mulier
duos uiros,uel plures haberet,ita bi-
gamia econtra non uidebatur licita.
In hoc tamen puto aduertendum de
mente Scoti,qui in d.diſtin.ſubtiliter
loquitur, quòd in tali diſpenſatione
non eſt conſideranda æqualitas com-
mutatiuæ iuſtitiæ quoad præiudiciũ,
qđ forſan ex tali diſpenſatione poſ-
ſet fieri primis uxoribus quoad red-
ditionem debiti cõiugalis, ut ſtatim
dicam, ſed authoritas ſuperioris in-

ſtituentis,uel approbantis talem cõmutationem:quia & ſi res aliquæ ſũt inferiorum dominorum, commutatio tamen earum licita, & iuſta talis determinatur a legislatore: & multo magis in propoſito de corporibus in comparatione ad Deum, cũ ipſe ſtatuerit matrimonium in ſtatu innocẽtiæ in officium, & ſic ad multiplicationem generis humani, & pro ſtatu naturæ lapſæ in remedium pro fornicatione uitanda: & ſic duo ſunt fines matrimonii,ſcilicet procreatio filiorum, & iſte finis eſt principalior, de quo Gen.2. Alius finis eſt minus principalis, ſcilicet uitatio fornicationis, prout eſt in remedium, iuxta dictum Apoſt. Vnuſquiſq;,inquit,ſuam uxorẽ habeat ꝓpter fornicationẽ, uitandã ſupple. ¶ Et quantum ad primum nõ fit præiudicium, ſeu iniuſtitia primis uxoribus: quia corpus uiri ad iſtum finem qui principalior eſt plus ualet, quàm corpus mulieris. Patet, quia unus uir poteſt fœcundare plures mulieres quaſi eodem tempore, non ſic una mulier a pluribus uiris fœcũdari:quia licet mulier poſtquàm eſt impregnata,poſſit etiam impregnari & quinque gemelli naſci poſſent, quia tot ſunt receptacula mulieris, ut dicit Ariſtoteles de quadam muliere Alexandrina, quæ quinque filios ſimul peperit,teſte Iuriſconſulto in l.ſi pater.ff.de ſolut. & l.antiqui.ff.pars hære.pe ſcribunt plura moder.l.cum quidam.§.ſi unum.ff.de acqui.hæred. tamen quando a pluribus una mulier cognoſcitur, frequẽtius cauſatur aborſus: inde eſt quòd meretrices raro pariunt, ut dicit Petrus de Palude in.d.diſtin.& propterea dicebat Scotus quoad iſtum finem pro tempore naturæ lapſæ de ſtricta iuſtitia uidetur bigamia licita,ut uir cum tot corporibus mulierum corpus ſuum cõmutet, quod poſſibile eſt ipſum fœcundare, quæ non erat in ſtatu innocentiæ licita,quando matrimonium fuit præciſe inſtitutum in officium: quia tunc non fuiſſet neceſsitas, quòd uir plures habuiſſet uxores ad filios, uel filias procreandas: quia per contractum matrimonii cũ una fuiſſet ſufficiens procreatio, & nec uir nec mulier fuiſſet ſterilis,prout ĩ ſtatu lapſæ naturæ plerũq; contingit. ¶ Quo ad uero ſecundum finem minus principalem, puta, fornicationis uitationem,æqualiter ſe habent corpus uiri & mulieris. Vnus.n.tantum uir ſufficit ad uitandum fornicationem. Et licet quoad hunc finem concurrente diſpenſatione diuina, & attento principaliori fine matrimonii,qui eſt multiplicatio prolis,uidetur fieri iniuſtitia mulieri:tamen ipſi mulieri in hoc caſu non fit iniuſtitia, quia corpus uiri ad iſtum finem,qui eſt principalior plus ualet, quàm corpus mulieris: & mulier debuit uelle, quòd uir in tali caſu neceſsitatis prolis multiplicandæ ab ipſa aliquotiẽs ſepararetur, ut poſſit cum altera cubare pro illo fine principaliori, prolis ſcilicet multiplicandæ:& hoc patuit ſupra in Sara,& in aliis mulieribus,de quibus ſupra, quæ cum non poſſent habere filios a ſuis maritis, uoluerunt ut ad alias ingrederentur, & ſic de illis ſuſciperent filios, & eo modo conſenſus primæ uxoris interuenit. Nam ſecundum rectam rationem utraque pars debet uelle aliquid de ſuo iure dimittere in commutando & recipiendo permutationem ad finem minus principalem,ut recipiat æquiualens in comparatione ad finem magis

gis principalem,quem pluſ debet eli gere, licet debeat cõmutari aliquid de illo quod eſſet ſibi debitum deter minatum remittere:quod quandoq; eſt neceſſe in aliquo caſu,quando ſci licet ad talem remisſionem tenetur; & complere licet & debet,quando a ſuperiori eſt ordinatum, ut patet in dictis mulieribus,quarũ mẽtio ſupra habita eſt ❡ Et ſic patet lege natu rali fuiſſe prohibitã bigamiã,diſpen ſante tamen diuina prouidẽtia. Ob cauſam iã dictã,licuit Abrahæ & ali ꝗbus patrib⁹ plures habere uxores & non ſolũ licuit, ſed etiã meritoriũ fuit,ut dicit Ioã de Baſſolis i d. diſt.

34 ❡ Prohibetur ẽt lege canonica plu ribus matrimoniis copulari eodẽ tẽ pore,ut in d.c.gaudemus,& lege ciui li, ut in l.eum qui duas. C.de adulte. non obſtante ꝙ Imperator Valenti nianus ſenior ſectæ Arianæ amator, legẽ tulerit,ut qui uellet, poſſet duas uxores habere, ut legitur apud hiſto riam tripartitam li.8.ut ipſe cum Se uera uxore haberet Iuſtinam, quam mox duxit,de qua Valentinianus iu nior natus fuit: quia lex illa cõtra le gem naturalem Dei & canonicã la ta,nulli⁹ erat momẽti.Inferior enim non poteſt tollere legem ſuperioris, c.cum inferior.de maiori.& obediẽ. c.inferior.21.diſtin.ſcribũt latẽ mo derni in c. quæ in eccleſiarum. de cõ

35 ſtitu. ❡ Vltimo prohibitio, ne quis duas, uel plures uxores habeat eodẽ tempore,ſancita eſt in lege euangeli ca.Et nulli hoc licet, etiã uxore ſte rili conſentiente,& Papa diſpenſan te:quod patet ſecundum Petrum de Palude. Primo Matth.9. Quicũque dimiſerit uxorẽ,& aliã duxerit,mœ chatur. Si ergo dimiſſa uxore non li cet aliam ducere, multo magis illa retẽta,ut dicit tex.in d.c.gaudemus quia magis licet habere unã uxorẽ poſt aliã,quàm duas ſimul. Pau. 1.Co rin.7. Mortuo uiro,cui uult nubat tã tum in Domino: & Hieronymus in quit. c.aperiant.31.q.1.Non damno bigamos, nec trigamos, & ſi poſſet dici,octogamos,& Auguſti.in c. De⁹ maſculũ,ea.cau.& q. Dicebat tamen Valerius de inſtitutionibus antiquis, quòd eſt quædam ſpecies impudici tiæ plura matrimonia appetere, quẽ refert Bal.in l.his ſolis. C. de reuoc. donatio. & mulier quæ unico matri monio eſt contenta,eſt exemplar ho neſtatis & pudicitię, ut dicit Bald in auth. cui relatũ,de indicta uidui.tol lenda, col.1.Secũdo,Chriſtus in eo dem capitulo reduxit matrimonium ad primęuam inſtitutionem,quando dixit. Ab initio autem non fuit ſic, ſed tunc dictum eſt.Erunt duo in car ne una,non dixit tres,uel quatuor: & adhęrebit uxori ſuæ,non uxoribus;& ideo cõtra hoc non poſſet ualere cõ ſenſus priuatorum. l.priuatorum.C. de iuriſdi.omnium iud. l.contra,& l. paciſci.ff.de pactis.ſcribitur late per moder. in l.pacta quę cõtra. C.de pa

36 ctis. ❡ Et ſicut in ſacramẽtis aliis ec cleſiæ ut baptiſmo,cõfirmatione, & ordine imprimitur character ĩdele bilis,ut ſcribitur in cap.degradatio, de pœnis. lib. 6.& S.Tho.in 3. parte. q.63.arti.5.& 6. ſic & hoc uinculum matrimonii durat uſque ad mortem naturalem, & hoc ligamen manens impedit cum alia contractum: & Pa pa qui hoc ligamẽ amouere non po teſt,diſpenſare non poteſt;quia quos Deus coniunxit,homo non ſeparet. cap. de Iudæ.36. diſt. c. ex parte, de conuerſio. coniug.

37 ❡ Quod intelligo ĩ matrimonio car

 nali

nali copula conſummato: quia alias Papa circa matrimonium non conſummatum diſpenſare poteſt ex cauſa. glo. in c. ex publico, de conuerſ. coniug. & in conſummato ſcribit late Socci. in conſi. 28. circa quæſitũ, lib. 1. & Dec. in conſil. 112. in pręſenti conſultatione, & in c. quæ in eccleſiarum, col 4 de conſti. Cardi. de Vio in Quolibeto ſuo. 13. incipienti quæritur utrum matrimonium.

38 ¶ Ex quibus infero, quód Papa ex quacũq; cauſa, uel propter quãcũq; neceſſitatem, etiam ultra marinã, ut chriſtiani habitatores multiplicẽtur, uel Regẽ habente uxorem ſterilem, & ſic regnum eſſet futurum ſine hærede de ſanguine regio deſcẽſuro, uel ſi regina Saracenorum uellet cũ ſua gẽte conuerti; ſi quis chriſtianus iam cum altera coniugatus eam duceret, nõ poſſet diſpenſare, nec illud uinculum tollere. Hæc eſt concluſio Petri de Palude in 4. diſt. 33. q. 1. uerſi. ſed dicendum, dicentis quód ſicut Papa ex eo quód Papa non poteſt miracula facere, quod eſt ſupra naturã; ſic non poteſt pluralitatem uxorum permittere, & i ea diſpẽſare, cum ſit contra legem naturalem, & ius diuinum euangelicum illius legis naturalis confirmatiuum, ut Matthæi 19. & non poſſet contrarium fieri, niſi Deo diſpenſante, qui in lege naturæ & ueteri diſpenſauit, non propter ſolam multiplicationem ſobolis: alias ante diluuium, & ſtatim poſt fuiſſet conceſſum, cum nec filiis Noe hoc licuerit, ſed propter augmentum cultus diuini, quod non erat in aliis gẽtibus incircunciſis, cũ eſſent deditæ idololatriæ. Sequitur Arch. e. Flor. in 3 parte Summæ, tit. 14 §. 1.

¶ Et dicit Scotus, quód cauſa diſpẽſationis diuinæ hodie non militat, quia multi uacant generationi fidelium, quia fides multiplicata eſt, & ſic ille finis magis principalis prolis procreandæ non eſt neceſſarius, & ita argui poteſt. A. ceſſante cauſa diſpenſationis, debet ceſſare diſpenſatio. c. quod pro neceſſitate. 1. q. 1. & c. pro remedio. 1. q. 6. nec in lege noua reperitur Deum diſpenſaſſe, ut dicit Archie. Florent. in d. §. 2.

¶ Et ideo inquit Bald. in c. lator, de re iudicata, quód ſi regina eſſet ſterilis, Papa non poſſet concedere licentiam ſuperaddendi aliam uxorem: quia ſcriptura dicit. Erunt duo in carne una. ſequitur Fely. in c. quæ in eccleſiarum, col. 8. uerſi. cæterum limitatur de conſtitu.

39 ¶ Et non eſt ſimile ſi dicatur, quód ſicut Papa poteſt diſpenſare ex cauſa circa uotum ſolemne continentiæ propter bonum commune, ſicut diſpenſatum fuit cum quodam monacho de genere regis Aragonum, ut contraheret matrimonium propter defectum ſucceſſoris in regno: ſic diſpenſare poſſet, ut princeps habens uxorem ſterilem, de qua non poſſet ſuſcipere prolem, ea uiuente & conſentiente ſuſciperet aliam: pro quibus dicit Bal. in l. ſi tibi filius. ff. de adoptio. quód Papa de plenitudine poteſtatis poteſt facere, quód matrimonium duret ad tempus, puta, quód monachus poſſit habere uxorem uſque ad procreationem ſobolis, ne forte ſtirps nobilis deficiat ſine hærede: & alibi Bal. in l. ſi pater. §. in arrogationibus. ff. eod. titu. inquit. magis eſſe ſtudendum generationi, quàm ingreſſui religionis: ſed Papa poteſt diſpenſare ne regnum pereat, & in hoc caſu omnes docto-

res

res fere conueniunt, quòd ualuit illa
diſpenſatio, ut ſcribit D.Iaſon.in l.fi.
C.de tranſa.Fely.in c.humilis, ad fi-
nem,de maio & obedi Ioan. Andr.
in c.actus legitimi,& ī.c.ſemel Deo.
de regu. iuris,lib.6.Abbas & alii ī c.
cum ad monaſterium, de ſta.mona.
Petr. de Ancha.in c.canonum ſtatu
ta,de conſt. Archi.in c.ſunt quidam
25, diſt.Cardi. in cle.1.In prima op-
poſitione de conſang. & affi Abbas
in c.rurſus, qui cleri.uel mon.& in c.
ne Dei eccleſiā,de ſimo.& in c.quā-
to,de diuor. quàmuis.S.Tho.in 2.2.
q.88.art.11.aliter uideatur ſentire,
& ibi eum exponit Cardin.de Vio ī
apoſtillis cum pluribus aliis, quę ſcri
bit Deci.in d.c.quæ in eccleſiarum,
40 col.5.uerſi.ſucceſſiue ¶ Nā ad hæc
reſpondet Petr. de Palud. in d. diſt.
33.q.1.dicens, quòd non eſt ſimile,
quia ſi Papa poteſt diſpenſare in ſo-
lemni uoto,ut in caſu pręmiſſo diſpē
ſauit, hoc eſt quia illud quod eſt ſu-
pra uotum ſimplex,non eſt niſi quid
poſitiuum, & mors quędam ciuilis.
Poteſt autem Papa diſpenſare in uo
to ſimplici,& in omni iure poſitiuo,
& in morte ciuili,puta,de ſeruo face
re liberum, & monachum uel eremi
tam cogere ad epiſcopatū,per quod
haberet uacare mundo,cui abrenun
tiauerat: unde ſi monachus cū quo
diſpenſat conſummato matrimonio
rediret ad religionem, uiuente illa,
non poſſet Papa cum altero copula-
re obſtante ligamine matrimonii,nō
autem uoto. Si autem ſolutus erat,
uel carnali copula non ſecuta profi-
tendo religionem ſolutus fuit, tunc
poſſet diſpenſare ut contrahat. ſed
quando cōſummato matrimonio in-
trauit,illo mortuo ciuiliter nec natu
raliter,quis ſit mortua uulua uxoris,
non poſſet Papa diſpenſare ut cum
altera contrahat: quia non poteſt li-
gamen tollere. hæc ſunt de mente &
litera dicti Petri de Palu. ad quorū
declarationē ponēdæ ſunt duæ pro-
41 poſitiones. ¶ Prima eſt,quòd Papa
poteſt ex cauſa publicæ utilitatis, &
etiam ſine cauſa tali diſpenſare cum
ſacerdote occidentali ut contrahat
matrimonium, ut concludit d.Car.
de Vio in ſuo Quolib.12.incipienti.
Quæritur utrum ſummus Pontifex:
& Bald in l.reſcripta, col.2.C.de p-
ci. impera.offer. ſolus fuit auſus di-
cere,quòd Papa diſpēſat, quòd ſub-
diaconus uxoretur, pro quo allega-
tur.c. de illo clerico.32.diſt.ubi hoc
glo.tenet,quia nō eſt contra articu-
los fidei, & ipſe Papa habet poteſta-
tis plenitudinem,ut in c.decre 2.q.6.
& noſtris temporibus uidimus Ale-
xandrum Papam VI.diſpenſaſſe cum
filio ſuo Cæſare diacono Cardinali,
ut depoſito galero cardineo contra-
heret matrimonium, prout cōtraxit
in Gallia cum filia Ducis Valētinia-
ni,& ipſe appellitatus eſt dux Valen-
tinianus. Quæ autē cauſa fuerit pu-
blicæ utilitatis iuſtificandi dictam di
ſpenſationem,me penitus latet.Con
tinentia enim in clericis ſæcularibus
non eſt de ſubſtantia ordinis. Innoc.
in c.placer, de cōuerſi. coniuga.nec
de iure diuino, ut ſcribit Abbas in c.
41 cum olim de cleri.coniuga. ¶ Secū
da propoſitio eſt, quòd Papa poteſt
diſpenſare circa uotum ſolemne cō
tinentiæ, ut profeſſus religionē ali-
quam approbatam poſſit matrimo-
nium contrahere, ubi communis uti
litas totius eccleſiæ,aut unius regni,
uel prouinciæ expoſceret, prout fuit
in illo monacho de ſanguine reginæ
Aragonum:& ultra prædicta poſt lō
gam

gam diſpenſationem, ita concludit D. Cardi. de Turre crema. in d.c. de illo clerico, & ſic pōt facere de monacho non Monachum, & de religioſo non religioſum.
43 ℂ Nec obſtat c. cum ad monaſteriū, in fin. de ſta. monacho. ubi dicitur, quòd abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec etiam ſummus Pontifex poſsit licentiam indulgere: & ſic quòd uerbum, poteſt, præcedente negatiua inducat neceſsitatem non diſpenſandi, ut ꝑ glo. in c 1. de regu. iur. lib. 6. cū aliis, ut ſcribunt moderni in l. Gallus. in prin. ff. de libe. & poſthu. ℂ Quia hoc reſpondedetur ſecundum Henr de Gandauo, quòd ſecūdum communem uſum loquendi cēſetur impoſsibile, ad quod homo non debet inclinari ut faciat, niſi in ſumma neceſsitate, & cū ſumma difficultate, quemadmodum de aſſuetis ad mala dicitur, quòd bene agere non poſſunt: & ideo, nō poteſt exponitur, id eſt non conſueuit. Vnde tales diſpenſationes debent rariſſime fieri & cum difficultate, nec in conſuetudinem deduci: & Durādus. in 4. diſt 37. q. 2. ad fi. inquit, ꝙ ideo dicitur ibi quòd Papa non poteſt diſpenſare cum talibus, aut quia non poteſt paſsim & pro libito uoluntatis, ſed ſolum pro magnis cauſis, & arduis recompenſationibus uotum continentiæ ſolemnis: aut quia non poteſt diſpēſare in iſtis, ſuppoſito ꝙ religioſus maneat religioſus; quia hoc implicaret cōtradictionem: ſed ipſe poteſt facere de religioſo nō religioſum, & per conſequens in uotis religionis diſpenſare, quādo hoc exigit neceſsitas; ut ſi rex īfidelis uellet redire ad fidem cum toto ſuo regno, ſi poſſet ducere monialem in uxorē, quæ forte eſſet filia alicuiꝰ regis. Nā credendū eſt hoc eſſe Deo charius, quàm continentia unius mulieris: & pro his facit, quia tex. in d.c. cum ad monaſteriū, non dicit quòd Papa nō poſsit diſpenſare, ſed dicit quòd nō poteſt licētiam indulgere, ut ibi pōderant Innoc. & Abbas.

44 ℂ Et non in omni caſu uerbum, poteſt, præcedēte negatione importat neceſsitatem, prout ſcribūt late moderni in d. l. Gallus, in prin. & in l. ſtipulatio. §. alteri. ff. de uerbo. obliga. Nec ſemper negat potentiam, & exponitur, non poſſum, id eſt nolo, ut patet Gen. 19. Dixit enim Angelus ibi ad Lot. Non potero facere quicꝗ donec ingrediaris illuc. & Ioā. 12. Non poterant credere, quia, dixit Eſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut nō uideant; immo bene poterant, ſed nolebant: & ideo exponitur nō poterāt, id eſt nolebār, & ī illa uolūtate pertinaces erāt. Ad idē facit. c. literas de reſt. ſpolia. ī uerbo, non pōt, de quo plura ſcripſi ī dicto cōſilio Anglicano. Ad idē accedit, quia monachꝰ poteſt fieri epiſcopus & rector eccleſiæ curatæ c. quo Dei timorem, de ſtatu monachorū. c. nullus religioſus, de electio. lib. 6.

45 ℂ Ex quibus ergo patet, quòd illa ꝗ faciunt uotum cōtinētiæ ſimplex eſſe ſolēne, ſunt de iure poſitiuo, ſecūdum Petrum de Palude, & eſt tex. in c. unico, de uoto, li. 6. ubi formaliter dicitur. Voti ſolemnitas ex ſola inſtitutione eccleſiæ eſt inuenta. Et ideo merito eſt, dicēdum, Papam poſſe diſpēſare, cum ipſe ſit ſupra ius c. propoſuit, de conceſſi. præben. tex in §. fi. inſti. de iure natura. cū aliis, ut ſcribit Decius in d.c. quæ in eccleſiarū, col.

col.16.uerſi.ſupereſt de conſti.

46 ¶ Et hæc diſpenſatio poteſt fieri nõ ſolum cũ cauſa rationabilis, adeſt,ſci licet plublica utilitas ciuilis, aut eccleſiaſtica,ſed etiam quando aliquod maius bonum poſſet ſequi, quàm ſit ſeruata caſtitas & ideo conſequens eſt, ſecundum quod ſcribit dictus. d. Card.de Vio ĩ dicto quolibeto,quòd Papa non ſolum poteſt diſpenſare,ſed etiam ſalua conſcientia poteſt cũ ſacerdote occidentali, quòd contrahat,etiam ceſsãte cauſa publicæ utilitatis. ¶ Secus uero eſt dicendum in pluralitate uxorum ĩ caſu propoſito: quia eſt prohibita de iure naturali,& iure diuino euangelico, ut ſupra eſt probatum:nec poſt promulgationem Euangelii reperitur aliquando fuiſſe a Deo diſpenſatũ, ut quis duas poſſet habere uxores, ẽt propter ſterilitatẽ primæ, & de eius conſenſu merito dicendum eſt(ſalua ſemper determinatione eccleſiæ) Papam diſpenſare nõ

47 poſſe. Et licet ſummus Pontifex ex cauſa poſſit contra ius diuinum diſpẽſare,ut per glo.in cap. a nobis, in uerbo exemptis,de decimis:& Innocen. ſcribit in c.poſt translationem, de renũciatio. & Petrus de Ancha.in cap. 1.in ſecunda oppoſiti. ut late ſcribũt moder.in d.c.quæ in eccleſiarum:tamen hæc concluſio doctorum procedit,quando illud ius diuinum reperitur limitatum:ſecus ſi limitatum non reperitur,ut eſt iſte caſus, quia tunc Papa diſpenſare non poteſt. Ita cõcludit Abbas poſt alios in dict. cap. quæ in eccleſiarum; & Bal.in l.fin.C. ſi contra ius,uel utilita.publ. & ponit exemplum in illo præcepto. Non mœchaberis, quòd nunquàm cenſetur diſpenſatum, & ideo lex in contrarium lata non teneret,nec diſpenſatio Papæ:quia cum pluralitas uxorum de ſe ſit mala, quia abſonum eſt & inimicũ fidei chriſtianæ plures uxores habere eodem tempore,ut in dict.cap.gaudemus, Papa non poteſt diſpenſare, ut formaliter dicit glo.in cap.literas, de reſti. ſpolia. Inde eſt, ꝙ licet rex haberet uxorem ſterilem,nõ poſſet aliã ſuper inducere,nec concubinam habere,ut dicit Bal.in dict.cap.lator,de re iudica.

48 ¶ Nec intelligas,quòd illis Patriarchis & prophetis unquàm licitũ fuerit habere concubinas: quia illæ mulieres quæ in ſacra ſcriptura concubinæ nuncupantur, uxores erant, quæ ideo dicebantur cõcubinæ, quia non erant principales uxores,ſicut Agar, licet ſecũdũ rei ueritatem eſſet uxor Abrahæ,& ei cõiuncta uinculo indiſſolubili:quia tunc nõ habebat authoritatem matris familias in regimine domus & familiæ,nec proles ſuccedere debebat in hæreditatẽ, & quo ad hoc erat ancilla,nec licitũ fuit Abrahæ eam a ſe eiicere ad inſtantiam Saræ, niſi ſuper hoc diuinum habuiſſet mandatum. Voluit autem Deus eos ſeparari non quãtum ad uinculũ, ſed quantum ad habitationem & totum ad ſignificãdũ illud myſterium, quod explicat Apoſtolus in epiſtola ad Galatas.4. cum dicit. Abraham duos filios habuit. Hæc Ricar.in 4. diſti. 33. art.2.q. 2. Sic Bala, & Zelpha ancillæ Rachel dictæ ſunt concubinæ Iacob, quamuis eſſent legitimę uxores,& ſic non erat eis licitum concubinas habere: quia omnis fornicatio ſiue uaga,ſiue concubinalis peccatum mortale eſt de ſe,excluſa omni lege cripta,& eſt ꝓhibita lege ueteri & noua. Deuter. 23. Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filiis Iſrael.

Iſrael. In nouo ēt teſtamēto patet, cū
nihil excludat a regno Dei, niſi pecca
tum mortale: ſed fornicatio excludit.
Ad Theſſ. 4. inqt Pau. Scitis quæ præ-
cepta dederim uobis per Dominum:
hæc eſt enim uoluntas Dei ſanctifica
tio ueſtra, ut abſtineatis a fornicatio-
ne: & Ephe. 5. Omnis fornicator, aut
immundus non habebit partem in
regno Dei. & habetur in c. unum. §.
alias. 25. diſti. & Act. 15. & ſic patet
quòd illæ mulieres concubinæ ex il-
la cauſa nuncupatæ uxores legitimæ
erant, & in hoc reſidet Pet. de Palude
in d. diſtin. & omnis fere ſchola theo
logorum, & in æquiuocatione huius
nominis, concubinæ, deceptus fuit
diuus Bonauentu. in d. diſtin. q. 3.
49 His igitur Prælibatis, uenio ad
pūctum propoſitæ quæſtionis, & dico
cognitionem huius criminis ad inqui
ſitores ſpectare, ſicut cæteræ cauſæ
hæreticales ſeu fidei ſpectare ſolent.
Nam per huiuſmodi contractum plu-
rium, ſeu binarum nuptiarum, uide-
tur contrahens male ſentire de ſacra
mento matrimonii, tum quia inimi-
cum fidei chriſtianæ eſt, quem mul
tas uxores inſimul habere, ut dicit
tex. in d. c. gaudemus, quod eſt unū
de ſeptem ſacramentis eccleſiæ, ut la
te ſcribit glo. & Doctores in c. ue-
niens, de tranſactio. tum etiam quia
facit directe cōtra inſtitutionem ma-
trimonii in paradiſo terreſtri inſtitu-
ti, quæ eſt coniunctio unius maris cū
unica femina, non unius cum pluri-
bus feminis, ut habetur Gen. 2. ibi
Adhærebit uxori, nō uxoribus; & ibi.
Erunt duo in carne una, non in pluri-
bus: & una coſta fuit in unā, nō in plu
res mulieres conuerſa, prout ſic ex-
ponit tex. in d. c. gaudemus, de diuor
tiis, & c. debitum, de bigamis, iuncto.
50 c. 1. de uoto, lib. 6. ¶ Et ille dici-
tur male ſentire de aliquo ſacramen-
to eccleſiæ, qui de eo aliter ſentit,
aut docet, quàm ſancta Romana Ec-
cleſia prædicat & obſeruat; & iſte ſen
tentiam excommunicationis incur-
rit, & ut hæreticus cēſetur. c. ad abo-
lendam, in prin. de hæreti. & idem
probatur in c. accuſatus. §. cū uero,
ibi. Seu in eccleſiæ ſacramento erra-
uerit, de hæreti. libr. 6. Et idem puto
dicendum de eo qui aliter utitur ſa-
cramentis eccleſiæ quàm eccleſia uta
tur, cum plus ſit factis demoſtrare, ꝗ̄
uerbis dicere. l. ſi tamen. §. ei qui. ff.
de edicto edi. c. dilecti, de appella-
tio. & non tantum aliquid ratum ha-
betur uerbis, ſed etiam actu. l. Paulus,
51 . ff. rem ratam haberi. ¶ Eſt tamen
aduertendum, ꝙ illud quod ex facto
inſurgit, tacitum uidetur, & ad qua-
litatem facti limitatur: quod uero
uerbis fit, expreſſum dicitur, & magis
extenditur, glo. notabilis in cle. ſæpe,
in uerbo, partibus, circa fi. de uerbo.
51 ſignifi. Paulus de Caſtr. in l. ſi conue-
nerit. ad finem. ff. de iuriſdi. omn. iud.
cum aliis, ut tradit Dec. in d. c. dile-
cti: & licet iſte non doceat, tamē ma
le ſentit, quia aliter ſeruat, & aliter
facit quàm præcipiant mandata ec-
cleſiæ. ergo uidetur hæreticus. Conſe
quentia patet, quia ex facto animus
declaratur. l. 2. ff. de his qui no. infa.
l. Fulcinꝰ. §. quid ſit latitare. ff. ex qui.
cau. in poſſe. eat.
52 ¶ Puto tamen, quòd ad hoc ut ſen
tiens, ſeu docens, uel utens ſacramē-
tis eccleſiæ aliter quàm S. R. E. ſen-
tiat, aut doceat, ſeu utatur, incurrat
hæreſim, ſeu ſit hæreticus, requiritur
ut explicite & pertinaciter hoc te-
neat, & dicat ſe non erraſſe, ſed ſic
credere: quia ad conſtitutionem hæ

retici-

retici requiritur error in intellectu, & pertinacia in uolũtate,ut late dixi ſupra in q.2.& 3.Sed ad hoc ut docẽs illud ſentire,ſeu facere ſit hæreſis uel hæreticum, ſufficit ut ſit dogma falſum fidei orthodoxæ contrarium, ut dixi in deſinitione: nec ad hoc ut ſit hæreſis, requiritur in male ſentiente pertinacia,ſecus uero ad conſtituendum hæreticum: inde ſequitur, quòd quis põt dicere uerba hæreticalia,& non erit hæreticus,ut inquit Auguſt. Errare põtero,ſed hæreticus nõ ero.

53 ¶ Inde eſt,quòd negans baptiſmum poſſe exhiberi pueris, quia non habent uſum liberi arbitrii, contradicit miſericordiæ Dei, & hæreticum eſt hoc aſſerere, ut dicit.S.Tho.in.4. diſt.4. q.3.art.1.quæſtiunc.3.& aſſerens hoc pertinaciter, eſſet ut hæreticus iudicandus: & ſic poſſet exemplificari ĩ omnibus aſſertionibus hæreticis & damnatis ab eccleſia,ĩ quibus aliquis poſſet aliter ſentire q̃ Eccleſia Romana ſentiat: & non hæreticus erit niſi adſit pertinacia interior,uel exterior,ut late dixi ſupra in q.3.& ſic eſt in ſeptem ſacramentis eccleſiæ, ut aliter ſentiẽtes quàm dicta eccleſia, hæretici cenſentur,ſi adſit pertinacia: & ita intelligitur.d.c.
54 ad abolendam. ¶ Et hinc etiam dicendum eſſet, quòd quamuis aliquis duceret duas,uel plures uxores eodẽ tempore, ex quo tamen non defendit ſibi hoc licuiſſe, & ſic ꝙ non habuit errorem in mente,nec pertinaciam in uoluntatẽ,non eſt cenſendus hæreticus: & idem eſt de profeſſo aliquam religionem approbatam, qui contrahere matrimonium non poſſit.c.meminimus, qui. cleric.uel uo. ma. cont. Vnde ex quo errorem ſuum pertinaciter non defendit,non eſt ut hæreticus iudicandus. Omnis enim paratus corrigi, non eſt hæreticus.c.damnamus, in fin.de ſumma Trinita. Sequuntur Ioan. de Ana.& Feli.in c.ad abolẽdam, & Abbas refert Iaco.Butr.in c.cum quidam, de
55 iureiurando,col.2.¶ Sed altius hæc inquirendo eſt uidendum, an cõtrahere plura matrimonia cum mulieribus ſimul ſuperſtitibus ſit factũ hæreticale,quod ſuadetur ex tribus.Primo,quia directe iſte contractus contrariatur ſacramẽto matrimonii, qđ eſt unius cum una legitima coniunctio,ut Matth.19. merito dici poteſt factum hæreticale,ſicut ſentire,& docere. Iſte enim contrahit matrimoniũ aliter quàm Deus & eccleſia inſtituerunt,merito factum hæreticale dici poteſt, ut in.d.c.ad abolendam. ¶ Secundo, cui competit definitio, competit definitum, ut dixi ſupra in præludiis huius tractatus: ſed definitio hæreſis competit huic cõtractui. ergo talis contractus eſt hæreſis, ſeu factum hæreticale. Maior probatur, quia hæreſis eſt dogma falſum catholicæ ueritati contrarium in eo qui chriſtianam fidem eſt profeſſus, ut dixi in.1.q.& contrahere plura matrimonia, ſeu plures habere uxores eodem tempore eſt inimicum fidei chriſtianæ,ut dicit tex.in.d.c.gaudemus. merito dicendum eſt hoc con-
56 trahere eſſe factũ hæreticale.¶ Tertio, contractus ille duarum aut plurium uxorum eſt ritus Saracenorũ, ut in.d.c.gaudemus.Nam ritus dicitur lex in contractibus matrimonii ſeruandus, ut in.c.fi.& ibi Anton.de But.de diuort. qui ſecundum eorum Zunas quatuor poſſunt ducere uxores:unde ſi tranſiens ad ritus Iudæorum, uel rediens punitur tãquàm hæreti-

Saracenorum, ſicut trāſiens ad ritus Iudæorum: nam uterq; Iudęus, & Saracenus negant Chriſtum eſſe Deū & filium Dei, & alios fidei articulos, & demum non credunt in eccleſiam ſanctam; & ideo eccleſia in die veneris ſancto orat pro Paganis ut idolis dimiſsis conuertantur ad Deum uiuum, & uerum, & unicum filium eius Ieſum Chriſtum Deum & dominum noſtrum: & ideo Chriſtianus ſectator horum errorum hæreticus cenſetur. ¶ Et hoc probatur efficaciſsime per Auguſti. in c. firmiſsime, de hæreti. & Chriſtus teſtatus eſt hoc Ioan. 10. Amen dico uobis. Qui nō intrat per oſtium, ſcilicet credendo in Chriſtū, ſed aſcēdere nititur aliunde, per alias ſcilicet ſectas quaſcunque, ille fur eſt & latro, & ideo non ſaluantur: quia Ioan. 3. inquit. Ego ſum oſtium, per me ſi quis ītroierit, ſaluabitur: & Pet. atteſtatur Act. 4. Non eſt in aliquo alio ſalus: neque enim aliud nomē eſt ſub cælo datū hominib⁹, in quo oporteat nos ſaluos fieri: & Ioan. 6. ibi. Si nō credideritis, quia ego ſum, in peccato ueſtro moriemini. ¶ Et ideo eſt error pernitioſiſsimus eorū qui credunt Iudæos, Saracenos, & Paganos poſſe ſaluari in ſuis ſectis: & non ſolum eſt error, ſed hæreſis, ut late ſcribit Cardi. de Turre crema. in titu. de poteſtate eccleſiæ, lib. 1. c. 21. Et ex his dicendum eſt, quòd ſicut Chriſtianus tranſiens ad ritus Iudæorum, ſeu rediēs, ut hæreticus damnari poteſt, ſi eſt confeſſus uel conuictus, ut in d. c. contra chriſtianos: ſic eadem rōne eſt cēſendum de Chriſtiano tranſeūte uel redeunte ad ſectam Saracenorum, ſeu Gētilium, uel alterius ſectæ; quia non poſſum pro nunc conſiderare rationem differentiæ inter unā & alteram. Vterque enim apoſtata eſt, ideſt, recedens in totū a fide chriſtiana, & ſanctum baptiſmum prophanat. l. 2. & l. qui ſanctam. C. de apoſtatis: & quicquid a fide chriſtiana diſcrepat, legi chriſtianæ eſt cōtrariū. l. cælicolarum. C. de Iudæis. Facit. l. Iudæi. 2. C. de Iudæis, & in l. 2. C. ne ſanctum baptiſma iteretur: & appellatione apoſtatarum continentur, qui chriſtianitatis nomine inſigniti ſacrificia fecerint, vel facienda mandauerint, vt Iudæi, & Pagani, ut dicit tex. iuncta glo. in l. apoſtatarum. §. ſed ne huiuſmodi. C. de apoſta. Si ergo errātes in leui articulo & pertinaciter aſſerentes vt hæretici iudicantur, vt in l. 2. C. de hæreti. multo magis in apoſtaſiam incidentes: quia ſi id de quo min⁹ videtur ineſſe ineſt, & id de quo magis. glo. in. c. cum in cunctis, de electio. cum aliis, & in auth. multo magis. C. de ſacro. eccle. ¶ Vnde, ſaluo
59 meliori iudicio, putarem. d. c. contra chriſtianos. debere intelligi etiam in tranſeunte, ſeu redeunte ad ritus Paganorum, Gentilium, ſiue Saracenorum, ex veriſimili mente ſtatuentis. Nā non videtur dubium, quòd ſi conditor illius. c. de hoc caſu cogitaſſet, ſeu interrogatus fuiſſet, idem ſtatuiſſet. Faciunt tradita per glo. & modernos in l. tale pactum. §. fi. in glo. fi. ff. de pactis, quæ eſt ſingularis ſecundū Ange. Aret. de legi. patro. tutela. in prin. quam notabilem dicit ibi Bal. ſiue aliquid ſtatuatur per modum conuentionis, ſiue per modum legis municipalis, ſiue per modum reſcripti, Bal. in l. 1. C. quæ res pigno. obliga. poſſunt, & pro hac glo. videtur tex. in l. Lucius. §. Titius. ff. de libe. & poſthu. & ibi D. Iaſo. colu. 1. poſt Pau. de Caſtro, vbi notatur quòd ſtatutum ex-

extenditur ad caſum, in quo veriſimi liter idem ſtatuiſſent, vel prouidiſsēt ſtatuentes ſi interrogati, aut recordati fuiſſent: talis debet fieri interpretatio, vt notat illa glo. Ange. ibi, & Ludo. Ro. in conſi. 392. circa primum, col. fi. cum aliis, vt ſcribit Decius in conſi. 64. & diligenter pro virilibus, colu. fi. cum aliis, ut ſcribit D. Iaſon in d. §. fin. & ſuper præmiſsis dicunt aliqui eſſe extrauagantē Nicolai Papæ. IIII. quám ego non vidi.

60 ℭ Quid ergo dicendum in propoſito, an cōtrahens binas, vel plures nuptias cum mulieribus ſimul viuentibus, ſit ipſo facto cenſendus hæreticus, aut vero ſuſpectus de hæreſi? Dico quòd ſi aliter non conſtat de eius mēte erronea, nec de pertinacia, quę duo ſunt formalia hæretici, quòd taliter contrahens non eſt iudicādus vt hæreticus, nec pœnis hæreticorum puniendus per proxime allegata: eſt tamen ſuſpectus de hæreſi, & contra eum vt ſuſpectū de hæreſi poteſt procedi, pro quo in ſimili allego Ioan. Calderi. in conſi. 5. in tit. de hæreti. incipien. Diaconus eſt profeſſus, vbi cōſuluit in caſu cuiuſdā diaconi religioſi, qui depoſito habitu religionis, in mero habitu laicali exercuit ſecularia negocia, abſtinēdo ſe a ſumptione Euchariſtiæ. 23. annis, immiſcuit ſe diuinis officiis nō in contemptū Eccleſiæ, ſed vt pallearet vitium ſuū: & fuit dubitatum, an inquiſitor hæreticæ prauitatis potuerit contra eum vt hæreticum procedere, & de hæreſi condemnare: & concludit quòd non, ſed tanquam contra ſuſpectum poterat p ocedere: quia leui argumento poteſt quis deprehendi in hæreſi. l. 2. C. de hæreti. & glo. in verbo vehemēter, in. c. literas, de præſumptio. quā omnes ſcribentes ſequuntur ibi: & ſi non eſſet ſuſpicio violentiſsima, non poſſet de hæreſi damnari, vt in. d. c. literas. & facit ad hoc. c. cōtumacia, de hære. lib. 6. Sic in propoſito eſt dicendum de contrahente plures nuptias, vt ſuſpectus de hæreſi ſit cenſendus, ſi non pertinaciter defendat errorem ſuum, quia obſeruat ritum Paganorum; & male videtur ſentire de ſacramentis eccleſiæ, tum etiam quia factum illud eſt inimicum fidei chriſtianæ, & conſequenter hæretica

61 le, vt dixi. ℭ Accedit, quia cum iſte contrahens recedat a communi vita fidelium vita & morib⁹, ſuſpectus eſt de hæreſi. c. excommunicatus. §. adiicimus, de hæreti. vbi dicit illum tex. procedere in deuiantibus a comuni conuerſatione in pertinentibus ad fidem: & contra quemcunque ducentem vitam ſingularem, niſi conſtet de illius perfectione, inquiri poteſt: & ſecundum qualitatem ſuſpicionis poſſet illi ſic contrahenti indici purgatio canonica, puta, ſi ſuſpicio eſſet vehemens, vt in c. inter, de purgatio. cano. vel probabilis, vt in c. excommunicamus, in princip. de hæreti. & etiā teneretur omnē hæreſim abiurare, vt in c. accuſatus, in princip. de hæret. lib. 6. & in hoc errauit dictus Calde. in. d. conſilio, inquiens, ſuſpectos de hæreſi tantum non abiurare, ſed hæreticos, vt in c. ego Berengarius, de conſecra. diſt. 2. Nam hoc falſum eſt, & contra tex. in. d. c. accuſatus: quia non ſolum hęretici redeuntes ad fidē abiurant, ſed etiam ſuſpecti tantum, vt in d. c. accuſatus, in princ. & inquiſitores hæreticæ prauitatis poſſunt procedere non ſolum contra hæreticos, ſed etiā contra ſuſpectos de hæreſi, vt eſt tex. in. c. vt officium inquiſitio-

ſitionis, in prin. ibi. Vel ſuſpectos de hære. lib.6. & in clem. multorum.§. verum, ibi. Contra ſuſpectos de hære ſi.& in clemen.vnica.§.ſane,ibi.Con tra diſfamatos, uel ſuſpectos de vſu-ris. Facit.c. cum contumacia, de hæ reti.libr.6. Suſpectus enim in fide ab eccleſia Dei abolendus & auellendus eſt, in clemen.1. de religio. domi.

62 ℭ Dummodo inquiſitor ad ſenten-tiam nō procedat ſine epiſcopo, nec epiſcopus ſine inquiſitore, ſed quòd in omnibus ſeruetur diſpoſitio clemen. multorum, de hæreti.& non ali ter dico competere inquiſitorib⁹ co gnitionem huius criminis, quod ex-cludant epiſcopos, ſeu eorum vicarios habentes ſpeciale mandatum in cauſis fidei ab epiſcopis, ſicut a cognitione aliarum cauſarum fidei non excluduntur: quia deputatio inquiſitorum contra apoſtatas hæreticos infamatos de hæreſi, ſeu ſuſpectos in prouinciis, ciuitatibus, vel diœceſibus non venit priuatiue ad iuriſdictionem ordinariam, ſed accumulatiue, prout eſt deciſum in c. per hoc, de hæreti.lib.6. ℭ Et licet ibi tex. ve lit, quòd tūc demum debent communicari proceſſus, quando ambo.ſ.epi ſcopus & inquiſitor proceſſerint ſeparatim, & nō quando vnus proceſſerit. & non alter, & tunc per vtroſq; ſimul ſententia proferatur, vt ibi declarant Ioan. Andre. Domi.& alii, & ſic quando vnus ſolus proceſſerit, nō tenebatur alteri communicare proceſſum, & ita ſolus ad ſentētiam procedere poterat, vt patet in extrauaganti Benedicti.XI.incipienti.Ex eo quòd quædam nouella conſtitutio: tamē hodie clarius eſt deciſum,quòd ſiue alter ex eis ſolus proceſſerit con tra hæreticum, ſiue ambo proceſſerint, quòd debent adinuicem communicari proceſſus, & ſentētia ſimul ab ambobus proferri, & ſententia aliter lata nulla eſt, vt in d.clem.multorum querela, in princ. & per.d.clem. eſt derogatum tantum quoad hoc. d. c. per hoc.

63 ℭ Et circa prædicta aliquando dubitaui, an hodie epiſcopi nō habentes carceres ſic ordinatos, ſicut diſponit.d.clem. multorū, in.§. ſane, debeant & ſit conueniens procedere contra hæreticos, deputatis præſertim apoſtolicis inquiſitoribus in ſuis epiſcopatibus, cum ſine debita carcerū cuſtodia periculoſum ſit, contra illos procedere, cum ipſi ſub ſpecie ouis lupum gerant, immo ſe ipſos fallentes, vt habetur in. c. vt officium.§.ſi vero, de hæreti.lib.6.& alibi appellantur vulpeculæ propter eorum aſtutias, in c. inter, de purga.cano. Hæretici enim vulpes dicuntur, quaſi uolupes propter inuolutionem doloſitatis. Vulpes quidem nō rectis, ſed tortuoſis anfractibus & itinerib⁹ currunt, de quibus dicitur Cantic.2. Capite nobis vulpeculas, ideſt, deprehendite, & in lucem proferte doloſas hæreticorum verſutias. Capite paruulas, ne maiores effectæ plus noceant, & capi non poſsint: & ideo contra hæreticos cum maxima prouidētia eſt procedendū, ne aliis noceant, neue iudices decipiant, cenſuras pœnarum cōtra eos ſtatutas euadentes. De hac tamē dubitatione alibi, Deo duce, differemus.

64 ℭ Ex prædictis ergo infertur concluſio, quòd inquiſitores poſſunt procedere contra illos qui binas, vel plures nuptias contrahunt cum mulieribus ſimul ſuperſtitibus vti de hæreſi ſuſpectos, maxime contra mulieres plures viros habentes, cum nulli nec in iure naturæ, ſcri ptu-

pturæ, vel gratiæ reperiatur diſpenſatum, quòd vna mulier poſsit plures habere cōiuges, ſicut aliquando fuit diſpenſatum in viris, vt dixi: hoc forſan fuit propter incertitudinem prolis & perturbationem ſanguinis, ac impedimentum prolis procreandæ. arg. tex. & eorum quæ ibi ſcribuntur in.l.1. C. de ſecundis nuptiis, & hæc concluſio modo prædicto declarata tenetur per Lappum Domi. & Phili. Francum, & alios in d.c. accuſatus. §. ſane, de hæreti. lib. 6. per Petrum Iaco. Butri. Bal. & alios in.l. nemo. C. de ſumma Trini. & fide catho. Abbas Pano. in c. cum quidam, de iure iur. & in.c. de homine, de celebra. Miſſa.

65 ¶ Non obſtat primo, quòd illud cōtrahere binas vel plures nuptias cū pluribus uxoribus, vel viris non ſapit hæreſim manifeſte. ergo non ſpectat cognitio ad inquiſitores, vt in.d.§. ſane. Ad hoc multipliciter reſpondetur. Primo negādo aſſumptum, quinnimo illud factum nō ſolum ſapit hæreſim manifeſte, ſed etiam eſt factum hæreticale. Patet, quia repugnat inſtitutioni ſacramēti matrimonii, quod eſt vt vnus vni vxori iungatur, nō pluribus, innuentes hi contrahentes, ꝙ matrimonium non contineat indiuiduam vnitatem, ſiue conſuetudinem, ſed quòd poteſt dirimi, & contrahentes poſsint ad alias vxores cōuolare, contra illud. Quos Deus coniunxit, homo nō ſeparet. c.2. de transla. prælato. cum aliis, vt ſcribit Deci. in cōſi. in præſenti conſultatione. facit inſti. de patria poteſtate. §.1. cum aliis. ¶ Item, quia factum illud eſt inimicum fidei chriſtianæ. Inſuper, quia eſt vnus de ritib⁹ Saracenorum, quo eſt cautum, vt qnis quatuor poſsit habere vxores, vt ſupra dixi, & hæreticus eſt qui peccat in vno ex ſacramentis eccleſiæ aliter ſentiendo, ſeu contrafaciendo quàm eccleſia ſentiat, ſeu ſtatuat, vt in.d.c. accuſatus. §. cum vero, & in.d.c. ad abolendam, in prin. & iſte contrahens facit contra ſacramētum matrimonii, quod de ſui ſubſtantia habetur, ut contrahens retineat vitam indiuiduam cum illa cum qua contraxit. c. fi. de condi. appoſitis. Contrahens ergo cum duobus uel pluribus uiuentibus committit in illud ſacramentum, ut dicit Domi. in.

66 d.§. ſane. ¶ Et ſi hoc tibi uideatur nimis rigoroſum, ut illud contra here ſit factum mere hæreticale, ut eſt ſupra comprobatum, adminus procedendo mitius, non poteſt negari, quin cenſendum ſit illud factū ſapiens hæreſim manifeſte, ſeu manifeſtam: quia doctores non uidētur facere in hoc differentiam ſiue dicatur manifeſte, uel manifeſtam. Nam Domi. in ſummario. d. §. ſane, dicit manifeſtas, & Philippus Frāciſcus ibi, & Abbas in cap. 1. de ſacrile. exponens illum. §. ſane, loquitur de ſapientibus hæreſim manifeſtam, & licet doctores ponant aliqua exempla, quando aliquod factum ſapit hæreſim manifeſtam, ut circa aras idolorum nefarias preces emittere, ſacrificia offerre, dæmones conſulere, eorumque reſponſa ſuſcipere. 53. q. 26. c. 2. uel ſi aſſociant ſibi propter ſortes exercendas hæreticos, uel faciūt prædicta cū corpore & ſanguine Chriſti, uel in fontibus, ut poſsint a dæmonibus habere reſponſa, puerum baptizāt, uel his ſimilia, ut ſcribitur ꝑ gl. & alios in d.§. ſane, & Oldra. in cōſ. 2 ro. regularis hēt traditio, plura ſcribit: non tamen traditur theorica cognoſcendi per modum doctrinæ, quando quid

quid dicatur ſapere hæreſim manifeſte,uel manifeſtam.

67 ¶ Dic ergo ſic ex mente doctorum, quòd illa ſapiunt hæreſim manifeſtam, quando ex natura ſua præſeferūt aliquid,quod eſt hæreſis manifeſta;uel quando ex illis bene, & neceſſario ſequitur hæreſis manifeſte, puta, baptizare imaginem præſefert quòd illa eſt capax illius ſacramenti, quod eſt hæreticū. Rebaptizare puerum, infert quòd baptiſm' poteſt bis conferri, contra legem diuinam & ciuilē.C.ne ſanctū baptiſma iteretur,& intellige manifeſtam hæreſim. Nam manifeſtum capitur dupliciter. Vno modo dicitur manifeſtum,id quod eſt per teſtes probabile,uel alios modos a iure diſpoſitos,& ita ſumitur. 11.q. 3.c.eorum,& glo. in c. manifeſta.2.q. & tunc manifeſtum differt a notorio, uel publico. Secundo modo dicitur manifeſtum, quod nō eget probatione teſtium, & quod nulla poteſt tergiuerſatione celari,ut dicit tex.ī c.tua. & c.ueſtra,de cohabita.cler.& mulie. & de accuſa.euidētia,& c. quoniam, de filiis presbyte.& iſto ſecundo modo ſumitur illud manifeſte poſitum ī d.§.ſane.& ita tenet Domi.de ſancto Gem. in conſi. 54. incipien.quidam ſacerdos: quod patet ex notatis per glo.in d.§. ſane, in uerbo manifeſte, quæ uult,ꝙ ubi eſſet dubiū an ſaperēt manifeſte uel non,ꝙ niſi manifeſte appareat, nō ſe ītromittit īquiſitor,qua ſi dicat,quòd ſi probationes exigerentur,inquiſitor non cognoſceret.

¶ Sumitur ergo manifeſte pro notorio,in quo probationes non requirerentur,ſed eſſet tale quod ex ſui apparentia non poſſet aliqua tergiuerſatione celari,quin manifeſta ſequatur hæreſis ex illo facto,uel uerbo:& dicitur manifeſtum,quod per ſacram ſcripturam probatur,ī clem.ne Romani, in prin.in uerbo manifeſtāt. & ibi Bonifacius notat de iure iurando, & ſic reſeruatio eſt manifeſta, de qua conſtat per literas apoſtolicas ſuper hoc confectas. c. ſi beneficia. de præben. lib.6.& illa qualitas dicitur notoria, quæ prima facie de iure comuni eſt talis,licet ſubeſſet cauſa,propter quā redderetur falſa,ut dicit Areti.ī l.illa, col.7.de uerbo. oblig.& ſufficit quòd aliquid ſit notoriū ſecundum regularem curſum,licet aliquo caſu accidētali excuſari poſſit,ſecundū Anto. de Butri.in c.fi.de libelli obla. col. fi.cū aliis, ut ſcribit Feli.in c. 1.colum.4. de re iudi.

68 ¶ Aduerte tamen ne erres p ea quæ dicit Ange.de Clana.in uerbo inquiſitor.§.3.& 4.dū ibi clare ſentit,quòd illud manifeſte poſitum in d.§.ſane,intelligitur quòd illud factum ſit manifeſtum,dum īquit, Faciūt manifeſtas inuocationes dæmonum,attribuēdo dæmonibus aliquod diuinū,quaſi uelit dicere,quòd inquiſitor poteſt ſe intromittere de ſapientibus hæreſim, ſi ſunt notoria, uel dubia de notorieta te,non autem ſi ſint occulta, licet ſit manifeſtum quòd hæreſim ſapiāt:pro quo uidetur facere glo.iuncto tex. in c.2.de offi.delega.libr.6.quia ad hæc dicendum eſt,quòd iſte intellectus ad d.§.ſane,non conuenit:quia tex. non dicit,manifeſtis ſapiētibus hæreſim, ſed de manifeſte ſapiētibus hæreſim: quod cum aduerbium ſit,nō refertur ad ipſum factum.ſeu crimen, hoceſt, ſi eſt occultum, uel manifeſtum, ſed ad ipſum ſapere. Nō ergo dicit de ſortilegiis, uel diuinationib' manifeſtis hæreſim ſapientibus,ſed de diuinationibus & ſortilegiis hæreſim ſapientibus

bus manifeſte: ſecus eſt autem in d. c.
quia ibi tex. dicit, quòd illi conſerua
tores defendunt a manifeſtis iniuriis
& uiolentiis: & ideo oportet quòd fa
ctũ ſit notorium, & ſic iniuria & uio-
lentia notoria, ut ibi dicit glo. quam
doctores ſcribentes ſequuntur: & ſi
dictum Angeli eſſet uerum, eſſet con-
tra iura dicentia, quòd inquiſitores
poſſunt procedere non ſolum contra
hæreticos & ſuſpectos de hæreſi. & ſic
ſiue illa uerba, ſeu facta hæreticalia
ſint manifeſta, ſiue occulta, ut eſt tex.
in clem. prima.

69 ¶ Aduerte etiam ſi forſan dici poſ-
ſet, ꝙ ex nullo dicto, uel facto hære-
ſim ſapiẽte manifeſte põt quis ut hæ
reticus damnari, cum aliquando hæc
poſſunt procedere uel ex concupiſcẽ
tia, & non ex infidelitate, ut eſt cõtra
ctus duarum uel plurium nuptiarum:
aliquando ex cupiditate aſſequendi
aliquid a dæmone, puta, inuenire the
ſauros in terra abſconditos, pacto tã
cito, uel expreſſo inito cum dæmone,
uel ex alia ſimili cauſa, quæ adaptari
poſſet ſecũdum occurrentiam caſuũ,
prout ſapientia iudicis poterit conſi
derare. ¶ Et ideo ualde inquirendũ
eſt de cauſa & intentione rei accuſa-
ti, & ſi ex errore uel fidei peruerſitate
hoc feciſſe uel dixiſſe cõuincatur ex
confeſſione propria, uel conuictus,
ſeu euidẽtia facti, prout talia ſic pro-
bantur in c. ad abolendam. in prin. &
ibi glo. in uerbo, deprehenſus, de hæ-
reti. tunc talis ut hæreticus eſt iudicã
dus. Si uero ex alia cauſa, puta, concu
piſcẽtia, ſeu cupiditate ut uiliſſimus
peccator & ideo talis nõ inuentus hæ
reticus, nec de hæreſi ſuſpectus ab or
dinariis dehoneſtari ſolet, puta, ſi con
traxit binas uel plures nuptias uxo-
rum ſimul uiuentium, & uiro ſcindun
tur panni ante & retro, & ſi ſit mulier
crinibus inciſis ad maiorem ignomi-
niam, ut dicit glo. in c. de benedi-
ctio. 32. q. 1. Abbas in c. cũ haberet,
de eo qui duxit in matrimonio quam
polluit per adulterium.

¶ Aliquando poteſt iſte ut ſuſpectus
de hæreſi iudicari, ſi ſuſpicio talis cõ
tra eum inſurgat, & ut ſuſpecto abiu-
ratio indici poſſet iuxta qualitatem
ſuſpicionis, ut in c. accuſatus, in prin.
de hæreti. lib. 6. c. literas, de præſump-
tio. ¶ Sic ergo inferendo ex præmiſ
ſis in propoſito. Nam ex hoc contra
ctu plurium nuptiarũ hæreſim mani-
feſte ſapiente, ſequitur malus, aut pra
uus ſenſus de ſacramẽtis eccleſiæ, qđ
male, ſeu praue ſentire de dictis ſacra
mẽtis eſt hæreſis manifeſta. c. ad abo
lendam, in prin. de hæreti. & d. c. accu
ſatus. § cũ uero: & ſacra ſcriptura cla
re decidat matrimonium eſſe coniu-
ctionem indiuiduam unius cum una,
& non plurium, cuius contrarium ſen
tire eſt hæreſis manifeſta, ut late ſu-
pra fuit comprobatum.

¶ Ex quo ſequitur, quòd ſumus ĩ ter
minis. d. §. ſane: quia ſicut inquiſitor
ſe intromittit de ſortilegiis, & diuina
tionib. ſapientib⁹ hæreſim manifeſte,
ut in d. §. ſic pari ratione de hoc cri-
mine quòd contrahitur contrahẽdo
cum pluribus uxoribus ſimul uiuenti
bus: & contra huiuſmodi nuptias cõ
trahentes poteſt procedi ut cõtra ſu-
ſpectos de hæreſi, ut proxime dixi.

70 ¶ Secundo non obſtat, quòd hi con-
trahentes ut plurimum ſunt idiotæ &
ruſtici, & excuſantur ab hæreſi, iuxta
illud Innocentii in d. c. firmiter, cum
aliis: quia dico quòd dictum Innocen
tii non ſic ſimpliciter eſt intelligendũ
ut uulgus allegat, ſed cum grano ſalis
legendum, & allegandum. Primo qui-
dem

dem loquitur in his quæ ſunt de apici
bus fidei.ſ.de tribus perſonis in Trini
tate,quæ Deus eſt,atteſtante Auguſti
no lib.10.de trinitate c.3. quòd ĩ his
nihil periculoſius alicubi erratur,nec
laborioſius aliquid quæritur, nec fru
ctuoſius aliquid inuenitur. Secundo
loquitur quãdo quis errat motus ali-
qua ratione naturali,puta,quòd in di
uinis pater maior, uel prior ſit filio;
uel ꝙ tres perſonæ in Trinitate ſunt
tres res a ſe inuicẽ diſtantes,quod nõ
eſt in propoſito. Nã error iſte,ꝙ quis
poſsit duas uxores ſimul ſuperſtites
habere,eſt ſupinus, tum quia notum
eſt Chriſtianum non poſſe habere plu
res uxores, ſed unam tantum: tum
etiam quia hoc peccatum, ſiue hic
error eſt in his quæ ſunt de iurenatu
rali,ut ſupra eſt probatũ,& ideo non
cadit ignorantia: quo caſu nõ habet
locum dictum Innoc. prout euiden-
ter hoc ſentit Cardi. Zaba. in cle. 1.
§.porro, col.fi.de ſumma Tri. & fide
71 catho. ❡Adeo quòd licet minoribꝰ
licitum ſit ignorare iura poſitiua, nõ
tamen iura diuina,nec naturalia.l.2.
C.de in ius uocando. c. qui in ea.38.
diſt.& ſic minor ætas non excuſatur
in ſacramẽtis,& articulis fidei.In his
enim par uitium eſt decipere & de-
cipi poſſe, ut ſcribit Ioan. de Ana.in
c.ex literarum, de apoſta. Hinc dicit
Specul. in tit.de ſumma Trini. & fide
catho.quòd ignorantia iuris natura-
lis neminem excuſat: immo ignorãs
id ignorabitur, etiam ſi ſit paganus,
uel homo ſylueſter ſemper in monta-
nis nutritus, ita quòd nũquàm ad eũ
prædicatio peruenerit. Idem dicit
Card.in clem.1.de conſangui.& affi.
quæſtio.6.

❡Ex quibus infero, quòd dictum
Sali.in d.l.eũ qui duas, loquitur quo
ad repetitionem dotis,& ſic loquitur
glo.in d.l.auũculo, nõ autem quo ad
pœnam criminis, quia quo ad hoc re
mittit ſe ad glo. & doctores in l.qui
contra.C.de inceſtis nuptiis: & ideo
quo ad pœnam criminis,quæ eſt far-
rago noſtra, dicendum eſt,ignorãtia
iuris naturalis præſertim non excu-
ſat, ſicut ignorantia iuris non excu-
ſat ab inceſtus pœna.l.ſi adulterium
cum inceſtu, in princ. ubi Bar.ff. de
adulteriis: nec a pœna nullitatis ma-
trimonii.l. 1. C.de interdicto matri-
mo.ut inquit Bar. quem doctores ſe-
quuntur in l.auunculo.ff.de cõdictio.
ſine cauſa: nec præſumitur ignorãtia
huius iuris, quod omnes ſciunt.l.pi-
gnus ff.de pigno.actio.& Sali. ſcribit
in d.l. eum qui duas,col.2.
72 ❡Secus eſſet ſi ius ĩ hoc eſſet dubiũ,
quia ignorantia iuris dubii æquipera
tur ignorantiæ facti alieni, ut dicit
glo.Ioan.Andr.& docto.in.c.1.de po
ſtula.præla. lib.6. ut ſcribit Phi. Cor-
neus in conſi.181. incipien. Viſa co-
pia, col.penul.lib.3. facit glo. & quæ
ibi dicit Abbas in.c. caſtellanus,col.
pe. de feriis. D. Iaſon in.l.admonen-
di,in lectu in.13. col. uerſi. conſide-
73 ra,de iure iuran. ❡Tertio, non ob-
ſtat quod dicit Abbas in.d.c. cum ha
beret, & quòd appellatione iudicis
ſimpliciter intelligitur de ordinario:
quia dico quòd Abbas non exprimit
an ad ordinarium, uel ad inquiſitorẽ
ſpectet punitio: & ideo argui non po
teſt quòd ad ſolum ordinarium ſpe-
ctet, cum crimen hæreſis ſit eccleſia-
ſticum, & ad inquiſitorum ſpectat
de eo cognoſcere, ut in. c. ut inqui-
ſitionis. §. prohibemus, de hæreti.
lib.6. Præterea, uerba debent intel-
ligi ſecundum materiam de qua ha-
betur ſermo. l. ſi uno. ff. loca. in

princip. l. inſulam. ff. de præſcriptis uerbis. cap. conſtitutus, de religio. domi. Et ſicut appellatione iuriſdictionis ſimpliciter, intelligitur etiam de delegata, ut ſcribit Alexan. poſt glo. in rubri. de iuriſdi. omnium iudi. & Decius ſequitur: ſic & appellatione iudicis ſimpliciter, etiam delegatus comprehenditur. & facit titulus de iuriſdi. omnium iudicum: nam in proſecutione tractatur ibi de iudicibus delegatis, ſicut de ordinariis. Quòd autem materia conueniat ut inquiſitor etiam cõprehendatur appellatione iudicis eccleſiaſtici, hoc ſatis eſt ſupra deductum: & ideo Abbas loquens de iudice eccleſiaſtico, non excludit inquiſitorem hæreticæ prauitatis, ex quo materia eſt conueniens utrique, inquiſitori ſcilicet & ordinario. arg. in c. 1. de cenſi. Facit. c. nullus iudicum, & quæ ibi ſcribunt moderni, & Marian. Socci. de foro competenti.

74 ℭ Quarto non obſtat, quòd punitio huiuſmodi contrahentium uideatur ſpectare ad ſecularem iudicem, ut in. l. eum qui duas. C. de adulteriis: quia reſpondeo quòd forſan nõ eſſet inconueniens dicere hoc crimen eſſe miſti fori, ſi non eſſet annexa illi aliqua qualitas, quæ faceret illud eſſe fori eccleſiaſtici, puta, quia ille contractus ſaperet hæreſim, uel contrahens uideretur male ſentire de ſacramentis: quia talis qualitas faceret illud crimen eſſe mere eccleſiaſticum, & ſic ſpectaret ad iudices eccleſiaſticos, ut in. d. §. prohibemus. Secus ergo ſi illa qualitas non eſſet, ut patet in crimine ſortilegii & diuinationis, quod ſi non ſapit manifeſtam hæreſim, eſt crimen miſti fori. Nam licet eccleſia de hoc crimine cognoſcat, ut eſt tex. iuncta glo. in. c. contra idolorũ. 26. q. 5. & in. c. epiſcopi, ea. cau. & quæſt. c. 1. & c. ex tuarum, de ſortilegiis: nihilominus etiam leges ciuiles cõtra tales grauiores pœnas imponunt, ut toto tit. C. de maleficis, & mathe. ut cõcludit Marian. Sonci. in. cap. cum ſit generale, col. pen. de foro competen. & propterea tex. in. c. accuſatus. §. ſane, de hæreti. lib. 6. non dicit, quòd inquiſitores remittãt ſortilegos & diuinatores, quãdo eorum delicta non ſaperent hæreſim manifeſtam, epiſcopis ſeu diœceſanis, ſed ſuis iudicibus puniendos, ſatis innuens, quòd præter epiſcopos iudices ſeculares ſunt iudices horum ſortilegorum, & diuinatorum. Secularis enim iudex poteſt imponere ſuã pœnam ciuilem contra tales. Facit. c. tex. 23. q. 5. & proprie in propoſito dici poteſt. Voluntas & propoſitum diſtingunt maleficia. c. cum uoluntate, de ſententia excommunica. l. diuus. ff. ad legem Corne. de ſica. ut dicit Ioan. Andre. in tit. de ſortilegiis in addi. ad ſpeculum. Oldra. in conſi. 210. regularis habet traditio.

75 ℭ Nec impedit miſturam fori, quòd peccatum ſit contra ius naturale, ut patet in crimine contra naturam, de quo cognoſcit Papa, ut eſt tex. in. c. clerici, de exceſſi. prælatorum, per quem tex. dicit ibi Abbas, quòd qualitercunque homines peccent contra naturam, uel in actu uenereo, uel adorando idola, uel alio modo contra naturam, ſemper eccleſia poteſt iuriſdictionem exercere. In laicos itaque erit crimen miſti fori, ut ſentit Inno. in c. quod ſuper his, de uoto, ubi dicit, quòd etiam contra infideles hoc peccato peccãtes, eccleſia iuriſdictionem exercet: nam & Deus illos homines peſſimos puniuit, Gene.

ne.19. & eodem modo poteſt eius Vicarius, nam ex tali peccato læditur ipſe Deus ipſi⁹ naturæ author: & ideo eccleſia punit uſurarios, & nõ fures, ſeu latrones: quia uſurarii peccant contra naturam faciẽtes germinare pecuniam, quæ naturaliter nõ germinat, ut dicit Ioan. Monach. in.c.1.de uſuris, lib.6. Cognoſcit etiam de hoc crimine iudex ſecularis, & leges ciuiles grauius hoc crimen puniunt, ut in l. cum uir.C. de adult. & in .§. itẽ lex Iulia.inſti.de publi.iudi.& in auth.ut non luxu. homines contra naturam, colla.6.& non immerito: quia ut dicit Ariſto.in.7.ethicorũ, luxuria contra naturam non eſt humana, ſed beſtialis. Refert.S.Tho.in.4.diſt.41.q.1. arti.4.quæſtiunc.2.quòd crimen impedit ordinis executionẽ poſt peractam pænitentiam, ut dicit Anto. de Butri. in.c.niſi cum pridem, in prin. col.fi.de renũtia.& latius ſcribit Frã. de Aretio in.c. cum non ab homine, col.11. de iudiciis, propter quod uenit ira in filios diffidentiæ. c.clerici, de exceſsi.prælato.c.ut clericorum, de uita & honeſta. cleri. Et ſicut in ſpeculatiuis error circa ea quorũ cognitio eſt homini naturaliter indita, eſt grauiſsimus & turpiſsimus: ita in agendis agere contra ea quæ ſunt ſecundũ naturam determinata, eſt grauiſsimum & turpiſsimum, ut dicit.S. Tho. loquens de hoc crimine in.2.2. q.154.arti.12.& ſic patet dictum crimen eſſe miſti fori: quia iudex eccleſiaſticus poteſt cõtra tales etiam laicos procedere & caſtigare, ut patet in.d.c.clerici,& idem poteſt iudex ſecularis. Sicut enim Deus illos peſsimos Sodomitas puniuit, Gene.19. ſic ei⁹ Vicarius poteſt, ut dixi, & per conſequens etiam prælati qui ſunt aſſumpti in partẽ ſolicitudinis, & ideo erit locus præuentioni, ut dicit Abbas in c. in archiepiſcopatu, de raptoribus. Et licet ibi recepiſſent illi prælati delegationem a rege ſuper hoc crimine, hoc ideo erat quia de facto contra tales non exercebant iuriſdictionem. Poterant tamen hoc facere iure proprio, ut ibi per eũ. facit quod habetur in.c. poſtulaſti, de Iudæis. Sequitur Ioan.de Ana.in.d.c.in Archiepiſcopatu, col.fi. & ex prædictis ſatis iuſtificatur Breue Clemẽtis.VII moderni Pontificis, in quo committit inquiſitoribus hæreticæ prauitatis Regnorum Aragoniæ, Valentiæ, & Principatus Cataloniæ facultatem & iuriſdictionem procedendi contra infamatos de hoc crimine indicibili per uiam inquiſitionis, denuntiationis, uel accuſationis, ut in eo latius
76 continetur. ¶ Et per hæc dici poſſet delictum horum contrahentium binas uel plures nuptias uxorum ſimul uiuentium eſſe miſtifori, ſcilicet eccleſiaſtici & ſecularis, & conſequẽter eſſe locum præuentioni: & ideo dicta in quarto contrario locum ſibi uendicare. Et quia inſtante horum temporum malignitate morbus iſte multum inualeſcit, ſi uera foret opinio Ludo.Roma. quam ſupra retuli, quòd hi contrahentes pœna capitis poſſent puniri, multum conduceret Reipub. ut hi ſub prætextu ſacramenti matrimonii deceptores mulierũ, & forſan puellarum & uirginum, capite punirentur, cum multis craſſantibus exemplo opus ſit.l. aut facta.§. nonnumquam.ff.de pæ.ut alii eorum exemplo perterriti a ſimilibus arceãtur.c.clericos, de coha.cleri.uel mulie. & uindicta de crimine cederet in aliorum exemplum .l. moneor .C.

ſi ſeruus exp. ueni l.capitalium.§. famoſos.ff.de pæ.Specu. in tit. de accuſatio.§.2.uerſi. extraordinarium. Et ne huius facti peruerſitas trāſeat præſumptoribus in exemplum.c. tanta, de exceſsi.prælato. Pœna enim quæ ab eccleſiaſtico iudice his infertur, carceris puta, aut uerberum, uel exilii, ſeu dehoneſtationis ſcalæ,uel mitræ,cedit in deriſum. Nam nullus metu huius pęnæ abſtinet ſe ab huiuſmodi flagitio, ut docet experientia. Nā dum eſſem inquiſitor in regno Maioricarum, & ſucceſsiue in regno Valentiæ, fuerūt recepti plures,qui quatuor & quinq; uxores ſuperſtites habebant, & pœna quæ his inferebatur ob hoc delictum contemptibilis erat apud eos, & nulli cedebat in exemplum: & cum contra iſtos de iure canonico certa pœna nō eſt ſtatuta, deberet infligi pœna quæ magis timeretur ad reprimendam hominum audaciam:& ne talia committantur a multis perſonis ad hoc aptis,deberet pœna exacerbari, ut eſt tex. ad hoc, & ibi notat Bar.in.d.§.nonnūquam. Et ſi fuiſſem iudex eccleſiaſticus, nunquàm huiuſmodi malefactores repeterem in meum forum a iudice ſeculari, niſi mihi euidenter conſtaret illos male de ſacramentis eccleſiæ ſenſiſſe, aut clericali priuilegio inſignitos eſſe. Committunt enim hi ut plurimum adulteria, ſtupra, & raptum, contra quos leges ciuiles, ſeu ſtatuta terrarū grauiores pœnas imponunt, quàm a iudicibus eccleſiaſticis imponi canonice poſſent: ſecundum leges uero Caſtellæ,contrahentes binas nuptias uxorū ſimul uiuentium,& e contra,ſignantur in fronte cū ferro ignito cum ſigno quod fuit ordinatum a Ioanne primo rege Caſtellæ, ut ab omnibus cognoſcantur, contra legē quæ prohibet quem in facie bullari, q ad ſimilitudinē pulchritudinis cæli eſt figurata.l. ſi quis in metallum.C. de pœnis,quia frons nō eſt de facie, ut ibi dicit Angel. Areti. in tracta. maleſi.eſt uero in facie, & Bal. in rubri.de uindicta libert. Concludendo igitur dico, quòd ſi in hoc delicto nō ſubeſt notorie aliqua qualitas quę tribuat iuriſdictionem eccleſiæ,puta,ſuſpitio hæreſis,laici a ſeculari, clerici uero ab eccleſiaſtico iudice puniri poſſunt. Facit. c.2. de iure iu. lib.6. & c. cauſam,qui filii ſint legi. Abbas & alii in.d.c.cum ſit generale, col.ſi. de foro compete. & hæc dicta cenſeātur ſub præuia proteſtatione.

77 ¶ Quinto & vltimo nō obſtat,quòd iſte caſus non uideatur ſpectare aliquo modo ad inquiſitores, cum contrahens nō uideatur male de fide ſentire &c. Dico ad ſolutionem eſſe præmittendum, quando dicatur contractus palam fieri, & quando clam. Cōtractus palā fieri dicitur, qui fit præſentibus conſanguineis, uel amicis, uel præſenti iudice,ut dicit Bar. in.l. frater a fratre,col.15.uerſi.quæro.ff. de condictio. indebi. ſequitur Alex. in.l.tranſactionem,in ſi.C.de tranſactio. & de conſanguineis. Facit glo. & quod ibi Bal. in. l. Polla. C. de his qui.ut indig.quæ uoluit quòd factum a tutore præſentibus coniunctis pupilli, uidetur bona fide factum. Idem Bal.in.c.1.in princ.col.2.qui. feu. & de authoritate iudicis. Facit qđ notat Bal.in.c. ſicut, circa finem. uerſi. Item quæro de re iudi.dum inquit, ꝙ interueniente decreto iudicis, actus utiliter factus præſumitur. Idem Bal. in. d. c. 1. uerſi. quærit Iacobus cum aliis, ut ſcribit Alex. in conſi.79.circa pri-

ca primum,col.6.lib.1.cum ſimilib', ut tradit Decius in.c.quoniam contra,col.26.de probatio. ¶ Et palam dicitur factum aliquid in teſtamento, quando ex uerbis appoſitis in eo, uel in codicillis legentes poſſunt certificari, ut dicit Bar.in.l.non intelligitur.§.1.ff.ſi cer. pet. & quod fit coram pluribus, palam dicitur factum l.palam.ff. de ritu nup.l. hæredes palam,in prin ff.de teſt.l.ſed & ſi.§.pro ſcribere.ff.de inſti. actio.glo.in.c. biduum.§.palam.2.q.6.glo.in.l.1.C. de in integr.reſti.Sali.in.l.ea quidem.21. col. uerſi.6.quæro. C.de accuſa. Bal. in.l.de minore.§.tormenta.ff.de quæſtio.& quod fit palam, præſumitur iuſte fieri.l.cum ipſe. C. de contrahen. emptio. & alia circa palam uide Alberi. de Roſate in ſuo dictionario in uerbo palam: & demum palam multis modis dicitur. Scribitur per aliquos moderniores in.l. palam. ff. de uerbo.ſigni.& palam dicitur fieri,qđ fit coram pluribus, uel duobus: publicæ uero coram populo, ut traditur per Sali.in.d.l.ea quidem,charta.
78 pen.& in.d.§. tormenta. ¶ Clam uero dicitur quod taliter fit, quòd non poſsit uenire in notitiam eius, cuius interſit, ut notat Bar.in.l 2. C.de his quib.ex publi.ratio.l.3.§.fin.ff. quod ui, aut clam. Fieri dicitur clam,quod fit ſine authoritate principis, uel iudicis,quæ requiritur,ut dicit Bar. in. d.l.2.& l.1.C.de præ.curia.lib.10.glo. in uerbo clandeſtina, in.c.fi.de clande. deſpo. & clam dicitur fieri quando iniungitur teſtibus & notario ꝙ rem teneant ſecretam, ut no. Bar. in.l.in fraudem,in prin.C.de his,qui. ut indig. & quando quis facit actum per interpoſitam perſonam,clam facere dicitur.Bar. in.l. pupilla.§. fi.ff. de auto. tutorum, & clandeſtinum dicitur delictum, ſi de nocte committatur. Notat Bal.in.l. cum fratrem. C. de his, quibus ut indi. Ange.in.l.1.§. occiſorum.ff.ad ſilla.Feli.in.c.conſuluit,de off. deleg. plura tradit,& in.c. cum quidam, de iure iura. & demum clam dicitur multis aliis modis fieri, ut ſcribit Alex. & poſt eum moderni in.l.clā poſſidere.ff. de acqui. poſſe.

79 HIS PRAEMISSIS ſubintrat dubiū, An peius ſit peccare palā quàm clā: & quid inferatur ex parte peccantis, an dolus, uel error. Vt ad ſolutionē contrarii pergamus, Iacobus Butri. in.l. nemo C.de ſumma Trini. diſtinguit dicens. Aut tractamus de cauſa delicti,aut de effectu, hoc eſt dicere, aut de animo delinquentis, aut uero, de eo quod efficit delictum. Si de animo, & ſumus in his quæ ſunt de genere prohibitorum,tunc dicendum eſt, quòd ſi de eo cōſtat quòd doloſo animo fecerit,ideſt,ſciens quòd ipſe faciebat contra legem hoc prohibentem,& non obſtante hac ſcientia, ipſe perpetrauit illud maleficiū,& tunc ſiue commiſerit delictū clam, ſiue palam nō eſt differentia,ut patet in homicidio clam commiſſo, in furto, & in aliis delictis, quæ clam committi poſſunt. Nam tales puniuntur pœna naturali ipſius delicti, ſicut ſi palam cōmiſſum fuiſſet.c.1. de præſumptio. immo aliquando grauius: quia atrocius eſt uenenare hominē,quàm gladio occidere. l.1. C. de maleficis & mathema. & non eſt ideo maius delictum quia fit clam, ſed quia habet in ſe proditionem ut ibi & licet rapina magis puniatur quàm furtum, nō eſt ideo quia palam fit,ſed quia habet in ſe uiolentiam.l.1.ff.de ui.bono.rapto. & l. ſi quis in tantā.C.unde ui, & idē

ius

ius eſt quando dubitamus de animo, an fuerit doloſus, uel culpoſus, quando ſumus in delictis, tūc in dubio animus doloſus præſumitur, niſi abſentia doli probetur:& ideo non eſt differentia ſiue clam,ſiue palam delictū committatur.l.1.C.de ſica.& l.ſiquis fumo.ff.ad leg.Aqui. ¶ Si uero ſum' in his, quæ ſunt de genere permiſſorum,in ſpecie tamen ſunt prohibita, ut matrimonium; & tunc aut fiunt clam, & præſumitur dolus, aut palam, & tunc non præſumitur dolus, ſed error. l. non exiſtimo.ff.de admi. tutorum &.l. qui ſine.ff.de nego. geſtis.l.fin.ff.de ritu nup. & hinc ſequitur, ꝙ ſi frater profeſſus exiuit ordinem,& accepit uxorem palam, quòd præſumitur errare, & ideo inquiſitor poteſt contra eum procedere.Si uero clam, præſumitur in dolo eſſe,& ideo ad inquiſitores non ſpectat cognitio. ¶ Si uero tractamus de effectu delicti, tunc ratione mali exēpli quod ex delicto ſequitur, peius eſt peccare palam, quàm clam: & hanc theoricā Iaco.Butri.ſequūtur Cy. Alberi.de Roſate, Sali.& Pau.de Caſt.in d.l.nemo. Abbas in c.cum quidam, de iure iurādo,ubi qs punitur magis ratione mali exempli.& in c.de homine, de cele. Miſſa. ¶ Et licet doctores communiter tranſeant cum dicto Iacobo Butriga.tamen quo ad propoſitū noſtrū dicendum eſt,non referre quo ad delicti pœnam, uel ſuſpicionem hæreſis,loquendo de cauſa delicti,ideſt,de animo delinquentis, an iſte qui plures ducit uxores ſuperſtites, cōtraxit nuptias clam uel palam:& pro elucidatione hui' propoſitionis,facio tres concluſiones.

¶ Prima eſt,quòd palam contrahens binas uel plures nuptias uxorum ſimul uiuentium, uidetur eſſe in errore, & ſic male ſentire de ſacramento matrimonii.Secunda eſt, quòd idem eſt cenſendum de eo qui clam contraxit. Tertia eſt, quòd pœna magis eſt exaſperanda in palam contrahente quàm in clam,ratione maioris cōtemptus & ſcandali;& maior ſuſpicio hæreſis generabitur ex manifeſto cōtractu quā ex clāculario: & quo ad ſuſpicionē hæreſis reſultātē dicto cōtractu nō facio differētiā quo ad primas duas cōcluſiones īter dolū & errorē.

80 ¶ Et præmittendo quid ſit dolus, & quid ſit error, dico dolum eſſe falſam aſſeuerationem cum intentione fallēdi.l.1.§.dolum.ff. de dolo, & Cy. in l. præſcriptio.C.ſi contra ius, uel utili. publi.Socci.in conſi.159.in præſenti, col.4.lib.1. ¶ Vel ſecundum Labeonem, dol' malus eſt omnis calliditas, fallacia,machinatio ad circunueniēdum,fallendum, & decipiendum alterum adhibita,& approbat Vulpianus hanc definitionem in d. §. dolum, & dolus eſt malitia prorrūpens in damnū alterius,ut dicit Bal.in l. quæ fortuitis caſib',col.3.C.de pigno. actio. Et dolus committitur clam & palā; fraus uero palam. l. iuris gentium.§. dolo.ff.de pactis.& l.2.ff. de ī litem iura.ut tradit Alberi. de Roſate in ſuo dictionario, in uerbo dolus; & ſecundum.S.Thom.2.2.q.55. arti.4.Dolus eſt executio aſtutiæ; quia excogitatæ fuerunt uiæ non bonæ ad exequendū aliquem finem bonum,uel malum.

¶ Error autem eſt applicatio animi ad falſum, ut dicit Bald. in l. quidam, col. 5. C. de iure. delibe. & errare eſt aliquid pro alio putare, uel falſum pro uero putare, ſecundum Auguſti. & colligitur ex c. 1. lib. 1. de trinit.& cap.quāmuis.38. diſtin.cap.

in

in quibus. 22. q. 2. & qui errat dolo caret, ut probatur ĩ l. 2. ſi publicanus. ff. ui bono.rapto, ut notat Bal. in l. ẽt C. de furtis.

81 ¶His praemiſſis Quoad primam concluſionem dico, quòd palã contrahens nuptias cum pluribus ſimul uiuentibus, cenſetur eſſe in errore, hoc eſt quia præſumitur quòd putat ſibi licere, ut eſt tex. in l. fi. ff. de ritu nup. ubi dicitur, quòd ſi quis duxerit uxorem conſanguineam, uel collateralem affinem in gradu uetito palam, ut errans punitur: non autem ut contumax. i. ut doloſus, & quia palam fecit leuius punitur, quàm ſi clam: nã ſi clam, dolo uideretur feciſſe, & ideo grauius puniretur.

¶Et aduerte, quia. d. l. fundatur quãdo dubitatur, an cõtraxerit ſciẽs, uel ignorãs. Nã ſi ſciẽs cõtraxerit, nõ eſt differentia an clam contraxerit, uel palam: quia æqualiter punietur, ut ibi dicit glo. & bene. quam ibi tenet Sali. & ſic in his quæ ſunt de genere permiſſorum, ſi in ſpecie ſunt prohibita, plus punitur faciens delictum clã, quàm palam, quia in eo eſt præſumptio maioris doli: & ꝓ hoc facit tex. in l. nõ exiſtimo. ff. de adminiſtr. tuto. l. pupillus. §. ſane. ſiquidẽ. ff. de authori. tuto. l. uxor. C. de repu. l. non intelligitur. in prin. & §. ſi quis palam. ff. de iure fiſci, & hanc concluſionem tenet Iaco. Bu. in d. l. nemo, quem ſequũtur Cy. Alberi. de Roſa, & Sali. & Abbas in d. c. cum quidam, & in d. c. de homine. ¶Aduerte tamen, quòd Bal. ſubtiliter in d. l. nemo, dicit quòd conſequentia quam facit Iaco. ibi, ſibi non placet, facit palam concluſionem errare; & ideo dicit, quòd illud errare eſt ad excluſionem delicti, nõ autem ad incluſionem. Bal. non probat, qualiter illa conſequentia nõn teneat.

82 ¶Et ideo dicẽdum eſt, quòd illa cõſequentia Iacob. Butrigarii ſuſtineri põt ex duplici præſumptione. Prima, quia cum exiſtentes in ciuitatẽ præſumantur ſcire ea quæ palã fiunt in loco, ut dicit Abbas in c. cũ in tua, qui matri. accuſa. poſſ. l. ſi tutor petitus, ubi Bar. notat. C. de peri. tutor. cle. unica. §. fi. de conceſſi. præben. & quilibet de prouincia præſumitur ſcire illud quod publice factum eſt ĩ parte prouinciæ, ut ſcribit Abbas in c. 1. col. 3. de poſtu. prælato. & receptans bannitum nõ excuſatur propter ignorantiam, quando erat notorium in ciuitate quòd erat bannitus, ſecundum Bar. in l. omnes. C. de agri. & cẽſi. lib. 11. præſertim illi qui habent purgare prouinciam malis, in quibus nõ præſumitur ignorantia, ut dicit Bal. in l. 1. C. ad macedo. niſi probetur diligens inquiſitio, ut dicit idem Bal. in l. fin. C. de teſtibus: ideꝙ non præſumitur, quòd palam cõtrahens uellet delinquere, & ſe exponere periculo, ut deprehendatur in delicto, & ſit immemor propriæ ſalutis. l. ſancimus. C. ad l. Iuliam repet.

83 ¶Secunda eſt, quia in dubiis nõ præſumitur quis uelle delinquere. l. merito. ff. pro ſocio. Bar. in l. non ſolum. §. ſed ut probari. ff. de operi. no. nuntia. Abbas in c. conſtitutus, col. 1. de reſcrip. Bal. in l. 1. col. 2. uerſi. circa ordinem. ff. ſolu. matri. cum aliis, ut ſcribit Decius in c. in præſentia, col. 7. de probatio. ¶Vnde extante hac duplici iuris pręſumptione, potius præſumendus eſt error quàm dolus: quia errãtes mitius puniuntur, quàm doloſi, ut in d. l. fi. & ſic conſequẽtia Iaco. Butri. ſuſtineri poteſt.

¶Et in eo quod Bal. dicit, quòd illud

lud errare eſt ad excluſionem delicti non autem ad incluſionem. Dico ꝙ ſi dictum Bal. referatur, etiam ad caſum dictæ legis fi. uerſi. ſi uero. ff. de ri tu nup. eſt dubitabile, quia ibi mitius punitur errans quàm doloſus; ſed in caſu ſuſpiciōis hæreſis, de qua agitur ex eo ꝙ palam contrahit, illud errare includit omnino delictū, & nō excludit; quia in his q̄ fidei ſunt, nō multū diſtāt a uitio, uel decipere uel decipi poſſe c. ſi cupis. iūcta gl. 16. q. 1. & hæreſis non eſt ſine errore, ut dicit Bal.
84 in d. l. nemo. ¶ Et ideo reſolutorie dic, ꝙ error pōt capi dupliciter. Aut eſt error facti, aut error iuris. Si eſt error facti puta, quia cōtrahens ignorabat illā mulierē cū qua cōtrahit, eſſe ſibi affinem, uel cōſanguineam uel illam alium uirum habere, & contrahit cum illa palam, iſte eſt in errore facti, & talis error excludit delictum a ſic contrahēte a tanto, & proprie eſt ſine aliquo ſcrupulo: procedit. d. l. fi. in uerſi. ſi uero, quia errans non conſentit. l. ſi per errorem. ff. de iuriſdi. omnium iudi. & error facti dicitur eſſe iuſtus, ut probatur in §. ſi quis agens, in ſti. de actio. Et propterea dicim⁹ uulgo, quòd factum prudētiſsimos fallit, ut in l. 2. ff. de iur. & facti igno. & intelligo hoc de errore facti alieni, prout eſt conſideranda conſanguinitas, uel affinitas ab alio cauſata, licet facta coniunctorū præſumamus ſcire, quādo noſcimus illos. l. octaui. ff. unde cogna. & l. de tutela. C. de in integr. reſt. ut ſcribunt omnes in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & poſthu. ut dicit Cardi. in c. & ſi neceſſe, de dona. inter uirū & uxorem.
85 ¶ Secus uero eſſet, ſi allegaretur error facti proprii: quia forſan diceretur, quòd ipſe ignorabat, uel non recordabatur ſe alias nuptias contraxiſſe: quia talis error ī facto proprio nō eſſet tolerabilis. l. quamq̄. ff. ad Velle. l. plurimum. ff. de iur. & fa. igno. iuncta l. fin. ff. pro ſocio. & glo. 2. in l. ſi qs delegauerit. ff. de noua. Contractus enim matrimonii eſt notabile factū, & graue, & ignorantia non cadit. ca. cum illorum, de ſentent. excomu. notant Anto. de Bu. & alii in c. ab excōmunicato, de reſcrip. & talis error facti alieni ideo forſan aliqualiter punitur in d. l. fin. quia debuit contrahens inueſtigare conditionem illius, cum qua contrahebat. l. qui cum alio. ff. de regu. iuris. Bal. in l. in ciuile. C. de fur. Rapha. Cuma. in conſi. 26. cum ſtatutum, col. 1. cum aliis, ut tradit Decius in d. l. qui cum alio, & Cardi. in clem. 1. q. 5. de conſang. & affi. Et propter hoc cōtrahens etiam palam, ut errās punitur leuius, quàm contrahens clā.
86 ¶ Et hoc quia illud comparatiuū, leuius, præſupponit ſuum poſitiuum, & participat de utroque, ſed de uno magis quàm de alio. Facit. l. ubi autē non apparet, in prin. ff. de uerbo. obliga. Bar. in l. cū filius. §. pater. ff. de lega. 2. Bal. in l. 2. C. de proba. & ibi poteſt ēt poni pro ſuo poſitiuo, ut leuius, ideſt leuiter, grauius, ideſt grauiter; ut benignius, ideſt benigne. in l. benignus. ff. de legib. Alberi. de Roſate ſcribit in l. 1. C. de dolo, & ſic comparatiuū & ſuperlatiuum aliquando non retinent uim comparatiui, nec ſuperlatiui, ſed poſitiui, ut tradit Alberi. ī l cū pater. §. rogo. ff. de lega. 2. & moderni aliquid dicunt in l. iubere, cauere. ff. de iuriſdi. omnium iudi.
87 ¶ Et ſic patet quòd errans etiam in facto non excuſatur omnino a pœna in caſu dictæ legis fin. & dictum Baldi in d. l. nemo, non eſt uerum ſimpliciter,

ter, quòd omnino excludatur deli-
ctum: quia puniendus eſt dictus con-
trahens, licet leuiter. Minuitur enim
delictum, non autem omnino exclu-
ditur, & ſic excuſatur a tanto, non au
tem a toto, ut in ſimili dicit Bal. in.l.
ſeruos. C.ad.l.Iuliam, de ui publi. ꝙ
metus in atrocioribus non excuſat,
ſed mitigat. Vnde non excuſatur ille,
qui metu tyrãni occidit aliquem, ſed
pœna mitigatur, quia non debet mo-
ri. Defenſor enim propriæ ſalutis in
nullo peccaſſe uidetur, ut.l.3.C.ad.l.
Corne.de ſica. de cuius dicti ueritate
plura ſcripſi in meo conſi.22. incipiẽ
ti. quia maximi ponderis eſt. uerſi.
88 quo ad ſecundum dubium. ¶ Et an
delinquens in perſona cuius cõditio-
nem non inueſtigauit puniatur, & ſic
eſt attendendum factum, uel opinio
delinquentis ultra tradita in. d.l. qui
cum alio. Feli. plura ſcribit in.c.ſi ue-
ro, & c. a nobis, de ſent. excommuni.
& hæc quæ dixi in habente errorem
facti, militant etiam in habẽte erro-
rem iuris poſitiui, & ſic poteſt intelli-
gi.d.l.fin. uerſi. ſi uero, ut dicit Car-
di. in clem.1.q.1.cum ſequen. de con
ſangui. & affi. Secus uero eſt in errã-
te in iure diuino, ſeu naturali: quia
contraheret cum muliere quæ duci
prohibetur iure diuino, ſeu naturali:
quia talis ſiue contrahat palam, ſiue
clam, non eſt differentia quo ad pœ-
nam, ut eſt tex.in.d.l.fin. in princ. &
huiuſmodi ignorantia non excuſat,
69 ut dicit Cardi. in.d.clem.1.q.6. ¶ In
qua l.fi. in eius principio, ſi aduertas,
fit differentia inter gradus prohibi-
tos iure naturali, & inter prohibitos
iure poſitiuo, ut in primo præſuma-
tur ſciẽtia, l.octaui.ff.unde cogna. &
l.de tutela.C.de ĩ integrũ. reſtitutio.
cũ allegatis in glo. In aliis uero præſu
matur ignorantia, ſiue error, qui eo
ipſo præſumitur quòd palã fecit, &
ſtatim cũ fuit ſibi dictum dimiſſit, uel
erat minor; & in his præſumitur iu-
ris error qui allegari debet & articu
lari, ut in.l.ſi adulterium cum inceſtu.
§. fratres &.§.inceſtũ, ubi notat Bar.
ff.de adulte. & in.l.non fatetur, col.4.
uerſi. q̃ro qualiter.ff.de cõfeſſ. Bal.
in l.venditioni.C.ꝑ empto. & in l.2.
C.ſi quis ignor. rem. mino eſſe & in
primo nõ fit differẽtia, utrũ palã uel
clã fuerit factus cõtractus, ſicut in ſe
cundo. ¶ Ex quo infero ad ſecundæ
cõcluſionis deciſionẽ, quòd cũ con-
tractus plurium uxorum ſit iure diui
no & naturali prohibitus, ut ſupra di
xi, ſequitur quòd non eſt conſtituen
da differentia ſiue clam, ſiue palam
quis binas uel plures nuptias cõtra-
hat ad incurrendam hæreſis ſuſpitio-
nem: quia hæreſes non ſolum palam
committuntur, ut probatur in c. hæ-
reticus, ibi. Principatus c dixit Apo-
ſtolus, ibi. Pertinaci animoſitate de-
fendũt.c qui in eccleſia, & c.qui alio
rum.24.q.3.c.fi.in uerbo maniſeſte,
de hæreti. ſed etiam occulte: inde dã
tur aliqui, qui ſunt hæretici occulti.
glo in clem.1 de hæreti. & in his quæ
occulte fiunt, minores probationes
requiruntur, ut dicit Petrus de An-
cha. in c.in fidei fauorem, in fi. de hæ-
reti.lib.6. Abbas in c.præterea, colũ.
2.uerſi. adde prædictis, de teſtib. Ale
xan. in conſi.53. uiſo themate, lib.2.
maxime iſtis temporibus hæreſes oc
culte committuntur in his partibus
Hiſpaniæ, cum uideant hæretici emẽ
dationem eorũ in foribus eſſe, & me
rito: quia ſcintilla ignis dum parua
eſt extingui debet, ne creſcẽs totum
orbem incendat c.reſecandæ.24.q.3.
ideo cognitio huius criminis ad in-

quiſitores ſpectat, ſiue cōtractus iſte factus fuerit clandeſtine, ſiue manifeſte; quia in utroque caſu contrahens ſuſpicionē hæreſis incurrit, ut uideatur male ſentire de ſacramētis eccleſiæ, iuxta.d.c.ad abolēdam, in princ. de hæreti. ut ſupra in diſcurſu huius quæſtionis latisſime fuit dictum. Et hāc deciſionē intellige iuxta ea quæ ſupra dixi in reſponſione ad contraria,& error de quo in d.l.fin. uerſi. ſi uero. erat excuſabilis;& ſi non in toto, tamen in tanto. Sed error illorum qui contrahunt plures nuptias, non eſt excuſabilis: quia eſt eorū quæ ab omnibus ſciuntur, prout eſt in princ. d.l.fi. Et licet error excuſabilis excuſet a dolo, ut dicit Bal. in d.l.etiam. C.de fur.ut in d.l.fin.uerſi.ſi uero. facit.l.& ibi glo.ff.de condi.ob cau.tamen error inexcuſabilis, ut eſt in his quæ ſunt prohibita de iure naturali, nō excuſat a dolo uero, Dy.in c.ignorantia,de regu.iuris. Anto.de But.in c.2. de conſti Alex.de Imo.ſcribit in l.ſi quis id quod .ff. de iuriſdi. omniū iudi. ℭ Vnde clam contrahens plures nuptias& ſi dolo faciat, decipiēdo illam cū, qua contrahit, ab errore nō excuſatur.gloſ.nota.in.l.1 C.de interdict.matrim.quā ſequūtur ibi Bal. & alii, & moderni in d.l.ſiquis id qđ, & Bal. in.l. quicunque, col.pe.C de ſer. fugi.cum aliis, ut ſcribit Feli. in c.cum quidam, de iureiur.col.5.

91 ℭ Quo ad tertiam uero concluſionē dico, grauius eſſe puniendos qui contrahunt palam, eo quia magis offendunt rempublicam tribuentes aliis ſcandalum contemnentesq; iudicialem authoritatem, & correctionem paruipendentes, exhibentesq; aliis exemplum, ut dicit glo.in.d l.nemo, in uerbo publicæ, ut ibi ponderat Iaco.But. C. de ſumma trini. Sequūtur Alberi. de Roſate, & Pau. de Caſtro ibi Feli. in d.cap.cum quidam. ℭ Et generaliter de hoc brocardo, an grauius puniatur qui delinquit palam, quàm clam, ſcribunt Dy. & Barto. in l.1.§.generaliter. ff. ui bonorū rapto. cum aliis, & Iaſo. in .§. ex maleficiis. col. 4. inſti. de actionibus, ad quos me refero.

SVMMARIVM
ſuper uigeſimaquarta quæſtione.

1 *An mulieres ſtriges vocatæ, vadant per varia loca corporaliter, an vero ſpiritualiter.*

2 *Striges vnde dicantur.*

3 *Profeſſio quam faciunt bruxiæ dæmoni eſt duplex.*

4 *Mulieres faciliores ſunt ad maleficia perpetranda quàm homines.*

5 *Hæreticum an ſit credere, quòd mulieres portentur de nocte per varia terrarum loca.*

6 *Quòd mulieres ſtriges moueantur a dæmone de loco ad locum, cōſiſtit in facto.*

7 *Opinio quæ fauet animæ in dubio tenenda eſt.*

8 *Harum mulierum translatio de loco ad locum videtur longe a veriſimili, ſi modus transferendi aduertatur.*

9 *Argumentum a ſimili quando habeat locum.*

10 *Feminæ quare potius inuoluuntur hoc crimine maleficiorum quàm homines.*

11 *Feminis facilius iura ſubueniunt propter eorum fragilitatem.*

12 *Iura loquentia in aliquibus expreſſis habēt etiam locum in non expreſſis, in quibus militat eadem ratio.*

13 *Hæreticum non eſt credere, quòd mulieres portentur de nocte a dæmone per varia ter-*

terrarum ſpacia.

14 *Mulieres vetulæ dicenti ſe faſcinaſſe aliquos pueros eſt credendum.*

15 *Mulieri bruxiæ dicenti ſe occidiſſe infantes de nocte credendum eſt.*

16 *Dæmones, Deo permittente, poſſunt mouere grandines & tempeſtates in aere.*

17 *Mulier malefica in multis poteſt lædere homines, etiam ſanctos.*

18 *Maleficati poſſunt homines vt nõ poſſint facere aliquos actus carnales, quos alias poſſent facere.*

19 *Maleficiorum pacta cum dæmonibus appoſitis ſignis.*

20 *Occaſionem damni dans punitur.*

21 *Malefica punitur, licet dæmon operetur.*

22 *Incubi & ſuccubi quomodo inducunt homines ad peccandum.*

23 *Incubi & ſuccubi quare exercẽt illos actus circa homines & mulieres.*

24 *Maleficas portari a dæmone corporaliter, vel illudi mentaliter vtrumque poſſibile eſt, & eſt concluſio quæſtionis.*

25 *Verba cui nõ conueniunt, nec ei diſpoſitio.*

26 *Ars magica continet opera fallacia.*

27 *Confeſſioni accuſati, ſi teſtibus comprobatur, ſtandum eſt.*

28 *Præſumptio iuris & de iure tollitur per cõfeſſionem partis, dicẽtis factum aliter ſe habere.*

29 *Confeſſio eſt probatio probata, ſicut inſtrumentum.*

30 *Præſumptio non facti tollitur cum apparet de ueritate facti in contrarium.*

31 *Opinio quæ fauet animæ, quomodo in dubio tenenda uidetur.*

32 *Opinio fauens animæ, & ſi dura ſit, illa eſt tenenda in pœnis imponendis: ſecus eſt in decidendis, quia a ueritate non eſt diſcedendum.*

33 *Veriſimilitudinis præſumptio tollitur, ſi in contrarium veritas apparet.*

34 *Verbum ſimilitudinẽ ſignificans, non ſemper ſimilitudinem inducit, quando ſequitur abſurditas intellectus.*

35 *Mulieres faciles ſunt ad recipiendum illuſiones diabolicas.*

36 *Qualitates non entium nullæ ſunt.*

VIGESIMAQVARTA QVAE.

1 VIGESIMOQVARTO Quæro, An ſit hæreticũ dicere, homines uel mulieres, ſtrigios ſtrigiasue, lamios ſeu lamias, bruxios aut bruxias nũcupatos, rapi a dæmone corporaliter, & trahi ꝑ uaria terrarum ſpacia ad locum ludi, & introduci in domos alienas, ut ibi aliquod malum operentur: an uero hæc ſpiritualiter, ſeu mentaliter in eis contingant. Et quia ſcio apud excellentes iuriſperitos de hac quæſtione aliquãdo dubitatum, ideo eam late pertractabo. Præmitto tamen quare ſic nominentur, & quæ ſit eorum earumue profeſsio, prout experientia didici, quia de eis in iure nullam reperio fa-

2 ctam eſſe mentionem. ¶ Dicuntur ergo ſtriges ſiue ſtrigon, denominationem capiẽtes ab animali quod dicitur ſtrix, ſtrigis. Eſt enim nocturna auis de ſono vocis dicta; nam quando clamat ſtridet, ſic hæ mulieres ambulantes de nocte uerſantur, & clamant in maleficiis ſuis. ¶ Dicuntur etiam lamiæ ab animali ſic dicto. Lamia eſt beſtia monſtruoſa habens pedes equinos, & cætera membra ut fœmina, ut dicit glo. Eſai. 34. & Grego. ſuper Iob. 34. inquit, lamiam habere humanam ſpeciem, corpus uero beſtiale, & dicitur lamia quaſi lania a laniando pueros, quia fabulãtur vetulæ lamias clauſis ianuis domos intrare, infantes corrumpere, & laniare,

poſtea uiuos reſtituere, & ſuper illud Tren.4. Sed & lamiæ nudauerunt mā mas, lactauerunt catulos ſuos, dicit glo. Lamia crudelius contra ſuos fœtus quàm cæterę beſtiæ debacchatur, & ideo lamia quaſi lania dicitur: quia catulos ſuos laniare fertur. De hoc genere animalium plura ſcribit Aluarus pelagius in tracta. de planctu eccleſiæ lib.2. arti.7.col.10. ℂ Vnde quia hæ mulieres, de quib' ĩ hac quæſtione eſt agendum, ambulant de nocte, & dicūtur intrare domos, & pueros occidere, ideo lamiæ dicuntur.

ℂ Et vulgo nūcupantur bruxæ in regione Vaſconia ad ſeptentrionalem partem montium pyreneorū, ubi plurimum uigent.

3 ℂ Earum profeſsio, ſecundum malleū maleficarum in.2. parte c.2. eſt duplex, quædam ſolennis, quædā priuata, quæ ſeorſum dæmoni, quacunq; hora fieri poteſt. Solemnis fit hoc modo. Maleficæ in certam concionem ſtatuto die ueniunt, & dæmonē in aſſumpta hominis effigie uident, qui dum ſuper ſeruanda ſibi fidelitate eas cū temporaliū proſperitate & longitudine vitæ hortatur, aliæ mulieres maleficæ quæ adſunt, illam nouitiam ſibi cōmendāt. Et ſi dæmon viderit illam nouitiam eſſe contētam abnegare fidem chriſtianam, & cultum diuinum, & beatiſſimam Virginem Mariam, & ſacramēta eccleſiæ, tunc ipſe dæmon manum extendit, & uice uerſa illa nouicia ſtipulata manu ſeruare illa promittit, & inde homagium petit, quod continet, ut in anima & corpore ſibi æternaliter adhæreat, & pro poſſe alios quoſcunque utriuſque ſexus ſibi aſſociare uelit, hortatur. Adiungit etiam vt certa unguenta ex oſsibus & membris puerorum, præcipue nō renatorum fonte baptiſmatis, ſibi cōficiat, per quæ cunctas ſuas uoluntates explere cum ſua aſsiſtentia poterit: & hic mod' profitēdi communis eſt utriuſque ſexui.

4 ℂ Sed ideo poſui in mulieribus modū profeſsionis, quia ipſæ ſunt faciliores ad hæc maleficia perpetrāda quàm homines, tum propter fragilitatem ſexus, tū etiam ob carnalem concupiſcentiam, inſatiabilem, quæ in eis fortius regnat quā in viris, ut patet Prouer. penul. ideo dicitur hæreſis maleficarū non maleficorum, ut a frequentiori fiat denominatio.l.nam ad ea.ff.de legi.l.neq; natales, ubi Bal. & alii.C. de probatio.c.coram.vbi Abbas in.2.no.de offic.delega. Vetulæ præſertim hoc crimine inuoluuntur, & deformes: nam cum non reperiant amatores, ſed ab eis contemnuntur, tanto illius carnalis concupiſcentiæ ardore feruent, quòd faciunt ſe ſtrigas, & hinc plura nefanda committere audent, quæ potius ſunt prætermittenda ſilentio, quàm diſcenda.

5 His igitur præmiſsis, uidetur prima facie dicendum, quòd hæreticum ſit aſſerere, has mulieres corporaliter duci a dæmone per diuerſa terrarum loca. Primo per tex.in.c.epiſcopi.26 q.5. cuius uerba formalia hanc materiam tangentia ſunt hæc. Illud nō eſt omittendum, quòd quædam ſceleratæ mulieres retro poſt Satanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus, & phātaſmatibus ſeductæ, credūt ſe, & profitentur cum Diana nocturnis horis dea paganorum, uel cum Herodiade, uel cum innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdā beſtias & multarum terrarum ſpacia intempeſte noctis ſilentio pertranſire, eiuſque iuſsionibus obedire, uelut dominæ,

næ,& certis noctibus ad eius ſeruitiū
euocari. Sed utinam eæ ſolæ in perfi
dia ſua periſſent, & non multos ſecū
ad infidelitatis interitum pertraxiſ-
ſent. Nā & innumera multitudo hac
falſa opinione decepta, hæc uera eſ-
ſe credunt, & credēdo a recta fide de
uiant, & errore paganorum inuoluū
tur,cum aliquid diuinitatis aut numi
nis extra unum Deum arbitrantur.
Quapropter ſacerdotes per eccle-
ſias ſibi commiſſas populo Dei omni
inſtantia prædicare debent, ut noue-
rint hæc omnia falſa eſſe, & non a di-
uino,ſed a maligno ſpiritu talia,phā-
taſmata mentibus fidelium irrogari
arbitrentur: ſiquidē ipſe ſatanas, qui
transfigurat ſe in angelum lucis,cum
mentē cuiuſquàm mulieris ceperit,
& hanc per infidelitatem ſibi ſubiu-
gauerit,illico trāsformat ſe in diuer-
ſarum ſpecies perſonarum atque ſi-
militudines, & mentem quam capti-
uam tenet in ſomniis deludens, mo-
do læta, modo triſtia modo cogni-
tas, modo incognitas perſonas oſten
dens, per quæcunque deuia deducit,
& cum ſolus ſpiritus hoc patitur, in-
fidelis hoc non in animo, ſed in cor-
pore euenire arbitratur. Quis enim
in ſomniis & nocturnis uiſionib. non
extra ipſum educitur, & multa uidet
dormiendo, quæ nūquàm uigilādo ui
derat? Quis uero tā ſtult⁹ & hebes ſit,
qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu ſi-
unt, etiā in corpore accidere arbitre
tur? cum Ezechiel propheta uiſiones
Domini in ſpiritu, non in corpore ui
dit,& audiuit,ſicut ipſe ſtatim inquit.
Fui in ſpiritu:& Paulus non audet di-
cere ſe raptum in corpore? Omnibus
itaque publice annunciandum eſt, ꝙ
qui talia credit,& his ſimilia, fidē per
dit: & qui rectam fidem non habet,
hic non eſt eius, ſed illius in quē cre-
dit,ideſt diaboli. Nam de Domino no
ſtro ſcriptum eſt. Omnia per ipſum
facta ſunt. Quiſquis ergo credit poſ-
ſe fieri aliquam creaturam aut in me
lius,aut ī deterius immutari, aut trāſ
formari in aliam ſpeciem, uel in aliā
ſimilitudinē,niſi ab ipſo creatore qui
omnia fecit, & per quem omnia fa-
cta ſunt, proculdubio īfidelis eſt, &
pagano deterior. Hæc ibi.

¶ Et pondera uerba dicti c. per quæ
uidentur hæc falſa, & hæreticum eſſe
his fidē dare. Primo ibi, dum dicitur,
Mulieres ſeduci illuſionib⁹ dæmonū;
& ſic nō eſt uerum, quòd per noctē di
cēdæ ſint ambulare. Secundo, ibi. Nā
& innumera multitudo hac falſa opi-
nione decepta hæc uera eſſe credūt.
Tertio, ibi. Et credendo a recta fide
deuiant. Quarto ibi. Vt nouerint hæc
omnia falſa eſſe. Quinto ibi. Cum ſo
lus ſpiritus hoc patitur, infidelis hoc
non in animo, ſed in corpore euenire
arbitratur:& ibi. Qui hæc omnia quæ
in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore
accidere arbitrantur. Sexto, ibi. Qui
talia credit, & his ſimilia, fidem per-
dit &c. Septimo, ibi. Proculdubio inſi
delis eſt, & pagano deterior.

¶ Secundo, principaliter pro hoc fa-
cit quoddam uulgare exēplum, quod
refertur de uetula, quam cum conuer
tere non poſſet quidam religioſus, ip
ſa dixit ſe tranſituram ad dominā He
rodiadem, uel Venerem, & tunc ipſa
uetula poſuit ſe in cubella, & cū ſom-
niaret ſe uerſus Heroditadē uehi, &
man⁹ læta proiiceret, uas illud in quo
iacebat ex motu ſui corporis uerſum
eſt, & uetula cum confuſione in terrā
cecidit. Nec moueri quis debet, ꝙ
pedes harum uetularum pro tūc adu-
ſti non ſentiant ignem, quia dæmon

phan

phantaſmata in imaginatione iſtarũ
mulierum tanto intendere poteſt, ut
anima extra nihil ſentiat, ut patet in
habẽtibus morbum caducũ, qui etiã
aduſtionem non ſentiunt in infirmita
te ſua: quia anima in interiorib⁹ paſ
ſionib⁹ uel doloribus preſſa, nõ ſentit
ignẽ, & naturaliter quidã, (ſpecialiter
mulieres quædã) faciliter ex imagina
tiõe poſſunt rapi ad intra, adeo ut nõ
ſentiant exteriora, ut ponit exemplũ.
Aug. li. de ciu. Dei de quodã presbyte
ro nomine Reſtituto, in parochia Ca
lamen. eccleſiæ, quando ei placebat
(rogabatur autem ut hoc faceret ab
eis, qui rem mirabilẽ coram ſcire cu-
piebant ad imitandas quaſi lamentã-
tis cuiuslibet hominis uoces) ita ſe au
ferebat a ſenſibus, & iacebat ſimilli-
mus mortuo, ut non ſolum uellicãtes
atque pungẽtes minime ſentiret, ſed
aliquando & ſi igne ureretur, admoto
ſine ullo doloris ſenſu, niſi poſtmodũ
ex uulnere, nõ autem obnitendo, ſed
non ſentiendo non mouebatur cor-
pus, eo probatur quòd tãquàm in de-
functo null⁹ inueniebatur anhelitus,
hominum tamen uoces ſi clarius lo-
querentur, tanquàm de longinquo ſe
audiſſe poſtea referebat: & ego co-
gnoui quandã mulierem cui hæc con
tingebat, quod ſiue miraculo, ſiue ad-
iutorio dæmonis hæc accidere poſſe
aſſerebam ex dicto Auguſti. proxime
adducto.

¶ Tertio, principaliter pro hac par-
te adducitur text. in c. quicunque ſa-
cerdotum, in fi. 26. quæſt. 5. ubi dici-
tur in Anquirenſi. capitulo cõtineri,
quòd ea quæ fiunt per incantato-
res non in corpore, ſed in ſpiritu fieri
dicuntur; & probatur authoritate Au
guſtini in c. nec mirum, ea cauſ. & q.
ubi in uerſ. his ergo portẽtis, inquit.
His ergo portentis per diaboli falla-
ciã illuditur curioſitas hominũ, quã-
do appetunt ſcire quod nulla ratione
conuenit eis inueſtigare, & ſubiungi-
tur in verſicu. ſemper ergo diabolus
ſub uelamine latens prodit ſe, dum
ea confingit quæ inhærent perſonis,
per quas fallere nititur: & ibidem ẽt
dicitur, quòd hæc omnia magicis præ
ſtigiis potius fingebantur, quàm rei
ueritate complerentur: unde in d. c.
concluditur, quòd ea quæ fiunt arte
dæmonis ſiue fiant arte magica, ſiue
nigromantica, ſiue hydromantica, uel
alia ſimili arte, dicuntur falſa, & phan
taſtica, ac imaginaria.

6 ¶ Quarto, prĩcipaliter uidetur: quia
cum hæc conſiſtant in facto, hoceſt, ꝙ
mouentur a dæmone de loco ad lo-
cum, & ducantur per multa terrarum
ſpacia, non præſumuntur niſi proben
tur. Nam facta non præſumuntur. c.
licet Romanus, de conſti. lib. 6. & uul
go allegatur. l. in bello. §. factæ. ff. de
cepti. quæ lex hoc nullaten⁹ probat,
ſed melius probatur in l. quæcunque.
§. ſi a pupillo. ff. de publicia. & ad hoc
allegat Bal. in conſi. 197. ſtatutum ci-
uitatis, lib. 1. Inn. c. ſuper literis, de re
ſcriptis, & eſt tex. in l. conſilio. §. fi. ff.
de cura. furi. quem Areti. ad hoc alle-
gat in conſi. 88. in præſenti conſulta-
tione. poſt mediũ. Facit. l. 1. C. de pro-
batio. & l. aſſeueratio. C. de nõ nume.
pecu. quas ad hoc adducit Soci. in
cõſi. 27. pro deciſione, col. 3. lib. 1. ubi
etiam allegat. d. §. factæ, qui hoc mihi
nunquàm probauit, lib. 3.

7 Quinto, hæc res uidetur magis pia &
fauorabilis animabus chriſtianis. Nã
remouet animas ab his prauis deſide
riis, q̃a multi credẽtes hæc falſa, ima-
ginaria, & phantaſtica, abſtinebunt
ſe a conſortio harum mulierum huiuſ
modi

modi ſectæ ſequacium: & ex aduerſo arbitrantes hæc uera, faciliter prolaberentur in hæc praua deſideria. Deſiderabunt enim fieri conſortes harũ uetularum. & in dubio tenenda eſt illa opinio per quam euitatur peccatũ, & ſic illa quæ fauet animæ. c. ad audiẽtiam, de homicidio. ca. iuuenis, de ſpõſa. clemen. exiui, de uerbo. ſigni. l. ſemper. ff. de regu. iuri. facit c. ultimũ. 19. diſti. & alibi dicitur, quòd fauore animarum fit extenſio iuris, etiam pœnalis, ut notat glo. in c. ſciant cuncti, & c. fin. de electio. li. 6. ſcribit Abbas in conſi. 114. in quæſtione mouenda inter Antonium, in fi. lib. 2. moderni in auth. quas actiones, col. 6. C. de ſacro. eccleſi. Ioan. de Ana. in c. in ciuitate, colum. 3. de uſuris. Summa enim ratio eſt quę pro religione facit. l. ſunt perſonæ. ff. de religio. & ſumpti. fune.

8 ¶Sexto, principaliter uidetur harum mulierum translatio de loco ad locũ eſſe longe a ueriſimili, ſi modus transferendi aduertatur. Nam prout dictũ eſt, parant ſibi unguentum ex membris puerorum, præſertim interẽptorum ab eis ante baptiſmum, & conficiunt ad dæmonis inſtructionem ſedile, aut lignum, & ſe & illud inungunt, quo facto ſtatim, ut inquiunt, in aera feruntur, & hoc fit ſiue de die, ſiue de nocte uiſibiliter, ſed etiam ſi id nolũt inuiſibiliter, ſecundum quod dæmon facere poteſt, ac ſubito pertanſeunt per multa terrarum ſpacia, & talia faciũt in ludo, ſeu choreis a dæmone paratis in eundo & redeundo, ut a ueriſimili remota: unde quod remotũ eſt a ueriſimili, imaginẽ habet falſitatis. l. milites. §. oportet. C. de quæſtio. l. ſi ita quis, in fin. ff. de euictio. cap. quia ueriſimile, de præſumptio. l. nõ eſt ueriſimile. ff. quod metus cauſa: hinc dicebat Bal. in l. 1. col. 3. C. de ſeruis fugi. fuiſſe caſſatã quãdam inquiſitionem, in qua continebatur, quòd familiaris mãdauit domino, & idem ſi diceretur quòd filius mandauit patri, ſequitur Fel. in d. c. quia ueriſimile; & ſi dicta teſtium repugnãt ueriſimili, non probant, ut dicit Abbas in dicto cap. quia ueriſimile, & teſtis dictum non ueriſimile, eſt ſuſpectum de falſo, ut late ſcribit Hippo. de Marſi. in l. 1. in principio, col. 15. ff. de queſt. & in conſil. 31. incipi. bonorum omnium, lib. 1. Hinc eſt, quòd ſi iudex uidet inſtrumentum non continere ueriſimile, licet contineat poſsibile, nõ debet ei fidem dare. Soci. in conſi. 28. uiſis teſtamẽt. col. 4. lib. 3. Feli. plura ſcribit in c. auditis, col. 10. de præſcriptio. et ea ſequenda ſunt, quæ uero ſunt proximiora, ſicut ſunt ea quæ ſine ueritate non conſueuerunt eſſe, ut dormire in lecto cum iuuẽcula ſine pollutione, unde obſtetricibus dicẽtibus cognitam, magis credendũ eſt, quàm dicentibus uirginem: quia experimentum uerorum ſermonũ eſt ut concordet cum rebus ſenſatis, ſecundũ Auerroim. ut dicit Bal. in l. teſtiũ, col. fin. C. de teſtibus. & l. 1. C. de ſeruis fugi.

¶Septimo, principaliter pro his facit tex. iam allegatus in d. c. epiſcopi. ibi in uerſi. omnibus itaque annũtiandum eſt, quòd qui talia credit, & his ſimilia, fidem perdit &c. quia: licet omnia quæ dicũtur in illo textu, quæ illæ mulieres faciebant, non conueniant profeſsioni & geſtis harum mulierum, de quibus agitur, ſimilia tamẽ hæc illis ſunt: & ſignanter, quia illæ dicebant ſe portari de nocte per multa terrarum ſpacia. Hoc idem eæ mulieres fatentur, illæ credebant contingere eis

re eis corporaliter, & non ſpiritualiter: ſic etiam iſtæ hoc credunt. Vnde ſicut illi qui illa ſic euenire credunt, ſunt hæretici, ſic pari ratione dicendum eſt in propoſito, & ſufficit nobis ſimile eſſe in propoſito: licet non
9 in omnibus. Nam ad hoc ut argumẽtũ ualeat à ſimili, ſufficit quòd detur ſimilitudo eo reſpectu quo inducitur argumentum, licet in aliis ſit diſſimile, ut dicit Ioan. Andre. in cap. non poteſt. §. 1. & ibi Domi. col. pen. de præben. lib. 6. Iaſon ſcribit in l. inter ſtipulantem §. ſacram, colu. 4. ff. de uerbo. obliga. l. ſi creditori. ff. de ope. no. nũtia. l. clam poſsidere, in pri. colu. 1. & l. naturaliter. §. nihil cõmune, col. 1. ff. de acqui. poſſe. c. conſtitutus. ubi Abba. notat, de appella. Idem Abbas in cap. quemadmodum, de iureiura. Decius, & alii moderni in cap. trãslato, de conſti. A ſimilibus ergo ad ſimilia tenet argumentum, l. non poſſunt. ff. de legib. ubi Claudius notat, Alberi. in l. ideo.. ff. eo. Decius in c. cum uenerabilis, colu. 4. ſuper gl. 1. de exceptio. Corneus in conſi. 54. uidetur, lib. 2. Iaſo. in l. pe. colu. 1. C. de collatio. & ualet argumentum a ſimili, etiam in exceptis a regula. Decius in conſil. 151. colum. 4. & etiam in exorbitantibus quando agitur de fauore, Iaſon. in l. ſi ex toto. ff. de lega. 1. & maxime tunc hoc efficax argumentum procedit, quando in lege eſt ſcriptum, quòd ſua diſpoſitio habeat locum in ſimilibus, ut in dict. c. epiſcopi, dicitur. Qui credit contenta in dicto capitulo, & his ſimilia, fidem perdit: unde ſicut credens eſſe uera quæ illæ mulieres faciebant, quod in eorum corporibus cõtingebant, cum fieret res uera phantaſtice, & in ſpiritu fidem perdit, ſic pariter uidetur dicendum de his mulieribus, de quibus agit, ut fidem perdat, qui credit ea quæ eis contingunt geri in corpore, cum ſit credendum geri in ſpiritu, & imaginarie, & phantaſtice. Ex quo ergo in iſtis duobus caſibus eſt eadem ratio, per eandem rationem deciditur uterque caſus, non per extenſionẽ, immo ſicut genꝰ cõprehendit ſpecies, ſic generalis rõ diuerſas ſpecies caſuũ emergẽtiũ cõplectitur: & eſto ꝙ eſſent rõnes ſpecie differentes, ſimiles tamen, tunc eſſet proprie extenſio, quæ eſt quædã progreſsio de termino ad terminum per adæquationem, ſeu paritatem. Hæc fuerunt uerba Petri, & Cy. in l. iura non per ſingulas. ff. de legi. ſequitur Paul. de Caſtro in conſi. 83. incipien. præſens caſus modicam dubitationẽ habere uidetur, lib. 2. Alexan. ſcribit in conſi. 75. videtur in præſenti con-
10 ſultatione, lib. 1. ¶ Octauo & vltimo principaliter facit, quia vt plurimũ qui hoc crimine inuoluuntur, ſunt fęminæ, & eſt ratio, quia iuxta Alexan. de Ales in. 2. ſentẽt. (prout refert Cardin. de Turre crema. in d. c. epiſcopi, ad quintam quæſtionem) doctrinæ diuinæ talis fuit ordo, ut a Deo in Chriſtum hominẽ deſcenderet, & a Chriſto in virum, & a viro in mulierem: caput enim mulieris, eſt Vir, caput vero viri, Chriſtus, caput vero Chriſti Deꝰ, 1. ad Corint. 11. econtra fuit de doctrina diabolica: quia ipſe diabolꝰ primo transfudit eam in mulierem, quæ minorem diſcretionem habebat, & per mulierem in virum, vt Gene. 3. Sicut ergo primo tranſtulit doctrinam peccati, ita fallacem doctrinam ſortilegii transfundit frequentius in mulieribus, quàm in viris. ¶ Vnde contra huiuſmodi genera errorum eſt, quòd nunquàm audiuimus ſapiẽtem

virum,

virum, vel feminam, qui ſe vidiſſe ſupradictas dicat ſtultitias. Plerumque enim ſunt quædã uetulæ ſtultæ & homines infirmi vt melanchonici, phrenetici, maniaci, timidi, pueri, & huiuſmodi ruſtici, & craſsi ingenii, & pauperes, qui ſub ſpe diuitiarum de facili, & a dæmonibus hominibusque decipiuntur. Idem dicit Alexan. de Ales in 2. parte ſuæ ſummæ. q. 185. membro ſexto. Et de his poteſt intelligi. Pſalm. 75. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis, Mulieres ergo faciles ſunt ad huiuſmodi crimina: quia in eis ut plurimũ regnat infidelitas, ambitio, & luxuria: & illæ mulieres præ cæteris his maleficiis intẽdũt, quæ illis uitiis maxime deditæ ſunt, prout late traditur in malleo maleficarum parte. 1. q. 6.
11 cum ſequẽti. ¶ Alias vero cauſas ponit Ioan. maior. in 4. ſentent. diſt. 33. q. 2. & Ioan. Nider. in ſuo præ. c. 11. q. 21. & ideo facillime decipi poſſunt credentes hæc contingere in corpore, & nõ in ſola mẽte. Mulieres enim propter fragilitatem ſexus faciliter decipiuntur, & ideo iura illis magis ſubueniunt, quàm viris. l. cum multæ C. de dona. ante. nuptias, & ex illa cauſa a multis prohibentur, prout late ſcribitur in. l. feminæ. ff. de regu. iuris c. forus, de verbo. ſign. inde eſt ꝙ non poſſunt ſe pro alio obligare. l. 1. ff. ad ſena. conſul. Velle. & plures caſus traduntur, in quibus feminæ iuuantur propter earum fragilitatẽ vltra mares, in. l. fin. C. de iuris & facti igno. Cum igitur in dict. c. epiſcopi, illæ de quibus ibi agitur, ſint mulieres, & in eis deciditur illa illis contingere mentaliter, non autẽ corporaliter, licet illæ contrarium arbitrentur, non videtur abſurdum dicere diſpoſitionem illius decreti extendi ad
12 propoſitum. ¶ Iura enim loquementia in aliquib' expresſis, habent etiã locũ in non expresſis, in quibus militat eadẽ ratio, ut eſt glo. in clemen. auditor, in verbo beneficio, de reſcrip. quam ad hoc allegat Alexã. de Imo. in. l. Marcellus, in princ. in 4. colum. ff. ad Trabelli. glo. in clemen. 2. in verbo eiſdem, de ætate & qualita. & vbi eſt ſimilis ratio, idem eſt ſtatuẽdum. l. his ſolis, ibi. Satis etiam tacite cautum putamus. C. de reuo. dona. l. illud. ff. ad. l. Aqui. Bal. in rubri. C. de naut. fœno. & l. per diuerſas, col. 1. C. mandati & Bal. notabiliter in. l. 1. C. de inter dictis.
13 ¶ PRAEDICTIS TAMEN non obſtantibus, contrarium de iure verius eſt, quòd non eſt hæreticum aſſerere, mulieres de quibus agimus, portari per diuerſa terrarum ſpacia de die, vel de nocte ex pacto inter eas & dæmonẽ inito, & intrare domos de nocte, & ibi ſuffocare infantes, & hanc partẽ tenent ſcriptores, malleus maleficarũ in 2. parte, c. 3. & epiſcopus Albulen. ſuper Mathæum, c. 3. uerſi. iterum aſſumpſit. Magiſter Sylueſter in ſua ſumma, in verbo hæreticus. 3. concludens has ſtrigas aliquãdo portari corporaliter a dæmone per diuerſa loca, & hoc non eſt impoſſibile, nec eſt hæreticum ſic aſſerere: aliquando hæc eis contingere mentaliter, & imaginarie. ¶ Primum patet, quia, vt inquit Albulẽ. in dicto loco, non eſt dubium, quin diabolus ſit tantæ poteſtatis, quòd non ſolum vnum hominem, ſed etiam multos posſit ſimul per aerẽ portare, & quaſi in momẽto ad diuerſa loca deducere: quia dæmones naturalia non perdiderũt,

& tamen ipſi in naturalib. ſunt æqua les angelis bonis: immo plures de dæ monibus ſunt excellentiores in natu ralibus multis angelis bonis, cum de quolibet ordine angelorum dicãtur aliqui cecidiſſe. Angeli tamen boni ſunt tantæ poteſtatis, quod poſſunt mouere cælos, quia tam philoſophia, quàm ſacra ſcriptura profitentur cæ los moueri per intelligẽtias, quas nos vocamus angelos, & illa eſt poteſtas admiranda: ideo qui poteſt mouere cælos, poterit mouere ſimul multos homines ſub quanta celeritate volue rit. ℂ Item patet, quia hoc ſæpe fa ctũ eſt tã per dæmones, quàm per angelos bonos. De dæmonibus patet, quia diabolus portauit ſemel Chriſtũ de deſerto in pinnaculum templi, & iterum de pinnaculo in montem excelſum, ut patet Matthæi. 4. & Lucæ. 4. Cum ergo potuerit dæmõ portare Chriſtum, & quẽcunque alium: nam Chriſtus non erat leuioris corporis, quàm cæteri homines, ſed habebat grauitatem naturalem commenſura tam ſecundum quantitatem ſui corporis, maxime quia ſi dęmõ ante hoc nullum hominem portaſſet de loco ad locum, non niteretur Chriſtũ portare, ſed ipſe portauerat alios ante hoc, vel nouerat vires proprias, & ſciebat quòd portare poterat.

ℂ De angelis bonis patet, quia ange lus Domini quaſi in momento tranſtulit Abacuch de Iudæa in Chaldæã per capillum capitis, Dani. 14. Ipſa quoque quotidiana experientia oſtẽ dit, quæ vtinam non tam cognita eſſet. Multos enim ſcimus, qui quaſi in momẽto de locis diſtantibus ad alia loca ſe tranſtulerunt, deſeruientibus ſibi dæmonib⁹ ad hoc, qui principes maleficorum ſunt, & illud ita manifeſtum eſt, quòd imprudentia ſit negare, cum mille nobis teſtes occurrant, qui ſibi horum conſcii ſunt. ℂ Dicẽ dum eſt ergo, quòd homo ſponte poteſt a dæmonibus portari per diuerſa loca, ut ſi coirent cum eis in operib⁹ maleficiorum. Aliquãdo etiam aliqui homines inuiti rapiuntur ad alia loca remota, ſiue propter eorum peccata, ſiue ex Dei diſpoſitione propter aliquod myſteriũ: & de his etiã teſtes nõ deſunt, ſcilicet quòd aliqui per artem maleficiorũ coegerint aliquos de locis remotiſsimis Deo permittente quaſi in momento temporis ad ſe venire, & niſi De⁹ prohibeat, huiuſmodi ſæpe fierent. Sic patet in uita B. Cypriani, & Iuſtinæ: ſic etiã patet in uita B. Iacobi; nam Hermogenes mittebat dæmones ad domum B. Iacobi, ut ipſum & Philerum diſci pulum ſuum ad ſe uinctos perducerẽt, ſed a Chriſto arcebantur. Sic etiã patet in uita B. Petri, de Simone mago, qui ſubleuantibus eum dæmonibus per aerem uolabat. Iſta autẽ uulgata ſunt, nec quiſquàm niſi impudẽ ter ea negare poterit. ℂ Vnde quod dicitur de mulieribus, quæ per noctẽ diſcurrunt per diuerſa loca, uerũ eſt. Nam ſæpe hoc inuentum eſt, & iudicialiter punitum, & aliqui uolentes imitari eorum nefandas cerimonias magna incõmoda incurrerũt nec po teſt dici illud per ſomnium accidere, cum non ſolum ipſi qui paſsi ſunt, ſed etiã plures alii huiuſmodi rei teſtes erãt, nec eſt de eis aliqua cauſa dubitandi. ℂ Verũ eſt tamen, quòd apud ſimplices aliquibus ueris multa falſa circa hæc admiſta ſunt: quia dæmones non ſolum in moribus, ſed etiam in fide nocere cupiũt: & ita credi uetat ſacra doctrina, quia plura eorum

con-

contra fidẽ ſunt:& dicit Magiſter Sylueſter de Prierio in d.loco.§. 5. quòd ſtrigæ poſsũt naturaliter deferri a dæmone corporaliter ad locum, ubi cũ dæmone noctu iocantur,& in hoc dicit omnes conſentire; nec habet dubium, quia materia corporalis inferiorum corporum angelicis ſpiritib. ſiue bonis, ſiue malis obedit ad nutũ quantum ad motum localem, ſecundum Auguſti. & omnes theologos eo modo quo humanum corpus mouetur ab anima; nec mirum, quia etiam cæli ab eis localiter mouentur, & ut magis frequẽter in hoc opere dæmonum utuntur, ſicut patet per ea quæ dixi de Hermogene. ¶ Et facit quod inquit Ioan. Nider in ſuo præceptorio, præcepto.1.c.11.q.4. ꝙ in quodã monte circa Bernenſe oppidum, referũtur intra antrum uiri & feminæ de uotiſsime uiuentes, nullam communionem habentes cũ aliis fidelibus, niſi quòd in feſtiuitatibus pro ſacramentis recipiendis trãsferuntur per aera ad quoſdã ſibi notos presbyteros in parochiis,& talia opera dæmonis eſſe, prout funditus dicit ſe inueſtigaſſe. & ſubdit in q.7.quòd licet ut plurimum credendum ſit hæc fieri in ſpiritu, hoceſt, in imaginatiua hoĩs, non realiter, ut refert Guil. Pariſien. in lib.de uniuerſo, de his quæ feruntur de monte Veneris, ubi cũ pulcherrimis feminis dicuntur quidam frui luxuria & uoluptate ad placitũ, & in ueritate eis. hæc fieri uidentur, quæ tantum in apparentia fiunt, & refert quòd quidam miles ſe ſic putabat frui quadam femina luxurioſe, qui euigilans reperit ſe in luto quodã realiter amplecti quoddam cadauer beſtiæ mortuæ. ¶ Tamen aliquando corporaliter fiunt, ut patet de puero quinquennii cuiuſdam nobiliſsimi uiri, qui puer monachus pro tunc fact⁹, cum nocte quieuiſſet in cella monaſterii, mane in piſtrino clauſis ianuis inuentus eſt, qui requiſitus dixit ſe a quibuſdã hominibus in magnũ conuiuium deductum, ubi omnes epularũ diuitiæ uidebantur, ibiq; eum manducare fecerunt, ut refert Petrus Damian⁹: & habetur in ſpecu.hiſtor.lib. 26.c.43. ¶ Sic hæc nonnunquam corporaliter realiterq; contingunt, alioquin prout dicit dictus magiſter Sylueſter in. d.loco.§. ſexto, oporteret pene infinitos inquiſitorum proceſſus falſos eſſe,& ſenſum negare: quia multa experta ſunt circa hoc, & ſignãter his proxime elapſis dieb⁹ hæc acciderunt in inquiſitione Nauarræ: nã uiſæ sũt aliquæ mulieres his maleficiis infectæ exire de nocte a domib. earum per feneſtras altas, nullo qui uideretur iuuãte, & illæ poſtea captæ confeſſæ ſunt ſeipſas duci a dæmone per uaria terrarũ ſpacia, prout ego a probis & fide dignis perſonis didici, & extant proceſſus & confeſsiones illarum mulierũ in dictæ inquiſitionis officio, & hæc non poſſunt rationabiliter plus negari eſſe realiter & corporaliter peracta, quàm nunc me ſcribere; quod utiq; quis negare poſſet, dicens me illudi ut uidear mihi, aut aliis ſcribere. ¶ Deferuntur ergo eæ mulieres aliquando realiter,& aliquando etiam de die inuiſibiliter, quod utiq; diabolus poteſt, ut in dict. §. ſexto. Nec eſt mirũ ſi opere dæmonis hæc fieri poſſunt. Nam ut ſcribit in malleo maleficarum.2.parte, c.3. tanta ineſt diabolo uirtus naturalis omnia corporalia excedẽs, quòd nulla uirtus extranea ei comparari poſſit, iuxta illud Iob.41. Nulla eſt pote-

ſtas ſuper terram, quæ ei compara-
ri poſsit: immo ipſi Lucifero tāta na
turalis ineſt poteſtas, ſeu uirtus, qua
maior etiam inter angelos bonos in
cælo non exiſtit. Sicut enim omnes
angelos in naturalibus exceſsit, ut na
turalia per caſum non ſunt immuta-
ta, ſed tantūmodo gratuita: ideo ad-
huc in eo remanent, licet obfuſcata
& ligata: unde glo. ſuper illud Iob. di-
cit, Et ſi omnia ſuperat, meritis tamē
ſanctorum ſubiacet. Sufficiunt ergo
hæc aduerſus illos qui huiuſmodi cor
porales tranſuectiones, aut omnino
negant, aut quòd ſolummodo imagi-
narie, & phātaſtice fiant affirmare co
nantur, qui utique in ſuo errore ſi re-
linquerentur, parum eſſet; immo nec
multum aduertendum, dummodo in
fidei contumeliam eorum error nōn
uergeret dum aſſerunt, quòd omnia
maleficia quæ eis iuſte tanquàm in-
ſtrumētis dæmonum uere & realiter
imputantur, eis tantummodo imagi-
narie & illuſorie tāquàm innoxiis eſ-
ſe imputanda, & conſequenter quòd
illa trāslatio eſt phantaſtica: unde &
plures impunitæ in magnam creato-
ris contumeliam & grauiſsimum ip-
ſarum augmentum detrimentumq;
animarum illorum & cæterorum ſcā
dalum remanſerunt. ¶ Et hæc mihi
uidentur uera, ſaluo meliori iudicio,
quàmuis anno. 1521. dum Cæſar Au-
guſtæ eſſem uocatus ad conſilium ge
neralis inquiſitionis de mandato Pa
pæ Adriani, ſuper examine duorum
proceſſuum, qui formati fuerūt con-
tra duas mulieres bruxias, tenuerim
contrariam ſententiam, quæ tunc mi
hi uiſa fuit uera. Nunc uero latius in-
quirens, prædictam facio concluſio-
nem, uidelicet, quòd hæc poſſunt cō-
tingere aliquādo corporaliter & rea
liter, aliquando imaginarie, mētali-
ter, ſeu phantaſtice: & in hoc ſtandū
eſt teſtibus, & confeſsionibus dicta-
rum mulierum, & complicum, ac ſo-
14 ciarum ¶ Ex qua concluſione uera
exiſtente infero plura. Primum eſt, ꝙ
ſi huiuſmodi mulieres, præſertim ue-
tulæ, dicant ſe faſcinaſſe aliquos pue-
ros, eis eſt credendum, cum huiuſmo
di faſcinatio ſit poſsibilis, quæ dupli-
citer fit. Primo, quando aliquis ex
aſpectu maleuolo læditur, & maxime
in uetulis, quæ uiſu urenti, & aſpectu
inuido faſcinant pueros, qui ex hoc
infirmantur, & uomunt cibum, & ſe-
cundum S. Tho in q. 117. art. 3. ex for-
ti imaginatione animæ immutantur
ſpiritus corporis coniuncti, quæ qui-
dem immutatio ſpirituū maxime fit
in oculis, ad quos ſubtiliores ſpiritus
perueniunt: oculi autem inficiunt ae
rem continuum uſque ad determina-
tum ſpacium, per quem modum ſpe-
cula, ſi fuerint noua & pura, contra-
hunt quandam impuritatem ex aſpe-
ctu mulieris menſtruatæ, ut Ariſto. di
cit de ſomno & uigilia. Sic igitur cū
aliqua anima fuerit uehementer cō-
mota ad malitiā, ſicut maxime in ue-
tulis contingit, efficitur ſecundū mo
dum prædictum aſpectus eius uene-
noſus, & noxius, maxime pueris, qui
habent corpus tenerum, & de facili
receptiuum impreſsionis. Poſsibile
eſt etiam, quòd ex Dei permiſsione,
uel ex aliquo facto cooperetur ad
hoc malignitas dæmonum, cum qui-
bus uetulæ ſortilegæ aliquod fœdus
habent. ¶ Secundo modo capitur fa
ſcinatio pro ludificatione ſenſus, quæ
per artes magicas fieri conſueuit, pu
ta, cum hominē facit aſpectibus alio
rum apparere leonem, uel cornutum
& huiuſmodi: & hoc etiam poteſt per
dæ-

dæmones fieri, qui habent poteſtatē mouendi phantaſmata, & reducendi ad principia ſenſuū, ipſos ſenſus immutando, & ſic intelligitur quod inquit Pau. ad Gala.3. Quis uos o inſenſati Galatæ faſcinauit non obedire ueritati? quaſi dicat. Vos eſtis ſicut homo ludificatus, qui res manifeſtas aliter accipit, quàm ſint in rei ueritate, prout ibi ſcribit S. Thom. poſt gloſ. de hac faſcinatione non loquimur, ſed de prima, de qua aliquid ſcribit Sanct. Tho. libr.3. contra Gen
15 tiles, cap.3. ¶ Secundum eſt, quia ſi dicant, de nocte intraſſe domos aliorum, ibique ſuffocaſſe infantes, eiſdem eſt etiam credendum: quia hæc talia fieri poſſibile eſt dæmones has maleficas mulieres manuducentes: & ideo dicuntur maleficæ, ſecundum Iſido.8. etym. cap.10. ob facinorum magnitudinem; unde cum facere malum ad omnes peccatores pertineat, iſtis nomen malefactorū appropriatur. Nam peccatum earum deteſtabile eſt, quia aperte repugnat fraternæ charitati, eæ elementa concutiunt, ſcilicet opere dæmonum, turbant mentes hominum, ac ſine ullo ueneni hauſtu, uiolentia tantum carminis interimunt, ut Lucanus dicit. hæc Iſido. & Auguſti. in
16 capit. nec mirum. 26.q.5. ¶ Sicque dæmones & ſui diſcipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus, & tempeſtatibus concitare poſſunt, accepta poteſtate a Deo quo ad dæmones, ſeu eius permiſſione quo ad ipſius diſcipulos, ut ſacra teſtatur ſcriptura, Iob.1. & 2. ubi accepta poteſtate a Deo dæmon ſtatim procurauit, ut Sabæi quingenta iuga boum, & quingentas aſinas auferrent, & deinde ignis de cælo deſcendens ſeptē millia camelorum conſumeret, & tādem ſeptem filii & tres filiæ per uehementem uentum, & per lapſum domus occubuerunt; & famuli multi, uno qui nunciauit dempto, interierunt, utque ulcere peſſimo ſancti uiri corpus percuteretur, & uxor & tres amici eius ut ipſum uexarent, grauiter procurauit. ¶ Vbi Sanct. Thom. in apoſtilla ſua ſuper Iob. inquit. Neceſſe eſt confiteri, quòd Deo permittēte dæmones poſſunt perturbationem aeris inducere, uentos cōcitare, & facere ut ignis de cælo cadat. Quāmuis enim natura corporalis non obediat ad nutum angelis neque bonis, neque malis ad ſuſceptionem formarum, ſed ſoli Deo creatori: tamen ad motū localē natura corporalis nata eſt ſpirituali naturæ obedire, cuius indicium in homine apparet. Nam ad ſolum imperium uoluntatis, quæ ſubiectiue eſt in anima, mouentur membra, ut opus diſpoſitū a uoluntate proſequantur. Quæcunq; igitur ſolo motu locali fieri poſſunt, hæc per naturalem uirtutem non ſolū boni, ſed etiā mali facere poſſunt, niſi diuinitus prohibeātur. Venti autē, & pluuiæ, & aliæ huiuſmodi aeris perturbationes ſolo motu uaporum reſolutorū ex terra & aqua fieri poſſunt, unde ad huiuſmodi procreanda naturalis uirtus ſufficit. Hæc. B.Tho. Mala enim quæ noſtris exigentibus peccatis in mundo fiunt, Deus uelut per ſuos tortores iuſte per dæmones ſolet infligere. ¶ Vnde gloſ. ſuper Pſalm.104. Vocauit famē ſuper terram, & omne firmamentum panis cōtriuit, inquit. Hæc mala permittit Deus per angelos malos, qui talibus præpoſiti ſunt. Vocat ergo famem, idest, angelum fami præpoſitum.

¶ Ma-

17 ¶ Maleficæ enim poſſunt ueraciter ſuis maleficiis homines lædere, ſicut dæmones id poſſunt Deo pmittēte, ut in præceptorio, præcepto.1.capitulo.11.q.7. Poſſunt enim lædere qntupliciter, in rebus, fama, corpore, uſu rationis, & uita. De reb* patet ī Iob. 1.& 2.capitulis, ut dixi, cui pecora, domum, & liberos abſtulit. De fama patet in legenda B. Hieronymi, teſtante Ioā. Andrea in Hieronomyana, quòd diabolus feminam nobilem in lecto prouocare cœpit ad luxuriā uerbis, de hinc factis ſolicitauit ad malum, quæ cum clamaret, dæmon in ſpecie ſancti Siluaui epiſcopi ſub lecto feminæ ſe abſcondit, ubi requiſitus & inuentus per luxurioſa uerba mentitus eſt, ſe eſſe epiſcopum Siluanū. In craſtinum igitur ſanctus uir diſparēte diabolo diffamatus eſt grauiſsime, qua infamia tandem circa ſepulcrum ſancti Hieronymi, ſtante diabolo in obſeſſo corpore, purgatus fuit.

¶ De corpore patet ī B. Iob, qui percuſſus eſt a dæmone ulcere peſsimo, & refert Sigisbertus, & Vincen. ī ſpeculo hiſto. lib.25.capit.37. quòd tempore Ludouici. II. Imperatoris in parochia Maguntina dæmon ſæpe lapides iecit, & quaſi malleo domos percuſſit, & deinde publice loquēdo, furta prodēdo, & diſcordias ſeminando plures inquietauit; deinde omnes cōtra unum irritauit, cuius hoſpitiū ubi cunque manebat, incendit, & ob illius peccata omnes paci affirmauit, unde tandem tantum agros pro hoſpitio habuit.

¶ De nocumento uſus rationis, & uexatione inferiorum ſenſuum, patet in poſſeſsis, & arreptitiis, ut in euangelicis hiſtoriis. Quòd uita aliquos priuet, patet Tobiæ.6.cap. de ſeptē uiris Saræ uirginis occiſis, qui propter luxurioſum affectū, & effeminatum appetitum in uirginem Sarā matrimonio eius non erant digni. Vnde concluditur quòd ſicut dæmones per ſe poſſunt prædicta facere Deo permittente, ſic ad petitionem harum maleficarum mulierum ex pacto inito cū dæmone.

18 ¶ Hinc eſt, quòd ab eis maleficiantur homines, & ſic ſunt impotentes ad actus carnales, & hoc fit per malignos ſpiritus, qui habentes pactiones cum hominibus, ſeruant promiſſa; nō quia ueraces, ſed ut alii eis adhæreāt: quia ſi nulli pacta ſeruarent, nulli eis ſeruirent, ut inquit Auguſti. & ut illi quib* ſeruant promiſſa, eos colant. Nam ex ſuperbia ſua præcipue appetunt honores diuinos. Deus etiam permittit eos exercere poteſtatem ſuam ad impediendum aliquos ab aliquibus, quos poſſent, ſi non eſſent impediti, uel propter peccata eorum, uel propter aliquam aliam cauſam occultā, & hoc modo Magus homo habens pactum cū dæmone procurat ab eo, ut iſtum impediat a tali actu cū tali muliere, quandiu tale maleficium perſeuerat, puta, acus curuata uel huiuſmodi: & ideo curandum eſt, ut tale maleficium, ſeu ſignum pro maleficio deſtruatur, quo deſtructo liberabitur maleficiatus, ut ſcribit Scotus in 4. diſtincti.34.quæſt.1.

19 ¶ Et dicit Gabriel in 2. diſt.8.quæſt. 1. quòd dæmones habent pacta cum his maleficis, ut dū aliqua uerba proferunt tali modo, puta, ante ſolis ortum, uel in tali loco, uel tali geſtu, aut curuāt acū, & ſimilia, ſequitur ille effectus, quem non uerba uel acus incuruata, ſed ipſe diſcurrēs operatur, ut dicit gl. ordinaria Exo.7. de uirga

quæ

quæ uerſa eſt in colubrũ: & huiuſmõdi maleficia & incantationes poſſunt fieri per adhibitionem rerum naturalium maleficiatis, ut ueuenatarũ herbarum, radicum, lapidum, & cæterorum ſimiliũ, quorũ occultas proprietates nouerunt dæmones. Et non eſt dubium, ſecundum Gabrielem, quin talia applicata ſuis paſsiuis poſſunt habere non ex dæmonum uirtute, ſed naturali proprietate operationem efficacem. Et quàmuis hæc contingãt operibus dæmonis, nihilominus ipſis mulieribus maleficis imputãda ſunt; & propter hæc grauiſsime puniendæ, ut patet in regulis generalibus iuris.

20 ℂ Nam qui occaſionem damni dat; damnum dediſſe uidetur l. nihil intereſt. ff. ad l. Corn. de ſica. capit. 1. & fin. de iniuriis & damno dato. l. qui occiderit. §. in hac. ff. ad l. Aquil. l. ante penulti. §. fin. ff. ui. bo. rapto. Hinc dicimus quòd portãs ſcienter literas homicidii, licet alter faciat homicidium, tamen lator dictarum literarum puniẽdus eſt pœna homicidi, quia portauit dictas literas, & dedit cauſam homicidio, ut dicit ſingulariter Cy. in l. non ideo minus. C de accuſatio. quem Bal. allegat in l. 1. §. ne autem, col. 5. C. de cadu. tollen. Hinc etiam eſt, quòd proxeneta contractus uſurarii tenetur ad reſtitutionem uſurarum l. ſi ſciente. ff. ad l. Pompeiam, de parri. Bart. in l. aut qui aliter. §. fin. ff. quod ui, aut clam. Accedit, quia mandans & mandatarius pari pœna puniuntur. l. non ſolum. §. ſi mãdato meo, ubi late Bar. ff. mandati. Angel. de Areti. latius ſcribit in ſuo tractatu maleficiorum, in uerbo Sempronium mandatorẽ, Bal. in l. non ideo minus. C. de accuſa. ſcribitur in c. 1. de offi. delega. facit cap. qui per alium, de regu. iuris. lib. 6. ca. mulieres, de ſenten. excomunica.

21 ℂ Et ideo hæc maleficia imputãtur merito dictis maleficis, quamuis diabolꝰ ſit author principalis; unde ſcopa quã mulier intingeret aqua ut pluat, & ſurſum in aerem ſpargendo, licet in ſe nõn cauſet pluuiam, nec poſſet mulier inde reprehẽdi: quia tamẽ ex pacto cum dæmone inito talia maleficia facit, licet dæmon ſit qui pluuiam cauſet, ipſa tamen merito culpanda eſt per prædicta; & etiã ex eo, quia mala fide, & opere diabolico ſeruit, eius obſequiis ſe tradendo. facit. l. fin. C. de maleficis. Sic ergo in his maleficiis tria habet concurrere, dæmon, malefica, & diuina permiſſio. c. ſi per ſortiarias. 33. quæſt. 1. cap. nec mirum, in fin. 26. q. 5.

22 ℂ Et ſi dicant hæc mulieres ſe ſupponi ad actus carnales a dæmonibus, non eſt repellẽdum, quia hæc fieri poſſunt a dæmone: quia ut teſtatur Auguſti. libro. 15. de ciuitate Dei cap. 23. Creberrima fama eſt, multique ſe expertos, uel ab expertis audiſſe (de quorum fide dubitandum non eſt) Siluanos & Faunos, quos uulgo incubos uocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earũ appetiſſe ac peregiſſe cõcubitum, & quoſdam dæmones, quos duſios Galli nuncupant, hanc aſſidue immunditiam & tentare, & efficere plures taleſque aſſeuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: & dicit San. Tho. in prima parte, quæſt. 51. art. 3. ad 6. quòd ſi ex coitu dæmonum aliqui interdum naſcantur, hoc non eſt per ſemen ab eis deciſum, aut corporibus aſſumptis, ſed per ſemen alicuius hominis ad hoc acceptum, ut pote quòd idem dæmon, qui eſt ſuccubus ad uirum, fiat incubus

ad

ad mulierem, ſicut & aliarum rerũ ſe mina aſſumunt, ad aliquarum rerum generationem, ut inquit Auguſt. lib. 15 de ciuit. Dei.cap.23.ut ſic ille qui naſcitur non ſit filius dæmonis, ſed il lius hominis cuius eſt ſemen acceptũ, hæc San.Tho.

23 ¶ Si tamẽ quæratur cauſa quare dæ mones ſe incubos faciunt, uel ſuccubos, dicas nõ eſſe cauſa delectatio nis, cum ſpiritus carnem & oſſa non habeant, Lucę. 24. ſed illa eſt potiſsi ma cauſa, ut per luxuriæ uitiũ homi nis corpus & animam lædãt, ut ſic ad omnia uitia homines proniores exiſtant: & ideo ut tales euitemus, dicitur Leui. 18. Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ ſunt gentes, quas ego eiiciam ante conſpe ctum ueſtrum, a quibus polluta eſt ter ra, cuius ſcelera ego uiſitabo; ubi dicit gloſ.ordi.ſuper uerbo, contamina tæ gentes. Dæmones ſunt qui propter multitudinem dicuntur gentes uniuerſæ, qui cum de omni peccato gaudeant, præcipue tamen fornicatione, & idolatria, quia in his corpus & anima totus homo, qui terra dicitur, maculãtur: ſed uiſitauit Deus ter ram, ideſt, hominum genus. Et ſi libet intueri tractatum de incubis, & ſuccubis, tradit Beda. in hiſtoriis Anglo rum Guilielmus, & Thomas Barbatius in libr. ſuo de apibus.

24 ¶ Ex quo ergo hæc duo quæ intuli poſsibilia ſunt, ſtandum eſt earum cõ feſſionibus, dicẽtium ſe portari a dæmone, & faſcinari ab eis infantes, oc cidi, ſeu ſoffocari. Nam quod eſt poſ ſibile eſt factibile, & cõtingibile. c. 1. de.form.fideli. ĩ uſib⁹ feudorũ, & hoc poſſibile poſſet dici de potẽtia facti, ut dicit Bal. ĩ l.prima. ff. de iniuſto ru pto.teſta. Nã ſi dæmon portauit Chri ſtũ, & poſuit eum ſuper pinnaculũ tẽ pli, ut Matthæi. 4. & ſupra eſt dictum: multo magis has mulieres portare poſſet. l. non debet. ff. de regu. iuris, Alex. in l. in actionib⁹. §. 1. ff. de in litẽ iura. Et ideo ſiquis poteſt aliquem oc cidere, a fortiori poterit illum uerberare, & contumeliis afficere. l. nec in ea, ubi Bar. notat. ff. de adulteriis. Facit tex. in l. in ſuis, in fin. ff. de liberis, & poſthu. cum aliis, ut ſcribit Decius in dict. l. non debet. & Dy. in ca. cui licet, de reg. iuris, lib. 6. Hæc duo tamẽ illata recipiunt modificationẽ, prout late dicam in ſequenti quæſtione.

¶ Non obstant concluſioni ſuperius factæ quæ in contrarium fuerunt allegata, & primo non obſtat. d. cap. epiſcopi. Et quia in eius intelle ctu conſiſtit difficultas huius quæſtio nis, ideo diſcurrendo ſingula dicta di cti capituli inueſtigabo differentias, ſeu conuenientias, quæ aſsignari poſſunt inter ſectam harum mulierũ, de quibus agitur, & inter ſectam illarum mulierum de quibus loquitur. d. cap. epiſcopi. ¶ Dicitur igitur primo in d. cap. epiſcopi, quòd illæ mulieres di cebant ſe cum Diana dea pagano rũ equitare, quod eſt falſum; quia in re nulla talis dea paganorum eſt inmũ modo iſto, nec ĩ alio. ergo falſum præ ſupponunt. ¶ Secundo dicebant, ꝙ cum Herodiade etiam equitabant, hoc etiam eſt falſum: non enim credẽ dum, quòd illa mala mulier adultera damnatiſsima, quæ fecit amputari ca put Ioan. Baptiſtæ exire permittatur de inferuo ad æquitandum cum eis. ¶ Tertio dicebant, quòd æquitabãt ſuperquaſdam beſtias, hoc etiam fal ſum eſt, nec poteſt realiter & corporaliter ſic eſſe, ut beſtiæ corporales, & uiuæ ſicut equi, aut mulæ, aut cameli,

meli, aut aſini poſſint ſubito tã longa terrarum ſpacia tranſcurrere tam ſilenter quòd non perciperentur tranſire: cuius ſignum manifeſtum eſt, quod cum illuſtrat dies, beſtiæ prædictæ nõ apparent, nec locus ubi reponantur, aut quieſcant apparet, donec iterum mulierculæ illæ euocentur ad equitãdũ. unde manifeſte apparet ſomnia eſſe quæ dicunt. ¶ Quarto dicebãt, quòd obediunt iuſſionibus Dianæ ut dominæ, & certis noctib⁹ ad eius ſeruitium dicuntur euagari: quod etiam eſt falſum, nec realiter, nec corporaliter poteſt contingere, quia ſicut dictum eſt, talis Diana paganorum dea non eſt: & ideo prædicãdum eſt omnibus iſta falſa eſſe, & non a diuino, ſed maligno talia phantaſmata mentibus fidelium erogari, ſiue inferri: ſi quidem ipſe ſatanas qui transfigurat ſe in angelum lucis, cum mentem cuiuſcunque mulieris per falſam credulitatem ſubiugauerit, illico transformat ſe in diuerſas ſpecies perſonarũ, & ſimilitudines, & mentem quam captiuã tenet, multipliciter in ſomnis deludit modo læta, modo triſtia, modo ſognitas, modo cognitas perſonas oſtendens per quæcunque deuia deducit, & cum ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis hoc nõ in animo, ſed in corpore fieri arbitratur. ¶ Quinto, quòd una creatura ab alio quàm a uero Deo mutaretur in aliam creaturam uel ſpeciem eius, puta, homo in ſpeciem canis. ¶ Sexto, credebãt illæ mulierculæ, quòd Diana uel Herodiades conuerſa in deam eſſet ſpiritus bonus, ex quibus patet quòd in nullo prædictorum, paucis tamen infra exceptis, ſecta hæc ſtrigarum cõuenit cum dictis mulierculis: quinimo credunt ſpiritum eis apparentẽ eſſe diabolum inimicũ Dei, licet ex uoluptate uel deſperatione illi ſe ſubiiciant, & conſequenter illum non eſſe hominem conuerſum, & deã bonam, nec ſe credunt uocari ad ſeruitiũ alicuius deæ, nec quòd illa ſit ſpiritus bonus. ¶ Præterea, illæ mulierculæ non dicuntur abnegare Deum, & crucem, glorioſiſsimamq; Virginẽ Mariam, & ſanctos, & ſacramenta eccleſiæ, nec in dicto c. hoc continetur, ſicut hæc ſecta ſtrigarum, ut eſt dictũ
45 ſupra in earum profeſsione. ¶ Et ſic patet, quòd qñ non conueniunt uerba, non habet locum diſpoſitio cap. indemnitatib⁹. §. pen. de electio. lib. 6. l. 4. §. prætori, ubi Bar. ĩ. ſi. cũ aliis, ut ſcribit ibi Alexã. ff. de damno infecto, & Alexan. in conſi. 17. requiſitus, lib. 1. & in cõſi. 57. perſpectis. lib. 2. Andr. Siculus ĩ c. ſignificãte, de reſcriptis, & ideo uerba diſpoſitionis ſunt maxime attendenda, ut ſcribit Siculus in conſi. 10. ſapienter ſcribitur, col. 1. lib. 2. cũ aliis, ut tradit Decius in c. nullus, col. fin. de electio. ¶ Et ſi dicatur, quòd ſecta conuenit cum illis mulierculis in hoc, quòd omnes credũt illa fieri in corpore, qđ fit ĩ imaginatione, uel ſolo ſẽſu & ſpiritu: item quia oẽs uagari credunt per uaria terrarum ſpacia: itẽ quia in dict. c. dicitur, quòd qui talia credit & his ſimilia, fidem perdit: & cũ hæc quæ fiũt ab his ſtrigis, ſint in his ſimilia prohibitis in dict. c. ſequitur, quòd locum debet habere diſpoſitio dict. c. & pro hoc facit quod inquit Bar. in. l. qui ſeparatis. C. unde liberi. col. fin. quòd licet uerba non conueniant, ſatis eſt quòd mens cõcurrat: quinimmo idem Bar. dicebat in. l. curatoris, col. 2. quòd licet uerba i totum non conueniant, quatenus ta-

GG men

men adaptari poſſunt, illa diſpoſitio debet ſeruari per ea, quæ ſcribit Ludoui. Roma. in conſi. 434. incipiente. psimo quæritur, ubi inter alia allegat glo. in c. 1. de decimis. ¶ Ad hæc reſpondeo conſiderata mente di-cti capituli, quæ maxime eſt attendēda, & cōlligitur ex rationib⁹ adiectis in d. cap. Faciunt pro hoc quæ traduntur per Cy. Bal. & alios in. l. non dubiū. C. de legibus, & l. ſcire leges. ff. de legibus. ſcribitur in c. fi. de reſcriptis. Ibi enim non negatur, nec negari pōt per ea quæ ſupra deduxi, quin mulieres poſſint portari a dæmonib⁹ per noctem, & per diuerſa ſpacia terræ pertranſire, ſed uetatur credi totum illud quod illæ aſſerunt, ſcilicet quòd ambulabant cum Herodiade, uel Diana dea paganorū, & credunt illam eſſe deam, ſicut apud paganos pluralitas deorum tenebatur. Dicere ergo Dianam illam eſſe deam, non eſt uerū, ſed infidelitas: & quòd hæc ſit intentio literæ patet, quia quando accuſatur iſte error, quòd innumeræ multitudines hac falſa opinione deceptæ, hæc uera eſſe credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluūtur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur: ſunt autē dæmones hæc Diana & Herodias, qui ſe in forma dearum uenerari faciunt, & licet cum eis uere per noctem ambulent iſtæ mulieres, tamen in hoc ſeducuntur, quia putant illas eſſe deas, cū dæmones ſint. ¶ Inſuper dicebant iſtæ mulieres, quòd ſuper quaſdā beſtias ambulabant, uel equitabant. Iſtud tamen non eſt uerum, quia nullæ beſtiæ poterant per aerem uolare ut quaſi in momento temporis magna terrarum ſpacia tranſirent, ſed erant dæmones, qui aliquando in forma beſtiarum, aliquando in cæteras formas ſe transfigurabant, ſicut eis placuerat, ut ex pluribus hiſtoriis apparet. ¶ Item, errabant iſtæ mulieres, quia dicebant ſe uocari ſingulis noctibus ad obſequium illius Dianæ deæ gentium, & obedire ei tanquàm dominæ. Nā non eſt in poteſtate dæmonum homines ad iſta trahere, niſi ſponte ipſi uelint, & pacta cū dæmonibus ineant. Quòd autem homines inuiti trahantur per dæmones, rarū eſt, & ꝓpter ſpeciales cauſas: & ideo quòd iſtæ mulieres ſingulis noctibus uocarētur a Diana, & cogerētur obedire ei ſicut dominæ, falſum eſt.

¶ Et ad id quod dicitur, quòd ſit uitium infidelitatis hoc credere, & receditur a recta fide, dico ꝙ hoc non eſt in eo quòd credatur homines poſſe portari a dæmonibus per diuerſa loca, & quòd aliquando realiter portentur: ſed in hoc quòd credātur iſta quæ ſupra dicta sūt, & maxime quòd illa Diana eſſet dea, quia iſtum errorem ſpecialiter litera cōdemnat ibi, cum dicat. Errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur. ¶ Et non dicitur ibi, quòd ſit error paganorum credere, quòd homines a dæmonibus portentur, ſeu portari poſſint, & ſic ille error non conſiſtit in credulitate realis portationis, ſed in credulitate diuinitatis extra Deum. ¶ Præterea, lex debet continere rationabilitatem. c. erit autem lex. 4. diſt. Sed reprobatio credulitatis realis delationis ſtrigarum quātū ad motum localem reprobari non poſſet rationabiliter, cum multis exemplis fuit comprobatū, hanc delationem realē eſſe poſſibilē, merito

rito non eſt dicendum hanc creduli-
tatẽ realis delationis in d.c.eſſe pro-
hibitam. ¶ Ad illud uero quod dici
tur,quòd hæc accidant per ſomniũ,
cum diabolus phantaſiam illudit,mo
do triſtia,modo læta oſtendendo , di
co uerum eſſe talia poſſe ſæpe & ut
in pluribus per ſomnium accidere,&
putabit aliquis quòd uere exteri' ac-
cidant: quia etiam prophetica reue-
latio ſæpe ſic fit per imaginariam ui-
ſionem;non tamen ibi negatur, quin
iſta poſſint fieri realiter exterius, ſi-
cut ponitur ibi exemplũ de ſomniis,
in quibus homo nihil reale patitur,
eorum quæ ſe putat pati, & tamen ꝑ
hoc nõ tollitur quin realiter talia fie
ri poſſint extra ſomnium. ¶ Ergo
negandum non eſt mulieres malefi-
cas,& etiam uiros factis quibuſdam
unctionibus a dæmonibus aſſumi, &
per diuerſa loca portari, & multos
huius generis in unum locum conue
nire, & dæmonibus honorem quen-
dã exhibere, ac libidini, & omni tur-
pitudini uacare. ¶ Nec obſtat quòd
in d.c.dicitur hæc fieri in ſomniis, &
in ſolo ſpiritu, dico quòd non dicit
hæc sẽper in ſomniis & ſpiritu fieri:
ſed ideo ſic dicit, quia ſic fit in pluri-
bus. Nec faciat in ſolo ſpiritu, & cõ-
ſequenter ſemper in ſpiritu fiũt: quia
ad hoc dicit magiſter in d.loco.§. ſe-
ptimo, circa fi.quòd hęc omnia fiunt
in ſolo ſpiritu, ſed non ſemper in ſolo
ſpiritu. Nec hoc intẽdit tex.alioquin
ridiculoſa eſſet ſua probatio, quia ex
particulari uellet probare uniuerſa-
lem, ſic arguendo. Exechiel, & Pau-
lus uiderũt in ſpiritu, ergo omnes ui-
dentes uiderunt in ſpiritu:unde dict'
tex. non intendit aſſerere, quòd om-
nia iſta fiãt in ſpiritu, uel in ſomniis,
quia in ſufficiẽter probaret: ſed intẽ
tendit ꝙ non eſt uera dea quam iſtæ
uident, & aſſignat quomodo poſſibi
le eſt eos decipi, quia decipiunt uidẽ
do in ſomniis,& in ſpiritu,quod pro-
bat poſsibile eſſe ex ſomniis noſtris,
& ex uiſionib' Ezechielis & Pauli: &
eſt mens uera dicti capituli, cuius ma
gna pars ſumpta eſt ab Auguſti. ĩ lib.
de ſpiritu & anima. c.28.& ſic patet
reſpõſio ad d.c. epiſcopi. & ad ſingu
la eius.c.reſpõdebitur infra in uerſi.
ſeptimo non obſtat omnino.hic uide
ſummã ꝛ ãbienã, in uerbo ſors.§.11.
¶ Secundo non obſtat illud uulgare
exẽplũ de uetula, quia dico uti unq;
uerum eſſe, & ꝙ hæc quæ faciunt eæ
ſtrigæ cõtingere poſſunt imaginarie,
aut corporaliter: in illo exẽplo illæ
uiſiones mentaliter ex pacto inito cũ
dæmone euenerunt, ut eſt ſupra di-
26 ctum. ¶ Tertio non obſtat.d.c. qui-
cunque, quia hic non agitur de arte
magica, nec de mulieribus incãtati i
cib',quia certũ eſt,ꝙ illa cõtinet ope
ra fallacia. Nã illa potius præſtigiis
nititur,quàm ueritate aliquid cõplea
tur, prout in trãsformationib': quia
incantatores uolunt perſuadere ip-
ſos poſſe trãsformare homines in be
ſtias, ſicut in lupos, ſerpentes,& hu-
iuſmodi,quæ omnino sũt falſa; & cre
dere eos id poſſe eſt infidelitas, ut in
cap. epiſcopi, circa fin. ubi dicitur.
Quiſquis credit poſſe aliquam crea-
turam aut in melius, aut in deterius
immutari, aut transformari in aliã
ſpeciẽ,uel in aliẽ ſimilitudinẽ, niſi ab
ipſo creatore, qui omnia fecit,& per
quẽ omnia facta ſunt, ꝓculdubio in-
fidelis,eſt & infideli deterior. Idẽ la-
te oſtendit. S.Auguſti. lib. 18.de ciui-
tate Dei c.17.& 18. dicens,quòd dæ
mones faciunt tales transformatio-
nes non realiter, ſed uiſum humanũ

decipiendo, & ibi meminit de famoſiſſima maga Circe, quæ mutauit ſocios Vlixis in beſtias,& quædam ſtabulariæ mulieres conuertebant hoſpites ſuos in iumenta onera portantia. Refert etiam ſocios Diomedis in aues conuerſos, & poſtea longo tempore circa templum Diomedis uolabant:& ſententia Auguſtini eſt, quòd ſola apparentia fuit & oculorum deceptio,& uera onera fuerũt, quæ dæmones inuiſibiliter portarunt: ſocii uero Diomedis per dæmones fuerũt ſubito de medio ſublati, aues uero loco eorum immediate poſitæ, quæ ibi uolauerũt: in nullo autem prædictorum de homine uere factum eſt animal irrationale, ſed ſolum apparenter: & ibi late ſcribit Auguſtinus cõfutans hunc errorem, & habetur aliquid in. c. nec mirum, in prin. 26. q. 5. ¶ Accedit ad hoc qđ inquit. S. Tho. in. 1. par. q. 114. art. 4. ad 2. quòd materia corporalis non obedit angelis bonis, ſeu malis ad nutum, ut dæmones ſua uirtute poſſint tranſmutare naturam de forma in formã, ſed poſſunt adhibere quædam ſemina, quæ in elementis mundi inueniuntur ad huiuſmodi effectus complendos, ut dicit Auguſti. de trini. lib. 3. & ideo dicendum eſt, quòd omnes tranſmutationes corporalium rerum, quæ poſſunt fieri per aliquas uirtutes naturales, ad quas pertinent prædicta ſemina, poſſunt fieri per operationem dæmonum, huiuſmodi ſeminibus adhibitis, ſicut cum aliquæ res tranſmutantur in ſerpentes, uel ranas, quæ per putrefactionem generari poſſunt. Illę uero trãſmutationes corporalium rerum, quæ nõ poſſunt naturali uirtute fieri, nullo modo operatione dæmonũ ſecundum rei ueritatẽ perfici poſſunt; ſicut quòd corpus humanum mutetur in corpus beſtiale, aut quòd corpus mortuum reuiuiſcat. & ſi aliquãdo aliquid tale operatione dæmonũ fieri uideatur, hoc non eſt ſecundum rei ueritatem, ſed ſed ſecundũ apparentiam tantum. ¶ Quod quidem poteſt dupliciter cõtingere. Vno modo ab interiori, ſecundum quod dæmon poteſt immutare phantaſiã hominis, & etiam ſenſus corporeos, ut aliquid uideatur aliter quàm ſit: & hoc interdum fieri dicitur uirtute aliquarum rerum corporalium: alio modo ab exteriori. Cũ enim ipſe poſſit formare corpus ex aere cuiuſcunq; formæ & figuræ, ut illud aſſumens in eo uiſibiliter appareat, poteſt eadem ratione circumponere cuicunq; rei corporeæ quamcunq; formam corpoream, ut in eius ſpeciem uideatur: & hoc eſt quod inquit Auguſti. lib. 18. de ciuitate Dei c. 18. quod phantaſticum hominis, quod etiam in cogitando ſiue ſomniando per rerum innumerabiliũ genera uariatur, uelut incorporatum in alicuius animalis effigie ſenſibus apparet alienis: quod nõ eſt ſic ĩtelligẽdũ, ꝙ uis phãtaſtica hominis, aut ſpecies eiꝰ eadẽ, ĩmo incorporata alterius ſenſibꝰ oſtẽdatur; ſed quia dæmõ quiin phãtaſia uniꝰ hominis format aliquã ſpeciẽ, ipſe etiã poteſt ſimilẽ ſpeciẽ alterius ſenſibꝰ offerre. Hæc ex. S. Tho. ſecũdũ mẽtẽ Auguſti. in d c. 18. ¶ Vbi dicit firmiſſime credendũ eſſe, omnipotentẽ Deum oĩa poſſe q̃ uoluerit, ſiue indicando, ſiue præſtando, nec dæmones aliquid operari ſecũdũ naturæ ſuæ potentiã, quia & ipſe angelica creatura eſt, licet ſit proprio uitio maligna, niſi qđ illæ permiſerit cuius iudicia occulta ſunt multa, iniuſta nulla. Vnde in pro-

po-

poſito nõ facit ad caſũ. d.c.quicũq;. quia non agimus hic de magicis mulierib',& de talibus operib' dæmonũ, ut ex prædictis ſatis eſt oſtenſum.

¶Quarto,non obſtat quòd hęc in facto conſiſtunt,& ideo probari debẽt. Ad hoc facilis eſt reſponſio: nã operibus fuit cõprobatũ atteſtantibus pluribus proceſſibus inquiſitorũ, ubi & teſtibus eſt probatũ,& cõfeſsionibus ipſarũ mulierculaum ratificatũ,quæ confitentur ſe ipſas trãsferri corporaliter ad locũ a dæmone deſtinatũ, ubi tũ ludis, tũ opere carnali delectãtur, & harũ confeſsioni eſt ſtandum,

27 quia legitima cẽſetur: ita habetur in l.1.in prin.ff.de quæſt. Alias autem ſi nõ eſſet talis confeſsio teſtibus uerificata,non noceret confitentibus, ut dicit ſingulariter Bal. in addi.Specu. in tit.de ſenté.col.fi.uerſi.Titius.fuit confeſſus. Idem Bal.in.l.cum probatio,in ſuis additionib'.ff. de probati. Bal.& Pau.de caſtro in authẽ. ſed nouo iure.C.de furtis. Ange.de Aret.in tracta.maleficiorũ.in uerbo fama publica uerſi.12.& in uerbo ueſtẽ cæleſtẽ,col.5.uerſi. quæro ſiquis confitetur. Ange.in.l.certũ.ff.de cõfeſsis, & in l.uni.C.eo.& Paris de Puteo in ſuo ſindicatu, fol.41. in uerbo confeſio. Pet.de Ancha.in cõſi.24.incipiẽ. uiſa inquiſitione,col.2.Pau. de caſt. in. l quotiẽs.§.ſi quis nomen.ff.de hære. inſti. ſcribit late Feli.in.c.auditis, de præſcriptio. ¶Harũ quidẽ confeſsio ueriſimilitudinẽ & poſsibilitatẽ continet,ut ſupra dixi,& ideo non eſt reſpuẽda.Bal.in l.ſiquis in hoc gen'.C. de epiſ.& cleri.Bartho.cæpolla in cõſi.33.multa poſſent in mediũ adduci,

28 col.4. ¶Et ſic præsũptio illa pro nõ facto tollitur per confeſsionẽ partis, etiã ſi eſſet præsũptio iuris, & de iure,ut in authẽ.ſed iã neceſſe.C.de dona.ante nuptias, & glo. in authen.de æqualitate dotis.§. illud colla.glo.ĩ l. in cõtractib.§.nullo modo.C.de non nu.pecu.Azo.in ſumma,in tit.de dona. ante nuptias, & ſcribitur in ca.is

29 qui fidẽ, de ſponſa. ¶Cũ cõfeſsio ſit probatio probata ſicut inſtrumentũ. Nã cõfeſsio æquipollet inſtrumẽto. Bar.in.l.1.in 3.nota.C.de cõfeſsis.& Bal.in.l.fi.col.3.C.de edicto D.Adri. tollẽ. ꝓ quo facit.l.cũ te.C.de probatio.& l.fi.C.de fideicõm.& inſtrm dicitur ꝓbatio probata,& ueritas euidens nõ probãda, ut inquit Bal.in.l. quotiens, in fi.C.de iudi.& l.2. C.qñ fiſ.uel priua.Bal.in l.pupill'.C.de uſu. pupilla.cũ aliis,ut ſcribit Soci. in cõſi.12.quoniã in præſentiarũ, col.ulti. & Phi.Corneus in cõſi.118.uiſo.col.1 & in cõſi.183.in cõtrouerſia,in prin. & in cõſi.36.col.1.Cõfeſsio.n.non ſolũ dicitur ꝓbatio, ſed etiã legitima ꝓbatio.glo.in.c.ad abolendã,de hæret.in princ.& cõfeſio ſuperat omnẽ ſpeciẽ ꝓbationis, Bal.ĩ rub.C.de ꝓ-

30 batio. ¶Sic ergo præsũptio nõ facti tollitur,quãdo apparet de ueritate facti in cõtrariũ, cũ in claris nõ ſit op' cõiecturis.l.cõtin'.§.cũ ita.ff.de uerbo.obligatio.l.ille,aut ille.§.cum uerbis.ff.de lega.3.Inde eſt ꝙ a pſũptione receditur propter ꝓbationẽ,quæ ĩ cõtrariũ apparet.l.fi.in prin.qđ metus cauſa l.nuptura.in fi.ff.de iure dotiũ,ut tradit Deci' ĩ cõſi.400.uiſo elegãti cõſi.col.4. & tãdiu ſtat pſũptioni.quãdiu ueritas aliter probari non põt,ut dicit Lau.Calca. ĩ cõſi.8.ĩ cauſa pendẽte, col.6. ¶Quinto,non obſtat quòd in dubiis debemus tenere opinionẽ quæ fauet animab' quia dico uerũ eſſe in pęnis imponẽdis. Nã regula uulgata eſt, quòd ſemper in dubiis

dubiis iudex debet īclinare animum ſuum in partē mitiorem. l. ſemper in oſcuris,& l.factum cuiq;.§.fi.ff.de regu. iuris.c. in pœnis,eod. tit.lib.6. c. eos uero. 50 . diſt. l.merito. ff.pro ſocio.l. Arrianus.ff.de ſolutio.& in foro conſcientiæ illa eſt mitior, quæ eſt durior fauore animæ,cap. iuuenis, de ſponſa. traditur in cap, ad audientiā, de homici. & inde dicimus quòd ſi agatur de fauore, conſtitutio pœnalis extenditur. notat Abbas in capi. 2. de diuortiis:idem ſi agatur de fauore animarum. notat Ioan. And. in c. ex tenore, & ibi Abbas in uerſi. no. ſingulariter.qui filii ſunt legi,Bart.in authen.ſacramēta puberum, col.pe. uerſi.quæro utrum. C.ſi aduerſus uendi.ut late tradit Feli.in c.trāslato,deconſti.col.fi.Roma.in conſi. 85. omnia,in fi.Ioan.de Imo.in conſi.123.in cauſa,col.fi.Alexan.in conſi.42.ſuper præmiſſo,lib. 1. Idem ſi agatur de fauore eccleſiæ, quia cōſtitutio pœnalis extenditur, ut no. glo. in c. ſciant cuncti,de electio. lib. 6. & no.ibi domi.circa fi. Abbas in ca. nihil, de electio.uerſic.Secundo principaliter poteſt reſpōnderi.

32 ℂ Tamen in quæſtionibus decidendis,ut faueamus animabus,nō eſt recedendum a ueritate, quia potiùs eſſet perdere animas quàm illas Deo lucrifacere, & non eſſet fauor, ſed damnatio. Veritas enim in omnibus principatum tenet, & pro quocunq; præferenda eſt, etiam pro filio cōtra patrem,in cap. quæritur. 2.q.7. & ueritas magna eſt, & fortior rege, muliere,& uino,& ſuper omnia uincit ueritas,ut Eſdræ li. 3.c.3.& Iſidorus de ſummo bono ſic exclamat ꝑ ueritate. O quàm magna eſt uis ueritatis, quæ omnia ingenia, aſtutias, calliditates ſuperat; quæ contra ficta ſimulataque figmenta ſe ipſam defendit, quæ denique poſt Deum colenda eſt: immo Deus eſt ueritas & uita, Ioan. 14. & utilius naſci ſcandalum permittitur, quàm quòd ueritas relīquatur. c.qui ſcandalizauerit, de regu.iuris; & iram Dei ſupra ſe prouocat,qui ueritatē opprimi proſpiciens,eam pro uiribus non defendit. immo qui ueritatem occultat,& qui mendacium dicit,uterque reus eſt.c.quiſquis & ca. nolite. 11. q. 3. & ideo ueritas ſuper omnia eſt amanda. l. cum ita legatū. ff de cōdi.& demoſtra.& eſt mater iuſtitiæ,ut dicit Bal.in l.libertini, de ſtatu homi.& in cōſi. ſchiſmaticis; & eſt uera entitas,ut inquit idē Bal. in l.ſcire leges. ff. de legibus: & iudex debet toto poſſe cōari defendere & iuuare ueritatē, quando ipſam comprehendit.l.fi.in fi. ff.de probatio. & reſiſtere calumniis,& punire mēdaces,ut dicit Pau. de Caſtro in conſi. 302. Ego Paulus,lib.2.Cum ergo ueritas ſit, ut eſt plene comprobatum, quòd uere & realiter poſſint dictæ mulieres trāſferri,& traduci per uaria loca, dicendum eſt quòd ſtari debet huic ueritati, quæ præfertur conſuetudini: quia Chriſtus non dixit. Ego ſum cōſuetudo, ſed ego ſū ueritas. Veritate enim manifeſtata, cedat conſuetudo ueritati.c.ueritate,& c. ſi cōſuetudinem. 8.diſtin.& plura de ueritate tenenda ſcribit Hippo. de Marſi. in ſua practi ca.§.ſecūda quæſtio nu.18.& ſic extāte hac ueritate,ſequitur quòd non ſumus in dubiis,in quibus locus eſt cōiecturis,non autem in claris, l.continus. §.cum ita.ff.de uerbo.obliga. ut ſupra dixi.

33 ℂ Sexto,non obſtat quod adductum eſt de nō ueriſimili: quia id tollitur ꝑ id

id quod fit,l.ſi fine.§. quæſitũ, in uerbo quotidie.ff.de mino 25.annis,& l. certi condictio.§.ſi nummos.ff.ſi cer. peta.& argumentum a non ueriſimili fundatur in præſumptione,quæ tollitur ſi in contrarium apparet ueritas. l.non eſt ueriſimile.ff.qđ metus cauſa & l.nuptura.ff.de iure dotium: & magis ueriſimile tollit minus ueriſimile, ſecũdum Bal.in l.fi.col.2. C.de hære. inſti.& una maior ueriſimilitudo tollit minorẽ,ut inquit Bal.in l.ſiue poſſidetis,in fi. C. de probatio. & maior præſumptio tollit minorem. l. diuus. ff.de in integ.reſt.ſcribit plura de hoc Iaſon, in l. ſi extraneus. ff. de condictio.cauſ.data.& hoc magis ueriſimile:& hæc maior præſumptio inſurgit ex cõfeſsione dictarũ mulierũ hæc uera eſſe atteſtantiũ uerificata & cõprobata ex atteſtationibus teſtiũ, ut eſt dictũ,qui non præſumũtur deieran do eſſe immemores ſuæ ſalutis, ut eſt tex.in l. fi.in fi.C.ad l. Iuliam repetũdarum. ❡ Septimo,non obſtat tex.in d.c.epiſcopi,in uerſi.Omnibus itaque annuntiandum eſt,quòd qui talia credit,& his ſimilia,fidẽ perdit,&c. quia dico hoc uerbum,& his ſimilia,nõ poteſt referri ad illam realem portationem,de qua agimus: quia dicta diſpoſitio non contineret rationabilitatẽ, immo abſurdum intellectum, ut late dixi ſupra uerſ.1.nõ obſtat. Solũ enim refertur ad eos, qui credunt aliquid numinis extra Deũ, ſicuti credebãt illæ mulieres, & tales hæretici ſunt: quia unus eſt Deus, unum baptiſma, & una fides, Pau. ad Ephe. 4. & una eſt uniuerſalis eccleſia, extra quam nemo ſaluatur.c.firmiter credimus.§. vna uero, de ſumma Trini. & circa hoc uerſabantur illuſiones dictarum mulierum in intellectu ſuo errantes,credẽtes falſa de fide.Vnde nõ ſolum ipſæ ſic credentes,ſed etiã alii, qui talia uel ſimilia uera eſſe credunt, fidem perdunt, & conſequenter hæretici ſunt.c.quicunq;,hæreticos credẽtes, de hæreti. lib.6.

34 ❡ Ad prædicta facit: nam uerbum denotans ſimilitudinem, nõ refertur ad ea, quæ irrationabilem & abſurdum intellectum inferunt,ut patet de dictione, alius,quæ ex proprio ſignificato includit ſimilia,ut dicit glo. trita in l ſi fugitiui.C.de ſeruis fugitiuis: tamen hoc non ſemper procedit, & ſi gnanter quando adduceretur abſurdus intellectus, ut patet in illa authoritate Ioan.19.ibi:Crucifixerunt eũ, ſcilicet Ieſum, & cũ eo alios duos hĩc & hinc, mediũ autem Ieſum, ut dicit glo.in c.ſedes,de reſcriptis, ubi idem dicunt Abbas,& Feli.& glo. in l. non ſolũ.§.quæritur.ff.de procura.ubi inquit Bal. per illam gl. quòd dictiones implicatiuæ nõ implicant quando reſultat abſonus intellectus,& idem dicit de dictione,cætera,ut in d.§.quæritur,& glo.in d.c.ſedes, idem ſentit, in quantũ allegat. c. cenomanenſem. 56.d iſti.& plures de hoc concordantes ſcribit Feli.in d.ca.ſedes, col. pe. Item dictio,aliud, dicit ſimilitudinẽ, niſi ſubiecta materia aliud inducat,ut eſt tex.in authen. ut defunctorum fune.ibi. Milites cõgregare, & alios ſeruos,& tamen ſerui nõ ſunt milites,ſequitur Decius d. cap. ſedes, facit glo.in d.authe.§. oportet,& in c.dein de.26. diſtin.in prin. Facit inſuper illa multiplicitas differentiarum, quas poſui in d.uerſi.Primo non obſtat inter mulierculas illas, de quibus in d. c.epiſcopi,& inter eas de quibus agitur: & tunc ſuccedit,quòd ſimiles nõ dicũtur quæ in pluribus differunt,ſeu diſcor-

diſcordant.l. quæritur.ff.de ſtatu homi.Bal.in l.humanitatis,colum.1.uerſic. ſecundo oppono.C.de impube.& aliis ſubſti. & non dicitur ſimilitudo, niſi illa quę eſt plena ſimilitudo:& ubi plures inueniuntur differentiæ quàm conſonantiæ,illa non ſunt cõſimilia, ut inquit Bal.in l.1. colum.1.C.de iure emphite,inde eſt quòd argumentũ a ſimili tollitur aſſignando diſſimile l. inter ſtipulantem. §. ſacram, uerſicu. ſed hæc diſſimilia ſunt, & ibi moderni ſcribunt.ff.de uerbo. obliga. & ſic patet quòd ille uerſic. et his ſimilia, non comprehendit hãc delationem realem.

35 ℂ Octauo & ultimo non obſtat, ꝙ huiuſmodi illuſiones plerumque contingũt in mulieribus:quia fateor mulieres eſſe magis deditas ſuperſtitionibus, & his diabolicis maleficiis ꝙ̃ homines, cauſis enumeratis ĩ hoc cõtrario; & diabolus maiorem aditum habet ad illas ut ignorantes: inſidiatur enim incautis,capit neſciẽtes,ſaturarique cupit deuotatis. Nec ideo minus eſt dicendum quòd hæc ueraciter non conſiſtant, immo quia fragiles ſunt, diabolus illis ſe ingerit pluſquàm hominibus, & pythoniſſa mulier fuit,quæ conſulta a Saule fecit ſuſcitari Samuelem, uel dæmonem apparere loco Samuelis, ſecundum diuerſas catholicorum doctorum ſententias.1.Regum. 28. & ideo propter hanc iniquitatem, quia pythoniſſam conſuluit,mortuus eſt Rex,ut.1.Paral. 10.Nam Deus præceperat quòd uir ſiue mulier, in quibus pythonicus ſpiritus, uel diuinationis fuerit.morte morerẽtur, lapidibus obruert eos, ſanguis eorum eſſet ſupra illos. Leui. 20.& propter fragilitatem ſexus facillime in his decipiuntur, ut eſt dictum in contrario. Nec illa credulitas prohibita in d.c.epiſcopi, extenditur ad realem portationem, propter plura inconueniẽtia quæ dixi merito non habet locum extenſio de illis mulierculis, ad has de quibus agimus.

36 ℂ Quia id quod non eſt,extendi non poteſt;non entiũ.n.nullæ ſunt qualitates.l.eius qui in prouincia.ff. ſi cer.peta.l.ſeruum mihi. §. 1.ff.de actio. empe.c. 1.ut eccleſia. bene.Nec eſt qualitas ſine ſubiecto, nec eſt motus ſine termino, nec acceſſorium ſine principali.l.naturaliter.§.acceſſiones.ff.de acqui. poſſe. Lancelo. Decius in l. ſi quis in fundi uocabulo ff.de lega. 1.& de non entis nõ eſt dare partem Soci. in conſil.150. Dominus, nu.18. lib.1. & ex his ceſſant allegata in contrarium. Et per hæc ad laudem Dei eiuſque ſanctiſsimæ genitricis & Virginis imponitur finis huic quæſtioni, cum correctione. S. R. E. cui ut fidelis ſeruus me, omniaq; dicta mea ſuppono.

SVMMARIVM
ſuper uigeſimaquinta
quæſtione.

1 *Confeſſio ſola mulieris maleficæ dicentis ſe maleficam, an ſit ſufficiens ad condemnationem.*

2 *Cogitatio de aliquo crimine committẽdo nõ eſt punibilis.*

3 *Hæreſis crimen ſola cogitatione committitur.*

4 *Confeſſio ſola hæretici ſufficit ad cõdemnationem.*

5 *Hæreticus mentalis punitur ab inquiſitore, ſi conſtet ei de mente hæretici.*

6 *Confeſſio hæretici non nocet, niſi ſit iudicialis.*

7 *Confeſſio facta in pœnitentia nõ nocet in iudicio,*

dicio,nec abſoluit a iudiciali.

8 *Confeſſio ſacramentalis nullatenus poteſt reuelari,nec in cauſa matrimoniali, nec hæreticali, contra* Ludo. Roma. *& ſequaces.*

9 *Confeſſio ſacramentalis reſpectu facti poteſt reuelari, & reſpectu perſonæ de conſenſu illius.*

10 *Confeſſio extraiudicialis hæretici,an noceat hæretico.*

11 *Hæreſis habet cauſam continuam,ſicut furtum.*

12 *Hæreticus ubicunque inuenitur, ibi poteſt puniri.*

13 *Teſtis deponens de confeſſione hæretici, dicitur deponere directe, uel de crimine.*

14 *Confeſſio extraiudicialis aſſerentis ſe tranſiſſe ad ritus Iudæorum, nocet.*

15 *Intentio & animus quomodo poſſunt probari.*

16 *Conſcientia alicuius quomodo poteſt probari.*

17 *Lex & merito.ff. pro ſoc. quando habet locum.*

18 *Confeſſio extraiudicialis de aliis delictis quàm hæreſis,facit inditium.*

19 *Confeſſio extraiudicialis debet probari per per duos teſtes in criminalibus.*

20 *Confeſſiones plures extraiudiciales probatæ per teſtes ſingulares,faciunt inditium.*

21 *Probationes imperfectæ in ſua ſpecie,quomodo, & quando coniungantur ad faciendum inditium, non autem ad plenã probationem: & declaratur* Bal.in l.*ſi quis ex argentariis ſupra cogere. ff. de edendo.*

22 *Confeſſio extraiudicialis de delicto, ut reus non cogatur perſeuerare, debet ab eodẽ reuocari.*

23 *Confeſſio extraiudicialis de delicto concurrentibus aliis reuocari non poteſt.*

24 *Homicidium ſe commiſiſſe dicenti non creditur, niſi probetur.*

25 *Relapſo in hæreſim confitenti parcendum eſt, ſi de illo relapſu non conſtat per teſtes, & filij eius non ſunt inhabiles.*

26 *Relapſi in hæreſim quando ſunt tradendi curiæ ſeculari.*

27 *Nemo eſt dominus ſuorum membrorum.*

28 *Reo ſeipſum offerenti ad iudicem, & confitenti delictum non probatum, parcendum eſt.*

29 *Homicida qua pœna eſt puniendus.*

30 *Capitis pœna, ſeu mortis quid comprehendatur de iure canonico.*

31 *Infantis occiſio horribilior eſt quàm maioris.*

32 *Homicidiorum pœna tam laicorum quàm clericorum quæ ſit.*

33 *Clericus an debeat pro homicidio detrudĩ in monaſterium, uel ad perpetuos carceres.*

34 *Clericus pro homicidio an debeat detrudi in monaſterio, uel ad perpetuos carceres concordia notabilis, ſed fallit.*

35 *Iudex eccleſiaſticus tradens aliquem iudici ſeculari morti damnandum,eſt irregularis,niſi in caſibus a iure permiſſis.*

36 *Epiſcopus habens merum & mixtum imperium, poteſt cauſas criminales delegare.*

37 *Homicidium committitur ſiue per ſe, ſiue per alium.*

38 *Iudex delegatus repræſentat perſonam delegantis.*

39 *Papa poteſt ſtatuere & prouidere ut ſine metu irregularitatis clericus habens iuriſdictionem temporalem, poſſit per ſe iuſtitiam ſanguinis exercere.*

40 *Cauſæ meri imperij cur ſint delegabiles de iure canonico, & non de iure ciuili.*

41 *Clerici intereſſentes iudicio ſanguinis ſunt irregulares.*

42 Irregularitas non tollitur per generalem indulgentiam, requiritur enim ſpecialis commiſſio.

43 Iudex ſecularis non tenetur ſtare proceſſui iudicis eccleſiaſtici, quando aliquem ſibi tradit puniendum regulariter.

44 Iudex ſecularis tenetur ſtare proceſſui epiſcopi, vel inquiſitoris, quando aliquem ei tradit puniendum in cauſa hæreſis.

45 Iudex ſecularis tenetur ſtare proceſſui iudicis eccleſiaſtici in cauſa mere eccleſiaſtica, ſicut in cauſa hæreſis.

46 Iudex ſecularis tenetur ſtare abſolutioni a iuramento datæ ab eccleſiaſtico, ſi uiderit illam iniuſtam, ſeu nullam.

47 Iudex ſecularis, an teneatur impendere brachium ſuum abſque oſtenſione proceſſus.

48 Andras Siculus reprobatur circa intellectum. §. probibemus.

49 Iudex ſecularis, an debeat interrogare traditum ſibi in cauſa hæreſis: an ipſe ſit ille, de quo ſententia relaxationis loquitur.

50 Quæſtio incidẽs & emergẽs quæ dicatur.

51 Quæſtio incidens, vel emergens conſiſtẽs in facto, uel in iure in cauſis ſpiritualibus, an ſint decidende coram ſeculari, vel remittendæ ad eccleſiaſticum.

52 Quæſtio vſuraria incidens coram iudice ſeculari, a quo decidetur.

53 Quæſtio iuris & quæſtio facti quando dicatur in materia uſuraria.

54 Intellectus, ſiue declaratio c. ſi iudex laicus, de ſent ex com. lib. 6.

55 Quæſtio facti quando a iudice ſeculari poteſt decidi in cauſa ſpirituali.

56 Confeſſio facta coram iudice incapace, eſt nulla.

57 Vſurarium contractum eſſe, ſi partes confiteantur in iudicio, quomodo ſententiabit.

58 Laicus punitus a iudice eccleſiaſtico minus quàm debuit, an poſſit puniri a iudice ſeculari.

59 Crimen miſti fori poteſt puniri ab utroque iudice.

60 Sententia eccleſiaſtici iudicis non parit exceptionem rei iudicatæ coram ſeculari.

61 Punitus a iudice eccleſiaſtico poteſt puniri a ſeculari, quando non fuit ſufficienter punitus.

62 Epiſcopus quòd debet defendere ſuos pænitentes, qualiter intelligatur.

63 Homicidium ſiquis fecerit in loco & punitur pœna pecuniaria, non poteſt alibi puniri.

64 Monachus punitus a ſuo Abbate propter adulterium, poteſt puniri ab epiſcopo, ſi non fuit ſufficienter punitus.

65 Criminoſus miſti fori poteſt puniri ab utroque iudice.

66 Confeſſio facta incidenter non nocet vt quis puniatur ordinarie.

67 Confeſſio facta coram iudice competente, vel cuius iuriſdictio poteſt prorogari in alio iudicio, valet.

68 Iudicium inquiſitionis prorogari non poteſt.

69 Iudex eccleſiaſticus caueat, ut non det acta iudici ſeculari facta coram ipſo, nec copiam ſententiæ, ſi ex his iudex ſecularis poſſet ſummere occaſionẽ puniendi malefactorem

70 An iurisdictio extendatur ad connexa in inquiſitore, & poteſt hæretico iniungere pænitentiam vt uſuram reſtituat.

71 Iuriſdictionem ſuam quis non debet extendere contra iuſtitiam, licet delicta alias remaneant impunita,

72 Lot illicite fecit, cum uolebat tradere filias ſuas Sodomitis, ut hoſpites liberaret.

75 Iudex, ut conſulatur reipublicæ, non debet extendere metas ſuæ iuriſditionis.

74 Inquiſitores poſſũt hæretico iniungere pænitentiam de vſuris reſtituendis abſque aliqua cognitione ſuper vſuris.

75 Intellectus. §. de quæſtionibus. c. accuſatus, de hære. in 6.

VIGE-

VIGESIMAQVINTA QVAEST.

VIGESIMOQVINTO. QVAERO de duobus
opportune circa præ
dicta. Primũ eſt, An
ex ſola confesſione
maleficæ mulieris
poſſit ſtatim dici conuicta ad effectũ
dãnationis, nullo alio extrinſico, re-
quiſito. Secundũ, An ſi malefica fue-
rit confeſſa, quòd ex pacto inito cũ
dæmone, uel alias occaſione ſui male
ficii aliquot ĩfantes ſuffocauerit, ſeu
tale malum intulerit illis, ut ex eo de
ceſſerint, ſi illa uult redire ad gremiũ
eccleſiæ ob hæreſim a ſe commiſſam,
debeat admitti, ſeu posſit ab epiſco-
po, ſeu ab inquiſitore tradi curiæ ſe-
culari comburenda ob interitum il-
lorũ infantium ſine nota irregulari-
tatis, quæ alias non extante illo inte-
ritu ad reconciliationem admittere-
1 tur. ¶ Breuiter ad primum dubium
reſpondendo, dico diſtinguendum eſ-
ſe. Nam aut mulier confitetur hære-
ſim, puta, quia abnegauit Chriſtum,
& fecit homagium dæmoni, ſeu po-
tius credit ſaluari in alia lege, quàm
Chriſti, & huiuſmodi: tunc eius ſoli
cõfesſioni eſt ſtandum, licet teſtibus
non ſit uerificata dicta confesſio. Nã
2 quamuis regulariter cogitatio alicu-
jus criminis, puta, deſiderium occidẽ
di hominem, uel committendi adul-
terium, & huiuſmodi, quo ad forum
exterius non ſit punibilis, ſtans in fini
bus huius cogitationis ulterius non
progrediens. l. cogitationis. ff. de pœ
nis. l. fugitiuis & . ff. de uerbo. ſigni.
notat Alberi. de Roſate ĩ 2. parte ſta
tutorum. q. 168. incipien. quærit. Cy.
Saly. in. l. is qui cum telo. C. ad. l. Cor
ne. de ſicà. & Cardi. Floren. in clemẽ.
1. ĩ 3. q. de pœnis, inquit, quòd ſi quis
uenit animo frangendi portas eccle-
ſiæ, & non fregit, quia iã inuenit fra-
ctas, non incurrit excommunicatio-
nem, quia oportet quòd per ſe fran-
gat c. conqueſti, de ſenten. excommu
nica. & dicit Bal. in. l. non id eminus.
col. 4. uerſi. 6. quæritur. C. de accuſa.
quòd ſolus tractatus & ſola ordinatio
nõ punitur de iure, niſi ſit proceſſum
ad actum ordinatum de perſe ad ip-
ſum factum per l. ſi quis nõ dicam ra-
pere. C. de epiſco. & cle. & d. c. cogita
tionis. Plura de hoc tradit Feli. ĩ ſuo
tracta. quando conatus puniatur, &
pro hoc dicitur: Non punitur affe-
ctus, niſi ſequatur effectus, ut habetur
in l. qui falſam. ff. de falſis. & l. qui ea
mente. ff. de furtis. l. 1. in fi. ff. qđ quiſ-
que iuris Domi. ĩ. c. gratia, col. fi. q. 1.
3 ¶ Tamen hoc fallit in crimine hære
ſis, quòd per errorem cauſatum in in
tellectu cum adhæſione, ſeu pertina-
cia in uoluntate cõtrahitur, licet ad
extra non exiuerit per opus, per lo-
quelam, uel per ſcripturam, ſeu alias:
ſic ſola credulitate fit quis hæretic9,
ut probatur in c. quicunque, in uer-
bo credentes, de hæreti. lib. 6. c. excõ
municamus, . 1. §. credẽtes, de hæ-
reti. ita dicit glo. in c. cogitationis,
4 de pæniten. diſtin. 1. ¶ Inde eſt quòd
licet alias quis non debeat ex ſua ſo-
la cõfesſione damnari, niſi aliter cõ-
ſtet de delicto, ut l. 1. §. illud, & ibi no
tat Bar. ff. ad Sillania. Ange. de Are-
ti. in ſuo tracta. maleficiorum, in uer
bo ueſtem cæleſtẽ abſtulit, ut ſtatim
latius dicam, tamen in hoc crimine
hæreſis, ſeu apoſtaſiæ eſt ſecus, ut ſo-
la hæretici confesſio ab extra non ue
rificata ſufficiat ad eius damnatio-
nem: quia deliberatio mentis ſuffi-
cit ad perpetrationem delicti, eo ꝙ

non requiritur aliud ab extra, ſed figitur in ſola mentis cogitatione.

5 ¶ Vnde inquiſitor hæreticæ prauitatis puniet hæreticum mẽtalem, ſi eidem liquet hæc hæreſis per cõfeſſionem hæretici: nam aliter non poſſet probari cogitatio mẽtis, quam ſolus Deus ſcrutatur. Verba ſunt Bal. in l. ſiquis non dicam rapere, col. 1. & col. fi. C. de epiſc. & cleri. Idẽ ſcribit Cardi. in clem. 1. §. ſane. q. 3. de uſuris. Sequitur Ioã. de Ana. in c. ſiquis epiſcopus, col. fi. de hære. & in c. conſuluit, de uſu. Feli. in c. 1. de præſumptio. & Phi. Fran. in c. 1. circa fi. de ſumma trini. lib. 6. ubi ſingulariter dicit, ꝙ nõ debet imponi tanta pœna pro delicto cogitato & deliberato, aut non conſecuto, quanta pro delicto conſecuto. argu. in c. ſicut dignũ. §. eos. de homici. & quòd nõ ſolum cogitatione animi deliberata committitur hæreſis, ſed etiam dubia: quia dubius in fide hæreticus eſt, intelligendo cũ animi inclinatione ad partẽ falſam, ut ſcribitur in c. 1. de hæreti. col. 2. & Card. Zaba. ĩ c. 1. col. 2. de eo qui mittitur in poſſe.

6 ¶ Et quod dixi ex ſola hæreſis confeſſione confitentes damnari, intelligo quòd illa confeſſio ſit iudicialis corã epiſcopo, uel inquiſitore, aut alio huius criminis iudice. Nã talis confeſſio præiudicat cõfitẽti. c. at ſi clerici, in prin. de iudiciis. c. fi. & c. neſtra, ubi glo. de cohabita. clери. uel mulie. c. olim, in fi. de uerbo. ſigni. c. fi. de reſti. ſpoli. & eſto ꝙ proceſſus eſſet nullus ex tali cõfeſſione, poſſet tamẽ confitens puniri. Inno. in c. qualiter & quando 2. de accuſatio. col. pen. uerſi. non negamus: tamen ſequitur Bar. in l. ſi confeſſus. ff. de cuſto. reorum, Abbas in d. c. at ſi clerici, & in c. fin. in ultimo notabili per illum tex. de reſti. ſpoli. Abbas in conſi. 25. attingam, lib. 1. col. fi & de hoc dico eſſe tex. in c. 1. de accuſa. lib. 6. Barth. Cæpo. in conſi. 67. incipien. teneo idem, ad quod dictum Inno. Phi. Deci. ponit plures limitationes

7 in d. c. at ſi clerici. ¶ Nam ſi talis confeſſio fuiſſet facta epiſcopo, uel inquiſitori ſacramentaliter, non poſſet ex illa puniri confitens, ut notant Bal. & Paul. de Caſt. in l. archigerontes. C. de epiſco. audi. dicentes quòd cõfeſſio facta in pænitentia, nõ probat in iudicio: quia eſt facta tamquã Deo, nõ autẽ tãquã homini. c. ſi ſacerdos, de offi. ordi. Iaſ. in l. patre furioſo, col. 2. ff. de his qui ſui iuris uel alie. ſũt, col. 2. nõ tñ hæc cõfeſſio aufert facultatẽ iudici puniendi illum confitentẽ in foro exteriori, ſi de illo accuſetur, & delictum alias probetur. Abſolutio. n. fori pænitentialis nõ excludit proceſſum iudicialem. c. admonere. 33. q. 2. Franci. de Areti. in c. de his, de accuſatio. dixi in tract. meo de ſecreto, col. fi. ¶ Nec placet mihi, ꝙ ſicut in cauſa matrimoniali cõfeſſio facta in foro pænitentiali nocet, uel prodeſt confitenti, & ſic reuelatio teneret, & probaret, ut dicit Ludo. Ro. qui de hoc gloriatur in l. ſi nõ ſpeciali. C. de teſta. quem ſequitur Iaſo. in l. 1. §. huius ſtudii. ff. de iuſti. & iure, & in d. l. patre furioſo, col. 2. Sic multo magis eſſet dicendum in cauſa hæreſis, cum hoc crimen ſit omnium grauiſſimum: opponitur enim maiori bono, ut dicit Cardi. de Turre crema. in c. non afferamus. 24. q. 1. & Latius in c. quid autem, ea. cauſ. & q. quia dico eſſe falſum, quod impie dicit Ludo. Roma. & ſequaces eius in hoc. Nam glo. in d. c. in uerbo conſtiterit, non dicit ad

ad quod allegatur. Non enim dicit, ut ſuadent ſibi prædicti doctores, quòd confeſsio facta ſacramentaliter, uel in confeſsione ſacramentali poſsit reuelari, & reuelata noceat, uel proſit confitenti in foro iudiciali: ſolum enim loquitur in foro pænitentiali, in quo cuilibet eſt credendum. Et principalis reſponſio d.c. quæ eſt in uerſi. nos autem, uerſatur ad deciſionem caſus propoſiti in foro conſcientiæ, dum dicit animũ iuuenis cõtrahentis, uel proferẽtis illa uerba conſiderandum, ut non iudicetur fuiſſe matrimonium contractum inter partes. Nam in foro cõtentioſo ille animus nõ cõſideratur, ſed uerba deceptoria attendũtur ad pronũtiãdum pro matrimonio, ut in princ. illius c. Nam uerba ſunt intelligenda ſecundum illum ſenſum quem ſolent recte intelligentibus generare. c. ex literis, de ſpõſa. In foro tamen cõſcientiæ ſola ueritas attenditur; qua attenta non erat matrimonium, ut dicit Abba. in c. tua nos. de ſponſal.

9 ¶ Præterea, eſto quòd ille conſulens Papam ſciret animum iuuenis in confeſsione, potuit licite factũ ſcitũ in cõfeſſione proponere & reuelare Papæ petendo cõſilium, non tamen reuelãdo perſonam, ut eſt tex. in cap. omnis utriuſque ſexus, in uerbo ſed ſi prudẽtiori conſilio, de pæni. & remiſſi. nec per hoc dicitur reus reuelatæ confeſſionis.

¶ Inſuper, dictus conſulens potuit reuelare etiam confitentem de ipſius conſenſu, & tunc etiam non dicetur reuelaſſe confeſſionem. cap. ſignificaſti, de adulte. ubi notat Pano. & in ca. Matthæus, de ſimonia, ubi dicit ꝙ Cardinalis ille habuit illud peccatum in confeſſione, quod poſtea reuelauit Papæ: quod certe debet intelligi fuiſſe de uoluntate ipſius confitentis, alias non potuiſſet, ut in d. c. omnis. utriuſque ſexus. et hæc eſt comunis opinio, ut ſcribit Feli. ĩ c. teſtimoniũ, colu. pe. de teſtibus, & ſic eſt dicendũ ꝙ fuit in caſu. d. c. tua nos, quòd conſulens ille reuelauit illud factum ſcitũ in confeſſione, etiã habita relatione ad perſonã de cõſenſu dicti cõfitẽtis. Idem dicit Abbas in c. dilectis, col. 1. de exceſſi. præla. quàmuis Ange. de Claua. in uerbo, confeſsio ultimo. §. quinto, teneat contrarium.

¶ Vnde ſequitur, quòd dicta glo. nõ fuit bene ponderata, quòd confeſſio ſacramentalis poſſet reuelari in cauſa matrimoniali; & idem dicendũ eſt in cauſa hæreſis, ut cõfitens hæreſim nullaten' reuelari poſsit, nec debeat, ut ſcribit Scotus in 4. diſtin. 21. q. 2. & ibi Ricardus in 2. quæſtione, dicẽtes quòd nullo caſu licet ſacerdoti reuelare confeſſionem, ſiue pænitentem pæniteat, ſiue non, ſiue confiteatur peccatum iam opere perpetratum, ſiue perpetrandum: ſiue ſit peccatum in moribus, ſiue in fide. Vnde reprobatur ille uerſus, eſt hæreſis crimen, quòd nec confeſsio celat, ut ſcripſi in dicto meo tractatu, col. 75.

10 ¶ Et quod dixi, ut dicta confeſſio ſit iudicialis ad hoc ut noceat, ut ex illa poſsit damnari, idem intelligo in confeſsione extraiudiciali, puta, quia cõfitens dixerit ſe credere legi Moyſi, uel non credere legi euangelicæ: uel credere, quòd uerbum diuinũ nõ fuit incarnatum, & huiuſmodi. & hoc teſtibus probetur ipſo negante; talis cõfeſſio extraiudicialis eorum quæ conſiſtunt in animo, facit plenam probationem: animus enim probatur, quia dixit aliquibus, ut eſt glo. in l. Fulcinius.

nus. §. quid ſit latitare, in uerbo animus. ff. ex quib. cauſ. in poſſe. datur, ut dicit Ang. in l. 1. ff. de confeſsis. refert Franciſ. Ben. in tracta. iudiciorum, folio. 3. colum. 1. glo. in cap. tua nos, de ſponſa. & confeſſio, quæ dependet a uoluntate contrahentis, non requirit præſentiam partis, ut dicit glo. no. in l. Pōponius. 1. ff. de nego. geſtis, Bart. in l. certum. §. ſiquis. ff. de confeſſ. ut dixi in conſi. meo. 28. incipi. duo teſtes recenſiti. uerſi. ſecundus teſtis. Animus enim per uocē exprimitur, & per indicia declaratur, ut inquit Bal. ī l. feliciſsima. C. de his qui a nō domi. manu. Idē dicit Bal. ī rub. C. de fide inſtru. col. 4. uerſ. quæro de aliquibus per tex. in l. ſi alii. ff. de uſu. lega. & l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſupe. lega. et alibi dicitur quòd unanimitas cordis uocum unitate comprobatur. c. pe. de re iudi. lib. 6. Voces enim ſunt notæ earū quæ ſunt in anima paſſionum, & lingua eſt nuntius & organum intellectus, tuba & præco. ut dicit Bal. in conſilio ſuo ſchiſmatis, col. 10. & in l. iuris gentium. §. pactorum. ff. de pactis. ¶ Et illam glo. d. §. quid ſit latitare, tenet & ſequitur Bal. in l. cum proponas, col. 1. uerſ. modo quæro. C. de bonis. auth. iudi. poſſi. Facit glo. in l. ſi margaritam, in uerbo ſi animo. ff. pro ſocio ſig. de homodeis. in conſi. 96. quæſtio diſputāda. col. 2. Interiora enim animi per exteriora demonſtrantur. l. quidam in ſuo. ff. de condi. inſti. §. ceruos inſti. de rerum diuiſio. Tunc enim quando confitens dicebat ſe credere alicui propoſitioni contra fidem, contrahebat hæreſim, ſeu in hæreſi perſeuerabat contracta, continuando delictum ſemel perpetratum.

¶ Quia cum hæreſis ſit crimen habens cauſam continuam, in quo animus plurimum operatur, ut in furto, & retentione poſſeſſionis pro toto tēpore unū delictū eſt, ut declarat Bar. in l. inficiandos. §. infans, col. 3. ff. de furtis. Idem dicit Bart. in quæſtione ſtatuti, in l. eum qui. §. ī popularibus, col. fi. §. de iur. iure. quē ibi ſeqtur Fulgo. Pau. de caſt. Ludo Rom. & moderni. & inquit notabiliter Ange. in d. §. infans, quòd illud arbitratur ipſe eſſe uerūm quo ad impoſitionem unitatis pœnę: nō tamen quòd intelligatur ex toto unū maleficiū, eo quòd propter animum quotidie peccatur.

¶ Inde eſt quòd hæreticus, ubicunq; inuenitur, ibi poteſt puniri, ut dicit gl. in cap. ut commiſſi. in uerbo procedendi, de hæreti. lib. 6. Nam ubique uidetur contractum ubicunque peccat, ut not. in c. nec quiſquā. 24. q. 2. Intelligo a iudice eccleſiaſtico, alias poſſet per eum repeti a ſeculari, cle. paſtoralis. §. denique. q. 9. de iudiciis: & dicit quod dicit Gui. de cuno. in l. nullus. C. de ſumma Trini. Et tanto grauiora ſunt peccata, quanto diutius infelicem animam tenent alligatam. cap. fi. de conſue. capit. imitare. 6. quæſt. 1. Diuturnitas enim tēporis peccatum non minuit, ſed auget. ca. cum haberet, de eo qui duxit eam quam polluit.

13 ¶ Ex quibus infero duo. Primum eſt, quòd teſtes deponentes de hac confeſſione extraiudiciali, qua confitens confitetur hæreſim, dicuntur deponere de crimine immediate, ſiue de ueritate criminis, ſicut de uiſu, & ideo unꝰ teſtis omni exceptione maior atteſtans de hac extraiudiciali confeſſione, faceret indicium ad torturam, ſicut teſtis de uiſu, ut dicit Bar. in l. fi. col. fin. & in l. maritus, col. 1. ff. de quæſtio.

ſtio.& glo.in l.ſiquis alicui. C.ad l. Iuliam maieſt.& Bar. in l.admonēdi.ff. de iure iura.

14 ❡ Secundum eſt,quod non firmo, ꝙ ſi quis dixerit alteri extraiudicialiter ſe tranſiſſe ad ritum Iudæorum, puta ieiunādo,uel ſabbathizādo, quòd eo ipſo hæreſim ſe commiſiſſe & hæreticum confitetur,cum tranſitus iſte includat intentionem ſeruandi legem Moyſi,& ſic uidetur eſſe in primo caſu,ut teſtis dicatur atteſtari immediate de crimine. Nam qui ſemel fuit hæreticus, ſemper præſumitur hæreticus,niſi ſigna emendationis appareant,ut dicit Bal. in l. nō ignorabit. C.de exhiben. Et pro hoc eſt tex. in cap. contra chriſtianos,de hæreticis, lib.6.ubi eſt caſus, quòd tranſeuntes uel redeuntes ad ritum Iudæorum, ſi de hoc ſunt conuicti,uel cōfeſſi, tanq̃ contra hæreticos eſt procedendum. Præſumitur enim in eis infidelitas erga legem Chriſti, & ad hoc allegat illum tex. Ioannes Lupus in allegatione iuris, incipien. caſus ſuper quo, colu. 8. inquiens, quòd ex hoc ſolo ꝙ quis fecit ritum Iudæorum,condemnatur ut hæreticus, cum uideatur intentione iudaizandi feciſſe. Iudaizare autem eſt facere id quod ſoli Iudæi facere ſolent,ſecūdum Albulen. Exodi.28.Ex tali ergo facto,quod nō niſi per Iudæos fieri ſolet, arguitur iudaizandi intentio, & uoluntas. Iudaizare enim eſt facere quod in lege obſeruabatur,ea intentione, ut legalia obſeruentur, ſecundum Anſelmū, ut ſcribit B. Tho.in 4.diſtin. 11.art.2. in reſponſione ad primum: & dixi in conſilio meo.28.incipien. duo teſtes recenſiti.

❡ Siue ergo quis faciat actū, ſiue omittat facere ea intētione ut legalia obſeruet,dicitur iudaizare; ꝙ ſi de intētione nō apparet, ĩ dubio præſumitur ea intentione iudaizandi feciſſe, uel omiſiſſe. Conſtito ergo de actu, uel omiſſione per eius confeſſionem, uel per teſtes præſertim ſi perſona eſt ſuſpecta, uidetur hoc ſufficere ad illiꝰ damnationem:quinnimmo ſi quis cōfiteretur factum hæreticale, & negaret intentionem, quæ eſt qualitas afficiēs illud factū ut ſit punibile,uel impunibile,ut hæreticus negatiuus forſan poſſet damnari,per ea quæ ſcribit Bar.in quæſt .8. incipien. per Italiam & moder.ĩ l.eum qui. in pri n.ff de iure iuran.Flo.in l.ſi ex plagis.§.tabernarius. ff. ad l. Aqui.Bald. in ſtatutis, in uerbo confitens & confeſſus, Bal.in l.cōtra negantem,uerſi.quæro nunquid.C.ad l.Aqui.idem dicit Bal. in.§.porro,ĩ tit.quæ ſit prima cau.bene.ami. Ex quo ergo de obſeruantia ſabbathi, ſeu ieiunii iudaici cōſtat ꝑ eiuſdem confitentis confeſſionem de illa infidelitate incluſa in illa obſeruatione, uidetur etiam conſtare; de confitentis intentione, quæ uerſabatur circa legem Moyſi, de qua teſtis atteſtatur, quia ſibi dixit per ſuperius allegata.

15 ❡ Licet enim animus & intentio alicuius non poſſit per teſtes probari, ſecundum Inno.in cap.ſuper hoc, de renunti.quem ſequitur Bart.in l. ſiquis filio.§.eius qui. ff. de iniu. rupt. irritoque teſtamē.Nam animus eſt qui is latens in corde, & quid inuiſibile, & eſt rés q̃ non percipitur aliquo corporis ſenſu,ut de ſe patet, & a ſolo Deo cognoſcitur,ut inquit gl. ĩ l.2.ff.de interrog.actio. tamē de hoc animo,ſeu intētione,uel cōſcientia pōt conſtare dupliciter. Primo ꝑ eius confeſſionē, ut dicit glo. in §. aliæ, inſti. de actio. quam

quam ſeqûtur ibi moderniores, & Petrus de Ancha.in cōſil.158.rationes, in fi.& Ange.in conſil. 313. uiſo dicto teſtamento,col. 2.tex.cum glo.in ca. ſi uero,el.2.de ſenten.excomunica.c. ſignificaſti,de homicidio.tex.in c. teſtiū.33. q.fi.& in c.potuit,de electio. Secundo etiam probatur animus iuris præſumptione in his quæ ſunt de genere prohibitorum, ut eſt glo.in l. ſi non conuicii.C.de iniuriis.l.1.§.cū arietes. ff. ſi quadru. paupe. Omne enim malefactum in dubio praue & iniuſte præſumitur actum, ex quo eſt de genere prohibitorum, ut habetur in cap.1,de præſumptio.& l.is qui cū telo.C.de ſica. & ſcribit Bal,in ca.ſicut nobis, ī fin.de re iudica.& faciūt quæ dicit Bar. in l. Aurelius. §. idem quæſiit.ff. de libera. lega. & moderni in l.ut uim.ff.de iuſti. & iure.traditur in cle.1.de homicidio.

16 ¶ Et quāmuis Inno.dicat in dicto c. ſuper hoc ꝙ conſcientia alicuius non poſſit probari per teſtes, illud intelligitur directe indirecte tamē pōt. Nā ſi unum de tribus interueniat, quòd quis fuerit crimen cōfeſſus, uel in crimine deprehenſus,ſeu poſtulatus, uel accuſatus præſumitur cōſcientia delicti,ut nota.in l. 2.& 3.in prin.de his qui mortem ſibi conferunt.

17 ¶ Sed hoc ultimum intelligo,quando cauſa eſſet deciſa,& non eſſet ſpes defenſionis,ut egregie dicit Bal.in d. l.ſi quis filio. §.ei⁹ qui.ff.de iniu.rupt. irrito . teſtame . In aliis uero quæ non ſunt de gener e prohibitorū præciſe,ſed ſunt in differēti, quæ poſſunt eſſe bona uel mala, animus in bonam partem,non autem in malā interpretamur; & in hoc caſu habet locum.l. & merito.ff.pro ſocio,ut notat Bald. in l.1.col.3.C.de ſeruis fugi.Bar.in l. non ſolum.§.ſed ut probari. ff. de operis no.nuntia. Et eodem modo actus qui de ſe eſt malus, & poteſt intelligi in maiori & minori delicto,in minori interpretari debemus, ut arguit Areti.in conſi.80.ſicut decet,col. 3.cum aliis,ut ſcribit Deci.in conſi. 234. in effectu quæritur,col.2. Abſentiam autem animi & prauæ intentionis,in delictis probare, difficillimum puto. ca. tua nos, in uerbo,nō uidemus, de ſpōſa.per quem tex. apparet quòd actus interior non poteſt probari contra actū exteriorē, ut dicit Bal.in d. cōſi.ſchiſmatis,colum.12.uerſi.prętere a actus:ubi plus dicit,quòd cum in opere,conſenſus mentalis appareat, diſſenſus,ſuppoſitus etiam pro conſtanti,non uitiaret actum cōſummatum. argu. l. ſi repetendi. C. de condi. ob cau. & facit tex.in l. qui ea mente.ff.

18 de fur. ¶ Si uero ſumus in aliis criminib⁹,excepto hæreſis crimine,quæ ſola cogitatione non committuntur, ſed requiritur ad perfectum delictum actus exterior, ut in homicidio, furto,& huiuſmodi, ex ſola confeſſione extraiudiciali,probata plene, nō poſſet cōfitens puniri: quia ei ad hoc nō præiudicat, ſed faceret indicium ad torturam,ut notat Abbas ī c.de hoc, de ſimo.col.1.glo.Bar.& alii in l.capite quinto,in uerbo, accuſatori. ff. de adulte.idem dicit Bal. in l.unica.col. 5.uerſi. nunquid confeſsio. C.de conſeſ,per l.quæro. in fin. ff.de edili.edicto,traditur in l.ictus fuſtium. ff.de infami. Butrius in c.per inquiſitionem. in fi.de electione;& in cap.tua nos,colum.pe.de teſt.poſt Inno. Abbas in c. fin.de confeſſ.cum aliis, ut per Hipp. Marſ.in practica criminali.§. diligenter.nu.76.Ludo.Roma.in conſ.7.uiſis neceſſariis, & in cōſ.373.in caſu propoſito

poſito, & in tali cõfeſsione tortus cogeretur perſeuerare, ut dicit Bal. in conſi.337.incipien. quædam mulier. lib.3. alias 427. lib.5. & hæc confeſſio extraiudicialis operaretur ualiditatem confeſsionis, quæ poſtea fieret in tormentis ſine noua ratificatione, licet alias eſſet nulla, l.diuus.ff. de cuſto. reor. ut tenet Feli. in d. c. per hoc. in quinta limitatione: quia confeſsio facta in tormentis, non præcedente confeſsione extraiudiciali, nõ ualet, niſi in ea perſeueret reus extra tormenta, ut dicunt gl. Bal. & alii in l.2. C. de cuſto.reo.l.1.§.ſiquis ultro ff. de quæſtio.Iaſ. in l.magiſtratib'.ff.
19 de iuriſdi. omnium iudi. ¶ Et hæc cõfeſsio extraiudicialis, ad hoc ut faciat iudiciũ, debet probari per duos teſtes, Roma.in d. conſi.7.ſicut dicimus de alio inditio, ut dicit glo. ſingularis in l. fi. C.fami. hercis. quam Bar.ibi multum põderat, idem dicit Bar.in l.fi. col.fi. ff.de quæſtio.& in l. admonendi.colũ. 11. ff.de iureiuran. cum aliis, ut ſcribit Marſil. in l.1.§. idem Cornelio.col.2.ff.de quæſtio. Si enim vnus teſtis atteſtaretur de confeſsione extraiudiciali, nõ faceret niſi quartam partem plenæ probationis, & ſic ſemiplenam ſemiplenæ, ut dicit Ale. in conſi.152.uiſo proceſſu.
20 col. fin. libro 5. ¶ Si uero darentur plures extraiudiciales confeſsiones rei, & un' teſtis deponeret de vna confeſsione, & alter de altera, & ſic ꝙ teſtes eſſent ſingulares, licet unuſquiſque per ſe non faceret inditium: tamen eæ atteſtationes ſimul iunctæ, inditium facerent ad torturam, per theoricam Bar. in l. ſi ff.de quæſti. & Ioan.Andre. in addi. Specu.in tit. de præſumptio.§. ſpecies. uerſi. uiolenta, ubi tractant, an ad torturam requirantur plura inditia, an ſufficiat unũ: & dicunt quòd etiã quando ſunt duo inditia a remotis, vnum iuuat aliud. Sequitur Alexan. in conſi.77.in cauſa accuſationis, col.fi.lib.1.& propterea dicebat Fulgo. in l. fin. C. fami. herc. quòd licet per glo. ibi ſcriptã, inditiũ ad torturã debeat per duos teſtes probari, tamen negari nequit, quin unus teſtis faciat aliquam præſumptionem, & ideo ſi plures ſint teſtes ſingulariter de ſingulis inditiis deponentes, dicentur plures facere præſumptiones, quæ faciunt unum inditium ad torturam, argu.l.inſtrumẽta domeſtica. C.de probatio.glo. in l.2.§.ætas.ff.de excuſa.tuto.Sequitur Franciſ. Brun. in tracta. de inditiis, col.2.& uerius eſt hoc, quàm illud quod ipſe dixit conſulendo, in cõſi.136. in cauſa criminali. col.fin.

¶ Nec facit in contrarium, quod inquit Anto. de Butr. in c. licet cauſam. de proba.col.2. quòd teſtes ſingulares deponentes ſcilicet unus de una confeſsione, alter de altera, non coniunguntur; & idem in effectu dicit. Feli. in c. cum cauſam, col. pen. uerſi.primo caſu.de proba.ad hoc allegant Cy. in l.2.C.quæ ſit longa.cõſue.inſuper dicit Bal. in l.ſiquis ex argentariis.§.cogentur, uerſicu. Sed ſi poneremus, quòd ſi probationes sũt imperfectæ in ſua ſpecie, non coniunguntur, ſi unus teſtis de fama, unus de inditio, quia duo teſtes requirerẽtur ſuper inditio, & duo ſuper fama, ut in d.l.fin.C.fami.herc.& per Innocen.in c. ſicut.de ſimon.& gloſ. in foro regali eam ſequitur in titu.de teſtib.& proba. & Alexã. in conſi.143. quoniam abunde, col.2.lib.2.& concordãtes plures ſcribit Hippo. in ſua practica, charta.44.uerſi. Quæro ulterius

terius. ¶ Ad hæc dicendum eſt, &
primo ad dictum Anto.de But. quòd
loquitur ad faciendam plenam pro-
bationem: quia uerum eſt dicere, il-
los ſingulares teſtes non eſſe coniun
gendos, prout ſic firmat Alexã.in d.
conſt.77.col.fin.ad faciendam plenã
probationem: ſecus vero ad facien-
dum inditium, quia una præſumptio
iuuat aliam, per notata per Bar.in d.
l.fi. Et idem dicit Alexan.in cõſi.62.
uiſo proceſſu cauſæ, lib. 6. pariq; re-
ſponſione ſatisfieri poteſt ad dictum
Bal.in d.l. ſiquis ex argentariis §.co-
gentur, quia procedit quo ad plenam
probationem, non autem ad facien-
dum indiciũ: quia tales probationes
imperfectæ in ſua ſpecie inditium in
ducunt, prout euidenter hoc ſentit
Deci. in conſi.143.incipien. in cauſa
matrimoniali, col.fi.quod firmat So-
ci.in conſ.54. uiſis teſtibus.col.1.lib.
3. ubi allegat illud dictum Fulgo. in
d.l.fi.quòd ſingulares teſtes de ſingu
lis inditiis deponentes, probant plu-
res præſumptiones, quæ faciunt indi-
tium ad torturam, per d.l.inſtrumen
ta. & l.2.§. ætas. ff.de excuſa. tu. ubi
habetur quòd quæ non proſunt ſin-
gula, multa collecta iuuant; & hinc di
cebat Caccialup. in l.admonẽdi, col.
78.uerſi. Præterea de iureiur. quòd li
cet plures ſint ſemiplenæ probatio-
nes unius ſemiplenæ, non coniungun
tur ad faciendam unam ſemiplenam
probationẽ, coniunguntur tamen ad
faciendum inditium. Allegat notata
in l.fi.C.de proba.& Dy.in tracta.de
torturis, & idem tenet Bal.in c.1.§.
cum autem. de controuerſio.inueſti.
& dicit Rom.in d.conſi.7.uiſis neceſ
ſariis, col 1. quòd præſumptiones li-
cet ſint diuerſi generis, attamen iun-
guntur ad hoc probandum, ſcilicet
inditium, de quo paulo ante dixerat,
in his maxime quæ difficulter probã
tur, ut factum de nocte l. cum exce-
ptiones. §.in hoc. in gl.ff. quod met.
cau. Et ſic eſt dicendũ in crimine hæ
reſis, quòd cum occulte cõmittatur,
minores probationes requiruntur, vt
dicit Pet. de Anchar. in c.in fidei fa-
22 uorem, de hæreticis.lib.6. ¶ Aduer-
te tamen in eo quod dixi, quòd reus
in tormentis cogitur perſeuerare in
confeſsione extraiudiciali, & quòd
illa facit inditium ad torturam: quia
uerum eſt, niſi illa cõfeſsio reuocetur
ab illo confitente. Nam tunc nõ poſ-
ſet ob eam torqueri confitens, ſecun
dum Bal. in l.1 col.penul.uerſi. extra
quæro ibi, item dicit Innoc.pro con-
feſsio.C.de confeſ. inde ſumitur cau
tela pro reo, ut dicat expreſſe ſe illã
confeſsionem reuocare: nec habet ꝓ
bare errorem, quia nõ tenuit quo ad
aliquod præiudicium indicii, ſed ſo-
lum quo ad præiudicium facti, quem
ſequitur Feli. in d.c.de hoc. de ſimo.
& Marſi.in ſing.310 credo ſe ſcire. &
in ſua pract.§. diligenter.nu.79.&.§.
examinãda.nu.32.Iaſ.in l. magiſtrati
bꝰ. nu.6.ff.de iuris d.omn.iud.faciũt
tradita per eundem Marſil.in l.de mi
nore.in princ.nu.29.ff.& conſequen-
ter nec cogi poſſet in ea ꝑſeuerare.
13 ¶ Attendendũ eſt etiam, quòd ſi cũ
illa confeſsione extraiudiciali de cri
mine, concurant aliæ coniecturæ &
ueriſimilia, quòd cõtra confitentem
facit plenam probationem dicta cõ-
feſsio, ideoque præciſe cogi poteſt
confeſſus in ea perſeuerare in tortu-
ra, ut inde condemnetur, & talis cõ-
feſsio facta in tormentis, quam præ-
ceſsit confeſsio extraiudicialis, non
requirit ratificationem, prout alias
fit, ut in l.1.§.diuus, & §.ſiquis ultro.
ff.de

ff. de quæſtio, ut ſcribit ſingulariter, Pindarus in ſuo dialogo de teſtiũ cõcordia, c.7. incipien. Dic Balde quæſo, quem ſequitur Feli. in c. olim. uerſi. fallit octauo. de reſcrip. ubi plura de confesſione extraiudiciali glomerauit, & in d. cap. de hoc, de ſimo. & hæc pro primo membro huius quæſtionis.

24 ¶ AVT VERO DICTA mulier malefica confitetur ſe infantes unũ uel plures, ſuis maleficiis, uel alias cum ſuis maledictis uerbis occidiſſe, & non eſt ei ſimpliciter credendum, ſi aliter uere & realiter conſtet illos fuiſſe occiſos, & pro hoc adducitur quod inquit Bal. in addi. ad Specu. ſub tit. de re iudicata, in ultima additione, circa finem, uerſi. Titius fuit cõfeſſus. Angel. de Aretio in ſuo tracta. maleficiorum, in uerbo, ueſtẽ cœleſtem. uerſi. quid ſi confiteatur. Pau. de Caſtro in authen. ſed nouo iure. C. de furtis. Anchara. in conſi. 24. uiſa inquiſitione. Bal. in l. cũ probatio. in ſuis additionibus. ff. de probationi. & in d. authẽ. ſed nouo iure. & facit quod inquit Ange. in l.1. C. de confesſis, de illis malandrinis, qui confesſi ſunt ſe occidiſſe plures mercatores peregrinos, & proieciſſe eorum corpora in mare, an ſit ſtandum eorum confesſioni; & dicit quòd inquirendum eſt, an mare uel flumen ſit prope: quia ſi eſt prope, eis nocebit, ſecus autem ſi non ſit prope, ut refert Marſil. in l.1. in prin. ff. de quæſtio. quod ego non inuenio apud Angelum in meo libro, idem Ange. in l. certum ff. de confesſis. Marſil. in cõſi. 14. incipien. Clementilli. col. 7. lib. 1. & in cõſi. 109. Spiritus ſanctus. col. 6. lib. 2. Idem dicit Bal. in addi. ad Specu. in tit. de confesſis, col. 2. Idem ſcribit Bal. in c. at ſi clerici. col. 3. de iudi. cum aliis, ut tradit Iaſ. in l. error.

25 C. de iuris & facti igno. ¶ Et per hæc forſan poſſet attentari, quòd licet aliquis abiuraſſet hæreſim tãquã uehementer ſuſpectus, ſeu tanquàm deprehenſus, & poſtea ſponte accederet ad epiſcopum, uel inquiſitorẽ, dicens ſe ipſum relapſum eſſe in hæreſim, ſiue iam abiuratam, ſiue aliam, & hic relapſus non posſit uerificari per teſtem, uel aliam probationem, quia ipſe ſol' ſine ſociis relapſus fuerat; & peteret ueniam de hoc ſecundo relapſu, quòd iſte non eſſet relaxãdus brachio ſeculari, ſicut ſupra dictum eſt de illo, qui eſt confeſſus homicidium, de quo non conſtat; quod cõpetenter fundatur in iuribus proxime allegatis per doctores ibi ſcribentes, & hoc ſatis ſentit gloſator legum Hiſpaniæ in ſeptima parte, titulo de hæreticis 26. in 4. col. uerſi. Eſt tamen concluſio dicens unum, ſaluo meliori iudicio, quòd ſi relapſus non fuit in ſuo relapſu deprehenſus, ſed ipſe ſponte uenit ad inquiſitores, & confitetur errorem ſuum, & ſe relapſum eſſe, & ob hoc lacrymatur, & peteret reincorporari Eccleſiæ, & uellet iterum abiurare omnem hæreſim, & eſſet paratus ſubire quamcunque pænitentiã, etiã grauisſimam, quæ ſibi iniungeretur, & ceſſaret ſcandalũ apud alios, cum neſcirent illum relapſum, quòd tali deberet iniungi aliqua grauiſſima pœna, & liberari a pœna mortis, & dictus gloſator dicit ita tenuiſſe Ioannem Lupi decanum Segouien. ¶ Inde etiam, ſecundum eoſdẽ, ſequeretur, quòd filii & nepotes huius relapſi, ſponte uenientis ad gremium Eccleſiæ, nõ incurrerent inhabilitatem, de qua in c. quicunque. §.

hæreti. & in c. ſtatutum. de hæret. lib. 6. ita dicitur in d. tit. 26. in l. 2. in fin. ¶ Et idem arbitror eſſe dicendũ, ſi poſt abiurationem, cõfitetur ſe præſtitiſſe fauorem, qui excuſari nõ poſſet ſcienter aliquib' hæreticis, & hoc non probaretur, niſi per ſuam cõfeſſionem, quòd deberet excuſari a pœna, §. ille quoque, c. accuſatus. de hære. lib. 6.
26 ¶ Nec obſtaret prædictis, c. ſuper eo, eo. tit. & c. ad abolendã. §. illos quoque de hæretic. in quibus deciditur, quòd relapſi debent relaxari curiæ ſeculari: quia uerũ eſt quãdo de hoc eſſent conuicti per teſtes, uel eſſent confeſsi, & eorum confeſſio uerificata eſſet per alias probationes, quàm per ſolam confeſsionem; quia tunc tradendi ſunt curiæ ſeculari. Secus tamen eſſet in propoſito, cum de eorum relapſu non cõſtaret, niſi per ſolam ipſius rei confeſsionẽ. ¶ Parique modo eſſet reſpondendũ ad illud dictum Bal. in d. l. ſiquis non dicam rapere, quia forſan ibi conſtare non poterat de hæreſi, quam accuſatus habebat in mẽte, niſi ex ſola ei' confeſsione, licet haberet teſtes de illa non concludentes: uel dictum Bal. poteſt intelligi quando agebatur ſolum de reconciliando illum confeſsũ gremio eccleſiæ, & de condemnãdo illum carceri perpetuo, quæ eſt pœna redeũtis ad eccleſiam, ut in c. pe. de hæreti. In propoſito autem loquimur de condemnando illum ſponte confeſſum morti, & ideo lõga eſt differentia, merito nõ deberet tradi curiæ ſeculari, ex quo eius confeſsio nõ eſſet alias uerificata, ſed alia pœna graui puniri, morte excepta.
27 ¶ Ratio prædictorũ eſſe poſſet, quia nemo eſt dominus membrorum ſuorũ, adeo quòd abſque delicto poſſet facere quis ſe ad mortem damnari, cõtra l. liber homo ff. ad l. Aquiliam, & l. non tantũ. & l. & ſi non defendantur. ff. de pœnis: & ideo dicunt doctores, ſoli confeſsioni ſtandũ non eſſe l. 1. §. diuus. ff. de quæſtio & l. inde Neratius. §. fi. ff. ad l. Aquiliã, ut ſcribit Alexan. in conſi. 19. circa primum. col. 1. lib. 7. ubi optime declarat in diſcurſu illius conſilii, quomodo ſit intelligenda illa theorica doctorum, aſſerentiũ quòd niſi cõſtet de homicidio, quòd illud confeſſus damnari non poteſt: & ad hãc rationem proxime poſitã, uide Pau. de Caſt. in d. auth. ſed nouo iure, dicentem non ſtari ſoli confeſſioni cõfitentis, cum agitur de pœna mortis, uel corporali, cum confitens non ſit dominus membrorum ſuorũ. Nam poſſet quis uolens mori ſic cõfiteri, & contra ueritatem, ideo tolerari non debet, ut in d. l. non tantum, cum aliis per eundem Alex. allegatis
28 in d. conſi. ¶ Et uide ſi poſſet alia ratio aſsignari, ne uideatur iudex tãta uti immanitate contra illum non indiciatum, non conuictum, ſed ſua ſponte confitentem, quinnimo ſeipſum deferentem, & prodentem maleficium ſoli Deo manifeſtum, & hominibus occultum, releuando curiã ab onere probandi, quod ipſe ſua cõfeſſione detegit. Pro hoc facit l. 1. C. de his qui ſe deferũt, lib. 10. ubi ſiquis accomodauit tacitam fidem de reſtituẽdo incapaci, & ſeipſum prodat, lucratur tertiam partem de bonis defuncti: ubi notat Lucas de Penna in col. 1. quòd parcitur ſponte confitenti l. quiſquis C. ad Iuliam maieſta. cũ aliis ab ipſo allegatis, quod intelligit nulla examinatione præcedente, allegando pſalm. 84. Miſericordia & ueritas obuiauerunt ſibi; pro quo facit,

quia

quia ſi filius commiſit delictum, ſeu crimẽ læſæ maieſtatis, & pater capiat illum, & offerat iudici, filius non debet pati illam pœnam, quam alias pateretur, ſi fuiſſet accuſatus, & ab alio captus, & iudici exhibitus, ſed aliam pœnam mitiorem: text. eſt in l. milites agrum. §. deſertorem. iuncta l. nõ omnes. §. deſertorẽ. ff. eod titul. Scribunt Saly. & Pau. de Caſtro in l. propter inſidias. C. qui accuſare nõ poſſunt. Tradit Cæpol. in ſuo tracta. cautelarũ, cautela prima, Iaſo. in l. 1. col. 2. C. de his qui ut indignis. & Feli. in cap. 1. de offi. delega. col. 2. & ratio dicti. §. deſertorem. d. l. milites agrum. eſt, ne uideatur, inquit, pater ad ſupplicium filiũ tradere. Quæ ratio multo magis militat in ſeipſo, qui ſpõte, nullis probationib⁹, ſeu inditiis præcedentibus, ſe ipſum iudici exhibet, & prodit. Nam ſi per oblationem patris de filio, filius non punitur pœna naturali delicti, multo minus puniendus eſt quis per oblationem propriã de ſe ipſo factam. Nam charitas ordinata, a ſe ipſo incipit, l. præſes. C. de ſerui. & aqua. & dicit Sali. in d. l. propter, quòd mater admittitur ad accuſandum filiũ in criminibus exceptis, quia non uidetur facere contra officium pietatis, quæ propriam pœnã curat euadere; quia charitas ordinata à ſe ipſa ĩcipit, ut ĩ d. l. præſes: & eſt argumen. in l. licet. in fi ff. de arbi. Immo in crimine hæreſis, ad id tenetur pater & mater, ſcilicet prodendum filium, & e cõtra c. ſi epiſcop⁹, ubi not. & in c. excommunicamus. §. credentes. de hæreticis, & ſic minuenda eſt pœna naturalis delicti prodẽti ſeipſum, ſicut minuitur filio, quem pater exhibet iudici, & hoc formaliter probat text. in d. §. deſertorem, uerſi. Itẽ diui Seuerus & Antoninus, ubi eum qui poſt quinquennium deſertionis ſe obtulit, deportari iuſſerũt; quod in ſimilib⁹ caſibus probatur poſſe extẽdi, & tamẽ ſi ſe non obtuliſſet ille deſertor miles, non fuiſſet ei parcendũ, ut in l. non omnes. §. a barbaris ff. de re milita. quę omnia nota, quia ſicnõ inuenies enucleata.

¶ Qvod ſecundum dubiũ principale huius quæſtionis, An inquiſitores ſine ĩcurſu irregularitatis, dictas mulieres bruxias tradere poſſint curiæ ſeculari ob ĩteritũ ĩfantiũ ab eis cauſatum ſuis execrãdis maleficiis, alias ad reconciliationem admittendas, ſi illos infantes non necaſſent. Et hæc quæſtio ſæpe accidit in facto, in montanis Nauarræ: & ego habui in facto de quodã accuſato de criminibus hæreſis & apoſtaſiæ, qui inter confitendũ illa crimina, dixit ſe cõmiſiſſe crimen ſodomiticum cum quadam muliercula. Fuit dubitatum an ex eo poſſet tradi curiæ ſeculari, eo modo, quo traduntur hæretici. Pro horum deciſione aliquas concluſiones præmittam, deinde ueniam ad deciſionem huius dubii.

29 ¶ Prima ergo concluſio eſt, quòd pro homicidio doloſo, a laico cõmiſſo, naturalis pœna ſtatuta eſt regulariter, ut homicida moriatur, ut eſt tex. in l. qui cædem ff. ad l. Iuliam de ſica. quam pœnam ultimi ſupplicii intelligimus, licet quandoque, ſecundũ cõditionem perſonarum, loco pœnæ mortis ſubrogetur deportatio. l. 3. §. pe. & §. fi. ff. ad l. Corn. de ſica. §. item lex Cornelia. inſt. de publi. iudi. facit l. qui ultimo. ff. de pœnis. l. reſpiciendum. §. fin. ff. de pœnis: & dicit tex. in l. 3. C. de epiſco. audien. Homicida, quod fecit, expectet. Et Dominus

Mat-

Matthæi 26. inquit, omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt, & Ioan. Apocalypſis 6. Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter uerbum Dei, & propter teſtimoniū quod habebant, & clamabant uoce magna dicentes, Vſquequo Domine, ſanctus & uerus non iudicas, & uindicās ſanguinem noſtrum, de his qui habitant in terra. Et Gene. 4. dicit Dominus ad Cain, Vox ſanguinis fratris tui, ſcilicet Abel, clamat de terra. Abel enī (ut dicūt doctores catholici) martyr, paſtor, & uirgo fuit. Inde etiā inquit Gene. 18. quatuor eſſe peccata, quæ coram Deo clamitant, ſcilicet peccata Sodomorum. Clamor Sodomorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis, Gene. 18. Homicidarū. Vox ſanguis fratris tui, Gene. 4. Oppreſſorum, Exodi. 2. Aſcendit clamor eorum ad Dominū. Detentorum mercedis mercenariorum. Eccle. 34. Qui effundit ſanguinē, & qui fraudē facit mercenario, fratres ſunt. Scribit late Marſ. in cōſi. 90. illumina, col. 1. li. 2. cū ſequēti, & in aliis ſequē. cōſ. & in l. 1. in prin. ff. ad l. Corne. de ſica. Idē dicit Bal. ī l. data opera, col. 3. C. q accuſa. non poſ. ubi ponit fere omnes caſus, in quibus de iure impōnitur pœna mortis. Idem Bal. aliquos caſus addit in c. 1. §. iniuria. col. 2. de pace iura. firma. col. 2. & alibi Bald. in tit. de pace tene. & eius uiola. in ca. 1. col. 1. dicit quòd iudex non debet admittere friuolas probationes homicidæ, nec morari ſuper ambagibus, quod intelligo quādo cōſtat de homicidio l. cū reis. C. de pœnis, ubi Sali. glo. in l. graui. C. de adulte. faciunt cap. miles. & cap. cum homo. & cap. ſi homicidium. 23. q. 5. & quamuis Ioan. de Imo. in c. ſi. de conſue. ſecundum aliquos, dubitet de iure digeſtorum, quæ pœna imponebatur homicidio, tamen Ange. in conſi. 14. incipi. Nos Carolus, concludit, de iure Digeſtorum, fuiſſe ſtatutum pœna capitis contra homicidam, & ad hoc plura allegat.

30 Et pro prædictis aliqui allegant tex in c. omnis. 3. diſtin. ibi. Qui cædem fecerit, capite plectatur. Sed hoc eſt dubitabile, per ea quæ dicit Abbas ī c. at ſi clerici. col. 11. uerſi. Et pro hoc optime facit. de iudi. quòd ſi pro aliquo delicto imponitur pœna capitalis, non intelligitur de pœna mortis, ſed mitiori, cum de iure triplex reperiatur pœna capitalis, ſcilicet prima, eſt mors corporis; ſecunda, eſt morti proxima, ut damnatio in metallum; tertia, eſt deportatio, ut ſcribit Inno. in c. qualiter & quando. 2. col. fi. de accuſa. Nec mortis appellatione ſimpliciter prolatæ per modum impoſitionis pœnæ intelligitur de morte corporali. in iure canonico, ſed de morte ſpirituali, tex. eſt de hoc ſingularis, ī c. ꝑ uenerabilē, colum. pe. circa fin. qui filii ſint legiti. ibi. Mori præcipitur, ideſt per excōmunicationē, per quē text. notat ibi Abbas, quòd ubicumque in iure canonico reperitur pœna mortis, debet exponi pro ſententia excommunicationis; dicens menti tenendum: quia alibi non ita bene probatur, quia duplex eſt mors, quædam tēporalis, quæ eſt ſeparatio animæ a corpore. Altera ciuilis, ut excōmunicatio, per quam ſeparatur anima a gratia Dei: nam Deus eſt uita animarum, Idem ſcribit Abbas in c. 1. de homi. circa fin. & hoc de facili ꝓcedit de iure canonico, in quo nūquàm ꝓ aliquo crimine imponit pœna ſanguinis, & allegatur glo. ī c. præuaricator.

uaricator, 2.q.3. quam ego non inuenio, nec in toto decreto eſt tale c. p̄uaricator, ſed c. calumniam, ubi hoc non habetur, quàmuis eam allegat Iaſo. in l. tranſigere. C. de tranſact. col. 2. uide tamen ſi hoc probet glo in ca. delatori. 5. q. 6. expreſſe tamē Pau. de Caſt. in conſi. 348. notandū. col. 2. lib. 1. inquit ius canonicum non imponere pro crimine pœnā ſanguinis, ſed ciuilem. ſ. priuationem a beneficio; uel criminalem, ideſt, diſpoſitionē ab ordine, quæ pœnæ ſunt eccleſiaſticæ, & cum hoc concordat. S. Thom. in 2. 2. q. 99. art. ult. inquiēs, ſtatuta eccleſiæ non infligere pœnam mortis, ex quibus ſatis oſtenditur. d. c. omnis 3. diſt. non debere intelligi de pœna mortis corporalis, ſed de alia pœna, quæ de iure canonico infligi poteſt pro homicidio.

31 ℭ Ad idem accedit quod inquit Abbas in c. 1. de furt. & c. 2. in fin. de maio. & obedi. & quæ ſcribunt Iaſ. in d. l. tranſigere. & Fel. in c. qualiter & quādo. 2. §. fi. col. fin. uerſi. ultimo tangit, & pro prædictis eſt addendum, quòd infantis occiſio eſt delictum piaculare, & ſic magis execrabile & horribile, quàm occiſio maioris, ut probatur in l. pe. C. de ſicariis, & ibi notat Sali. & atrocius eſt hominem ueneno occidere q̄ gladio. l. 1. C de mathemat.

32 ℭ Et de pœna homicidarum ſecundum iura ciuilia, late tradidit Albertus de Gandi. in ſuo tracta. maleficiorum, rubri. de homicidiariis & eorū pœnis, col. 1. uerſi. ſed quæro aliquis, & plura circa hanc materiam ſcribūt Cæpol. in ſuo ult. conſi. 91. uiſa inquiſitione. Pau. de Caſtro in conſi. 277. in cauſa incarceratorum. colum. 1. libr. 2. Cæpol. in conſil. 34. ſi unquàm magnifice. De iure uero canonico clericus, qui homicidium ſimplex do-

33 lo commiſerit, deponitur & detrudi tur in arctum monaſterium, ut in c. cū non ab homine. de iudi. iuncto c. tuæ. de pœnis, ut dicit Abbas in c. 1. de his qui filios occiderunt, & in d. ca. cum non ab homine. ℭ Sed in hoc Abbas uidetur ſibi cōtrarius, nam ī d. c. tuæ, tenet quòd ubi de iure ciuili pro aliquo delicto imponitur pœna mortis, quòd pro illo debet clericus homicida deponi, & damnari ad perpetuum carcerem, ut in c. pen. de hæreti. c. nouimus, de uerborum ſigni. ſecundum eum: quia prout dicit Inn. in ca. qualiter & quando. 2. de accuſatio. deputatio ad perpetu ū carcerem poſt depoſitionem, æquiperatur pœnæ mortis: & ideo rariſsime debet infligi niſi pro grauiſsimis delictis. Cū ergo pro homicidio d e iure ciuili ſit pęna mortis, ut dixi, ſequitur quòd clericus debet deponi, & detrudi in carcerē perpetuum.

ℭ Hæc tamen nō ſunt uera; quod patet; quia pro nefando crimine ſodomitico, de iure ciuili, eſt pœna ultimi ſupplicii, ut patet in l. cum uir. C. de adulteriis, & in authenti. ut non luxuri. homines contra naturam. colla. 6. & tamen de iure canonico clericus pro hoc crimine det ..ditur in monaſteriū c. clerici. de exceſſi. præla. Præterea, famoſi latrones furca ſuſpēdūtur. l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis, & tamen de iure canonico, ſi clericus eſſet famoſus latro, debet deponi, & detrudi in arctum monaſterium ad agendum pœnitentiam. c. tuæ, de pœnis: quòd poteſt intelligi in famoſo latrone, quia dicit, in latrociniis, & in aliis magnis, ſceleribꝰ deprehē-

34 ſi. ℭ Sic ergo detruſio ī monaſteriū, debet fieri in pænitente, ideſt, in eo qui

qui uult ſuſcipere pænitentiam; ſed ubi depoſitus eſſet impænitẽs, debet deputari ad carcerem perpetuum; ita probatur in c. a nobis. de apoſtatis, & c. ut fame. in prin. de ſentent. excommunica. per quem tex. patet, ſecundũ Areti. in c. at ſi clerici. in prin. col. 6. quòd pœna incluſionis ĩ monaſteriũ, eſt minor pęna, & diuerſa ab incluſione in carcerẽ perpetuum, licet glo. aliter ſentiat, & male, in c. inter ſolicitudines. de purga. cano. Sit ergo concluſio, quòd licet de iure ciuili, ſit pœna mortis contra homicidam ſimplicem; de iure uero canonico clericus homicida ſimplex detrudendus eſt in monaſterium arctum ad agendam pęnitentiam, ut dicit Abbas in d. c. 1. de his qui filios occiderunt.

¶ Sed hoc fallit, ubicumque eſſet ſuſpicio fugæ: quia tũc in carcerem perpetuum damnari clericus homicida poſſit quia tunc nollet agere pænitẽtiã, ut probatur optime ĩ c. ut fame. ĩ prin. de ſent. excom. & ĩ c. a nobis, de apoſtatis, & ille carcer ẽt datus cenſebitur ad agendum pænitentiam, ut patet in hæretico in c. pen. de hære. & in c. nouimus, de uerbo. ſigni.

¶ Secundo etiam fallit, quando homicidium eſſet qualificatũ, puta, preſbytericidium, uel cum proditione, ſeu patricidium: quia tunc, ſecundum aliquos, deberet tradi curiæ ſeculari, prout late ſcribitur per Ancha, in ſua diſputatione, quam refert Abbas in c. at ſi clerici. §. 1. de iudic. & in repetitione c. ea quæ. q. 20. de regu. iuris. li. 6. Scribit late Areti. in c. cum non ab homine, de iudic. col. 7. uerſic. reperitur ſextus caſus. Dec. in d. c. at ſi clerici. col antepe. uerſi. poſtremo Abbas. Ego late ſcripſi in ca. quoniam. de hæreti. libr. 6. q. 11. Feli. in c. inquiſitionis, col. 2. de de ſent. excommuni.

¶ SECVNDA concluſio eſt, ꝙ pro crimine nefando ſodomitico, de iure ciuili eſt ſtatutũ ultimũ ſupplicium, ut in d. l. cum uir, cum aliis ſupra allegatis: de iure uero canonico eſt depoſitionis pœna, & detruſio in carcerẽ ad agendam pænitentiam. c. clerici. de exceſsi. prælato.

35 ¶ TERTIA concluſio eſt, quòd iudex eccleſiaſticus tradẽs aliquem curiæ ſeculari puniẽdum ob crimen, cuius cognitio ad eum non ſpectat, efficitur irregularis, ſi exinde ſequatur mors, uel membri abſciſio, puta, ſi tradendus eſt laicus & commiſit homicidium, & ſic non eſt de foro eccleſiæ, nec reſpectu ꝑſonæ, nec reſpectu criminis: quod probatur, quia non eſt de caſibus, ĩ quibus iudex eccleſiaſticus id poteſt, puta, ſi tradendus eſſet clericus, uel ſi laicus commiſit crimẽ mere eccleſiaſticum.

¶ De primo ſunt caſus ĩ quibus ſine nota irregularitatis hoc poteſt, quos ponit glo. in c. ad abolendam. in uerbo, relinquatur, de hæret. & Abbas in c. at ſi clerici. col. 10. uerſic. ad tertiũ, de iudiciis, & ibi Fel. in fi. col. Ancha. in conſ. 158. ex narratis. col. 2. dixi latiſſime in d. q. 11.

¶ Secundum uero eſt, quod etiam numeratur inter illos, quãdo hæreticus traditur curiæ ſæculari. Nam inquiſitor, ſeu epiſcopus id faciens, non incurrit crimen irregularitatis, licet habeat pro certo, quòd iudex ſecularis illum ſuæ curiæ traditũ illico ad mortem damnabit, ita dicit Archi. in c. 1. 23. q. 8. pro quo faciunt. c. legi. & c. ſi audieris. eadem cau. & q. & Specu. in ti. de iudi. delega. §. iuxta. uerſic. porro. Sequitur Feli. in ca. ſicut dignum, de homi. colum. 3. & in ca. 1. colum. 5. uerſi.

uerſi. limita omnia prædicta. de offi. delega. ¶ Ratio horum, ſecundum præfatos doctores, nulla redditur; poſſet tamen dici, quòd hæc fiunt authoritate canonis, ut patet in cap. ad abolendam. in prin. de hæreti. & in c. ſuper eo, eo. tit. lib. 6. Facit c. pro humani, de homicidio, lib. 6. & ideo nullam pœnam merentur hi iudices eccleſiaſtici, l. Grachus. C. de adulte.

36 ¶ Sic uidemus, quòd licet faciens per aliũ, per ſeipſum facere uideatur, ſiue uere faciat, ſiue ficte, uel cauſam præbeat, ſecundum uarios modos intelligendi, prout late ſcribit Iaſo. in l. ſi is qui pro emptore, col. 68. uerſi. circa principalem articulum, & in l. 1. §. per procuratorẽ, col. 2. ff. de acqui. poſſe. cum ad incurrendam irregularitatem, inter hos modos nulla, uel ſaltem parua conſtituitur differẽtia, ut late in diſcurſu materiæ irregularitatis, ſcribit Mari. Soci. in c. ad audientiam. de homicid. nihilominus tamẽ epiſcopus, ſeu alius prælatus, cui iuriſdictio temporalis competit, poteſt ceſſante metu irregularitatis cauſam ſanguinis ſpecialiter delegare, & ſic per alium facit prælatus, quod ipſe per ſe facere nõ poſſet, ut eſt tex. in cap. epiſcopus. ne clerici. uel mona. lib. 6. & glo. in c. poteſt quis, de regu. iur. lib. 6. Facit c. prælatis. de homic. lib. 6. quod non eſt ex alio, quàm quòd authoritate canonis hoc facit, quia alias qui per aliũ facit, per ſe facere uidetur: quod licet in rei ueritate hoc forſan non ſit, eſt tamen per fictionẽ quo ad effectũ iuris, ut tradit plura exẽpla Dy. in c. qui per aliũ. de regu. iuris, lib. 6. Decius in l. is damnum. ff. de regu. iuris. Iaſo. in l. ſi quis id quod. & Alex. in l. ſi familia. ff. de iuriſd. omni. iudi. Bal & alii in l. Gallus. §. quid ſi tantum. ff. de liber. & poſthu. Feli. & alii ante cũ, in c. mulieres. de ſentent. excom.

37 ¶ Inde eſt, quòd ſicut tenetur lege Cornelia de ſicariis, qui aliquem per ſe occidit, ſic & qui per alium, l. non ideo. C. de accuſa. l. & ſi cert' ſit percuſſor. ff. ad ſilla. argu. in l. 1. §. pen. ff. ad trebelli. c. is qui mandat. de homi. lib. 6. Aret. in tract. maleficiorum, in uerbo, Sempronium mãdatorẽ. Bal. in c. 1. §. opizoni, uerſi. etiam in ſtatutis. de pace Cõſtãtiæ, Aret. in procœmio inſtitut. §. igitur. col. 2. Bar. in l. hæc uerba. ff. de adulte. Andre. Sicul. in rubr. de fide inſtrum. col. 10. Alexã. in conſi. 65. incipi. uiſa quædam. lib. 4. Cæpo. in conſi. 34. ſi unquàm.

38 ¶ Præterea, iudex delegatus uices gerit iudicis delegantis c. ſane. de offi. iudi. delega. & quando iudicat, nõ iudicat tanquàm ipſe, ſed tanquàm alius, l. ſi prætor. ff. de off. eius cui mãda. eſt iuriſdi. ut ibi per glo. facit l. ſi pater. §. qui duos. ff. de adoptio. Inde eſt, quòd iudex delegatus eſt maior ordinario, ut in d c. ſane, & maior legato de latere c. ſtuduiſti. de offi. deleg. & fortius eſt dicendum, quòd delegatus a Papa non dicitur maior ordinario, ſolum reſpectu cauſæ ſibi cõmiſſæ, quia hoc indubitatũ eſt, ut in d. c. ſane. & c. ſtuduiſti, ſed dicitur maior abſolute propter repræſentationem Pontificis, quæ in ordinario nõ reperitur, non autem ſecundum aliquid, ut dicit Dec. in rub. de offi. deleg. col. 2.

39 ¶ Sic ergo nõ obſtantibus his, Canõ ſtatuit, ut demandantes aliis has cauſas criminales, non incurant notam irregularitatis, ut in d. c. epiſcopus, ne clerici, uel mona. lib. 6. cum aliis allegatis. Poteſt enim Papa circa hæc

ſtatuere, cum poſſet & prouidere, quod ſine metu irregularitatis, clericus habens iuriſdictionẽ temporalem, poſſet per ſe ſententiam ſanguinis & iuſtitiam in pœnis ſanguinis exercere, ut euidẽter tenet glo. in d.c. epiſcopus, in uerbo, maleficio. Idem tenet Ioan. Andre. in c. clericis, & Abbas ibi, dicit Ioannẽ Calderinum tenuiſſe, Papam poſſe licentiam dare clericis intereſſendi iuſto bello, ſine pœna iregularitatis; quia irregularitas quæ contrahitur ex actu in ſe licito, eſt de iure poſitiuo, contra quod Papa diſpenſat, c. propoſuit. de conceſſi. præben. Refert Francus in d.c. epiſcopus. col. 1. Inde eſt quòd Papa poteſt ſtatuẽdo imponere pœnam mortis, ſed non exequendo, ſecundũ Inno. Nam ſi propriis manibus Papa occideret aliquem, fieret ſtatim irregularis, ut dicit Bal. in c. 2. in fi. de maio. & obediẽ. quem refert Feli. in c. ſi quando. col. 2. de reſcriptis. Veritas tamen huius dicti, pendet ab illa dubitatione, An irregularitas propter homicidium ſit de iure diuino, uel poſitiuo, de qua habes remiſsiones multas per Feli. in c. fi. in fi. & c. 2. de maiori. & obedien. & Marian. Soci. late tradit in dict. c. ad audientiam.

40 ¶ Et hæc eſt una differentia, quæ eſt inter ius canonicum & ciuile, ſuper huiuſmodi delegatione cauſarum meri imperii: quia de iure ciuili poteſtas gladii committi non poteſt, l. nemo poteſt. ff. de regu. iuris. l. ſolent. in princ. ff. de offi. pro. & lega. l. 2. C. de peda. iudi. uerſi. quod ita. Scribunt late doctores, maxime moderni. in l. 1. in prin. ff. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdi. ſecus eſt autem de iure canonico, ut d. c. epiſcopus. glo. pen. in c. quod ſedem. de offi. ordina. in c. in Archiepiſcopatu. de rapto. Ange. in l. imperium. ff. de iuriſdi. omni. iudi. cum aliis, ut tradit Iaſo. & alii in d. l. 1. in prin. ubi rationem differentiæ conantur perſcrutari, ultra quos aliam ponit Bal. in d. l. ſolent. in prin. dicens, quòd ratio differentiæ eſt, quia clerici per ſe non poſſunt actualiter gladium exercere, nec ſanguinem effundere humanum, ſed tamẽ ex permiſſu canonum alteri committunt, hoc ſcilicet quòd faciat iuſtitiã, quia tũc lex occidit, non ipſi: alias, ſi non poſſent cõmittere, gladii poteſtas eſſet fruſtra in clericis. Prædictam differẽtiam tenent communiter doctores, licet Ioan. de Imo. attentauerit illam tollere, ut per eum in d. c. quod ſedẽ. col. fi. & in clem. 1. col. 3. uerſi. ſed aliter conſueui. de offi. delegati, quã, ponit Bar. in ſuo tractatu de differentiis ſuis canoni. & ciui. col. 3. & moderni in d. c. quod ſedem.

41 ¶ Extra ergo hos caſus, in quibus iura canonica permittũt clericis delegare cauſas criminales aliis, uel tradere aliquem iudici ſeculari damnandum, iudices eccleſiaſtici, ſeu alii clerici intereſſentes iudicio ſanguinis, irregularitatem incurrunt, ut eſt tex. in c. ſententiã ſanguinis. ne cleri. uel mona. ibi, de hoc ſanguinis uindictã exerceat, aut ubi exerceatur, interſit, nec ſententiam dicat, aut proferat, iuncto c. ex literis, de exceſsi. prælat. & c. clerici, ne cleri. uel mona. & ſi ex conſilio uel auxilio clerici ſequatur homicidium, ſeu membri mutilatio, eſt ipſe clericus irregularis, ut in c. ſicut dignũ. de homici. c. ſiquis uiduã. 50. diſtin. c. ſi qua. q. 8. c. 2. de cleri. pugna. in duello, & late proſequitur hãc materiam Marian. Soci. in c. ad audientiã. de homici. & Bellam. in cõſi.

14. factũ eſt tale;& irregularitas non incurritur niſi in caſibus expreſsis in iure,c.is qui,de ſenten. excommunica.lib.6.& cum incurſus irregularitatis, maxime ex homicidio, inducat plures effectus,& ut ita dixerim,pœnalitates, quas ponit Soci.in d. c. ad audientiam. in uerſi. octauo principaliter quæro:ideo ab ea maxime cauendum eſt,cum circa hanc ſolus Papa posſit diſpẽſare,ut ibi late tradit.

42 ℭ Et per quancunque indulgentiam conceſſam a ſummo Pontifice abſoluendi ab omnibus peccatis & offenſis, etiam comprehenſis in bulla in cœna Domini, non cenſetur data facultas tollendi irregularitatem, quam confitens incurrit ex homicidio: cum in tali diſpenſatione requiratur ſpecialis commiſsio, ſiue irregularitas eſſet manifeſta, ſiue occulta:ita dicit Soci.in d. c.ad audientiã. col.fi. & dicit Archi.in c. miror. Poſt Hugo.50.diſtin.quòd licet pænitẽtia abſorbeat peccatum, in priſtinũ tamen ſtatum nõ reformat,c.qui.uult, de pæni. diſtin.3.& c.ſi quis.1.q.7. & c. presbyter. in prin.15.q.5,Pænitentia enim non eſt modus tollendæ irregularitatis, quantacunq; eſſet,etiã ſi tanta eſſet quanta fuit latronis,qui ſtatim tranſcendit ad gloriam, & dicebat Domi. in d.c.miror. quòd illa quæ ſunt ordinaria ad tollendum delictum in foro pænitentiali, non poſſunt operari, ut ſuper delicto inducatur diſpenſatio, quoad poteſtatẽ tollendi irregularitatem ex delicto cõtractam:& hoc inquit notandum, ut pænitentiarii in foro pænitentiali deputati, non posſint diſpenſare ſuper irregularitate delictorum, ut irregularis habilitetur ad celebrãdum, uel ad beneficium habendum, niſi ſuper hoc haberetur ſpeciale mandatũ. Facit optime glo.ĩ c.at ſi clerici.in uerbo, minora.§. de adulteriis. de inditiis, & hoc ſequuntur Cardi. de turre crema.& Alex. in d.c.miror:& faciunt quæ dixi in meo tractatu de ſecreto,col.fi. per tradita ĩ c.de his, de accuſatio. Et per hæc ſemel reſpondi, quòd indulgẽtia triduani ieiunii noſtris,dieb⁹ bis a domino noſtro Papa Clemente VII. tunc feliciter regnãte,conceſſa, quantacũque largiſſima ſit, non comprehendebat caſus irregularitatis ex delicto contractæ, taliter quòd in uim illius irregulares habilitari poſſent, ex quo de huiuſmodi diſpenſatione in dicta indulgentia non habebatur mentio ſpecialis.

43 ℭ QVARTA concluſio eſt, quòd ſi iudex eccleſiaſtic⁹ degradauerit clericum,& tradiderit curię ſeculari puniẽdum, iudex ſecularis non tenetur ſtare proceſſui, nec ſententiæ dicti iudicis eccleſiaſtici, ut hunc ſibi traditum morte condemnet, ſed examinabit nouiter cauſam, ſi forſan inuenerit illum traditum dignum morte,uel alia pœna, ut eſt caſus in §. ſiuero crimen.in prin.in authẽ.de ſanctiſs.epiſcop. colla.9.& iſte §.de plano procedit,quando crimen non eſt mere eccleſiaſticũ, ſed eſſet tale, quòd uterque tam eccleſiaſticus quàm ſecularis poſſet de eo cognoſcere, ut quando cleric⁹ degradaretur uel propter homicidium qualificatum, uel propter ſeditionem,uel alias ob aliud ſimile delictum miſti fori,iuxta c. cum ſit generale. de foro compete. iudex ſecularis nõ debet illum clericum degradatum & ſibi traditũ punire, niſi ſibi fiat fides de proceſſu:quia ille efficitur de foro ſuo, & habet illum iu-

dicare ut ſubditum,non autem ut pu rus executor, & ita proprie loquitur tex.in d.§.ſi uero crimen,ut dicit Abbas in c.1.de offi.ordi.& ibi Butr.ante eum,& Bar.in l.diuus, & in l.nō dubium.ff. de cuſto.re.& idem dicebat Iaco.de Beluiſ. in §. ſiquis contra aliquem in d. authen. de ſanctiſs. epiſc. & ideo iudex laic' examinat cauſam de nouo, quia pœnā irrogare debet, & epiſcopus ſolummodo præſtat occaſionem ad pœnam,& allegat notata in c.at ſi clerici,de iudic. Idem tenet Lucas de Penna. in l.1.col.4. uerſi. ſecundo quærit. C. de priuil.ſcholar.lib.12.& dictum.§. ſi uero crimen, ita intelligunt Alex. & moderniores in l.magiſtratibus.in fi.ff.de iuriſdict. omni. iudi. ut procedat in quocunq; alio crimine,præterquàm in crimine hæreſis: quia in hoc crimine hæreſis ſpeciale eſt quòd iudex ſecularis nō poteſt cognoſcere de illo crimine ut mere eccleſiaſtico, nec diſcutere an bene uel male fuerit iudicatus reus illius criminis, ſed ſententiam inquiſitoris exequatur, ſeu illum relictū ſtatim indilate, animaduerſione debita puniat,ut eſt tex. in cap. ut inquiſitionis. in prin. circa finem, & in.§.prohibemus. de hære. lib.6. ¶ Et quàmuis Bar. ſecutus Guilel.de Cun.in d.l. magiſtratibus dicat, quòd iudex ſecularis nō tenetur ſtare proceſſui epiſcopi, ſeu inquiſitoris,quando traditur ſibi hæreticus ab eo puniēdus, & ſequātur illum plures famoſiſsimi doctores in d.l.magiſtratib'.ſcilicet Alberi.Bal.Fulgo. Pau.de Caſtro,& idē Bar.in l.diuus,& l. non dubium.ff. de cuſto.re. & in l.uni.in princ.ad fi. ff.ſi quis iusdic.non obtemp. & communiter legiſtæ ſequūtur,tamē Canoniſtæ per dictum c. ut inquiſitionis. in prin. & §. prohibemus. tenent contrarium,& hoc iure utimur, & hoc tenuit Butr.in d.c.1. de offic.ordi.col. pen.uerſi.nūquid autem,dum inquit, iudicem ſæcularē non teneri ad exequendum ſententiam iudicis eccleſiaſtici,antequàm cognoſcat de uiribus ſententiæ: quia non arctatur ſtare proceſſui iudicis eccleſiaſtici, per d.§.ſi uero crimen: dum tamē tale ſit crimen,de quo iudex ſecularis poſsit cognoſcere, & hoc repetit inferius in col. ſeq. prout eſt crimen hæreſis, ut in d.§. prohibemus;idē tenet Bal. ſibi contrarius, in authē. clericus.C. de epiſco.& cler.col.fi.inquiēs,quòd quando vnus iudex remittit ad aliū, aut remiſsio fit ad inſtructionem, & tenetur ſtare actis remittentis, ut nota.in cle.paſtoralis. de re iudi. aut ad punitionem, & non tenetur ſtare,ſed debet acta recenſere. Vnde ſi tranſmitteretur ſola ſententia ſine probationibus,non faceret fidem de crimine quo ad iudicem diuerſi fori,& hoc dicit tenere Guilel.de Cun.in d.l.magiſtratibus. Quando tamen epiſcopus remittit hæreticum ad iudicem ſecularē,iudex ſecularis tenetur ſtare actis epiſcopi, quia hæc remiſsio fit tāquàm de ſuperiori ad inferiorem: unde inferior ſolum habet exequi, & non cognoſcere de crimine. Et licet Bal. ibi, ſe remittat ad Bar. in d. l.diuus,ubi tenet contrarium, non arbitror quòd ſe remittat ad hoc ultimum dictum, quod tam aſſertiue affirmat, ſed ad materiam remiſsionis generaliter: quia alias ſe ipſum ipſe Bald. corrigeret ſtatim, quod nō eſt credendum, l. non ad ea.in glo.ff. de condi. & demoſtra. Idem tenet Ange in d.l.diuus, & in l.1.C. de exhibē. reis.Ancha.in d.c.1.& in d.c. at ſi clerici,

rici,Sali. in l.ea quidem. C.de accuſa. col.7.ubi reſpōdet,quòd §.ſi uero crimen, ſupra allegatus,loquitur quando reus mittebatur condemnandus. In caſu uero noſtro, iam erat condemnatus; ſequuntur Iaſo.Lancel. Decius, & alii moderniores in d.l.magiſtratibus. Imo. & Abbas in d.c.1.& idem in c.fi.de ſtatu monach.Si enim iudex ſecularis poſſet cognoſcere de cauſa hæreſis ſemel deciſa, illuſoria eſſet epiſcopi, ſeu inquiſitoris ſententia,l.ſi prætor.in prin.ff.de iudic. & ſæpius de delicto unius quærere non licet l.licet.§.fi.ff.nau.cap.ſtabula.traditur in c.de his. de accuſatio.

45 ¶ Et quia tex. in d.§. prohibemus. fundatur in illa ratione, cum ſit illud crimen mere eccleſiaſticum, dicendum eſt,quòd illud quòd in eo diſponitur circa crimen hæreſis contra illius reos,& de eo condemnatos,ut iudices ſeculares indilate illos animaduerſione debita puniant,& executionem própte exequantur, habet etiã locum in aliis criminibus mere eccleſiaſticis,prout concludit Abbas in d.c.1.& ibi Butr.manifeſte hoc ſentit. Quæ autem ſint hæc crimina eccleſiaſtica, mera uel miſta, ſcribitur late per moder. & per Soci. in c. cum ſit generale.de foro competent.& ſic iudices ſeculares, quorum curiæ remitteretur ab epiſcopo degradatus ob crimen mere eccleſiaſticum, ſine aliqua cauſæ cognitione, debent executionem facere,ſicut in cauſa hæreſis,per rationem illius tex.ſed in aliis criminibus miſti fori, indubitanter procedit, ut de nouo cognoſcere poſſit iudex ſecularis de crimine, propter quod fuit degradatus clericus, & ſibi remiſſus: nec tenetur proceſſui epiſcopi ſtare, per d §.ſi uero crimen. cũ aliis ſupra adductis, & in his procedit opinio legiſtarum ſine difficultate,tradit Butr.& Abb.in c.1.de obliga, ad ratio.maxime ſi iudex ſecularis ſuſpicaretur de ĩiuſtitia præcepti iudicis eccleſiaſtici, ut nõtat Ioã.Andr.ĩ c.cũ ĩ iure.de off.deleg.& c.1.de offi.ordi.

46 ¶ Hinc eſt ꝙ iudex ſecularis poſſet cognoſcere de nullitate abſolutionis a iuramento factæ per eccleſiaſticum:nec tenetur eã ſequi iniuſtã,ut ſcribit Ancha. in conſi. 383.incipien. retento ordine dubiorum. Nec obſtat c.ſi.de excepti.lib.6. quia loquitur ubi ſentẽtia nõ eſt euidenter nulla,uel inualida;nec c.paſtoralis §. quia uero.de offi.ordi. quia ꝓcedit in executione cõmiſſa inferiori; ſecus ſi pari, ut in propoſito, quia par parem requirit, hoc eſt ordinarius ordinarium,c.1.ubi traditur, de offi.ordi.

47 ¶ Quid autem ſit circa inuocationem brachii ſecularis, an teneatur iudex ſecularis illud impendere abſq; oſtenſione proceſſus, ſcribit Abbas in d.c.1.col.3.uerſi. ſecũdo nota. & Ancha. in d.conſi. 382.& an ſit præmittenda ſummaria cognitio. Lãfran. ponit in cle.diſpẽdioſam. col.3, de iudi.Car.in cle.ĩ q.poſſeſs.extra de ſequ.& fruct.Iudex enim ſecularis debet auxiliari eccleſiaſtico,& e cõtra, ut in d.c.1.& in c.presbyterorum.17. q.4. ¶ Vnum tamen non omitto circa hoc,quòd ſi iudex eccleſiaſtic' inuocet auxiliũ brachii ſecularis,iudex ſecularis nõ debet illud ĩpendere,ſi ille cõtra quẽ petitur, appellauit ad Papam,uel ad alium ſuũ ſuperiorẽ. Scribit Oldra.in conſi 85.epiſcopus inuocat,& Abbas idẽ ſentit in d. c 1.col.3. pro quo facit ꝙ promittens aliquem defendere,nõ tenetur.ff.de uerb.obliga.cum concordãtiis ab eo adductis.

¶ Et

48 ¶ Et quo ad ea quæ diximus circa d. §.prohibemus, ut iudex ſecularis debeat oĩno ſtare proceſſui iudicis eccleſiaſtici ĩ dicto crimine hæreſis, nõ ſunt attendendæ friuolæ oppoſitiones, quas facit Andr. Sicul in d.c.1 de offic.ordi. vbi calumnia eius euidenter dignoſcitur, quia violat dictũ tex. in pluribus, quod quilibet ſapiens poterit perpendere. ¶ Vnum tamen nõ omitto, quòd poſtquàm hæreticus fuerit traditus foro ſeculari, põt ipſe iudex ſecularis interrogare illum traditum ut confiteatur, an ſit ipſe de quo ſententia loquitur, ſicut de bannito capto, inſtruit iudices Bart. in l. demonſtratio. in prin. col.pe.ff.de cõdi. & demonſtr. l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. ff. de verbo. oblig. Bald. in c.1. de feudo ſine culpa non amitte. Angel. & Imol. in l. nominatim. ff. de hære. inſti. tradit Feli. in c. ad abolendam. col. fi. de hæreti. ¶ Sed hoc mihi non placet. Ponit enim ſe iudex ſecularis in periculo, & peribit in eo. Quid enim ſi ille traditus foro ſeculari, neget ſe illum eſſe, de quo ſententia inquiſitoris loquitur, nũquid per illius negationẽ, res efficietur dubia? certe ſic, l. fi. C. quibus ad liber. procla. non licet. ergo adhibendi erunt teſtes, qui illum cognoſcant, ut de corpore conſtet: & quid ſi ante vocabatur Petrus, modo uero Ioannes, ut faciunt multi, qui cum doctorantur, uel aliam militiam aſſumunt, ſeu profeſſionem regularem faciunt, mutãt ſibi nomen? tunc maior inſurget probandi difficultas, prout Bart. ſcribit in d. l. demonſtratio. uerſic. ſeptimo quæro, & verſi. ultimo quæro. & conſequenter, cauſæ cognitio erit adhibenda: qa teſtes non recipiuntur niſi parte citata, l. ſi quando. C. de teſti. quæ omnia non fierent ſine incurſu excommunicationis ob dilatã executionem, contra dictum §. prohibemus: ideo iudex ſecularis curet caute negotiari, l. 2. C. de furtis. ne iuxta illud, incidat in Scyllam, cupiens uitare Charybdim. Non enim ſuccurritur ei qui in neceſsitate, voluntarie ſe poſuit, l. 2. §. quod diximus ff. ſiquis cautio. cum aliis, ut ibi ſcribũt moderni.

50 ¶ QVINTA CONCLVSIO eſt, ꝙ iudex non poteſt cognoſcere de quæſtione incidẽti, ſeu emergenti lite coram ipſo mota, quando eſt incapax illius quæſtionis incidẽtis, de qua principaliter ipſe iudicare non poſſet; & licet in alia materia fiat differẽtia inter incidentem & emergentem quæſtionem, puta, quòd incidens dicatur quæſtio illa, quæ reſpicit merita cauſæ: & ſic habuit originem ante litem motam, ut eſt exceptio compenſationis uel pacti de non petẽdo, uel trãſactionis, aut alia ſimilis. Emergens uero quæ emergit in cauſa, & non habet cauſam uetuſtiorem ante iudicium, ut ſi dicatur dilationẽ eſſe uel nõ eſſe dandã; uel teſtẽ eſſe uel nõ eſſe repellẽdũ, & ſic reſpicit proceſſũ ut declarat gl. & meli⁹ Ang. Imo. & Alexand. in l. quod iuſſit. ff. de re iudi. gl. Barto. & alii in l. 1. C. de ordi. cogni. & in capit. 1. eod. titu. & Bart. copioſius omnibus, in extrauag. ad reprimendum, in uerbo, ſummariæ, col. pe. & fi. Tamen in propoſito capio generaliter incidentem uel emergẽtem quæſtionem; quando mota cauſa ciuili uel criminali corã iudice, alia inſurgit, puta, ciuilis, uel criminalis, uel ex confeſſione partis, uel ex atteſtationibus teſtium; puta, conuenitur debitor ad centum, inſurgit quæſtio uſuraria, uel ſi petitione hæreditatis agatur,

agatur, emergit quæſtio illegitimi ma
trimonii, in his caſibus, an Iudex ſecu
laris, corã quo uertitur hæc quæſtio
incidens, emergens uel dependens,
aut inſurgens, ſiue conſiſtat in iure,
uel in facto, teneatur remittere cau-
ſam, & partes ad iudicem eccleſiaſti-
cum, & interim ſuperſedeat in cauſa
principali, donec cauſa incidẽs ſit de-
ciſa; & ſuper hoc dubio uaria ſcripſe-
runt doctores.

51 ¶ ET BREVITER recolligendo eo
rum dicta, dicendum eſt, quòd Bar. in
l. Titia. ff. ſolu. matr. inquit, quòd ſi du
bium quæſtionis ſpiritualis emergẽ-
tis conſiſtat in iure; tunc cognitio ſpi
ritualis eſt ipſius iudicis eccleſiaſti-
ci, per l. omni nouatione. C. de ſacro.
eccle. c. tuam. de ord. cogni. & c. cau-
ſam. qui filii ſint legi. dummodo hæc
cauſa ſpiritualis tractetur inter coniu
ges, an ſit inter eos matrimoniũ, uel
non: quia hæc cauſa ſpiritualis eſt, &
reſpicit eſſentiam matrimonii. Si ue-
ro tractaretur inter alios, puta, inter
filium & extraneum, uel inter alterũ
coniugem, & filium, uel alios, ut eſt in
caſu. d. l. Titia, tunc licet dubitetur,
an inter talem & talem fuerit matri-
monium, uel quòd non potuerit con-
trahi, quia tunc hæc quæſtio matrimo
nii non tractaretur ad illum finem, ut
inter tales perſonas quicquid iudice-
tur decideret cauſam matrimonii
uel aliquid faceret ad eſſe uel non eſ-
ſe matrimonii, cum eſſentia matrimo
nii per hoc non lædatur, nõ poteſt di-
ci cauſa ſpiritualis. Et ideo dicendum
eſt, hanc cognitonem ſpectare ad il-
lum iudicẽ, penes quem tractatur cau
ſa principalis, ut uidetur caſus in d. l.
Titia; alias ſequeretur ſecũdum eum,
ꝙ iudex ſecularis non poſſet cogno-
ſcere de exceptiõe excõicatiõis. Itẽ,
quòd non poſſet punire ſacrilegũ vel
hæreticum, quando incidenter quære
retur de re ſpirituali, ac etiam cũ nõ
dubitatur de matrimonio, ſed an ille
fuerit procreatus ex tali matrimonio
uel non, cum hoc dubium non ſit ſpi-
rituale, coram eodem iudice ſeculari,
corã quo uertitur cauſa principalis,
examinari põt, ut in d. l. Titia. & l. quo
tiens. C de iudiciis.

52 ¶ Et ſubdit ſic tenere canoniſtas in
d. c. cauſamque, inferens idem eſſe, ſi
eſt quæſtio ſuper contractu qui præ-
tenditur eſſe uſurari'. Põt enim hoc eſ
ſe duobus modis. Vno modo quia par
tes confitentur factum, tamẽ dubita-
tur an contractus deſcendens ex tali
facto confeſſato, ſit uſurarius, an nõ:
tunc quia illud eſt ſpirituale, examina
bitur coram epiſcopo, quia tunc eſt
quæſtio inter prohibitum & conceſ-
ſum: ſed ſi de facto dubitatur, qa unus
dicit factum proceſſiſſe per unũ mo-
dum, & alter per alterum, puta, quia
creditor dicit ſe numeraſſe totã ſum
mam in inſtrumento comprehenſam,
debitor dicit ſe nõ recepiſſe niſi dimi
diam, & aliam dimidiam eſſe adiectã
in fraudem uſurarum. Item, dicit uen
ditor quòd contractus fuit excogita-
tus in fraudẽ uſurarum, quod emptor
negat. Tunc illis caſibus eſt cõtentio
de facto, non de uſura, ſiue aliquo ſpi-
tuali negotio: quia quilibet confite-
tur, ꝙ uſura eſſet, ſi ſic eſſet, & tũc de-
bet examinari corã iudice laico: ita
uidetur mihi, ĩquit, Bar. ꝙ ponat Pau
lus de Liazariis in clemen. ſi. de uſu-
ris. ¶ Et pro hac opinione Bar. facit
quod inquit Archi in ca. quid dicatis.
14. q. 4. Si enim indiſtincte uerũ eſſet,
quòd quando incidit quæſtio ſpiritua
lis, ſiue cõſiſtat in iure, ſiue in facto, ꝙ
ad iudicẽ eccleſiaſticũ deciſio ſpecta

ret

ret, ſequeretur maximū inconueniēs, quòd iudices eccleſiaſtici omnes cauſas traherēt ad ſe; & ideo id quod dicit Bar. in d.l.Titia, tenet idē in l.omni nouatione. C.de ſacro. eccle. & in l.quotiens. C.de iudiciis, quem ſequitur Bal. in d.l.Titia.

¶Hoc tamen adiecto, ut inſpicienda ſit forma propoſitionis. Nam ſi proponitur quæſtio incidens per modū nudi facti ab omni ſpiritualitate abſtracti, tūc iudex ſecularis cognoſcit. l.non ſortem. in prin. ff. de condi. indebiti. Si uero illa propoſitio īcludit ſpiritualitatem neceſſario, tunc non cognoſcit iudex ſecularis, ſed eccleſiaſticus: quia quando cauſæ iſtæ ſunt inſeparabiles, cauſa ſpiritualis trahit ad ſe aliam. c.tuam. de ordi. cogni.

¶Hanc opi. Bar. ſequitur But. in ca. cum ſit generale. col. 2. de foro compe. Idem dicit Fede. de Senis in conſi. 96. incipien. apparet quædam lex, ubi ſequitur Pau. de liazariis in clem. 1. de uſuris. Ioan. Andre. in cap. tuam. col. fin. de ordi. cogni. & ibi Ioan. de Imo. Gaſpar de Calderinis in ſuo cōſilio incipienti, inhærendo argumento quæſtionis, quod ponitur inter cōſil. Ancha. 236. Domi. in c. 1. de uſu. li. 6. & Ro ī d.l.Titia, tenet cū Bar. ſolū, in cauſa uſuraria, per c. poſt miſerabilem de uſu. ubi iudices ſeculares cogere poſſunt uſurarios ad reſtituendum uſuras; & ſic quatenus non uertitur quæſtio iuris, ſed facti, prout eſt quādo agitur de reſtitutione, conſtito quòd ſint uſuræ, laicus etiam poteſt ſe intromittere: & ſic ille tex. facit ꝓ opinione Archi. in d.ca. quid dicam.

¶Et huic opinioni Bar. inhærere uidetur Bal. in l. eſiliū definim⁹. ff. qui ſui uel alien. iur. ſin. Idē aſſerit Bal. in c. 1. §. ſimliter. de cōtro. ī ueſti. dicēs. Diabolicum eſſet dicere iudicem ſecularem non poſſe cognoſcere de cauſa uſuraria incidenti actioni pignoratitiæ, & hanc opinionem dicit eſſe cōmunem, & ſibi multum placere. Abb. in d.c. cum ſit generale. de foro compet col. 4. uerſi. nunc diſcutiamus, & ibi Card. & Iacob. Butrig. in l. cum allegas. C. de vſu. Alex. in conſi. 9. incipien. præſtantiſsime doctor, lib. 4.

3 ¶Et quando dicatur quæſtio facti, uel quæſtio iuris, optime & magiſtraliter declarat Paul. de Caſt. in conſi. 109. uiſa petitione. lib. 2. & in cōſil. 2. in puncto præſenti. eo. lib. ¶Et cum Barto. tenet idem Abbas in c. lator, qui filii ſint legi. & in c. poſt miſerabilem. de vſu. Card. in clem. 1. de uſu. in prin. in 18. q. & in cle. diſpendioſam. de iudiciis. q. 33. & ibi Imo. concordare videtur, quam etiam firmat Aucha. in c. ea. quæ. 4. q. de reg. iur. lib. 6. Corn. in cōſi. 227. uiſo proceſſu, lib. 3. & quando quæſtio incidens debeat determinari ſecūdum qualitatē principalis, ſcribit Dec. in conſi. 44. diligenter pro tenui facultate. lib. 1.

¶Et ad prædicta plura dicit Maria. Soci. in d.c. cum ſit generale. licet cōfuſe. ¶Et pro hac opinione Bart. faciunt tex. in c. tuam. de ordine cognitio. & c. cauſam. & c. lator. qui filii ſint legi. ubi erat quæſtio ſuꝑ uiribus matrimonii parentum. Vtrobique.n. dicebatur matrimonium non legitimū, & ſic non ſuper facto. Cōſtabat enim quòd cōtractum erat matrimonium, ſed dicebatur minus legitimum, & eodem modo debet intelligi. c.tuā. licet hoc non declaret tex. ſed dicit ſimpliciter cauſam natalium ad examen eccleſiaſticum pertinere. Credendum eſt enim, quòd ibi quia erat regina, conſtabat de figura matrimonii

nii parentum, ſed dicebatur nullum, ratione parentelæ; & iſte intellectus amicatur magis literæ, quàm intelligere quòd ibi negaretur contractus matrimonii,qui inter parentes, ſcilicet regem & reginam non poterat eſſe notorius:ſed impedimentum,qđ eſt multiplex in iure, poterat inter parentes eſſe occultum, & dicit Inn. in.d.c.tuam,quòd cauſa natalium eſt non ſolum ſi principaliter agatur,ſed etiam ſi incidenter,uel etiam ſi excipiendo corã eccleſiaſtico iudice tantum tractanda eſt,vt in d.c.lator,etiã ſi poſt mortem propter quæſtionem hæreditatis, quæ agitur coram ſeculari iudice, quæratur de legitimitate natalium;ſemper coram iudice eccleſiaſtico eſt agendum, ut in. d.c.cauſam.rationem ibi ponit quam non refero,ut idem dicit in.d.c.lator. ❡ Unde quando conſtat de contractu matrimonii, ſed allegatur illud non tenere, tunc cauſa matrimonii ſpectat ad forum eccleſiæ, ſed ſi de cõtractu non apparet, tunc non poteſt prætendi aliqua ſpiritualitas,& ſic ad forum ſecularẽ ſpectat. Si enim teneremus quòd etiam ſi in facto eſſet quæſtio circa matrimonium, ꝙ tale examen ſpectaret ad iudicem eccleſiaſticum, ſequeretur correctio multarum legũ, quæ tractãt de patria poteſtate, & eius effectu, de exiſtentia ſui hæredis, de liberis exhibendis & educãdis, & ſimilibus:& ſic per modum indirectũ infinitæ cauſæ laicorum deducerẽtur ad eccleſiaſticum forum, & per conſequens abſorberetur in totum iuriſdictio ſecularis, contra mentem omnium legum, quibus non reperitur expreſſe derogatum.vt dicit Petr. de Anchar. in d.c.ea quæ.q.4.Abbas in d.c.lator. in.2.notabili.

❡ Et illa opi. Bart. ſeruatur de conſuetudine,ut ſcribit Cardi. Alex.poſt alios in.d.c.lator.

54 ❡ Huic tamen opinioni Bart. uidetur obſtare tex.in.c.ſi iudex laicus,de ſent.excommunica.lib.6. ubi erat ſolum quæſtio in facto, an ſcilicet detentus ille,& captus in facinore eſſet clericus,necne,& ſic an eſſet ordinatus, ſeu tonſuratus, & tex.ibi dicit, ꝙ iudex laicus non cognoſcit,ſed iudex eccleſiaſticus eo, vel cuius intereſt, vocato. Et ſic eſt ibi caſus, quòd dato quòd incidat quæſtio facti ſuper re ſpirituali,quòd iudex ſecularis nõ cognoſcit. Ad hoc poſſet dici, quòd ille tex. loquitur in cauſa mere ſpirituali, & eccleſiaſtica, & nullo modo ſpectante ad laicos, prout eſt punire clericos,contra quos nullam penitus habet iuriſdictionẽ laicus, etiã ipſis volentibus.c.ſignificaſti.de foro competen. Et pari ratione ſi eſſet quæſtio facti ſuper excõmunicatione,an quis ſit excommunicatus uel non, uel an quis ſit hæreticus uel non, uel ſit ſimoniacus uel non, quia in his quæ ſũt mere ſpiritualia,ſi quæſtio incidat,ẽt ꝙ ſit facti,non cognoſcit iudex ſecularis,ut dicit Ioã.Andr.poſt Oſtiẽ. in d.c.tuam,& ideo doctrina Bart. communis,quæ ſupra fuit relata, non habet locum in re mere ſpirituali & ec-
55 cleſiaſtica. ❡ Etſi opponas de matrimoniali cauſa, quæ etiam ſpiritualis eſt,in qua ſit differentia inter quæſtionem iuris & quæſtionem facti,ad hoc reſpõdet ſubtiliter Pet. de Ancha. in d.c.ea quæ q.4.dicẽs, quo ad hoc eſſet diſtinguendũ.Nam quædã ſunt ſpi tualia,quæ nullo modo cadunt in laicum actiue,ut eligere ad dignitates, ſeu beneficia eccleſiaſtica, ordinẽ cõferre, eccleſias poſſidere,uel de ipſis

ordinare, & de iſtis ſimilib⁹, etiã ſi ſit quæſtio ſuper tãto, ut in prædictis exẽplis, nõ cognoſcit iudex laicus: quia nec in ſuis ſubiectis illa cadũt quo ad oẽm effectum actiue. Quædam uero ſunt ſpiritualia, quæ cadunt in laicis, ut matrimonia contrahere, liberos procreare, & ſimilia: & in iſtis uidetur, quòd ſi eſt quæſtio ſuper facto, ꝙ laicus ſit iudex competẽs, poſtquàm huius rei ſui ſubditi ſunt capaces, & in uſuris, quæ ſunt in uſu laicorũ, idẽ dicendum. ¶ Concluditur ergo in præmiſsis, quòd ſpiritualia, uel ſpiritualibus annexa, quæ per uiros eccleſiaſticos conferuntur & miniſtrãtur, & quorũ ipſi ſolum ſunt capaces actiue & paſsiue, sũt de foro eccleſiæ ꝑ ciſe, etiam incidenter mota. Illa uero ſpiritualia, quorum paſsiue laici ſunt participes, ut in matrimoniis, iuramentis, ad iudicis laici cognitionem ſpectant, ſi eſt quæſtio ſuper facto, niſi eſſet crimen hæreſis, ut in c. inquiſitionis. § prohibemus, de hæreti. lib. 6. & hæc diſtinctio fuit Pet. de Ancha. in l. 1. ea quæ. col. 5. ¶ Poteſt etiam aliter reſponderi ad d. c. ſi iudex laicus, quòd illa quæſtio ſuper facto includebat in ſe ſpiritualitatẽ, quæ erat in eo, an ille clericus malefactor ſit cleric⁹, qui huiuſmodi priuilegio gaudere debeat, & ſic an deberet gaudere; uel non erat quæſtio iuris. Et dato quòd cum eadem quæſtione iuris cõcurreret quæſtio facti, hæc quæſtio facti erat cognoſcenda cum quæſtione iuris, hoc eſt, an ille eſſet clericus, & an deberet gaudere priuilegio fori. Hoc dicit ibi tex. in uerſi. & ſi notorium fuerit, quòd idẽ malefactor ſit clericus, theorica quam ſingulariter tradit Bal. ĩ d. l. Titia, & ſupra retuli, & conſequenter dicendum eſt d. c. iudex laicus, facere pro opini. Bar. & ideo pro eo illud allegat Pau. de Caſt. in d. conſi. 2. Ne ergo continẽtia cauſæ diuidatur, ad iudicem eccleſiaſticum pertinet l. nulli C. de iudiciis. ¶ Et licet plures doctores teneant contra doctrinam Bar. dicentes non eſſe faciendam differentiam inter quæſtionem iuris, & quæſtionẽ ſuper facto, ſed in omni caſu ſpectare has quæſtiones incidẽtes ſeu emergentes ad iudicem eccleſiaſticum, & ad illum eſſe remittendas, prout opinionis hui⁹ fuit Pau. de Caſtro in cauſa criminali, ſecus in uſuraria, in l. Titia col. 2. ff. ſolu. matri. & ibi Ioan. de Imo. Lappus in allegatione. 56. incipien. Reuerende domine, & Ioa. de Imo. in c. cũ ſit generale, de foro cõpete. cum aliis, ut ſcribunt moderniores in d. l. Titia. & plura de hac quæſtione tradit Feli. in d. c. cum ſit generale, col. 2. Omnes tamen in hoc conueniunt, quòd licet quæſtio ſit incidens, uel emergens, ſi datur incapacitas iudicis ſecularis, puta, quia cauſa eſt ſpiritualis, non poteſt iudex de cauſa cognoſcere, ſed remittere debet ad iudicem eccleſiaſticum.

56 ¶ Inde ſequitur, quòd confeſsio partis facta coram iudice incapace eſt nulla, puta, quando de quæſtione iuris uellet cognoſcere ſuper cauſa ſpirituali. Ita dicit Pet. de Anchara. in d. c. ea quæ. in 4. q. uerſi. poſtremo dixi: quia cum ſit incapax, non poteſt quærere iuriſdictionem in ſpiritualibus c. ſacroſãcta. & c. meſſana, de electio. Nam ſicut confeſsio clerici coram iudice ſeculari nõ tenet, ut in c. at ſi clerici, ĩ prin. de iudiciis, ita nec in cauſa ſpirituali arguẽdo de rebus ad perſonas, quia utrobiq; eſt eodẽ iure prohibitũ. Nec etiã in uim proroga-

rogare iuriſdictionis poſſet dicta cõfeſsio ſuſtineri: quia prorogatio in cauſis ſpiritualibus uidetur penitus prohibita c.ſignificaſti,de electio. & ſic ſiue agatur per uiam cõtẽtionis, ut quia pars negat, ꝙ non eſt uxor, uel quòd non eſt uſura, uel quãdo partes petunt ſe remitti opponendo incompetẽtiam iuriſdictionis, ſiue per partis confeſsionem: quia utrobique datur incapacitas iudicis, nec partis confeſsio poteſt facere capacem iudicem, ut patet in d.c. at ſi clerici.& d.c.ſignificaſti. & eſt argumentum in l.priuatorum.C. de iuriſdi. omnium iudicum. De conſenſu enim partis iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de cauſa uſurarum, ut dicit Bal. in rubri.de iudiciis,col.2. uerſi.ſed quro.

57 ¶ Et per hoc redditur dubitabile dictum Specu. in tit.de reconuentio. §.nunc dicamus, uerſi. ſed nunquid el primo, ubi ſentit, quòd ſi pars confitetur eſſe uxorem, & ipſa non negat, uel confitetur eſſe uſuram, & alter idem, quòd iudex ſecularis poteſt iudicare: ſecus tamẽ ſi contendatur, an ſit uxor, uel an ſit uſura,& partes uolunt probare: quia tunc debet remittere ad iudicem eccleſiaſticum, quod ſequitur Bal. in d.l.Titia, & in l. quotiens. C.de iudi. & in rubri. de iudiciis, colu.3.uerſi.alia diſtinctio & l.nõ ignorat in fin. C.de ſacro.eccleſiis.

¶ Vel dici poteſt, quòd dictum Speculatoris nõ allegatur fideliter a Baldo,& cæteris ſequacibus. Non enim dicit quòd confeſsio ſuper cauſa matrimoniali, ſeu uſuraria ad hoc teneat, quòd iudex ſecularis poſsit de quæſtione iuris ſuper dictis ſpiritualibus cognoſcere, ſed ſolum dicit, ꝙ conſtitit ipſi iudici per cõfeſsionem partium, quòd illa mulier, quæ impetebatur de ſeruo corrupto, erat uxor, quòd poterit declarare illam non teneri ad duplum, ſed ad ſimplũ, iuxta l.fin.ff de ſeruo corrupto. Sic pariter ſi quis confiteretur in iudicio pecuniam, quam debet agenti, eſſe uſurã, poterit illum confitentem cõpellere ad reſtitutionẽ illius pecuniæ uſurariæ. Nec dicet iudex, Pronuntiamus ſuper matrimonio, ſed dicet per modum cauſæ ſic. Declaramus dictã mulierem non teneri ad duplum, ſed ad ſimplum: quia eſt uxor, ut conſtat per partium cõfeſsionem. Item, declaramus teneri ad reſtitutionem pecuniæ uſurariæ: quia per confeſsionem cõſtitit eſſe uſuram, & hoc poteſt exemplificari in multis aliis caſibus, ut per Bal. ſimpliciter in auth. ad hæc.C.de lati.liber.tollen.& hæc nota, quia aliter declarantur hæc per Franciſ. Areti.in d.c.cum ſit generale, & hæc declaratio magis uidetur cõgruere mẽti Speculatoris, ut patet in tuenti, & ex his patet ueritas huius concluſionis.

58 ¶ Sexta concluſio eſt, quòd ſi quis laicus eſt punitus de aliquo delicto a iudice eccleſiaſtico minori pœna q̃ debeat, poteſt idẽ laicus a iudice ſeculari puniri in maiori pœna, quæ de iure eſt ſtatuta, ſi tamen illud delictũ eſt miſti fori: & hoc probatur in c.felicis.§.per hoc quoq;, de pœnis, lib. 6. ubi capiens Cardinalẽ punitur tã in foro eccleſiaſtico, quàm in ſeculari, per quẽ tex. dicit Abbas in c.tuæ, de procura. quòd punitus criminaliter per iudicem eccleſiaſticum, poteſt puniri etiã criminaliter per iudicem ciuilem, ex quo crimẽ eſt miſti fori, & ad hoc dicit illum tex. eſſe notabilem,& ſe neſcire aliũ. in hac materia idem Abbas in c.1.de offi. ordi

na.col.3. & ibi dicebat Ioan. Andre. in ſua nouella fuiſſe diſputatum Bononiæ, & concluſum, quòd aut per diuerſas leges imponuntur diuerſæ pœnæ pro eodem delicto omnino ſeparatæ, & impoſitio unius nõ tollit aliã, ut eſt tex. in l. qui ſepulcra. C. de ſepul.uio. & l.3.ff. de libe.homi. exhi. & in l.quotiens.ff.de actio. & obliga. & probatur in d.c. per hoc quoq;. Aut pœnæ non ſunt omnino diuerſæ, puta, quia una lex imponit pœnam centum florenorum, alia mille, tunc procedit diſtinctio legiſtarum dicentiũ, quòd ſic poſsit intentari conditio alterius legis in eo quod excedit priorẽ legem. Aut pœnæ ſunt omnino ſimiles, quia quælibet imponit pœnam centum florenorum, tunc non refert quæ pœna imponatur, cum ſit eadẽ, ut notatur in l.1.ff de ui. bonorum raptorum & in l. ſenatur per Bar. ff. de
59 accuſatio. ❡ Præterea dicebat Bal. in l.cunctos populos, col 5.uerſi.modo circa hoc. C. de ſumma Tri. & in hanc partem uidetur ſe inclinare, ꝙ ſi iudex eccleſiaſticus puniuerit aliquẽ pœna inceſtus quo ad eccleſiaſticam pœnam, ut in auth.cleric° quoque. C.de epiſco. & cleri. tamen quia talis inceſtuoſus eſt maiori pœna puniendus, iudex ſecularis poteſt illum tali pœna punire, & de hoc dicit eſſe caſum in ſui ratione, in l.2. C.de ſportulis, facit l.quid erit.ff.de offi.pro. & lega. & l.fi.ff. de offi. præfe.uigi. & licet Bal. in d.l.cunctos populos, nõ ſe determinet, quia caſus pendebat de facto: tamen in l.placet uerſi. quærit hic Guilelmus concludit, quòd ab utroque iudice eccleſiaſtico & ſeculari puniri poteſt accuſatus de dicto
60 crimine miſti fori. ❡ Vnde ſiue ſententia lata ab eccleſiaſtico eſſet condemnatoria, ſiue abſolutoria, non parit exceptionem rei iudicatæ corã ſeculari, ut dicebat Cy. in l. extra territorium uerſi. ſeptimo probatur, col. pen.ff.de iuriſdi.omnium iudicum, & idem per multa argumenta concludit Pet.de Anchar.in d.c.ea quæ.q.9. de regu. iur. & pro his inſuper dicebat Ange. de Peruſio in repetitione ſua l.2.ſi uacantia.C.de bonis uacantibus, lib.10 ſe obtinuiſſe in facto: nã Eugubii imponebatur pœna pecuniaria pro homicidio, ſed Peruſii imponebatur pœna mortis occidenti Peruſinum. Modo quidam Eugubius occidit Peruſinum, & fuit Eugubii condemnatus pœna pecuniaria, deinde captus fuit Peruſii, fuit dubitatũ (quia ex quo ſemel fuit accuſatus & punitus pro illo homicidio) utrũ Peruſii poſsit accuſari & puniri, & concludit ꝙ ſic, per l. nullum.C.de teſtibus, & ita fuit decapitatus. ❡ Accedit, quòd inquit Ioan. monach. in c. 1.de uſuris, lib.6. quòd licet iudex eccleſiaſticus puniat uſurarium ſecundum leges ſuas, nihilominus iudex laicus poterit illum punire in foro ſuo in eo in quo minori pœna fuit punitus, quem refert Domi.ibi.col.2.uerſi. quæro an punitus, & ibi Phi. Fra. poſt Ioan. Andre. ❡ Facit inſuper quod inquit Abbas in c.1. de crimi. falſi. ꝙ ſi iudex puniuit falſum teſtem extraordinarie, puta, quia non erat finita cauſa principalis, hæc tamen punitio nõ tollit punitionẽ ordinariã, ꝗ poterat fieri per l. Corneliã de falſis, ut notat Cy. in l. nullum. C. de teſtibus cum aliis, ut per Abba.in d.c.1.
61 ❡ IN contrarium uero faciunt aliqua, in quibus uidetur probari, quòd facta punitione a iudice eccleſiaſtico, non poteſt iudex laicus de illo crimine

mine ſe intromittere. Nã dicit Oſtié. in c.i.de offi.ord. quòd poſtquam iudex eccleſiaſticus puniuit delinquentem pœna ſpirituali,uel pœna ad correctionem criminis, ut in c.nouit,de iudiciis, non poteſt iudex ſecularis corporaliter, uel temporaliter punire: quia nõ iudicat Deus bis in idipſum,ne de delicto unius hominis ſæpius quæratur c. licet de offi. lega. & c. de his, de accuſa. Eccleſia enim debet defendere ſuos pænitentes c. aliud. 11.q.1. quem ſequitur Ioan. Andre.in d.c.1.in fi.Oſtien.in c.tuæ, de procura. Ad hæc & ſimilia dici poteſt, quòd aut pœna data a iudice eccleſiaſtico pro crimine miſti fori eſt integra, aut non eſt integra.Si eſt integra, & cõſequenter talis, quòd ille reus ſit ſufficienter punitus, tunc iudex ſecularis non poteſt de illius crimine amplius quærere, & ita loquitur Oſtien.Si uero pœna non eſt integra, tunc iudex ſecularis in eo quod reſtat, punire poteſt. ℂ Et pro hoc adduco quod dicit Bal i l.nullum.C. de teſtibus, ubi quærit, an punitio facta a iudice Peruſino excludat iudicẽ Florentinum. Nam iudex Peruſinus, coram quo mota erat quæſtio, commiſit examinationem vnius teſtis Florentini iudici Florentino,qui teſtis deponit falſum, & fuit punitus a iudice Peruſino, concludit quòd iudex Florentinus non poterit dictum teſtem iam punitum iterum punire, dummodo pœna illa fuerit integra, & allegat diſputationem Iacobi de Bel.quã ponit in l.1.C.ubi de crimi. agi.oportet:& ſic illa pœna data a iudice eccleſiaſtico,licet ſit ut termin' pœnę quo ad ſuã iuriſdictionẽ nõ tamẽ eſt termin' pœnæ quo ad iuriſdictionẽ ſecularẽ, cũ maiori pœna ille reus puniendus ſit: ideo iudex ſecularis poteſt uti iure ſuo in puniẽdo, cui non potuit præiudicare iudex eccleſiaſticus,ut efficaciter probatur in d. l.2.C. de ſportulis,quam Cy.in l.fi. ff. de iuris.omnium iudi. allegat.& Bal. in d.l.cunctos populos. Diſtinctæ.n. ſunt eæ duæ poteſtates c. quoniam.
62 10.diſtin. ℂ Nec obſtat quòd epiſcopus debet defendere pænitẽtes ſuos: quia forte uerum eſſet, ſi male de facto ab aliquibus tractarentur: quia tunc ſortirentur forum actiue coram epiſcopo: nam illud ſolum probat, ut pænitentes posſint alios conuenire in iudicio eccleſiaſtico. Non enim dicit quòd neceſſario ſint conueniendi in foro eccleſiæ, & hoc expreſſe uidetur uelle Inno.in c.ſignificantibus,de offi.delega. dum dicit quòd pœnitentes, & aliæ miſerabiles perſonæ ſunt ſub protectione eccleſiæ, & ſuper iuribus ſuis poſſunt adire eccleſiaſticũ, ne ab aliis inquietẽtur, ut per totam diſtin.86.Sed ſi aliquis uellet hos pænitentes conuenire coram ſeculari iudice, non poſſunt ipſi excipere, ꝙ debeant coram eccleſiaſtico iudice conueniri:ſed ſi grauentur coram ſeculari, tunc bene poſſunt habere refugium ad eccleſiaſticum. Non enim interuenit aliquis actus qui habuit hos eximere a iuriſdictione imperatoris, alias de facili eluderetur iuriſdictio ſecularis. Faciunt tradita per Inno.in c.2.de maio. & obe.& tradit Abbas in c. nullus,col.2.de foro competе. Sic ergo d.c.illud non loquitur præceptiue,ſed conſultiue: conſilium eſt enim, ut pænitẽs conueniat laicũ coram iudice eccleſiaſtico; quia non ita amouebitur a ſua pænitentia, ſicut amoueretur conueniendo coram iudice laico,coram quo eſt inultus,

tus, & ſi laicus declinat forum eccle-
ſiæ, ipſe etiam pœnitens poterit decli
nare, & illa ratio fortius militat, ſi ip
ſe pœnitens conueniretur coram lai-
co: quia tunc magis in ſua pœnitentia
turbaretur, & ſic pro criminib' poſt
pœnitẽtiam perpetratis, non ſunt ali-
quatenus defendendi, ut dicit Maria.
Soci. in c.1. de foro compe. col.4. nec
pro illo crimine pro quo eſt ſibi im-
poſita pœnitentia, ſi etiam lex ciuilis
imponit tali aliam pœnam: quia tũc
ex quo illa pœna ſpiritualis non eſt
integra, poteſt a iudice ſeculari alia
maior imponi, quæ a lege ſtatuitur, ut
63 patet ex prædictis. ❡ Ad hoc acce-
dit, quod inquit Iaco. Butriga. in l. &
ſi ſeuerior, col.4. C. de infami. quẽ ibi
col.2. ſequitur Bal. ꝙ ſi ſcholaris cõmi
ſit homicidium Valentiæ, & fuit pu-
nitus ibi ſecundum ſtatutũ pœna pe-
cuniaria, non poterit poſtea accuſa-
ri in propria patria, & puniri pœna
legali. Ratio ſecundum Bal. eſt, quia
prima pœna fuit termin' pœnæ, & ſic
poſtquàm eſt ſatisfactum, non eſt ul-
terius de crimine quærẽdum. Ex quo
enim ſoluit, habetur pro abſoluto, ut
not. in l. ſiquis cum totum. §. plane. ff.
de except. rei iudicatæ. & ſic ex quo
pœna fuit integra, ſaltem ſecundum
formam ſtatuti, nõ eſt amplius de di-
cto crimine puniendus c. de his, de ac
cuſa. l. licet. §. ultimo. ff. nau. caupo.
ſtabula. & pro his facit tex. mirabilis
ſecundum Alex. ibi, in l. ſed ſi unius. §.
prætor. ff. de iniuriis, ubi ſi pro iniu-
ria alteri illata aliquis fuit uerbera-
tus, non poteſt contra eum agi actio-
ne iniuriarum tanquàm iam ſatisfe-
cerit. Et pro his optime facit conſi-
lium Lud. Roma. regiſtratum in conſi
64 lio.355. ❡ In propoſita quæſtione
breuiter dicendum, ubi concludit de
quodã monacho, qui tenuerat quan-
dam mulierem coniugatam, qui fuit
punitus a ſuo abbate, ꝙ poteſt etiam
puniri ab epiſcopo loci, ſi nõ fuit ſuf-
ficienter punitus, ſecundum iura ca-
nonica, licet punitus fuerit ſecũdum
regulã clauſtralem. Nam pœna quæ
imponitur ſecundum hanc regulam
per abbatem, quàmuis ſit illius fori,
& illi foro appropriata, nõ tollit pœ-
nam alterius fori, & illi appropriatã,
ut eſt pœna ad exercendum uindictã
appropriata foro epiſcopali, ut eſt ca
ſus in c. felicis, in fi. de pœnis, lib.6.
Nec iuuabit hunc monachum priuile
gium exemptionis, quia illud locum
habet cum delinquit in loco exẽpto
c.1. in 2. reſpõ. de priuilegiis, lib.6. Et
cũ his poteſt reſponderi ad alia con-
traria, quæ contra hanc concluſionẽ
65 formari poſſint. ❡ Aduertendũ eſt
tamen, quia non ſine miſterio loqui-
tur concluſio in criminibus miſti fo-
ri: quia ſi crimina eſſent mere eccle
ſiaſtica, uel perſonæ eſſent eccleſia-
ſticæ, ſemel punitus a iudice eccleſia
ſtico ſufficienter, ſiue inſufficienter,
non poſſet iterum puniri de eiſdem
criminib' a iudice ſeculari: quia tũc
fatendũ eſt quòd ſententia & proceſ
ſus iudicis eccleſiaſtici ſolum con-
ſideratur, & facit ius. Ratio eſt, quia
iudex ſecularis non poteſt cognoſce
re, & ponitur exemplum in crimine
hæreſis, ut in c. ut inquiſitionis. §. pro
hibemus, de hæret. lib.6. ut dicit Pet.
de Ancha. ĩ d. c. ea quæ, in 9. q. in fi. de
regu. iur. lib.6. & quod eſt in crimine
hæreſis, habet etiã locum in aliis cri-
minibus eccleſiaſticis, ut late dixi in
hac quæſtione, concluſione 4. uerſi. &
quia. Quæ autem ſint crimina eccle
ſiaſtica, ſeu canonica, dic ut notatur
in c. cum ſit generale, de foro cõpe.
& ſcri-

& ſcribit Bal. poſt glo. in authen. clericus. C. de epiſ. & cleri.

66 ¶ Septima & ultima concluſio reſponſalis ad propoſitam quæſtionẽ eſt, quòd epiſcop' ſeu inquiſitor Apoſtolicus cognoſcens de crimine hæreſis, ſeu artis maleficæ contra reum illius criminis, ſi reus ipſe confiteatur crimẽ homicidii ab eo commiſsi, ſeu aliud crimen grauiſsimum, pro quibus ſecundum leges ciuiles deberet ultimo ſupplicio damnari, non debet ob hoc crimen talem reum, nec poteſt de iure tradere illum iudici ſeculari, taliter ut iudex ſecularis illum morte condemnent, ſicut cõdemnat iudex ſibi traditũ ob crimen hæreſis: ſed debet illum reum uolentem puro corde, & non ficto redire ad gremiũ eccleſiæ, admittere ad reconciliationem, beneficio abſolutionis ab excõmunicatione ſibi impenſo, abiurata primitus hæreſi, iuxta tex. in c. ut officium inquiſitionis. §. ſi uero, de hæreti. libr. 6.

67 ¶ Quod ſuadetur, nã cum hic reus principaliter accuſetur de hæreſi, ſi confeſſio homicidii facta eſt incidenter, & non principaliter, talis confeſſus non poteſt puniri ſaltem pœna ordinaria, ut dicit Bar. in l. ſi confeſſus. ff. de cuſto. reorum per glo in l. ſi filium. C. de libera. cau. quem ſequitur Ioan. de Imo. in c. fi. colu. pen. uerſic. fateor de confeſſis, & Ange. in conſi. 178. uiſis actis prædictis. Abba. in c. at ſi clerici. in prin. col. 2. de iudi. & in c. 1. col. fi. de exceptio. Sal. in l. 2. C. de cuſtodia reorum, ſequitur Andre. Siculus in conſi. 2. præſuppoſito, col. quinta, lib. 2. & pro hoc allegat glo. nota. in cap. ex pœnitentibus. l. diſtin. ubi dicitur confitentem non puniri ex tali confeſſione, quia ad hoc non agebatur, ut in cap. hæc quippe. 3. quæſt. 6. & dicebat ad propoſitum Bal. in d. l. ſi filium, ꝙ teſtes qui nõ ſunt ad hoc inducti, non nocent. Allegat tradita in cap. mediatores. de teſtibus, libr. 6. Quæ enim ueniunt in conſequentiã, non ſunt in cõſequentia. l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudi. Scribit Andre. Siculus in conſi. 2. præclare ſcribit, lib. 2. Abbas in c. qualiter, & quando. §. licet, & ibi Feli. uerſic 6. limita, de accuſatio. Abbas in conſi. 25. incipi. canonicus, lib. 2. cum aliis, ut ſcribit Hippo. de Marſi. in l. 1. §. diuus. uerſi. poſſet tamen. ff. de quæſtio. Cũ igitur in propoſita quæſtione principaliter accuſentur eæ mulieres de hæreſi, licet incidenter ipſæ confiteantur homicidia, non debent de his homicidiis puniri, niſi de nouo accuſentur coram ſuo iudice competenti, ut dicit Inno. in c. per inquiſitionem, & ibi hoc notat Abbas ĩ uerſ. ex quo ſingulariter, de electio. Idem notat Bal. in l. mercalem. C. de cõdi. ob tur. cau. & in l. presbyteri. q. 3. C. de epiſcopis & cle. Abbas in cap. 2. in ſecunda lectura de cõfeſ. facit ca. cum dilectus, in fin. de ordi. cogni.

68 ¶ Et licet illa confeſſio, ſi facta fuiſſet coram iudice competenti, uel ſaltem corã iudice, cuius iuriſdictio poſſet prorogari, probaret in alio, ut notat Anto. de But. in ca. cũ dilectus, per illum text. in 6. nota. de cape. mona. & Bal. in l. 2. col. fi. C. de edẽdo, & ibi late tradunt Alex. de Imo. & moderni, & Ange. ſcribit in l. 1. in prin. ff. de confe. cum per confeſſionem prorogatio facta uidetur, per ea quæ ſcribũtur in l. 1. ff. de confe. & in ſimili caſu ſcribit Ange. Aret. in ſuo tracta. maleficii in uerbo. comparent inquiſiti, & confi-

confitentur totum in uerbo, an confeſſus;tamen in propoſito cōfeſſio homicidii facta coram epiſcopo, uel inquiſitore nō poſſet eis nocere, niſi de nouo confiterentur,quia eſt facta coram iudice incompetenti, in cap.at ſi clerici,in prin.de iudi.& cap. olim,de reſcript. cum dictus epiſcopus, uel inquiſitor non ſunt iudices laicæ perſonæ in criminibus profanis: ſecus in eccleſiaſticis c.cum ad uerum,95.diſtin. c.ſententiam,ne cleri.uel mona. c.ex tenore. de foro compe.& ad prædicta accedit,quod inquit Bal.ī l.magiſter. C. de iuriſdi. omni iudi. quòd licet delictum alicuius ſit notorium, etiam per confeſſionem, iudex tamē incōpetens non pōt illud punire,& iudex incōpetens qualitercunq; procedat,ſemper diceretur grauare.Facit l. militaribus. C. de decuri.li. 10.& d.c. at ſi clerici.Ang.ī l.1.col.fi.uerſi.quid ſi confeſſio.C.de confe. Bar.in l. magiſtratibus.ff.de iuriſdi.omni. iudi.ut ibi late traditur per moder.Itaq; nō poſſent dictæ mulieres maleficæ ratione confeſſionis homicidi ſiue incidenter, ſiue principaliter factæ,corā dictis iudicibus eccleſiaſticis damnari pœna ordinaria,ſiue arbitraria, cū ſint iudices incōpetentes: nec illa cōfeſſio poſſet eiſdem mulieribus præiudicare in alio iudicio iudicis competentis per prædicta.

69 ¶ Nec etiam ſi eſſet facta ad prorogandam iuriſdictionem,cum ſimus in iudicio inquiſitionis, in quo prorogatio fieri non poteſt: quia non eſt ibi perſona quæ poſſet illam iuriſdictionem prorogare,ut inquit Bal. ī l.1. q. fi.C. ubi de crimi.agi.opo.& ī l. 1. C. de ſicca. ubi dicit quòd hoc eſt nouū & notandum, ſequitur Nellus de ſancto Gemi. in ſuo tracta.bannitorum, 2. parte primi temporis.q.2.pro quo allegat Inn.in cap.ad petitionem, de accuſa.& dicit hoc probari recte intuenti in l.2.in prin.ff.de iudi.præſertim,quia inquiſitores ſunt iudices delegati.ca.ne aliqui,de hæreti. lib.6.& limitatam habent iuriſdictionem in c.accuſatus.§.ſane,eod.tit.merito eorum iuriſdictio prorogari nō poteſt, ut late ſcribitur per Feli. in cap. 1. & glo.de offi.deleg. vbi in uerſi. in cauſa autem criminali,uidetur tenere cū Fran. Areti. quòd in cauſa criminali etiam per inquiſitionem intētata poſſet fieri prorogatio. Sed uerior uidetur deciſio Bald.quam tenet Ioan.de Ana.in d.c.ad petitionem,ut malitiis & fraudibus hominum obuietur. l. in fundo.ff.de rei uēdi. Multi enim prorogarēt iuriſdictionem iudicis in criminalibus ſperantes immunitatē criminis, uel ut mitius puniantur, & ſic crimina remanerent impunita, cum interſit reipublicæ crimina puniri. l. ita uulneratus.ff.ad l.Aquili cap. ut fame,de ſenten. excommunica. & pro hac concluſione reſponſiua ad propoſitam quæſtionem faciunt ſingulæ concluſiones ſupra exaratæ, quarum inductio ad propoſitum facilis eſt cuilibet ſtudioſo, ideo non induco. Præſertim prædicta procedūt, quia iudex eccleſiaſticus non punit homicidas morte, ſed alias, ut dixi ſupra in con-

70 cluſione prima. ¶ Aduertat tamen iudex eccleſiaſticus, quòd ſi unquàm reus criminis eccleſiaſtici confiteatur coram ſe crimen profanum, pro quo iudex ſecularis poſſet illum reū pœna mortis,ſeu mutilationis,ſeu debilitationis membro punire, ut non tradat copiam huius cōfeſſionis, nec cōmunicet proceſſum a ſe factum dicto ſeculari iudici,ne ex hoc incurrat irregula-

irregularitatem.c.ſententiam,ne cleri.uel mona. & hoc expreſſe ſẽtit Petrus de Anch. in dicta repetitione c. ea quæ.q.4.uerſi.item cum ad pœnã legalẽ,de reg iur.lib.6.& conſequenter. nec in ſententia quæ publice legitur memoret crimina homicidii perpetrati ab iis maleficis, tũ ne uideatur pro illis publicam pænitentiam indicere,ſed tantum illam indicat pro crimine hæreſis: tum etiam ne det occaſionẽ iudici ſæculari inquirendi de illis homicidiis ſeu aliis criminibus profanis: quia etiam ex hoc ſolo ultimo irregularitatem incurreret, prout in optimo ſimili ſcribit Ioan. Andr.in c.ſentẽtiam.ne cleri.uel mona.de clerico qui legit epiſtolam cuidam iudici,ex qua ſequutum fuit homicidium, & ſic fuit reſpõſum per Clementẽ Papam IIII. facit. c. ſicut dignum. de homi. & c. clericis dicto tit. ne cleri. uel mona. ſequitur Maria.Soc.in dicto.cap. ad audientiam.de homi.in 6.q.principali.uerſi.ſexto quæro.

71 ¶ Sed contra hanc concluſionẽ uidetur obſtare quod dicit Bal.in c.ad hoc, de alodiis. col.1.uerſi. quando. ubi inquit,quòd quando quis eſt hæreticus & uſurarius,propter hęreſim poteſt indici reſtitutio uſurarũ quaſi connexa, ſecundum Ioan. monachũ in c.accuſatus.§ de quæſtionibus, de hære.lib. 6. in gloſa ſua, incipiente, ſed quomodo. Nam ex hęreſi præſumitur lapſus in crimen uſurarum, & ideo iuriſdictio inquiſitorum hæreticæ prauitatis extenditur ad crimen uſurarum, quod inquiſitoribus ualde eſt gratũ, ſequitur Fran. de Aret. in conſi. 83. quia multa fuerunt heri.col.2.ubi etiam inquit,quòd ſicut dominus feudi habet iuriſdictionẽ a lege ſuper re feudali, ita etiã habet ſuper actione perſonali,propter quã peteretur aliquid;dũmodo illa obligatio eſſet orta occaſione feudi, puta, petitio ſeruitii,uel exactio pœnæ propter iniuriam; & ad hoc allegat Hoſtien. Anto.de Bu.& alios in c. cæterum. de iudi. & dicebat Bal.in l.fi. C.ſi aduerſi fiſcum. quòd cui competit exactio principalis competit exactio pœnæ: unde dicebat Bar. ſingulariter in l. ſolent. in ultima quæſtione.ff.de alim. & ciba. lega. quòd etiã in materia ſtatuti, ſi ſtatutum dicat ꝙ ĩ cauſa damni dati procedatur certo modo,comprehenditur quidquid acceſſorie uel cõſequenter pertinet ad cauſam. per l. cum ij.ff.de tranſactio. & pro ijs etiam facit.c. de prudẽtia.de dona inter vir.& uxo.ubi uidetur caſus, ꝙ ſi iudex delegatus cognoſcit de cauſa matrimonii ferẽdo ſententiam diuortii, poteſt pronunciare dotẽ reſtitui;& ſic cognoſcens de principali poteſt de incidenti acceſſorie cognoſcere:& idem iudiciũ eſt de dependenti quod de principali,ut eſt gl.in c.fi.in uerbo dependẽtibus.de iudi.lib.6. ubi ad hoc allegat. d c.de prudentia. Ad hæc reſpõdeo & primo ad dictum Bal.ĩ d.c.ad hęc. ſi intelligatur quòd inquiſitores poſſunt cognoſcere de uſuris principaliter uel incidẽter ſeu acceſſorie, eſt contra tex.in c.accuſatus.§. de quæſtionibus. de hęreticis. lib.6. ubi expreſſe prohibentur inquiſitores cognoſcere de quæſtionibus uſurarũ, non ſolum contra alios motis, ſed ẽt contra illos quibus reſtitutionẽ uſurarum in pænitentia pro hæreſis crimine iniunxerunt, ac illi ſe & ſua ad hoc faciẽdum iudicio Eccleſiæ obligarunt, intromittere non poſſunt,

ne per cauſas huiuſmodi, offendiculum negocio fidei præparetur. & pōdera;quia hæc quæſtio uſurarum mota contra illos qui de hæreſi fuerunt accuſati,& ad reſtitutionem uſurarū condemnati,ueniebat acceſſorie ſeu incidenter. patet:quia dum cogebātur reſtituere mouebātur quęſtiones ſuper uſuris contra illos de hæreſi pęnitentiatos, & tamen ibi tex prohibet inquiſitores hanc cognitioné ſu ꝑ uſuris ſubire. Immo in d. §. de quęſtionibus, eſt caſus pro hac cōcluſione:nā ſi de uſuris inquiſitores nec incidēter, nec acceſſorie poſſunt cognoſcere,cui⁹ cognitionis alias poſſent eſſe capaces a iure, quia clerici, cū ſit crimen eccleſiaſticū,ut dixi ſupra in quinta concluſione,multo minus debēt ſeu poſsēt cognoſcere de crimine homicidij perpetrati ab ipſis maleficis mulieribus laicis, cum ſint incapaces talis cognitionis ob timorē irregularitatis, ut dixi per d. c.ſententiam. Immo ſententia ſi ferretur eſſet nulla,quod probatur in d. §.de quæſtionibus. ubi ponitur uerbū,poteſt,præcedente negatiua, ut eſt gl. in c. 1.de reg.iur. l.b.6 l.de ijs. ff.de tranſa. prout iu quæſtione ſtatuti adducit Nellus de ſancto Gem. in d.q:2.moderniores ſcribunt in l. nepos proculo.ff.de uerbo. ſign.& in l. Gallus. in pri.ff.de libe.& poſthu.

72 ¶ Et ſi dicas, ſi inquiſitor non poteſt punire dictum homicidium, nec ſubminiſtrare informationem de eo ſuſceptam, nec confesſionem mulieris reæ, nec demum decet ipſum cōmunicare proceſſum, nec illū tranſmittere ad ſæcularem iudicem metu irregularitatis,ut dixi. Ergo homicidium remanebit impunitum, cōtra. l. ita uulneratis.ff. ad.l.acqui.& c. ut famæ.de ſenten. excommunica. & l. congruit.ff.de offi.præſi. Ad hoc dico ſecundum illud; Nō ſunt faciēda mala, ut ueniant bona. & dicit Augu.in lib. de mēdacio. Faciat homo pro temporali ſalute hominū quod poteſt,cū autem ad hoc uentum fuerit, ut tali ſaluti niſi peccando conſulere non poſſet, iam ſe extimet nō habere quid faciat. quoniam id reliquum eſſe proſpexit, quod recte faciet,& habetur in c.faciat homo.22. q.2.& nullus debet peccare peccato quocunque minimo, ut aliud euitet maius:nam quil bet tenetur diligere Deum ſuper omnia,& omnia habēda ſunt odio propter Deum.Luc.14. & ſecundum ordinem charitatis, tenetur quilibet diligere ſalutem animæ ſuæ magis quàm ſalutem proximi, ut aperte colligitur ex illo Matthæi 22. Dilige proximum tuum ſicut teipſum: & ſic nullus debet detrimentum animæ ſuæ pati, quod fit per peccatum, propter ſalutem proximi ſui.

73 ¶ Et ideo Loth indiſcrete egit, & illicite dum uolebat tradere filias ſuas uirgines Sodomitis,ut illis abuterentur, dummodo hoſpites ſui ſalui fierent, ut dicit Auguſt. in capit. quod ait Sodomitis Loth. diſtin. 14. Quis enim ſano conſilio uſus uellet peccare tam turpiter filias ſuas proſtituendo, ut alios a maiori flagitio reuocaret:abſit hęc charitas. ut quis nequam ſibimet ſit, ut alteri bonus efficiatur; & ideo Ambroſius appellat illam oblationem Loth flagitioſam impuritatem, quæ erat minus peccatum,quàm peccatum Sodomorum, & ibi non approbat factum Loth, ſed conſiderauit pietatem quam habuit ad hoſpites.& habetur in cap.

in cap. offerebat. 32. q. 7. & idem dicit glo. in d. c. quod ait.

74 ¶ Vnde iudex Eccleſiaſticus ut cõſulatur reipublicæ, non debet ſe intromittere rei ad ſe non pertinenti. l. culpa eſt. ff. de reg. iur. c. non eſt ſine culpa. eod. tit. lib 6. immo debet unicuique ſua iuriſdictio ſeruari, ne ſequatur confuſio. in c. peruenit ad nos. 11 q. 1. facit. c. quo iure. 8. diſt. cap. duo ſunt. 96. diſt. c. ex tenore. de foro compe. & id dicitur non poſſe fieri quod de iure fieri non poteſt, nec cum honeſtate. l. filius. ff. de condi. inſti. nec ſalua dignitate. l. Nepos Proculo. ff de uerb. ſign. immo ſi ageret id iudex Eccleſiaſticus, nullum eſſet. l. magiſteriæ. C. de iuriſd. omni. iud. l. fi. ff de iuriſdi. omni. iudi. cum aliis, ut ſcribitur in cap. fin. de conſti. & probatur in d. §. de quæſtionibus, ut dixi: & excedendo terminos ſuæ iuriſdictionis, dicitur illud facere nõ tanquam perſona publica, ſed priuata. ff. de offic. præſi. facit l. cum unus §. fi. ff. de bono. autho. iudi. poſſi. Inde ſequitur quòd iudici excedẽti iuriſdictionem ſuam, re, loco, perſona, uel tempore, non paretur impune, ut dicit Alberi. de Roſate in d. l fin. & conſequenter eſſet dicendum iudicem condemnantem aliquem, etiam reum mortis ad mortẽ excedendo limites ſuæ poteſtatis cõmittere homicidium: quia facit ut priuatus, non autem ut perſona publica. de hoc eſt tex. in c. reos uerſi. prohibetur ergo. 23. q. 5.

75 ¶ Præterea, declarãdo dictum Bal. in d c. Ad hæc. poteſt ad illud reſponderi, quòd intelligitur reſpectu fori pænitentialis, non aũt iudicialiter, ut dicit Federi. de Senis in conſi. 157. in cip. Alexander Epiſcopus. in fin. & Calderi. in conſi. 2. de hæreti. quod ſequitur Fely. in cap. cum ſit generale. col. 4. uerſic. ſexta declaratio. & Ioã. de Ana. in cap. excommunicamus. §. adiicimus. colum. 1. de hæretic. & eſto quòd poſſit pænitentem cogere ad reſtitutionem uſurarum, de quibus non ſuſcipitur iudicialis cognitio & contradictio inter partes; ſed quia conſtabat per confeſsionem pænitentiati de extortis uſuris, ut ſentiunt aliqui doctor. relati in dicto conſilio Federici: uel quia per ſententiam ordinarii, uel per libros, de quibus nulla quæſtio refricatur. Ad hoc etiam dico, quòd non eſſet hoc inconueniens in dicto caſu, cũ illud faceret tanquam executor ſuæ iniunctionis factæ hęretico de reſtituendis uſuris, ut dicit Domi. in d. c. accuſatus. in fi. quem ſequitur Phili. Francus in d. §. de quæſtionibus, & cum nulla incapacitas detur ex parte iudicis: quia ut dixi, cauſa uſurarũ ſui natura ſpectat ad forũ Eccleſiæ, non habita diſtinctione perſonarũ inter quas uentilatur: quod non eſt dicẽdum de cauſa homicidii perpetrati a laicis perſonis, cum illa ſpectet ad ſuos iudices laicos, ut toto titu. C. & ff. ad l. Cor. de ſicca. Fundamentis ſuper enarratis. Et per hæc ẽt reſpõdet ad illud Ant. de But. in d. c. cæterorũ. & ad Bal. in d. l. fi. & Bar. in d. l. ſolent: quia in dictis legibus non dabatur impedimẽtum incapacitatis, ut in propoſito, merito de acceſſoriis iudicatur ſicut de principali, ut ſcribitur p Moder. in l. nihil dolo § 1. de re. iur. & non obſtat. d. c. de prudẽtia: quia ſolutiones præcedentes pñt adãptari, nam ibi nulla dabatur incapacitas ex parte iudicis delegati, nec erat aliquis met⁹ irregula

ritatis, ut in propoſito, ſicut dixi, immo ſecundum Innoc. eccleſia principaliter poteſt cognoſcere de dote, vt in c. nuper. de dona. inter uir. & vxor. quem ſequuntur Card. Flor. Abb. & alii in d c. de prudentia, unde non eſt mirum ſi acceſſorie cognoſcit, ſed de cauſa ſanguinis nullatenus hæc cognitio ipſi iudici eccleſiaſtico cõpetit. in d. c. ſententiam ſanguinis. Ex quibus cõcludo, Epiſcopum ſiue inquiſitorem non poſſe de iure tradere maleficam iudici ſæculari ob homicidia perpetrata puniendã ſine incurſu irregularitatis. Et per hæc ad laudem Dei eiuſque ſanctisſimæ genitricis & Virginis fuit abſoluta hęc quæſtio, ſemper proteſtatione repetita. Cõſulerem quidẽ, ut ſuper hoc dubio, a ſummo Pontifice declaratio habeatur, ne delicta impunita remaneant, neue illaqueentur animæ iudicum eccleſiaſticorum.

76 ¶ Sed circa præmiſſa mihi occurrit dubium, quomodo condemnato de hæreſi, posſit imponi pænitentia de reſtituendis uſuris, ut uidetur innuere tex. in d. § de quæſtionibus. & hoc ibi decidit Ioan. Mona. quem allegat Bal. i d. §. Ad hæc. ratio dubitãdi clara eſt, quia ſi quis eſt de hæreſi condemnatus, bona eius ſibi auferuntur. in ca. uergentis. de hæreti. in ca. ſecundum leges. eod. titu. lib. 6. & bona eius tranſeunt ad fiſcum cum onere ſuo, ut in. §. ſi uero. in d. c. accuſatus. Itaque penes hęreticum nullæ actiones pasſiuæ, ſiue actiuæ remanent, quinimmo efficitur quaſi nouus homo, ſi eſt ei uita ſalua. l. ſi ut ꝓponis C. de bonis proſcrip. & l. ſi debitor. C. de ſent. pasſis, quomodo ergo huic hęretico poteſt iniũgi pænitẽtia de reſtituendis uſuris, cum nihil habeat, quia dicit tex. pro crimine hæreſis reſtitutio uſurarũ fuit iniuncta. Et ideo dico, ſalua authoritate Ioan. Monachi, quòd dictus. §. de quæſtionibus. in uerſi. pro crimine hæreſis, non poteſt intelligi in hæretico condemnato ſeu reducto ad gremium Eccleſiæ: quia, ut dixi, bona eius ſunt confiſcata, niſi intelligamus in hæretico, cui ex indulgentia principis uel ex alio quocunque priuilegio bona eius uel pars bonorum eſſet reſeruata, ut in d. l. ſi debitor. facit c. uergentis. de hęreti. quia tunc pro illis bonis uel parte bonorũ ad æs alienum tenetur, ut in d. l. ſi debitor, & cum hoc procedat ex quodam iure ſpeciali, non uidetur quòd d. §. ſic intelligatur. Vnde melius uidetur dicendum, ꝙ d. §. intelligatur in hærede illius qui fuit cõdemnatus pro crimine hæreſis, nõ tñ ꝙ fuerit hæreticus, puta tanquàm fautor, receptator, ſeu defenſor hæreticorũ, & huic dum uiueret fuerit iniuncta pænitentia de uſuris reſtituendis, & ad hoc ſe obligauerit, hæredes eius mortuo ipſo tenentur ad reſtitutionem uſurarum, ut probatur in c. accuſatus. §. ſi uero. de hæreti. lib. 6. & bene uerificatur quòd pro cauſa hæreſis fuerit iniuncta pænitentia. Inſper. d. §. poteſt intelligi in eo qui fuit ſuſpectus de hæreſi declaratus, qui poteſt puniri ut ſuſpectus, ut habetur in c. literas, de præſumpt. ac etiam ut abiuret, ut in d. c. accuſatus. in prin. & iſti forſan fuit iniuncta pænitentia de reſtituendis uſuris, & dicitur facta iniunctio pro cauſa hæreſis, ut dicit tex cuius ſuſpecti de hæreſi nõ confiſcantur bona, ſed ueri hæretici, ut in d. c. uergentis. Præterea Areti. & alii multum decipiuntur in dicto Bald.

Bald quia Bal. & d.§. de quæſtionibus. nullam dant inquiſitoribus iuriſdictionem circa cognitionem uſurarum, ſed ſolam & meram iniunctionem pænitentiæ circa uſuras reſtituendas; & quo ad alia priuantur inquiſitores ſe intromittere de quæſtionibus uſurarum, ut dixi ſupra: cogita, quia nullus tangit.

SVMMARIVM ſuper uigeſima ſexta quæſtione.

1 *An inquiſitores teneantur ſequi conſiliū peritorum, quos uocant ad deciſionem cauſarum fidei.*

2 *Cum cōſilio alicuius eſt aliquid agendum, an ſit neceſſario illud ſequendum.*

3 *Conſilio alicuius ſi eſt quid agendum, an teneatur illud ſequi.*

4 *Conſilium illius qui non poteſt eſſe particeps officij, an ſit ſequendum.*

5 *Quid cum dicitur quòd agat cum conſilio alicuius quid poteſt eſſe particeps officij & habet poteſtatē a lege conſulendi.*

6 *Quid ſi cum conſilio alicuius qui poteſt eſſe particeps officij, & conſulens habet poteſtatem ab homine.*

7 *Quid ſi cum conſilio illius qui eſt particeps officij.*

8 *Quando aliquid dicitur agendum per cōſilium alicuius, tale conſilium eſt requirendum & ſequendum.*

9 *Quid ſi dicatur aliquid agi ſecundum conſilium talis.*

10 *Quid ſi dicatur nihil fieri ſine cōſilio talis.*

11 *Quando a lege uel ſtatuto dicitur ut aliquid fiat de conſilio uel ex conſilio talis, huiuſmodi conſilium eſt requirendum & ſequendum; & actus in contrarium factus eſt nullus.*

12 *Mens ſtatuentis conſideranda eſt, an ſit ſequendum & requirendum conſilium.*

13 *Quando quis debet proferre ſententiam de conſilio aliquorum, intelligitur de maiori parte.*

14 *Conſilium iniuſtum an teneatur ſequi conſulens.*

15 *Quid importent iſta uerba, de, & cum conſilio.*

VIGESIMA SEXTA QVAEST.

1 VIGESIMOSEXTO. QVAERO. An inquiſitor teneatur de iure cauſas hæreticales cōtra accuſatos de hæreſi motas terminare ſeu decidere de peritorū conſilio, adeo, quòd omnino illorum conſilio ſit ab eodem Inquiſitore ſtandum, an uero ſufficiat peritorum conſiliū requirere. Sed quia in hac quæſtione uariari poteſt modus dicendi: ideo generaliter omnes modi exprimendi ſunt, ut facilior ſit huius quæſtionis cognitio & deciſio. Aliquādo enim in aliqua diſpoſitione de qua agitur, diſponitur agenda aliqua eſſe cum conſilio alicuius, aliquando cum conſilio ſimpliciter, aut per conſilium, aut ſecundum conſilium, aut ex conſilio: aut dicitur ut nihil fiat ſine conſilio talis, aut demum dicitur de conſilio; & concluſiue procedendo.

2 ¶ Eſt prima concluſio, aliquando dicitur, quòd aliquid fiat cum conſilio talis, & ille cui dandum eſt conſiliū non habet ſanum uel plenum intellectum, puta, ratione ætatis uel prodigalitatis, ut puta, quia eſt pupillus, uel prodigus, tunc conſilio illius cōſulentis omnino eſt ſtandum; adeo quòd illud conſiliū capitur pro conſenſu. l. impuberibus. ff. de ſuſpe. tuto-

tutorib. unde ſtante ſtatuto, quòd pupillus certum quid faciat cum, conſilio duorum agnatorum, capitur ibi conſilium pro conſenſu: quia pupillus nō habet diſcretum iudicium. facit c. uenerabili. iuncta glo. de offic. delegati. ita dicit Bar. Alber & Saly. in l. 1. §. ſi plures ff. de exercito. Abbas in c. in Geneſi. col. 4. de electio. Sed aduerte, quia hæc concluſio non uidetur iure probari. nam tex in d l. impuberibus, non loquitur de præpoſitione, cum, ut dicit cōcluſio: ſed de præpoſitione, ex, quæ denotat cauſam proximam, & materialem, ut in l. non dubium. C. de legibus, & l. 1. C. ſi. fer. extero. l. eo tempore, in fin. ff. de peculio, & l. 1. §. an uideamus, uerſi. aut ſi unū. ff. de coniuge. cū eman. libe. l. 2. §. pupillus. ff. de accuſ. & in §. impuberes. inſti. de ſuſp. tuto. §. ſane, inſti. de ui. bono. rapto. nec etiā facit. d. c. uenerabili. quia ibi non eſt præpoſitio, cum, ſed dictio, ſine cuius conſilio unde ueritas huius concluſionis nō procedit ex præpoſitione, cum, & ſic de rigore uerborum, ſed ſolum ex mente diſponentis, ex eo quia ille, cui iniungitur conſiliū, non habet plenum iudicium: ideo ut qui perfectæ ætatis nō ſit alterius cura regatur, ut in. §. impuberes, inſtit. de Attilia. tuto. & idē forſan eſt in d. c. uenerabili. & idcirco in materia huius concluſionis non facio differentiam, ſi dicatur, ex conſilio, uel, cum conſilio, uel alia ſimili præpoſitione, uel ſine: quia ſemper debet requiri conſilium, & illud ſequi, ut eſt de mente Saly. in d. § ſi plures: quia diſponens tendit ad imperfectū perficiendum, & eſt etiam de mente Bar. ibi. & pro hoc facit dictū Hoſtien. quod infra in fine harum concluſionum allegabo: & forte dici poſſet, quòd mens legiſlatoris declaratur per præpoſitionē illam, ex; quæ, ut dixi, denotat cauſam proximam & materialē, ut dicam infra in octaua concluſione.

3 ¶ Secunda concluſio eſt, quòd quādo in diſpoſitione dicitur, ut aliquid fiat conſilio talis, & ſic ſimpliciter, ſine adiectione alicuius præpoſitionis; tunc conſilium talis requirendum eſt, non tamen illi neceſſario ſtādum: & in hoc omnes fere doctores uidentur concordare, quod probatur in l. quidam decedens. §. Papinianus. ff. de adminiſt. tutorum. ibi glo. & Dyn. dicunt requirendum eſſe conſilium de honeſtate, non tamē de neceſſitate; licet ibi contrarium ſentiat Alberi. de Roſate. per l. Ticium & Mæuium. ff. de admini. tuto. qui text. nihil facit: eo quia teſtator expreſſe dixerat, quòd irritum eſſet quod ſine conſilio fratris ſui fieret; ideo non eſt mirum, ſi non ſolum ſit requirendum illius conſilium, ſed etiam illi ſtandum, aliàs geſtum ſine illius conſilio nullum eſſet, ut dicit Cyn. in l. id quod pauperibus. C. de epiſ. & cleri. quod non eſt in caſu d. §. Papinianus, per quem text dicit Bartol. in dict. §. ſi plures, & eum ſequitur Alberi. & Saly. ibi, & Abbas in dict. cap. in Geneſi, quòd in dict. §. ideo non eſt ſtandum conſilio matris, cum ſecundum ius digeſtorū nō poterat eſſe tutrix, & ſic particeps officii tutoris, uel per aliam uiam eidē permitteretur quod vna uia denegatur. c. cū quid una. de reg. iur. lib. 6. l. oratio. ff. de ſponſa. Inde infert, ꝙ ſi teſtator diſponeret in teſtamento, ut executor ſuus nihil faceret ſine cōſenſu alicuius fratris minoris, ꝙ non

tene-

tenetur executor ſequi conſenſum illius: quia directe frater minor nõ poteſt eſſe executor teſtamenti. cle. exiui, de uerb ſigni. cap. ſi de teſta. lib. 6. ſecus ſi dixiſſet, cum conſilio: quia conſilium non arctaret, quando ipſe nõ poſſit eſſe particeps officij, de quo ut inquit Bar. in d. § ſi plures, ipſe dolet, & plura ad hoc tradit Bar. in ſuo tracta. minori. lib. 3. per totum, & cũ ijs tenet Bal. in l. iure noſtro. ff. de teſta. tutela. Vnum tamen eſt aduertẽdum, quòd prædicta procedũt quãdo teſtator ſimpliciter diceret, quòd cum fratris minoris conſilio aliqua pertractentur: quia tunc conſiliũ eſt requirendum, non autem illi ſtandũ. Secus tamen ſi teſtator ultra proceſſit annullando: quia tunc nõ ualebit contra factũ: quia in officiis quæ nõ ſumunt formam a lege, ſed ab homine, debet ſeruari diſpoſitio hominis. l. 1. § ſi plures. ff. de exerci. ſecundum Bal. in auth. ingreſſi. col. 1. C. de ſacro. eccleſiis, & de hoc uidetur eſſe text. in d. l. Titium & Mæuium.

4 ¶ Tertia concluſio eſt, quòd ſi dicitur, agatur aliquid cum conſilio alicuius, tunc ſi ille cuius cõſilium poſtulatur, non poteſt eſſe particeps officii, non eſt illi conſilio omnino ſtãdum, etiam licet ſit requirendum: ſi ſit dictum, ſcilicet, ut debeat ſequi, ne quod una uia prohibetur altera permittatur. per d. l. oratio, cum aliis allegatis ſupra in proxima cõcluſione, ut dicit Barto. in d. §. ſi plures, & hoc probatur in d. l. Ticium, & Mæuium. §. 1. in uerbo, arbitrio mulierũ, ſed an contra factum nullum ſit, Bal. tenet quòd nullum eſt, ut in d. auth. ingreſſi. col. 1 ut modo dixi. Quod uidetur contra mentem Bald. in d. §. ſi plures, dum dicit. Etiam ſi dictum ſit, ſcilicet, ut teneatur executor ſequi conſilium illius perſonæ prohibitæ, & aliter factum ſit irritum, non tenetur ſequi, ut declarat Saly. in d. § ſi plures, tex. in l. quidam decedẽs. §. Papinianus, ubi hæc opinio. Bart. fundari uidetur, & plus mihi placet, quàm opinio. Bal. quia teſtator non poteſt facere, ut leges non habeant locum in teſtamento. c. requiſiſti. & c. tua nos, de teſta. l. nemo. ff. de leg. 1. Bal. in l. teſtandi. C. de teſta. Lex autẽ prohibet matrem a tutela filii. l. iure noſtro. ff. de teſta. tute. quicquid hodie de iure authenticorum ſit deciſum, ut in auth. matri. & auiæ. C. quãdo mulier tutelę offi. funga. & etiam lex prohibet mendicantes ab executione teſtamentorum. d. cle. exiui. & in c. religioſus. de teſta. libr 6. unde teſtator iis legibus uel ſimilibus tanq̃ inferior derogare non poteſt: quia hoc eſt de reſeruatis principi. capit. cum inferior. de maiori. & obedi. l. 3. in prin. ff. de alie. iud. mu. cau. facta. l. formam. C. de offi. præfe. præto. Bal. in l. reſcripta. C. de preci. impera. offe. cum aliis, ut ſcribunt Ang. Imo. & Alexand. in d. l. nemo. Et non obſtat dictum Bal. quia dicit cõtra euidẽtem iuris diſpoſitionem. Nam hæc officia tutoriæ non recipiunt formã ab homine, ſed a lege, ut patet in d. l. iure noſtro, & d. cle. exiui. merito debet ſeruari diſpoſitio legis: quia ſic ſcriptum eſt. Et hoc ſufficit. l. proſpexit. ff. qui & a quibus, propter authoritatem & poteſtatem legiſlatoris, ut dicit Bald. in l. 1. colum. 1. C. quæ ſit lon. conſuetu. de cuius intellectu aliqua ſcribit D. Iaſo. in l. non dubium. col. 7. uer. pro clara intelligentia. C. de legi. Et ſi dictum Bal. nõ procedit in iis officiis tutorum ſeu

exc-

executorum in quibus ius ſpeciale aliquid diſponit circa perſonas illorum: ſecus uero in aliis officiis qui ab homine recipiunt formam, ut eſt in exercitore nauis,ut ī d.l.1.§ ſi plures.ff.de exerci.& ideo Bal. ſibi contrarius in rubr. C. de exerci. colum. 2.uerſi. ſed quid ſi teſtator.tenet cū Bar.in d. §. ſi plures. nec etiam obſtat. d l.Ticium & Mæuiū.in prin. in uerbo irritum: quia frater meus cū conſilio cuius erat adminiſtranda tutela,potuit eſſe particeps officii ſicut Mæuius alter frater;& ideo licet illa uerba, cum conſilio, non efficerent nulla geſta ſine conſilio, tamen propter uerba teſtatoris irritantis contra factum: nullus effectus eſt, quod non eſt in propoſito, quia mater & religioſis non poterant eſſe participes illius officii, ut conſiderat Bar.in d.§.ſi plures.

5 ¶ Tertia concluſio eſt,quòd ſi ab homine dicatur ei qui habet poteſtatē a lege, ut aliquid agat cum conſilio alterius qui poteſt eſſe particeps officii, tunc non eſt neceſſario ſtandū illius conſilio,licet requirendum ſit: quia homo ille ſic diſponens,non potuit auferre poteſtatem liberam datam a lege, ut eſt tex.in l. Ticium & Mæuium. in prin ff. de adminiſtra. ubi factum ſine cōſilio Mæuii eſt nullum, ex eo quia teſtator hoc dixerat ibi, & quod ſine eo fit irritum ſit. Si ergo non dixiſſet,non fuiſſet irritum quod ſine conſilio Mæuii factum fuiſſet, & eſt argumentum in c.tua nos, & ibi notat glo. de teſta. ita dicunt Bart. & alii in d.§.ſi plures. & in c. cum in ueteri, de electio. & probatur in l.1.§.1.& l.2.in fi.ff. ubi pupill. educa.debet.

6 ¶ Quarta concluſio eſt, quòd ſi dicatur ei qui habet poteſtatem ab homine, ut aliquid faciat cum conſilio alterius,qui poteſt eſſe particeps officii; tunc conſilium eius debet requiri, & ei ſtari: quia talis conditio appoſita omnino ſeruanda eſt. l. ſed & ſi pupillus.§. conditio. ff.de inſtito.cap.cum in ueteri.de electio.ut tenent Bar.in d §.ſi plures,& Abbas in d.c. cum in ueteri.ſequitur Anto. de But.in cap.cum olim. col 2.de arbitris: unde ſi eſſet factum compromiſſum, ꝙ arbiter determinaret quæſtionem cum conſilio ſapientis, tale conſilium eſt requirendum,& ei ſtandum per prædicta: quia hæc dictio, cum, inter perſonas,copulat principaliter; ſed inter res acceſſorie, ut dicit Bartol.in l. ſi ita.§. quæſtio. ff. de manu.teſtamento,ſequitur Anto. de Butr.d.c. cum olim.quod non bene refert Ludouic. Roman.in rubri. de arbitris.col.10. faciūt notata per Abbas in c.cum Marthæ. de celebr. miſſarum.

7 ¶ Quinta concluſio eſt, quòd ſi dicatur aliquid agi cum conſilio illius qui eſt particeps officij, conſilium eſt requirendum illius. l. conſilio. in fin. ff. de curatote furio. ſequitur Abbas in capit. ſi pro debilitate. colum.fi.de arbitris.

8 ¶ Sexta concluſio eſt, quòd ſi dicatur aliquid agi per conſilium talis,ꝙ tale conſilium eſt requirendum & ei ſtandum: quia præpoſitio, per, denotat perfectionem.l.urbana.§. pernoctare.ff de uerbo.ſignifi. tradit Alberi.in d §. Papinianus. colum.2 & faciunt plura quę de hac præpoſitione ſcribit Bald. in rubric. C. de exerci.col.1. ſic. & peregiſſe reum dicitur non qui detulit, ſed qui condemnauit.l.2.ff. de adulter.

¶ Septi-

9 ¶ Septima concluſio eſt, quòd ſi dicatur aliquid agi ſecundum conſiliũ talis, quòd non ſolum eſt requirendum, ſed etiam ſtandum: quia conſilium tunc eſt tam cauſa materialis quàm formalis, ſine qua nulla res cõſiſtit. l. Iulianus. ff. ad exhibendum, ita inquit Bal. in l. 1. col. fin. C. ne liceat in una cau. ter. pro.

10 ¶ Octaua concluſio eſt, quòd ſi dicatur, nihil fieri ſine conſilio talis, & ſit præpoſita negatiua; tunc huius conſilium eſt requirendum, & ſequẽdum, de quo eſt tex. in c. uenerabili. de off. deleg. & ſic poſſunt intelligi. l. 1. § plures. ff. de exerci. l. ſed & ſi pupillus §. conditio. ff. de inſtito. ut tradit Alberi de Roſate in d. §. Papinianus; adeo quòd in tali caſu capitur conſilium pro conſenſu, ut dicit Abbas in d. c. uenerabili. in gloſſ. cuius conſilio. & idem tenet Henri. Boyc. in cap. ex parte, de conſtitutio.

11 ¶ Nona concluſio eſt, reſponſalis ad præpoſitam quæſtionem, quod ſi a lege canone uel ſtatuto dicatur, ut aliquid fiat de conſilio uel ex cõſilio talis, quòd huiuſmodi conſilium eſt requirendum, & ſequendum, & ei ſtandum: & actus in contrarium factus eſt nullus, ut dicunt Vincen. Cõpoſte. & Ioan. Andr. in cap. ex parte. de reſcrip. & ſic eſt in cauſa hæreſis, ut de conſultorum conſilio ad ſentẽtiam uel condemnationem procedatur, ut in c. fi. §. iubemus. de hæretic. lib 6. & eſt ratio: quia plus importat iſta dictio, de, quàm illa præpoſitio, cum, cap. ſi ex bono. de pœnit. diſtin. 3. & inſtitu. bono. rapto. §. ſanè, & quando ſic mandatur uidetur electa induſtria perſonæ de cuius conſilio geri debet; & ideo a perſona non eſt recedendum, argu. in capi. fi. de offi. delega. prout tradit Henri. Boyc. in d. c. ex parte, & de hoc eſt text. in capit. ſecundo. in fi. ibi; de conſilio fratrum, de ſta. mona præpoſitio enim, de, auget. l. 1. in prin. ff. depoſi. & idẽ de præpoſitione, ex, ut in d. §. ſane, ut dicit Alber. de Roſate in d. §. Papinianus, & in dictionario ſuo. in uerbo, ex. Eæ enim præpoſitiones denotant cauſam proximam & immediatam. l. 1. §. ex incendio. ff. de incend. ruin. & naufrag. ut ſcribit. D. Iaſ. in l. non dubiũ. C. de legib. col. 5. in l. 3. C. de actio. empt. & uen. idem dicit Archi. in capit. 1. ne ſede uaca. libr. 6. quòd quando mandaretur aliquid fieri de conſilio uidetur electa induſtria perſonæ: quia dictio, de, plus importat quàm dictio, cum, arg. ca. fin. de offi. delega. ad idẽ facit quod inquit Arch. in c. ut commiſſi. de hæret. lib. 6. quòd dictio, de, appoſita cõſilio importat neceſſitatem ſequendi conſilium: quinimmo actus in cõtrarium eſſet nullus, ut dixi. idem habetur in c. ut commiſſi. §. priuandi, de hæret. lib. 6. ubi habetur, quòd inquiſitores debent de conſilio ordinariorum priuare hæreticos & alias perſonas ibi deſcriptas dignitatibus & beneficiis eccleſiaſticis, ubi dicit Phi. Francus, quòd neceſſariò eſt ſequendum dictum conſiliũ: quia hoc importat dictio, de conſilio, ut ibi per eum. Accedit quod dicit Bar. in l. impuberibus ff. de ſuſpect. tuto. quòd quando aliquis debet illud requirere, & ſequi debet, ut ibi, in §. impuberes, inſti. de ſuſpe. tuto. quem ſequitur Ange. de Aret. in §. cõſequẽs, eod. tit. & ex mente ipſius, & Bar. in d. §. ſi plures, & alibi, euidenter apparet, quòd octo concluſiones præmiſſæ non habent locum in diſpoſitione

Nn legali,

legali, ſeu ſtatutaria; cum ſemper in ea ſit ſequendum conſilium, ut proxime dixi: ſed in diſpoſitione hominis tantum, & in quibus dixi conſilium requirendum & non ſequendũ, non eſt ſine ratione, nec fruſtratorium, nec deriſorium eſt: quia conſiliarius poſſet mouere animum, & trahere in eius conſilium & ſententiam eum, cui habet conſulere. l. item ſi unus. §. fi. ff. de arbi. & notat Hoſtien. in ſum. § in quibus. uerſi. ſi opponas. de iis quæ ab Epiſ. fiunt ſine cenſen. cap. ſequitur Alber. de Roſate in d. §. Papinianus. col. 2. & tunc non capitur conſilium niſi pro deliberatione habita cum illo cuius conſilium eſt requirendum. l. prima. in princip. ff. de exercito.

12 ¶ Et prædictas concluſiones intellige, niſi ex uerbis uel mente proferentis; uel qualitate negocii & perſonarum aliud apparuerit: tunc enim ſequeremur primo mentem, ſi de ea apparet; ſi non apparet, tunc uerba, quæ ſi forent ambigua, arguemus ex coniecturis: & hoc eſt quod ſapienter Hoſtien. in d. § in quibus. uerſic. ſed quæ eſt differentia, Inquit ſub iis uerbis: Hæc ſemper intelligas, niſi ius uel ratio naturalis, uel intentio, de qua apparet, aliud inducat; tunc enim non curo de uerbis. ſequitur Arch. in c. obeuntibus. 63. diſt. tradit Alberi. in d. §. Papinianus.

13 ¶ Et aduerte, quòd ſi aliquis tenetur de iure proferre ſentẽtiam in aliqua cauſa de conſilio aliquorum, ut eſt in propoſita quęſtione, intelligatur de conſilio maioris partis dictorum conſultorum; ut ſi ſint tres, proferat de conſilio duorum, & ipſe iudex computabitur in numero cõſultorum, ut colligitur ex iis quæ dicit Ioan. Andr. in ſuis mercurialibus in ca. nullus, de regu. iur. lib. 6. ſequitur ibi Phi. Fran. colum. fi. & in eo quod dicit canõ, de conſilio eſſe procedẽdum ad ſententiam, eſt præſupponẽdum de conſilio conſonante ſententiæ, ut uerba habeant ſuum effectum l. 1. in fi. ff. quod quiſquis iur. & ſic intelligitur lex conſilium. l. humanum. C. de legib. & cum dicitur factum eſſe furtum conſilio alterius, ſcilicet, conſonante. l. furti. §. conſilium. ff. de fur. l. ſæpe. ff. de uerb. ſigu. §. ope. inſti. de obliga. quæ ex deli.

14 ¶ Sed quid ſi conſilium illorum uidetur iniuſtum iudici, de quorum cõſilio debet iudicare, an tunc ſit ſequẽdum huiuſmodi conſilium, & an ſequendo, excuſetur iudex in ſindicatu, ut nõ cenſeatur feciſſe litem ſuã, In hoc poſſet diſtingui, aut loquimur in iudicibus imperitis & idiotis, ut ſunt communiter præſides prouinciarũ, quibus dãtur aſſeſſores ab uniuerſitate, uel Regibus, ſeu principibus conſtituentibus dictos pręſides, qui præſides communiter ſunt imperiti, ut dicit Bar. in l. ſtatutis. C. de sẽten. ex pericu. recita. gl. & ibi doctores in l. 2. ff. quod quiſq; iur. in alte. Bar. in l. expertes. C. de de decurio. lib. 10. tunc iſti dato ſibi aſſeſſore ab illo a quo iuriſdictionẽ habẽt, huius aſſeſſoris conſilium etiam iniuſtũ ſequẽdo, non peccarent; nec in ſindicatu tenerentur, ut dicit Bal. in l. obſeruare. §. proficiſci 31. q ff de of fi. pro. & lega. ſentit Bal. in auth. habita. uerſ. quæro, cum ad doctores pertineat. C. ne fili. pro pat. Si uero iudices ſunt periti, & conſilium eſſet iniuſtum ſeu iniquum, tunc ſequi non tenentur, ut ſcribit Abbas in c. ſi pro debilitate. de offi. delega. prout latiſſime

ſime ego ſcripſi in c.1. de hære.lib.6. in q. 10.uerſi. prædicta tamen locum habenr;& ideo non repeto:& tali caſu eſſet iuri conueniens conſulere ſuperiorē, uel inquiſitorem generalē, uel ſummum pontificem, quid in eo caſu ſit agendum.arg.tex.in cap.per hoc. de hære. lib.6.& dicti ſuperioris ſententiæ ſtandum, ut eſt forte argumentum in c.fi. de re iudi.& ibi ſcribunt Abbas,& alii.

15 ¶ Et adde ad prædicta, quòd ſi appa ret ex coniecturis conſilium eſſe ſequendum, illud ſequēdum eſt, prout in caſu notabili conſuluit Rapha. Cuma. in conſi.55.incip.duo habentes, ubi facit uim qnando dicitur; de, & cum conſilio alicuius aliquid fiat: quia utriuſque præpoſitionis cumulatio aliquid plus debet operari, q̃ ſi unaquæque de per ſe fuiſſet adiecta. facit.l. ſi ſtipulatus.in prin. ff. de uſuris: & quando aliquid eſt faciendū de conſenſu alterius, ſemper eſt de ſubſtantia ille conſenſus, ut dicit Archi.in c.archiepiſcoporū.18. diſt. ſequitur Bald.in l.1.§. neceſſitatem. col.4. uerſi.nota quòd conſenſus.Inde eſt quòd ſi conſenſus alicuius eſt adhibendus in matrimonio ex ui ſtatuti, tale ſtatutum nō ualet; ſecus in conſilio, ut dicit Bal.in c.ſtatutum, 1.de hæretic. libr.6. quem ibi ſequitur Phi.Fran.tradir Deci. in c.ſi pro debilitate.col.6.de offi.deleg. faciūt quæ ſcribūtur per Abbatem & alios in c.cum uos,de iis quæ fiunt ſine cōſe.capituli.Concludo ergo, quòd cū in c.fi.§.iubemus. de hære.lib.6.dicatur, quòd de cōſilio peritorum cauſa hære ſis terminetur ad ſenrentiam uel condemnationem,quòd inquiſitor debet requirere conſilium peritorum & illud ſequi.per præmiſſa dicta in nona concluſione: & omnino ad hæc uide quæ dixi in comento. c. quoniam,de hære.lib.6.in 10.q.quia hic plura omiſi quæ ibi dicta fuere per me, ne de prolixitate arguar. Quæ nora contra quendam licentiatum,qui ſemper dicebat cōtrarium, quòd inquiſitores non tenebantur ſtare conſilio perirorum, nullam tamen rationem allegabat.

SVMMARIVM
ſuper uigeſima ſeptima quæſtione.

1 *Blaſphemia quid ſit.*
2 *Blaſphemia poteſt eſſe ex ſurreptione uel ex deliberatione.*
3 *Prorumpens in blaſphemiam ex paſſione ſecundum S.Thom.peccat uenialiter et non mortaliter.*
4 *Iracundiæ calor in delictis non excuſat delinquentem.*
5 *Blaſphemia grauius peccatum eſt quàm delictum.*
6 *Blaſphemare conſuetum non excuſat iracundia.*
7 *Iracundiæ calor non excuſat a toto,ſed a tanto, etiam in perpetrato homicidio.*
8 *Iracundiæ calor probandus eſt, ad hoc ut excuſet a delicto.*
9 *Blaſphemans Deū,ſi ſtatim oſtendit ſigna cōtritionis,nō ponitur pœna ordinaria.*
10 *Iniuriarum actio, an tollatur ſi iniurians infra xxx. dies retroceſſerit ab iniuria.*
11 *Iniuriarum actio,an tollatur per pœnitentiam ante reuocationem ad animum iniuriati,& ibi de clauſula,rebus ſic ſtantibus.*
12 *Intellectus. l.quicquid.ff.de reg. iur.l. diuortio.ff.de repu.*
13 *Blaſphemans,ſi emiſſa blaſphemia coram audientibus ſtatim ſe humilians petijt ueniam,excuſatur a pœna ordinaria.*

14 *Mitius agitur cum Deo quàm cum hominibus.*

15 *Ebrius blaſphemans an puniatur.*

16 *Blaſphemia quotuplex ſit.*

17 *Blaſphemans Deum, quando uideatur ſuſpectus de hæreſi.*

18 *Blaſphemans iratus, quomodo ſit puniendus.*

19 *Blaſphemantis inten tio eſt inquirenda ad hoc ut ſuſpectus de hæreſi reputetur.*

20 *Blaſphemans Deum punitur pœna pecuniaria uel uerberum ſecundum, conditionem perſonæ.*

21 *Blaſphemantibus pœnam non poſſunt iudices remittere, ſicut poſſunt alias pœnas.*

22 *Blaſphemiæ cauſa, quæ ueniunt in mundo.*

23 *Blaſphemans ſi eſt pauper & nobilis quomodo debet puniri.*

24 *Iurans per membra Dei honeſta uel inhoneſta, an dicatur blaſphemus.*

25 *Iurans per membra inhoneſta peccat mortaliter.*

26 *Iurans per membra honeſta uel inhoneſta eſt blaſphemus.*

27 *Intellectus.c.ſi quis per capillum.22.q.1.*

28 *Deus non habet membra, contra aliquos hæreticos.*

29 *Deus ad naturam diuinam refertur.*

30 *Iurans per membra Dei, dicitur blaſphemare.*

31 *Iurare per membra Chriſti, an ſit blaſphemare.*

32 *Iurare per membra Chriſti, eſt irreuerentia.*

33 *Iurare per pudenda Chriſti, eſt ſpecies hæreſis.*

34 *Deo non ſunt attribuenda membra humana, eſt enim hæreſis damnata.*

35 *Iurare per membra Dei ſapit hæreſim manifeſtam.*

36 *Iurare per membra Dei, eſt hæreticum, uel ſaltem ſuſpicio hæreſis naſcitur.*

37 *Iurans per membra Dei, an ſit ſuſpectus de hæreſi, iudex debet conſiderare multas circunſtantias.*

38 *Declaratio. capit. ſi quis per capillum. 22.quæſt.1.*

39 *Iurare an liceat per ſanctos.*

40 *Iurare an liceat per creaturas.*

41 *Iurant Chriſtiani per creaturas referentes ſe ad Deum.*

42 *Blaſphemus an ſit qui lapidem proiecit in crucem domini.*

VIGESIMA SEPTIMA QVAEST.

VIGESIMOSEPTIMO QVAERO, An iurans per membra Dei cenſendus ſit blaſphemare, puta per caput Dei, per iecur Dei, per cor Dei & huiuſmodi, & quid de iurantibus per mẽbra Chriſti, ſcilicet, quid etiam de iurantibus per Virginem Mariam Deiq; genitricem, & per ſanctos Dei, ſeu eorũ membra; & de ſingulis uideamus.

1 ¶ Primo ergo præmittendum eſt, quid ſit blaſphemia, licet ſupra in q. 6. aliquid de ea actũ ſit. Blaſphemia ergo proprie & ſtricte loquendo, eſt irrogatio iniuriæ Deo factę, cum illi attribuitur quod ei non conuenit, quod eſt contra miſericordiam: aut cum ab eo remouetur, quod ei conuenit, quod eſt contra iuſtitiam, aut cum creaturæ attribuitur, quod eſt proprium Dei, quod eſt contra maieſtatem; & in iis conuenit Ambroſius, & declarat ſingula. ut dixi in dicta quæſt.6. uerſi decimo, eſt propoſitio, & ultra ibi dicta dic ſecundum Alex. de Ales in 2. parte. q.148 quòd blaſphemare eſt cõtumeliam uel aliquod conuitium inferre in iniuriam creatoris: uel aliter, Blaſphemia eſt

per

per quam de Deo falſa dicuntur. Itē poteſt dici, quòd blaſphemia conſiſtit in dicendo aliquid quod Deo nō conuenit, puta Deum eſſe iniuſtum: uel in negando aliquod quod Deo non cōuenit, puta curare de noſtris: uel attribuendo quod Deo ſoli conuenit, creaturæ, puta quòd diabolus eſt omnipotens: aut quod fatum regit omnia, & huiuſmodi. Sic ergo nomen blaſphemiæ, uidetur importare quādam derogationem alicuius excellentis bonitatis, & præcipue diuinę, Deus autem (ut dicit Dionyſius de diuinis nominibus) eſt ipſa eſſentia bonitatis; unde quicquid Deo cōuenit pertinet ad bonitatem eius, & quicquid ad ipſum non pertinet lōge eſt a ratione perfectæ bonitatis, quæ eſt eſſentia eius. Quicunque igitur uel neget aliquid de Deo, quod ſibi conuenit: uel aſſerit aliquid de eo, quod ei non conuenit, diuinę derogat bonitati; & blaſphemia poteſt eſſe in intellectu, uidelicet quia intelligit Deum eſſe mortalem, uel nō eſſe omnipotētem, & in affectu: quia uellet eſſe mortalem, uel non omnipotentem, & ſi ſit tātum in corde eſt blaſphemia cordis; ſi uero in ore eſt blaſphemia oris, quæ opponitur cōfeſſioni fidei, ſecundum Aſten. & Ange. de Claua. in ſuis ſummis, & in ſūma confeſſo. lib. 3. tit. 34. de indiciis peccatorum q. 207. incipien. ſequitur uidere, & ex genere ſuo eſt ſemper peccatum mortale, n ſi quis aliquando ex ſurreptione in uerba blaſphemiæ proruperet, ita quòd hoc quod diceret non aduerteret: quia tunc ſolum uenialiter peccaret, nec haberet proprie rationem blaſphemię, hæc per Alex. de Ales in d. loco.

2 ¶ Et S. Tho. in 2. 2. q. 13. arti. 2. ad 3. inquit, quòd blaſphemia poteſt abſque deliberatione ex ſurreptione ꝓcedere dupliciter. Vno modo quòd aliquis non aduertat hoc quod dicit eſſe blaſphemiam, quod poteſt contingere, cum aliquis ſubito ex aliqua paſſione in uerba non imaginata prorumpit, quorum ſignificatiōnē non conſiderat; & tunc eſt peccatum ueniale, & non habet proprie rationē blaſphemiæ. Alio modo quādo aduertit hoc eſſe blaſphemiam, conſiderans ſignificata uerborum; & tunc non excuſatur a peccato mortali, ſicut nec ille qui ex ſubito motu iræ aliquem occidit iuxta ſe ſedentē. ſequitur Alberi. de Roſate in ſuo dictionario in uerbo blaſphemia.

3 ¶ Sed primum dictum S. Tho. de eo qui ſubito ex paſsione in uerba blaſphemiæ prorumpit, ut peccet ſolum uenialiter & non mortaliter, poſſet hoc confirmari per multa iura, in quibus diſponitur; quòd quicquid calore iracundiæ uel fit, uel dicitur nō prius ratum eſt quàm ſi perſeuerantia apparuerit iudicium animi adfuiſſe, ut in l. quicquid. ff. de reg. iur. ut patet in multis exemplis traditis in iure, ſic habemus quòd uotū emiſſum calore iracundię non tenet, ut uoluit glo. no. in c. dudum. in uerb. calore iracundiæ. de conuerſi. coniugatorum, intelligendo quando talis iracūdia alienationem mentis induceret, ut ſcribūt Ant. de But. Ioan. de Imo. & Abba. ibi, Deus enim uoluntariū militem uult. c. non eſt. 15. q. 1. c. ſicut. de regula. præſertim in uoto hoc procedit, quòd deliberationem requirit. S. Tho. in 2. 2. q. 88. arti. 1. quē refert Ioan. Andr. in c. literaturam. de uoto. Abbas in ca. ſicut ex literis. de iure iur. & idem eſt dicendum in iura-

iuramēto,ut præſtitum calore iracū diç non obliget.l.2.C.ad l.Iuliā maieſta.& in d.c.ſicut ex literis. idem eſt & in contractibus,ut geſti per irā nō ualeant.cap.ſi quis iratus 2.q.3.& eſt tex.in l.licitatio.in prin.ff.de public. prout hæc & alia ad propoſitum ſcribit Ludo. Roma. in ſing. ſuo.508.incipien.uolo comentare, ſequitur Fely.in cap.Matthæus,de Simonia.

4 ¶ Hęc tamen proxime dicta procedant in iis quæ non ſunt delicta:quia in delictis quis non excuſatur calore iracundiæ.l.ſi non conuicii. C.de iniuriis. ubi omiſſa diſtinctione Petri de Bella pertica,quam facit ī repetitione.d.l.inquit Bal.quòd quædā ſortiuntur iuris effectum, ut repudium & uotum; & hæc nulla ſint, ſi fiant calore iracundię:quia non procedunt ex animo, ſed potius ſecundum quādam alterationem, ut patet in d.l. quicquid. cum aliis proxime allegatis,& dicuntur ſortiri iuris effectum: quia ſuum eſſe habent a iure, ut dicit Oldra.quem refert Alberic. de Roſate ī dicta l.quicquid. Quædā ſunt, quæ non ſortiuntur iuris effectum; & eſt hoc quando lex non approbat, ſed improbat, ut ſunt maleficia : & in illis non diſtinguitur, an emanauerint calore iracundiæ uel non : quia ſemper maleficia non debēt remanere impunita. facit.l.quoniam multa.C.ad l. Iuliam,de ui. publi.& hæc probantur in d.l.ſi non cōuicii a cōtrario ſenſu.Et ſic calor iracundiæ non excuſat in iis, alias raro propter homicidiū eſſet quis puniēdus: quia plerumque cum iracundia committitur, ut dicit Decius in d.l. quicquid.

5 ¶ Cumq; blaſphemia ſit grauiſſimū delictum : quia ut dicit glo. Eſa.18. ſuper illud; Ad populū terribilē &c. Omne peccatū blaſphemiæ comparatum, leuius eſt. Immo quo ad obiectum,quia directe in Deum committitur, præponderat homicidio,quod in proximum committitur: ſi uero quo ad effectum nocendi, homicidium præponderat.

6 ¶ Sequitur ergo concludēter,quòd calor iracundiæ non excuſat blaſphemantem a blaſphemia, ſaltem ut in foro contentioſo puniatur,ex quo in maleficiis calor iracundiæ non excuſat,præſertim quando ex conſuetudine blaſphemat: & licet ex animo dicat non blaſphemare; ex quo non aduertit,lata culpa æquiparatur dolo.l. Quod Nerua ff. depoſi. craſſa enim ignorantia uel ſupina non excuſat. c. ut animarū. de conſti. lib. 6. quæ eſt ignorare quod omnes ſciunt.c.a nobis. de ſenten. excommunica.l. latæ culpæ. ff de uerbo. ſignifi. facit.l.nec ſupina. ff. de iuris & facti igno. & in iis par culpa eſt decipere & decipi. c.ſi cupis.16.q.1.& ſtultus in culpa fit ſapiens in pœna.c.qui ea.39.diſt.

7 ¶ Non tamē eſt prætermittendum, quòd quāmuis ex toto nō excuſetur a delicto, qui deliquit; pœna tamen mitigari debet in delicto commiſſo cum iracundia, ut concludit Roma. in dicto ſingulari. facit text. in l.1.C. ſi quis impera. maledi. lubricū enim linguæ facile ad delictum non eſt trahendum. l.famoſi ff. ad l.Iuliam maieſta.& gl.in c. dubius in fide,de hæret. & d. c. dudum. & idem Abbas concludit in c. 1. de iniu.col.1 uerſi. puto tamen, dicens quòd ille qui ꝓuocatus offendit, mitius punitur:qa difficillimum eſt iuſtum dolorem tēperare, ut in ſimili uult text. ſingularis in l.ſi adulterium cum inceſtu. §.im-

§.imperatores.ff. de adulte.idem tenet Abbas ĩ c.dilecti. de excep. adeo quòd dicebat Lud.Rom.in l.cũ mulier.32.col. uerſi. aduerte tamen. ff. ſolu. matri.quòd licet homicida debeat occidi.l.3.cum aliis, ut ſupra dixi. C.de epiſc.audie.tamẽ in poteſtate iudicis eſt deportare homicidã, quem impulit iracundia etiã orta aliter quàm ex facto offenſi.per tex. in. l.lex Iulia.in fi.ff.ad.l.Iuliã repetund. & eſt dictũ mirabile ad excuſandos homicidas a pœna mortis,refert Alexan.de Imo. in apoſtillis ad Bar.in d. l. & plura circa hanc materiam cumulat Fel.in d.c.dilecti.col pe.

8 ¶ Et ad hoc ut fieret mitigatio pœnæ ratione iracundiæ, neceſſarium eſſet probare qualitatem iracũdiæ, ꝙ talis erat quę ipſum delinquentẽ a mẽte alienauerit: quia alias nullam haberet excuſationẽ, ſed ordinaria pœna eſſet puniendus, ut in d.l.ſi nõ conuicii,notat Abbas in c.1.in 2.notabili,de iis qui filios occid.& difficile eſſet probare talem iracũdiam, ut dicit Abbas in d.c. dudum.& prædicta procederent quando eſſet maximus calor iracundiæ ex iuſta cauſa procedens,ut in d.§.imperatores ſecus ſi ex iniuſta cauſa, puta ex amiſſione facta in ludo:quia dabat operã rei illicitæ.facit c inebriauerunt.15. q.1.& c.quod ait Loth.14.di. Calor enim iracundiæ excuſat,qui dementiæ æquiparatur, ut dicit Hoſtien. in ſumma de ma.edi.§. qualiter.col. 2. uerſi.hoc autem.

9 ¶ Secundo eſt etiam conſiderandũ, quòd ſi blaſphemãs Deum antequã recedat de loco ubi blaſphemauit,& coram illis qui audierunt retractet illam blaſphemiam,& ductus pænitẽtia ſigna contritionis oſtendat,ꝙ iſte blaſphemans non eſt puniendus ordinaria pœna,ſed ſolum reprehendendus leuisſima pænitentia dignus,pro ut in conuiciante alteri dicit Angel. in d.l ſi non conuicii.ubi ait,ꝙ uerbũ iniurioſum poteſt reuocari,& ceſſat actio iniuriarum,quem ſequitur Fely.in d.c.dilecti.col.fi.dicẽs, Hoc modo habes remedium euitandi actionem iniuriarum,ut reuoces uerbum iniurioſum, dicens; quod dixi, dico non fuiſſe bene dictum,de quo exclamat Lanfran.de oria.in c.quoniã cõtra falſam.in uerbo, confeſsiones, col.1.de probatio.& ad prędicta plura tradit Fel. in c.cum te.col.3.uerſ. dum dicit gl. de re iud. Domi.& alii in c.ſi quis iratus.2.q.3.

10 ¶ Et circa allegatum dictum Bal.in d l.ſi non conuicii.omnino uide Fely.ĩ d.c.cum te. quia illud refert alio modo quàm ſcriptum ſit,ut etiam ipſe illud ponit in d.cap. dilecti. de excep.& no. Luc.de pœn. in l.omnino curiales.C.de decur.li.10.col.2. uer. Sed pone Titius dixit, ubi recitatis aliquorum opinionibus,inquit poſſe aliquem uſque ad menſem dicere,ꝙ per iracundiã dixit aut fecit,& ſic ꝙ habet ſpacium triginta dierũ. argu. in c. cum apud.11.q 3. l.ſi uendicari. C.de pœnis. c.conſtat.3.q.1.quẽ ſequitur Decius in d. l.quicquid calore in fi. Sed hæc iura parum uidẽtur facere: quia & ſi iracũdia præſumatur ceſſaſſe ſpacio triginta dierũ, & factum uel dictum per iracundiã reuocari poſſit;ut in d.l.ſi uindicari,& in d.c.cum apud.non tamen propter hoc aufertur iniuriato,quominus ſtatim illata iniuria, posſit ad animum reuocare illam: ex qua reuocatione oritur actio iniuriarum, ut in §.fi.inſti.de iniur.quæ actio ſemel acquiſita in-

ta iniuriato nõ poteſt tolli,nec aboleri niſi facto iniuriati uel eius uoluntate.l.id quod noſtrum.ff.de reg.iur. Præterea actio iniuriæ illatæ etiã calore iracundiæ ex eo die naſcitur, & anno durat,ut in d.l.ſi non conuicii, & talis iniuria etiam per iram irrogata punitur, ut l. aut facta.§.cauſa ff. de pœnis. quo modo ergo iniurians dicendo per iram ſe feciſſe,erit liberandus? cum regulariter pænitentia in delictis locum nõ habeat.l. qui ea mente. ff. de furtis. ſcribit Hoſtien. in cap. pro humani. de homic. lib.6. col.3.traditur in l.ſi quis non dicam rapere. C.de epiſcop. & cleri.& dicebat Cyn in d.l.ſi nõ conuicii,& in illis quæ ſine præiudicio iniuriam paſſi nequeunt reuocari, ut uituperium factum alicui uel dictum, nõ prodeſt pænitentia:unde ea non ſatisfacit famæ ipſius iniuriati, ut in d.§ cauſa, ſecũdum eum,& pænitentia non tollit ius quæſitum alteri. l. cum quidã. C de condi. inſer.quem ad hoc allegat Bald. in ſua Margarita, in uerbo pænitentia; & ideo non ſequitur, ira præſumitur ſpacio. triginta dierum ceſſare. ergo poteſt retrocedere ab illata iniuria prætextu iracundiæ tollendo ius alteri quæſitum: quia.d.ca. cum apud. & d.l.ſi uendicari intelliguntur re exiſtente integra, ut reuocari poſſit factum per iracundiam, ſecus re integra non exiſtente. facit cap. Gratum. & c. Relatum. de offi. delega.

11 ¶ Accedit quia in diſpoſitione legum:& in contractibus ſemper ineſt clauſula, rebus ſic exiſtẽtibus,ut ſcribitur in l. quod ſeruiens. ff. de condi.ob cauſ.& ibi late ſcribit D.Iaſon. & eſt tex.in l.fin.ff.qui ſatiſda. coga. Vnde nõ puto actionem iniuriarum tolli ſi ſpacio.xxx.dierum uel ulteriori tempore citra annum dixerit iniurians ſe per iracundiam uerbum uituperoſum dixiſſe: quia talis allegatio non ſatisfacit famæ meæ,per prædicta, prodeſt forſan ſi ante reuocationem iniuriæ ad animum factam ab iniuriato, iniurians reuocaret dictum ſuum, dicens ſe falſum dixiſſe, per dictum Angel.in d.l.ſi non conuicii. allegatum per Fely.ut dixi, licet apud Angelum illud dictum non reperiã: & idem putarem ſi illam iniuriam iniurians reuocaret antequam in iudicio conueniretur actione iniuriarum;& in hoc puto legem Longobardorum bene conſideraſſe, ut in l.2.de iniuriis mul apud Lõgobardos, ibi pulſatus pænitens; & ſponte dicitur pænitere ex quo non fuit præuentus, ut in l. 2 §. mater.uerſi. quid ergo.ff.ad ſcna. conſul.Tertu.

12 ¶ Nec obſtat pdictis. d.l.quicquid calore, & l. diuortio. ff. de repudiis. quia illa procedunt quando damnũ datum per pænitẽtiam in priſtinum reuocatur: ſecus ſi irreuocabile ſit, ut patet in uerbo conuitioſo, & iniurioſo, ut dicunt Pet. de bella perti. Bal.Ang.& omnes in d.l. ſi non conuicii. unde illud, Euolat ſemel emiſſum irreuocabile uerbum.

13 ¶ Putarem tamen quòd ſi blaſphemans ſtatim emiſſa blaſphemia, coram audientibus blaſphemiam,ſe humiliaret,percutiens pectus ſuum,uel oſculans terram, uel alia oſtenderet ſigna cõtritionis uel; a dicta blaſphemia retrocederet, ei eſſe parcendũ, & ex hoc excuſaretur, prout fuit in caſu excuſatus quidam Angelus Iudæus, qui negauerat omnipotentiã Dei,ut conſuluit Maria.Socc.in cõſ. 102.incip. in præſenti cõſultatione. lib.

lib. 1. Alexand.in conſi. 15. uiſo proceſſu. lib. 3.

14 ℭ Et dixi latius ſupra in q. 20. ĩ qua tranſiui ſimpliciter cum dicto Luca de penna, hic tamen contrarium cēſeo: & cum blaſphemia ſit in Deum, ut eſt dictũ, mitius agitur cum Deo quàm cum hominibus, ut dicit glo. in l. ſiquis rem. §. uoto. ff. de pollici. ut ſcribit Iaſo. in l. generaliter. ff. de uerb. obli. col. 1. Deus enim miſericors eſt, de quo ſcriptũ eſt. Quotieſcunque ingemuerit peccator, iniquitatum eius non recordabor. c. ſceleratior. c. pium. de pœni. diſtin. 3. homo uero quærit uindictam, ut toto tit. ff. ad Sillania. & C. & ff. de iis quibus ut indign. l. miles. §. ſocer. ff. de adulte. Angel. in conſil. 244. in ſplendiſſima, & alibi dicitur, quòd mitius agitur cum lege quàm cum miniſtro legis. l. Celſus. ff. de arbi. ut late ſcribit Andr. Siculus in cap. Raynaldus. col. 1. de teſta. ubi hanc regulam confirmat multis fundamentis, & in repetitione rubricæ de teſtament. in fin. colum.

15 ℭ Quid aũt, ſiqs ebrius dixerit blaſphemiã an excuſandus ſit, Dicit Abbas antiquus in c. ſtatuimus, in uerbo præsũpſerit, quod ebrietas ſonat calorem & iracundiam animi: ſed accenſus calore iracundiæ uel uino neſcit quodammodo quid agat, unde confeſſio facta non præiudicat, ut dicit glo. in ca. ex literis, de diuortiis: & hoc dictum faciliter procedit in ebrio ſecundum Abbatem, per l. omne delictum. §. per uinum. ff. de re. mili. ſed Angel. de Peru. in d. l. ſi non conuicii, col. 1. inquit, quòd ſi ebrietas poſuit iniuriantem extra ſenſum, ut uidemus communiter in multis ebrioſis, non tenetur actione iniuriarum. Idem eſt dicendum in dormiēte delinquente: ſunt enim protinus alienati a mente, nec habēt affectionem faciendi iniuriam, unde nõ poſſunt teneri actione iniuriarum, & eſt argu. in cle. ſi furioſus. de homi. Verum, ut in futurum caueant ab ebrietate, & tali dormitione, quæ eos trahit ad has blaſphemias uel iniurias, ut periculis obuietur, pœna arbitraria puniri poſſunt ex cauſa. l. hodie. ff. de pœnis. facit. l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. l. ſi ſeruus ſeruum. 1. fornicarius. ff. ad l. Aquiliam; & hæc pœna imponi poteſt ad cautelam, ne cõtemnatur Eccleſiaſtica diſciplina. c. presbyteros. 50. diſt. & pro hoc facit optimus tex. in c. excõmunicatorum. 23. q. 5. & ibi Card. de Turre crema. Sic Loth culpandus fuit, qui poſtquam inebriatus fuit, propriis filiis ſe immiſcuit. dict. cap. inebriauerunt.

16 ℭ Secundo eſt uidendum quotuplex ſit blaſphemia. Dic quòd eſt multiplex, ſuppoſito, ut dictum eſt, quòd blaſphemia eſt aliquid dictum uel factum in contemptum Dei, etiam ſine maledictione. c. cum caput. 33. q. 5. quod contingit multis modis. Primò, cũ attribuitur Deo, quod ei non conuenit. Secundo, cũ ab eo remouetur, quod ei cõuenit: & hoc eſt exuſflare Deum. c. quando uult Deus. 23. q. 4. Tertio, cum attribuitur creaturę, quod Deo appropriatur, ut inquit S. Tho. in 2. 2. q. 13. artic. 1. Quarto, quando eius lata ſententia contemnitur. Quinto, quotiens eius Euangelium infamatur hæc duo probantur in d. c. cum caput. Sexto, generalius, quotiens legi obſiſtitur, aut Euangelio non creditur. c. 1. & cap. cũ ſit. in prin. de Iudæis. Septimo lar-

gius,quotiés per eum iuratur aliter quàm debeatur,ut ſi iuratur per capillum uel caput Dei.in c. ſi quis per capillum.22.q.1.& in auth.ut non luxuri.homines contra naturam,colla. 5.Octauo,blaſphemans eſt omnis ſimoniacus,qui gratiã Sancti Spiritus per pecuniam nititur comparare. c. Petrus.1.q.1.Nono omnis magicam artem exercens eſt blaſphemus ibidẽ:nam æqualiter peccat cũ illis,qui blaſphemantes dixerunt, Chriſtum in Belzebu eiicere dæmonia. c.a.eos qui.1 q.1. Decimo, eſt blaſphemus, oĩs hæreticus, c. ſi quis inquit.1.q.1.

17 ¶ Iis igitur prælibatis, Quæri pôt, qñ blaſphemans Deum uideatur ſuſpectus de hæreſi, Dici poteſt, quòd blaſphemus poteſt dicere falſum de eo,ut ſunt Iudæi negantes & non credentes Chriſtum eſſe filium Dei; & iſti infideles & blaſphemi dicuntur a iure,ut in c.1.& c.cum ſit.de Iudæis, & idem eſt dicendũ de hæretico, qui credit & dicit falſum de Deo,ut in c. ſi quis inquit. circa medium.1.q.1.Inſuper poteſt dici quòd blaſphemus dicit falſum de Deo , ſed non ſentit malũ de Deo: & tunc ſi hæc blaſphemia contrariatur alicui ueritati catholicæ, uel contentæ in ſymbolo fidei,uel in ſacra ſcriptura,uel in conciliis generalibus determinatæ, uel alteri ueritati catholicæ, de quibus dictum eſt ſupra: tunc non eſt dubiũ quòd ex huiuſmodi blaſphemia oritur ſuſpicio hæreſis;blaſphemans tamen iſte nõ erit hæreticus,puta:quia dicit blaſphemans iratus, Deus non poteſt facere, uel Deus nõ eſt omnipotens, uel ꝙ Genitrix Dei non fuit ſemper uirgo, prout continetur in ſymbolo fidei,in quo cõfitemur Deũ omnipotẽtẽ, & Chriſtum natum de Maria Virgine,& huiuſmodi. Et ſic blaſphemia poteſt eſſe cum fide, & ſine fide.Contingit enim utroque modo quem dicere, quòd Deus nõ poteſt facere hoc, uel illud: & hoc non ſolum uerbo exteriori, ut patet, ſed etiam interiori,& ut dicit D.Tho.de Vio in apoſtillis ad S.Tho. in 2.2.q. 13.arti.1.Poteſt quis credens Deum eſſe omnipotentem,uelle dicere ſecum, ut iniuriam Deo faciat, quòd Deus non poteſt, & delectari in hoc mendacio,& ipſe credat contrariũ. Is enim qui ira ex iuſta cauſa orta motus in hanc blaſphemiam ſemel aut bis prolapſus fuerit,mitisſime eſt puniendus. arg.in d.§. Imperatores.

18 ¶ Ideo dixi iratus: quia ſi ſerio diceret uerba hæreticalia , præſumitur ſentire,prout dixit:& quamuis diceret ſe catholicũ & credere quod Eccleſia credit & prędicat, ut hęreticus eſſet puniendus, ut late ſcribitur in deciſione Rotæ incipiente, Accuſatus de hæreſi. in antiquis. Item dixi de ira ex iuſta cauſa orta: quia ſi eſſet iratus ob iniuſtam cauſam, puta, ob perditionem factam in ludo,tunc grauius puniendus, argu. c.inebriauerũt. 15.q.1. ut inquit Abbas in c. ſtatuimus. de maledi.Itẽ dixi, ſemel aut bis: quia ſi pluries deduceretur in conſuetudinem, grauius eſſet puniendus, ut dicunt Cy. & Saly. in l. 2.C.de reb. credi. & Ioan.de Ana.d. c.ſtatuimus.col.7.Nec lubricum linguæ ſtatim ad delictum eſt trahendũ, & perſonæ qualitas cõſideranda eſt, an ſanæ mentis fuerit, uel extra mẽtem in l.famoſi.§.1. ff.ad l. Iuliam maieſta. & in l 1. C.ſi quis impera.maledi. & quia illa uerba prolata a blaſphemante hæreticalia ſunt, ex eorũ prolatione inordinata ſuſpicio hæreſis

ſis prodit, hoc eſt, an proferens illa habeat errorem in mente circa illum articulũ fidei, cui uerba blaſphema aduerſantur, quam ſuſpitionem temperat ira, & impedit cauſari præſumptionem hæreſis, quæ hæreſis præſumitur in ſerio loquente, ut dixi per illam deciſionem Rotæ.

19 ℂ Niſi probaretur abſẽtia intentionis hæreticæ, quod probatur difficile, ut in l. 1. C. de ſicariis: & hęc ſatis probantur ex iis quæ ſupra dixi circa temperandam pœnam delicti per iram commiſſi. Nam ſicut delictum per iram commiſſum procedentem ex iuſta cauſa non punitur pœna ordinaria: ſic blaſphemia etiã hæreticalis non iudicatur ut hæreſis, ſed ut ſuſpicio hæreſis, niſi conſtaret de errore blaſphemantis per eius confeſſionem, quia aliis dixit, ut ſupra eſt dictum.

20 ℂ Et ſic punitur pœna extraordinaria, ſcilicet, pecuniaria uel alia: quia, ut inquit, Ioan. de Imo. ĩ cle. nolentes col. 3. de hæreticis, Qui proferunt uerba hæreticalia quæ nullam habent excuſationem, & proferunt ludendo, uel ex iracundia, uel ex fatua ſimplicitate, poſſunt puniri pecuniaria pœna, quam imponit Eccleſia. c. quanquam, 23. diſt. c. in archiepiſcopatu, de rapto. & hoc confirmatur: quia ſi fautores hæreticorũ poſſunt puniri pœna pecuniaria. c. accuſatus. §. ſi uero, de hær. lib 6. ergo & offendentes fidẽ catholicam blaſphemiis ſuis: & ſic pecuniaria pœna per uiã licitæ condẽnationis non impeditur per diſpoſitionẽ dictę cle. nolentes. In qua ſolũ prohibetur extortio pecuniæ, quæ ſonat in uitium, ut ibi dicit Ioã. de Imo. Et ſi forſan blaſphemãs eſſet pauper, & non hrẽt, in ære, an poſſit imponi corporalis, ut puta uerberorũ uel fuſtigationis pœna, puto ꝙ ſic, per regulam quæ traditur in l. ſiquis id quod. ff. de iuriſdi. om. iu. ſi blaſphemans eſt perſona uilis, Bart. ſentit in l. 1. in fi. ff. de pœnis, & Saly. in l. ſed & ſi ſeuerior. col. 3. C. de iis qui nota. infa. & probatur in l. quicunque. §. quòd ſi fecerint. C. de hæreti.

21 ℂ Nec hanc pœnam poteſt iudex remittere, prout poteſt remittere mulctam ratione paupertatis, ut ĩ l. illicitas. §. præſes. ff de offi. præſidis, & Bal. in l. fi. C. de modo mulcta. dicit Bar. in l. 1. in fi. ff. de pœnis, & Bald. in l. certa ratione. C. quando prouo. non eſt ne. quia ueniæ locus non eſt, ubi maieſtas diuina tam deteſtabiliter offenditur, & uilipenditur, ut inquit, Bal. in d. l. accuſationem. col. 3. C. qui accuſa. nõ poſſunt. Si enim offendatur poteſtas temporalis, inultum hoc crimen non dimittitur. ut ĩ c. 1. de maled. ne ulterius in talia uerba prorumpatur, & in l. 1. in uerbo iniuria, C. ſiquis princip. male. & l. quiſquis. C. ad. l. Iuliã maieſt. quomodo diſsimulanda ſunt quæ in æternæ poteſtatis iniuriam cõmittuntur, cũ longe grauius ſit æternam quàm tẽporalem lædere maieſtatem. c. uergentis. de hære. & c. cum ſecundum leges. eo. tit. li. 6. & in auth. Gazaros. C. de hære. ita arguit tex. in auth. ut non luxu. col. 6. & gl. in c. ſtatuimus. de male. Ea nanque quæ in nos committunt, facile poſſumus dimittere: ea uero quæ in Deũ cõmiſſa ſunt non poſſumus relaxare ſine cordis cõtritione, ut in c. ſi is qui prælatus. & ca. inter querelas. 23. q. 4. Ea propter dicebat Aug. in c. fi. ea. cau. & q. ſi ea de quibus uehementer Deus

offenditur, inſequi uel ulciſci differimus, ad iraſcendum utique diuinitatis patientiam prouocamus. Non ne Achor filius Zare præteriit mandatũ Domini, & ſuper omnẽ populum Iſrael ira eius ĩcubuit? & ille erat unus homo, atque utinam ſolus periiſſet in ſcelere ſuo.

22 ¶ Et nõ ĩmerito Iuſtianianus Imperator pœnam ſtatuit ultimi ſupplicii contra blaſphemantes Deum, cum propter has blaſphemias fames, terręmotus, & peſtilẽtiæ ſuper loca blaſphemantium ueniant, ut dicit tex. in d. auth. ut non luxu. homi. & ideo dicitur Eccleſi. 23. Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo illius plaga, ut in ca. & ſi Chriſtus. de iur. iur. & forſan ideo ab Italia non recedunt bella mortifera, peſtilentiæ, & terræmotus: quia contra reuerendiſſimam ſanctiſſimãq; humanitatem Chriſti Redemptoris noſtri, & integerrimam eius genitricem ſemperque Virginem & aduocatam noſtram blaſphemiæ nefandæ quotidie impune committuntur, nec non peccatum illud propter qđ uenit ira in filios diffidentiæ, quaſi oculis conniuentibus inultum prætermittitur: propter quæ duo peccata indicibilia, quæ os polluunt, aures offendunt, & aerem inficiunt, præfatus Imperator, illud authenticum ius cõdidit, quod utinam ad unguem ſeruaretur: quia facilitas ueniæ incentiuum delinquendi tribuit. in c. ut clericorum, de uita hone. cleri. & Eccleſi. 8. dicitur. Quia non proferuntur cito contra malos ſententię, abſque ullo timore filii hominum perpetrãt mala. facit. c. non inuenitur. 23. q. 4.

23 ¶ Accedit ad prædicta. d. c ſtatuimus, ibi; Nullam miſericordiam habiturus, & ſic non admittitur diſpẽſatio: & ſi forſan eſſet perſona nobilis & pauper, quæ non poſſet pecuniariam condemnationem ſoluere, debet imponi publica pænitentia, ex quo non eſſet fuſtigandus propter eius nobilitatem: alias ſi poſſet ſoluere pecuniariam condemnationem, & illam publicam pænitentiam eleemoſynis redimere, ęquum eſt, ut ad hoc admittatur. c. 1. de uoto, cũ aliis, ut dicit Abbas poſt Hoſtien. in d. c. ſtatuimus. & conſentire uidetur erranti qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurit. cap. conſentire. 83. diſt.

24 ¶ Et proprius accedendo ad propoſitam quæſtionem, dicendum eſt, quòd duplici modo poteſt quis iurare per caput Dei, per iecur Dei, uel cor Dei, & huiuſmodi. Primo, deteſtando aut uituperando. Secundo, affirmando uel iurãdo: uidetur utroq; modo talem deteſtationem ſeu iuramẽtum non eſſe blaſphemiam theologice ſumptam: nam dicit. S. Anto. in 2. parte ſummæ. tit. 10. c. 4. in prin. quòd cum quis iurat per membra Dei, uel ſanctorum.

25 ¶ Aut iurat per membra inhoneſta, ut per culum Dei, uel per membra pudenda Virginis, aut ſanctorũ, & eſt mortale peccatum: quia ſonat blaſphemiam, & notabilem irreuerentiam: ſic intelligitur ſecundum eum. c. ſi quis per capillum. Aut iurat per membra honeſta, ut per corpus uel ſanguinem, per caput Dei & huiuſmodi; tunc de ſe ex modo iurandi non eſt peccatum, ſed eſſe poteſt ſi ex contemptu, uel irreuerentia hoc ageret, & in effectu hoc ſequitur magiſter Sylueſter de Prierio. in ſua ſumma. in uerbo blaſphemia. §. ii.

§.11,& Ange. de Claua. in uerbo iuramentum. §. 12. idem dicit Rayne. in ſua ſumma. libr. 1. par. 1. tit. de iuramento. uerſi. ſciendum. & idem habetur in ſumma confeſſorum. lib. 1. titu. 8. q. 7. incipien. quid de iis qui iurant per membra Dei, ubi dicitur; quòd ſi quis aliquando iurat per caput aut p oculos domini, aut per alia membra eius, quæ in cæteris in hominibus nõ cenſentur turpia uel inhoneſta, uel per quæ conſueuerunt homines iurare; non credo, inquam, quòd peccet mortaliter. Ribaldos autem & illos qui aſſidue iurant per membra domini, non audeo, inquit, a mortali excuſare; & credo blaſphemiã eſſe, quando quis iurat per membra Domini, quæ in aliis hominibus reputantur inhoneſta, & quòd dict. c. ſiquis per capillum. intelligitur quando habetur in conſuetudine, ſecundum glo. Villen. & ultimo loco dominus Cardinal. de Vio in ſua ſumma in uerbo blaſphemia, inquit; Scito quoque dicere ad ſanguinem Dei, uel ad corpus Dei, ſiue inuocando per modum iurantis, ſiue reſonando in rixa, aut turbatione contra aliquem, non eſt blaſphemia, quoniam poſtquàm Verbum caro factum eſt, Deus habet & corpus & ſanguinem, & non dicitur per modum iniuriantis, quamuis irreuerenter, quando ſecundo modo dicitur, & propterea peccatum eſt graue, non tamen mortale: quia nõ contra ſed præter Deum eſt; & tanto grauius, quanto frequentius, & Angel. de Claua. in d. §. 12. intelligit. d. cap. ſiquis per capillum, quando iuratur per pudenda membra, ſeu inhoneſta.

26 ❡ Et quamuis prędicti doctores ſint fulti magna authoritate, nihilominus cauſa ueritatis indagãdæ, poſſet dici, quòd iurantes per caput Dei, uel per alia membra humana, Deo ea ſic attribuendo, ſit blaſphemia theologice ſumpta: quod expreſſe probatur per. d. c. ſiquis per capillũ. 22. q. 1. ubi dicitur, quòd ſiquis per capillum Dei, uel caput iurauit, uel alio modo blaſphemia contra Deũ uſus fuerit, ſi in Eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur: ſi laicus, anathematizetur: & ibi dicit Archi. quòd ideo prohibemur iurare per capillum, caput, & huiuſmodi, ne diuinam naturam huiuſmodi membra habere credamus; ſicut quidam hæretici id falſo crediderunt, qui dicebantur Antropomorphitæ, ut in c. quidam autẽ hæretici. uerſi. Antropomorphitæ, uel ſcientes non habere peierare nõ metuamus: & intelligit nomine Dei diuinam naturam, non diuinam perſonam, ſcilicet, Dei filius habet talia, ſecundum quod eſt homo, per quæ iurare prohibemur, ſicut per creaturas: & dicit Card. de Turre Crema in d. c ſiquis per capillum, quòd. d. cap. loquitur contra illos qui credunt Deum ſecundum diuinitatem habere caput, & capillos, ſicut fuerũt quidam hæretici dicentes, Deum habere membra corporalia, ſicut fuerãt Antropomorphitæ, ut in d. c. quidam autem. aut certe contra illos qui irreuerenter nominant membra Chriſti, & quodam exquiſito modo iurandi diuidunt ipſum, quaſi membratim: qui ualde rationabiliter ſunt redarguendi, maxime qui per membra Chriſti iurant, quę in aliis non cenſentur honeſta.

27 ❡ Vnde mihi uidetur, quòd duo principalia decidantur in d. c. ſiquis per capillum. Primum eſt, quòd iurare

rare per capillos, uel caput Dei, uel alia membra eſt blaſphemia. Secundum eſt, quòd iurantes huiuſmodi iuramentis blaſphemis peccant mortaliter. Primũ patet ibi, uel alio modo, intelligitur ſimili, prout dictio hæc, alius alia aliud, de ſe ſignificat ſimilitudinẽ præcedẽtium uerborũ quibus coniungitur, & facit poſitionem eiuſdẽ qualitatis cũ præcedentibus, ut not. Panor. in c. accedẽs, de præbendis, & glo. in l. ſi fugitiuum. & ibi Bal. Saly. & Pau de Caſt. C. de ſeruis fugi cum aliis quæ ego late ſcripſi in ca. quoniam, in 7. notabili nu. 30. de hær. li. 6. Vnde uel alio modo intellige, id eſt, per alia membra humana, diſcurrendo per illa; puta iurando per cor, manus, oculos, & huiuſmodi blaſphema contra Deum. Videtur ergo ibi caſus, quòd iurare per membra Dei eſt blaſphemia, quæ de eius propria ſignificatione eſt execrari, male dicere uerbis, calũnias inferre, & dignitati honoriq; alterius derogare.

28 ℂ Eſt enim precum, ut dicit Calepi. & ſic comprehendit theologicam & iuridicam blaſphemiam, Deo maledicendo, & illi attribuendo mẽbra humana, quæ nõ habet, prout illi hæretici dicti Antropomorphitæ, quaſi formãtes hominem aſſerebant, pro eo, quòd ignorantia ruſtica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris ſcripta ſunt, arbitrabantur. Antropos enim græce, latine homo interpretatur, ignorans uocem domini qui ait, Spiritus eſt Deus incorporeus eſt enim: nec enim membris diſtinguitur, nec corporis mole cenſetur, ut in d. c. quidam autem. uer. Antropomorphitæ. Sic igitur prædictum iuramentum blaſphemia eſt: qa attribuit Deo quod nõ eſt in eo, prout dictum eſt in diffinitione blaſphemiæ ſupra.

29 ℂ Cum illud Dei ad diuinam naturam referatur, non autem ad Chriſtum, qui habet humana mẽbra. Sciebat enim conditor illius canonis, Chriſtum Deum eſſe, & humana mẽbra habere; & ideo ſi fuiſſet eius intentio, in illo nomine Dei intelligi de Chriſto, non utique dixiſſet blaſphemiam eſſe attribuere Chriſto mẽbra, cum illa habeat. Intelligit ergo illud nomen Dei, id eſt, diuinam naturam. Et quod huiuſmodi iuramentum ſit blaſphemia, probatur in tex. illius authenticæ, ut non luxu. homines contra natu. colla. 6. ibi, & ab aliis blaſphemis uerbis & iurare per capillos & caput, ſcilicet Dei, ut ibi dicit glo. & iis proxima.

30 ℂ Si enim, inquit, contra homines factæ blaſphemiæ impunitæ non relinquuntur, multo magis qui ipſum Deum blaſphemant, digni ſunt ſupplicia ſuſtinere, ubi dicit Bar. in 2. nota. ꝙ talis iurans per membra Dei, dicitur Deũ blaſphemare, ut probatur ibi, & ab aliis blaſphemiis: & ſi ex forma ſtatuti ĩponitᷣ certa pœna blaſphemãti Deũ, iurãs ꝑ mẽbra Dei tãꝗ Deũ blaſphemãs, debet puniri pœna ſtatuti: & pro hoc etiam põderat tex. in d. c. ſiquis per capillum, ibi, ſiquis per capillum Dei uel caput iurauerit, uel alio modo blaſphemiã contra Deũ uſus fuerit &c. & ſic iurans ꝑ mẽbra Dei dr̃ blaſphemare. Et pro harũ confirmatione adduco qd inqt Eps Albulen. Matth. 5. q. 83. quærẽs. An liceat iurare per mẽbra Dei, & reſpõdet ꝙ nullo modo licet; immo reputatur blaſphemia magna, & grauior pœna infligitur, c. ſiquis. 22. q. 1. & hoc intelligitur de quocunq; mẽbro:

bro:quia eadẽ eſt ratio de oĩbus, &
idẽ eſt ſi qs per corp⁹ Dei iurauerit:
qa licet corpus non ſit membrũ,con
tinet tamẽ omnia membra. & ſic eſt
blaſphemia iurare per corpus: quia
iuratur per multa membra,& ſic iu-
rare per aliqua membra Dei nõ ſolũ
eſt malum, ſed etiã eſt blaſphemia:
quia taliter iurãs attribuit Deo quã
dã imperfectionẽ,ſcilicet habere mẽ
bra humana,quæ non habet;& ſic eſt
hæreſis,ut in d c.quidã autẽ hæretici.
31 ¶Nec obſtat,ſi dicatur ꝙ nõ ſit blaſ
phemia iurare per membra humana
in Deo:quia Chriſtus Deus & homo
eſt; & membra humana habet, ſicut
nos; & ideo nihil ſibi attribuimus
quod nõ habet. Ad hoc dicimus,ꝙ ſi
quis dicat per caput Chriſti, uel per
oculos,non eſt blaſphemia: quia ha-
bet, licet ſit inhoneſtum iurare per
creaturam in Deo:nam caput Chri-
ſti creatura eſt, & omnes partes cor
poris ſui.Honeſtius eſt ergo iurare p
Chriſtũ abſolute, qui Deus eſt,quàm
per partes ſui corporis,quæ ſunt ali-
quid creatum: & hoc quia uidetur q̃-
dam irreuerentia ſic diuidere Chri-
ſtum iurãdo per quaſdã partes eius,
& non per alias, quaſi exhibendo ho
norem quibuſdã,& nõ aliis: cum in
Chriſto nulla ſit diuiſio.etiam irreue
rentia eſt,cum rem aliquam nomina
uerimus, omittere id quod in ea eſt
optimum, & nominare id quod eſt
minus perfectum,& ita eſt cum quis
per aliquod mẽbrum corporis Chri
ſti iurauerit: nam ommittit deitatẽ
eius quæ eſt infinitum bonũ,& uene-
ratur aliquod membrũ eius,quod re
ſpectu diuinitatis nullius ueneratio-
nis eſt. Quãdo tamẽ per caput Dei,
uel per aliud membrum in uanum
iuratur, non nominando Chriſtum,
blaſphemia eſt; quia licet Chriſtus
ſit Deus,tamen nominando Deũ ab
ſolute,intelligimus ſolũ naturã diui-
nã uel perſonas diuinas ſolũ quantũ
ad diuinã naturã, & non quantũ ad
humanitatẽ aſſumptã a uerbo: natu-
ra tñ diuina & perſonæ ſecundũ iſtã
naturã nõ habẽt mẽbra aliqua nec
corpus; ideo eſt blaſphemia a ſcribe
re eis membra uel corpus, ſicut ho-
mini aſcribimus, & ita intelligimus
quòd ſit blaſphemia iurare per capil
lum Dei, uel per alia membra Dei,
32 cum nulla habeat. ¶Et ſic patet ex
prædictis indiſtincte prohibitũ eſſe
iurare p mẽbra Dei;quia eſt blaſphe
mia,& per mẽbra Chriſti: qa eſt irre
uerentia,prout eſt dictũ, & idem te-
net Arch. in d.c.ſiquis per capillũ, &
Io.de Ana.in d.ca.ſtatuimus. col.10.
Hoſt.uero in sũma de maleſi.§.fi.uer.
quid ſiqs iurat,inqt, ꝙ ſi quis iurat p
uẽtrẽ,uel per corp⁹,uel per capillũ,
ſi hoc facit affirmando ſicut Burgũ-
diones,dicentes per animũ Dei,non
habet locum.d.c.ſtatuimus,quaſi di-
cat ꝙ nõ eſt blaſphemia: ſecus ſi hoc
faceret deteſtando,uel uituperãdo,
q̃uis iratus,ſicut idẽ Burgundiones,
& Frãcigenæ, & Hyſpani apud nos
dicunt, per uentrẽ uel per caput,q̃ñ
irati ſunt.& hoc dicit probari in d.c.
ſiquis per capillum,& in d.authen.ut
non luxu homines contra naturam.
Sed hoc dictum Hoſtiẽ.in prima par
te eſt contra dictum.c.ſiquis per ca-
pillum,ubi omnino prohibetur iura
ri per membra Dei, quæ prohibitio
loquitur indiſtincte;nec facit differẽ
tiam, ſi hoc iuramentum fiat affir-
mando uel deteſtando: quia ſemper
eſt blaſphemia, nam attribuuntur
Deo membra humana quę non ſunt
in eo, licet quo ad impoſitionẽ per-
ræ

næ ipſi iuranti poſſit haberi aliqua differentia ſecundum grauitaté pec cati, diminuendo uel augendo pœnam, ut ſupra late fuit dictum.

33 ¶ Et dicebat Bal in l. accuſationé. col. 2. C. qui accu. nõ poſſ. quòd Epiſcopus nõ poteſt facere pacem Dei, & iurare per pudenda Chriſti, eſt ſpecies hęreſis, & inquit Ioan. de Fantu. poſt Vgoli. quòd iurans falſum per membra Dei incurrit duplex delictum, periurii, & blaſphemiæ. ſequitur Ioan. de Ana. in d. ca. ſtatuimus. & uerbum blaſphemię, & omne uerbũ importans contumeliam dicitur maledictum, ut dicit Bald. in l. 1. C. ſi quis imperato. male. plura alia dixi circa hanc materiam ſupra q. 6.

34 ¶ Nec obſtat, quòd ſacra ſcriptura loquẽs de Deo, attribuere uideatur illi membra humana: ad hoc dicendum eſt, quòd oportet ea mẽbra corporea, ſicut manus, oculos, brachiũ, aures, quæ in ſcriptura attribuuntur Deo, ſpiritualiter intelligere, ratione ſuorum actuum, nõ corporaliter; ut per os locutionem, qua in prophetis & ſanctis uiri locutus eſt: per oculos immenſitatem intelligentiæ, qua uniuerſa perluſtrat & proſpicit: per manus prouidentiam, & operationem, qua ipſe omnia condidit, & gubernat: per brachia uirtutem, qua cuncta ſuſtentat & moderatur, & ſic de aliis, ut late ſcribit Diuus Hieronymus in ſuo tractatu de eſsẽtia Trinitatis & membris Domini. incip. Omnipotens Deus, dicens quòd ſi quis Deo humana membra ſeu motus animę more humano ineſſe credit, proculdubio in corde ſuo idola fabricat: & applica quæ dixi ſupra. q. 14. & ſcribit Card. de Turre cre. late in d. c. quidam autem hæretici. uerſi. Antropomorphitę, ubi cõfutat errorem illorum hęreticorum, dicẽs illos qui membra humana attribuũt Deo, eſſe inter hæreticos computandos: & eos talia aſſerentes, Epiphanius clariſsimus Doctor pro ſuis erroribus a communione fidelium ſeparauit, cum ſpiritus ſit Deus, Ioan. 4. & Spiritus carnem & oſſa non habent: & ſic patet blaſphemiam eſſe iurare per caput Dei, ſeu alia membra humana Dei.

35 ¶ Hinc ſuccedit, quòd hæc blaſphemia ſapit hæreſim manifeſte ex doctrina doctorum: quia illa eſt propoſitio ſapiens hæreſim, ex qua cum notorio uero, quod negari non poteſt, ſequitur hæreſis propriè dicta. Cum ergo uerum ſit, & negari non poteſt, Deum non habere membra humana, & aliquis ſit iurans per membra Dei humana, ex hoc ſequitur hęreſis proprie dicta, quòd Deus habet humana membra, prout late dixi ſupra in 6. q. manifeſte de ſe patet, & nulla tergiuerſatione negari poteſt hæreſim non ſapere, ut late expoſui ſupra in quæſt. 23. uerſicu. non obſtat primo.

36 ¶ Quinimmo ſi ulterius ſpeculemur, magis uidetur dicta blaſphemia eſſe hæreticalis quàm hæreſim ſapiens, & contraria ſacro Euangelio atteſtanti Deum ſpiritum eſſe, & cõſequenter nõ habere membra humana: contrariatur etiam hæreſi damnatæ, ut proxime dixi: & conſequenter blaſphemantes per membra Dei incurrere hæreſim, uel ſaltem ſuſpicionem hæreſis; & inquiſitores contra hos blaſphemantes poſſe procedere, ut in c. Accuſatus. §. ſane, de hære. lib. 6. & non ſolum contra hæreticos id poſſunt, ſed etiam cõtra ſuſpectos de hæ-

de hæreſi, ut eſt tex. in cap. ut officiū inquiſitionis, in prin. ibi, uel ſuſpectos, de hære. lib.6. cle.1.§. ſane. ibi, contra diffamatos uel ſuſpectos, de uſuris.

37 ℂ Hanc autem hæreſim, ſeu ſuſpitionem hæreſis cōtra illum blaſphemātem poterit iudex inueſtigare ex conditione perſonæ, paſſione, iracūdia, ex frequentia, ſeu conſuetudine blaſphemantis; ſi ioco, ſi ſerio, ſi iniuria, ſi lubrico linguæ, ſi petulantia, & demum ex uariis generibus cauſarum poterit animi ſui motum informare, quorum regula certa tradi nō poteſt, ſed relinquitur arbitrio iudicantis. arg. l. de minore. §. plurimum, ff. de quæſtioni. l. 3. §. ideoq; ff. de teſti. quē. §. declarat ſingulariter Bald. in l. teſtiū. col. 2. C. de teſti. Habeat tamen inquiſitor ſemper ante oculos, ne quem non hæreticum iudicet hæreticum: nec eum qui hæreticus eſt liberet, ut in cle. 1. §. uerum. de hęret. & in c. cum æterni tribunal, de re iud. lib. 6.

38 ℂ Secundum principale quod noto, in d. c. ſiquis per capillum. & id ſatis in præmiſſis præſupponitur, ꝙ blaſphemans per caput Dei uel per alia membra etiam inhoneſta peccat mortaliter, quod ſuadetur: quia taliter iurās ſi eſt clericus debet deponi: ſi laicus anathematizari; & tamen depoſitio ab ordine Eccleſiaſtico non fit niſi pro criminibus grauibus, grauioribus ſeu grauiſſimis, ut late per Anto. de Butr. in c. at ſi clerici. de iudi. in c. cum nō ab homine. eod. tit. in c. tuæ. de pœnis. Excommunicatio non fertur niſi pro peccato mortali, ut dicit tex in c. nemo Epiſcoporum. 11 q 3. glo. in c. ex parte. de uerbo. ſign. & dicit S. Th. in 4. diſt. 18. quòd iudex Eccleſiaſticus excludit per excommunicationē a regno quodammodo; & cum non debeat excludere niſi indignos, ut ex diſtinctione clauis patet: & nullus redditur indignus niſi per peccatum mortale charitatem amiſerit, quæ eſt uia ducens ad regnum. Et ſic manifeſte patet, quòd ex quo non debet qs excommunicari, niſi pro mortali, & pro hac blaſphemia quis debet excōmunicari. ergo ſequitur quòd talis blaſphemans mortaliter peccat. Et ideo non eſt tenenda theorica doctorum contrarium aſſerentium, quos ſupra allegaui. Nec ut ſibi perſuadēt præfati doctores text. d. c. ſiquis per capillum, facit differentiā inter membra honeſta uel inhoneſta, nec inter ſolitum ſic blaſphemare, uel nonſolitum, ut patet cuilibet intuenti. Verum eſt tamen, quòd grauius peccat blaſphemās per membra inhoneſta quàm per honeſta: & grauius etiam peccat qui conſueuit blaſphemare, quàm qui non conſueuit, ut de hoc latius dixi ſupra in q. 6.

39 ℂ Et pro abſolutione huius totius quæſtionis, Quæro, An liceat iurare per ſanctos, ſcilicet, Virginem Mariam, Petrum, Paulū, & alios. Ad hoc dici poteſt ſecūdum doctores, quòd per creaturas nullatenus licet iurare, ſi habetur reſpectus duntaxat ad ipſam creaturam, intendens illam inuocare in teſtimonium, ſeu ad cōfirmationem actus: tunc enim honorē Deo debitum, impēderet creaturæ; & ſic committeret idololatriam. c. perlatum. & c. uenerabiles. de conſecra. diſt. 3. ut dicit Abbas in c. ſi Chriſtus. col. 7 de iureiuran. & huiuſmodi iuramentum per creaturas reduci tur ſecundum Card. de Vio. ad blaſ-

Pp phe-

phemiam: quia cum aliquis intendit uere iurare, intendit teſtimonium infallibile adducere, & dum per creaturam iurat, profitetur creaturam illam eſſe infallibilem teſtem, quod eſt proprium Dei ueri: & per hoc attribuit, quod eſt proprium Dei, alteri, ſcilicet, creaturæ, quod eſt blaſphemare; & ſic iurare per creaturas eſt peccatum blaſphemię: & dicebat Ray. quòd qui iurat per creaturam non conceſſam, debet acerrime caſtigari; & ſi perſtiterit in uitio, debet excommunicari.

40 ❡ Verum eſt tamen, quòd per aliquas creaturas licitum eſt iurare aliquando iure hoc permittente. Nam iurare poſſumus per crucẽ ſanctã, & in manu Epiſcopi. c. q. periurat. 22. q. 5. item per Euangelium. cap. ſi aliqua. 22. q. 1. item per ordinem. in ca. quotiens. 1. q. 7. item per ſalutẽ principis. l. 3. ff. de iureiuran. Sed hoc nõ uidetur licere in ca. monet te. §. fin. 22. q. 1. item per altare & reliquias. c. habemus. 22. q. 1. item per fidei interpoſitionem. c. ad aures. de eo q̃d metus cau. prout ſcribit Hoſtien. in d. c. Et ſic Chriſtus: & alii moderniores. Item conſuetudo interpretatur, ut iuramentum factum ſuper quolibet libro ualeat, ut dicit gl. in auth. iusiuran. quod præſta. ab iis. col. 2. in uerbo. quatuor, & glo. in cle. 1. §. porro. in uerbo. tractat. de hæreticis; & ſiquis iuraret dicens in ueritate dico uobis, ualet hoc dictum tanquàm iuramentum. Alexã. in conſil. 212. nu. 13. in 6.

41 ❡ Et aduerte, quòd quando chriſtiani iurant per creaturas, ut per ſancta Euãgelia, aut per ſanctos & cæt. hoc iuſiurandum pie interpretãdum eſt, hoc eſt ſecundum chriſtianum morem, & ſanctum, ut intentio iurãtis ſit, Deum in creatura afferre in teſtem, & non ipſam ſecundum ſe creaturam. Et iuxta hanc diſtinctionem diſcerne diuerſa ſcripta prohibẽtia, & concedẽtia iurare per creaturas. Nam prohibentia intelliguntur de creaturis ſecundum ſe; concedentia intelligũtur de creaturis ut in eis eſt Deus. Dicebat etiam Epiſcopus Albulen. ſuper Matth. c. 5. q. 82. quòd in iuramento facto per creaturam, ipſa creatura poteſt dupliciter conſiderari, uel in ſe & abſolute: & ſic non licet per eam iurare. Vel in comparatione ad creatorem: & ſic licet ex iuſta cauſa. Et eſt notandũ, quòd ſiquis iurauerit per creaturam, uel per falſos Deos, ſeu idola, quòd tale iuramentum obligat ſecundnm Auguſt. ad Publiolam, & S. Tho. in 2. 2. q. 1. & ſic iurans ſi non adimplet quod iurauit, uel falſum iurauerit, bis peccat, in ſic iurando, & in peierando, ut in d. c. monet te, ut ibi late ſcribit Car. de Turre crema. in 1. arti.

42 ❡ Sed nunc opportune quæreretur de eo, qui in crucem domini noſtri Ieſu Chriſti, ſeu in imaginem Virginis Mariæ, uel Sanctorum, lapidẽ proiecerit, an ſit ut blaſphemus puniendus. Hãc quæſtionem mouet Ioã. de Ana. in d. c. ſtatuimus. col. 6. uer. quęro iuxta prædicta. uide ibi per eũ.

SVMMARIVM ſuper uigeſima octaua quæſtione.

1 *Libri hæreticales reperti penes aliquem, an arguant illum hæreticum.*

2 *Inſtrumenta ſunt probationes probatæ, & non probationes ſimplices.*

3 *Doctoris dictum debet lege probari, alias*

aliàs eſt ſomnium.

✻ 4 *Libri hæreticorum abſolute non probibentur legi.*

✻ 5 *Intellectus. l. quicunque. § fi. C. de hære.*

✻ 6 *Libros hæreticorum debent Epiſcopi legere, & illos impugnare.*

✻ 7 *Libros reprobatos licet legere homini literato ad impugnandum illos.*

✻ 8 *Extrauagans Leonis X. prohibentis ſcripta Lutheri legi, non comprehendit Epiſcopos, Inquiſitores, & doctos ad impugnandum.*

✻ 9 *Decretum Concilij Conſtantienſis circa libros reprobatos.*

✻ 10 *Libros hæreticorum hodie non curant Epiſcopi legere.*

✻ 11 *Libri hæreticales in certis caſibus legi non debent.*

12 *Libri hæreticales reperti penes aliquem, non faciunt illum hæreticum, contra Archi. & ſequaces.*

13 *Hæreſim perfectam tria faciunt.*

14 *Librorum hæreticorum inuentio penes aliquem facit ſuſpectum de hæreſi, attenta conditione perſonæ.*

15 *Hæreticus non iudicatur ex præſumptione hominis.*

16 *Hæreticus non iudicatur per ſigna æquiuoca.*

17 *Libri hæreticales inuenti penes illorum authorem mortuum probant illum hæreticum.*

14 *Intellectus. cap. ſane. uerſi. & ſi forte. 24. queſt. 2.*

19 *Origenis hæretici homiliæ, quare leguntur in Eccleſia.*

20 *Hæreticus moriens ſine reuocatione hæreſis damnatur.*

21 *Libris reprobatis inuentis penes aliquē, iſte talis debet interrogari de fide.*

22 *Librorum hæreticorum inuentio facit ſuſpectum de hæreſi illum, penes quem reperiuntur.*

23 *Falſarius præſumitur qui habet penes ſe inſtrumenta falſa.*

24 *Procuratorium mandatum repertum penes aliquem, facit præſumere illum eſſe procuratorem.*

25 *Libris reprobatis penes aliquem inuentis ad hoc ut præſumatur hæreticus, conſideranda eſt conditio perſonæ.*

26 *Limitatio ad dictum Bar. in l. dominus horreorum. ff. locati.*

27 *Biblia, an debeat permitti conuerti in linguam uulgarem.*

28 *Epiſcopi & alij prælati debent ſcire ſcripturam ſacram ad inſtruendū alios.*

29 *Sacerdotes ſimplices debent habere notitiam canonum pœnitentialium.*

30 *Laici quid debent credere de ijs quæ fidei ſunt.*

31 *Credere articulis fidei implicite quid ſit.*

32 *Laico ſufficit ſcire præcepta Dei, & Eccleſiæ: ſacerdotibus uero curam animarum habentibus aliquid plus.*

33 *Prædicatores arguit, quales eſſe debeant oſtendit.*

34 *Biblia traducta in linguam uulgarem, multi errores ſequuntur.*

35 *Sacræ ſcripturæ profunditatem nullus ſcire poteſt niſi ex reuelatione diuina.*

VIGESIMA OCTAVA QVAEST.

1 VIGESIMOOCTAVO QVAERO, An ex eo ſolo, ꝙ penes aliquē repe riuntur libri hęreticales, ſeu reprobatæ lectionis, ſit iſte ut hæreticus cenſendus. Et uidetur dicendum quòd ſic, per id quod not. Roman. in ſingulari ſuo. 326. incipiente. eo ipſo. ubi dicit, quòd eo ipſo quòd libri hæreſis reperiuntur penes aliquem, poteſt ille de hæreſi condemnari, ſecūdum Archi. in c. ſa-

ne. el.2. uerſ.& ſi forte.24.q 2 & dicit de hoc eſſe caſum in d.uerſi.& ſi forte,ubi inquit Arch.quòd in crimine hæreſeos pro enormitate & odio delicti, ſufficit hoc ad plenam probationem, ut libri reprobatæ lectionis apud aliquem inueniantur,ut ibi habetur. Hoc tamē dictum Arch.& Ludo. Roma. puto falſum,tum quia non probatur in d c.ſane. in uerſi. & ſi forte : tum etiam quia non concluderet neceſſario hæreſim in habente dictos libros.Primum patet : quia dictus uerſi.loquitur in eo,qui illos cōpoſuit,ordinauit,ſeu tradidit;& ideo oportebat quòd probaretur nominatim,& expreſſe legeretur Cecilianum fuiſſe authorem illorum librorum,uel alios fuiſſe authores, ad hoc ut poſt mortem poſſent anathematizari, & conſequenter tanquam hæretici damnari. Itaque ille tex non loquitur de ſimplici poſſeſſore librorum,ut poſſit de hæreſi damnari,ſed de authore,penes quem dicti libri reperiuntur , ſeu ordinatore illorum. Et pro hoc facit optime gl.ibi in uerbo eorundem librorum, inquiens,ꝙ ſi in ſcrinio alicuius inuenientur rationes, uel inſtrumenta,per quæ patet eum uſurarium fuiſſe , quòd poteſt excommunicari,niſi de uſuris ſatisfecerit : & ſic ſentit quòd ille uſurarius erat, ex quo rationes illæ erāt ab eo editæ, & inſtrumenta de eo tā quàm authore illarum uſurarum loquebantur ; & hoc expreſſe per inſtrumenta probabatur.

2 ¶ Quia inſtrumenta ſunt probationes probatæ, ut dicit Bald. in l..2.C. quādo fiſcus uel priua. & inquit Bal. in l. imperator. col.2. ff. de ſtatu homi. quòd inſtrumētum eſt ueritas apparens.& probatio probata, & non probatio ſimplex ; & ideo non indiget diſceptatione fori cum aliis , ut ſcribit.d.Iaſon.in l. 1.col.5. uerſi.circa primam.ff. de operis no.nuncia.

3 ¶ Et ideo cū lex ſuper qua fundatur dictum Archid.illud non probet, ſequitur quòd tali dicto non eſt ſtandum:quia dictum doctoris debet intelligi ſecūdum legē, quam allegat, ut dicit Bar. in l. non ſolum. §.ſi liberationis. col. 2. ff. de libera. legat. & ideo cum pro dicto ſuo Arch. nō allegat. legē,uel decreti deciſionē,nō facit obſtaculum,ut dicit Bal.& glo. in l. res publica.C.ex quibus cau.maio.& quod non probatur lege,eſt ſomnium, ut dicit Bal.in l. diuortio.in prin.col pe.ff ſolu.matri.

* 4 ¶ Secundo,licet libri reprobati reperiantur penes aliquem, non ſequitur concludenter. ergo ille eſt hæreticus, ſi tamen ille non fuit author illorum librorum : quia lectio librorum reprobatorum nō interdicitur abſolute ; immo pro tempore & neceſſitate licitum eſt hæreticorum libros legere. c. Epiſcopus.37.diſt ut illis lectis ſciamus ab illis cauere , & illos reprobare,& impugnare : unde ait pro neceſſitate,cum ſcilicet,hæreſis aliqua uenit impugnāda ; quod nequaquàm fieri poteſt,niſi ipſi libri hæreticorum legantur,& examinentur ubi errant,& ibi impugnādi ſunt. Vitium enim uitari non poteſt , niſi præcognitum.Niſi enim Auguſtinus, Iſidorus,Hieronymus,& alii hæreticorum impugnatores legiſſent hæreticorū dicta,non excitaſſent nos eorum errores cauere , nec ipſi & alii ſancti ſcripſiſſent contra hæreticos , niſi eorum dicta perlegiſſent. Pro tēpore uero dicit,ſi hæreſi urgente, cū uiderit hæreticos multos pullulare

** Subſequēs Authoris opinio de legendis libris minime ſubſtinēda eſt, ob īdicem ſub Paulo IIII. et Pio itidē IIII. ſummis Pōtif. publicatos; quib' uetāt citrā ſpecialē Sedis Apoſt. facultatē, legi.*

contra

contra Eccleſiam & eam moleſtare, ſecundum Vgo & Archi.

✻ 5 ℭ Vnde l. quicunque §.fin.C.de hæreticis. iubēs hæreticorum libros comburi, intelligitur ſecundum Hugu. de libris hæreticorum, qui manifeſtam continent falſitatem, & nullā utilitatem, ſed d.c. Epiſcopus loquitur de hęreticorum libris, qui aliquā ueritatem uel utilitatem continent, uel continere dicuntur. uel qui ſaltem ſunt neceſſarii ad eorum reprobationem.

✻ 6 ℭ Vel clarius dici poteſt, ſecundum Card. Alex. in d.c. Epiſcopus. ꝙ ſi liber hæreticorum communiter inter bonas & catholicas ſentētias cōtinet errores & ſentētias per Eccleſias condemnatas: & tunc Epiſcopi & alii prælati, qui Eccleſiam repræſentant, non ſolum poſſunt, ſed debent perlegere dictos libros, ut granum excutiant a paleis, & zizaniam ſeparent a frumento, ideſt, errores damnent, damnatoſque prędicent, & bonas ſententias ſibi retineant, ut ibi; & ſic procedit dictum Ioānis de Fantucis. Sed aliis forſan, præſertim in ſacris literis non expertis, hoc nō licet, ne labantur ex ignorantia in errores. Sicut & illis regulariter prohibitum eſt de iis diſputare, uel prædicare. c.cum ex iniuncto. de hęret. & c. quicunque. de hæret. & hoc probatur in d c. Epiſcopus, a cōtrario ſenſu: quia hoc permittendo Epiſcopo, cæteris prohiberi uidentur ab huiuſmodi librorum lectione. c. nonne, de præſumptio.

✻ 7 ℭ Putarem tamen ex mente dicti. c. Epiſcopus. quòd ſicut Epiſcopo licet tales libros legere, ex præſūptione iuris, quę præſumit quod doctus ſit & literatus: quia ſecundum regulam Apoſtolicam, oportet Epiſcopum eſſe doctorem, 1. ad Timo. 3. ideſt doctum, ſecundum Chryſoſtomum. Dicebat enim Hiero. ſuper Malachiam, 2. in uerbo. Lex ueritatis in ore eius. Sacerdos ſi de lege interrogetur, doceat, reſiſtentes conuincat, alioquin ſibi fruſtra iactat dignitatem, cuius non exhibet operationem. Ita pariter cuilibet docto & catholico ſcienti confutare cauillationes uulpinas hæreticorum, licitū foret legere hos hæreticorum libros ad effectum conuincendi hæreticos de eorum impietate: quia tales ad id eliguntur a Deo. Paul. ad Ephe. 4. inquit, Ipſe ſcilicet, Chriſtus, dedit Eccleſiæ quoſdā Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſūmationē ſanctorum in opus miniſterii in ædificationem corporis Chriſti: & ad hæc facit. l. non dubium. C. de legibus, & quæ ibi ſcribunt Bal. & moderniores.

✻ 8 Vnde in extrauaganti Leonis. X. incipien. exurgat Deus. in qua excōmunicantur omnes qui tenet, ſeu legunt opera Lutheri hæreſiarchæ, cuius dogma hæreticum fere totum inficit orbem, non arbitror comprehēdi Epiſcopos, doctos, & inquiſitores hæreticæ prauitatis, ſeu alios doctores, qui errata Lutheri legunt ad eius hæreſes, uerbo, uel ſcripo cōfutādas. Hæc enim interpretatio æqua eſt, & iuri conformis: alias nullus ſcripſiſſet contra illius hæreſiarchæ errores, cum multi lectis & perlectis erroribus contra illos ſcripſerint, uidelicet Reuerēdiſsimus Thomas de Vio Gaietanus S.R.E. Cardinalis tit. ſancti Sixti, magiſter Silueſter de Prierio ſacri Palatii Apoſtolici magiſter, Thomas Radinus Placentinus, Ambro-

ſius

ſius Catharinus Politus Senen. Iacobus Hochſtraten. doctor & inquiſitor, Dominus Ioannes Cocleus doctor & Decanus Francforden. Dominus Ioannes Echius doctor iuris. Iacobus Latomus Louanienſis, Ioannes Faber Epiſcopi Conſtantienſis in ſpiritualibus Vicarius, Dominus Ioannes Roffenſis Epiſcopus academiæ Cantabrigenſis Cancellarius, Iodocus Clictoueus Portuenſis doctor Theologus, & demum frater Bernardus Lutzburgus Theologus ordinis Prædicatorum.

* 9 Et hoc confirmatur ex decreto Concilii Conſtantien. habito ſeſſione octaua, ubi poſt condemnationē articulorum Ioannis Vvitcleff, inhibetur, nequis legat libros, tractatus, ſeu opuſcula dicti Ioannis, ſub iis uerbis; Diſtrictius inhibendo, ne quis Chriſti nomine inſignitus audeat aliquem ex libris legere, exponere, uel tenere, aut illis quomodolibet uti, uel illos, niſi in ipſorum reprobationē allegare, publice uel occulte &c. & in eodem decreto reprobat & cōdemnat, aliorum libros, & illorum lectionem, doctrinam, expoſitionē, & allegationem, niſi ad eorum reprobationem, ut habetur in 2. parte conciliorum generalium folio. 115. cum ſequenti: & ſic ad reprobationem licitum eſt habere, & legere libros hęreticales Epiſcopis ſeu doctoribus catholicis. *

10 ¶ Hodie tamen pauci apparent Epiſcopi, & in eis uerificatur illud Virgilianum. Apparent rari nantes in gurgite uaſto, qui hanc curam legendi libros hæreticorum ad eorum confutationem ſubeant, tum ne dicam, ob defectum ſcientiæ: tum ob multiplices occupationes, cap. inter cætera, de officio ordina. quibus ut plurimum uoluntarii occupantur in curiis ſummi Pontificis, Imperatoris, & Regum, gregibus propriis relictis, & forſan derelictis, mercenario ſuo contenti, ad quem nihil pertinet de ouibus, ut dicit paſtorum paſtor in Euangelio, Ioan. 10.

* 11 ¶ Si uero nullas catholicas ſententias continerēt libri hæreticales: tunc, ſi nō ſubeſſet cauſa neceſſaria, propter quam legi debeant libri hæreticales, deberent comburi, ut in d. §. fin. l. quicunque. C. de hæreticis, & l. mathematicos. C. de Epiſcop. audi. Et propterea Papa Gregorius, & Innocen. IIII. mandauerunt comburi librum, quem Iudæi uocant Talmut, in quo multæ hæreſes continentur, & puniri illos, qui docerent illas hæreſes, & ſaluarent, ut inquit Ioan. Andre. in c. quod ſuper iis, col. 3. de uoto. Idem poſſet dici ſi liber hæreticalis recenter prodiſſet in lucem, antequàm ueniret in notitiam multorū: quia tunc ne multis innoteſceret eſſet illico comburendus. argument. in cap. reſecandæ. 24. quę. 3. ſi tamen cauſa neceſſaria ſubeſſet, quare legi deberent libri hæreticales, nullas catholicas ſcientias continentes, ſiue eſſet ſpecialis, puta, ut certus hæreticus qui illos errores dogmatizauit confutaretur: ſiue generalis: ut quia multi pullularent hæretici illis erroribus inuoluti, ut defectus illorum librorum per oſtenſiones & cōtrarietates illorum, ac fundamentorum, & motiuorū in eis expreſſorum clarius & planius detegantur: ut patet in Alcorano Agarenorum: tunc liceret Epiſcopis & doctoribus catholicis legere, non autem aliis in ſacris literis non eruditis nec expertis.

¶ Præ-

12 ℂ Præterea dictum Archidiaconi, dato quòd diceretur eſſe uerum, eſſet tamen dubitabile: quia ad conſtituendum aliquem hæreticum, non reperitur iure cautum, quòd ſola librorum reprobatorũ inuentio apud aliquem faciat ipſum hæreticum, etiam ſi fuerit author illorum librorum: quia poſſibile eſt quòd author libri errauerit, & non propterea eſſet hæreticus: quia ut inquit Auguſt. in libro contra academicos. Errare potero, ſed hæreticus non ero.

13 ℂ Nam ultra dicta per me ſupra. q. 2. ſecundum Alexandrum de Ales, tria faciunt perfectam hæreſim, ſcilicet, falſa credulitas, peruerſa uoluntas, & pertinax defenſio: & ſecundum Petrum de Tarantaſia in quarto. Hæreſis habet initium in ratione, & complementum in uoluntate. Et ſic hæreſis principaliter conſiſtit in corde, ideſt, in conſenſu mentis, uel uoluntatis, ſecundum Hilarium. Secundario in ore: unde ſi interrogetur de fide iſte penes quem huiuſmodi libri reperiuntur, & catholice reſpondeat, non eſt hæreticus reputandus: quia non conuincitur concludenti probatione. Nam non probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe. l. neque natales. C. de probatio. capitul. in præſentia. de probatio. Hæc enim ſtant ſimul, quod libri hæreticales ſint apud eũ, & quòd ipſe non credat hæreſibus in eis contentis: uel quod ipſe errans compoſuit, & tamen non ſit hæreticus; cum non ſit pertinax, ſed paratus corrigi, præſertim ſi eſt error circa apices fidei; & ideo non eſt hæreticus iudicandus. capitulo. Hæc eſt fides. uigeſima quarta. quæſt. prima.

14 ℂ Poſſet tamen ex hac inuentione librorum oriri ſuſpitio hæreſis, attenta qualitate perſonæ: & propterea idem Archi. prudentius in cap. 2. colu. 2. de hæretic. lib. 6. inquit, illos eſſe ſuſpectos, qui libros hæreticorum ſuſcipiunt; & eis purgationem indicendam, niſi eos ſtatim deſtruxerint incendio, uel alio modo: quia tunc credit innoxios iudicandos. cap. ſi quis. quinta quæſt. prima. ſicut dicimus de illis qui ſermones hæreticorum audierint. Nam ſi ſemel tantum audierint, & nunquam poſtea redire uoluerint, non debent iudicari credentes. Non enim uidetur approbare, quod poſtea uitarũt, ut eſt efficax argumen. cap. conſtat. 1. quæſt. 1. Si uero pluries audierint, non carent ſuſpicione maxima; & poſſet illis indici purgatio, iuxta illud, Qui uero inuēti fuerint ſola ſuſpitione notabiles. capit. excommunicamus. §. qui autem de hæretic.

15 ℂ Inſuper, nõ ex alia ratione poſſet dici hæreticus ille ſecundum prædictos doctores, penes quem reperiuntur libri hæreticales: niſi quia credere præſumitur erroribus hæreticorum, qui illos libros conſcripſerunt; & ſic præſumptione hominis iudicaretur hæreticus, quod non eſt dicendum: quia in hoc crimine etiã ex uehementi præſumptione nullus condemnatur, ut in cap. literas, de præſumptio.

16 ℂ Non enim de facili debet quis credens hæreticus iudicari: quia ſigna huius credulitatis, uel uerba non debent eſſe æquiuoca, ſed certa, quæ ad bonum retorqueri non poſſunt, nec ad aliud niſi ad id quod expreſſe indicant: & tunc pro probationibus ſunt habenda: & hæc indicia

indicia ſiue ſigna dicuntur perſpicua l. dolum.C.de dolo, ut dicit Archid. in d.c.2.col.2.Fely.in cap.excommunicamus.1.col.pen.de hæret.& dicebat quidam quòd ille dicitur credēs hæreticorum errori,qui nullum poteſt habere ſenſum catholicum:& ille eſt hęreticus etiam reputandus, qui pertinaciter defendit hæreticorum errorem, qui nullum poteſt habere ſenſum catholicum. c qui aliorum.24.q.3.

17 ℭ Sed in eo quod ſupra dixi, quod licet penes authorem librorum hæreticorum reperiātur dicti libri, ex eo non debet iſte hæreticus reputari, hoc uidetur formaliter contra text. in d. c.ſane. in uerſi.& ſi forte. prout etiam ſupra in prin. huius.q.dixi, ſic intelligendum. non autem in eo,qui non fuit dictorum librorum author: Et ſic ibi tenui,quòd huiuſmodi author poteſt ut hæreticus damnari,ſicut fuit damnatus Cecilianus, & alii dictorum librorum authores & merito quia non præſumuntur ſcripſiſſe niſi ea quæ crediderunt. l. Labeo §. idem Tubero ff.de ſuppellecti.legat. cum uerba ſint notæ pasſionum animæ,ſecundum Ariſtotelem,ut ibi notatur,& ſcribit Bal.in conſil.ſchiſmatis. col.7.c.iis autem.22.q.2.& in c. 2.requiris,de appellat. & animus iudicis per uerba inſerta demonſtratur,ut notat gl. in l. pretor ff de iudi. & mēs teſtatoris ex ipſius uerbis colligitur. l.non aliter. in princip. ff. de legat. 3. & etiam mens legislatoris uerbis colligitur. l.nominis,& rei.§. uerbum. ff. de uerborum ſignifica. Quinimmo, ut inquit Casſiodorus, Nullum eſt magis uerum teſtimoniū quàm qualitas inſpecta uerborum, ut refert Bald in l. agnoſcendos.C. de inge.manumi.facit c.humanæ aures.2.q.5.cum aliis.ſimil.

18 ℭ Ad dictum c.Sane. Reſpondeo,ꝙ loquitur in authore librorum mortuo, qui eo ipſo quod probatur libros hæreticales edidiſſe, & non fuiſſe proteſtatum, illos ſupponēdo correctioni Eccleſiæ,ut hęretic⁹ damnari poteſt c.damnamus,in fi.de Summa.Trinita.ſic etiam damnatus fuit Origenes, ut in d. c.Sane.uerſi.item ſi ad tempora, ut dicit glo. in c.fraternitatis,de hęreti.

19 ℭ Et quamuis aliquæ homiliæ Origenis legātur in Eccleſia, hoc ex eo eſt:quia ab Eccleſia fuerunt approbata opuſcula eius, quæ beatus Hieronymus non repudiauit legenda: cętera autem omnia cum authore ſuo ſunt renuenda, ut habetur in c. ſancta Romana Eccleſia.15. diſtin.quia damnato authore, damnātur & eius opera,ut in d.c. fraternitatis.& propterea rationi & iuri cōforme eſſet, quòd quādo legitur lectio, ſeu homilia Origenis in Eccleſia, deberet ſic legi cū adiectione; Lectio ſeu homilia Origenis ſecundum Beatum Hieronymum.

20 ℭ Vnde ex quo non conſtat de errorum reuocatione illius authoris, ipſum in peccato hoc, ſcilicet hæreſis deceſſiſſe conſtat: & pro tali non eſt orandum, nec oblatio facienda, nec ſepultura inter chriſtianos concedenda, capitul. Sicut ait Beatus Leo, de hæreticis, ut ibi dicit gloſſa: quia conſtat eum decesſiſſe in peccato mortali, cap placuit. 23.q. 5. & dicitur conſtare ex quo non cōſtat de contritione illius: quia ſi cōtritus fuiſſet,ſecus eſſet. c.fures & latrones.13.q.2. & ſic tanquàm depre heaſus in hæreſi. quia ſcripſit contra deter-

determinata per ſacram ſcripturam & fidem catholicam, iſte damnatur: quorum quodlibet tenebatur credere: & hæc deprehenſio eſt per facti euidentiam. capit. ad abolendam. in gloſſ. in uerbo, deprehenſi. de hæretic. c. ſuper quibuſdam, de uerborũ ſignificat. Hoſtien. in ſumma de hæretic §. qualiter deprehendantur: & ſic fuit damnatus Origenes tanquã hæreticus, ut habetur in dict. capit. Sane, & in dict. capit. Sancta Romana Eccleſia, prout de eius condemnatione late ſcribit Dominus Petrus Garcia Epiſcopus Vſſelen. in libello ſuo contra Comitem Mirandulanum in 13. concluſione Apologetica.

21 ¶ Si uero author librorum hæreticalium uideret, & penes ipſum ii libri non probatæ lectionis reperirentur, non ſtatim ut hæreticus eſſet damnandus, ſed eſſet prius de fide interrogandus, argument. capit. cum contumacia. de hæreti. lib. 6. ut poſſit agnoſci an ſit hæreticus uel errãs, aut de hæreſi ſuſpectus, & anuelit ad arbitrium Epiſcopi, uel inquiſitoris ſuſpitionem purgare. cap. ad abolendam. § qui uero, de hæretic. & demũ cum eo diſcutienda erunt quæ cum accuſato, uel inquiſito de hæreſi diſcuti debent.

22 ¶ Ex quibus patet coucluſio, quòd ſola inuentio librorum hæreticalium penes aliquem uiuum non facit ipſum hæreticum, ſed ſuſpectum de hæreſi, ut dicit Archi. in d. c. 2. de hære. lib. 6. Pro quo facit quod inquit Barto. in l. fi. ff. de quæſtio, quòd ſi res furtiua reperitur penes aliquem, talis inuentio facit iudicium ad torturã contra illum. l. in ciuilem, & l. in ciuile. C. de fur. Idem dicit Ange. in l. 2. & l. milites, & l. fina. C. de quæſtionibus, & l. ancillæ. C. de furt. ſequitur Angel. de Aretin. in tracta. maleficior. in uerbo, fama publica. in 2. carta. uerſicu. quæro an unum indiciũ.

23 ¶ Et ille qui habet penes ſe inſtrumẽta falſa, præſumitur falſarius, niſi oſtenderit a quo illa habuerit. l. maiorem. C. de falſis: & ibi Bald. notat. quem ſequitur Alex. in conſi. 77. in cauſa accuſationis. col. 2. libr. 1. cap. ad falſariorum. in princip. de crimi. falſi. & ideo dicit glo. ſingularis in l. cum ita. § ſpecies. ff. de lega. 2. quòd ſi reperitur carceratus mortuus, ꝙ cuſtos carceris debet probare ipſum non eſſe mortuũ dolo uel culpa ſua, alias præſumitur contra eum, quam ſequitur Ioan. de Ana. in d. c. ad falſariorum, col. 1. & Alexand. in conſil. 158. incipient. in lite & cauſa uertẽte, col. 1. lib. 2. & Angel. in d. uerbo. fama publica. facit l. fin. ff. de cuſto. reorum, Hinc etiam dicitur, quòd ille præſumitur procurator penes quem reperiuntur acta cauſæ. glo. in c. coram dilectis. de offic. delegat. quam ad hoc allegat Bartol. in l carbonianum. §. cauſæ. ff. de carbo. edicto: & ſi inſtrumentum nominum debitorum uxoris reperitur penes maritum, præſumitur eſſe procurator conſtitutus ab uxore, ut dicit glo. in l. fi. C. de pactis con.

24 ¶ Accedit quòd inquit Bald. in l. ſi qua per calumniã col. fin. C. de Epiſcop. & cleric in fi. quòd portans procuratorium inſtrumentum; & dicens ſe eſſe illum de quo inſtrumentum loquitur, licet ignotus ſit, ille eſſe præſumitur: & plura circa hæc ſcribunt Moderni. in l. 1. C. de procura. ſequitur Barth. Cepolla. in conſi. 11. incip Aloyſius de Mapheis, col. 2.

25 ❡ Sed aduertendum puto, ꝙ prædicta concluſio deberet limitari, & reſtringi in homine forſan alias infamato de hæreſi, uel malæ uitæ & cōditionis: ſicut in ſimili dicimus in re furtiua reperta penes aliquem, ut ſi ſit malæ conditionis & famæ, præſumetur quòd ipſe furto ſubtraxerit. Secus tamen eſt in homine bonæ cōditionis uitæ & famæ, qui non eſt ſolitus ſimilia facere: quia licet tales res furtiuæ reperiantur penes eum, non erit talis inuentio ſufficiens ad præſumendum ipſum talia bona furto ſubſtraxiſſe. Ita notabiliter dicit Bal. & Ioan. de Imo. in l. fin. ff. de hæred. inſti. facit l. nō omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. Sal. in l. fi. C de quæſt. & Ange. de Areti. in ſuo tracta. malefíciorum. in uerbo. ueſtem cæleſtem abſtulit. & plura ibi traduntur in apoſtillis, & Alex. in conſi. 5. in cauſa inquiſitionis. lib. 1.

26 ❡ Accedit, quòd licet Bart. in l. dominus horreorum. ff. locati, dicat, ꝙ ſi furtum factum eſt in aliqua domo, & illa frangatur, ꝙ uicini habentes notitiam, ſunt ſuſpecti; & tales de facili poſſunt torqueri ad inueſtigatiōnem ueritatis. Idem dicit Bar. in l. 1. col. 1. ff. de offi. præfecti. uigi. & in l. 1. in fi. ff. fur. aduer. nau. caupo. & ſtabu. Tamen hæc dicta Bart. limitantur habere locum in uicinis malæ conditionis uitæ & famæ, qui ſunt conſueti ſimilia facere. Secus eſt autem in hominibus ſeu uicinis bonæ opinionis uitæ & famæ: quia tales nō poſſunt torqueri. ita ſcribit Bal. in lectura antiqua in d. l. dominus horreorum. ſequitur D. Iaſ. in l. in actionibus. col. fi. ff. de in litem iurando. Idem dicit Bal. in l. 1. col. 1. C. de loca. cū aliis, ut tradit Hyppo. de Marſi. in conſi. 52. incip. miſericordia domini. Sic in propoſita quæſt data inuentione librorum hæreticalium penes aliquem, inquirendum eſt de uita illius, conditione, qualitate uitæ, & conuerſatione, an ſit cum catholicis uel hæreticis, ut exinde poſſit iudex conſiderare, quāta ſuſpicio oriatur contra illum; & quæ in fide adhibenda teſtibus conſiderantur, hic applicari poſſunt; ut in l. 3. ff. de teſtibus, & quæ egregie dicit Bald. in l. teſtium. C. de teſti. facit cap. literas. de præſumptio. cap. inter. de purgatio. cano. l. de minore. §. plurimum. ff. de quæſtio. & Bartol. in dicta. l. 1. ff. furti aduerſus nau. caupo. & ſtabul.

27 ❡ Et quia ſupra habita fuit mentio de libris reprobatæ lectionis, opportune quæritur, an Bibliæ latinæ, id eſt, ſacrarum literarum translatio in linguam uernaculam ſit periculoſa rudi populo, & inutilis, & conſequenter interdicenda. Si quidem modernorū phantaſmata ſequimur in præfatione ſuper Matthæum, in tomis diui Hieronymi, & in paracleſi ſiue adhortatione ad legendos bonos libros, dicemus ſacras literas in omnes linguas uertendas eſſe, ut idiotæ, & mulierculæ quæ latinum neſciūt, ſacram ſcripturam noſſe posſint; ſic quòd ſcriptura ipſa plenius diuulgetur, & ab omnibus intelligatur.

Duo igitur in propoſito dubio pro eius abſolutione tractanda ſunt. Primum, quòd intelligentia Bibliæ omnibus neceſſaria non eſt: & conſequenter, quòd illius translatio in uulgarem linguam eſt periculoſa.

28 ❡ Quo ad primum dicendum eſt, non omnes Chriſtianos obligatos eſſe ad ſcientiam iuris diuini, ſcilicet legis, & prophetarum, Euangelicæ & Apo-

& Apoſtolicæ doctrinæ, quæ continētur in Biblia: quia ſi de prælatis Eccleſiæ loquimur, Epiſcopis ſcilicet & prælatis maioribus, iſtos dicemus ad hanc ſcientiam obnoxios; cum teneantur omni poſcenti reddere rationem de ea quæ eſt in eis fide & ſpe, ut habetur 1. Petri 3. & ideo ab eis requiritur in promotione, ſcientia noui teſtamenti, ſacrorum canonum, libri apoſtolici, & omnis diuinæ ſcripturæ: & ſic fundamentum ſummi ſacerdotii eſt uera diuinarū ſcripturarum diſciplina, ut eſt tex. in c. omnes pſallentes. 38 diſtin. & dicit ibi tex. quòd dictam ſacram ſcripturam debent ſcire Epiſcopi in prōptu & ſcrutabiliter, ſcilicet, quo ad ſenſum, ut intelligāt quæ legunt. Debet enim Epiſcopus legem Domini prompte debitè & firmiter habere in corde ad meditandum, & rectè ad regendum ſubditos, & in ore ad illos inſtruendum: quia Malachiæ. 2. dicitur, Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſcientiam, & legem requirent de ore eius: quia Angelus Domini eſt.

29 ¶ Sed (proh dolor) in pluribus uerificatur illud Ezechi. 7. Periit lex a ſacerdote: quia ſacerdotes cōtempſerunt legem meam. Iuris autem canonici ignorantia quo ad ſacramentorum communium diſputationem, & ad canones pœnitentiales, & ad ſanctorum legendas non excuſat a peccato alios ſacerdotes, ſi faciunt contra ſtatuta patrum: & ponit ad literam Diuus Aug. in c. quæ ipſis. 38. diſt. dicens; adeo eſſe neceſſaria a ſacerdotibus ſciri, quòd ſi unum ex ibi poſitis defuerit, conuenienter non debent habere nomen ſacerdotis.

30 ¶ Laici uero ſolum tenentur ad notitiam decalogi, & eorum quæ pertinent ad fidem, prout continetur in Symbolo, ut ſcribit Alex. de Ales in 2. par. ſummæ. q. 119. membro. 8. Et propterea dicebat Inno. in rubr. de ſumma Trin. & alii ſcribentes poſt eum, quòd ſecundum diuerſitatem hominum datur menſura credendi & ſciēdi. Nam laici adulti debent credere unum eſſe Deum, & remuneratorē omnium; & credere articulos fidei implicite. Hanc menſuram debent excedere clerici habentes curam animarum. Debent enim ſcire articulos explicite. c. 1. & 2. 38. diſt. Epiſcopi uero debent plus ſcire, ut omni poſcenti reddant rationem, ut in d. c. omnes pſallentes. Sed clericis inferioribus qui non habent expenſas, ut poſſint intendere ſtudio, & habere magiſtros, ſed propriis manibus ſibi uictum quærūt, uidetur ſufficere, ut inquit Inno. ſi credant implicite, ſicut & laici: debent tamen aliquid plus ſcire de ſacramento altaris, in quo quotidie uerſātur. Dicit inſuper Inno. quòd laici habentes talentum ingenii non peccant ſi non ſubſiſtūt cognitioni fidei; quia ad hoc non uerſatur eorū profeſſio. Satis enim eſt quòd talentum ingenii non abſcondant in terra.

31 ¶ Eſt autem credere articulis fidei implicite, quando ſimplices credunt omnia quæ tenet Eccleſia, nec ſciunt fidem explicare, nec defendere, ut dicit Scot. in 3. ſententiarum. diſtinct. 25. quæſt. 1. circa finē. Et aliter declarat quidā dicens, quòd credere implicite eſt alicui uniuerſali ex quo multa ſequūtur, firmiter aſſentire, & nulli cōtrario pertinaciter adhærere; & ideo, qui firmiter tenet oīa tradita in ſcriptura, & non adhæret pertinaciter alicui aſſertioni

contrariæ ueritati orthodoxæ, fidē catholicam inuiolatam tenet & integram, & eſt catholicus cenſendus. & S.Bonau.in d.lib.3.diſtin.25. inquit, quòd credere implicite, eſt credere in generali uniuerſaliter omne qđ credit Sacroſancta mater Eccleſia. Ita quòd in particulari a nullo illorum diſſentiat, nec aliquem articulorum diſcredat.

32 ❡ Et licet opportunũ ſit omnibus non ſolum credere omnes articulos implicite, ſed etiam quoſdam explicite poſt aduentum Chriſti: non tamen eſt neceſſarium omnibus, maxime ſimplicibus credere omnes explicite; ſed illis potius conuenit, qui officium docendi & prędicandi aſſumunt, ſicut ſunt habentes curam animarum, & qui ſunt prædicatores uerbi Dei, & Doctores ſacræ ſcripturæ; & quorum conuerſatio uerſatur circa fidei ueritatem. Patet igitur, uulgum, cuius contemplatione, ut dicitur traducitur ſacra ſcriptura in linguā vulgarem, non teneri, nec poſſe totam ſacram ſcripturam noſse, ſed ſufficit ſcire dominicam orationē, ſymbolum fidei, mandata Dei, præcepta Eccleſiæ, quæ palam in Eccleſiis traduntur; nec totius ſacræ ſcripturæ cognitio omnibus eſt neceſſaria. Hoc enim quaſi impoſſibile eſſet: & impoſſibilium nulla eſt obligatio. l. impoſſibilium. ff de regu. iur. & teſtante Beato Hieronym. Siquis diceret Deum nobis præcepiſſe impoſſibile, anathema ſit: & ad prædicta uide omnino. S. Thom. in 2. 2. q. 2. artic. 6. & 7.

33 ❡ Et quia de prædicatoribus uerbi diuini facta eſt mentio, diſcat quilibet, qualem oporteat eſſe eum qui populo Ieſum Euāgelizat. Ille ergo, qui in Eccleſia Dei ad populum declamat, operam det ut præceptis reſpondeant opera. Qui enim fecerit & docuerit, is magnus uocabitur in regno cælorum. Vis quidem delicta efficaciter arguere, fac in te non inueniant aliquod redarguant: humilitatem doces, ipſe mitis eſto ad patientiam hortaris, ab iracundia recede: ſtupra deteſtaris & adulteria, caſtitatem ſerua: iuſtitiam doces, & in uitia inueheris: nihil improbe tu agas, unde laudis quoque humanæ uitanda tibi captatio eſt, non iactandum ingenium, non uariarum rerum oſtentanda cognitio, ut in ſuis prælectionibus facere conſueuerunt poetarum & oratorum interpretes.

34 ❡ Quò ad ſecundum uero, ꝙ trāſlatio Bibliæ in uulgarem linguam ſit periculoſa idiotis, hoc manifeſte ꝑpenditur. Cum enim idiota legerit paſſus ſacræ ſcripturæ in uulgarem linguā traductæ, cuius interpres non habetur uulgaris, prolabetur in errores infinitos, falſum pro uero intelligens: & ſic daretur anſa facilis cadendi in hæreſim, ut patet ex pluribꝰ pauca exempla. Dic mihi quomodo populus rudis, ſeu muliercula intelligens de Chriſto, de quo ſcriptum eſt Pſal. 21. Deus Deus meus quare me dereliquiſti, longe a ſalute mea uerba delictorum meorum? nunquid intelliget, quòd Deus dereliquit eum? abſit, cum ipſe Chriſtus eſſet uerbū Dei Deus: nunquid etiam intelliget Chriſtum fuiſſe peccatorem? abſit, cum peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. 1. Pet. 2. Intelligenda eſt ergo illa authoritas ſecundum catholicos expoſitores, ꝙ in ea loquitur Chriſtus ſecūdum Auguſt. & Magiſtrum in gloſſ. dicentes.

Quare me dereliquiſti, ideſt pœnę, & culpæ expoſuiſti me? cum & Deus eſſet. Non enim dereliquerat eũ Deus, cum eſſet verbum Dei Deus. Sed ꝓ nobis hoc dicit, qui in eo ſumus vnũ ut membra, & ſumus corpus eius, corpus. n. Chriſti eſt Eccleſia, ꝓ qua etiam Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: & Auguſtinus in eodem loco inquit. Quare dicit dereliquiſti me, niſi quia nos ibi eramus, niſi quia corpus Chriſti eſt Eccleſia? Sequitur, longe a ſalute mea uerba delictorum meorum, de quo dictum eſt. Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius: quomodo dicit delictorum meorum, niſi qa & pro delictis noſtris ipſe precatur, & delicta noſtra ſua delicta fecit, ut iuſtitiam ſuam, noſtram iuſtitiam faceret? Quid inſuper diceret inepta anus, de illo uerſu, Pſalm. 37. Non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorũ meorum? & in Pſal. 39. Circundederunt me mala quorum non eſt numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut uiderem: & illud Pſal. 40. Domine miſerere mei, ſana animam meam: quia peccaui tibi. Quę authoritates de Chriſto intelliguntur ſecũdum catholicos tractatores, ſine quorum explanatione nullus niſi diuino numine illuſtratus poſſet illas intelligere, ſine diſcrimine erroris uel ſcandali. Si enim hæretici hebraicas græcas, & latinas literas docti, qui potuerunt catholicorum expoſitiones legere, ob prauam intelligentiam ſacræ ſcripturæ proli ipſi ſunt in plures errores: quanto magis prolabetur rudis populus in infinitos errores, qui ſolum corticẽ literæ, non ſenſum ſeu medullam illius animaduertet? Et ꝓpterea dicebat Diuus Hieronymus in Epiſtola ad Galatas, & habetur in c. Marchiõ. 1. q. 1. Non putemus in uerbis ſcripturarum Euangelium eſſe, ſed in ſenſu; non in ſuperficie, ſed in medulla; non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis. Intentio enim uerbis præfertur. c. humanæ aures. 22. q. 2. l. ſcire leges. ff de legib. In hoc uerificari poteſt, quod inquit Paulus. 2. ad Corinth 3. Litera enim occidit; ſpiritus autem uiuificat, & communis intelligentia ad id inducitur. Nam per literam, uetus teſtamentum; per ſpiritum, nouum intelligitur: quia Iudæi ſolum ad corticem literæ reſpiciũt, non autem ad id quod per literã importatur. Inde inhærentes cortici literæ, non ſenſui iudaizare dicuntur: & non eſt dubium in legem eum cõmittere, q uerba legis amplexus, cõtra legis nititur uoluntatem. l. nõ dubium. cum gl. in uerbo. amplexus. C. de legibus & Bal. in l. quicunque. colu 3. C. de ſer. fugi. Merito ergo litera ipſa ſic intellecta abſque uerę intelligẽtiæ ſpiritu legentes adducet in errores, prout teſtimonio diui Hieronymi comprobari poteſt, qui ad Galatas inquit. Non opera carnis diuinorum uoluminũ hiſtoria continet, non ualde eos iuuans, qui ſic eam intelligunt ut ſcripta eſt. Nam eodem Hieronymo atteſtante ſuper Marcum c. 3. Conſuetudo eſt diuinæ ſcripturæ allegorice loqui; & cum aliud dicat, aliud uelit intelligi. Quomodo ergo populus ſenſus myſticos intelliget, qui uix uerba ipſa capere poteſt? Si enim ſic eſſet, ut occulta ex ſolis uerbis caperentur, ad quid membranas tot occupant interpretationes catholicorũ doctorũ, & gloſemmata? Et ad quid ultra dicet lector idiota,

idiota , cum apud Marcum legerit
Chriſtum hora tertia crucifixum , &
in Luca hora ſexta,nonne dicet Euã
geliſtas ad inuicem aduerſos ? Ne-
ſciet enim concordantias ad id & ad
alia plura ſimilia prima fronte con-
traria, quæ dantur ab Auguſt. & ab
aliis authoribus catholicis . Iudæi
enim crucifixerunt lingua hora ter-
tia,milites uero manibus hora ſexta.
cap.periculoſe.de pæn.diſtin 1. Quid
inſuper, cum in ſacra ſcriptura attri
buantur Deo membra humana , nõ-
ne cenſebit Deum humana membra
habere?uti fuerunt nonnulli hæreti-
ci uocati Antropomorphitæ pro eo
quòd ignorantia ruſtica Deum habe
re humana membra , quæ in diuinis
libris ſcripta ſunt,arbitrãtur. Antro-
pos enim græce , latine homo inter-
pretatur, ignorantes uocem Domi-
ni,qui ait. Spiritus eſt Deus: incorpo
reus eſt enim, nec enim membris di
ſtinguitur, nec corporis mole cenſe-
tur, ut in c.quidã autem.§. Antropo
morphitæ. 24.q.3. Quid demũ dicẽt
Neophiti, ideſt,de Iudaiſmo ad chri
ſtianitatem conuerſi , cum Bibliam
ipſam uernaculo ſermone traductã
lectitauerint,ubi de paſchatis Iudæo
rũ inſtitutione & celebritate , de fe-
ſtorum, Sabathorum, ieiuniorumq;
ſolemnitate , ac aliarum cerimonia-
rum obſeruantia late pertractatur?
quæ cum uiderit ea a Deo inſtituta,
per Moyſem promulgata , nonne ea
dicent durare , cum in ſignum fœde-
ris perpetui putauerint edicta; & cũ
ipſi dum eſſent in iudaiſmo ea imbi-
berint,nunc tenacius obſeruabũt; Et
utinam ii ſoli in hac cęcitate perma-
nerent,nec alios ad hæc traherent q̃
neſciunt quomodo,& quãdo illa ceſ-
ſauerint: & quòd omnia patribus il-
lis in figuris contingebant, adeo ꝙ
eorum obſeruatio, quæ tunc Chri-
ſtum uenturum ſignificabat, & erat
tunc neceſſario tenenda, nunc eſt pe
ſtifera,& illa obſeruantes,in hęreſim
damnatam incidunt : & contra eos
tanquam contra hęreticos eſt proce
dendum. c.contra chriſtianos.de hæ
re.lib.6. Deniq; concludendum eſt,
periculoſam damnoſamque eſſe Bi-
bliæ in uulgarem ſermonem transla-
tionem per prædicta & alia quę a plu
ribus ſcripta ſunt in quendam qui in
ſuis operibus contrarium cenſuit.

35 ¶ Accedit ad prædicta,quòd tanta
eſt dignitas & ſublimitas ſacræ ſcri-
pturę,quòd non niſi per reuelationẽ
diuinam, intellectus uerus nonnullo
rum in ea contentorum haberi po-
teſt:immo intelligẽs ſacram ſcriptu-
ram aliter quàm Spiritus Sanctus fla
gitat, a quo ſcripta eſt,licet ab Eccle
ſia non receſſerit,hæreticus tamẽ ap
pellari poteſt. c.hæreſis. 24.q.3. legi-
tur enim Actuum. cap.7. quòd dicit
Philippus Eunucho legenti Eſaiam
prophetam , Putas ne intelligis quæ
legis? qui ait, quomodo poſſum,ſi nõ
aliqs oſtẽderit mihi ? quaſi diceret,
nullo modo. Ex quibus uerbis habe-
tur,quòd ex uerbis ſcripturæ,quæ le
gerat Eunuchus , non poteſt aliquis
primum intellectum ipſorum collige
re, niſi ab alio doceatur.ergo ratio-
ne ſimili aliorum quæ ſunt æque,uel
magis obſcura, non poteſt primus in
tellectus haberi, niſi reuelatis appa-
reat:& ideo Pſalm. 117. precabatur
Deum dicens. Da mihi intellectum ,
& ſcrutabor legem tuam. Plura enim
ſunt in lege ueteri, quorum nulla ra-
tio poteſt per hominem ad literam
aſſignari. Quare præcipit illa Deus
filiis Iſrael, ſicut illud eſt, Nõ arabis ĩ
boue

boue & aſino. Item non indues ueſtē lana linoque contextam. Item alibi. Non feres agrum diuerſo ſemine, ut habetur in gloſ. cap ſed penſandum. 6. diſtin. & per cōſequens primus intellectus talium contentorum in lege abſque reuelatione haberi nō poteſt. Sunt enim in ſacra ſcriptura latentia myſteria, & ſenſus abſconditi: & ſignanter de libro Leuitico ſcribitur, quòd ſingula ſacrificia, immo ſingulæ pene ſyllabæ, & ueſtes Aaron, & totus ordo leuiticus inſpirant cæleſtia ſacramenta. & de Apocalypſi Ioānis dicitur, quòd tot habet ſacramenta, quot uerba. Quis inquàm poſſet enarrare altitudinem & profunditatem prophetarum? ut beatus Hieronymus, inquit de propheta Amos ī prologo Bibliæ. c. 7. ibi. Quis enim digne exprimat tria & quatuor ſcelera Damaſci? Et ideo merito idē Hieronymus in eodem prologo. c. 6. deplorabat calamitatem ſuorum temporū, in quibus licet ſine prçuio mōſtrante ſemitam in ſcripturis ſanctis quiſquàm ingredi non poſſit; ſicut æque de aliis etiam artibus mechanicis eſt cenſendum: nihilominus tamen ſola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi omnes paſſim uendicant, ut dici poſſit. Scribimus indocti doctiq; poemata paſſim. Hanc garula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta uerboſus, hanc uniuerſi præſumunt, lacerant, docent antequàm diſcant: qđ confirmatur authoritate Diui Gregorii ſuper Ezechielem homilia. 15. inquientis. Scriptura ſacra tota quidem propter uos ſcripta eſt, ſed non tota intelligitur a uobis. Quomodo ergo idiota legens Bibliam in uulgarem ſermonem traductam poterit intelligere myſteria & ſacramenta in uerbis occulta, & latentia ſine inſtructore: & utinam ſola ignorantia eſſet contentus, ut non incideret in errores pene infinitos, qui faciliter profluere poſſunt ex cortice uerborum, ut ſupra tactum eſt. Quid, inquam, dicturus eſt idiota cum cantica canticorum Salomonis perlegerit, ubi ſuperficies uerborum uidetur conrinere amorem carnalem, laſciuum, & inhoneſtum: nonne erronee dicet, cantilenas illas eſſe editas ab amatore uoluptuoſo ad mulierem amatam? Hoc quidē indubie arbitrabitur, ex quo ſine diuina reuelatione, & abſq; catholicis doctoribus temerarie aggreditur illa legenda. Et propterea ad propulſandum hoc ſcandalum dicunt aliqui edicto Iudæorum olim cautum fuiſſe, ne quis plebeius & popularis præſumeret legere canticum canticorum Salomonis, nec tria prima capitula Geneſeos, nec primum capitulum Ezechielis prophetæ, nec totam illam partem a 44. capitulo uſque ad finem eiuſdem libri: eo quòd in iis quatuor partibus continentur myſteria & ſecreta profundiſſima & ineffabilia, ideo ſolis peritiſſimis magiſtris conceditur huius ſtudium & lectio. Horum teſtis eſt Hieronymus in præfatione quatuor homiliarum, quas edidit ſuper cantica: & ideo arbitror optima ratione a generalibus Inquiſitoribus Hiſpaniæ ſancitum eſſe, ne quis Bibliam uulgaris ſermonis habeat, legatue; cum eſperimento compertum ſit hinc in multa ſcandala, & pericula animarum eſſe ſuborta.

SVM-

SVMMARIVM ſuper uigeſima nona quæſtione.

1 *An hoc ut aliquis cenſendus hæreticus, neceſſario requiratur pertinacia.*
2 *Pertinacia requiritur ad conſtituendum quem hæreticum.*
3 Intellectus.c.dicit Apoſtolus.24.q.3.
4 *Plura ad intellectũ d.c.dicit Apoſtolus.*
5 *Dictio, maxime, & præſertim, idem important; & in eis non procedit argumentum a contrario ſenſu.*
6 *Veritatem quærens, & ſequens doctrinam patris ſui, habet aliquam excuſationem ab hæreſi.*
7 *Pertinacia requiritur ad conſtituendum aliquem hæreticum.*
8 *Pertinax hæreticus dicitur qui prædicat fidem noſtram eſſe falſam.*
9 *Contumax & pertinax æquiparantur in iure, & de uno ad alterum licita eſt argumentatio.*
10 *Aequi paratis duobus in iure, ſtatutum in uno, habet locum in altero.*
11 *Hæreticus pertinax eſt qui dicit ſe nolle deſiſtere ab errore.*
12 *Contumax manifeſtus eſt qui dicit ſe nolle uenire.*
13 Proteſtans *quòd non intendit dicere contra fidem, excuſatur a fide.*
14 Proteſtatio *quam faciunt prædicantes, q non intendunt aliquid dicere contra fidem, eſt multum a iudicibus attẽdenda.*
15 Prædicans *ſeu aliquid dicens contra fidem catholicam ſine proteſtatione, eſt hæreticus tenendus.*
16 Ignorantia *aſinina eſt ignorare quæ in Eccleſia quotidie ennunciantur.*
17 Ignorantia *periti in arte non excuſat eũ, ſi in ea delinquit.*
18 Prædicans, *ſeu dicens aliquam propoſitionem contra fidem ſine proteſtatione, quomodo poteſt excuſari.*
19 *Dubia facta uel uerba in melius ſunt interpretanda.*
20 Profitentes *errorem hæreticorum ſunt hæretici manifeſti.*
21 Profeſſio *multis modis capitur in iure.*
22 *Profeſſio capitur pro ſecta ſeu diſciplina*
23 Intellectus, *cap. ſuper quibuſdam.* §.1.*de uerb. ſignifi.*
24 *Verba cui non conueniunt, nec legis diſpoſitio conuenit.*
25 *Hæretici ſunt manifeſti, deſenſores errorum hæreticorum.*
26 *Hæreticus manifeſtus eſt qui coram ſuo prælato conuictus eſt de hæreſi.*
27 *Notorium & euidens quid ſit.*
28 *Confeſſio iudicialis poteſt reuocari uſque ad ſententiam.*
29 Pertinacia *hæretici confeſſi quõ probetur.*
30 Pertinacia *an probetur ex uerbis uel factis hæreticalibus.*
31 *Hæretici condemnati a ſuis prælatis pertinaces cenſentur.*
32 Sententia *iudicis præſumitur iuſta, niſi ſit interpoſita appellatio.*
33 Solutio *ad cap. ſuper quibuſdam, de uerb. ſignifi.*
34 Intellectus *ad c. Ait Cœleſtinus.* 24.q.1.
35 Intellectus.*c. Hæc eſt fides.* 24.q.1.
36 Lex *licet nõ diſtinguat, ex aliqua alia lege uel canone diſtinguere poſſumus.*
37 Intelligere *ſacram ſcripturã aliter quàm* Spiritus Sanctus *docuit, quomodo intelligitur.*
38 *Hæreticus etiam occultus ab Eccleſia ſeparatus eſt.*
39 Intellectus.*c.1.de hære.*
40 *Hæreticus eſt ſiue ſit inuentor hæreſis ſiue ſectator.*
41 *Hæreticus iudicandus eſt qui palam tenet hæreſim, licet in occulto ſit, fidelis.*
42 *Hæretici uolunt habere ſequaces, & nolunt haberi ſingulares.*
43 *Hæretici frequenter ſunt cauſa aſſequendi principatum.*

Vige-

VIGESIMA NONA QVAEST.

1 VIGESIMONONO QVAESITO, An ad hoc ut aliquis ſit cēſendus hæreticus, neceſſario requiratur in illo ptinacia, ut eſt dictum ſupra.q.2. Et prima facie uidentur multa iura non requirere in hæretico pertinaciam; immo ſine ea cenſent aliquem eſſe hæreticum, ut probatur in c. ſuper quibuſdam.§.1. de uerbo.ſign. ubi dicit illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, ſeu defendunt eorum errorem, uel qui coram prælatis ſuis conuicti ſunt, uel confeſſi, uel ab eis ſententialiter cōdemnati ſuper hæretica prauitate: in quibus uerbis nulla fit mentio de pertinacia, ſi ſingulas partes alternatiue ſeu diſiunctiue orationis prædictæ perſpexerit; quinimmo ex illo tex. euidenter colligitur, quòd quicunque publice prædicat contra catholicam fidem, licet non pertinaciter erret, eſt dicendus hæreticus: qd probatur in c. Ait Cæleſtinus.24.q.1. ubi Neſtorius & ei⁹ ſequaces, ex quo contra fidem catholicam prædicare cœperunt, excommunicandi & alios deponendi amiſerunt poteſtatem: & ſic hæretici iudicantur; & tamen ibi non attenditur nec mentio fit de aliqua pertinacia in prædicantibus cōtra catholicam fidem. Accedit ad hoc text. in c. Hæc eſt fides.24.q.1. ubi diuus Hieronymus Papam alloquens, inquit. Si autem hæc noſtra cōfeſſio apoſtolatus tui iudicio cōprobatur, quicunque me inculpare uoluerit, ſe imperitum aut maleuolū uel etiam non catholicum, ſed hæreticum comprobabit, ubi etiam non fit mentio de pertinacia ad iudicandum aliquem hæreticum: & pro hoc facit tex. in c.1.24.q.1. ubi dicitur, quòd omnis incidens in hæreſim damnatam, eius damnationis ſe participem facit: & ſic ibi ad conſtituendum hęreticum ſufficit, quòd in damnatam hæreſim incidat, non facta differentia ſiue pertinaciter ſiue non pertinaciter inciderit: & idem habetur in c. maiores.24.q.1. quòd quiſquis erroris, ideſt, hæreſis communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus: & idem deciditur in c. Acatius, ea.cau.& q. quod corroboratur in c. hæreſis.24.q.3. ubi dicitur, quòd quicunque aliter ſcripturam intelligit, quàm ſenſus Spiritus Sancti flagitat, a quo ſcripta eſt, licet ab Eccleſia nō receſſerit, tamen hęreticus appellari poteſt, ubi de pertinacia nulla habetur mentio. Accedit.c.1.de hæret. dicēs, quòd dubius in fide, infidelis eſt: & ſic dubitans de fide, etiam non pertinaciter, hæreticus eſt: quia in dubitante non requirit pertinaciam.cap. aperte.24.q.1. & dicit tex. in c. audi-
uimus §. ſin autem, ea. cauſa, & q. ꝙ 2
ſiquis ex corde ſuo nouam hæreſim confinxerit, ex quo talia prædicare cœperit, non poteſt deiicere quemq̃ iam proſtratus, ſcilicet, per hæreſim, ut dicit ibi glo. & ſic iſte prædicans, licet non pertinax, hæreticus cenſetur. Pro iis facit hæc ratiocinatio: Fides quæ non eſt firma, non eſt uera fides; hinc dicitur in c. firmiter credimus, de Summa Trinit. quòd omnis catholicus firmiter credere debet; & etiam in ſymbolo Athanaſii continetur, hæc eſt fides catholica, quam

niſi quiſq; fideliter firmiterq; crediderit, ſaluus eſſe nō poterit. Fides ergo debet eſſe firma: ſed dubitās in fide, quāmuis non pertinaciter, nō habet fidē firmā, ſed infirmā teſte Bernardo, qui lib. 5. ad Eugenium Papā ait, Fides ſi habet hæſitationem, infirma eſt. ergo dubitans de fide non habet ueram fidem, & cōſequēter non catholicus ſed hæreticus eſt cenſendus. Item, ad eſſe hęreſis non requiritur pertinacia, ſed tantum quòd ſit dogma peruerſum. c. inter hęreſim. 24. q. 3. ergo nec ad eſſe hæreticū requiritur pertinacia, ſed tantum aſſenſus erroris ſeu falſæ doctrinæ. Inſuper in c. hęreticus, ea. cauſa. & q. definitur hæreticus, & ibi nulla fit mentio de pertinacia. ergo uel definitio illa eſt defectuoſa, uel pertinacia non requiritur ad eſſe hæreticum. Vltimo, hæreticus dicitur multis modis, ut tangitur in gl. in c. inter hęreſim. ea. cau. & q. ut pote dubius in fide, ſimoniacus, excommunicatus, ut late dixi in rubr. de hæreti. lib. 6. q. 13. & in iis nō requiritur pertinacia. Per quæ ſingula uidetur dicendum quem poſſe iudicari hæreticum, quàmuis non reperiatur in eo pertinacia.

2 ¶ Sed iis non obſtantibus, puto cōtrarium eſſe uerius, hoc eſt, neceſſariam eſſe pertinaciam ad cenſendū quem eſſe hæreticum, prout dixi ſupra in 2. & 3. q. & hoc magis confirmatur per text. in c. dicit Apoſtolus. 24. q. 3 ubi dicitur. Qui ſententiam ſuam, quāmuis falſam atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt (præſertim, quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererint, ſed a ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperint, quærunt autem cauta ſolicitudine ueritatē, corrigi parati cum inuenerint) nequaquàm ſunt inter hæreticos deputandi. ubi efficaciter probatur, quòd quis non eſt cenſendus hæreticus, ſi non defendit errorem ſuum pertinaciter: & ſic ad conſtitutionem hæretici pertinacia requiritur, à cōtrario ſenſu, quod eſt ualidum. l. conuenticulam. C. de Epiſco. & cle. cum aliis.

3 ¶ Nec mihi placet, ſi diceretur, ꝙ ad hoc ut tenens falſam ſententiam cōtra fidem non ſit iudicandus hæreticus, quatuor requiruntur, iuxta illum text. Primum, quòd nulla pertinaci animoſitate illā erroneam ſententiā defendat. Secundū, quòd talem ſententiam nō audacia ſuæ præſumptionis inuenerit, ſed a ſeductis parentibus, & in errorem lapſis acceperit. Tertiū, quòd quærat cauta ſolicitudine ueritatem. Quartū, quòd paratus ſit corrigi cum inuenerit. Quicūque ergo haberet hęc quatuor requiſita, ſecundum hoc non eſſet iudicādus hæreticus: ſin autem unum iſtorū deficeret, eſſet hæreticus cēſend'.

4 ¶ Quia cum ad cōſtitutionē unius, plura requiruntur, uno deficiente, non conſtituitur. ſicut domus conficitur ex tecto & duobus parietibus, uno pariete uel tecto deficiente, nō eſt domus l. ſolum. ff. de rei. uendi. & l. eum qui edes. ff. de uſucapio. facit. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſtit. Ad hoc dico, quòd hæc quatuor collecta ex d. c. dicit Apoſtolus. nō ſunt neceſſaria copulatiue ad excuſandū aliquem ab hæreſi: quia ſicut ad conſtitutionem hęretici, ſufficit quòd errās ſit pertinax uere uel præſumptiue: uere dico, quia defendit errorem ſuū, præſumptiue quia a canone præſumitur pertinax, ut late dixi ſupra in 2. q. Ita ad excuſationem errantis ſuffi-

ſufficit ceſſare in eo pertinaciam, q̃uis alia de quibus in d. c. dicit Apoſtolus non concurrant quia contrariorum eadem eſt diſciplina. l. 1. §. uideamus. ff. de iis qui ſui iur. ſunt uel alie. Secundum patet: quia ad excuſationem hæretici non ſufficit ſiue hæreſim ab alio didicerit, ſiue ex corde ſuo nouam hæreſim cõfinxerit. text. eſt in c. 1. iuncto. c. audiuimus. §. Sin autem. 24. q. 1. Nam, ut ibi dicit text. Omnis hæreticus aut iam damnatã hæreſim ſequitur, aut nouam confingit, & in iis quæ fidei ſunt, non multũ diſtat in uitio, uel decipere poſſe uel decipi chriſtianum, ut eſt text. iuncta glo. in c. ſi cupis. 16. q. 1. maxime quando erraret in iis quæ ſunt de iure naturali, ut dicit Card. in cle. 1. §. porro. de Summa Trinitate. uel in iis quorum eſt publica prædicatio in loco: quia quæ publice dicuntur, & ab omnibus ſciũtur, ignorare non licet. c. in tua. qui matri. accuſa. Abbas in c. 1. col. 3. de poſtul. præla. Bar. in l. ſi tutor peritus. C. de peri. tuto. cle. uni ca. § ſi. de conceſſio. præben Et non excuſatur receptans bannitum propter ignorantiam, quando erat notorium in ciuitate quod erat bannitus. Secundũ Bart. in l. omnes. C. de agri. & cenſi. lib. 11. cũ aliis, ut tradunt moderni. in l. Titius. §. Lucius. ff. de liberi. & poſthu. late per Dominos de rota. in deciſio. 444. extra rotam petebatur. Tertium etiã patet, quia quando quis eſt errans in iis quę fidei ſũt, quamuis non quærat cauta ſolicitudine ueritatem; nihilominus cum eidem ueritas oſtenditur, ſi ipſe non eſt pertinax in defendendo errorẽ, ſed eſt paratus corrigi, non eſt iudicandus hæreticus c. Hæc eſt fides, in gloſſ. 24. q. 1. text. eſt in cap. qui in Eccleſia. 24 q. 3. Et ſic patet, quòd ad excuſationem hæretici ſufficit, quòd non ſit pertinax: quamuis errorem habuerit a ſe uel ab aliis, & non quærat cauta ſolicitudine ueritatem: ſed ſufficit quòd ſit ſemper paratus corrigi, ſi id quod ſentit falſum ſibi oſtẽderetur eſſe contra fidem, aut contra determinationem Eccleſiæ ſanctæ, ut ex præmiſsis clare deducitur. Non obſtat. d. ca. dicit Apoſtolus. in uerbo. præſertim: quia mens conditoris eſt dicere, non eſſe hæreticum eum qui non eſt pertinax, & eſt paratus corrigi, ſiue ab aliis doctus fuerit illã hæreſim, ſiue a ſeipſo illã cõfinxerit; & ſiue cauta ſolicitudine ueritatẽ quæſiuerit, ſiue non. Verum eſt tamen, quòd multo maior ratio militat ut non ſit iudicandus hæreticus, qui abſque eo quòd non eſt pertinax, & eſt paratus corrigi, fuit doctus illã hæreſim a parentibus lapſis, & etiã quia curat cauta ſolicitudine veritatem.

5 ¶ Et hoc probatur per illã dictionem, præſertim; cuius natura eſt, vt dicat idem in caſu contrario, ſed maiorem rationem in expreſſo; ut de dictione, maxime, idem importante dicit glo. in l. illud. ff. ad l. Aqui. Abba. in capit. firmiter. §. una. col. fi. de Summa Trinita. & fide cathol. & in c. ad abolendam. de filiis presbyte. & tali caſu non poteſt ſumi arg. a contrario ſenſu; ut de dictione, etiam, ſcribit Iacob. Butri. in l. conuenticulam. C. de epiſcop. & cleri. ut tradit Domin. Iaſon. in l. 1. in princi. col. 6. ff. de offi. eius cui mandata eſt iuriſdi. & præſertim, exponitur, id eſt maxime, ut dicit Arch. in c. cũ contumacia de hę re. lib. 6. & in c. dudũ. de præben. lib. 6. ſcribit Alberi. de Roſate in ſuo dictionario, i uerbo, præſertim, & Bar.

 Bri-

Brixien. in ſuo repertorio. in uerbo, præſertim.

6 ¶ Et hæc cauta ſolicitudo inquirendi ueritatem erroris, in quo erat ille, & dogmatizatio parentū ad hoc poſſent prodeſſe, ut minor ſuſpicio hæreſis contra illum inſurgat; & ſi in aliquo eſſet culpabilis, mitius cū eo agatur,ut eſt de mēte.d. c.dicit Apoſtolus. ponderando,ut dixi,illam dictionem, præſertim. Facit, quia patris ueſtigia filius imitatur. ca.dominus noſter. 56. diſt. nec poteſt filius facere, niſi quod uiderit patrem facientem.c.ſaluator.in fin.de conſec. diſt.ultima.& ſæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri.glo.in l.quiſquis.C.ad l.Iuliam maieſta. & diſcipulus magiſtrū ſæpe ſequitur.c.cum beatiſsimus.24. q.1. Spe. tradit in proœmio ſui operis.§.cęterum, & quærens conſilium peritioris,excuſatur in ſindicatu.Saly.in l fi. C.de pœna iudic. qui male iudi. & habens conſilium vnius excellentis doctoris,excuſatur ab expēſis,ut ſcribit Ioan.And.in c.1.de conſti.libr.6. Abbas in c. calumniam, de pœnis. cum aliis, ut tradit Dec. in l. iuris ignorantia. C.qui admi.. Et ſic quærens ueritatem ab aliis,& ſequēs doctrinam ſui patris, aliquam recipit in geſtis ſuis excuſationem; & ita eſt dicendū in d.c.dicit Apoſtolus.

7 ¶ Redeundo igitur ad propoſitum, quòd pertinacia requiratur ad conſtituendum quem hęreticum,hoc ꝓbatur authoritate diui Auguſtini in c. qui in Eccleſia.24.q.3. ubi inquit. Qui in eccleſia Chriſti morbidū aliquid prauumque quid ſapiunt,ſi correcti ut ſanum rectumq; ſapiant reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt ,ſed defenſare perſiſtunt,hæretici ſunt. Ex quibus verbis perſpicue colligitur, omnes qui in Eccleſia Chriſti morbidum prauūq; quid ſapiunt,non eſſe ſtatim hæreticos iudicandos; ſed qui pertinaces ſunt in prauis ſuis dogmatibus. Itaque ſiue correcti reſiſtant, ſiue emendare nolint, ſiue etiam defenſare perſiſtunt, illud quod prauum in Eccleſia ſentiunt,hæretici iudicātur. Et hic poſſunt colligi tres modi cognoſcendi pertinaciā alicuius, in Eccleſia Dei aliquid male ſentiētis. Facit ad prędicta:quia errantes qui quærunt a catholicis ueritatem, non ſunt repellēdi. c. ſchiſma.24.q.1. & qui quærunt ueritatem,nō ſunt pertinaces. Ergo a contrario ſenſu apparet,quòd pertinacia requiritur ad iudicandū quē hæreticum. Paratus enim corrigi,nō eſt iudicandus hæreticus,ut dicit Apoſtolus; quod probatur in cap, damnamus,in fin.de Summa Trini. vbi licet Abbas Ioachin erraſſet in fide, ex quo erat paratus corrigi,non fuit damnatus hæreticus. Præterea,hæreſis dicitur ab electione: quia unuſquiſque eligit eam diſciplinam quā putat meliorem.c hæreſis.24.quæſt. ſed electio firmam importat adhæſionem: quia quod ex electione fit, quaſi ex habitu firmato procedit,ergo ad eſſe hæreticū, requiritur quòd firmiter adhæreat errori ſuo; & ſic quòd ſit pertinax. Quotupliciter autem pertinacia capiatur, explica ut dixi ſupra in q.3.

¶ Ad ea uero quæ in contrarium adducta ſunt,reſpondendum eſt. Et primo ad.c.ſuper quibuſdam.§ 1. diſtinguendo de illo qui publice prædicat contra fidem, an ſit cenſendus hæreticus pertinax. Deinde diſcurremus per ſingula uerba dicti.§.

¶ Aut

8 ¶ Aut enim quis prædicat forſan cõtra fidem catholicam, dicens illã eſſe falſam, dubiam, uanam, & inſanam: talis indubitãter eſt hæreticus manifeſtus. Nam talis ſine manifeſta pertinacia inueniri non poteſt: quia non eſt paratus corrigi per fidẽ chriſtianã, ſi non reputat eã uerã, certã, & ſanã: & ſic manifeſtus hæretic⁹, & pertinax eſt cenſendus, ut in d. §. ubi nota, quòd circa hanc materiam iura æquiparant hæc duo aduerbia, cõtumaciter, & pertinaciter, ut probatur in d. c. qui in Eccleſia. in uerbo, cõtumaciter, & iũcto. d. c. dicit Apoſtolus, in uerbo, pertinacia, cle. 1. §. ſane. in uerbo, pertinaciter, de uſuris; ubi etiam probatur quòd pertinacia requiritur ad iudicandum quem hæreticum. in extrauaganti inter nonnullos, de uerb. ſig. in princip. facit. c. cum contumacia, de hæret. lib. 6.

9 ¶ Et ideo de contumace ad pertinacẽ licita erit argumẽtatio tanquàm a pari, ſeu a ratione idemptitatis: unde dicitur: Vbi eadem ratio, idẽ ius. l. non poſſunt. ff. de legib. l. ſi Titio. §. fi. ff. de acqui. poſſ. c. multi. ĩ fi. 2. q. 1.

10 ¶ Et quandò duo æquiparantur a lege, ſtatutum in uno ex æquiparatis, cenſetur ſtatutum in altero, ut eſt gl. in l. ſi quis ſeruo perſuaſerit, & ibi Bart. & alii notant. C. de ſer. fugi. gl. expreſſior in l. quod uero contra. ff. de legib. Scribunt late moderni. in l. 1. ff. de lega. 1. D. Iaſo. in auth. ſi quas ruinas. C. de ſacroſ. Eccl. l. fi. C. de inoffic. teſta. Alex. de Imol. in l. ſi poſtulante. ff. ad Trebelli. & l. centurio. col. 2. ff. de vulga. & pupillari ſubſtitutione. in l. Gallus. §. quid ſi tantum ff. de l. b. poſthum. col 4.

11 ¶ Pro tãto dico, quòd ſi contingat aliquem prædicare contra fidem aliquem errorem, qui fidei obuiat chriſtianæ, proteſtando quòd nunquam ab aſſertione ſua deſiiſſet: talis quidem pertinax eſt, & non paratus corrigi; & ideo eſt cenſendus hæreticus: & in hoc etiam caſu intelligitur. d. §. 1. d. c. ſuper quibuſdam.

12 ¶ Nam ſicut ille dicitur manifeſtus contumax patenter, & exiſtenter, qui dixit ſe nolle uenire, ut in c. uenerabilibus. §. ſecus autem. de ſentent. exco. lib. 6. Bar. in l. Diuus. ff. de in integ. reſti. & Bal. in l. fi. eod. tit. gl. & ibi Cardi. in 6. q. de dolo. & contu. cum aliis, ut ſcribit Fely. in ca. quo ad cõſultationem. col. 12. de re iudi. Bal in conſi. 338. ad euidentiam. lib. 1. dominus Iaſ. in l. qui Romæ, in princip. col. 2. ff. de uerb. oblig. & Bartol. per Alexand. in conſi. 81. incipien. ſtantibus iis. lib. 4. ſic pari ratione eſt dicẽdus iſte prædicator manifeſtus pertinax, inquiens, quòd nunquàm ab aſſertione ſua deſiſtet, præſuppoſita æquiparantia in hac materia, contumaciæ, ſcilicet, & pertinaciæ, ut ſupra dixi. Verba enim ſunt ſigna earum quæ ſunt in anima paſſionum, ideſt, deſideriorum, uel contrariorũ: vnde lingua eſt nuncius, organum, intellectus, tuba, & præco, ut dicit Bald. in conſil. ſchiſmatis. col. 10. & ſunt declaratiua intentionis noſtræ. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſupellecti. legata. l. de quib. ad fi. ff. de legibus. l. nepos Proculo. ff de uerb. ſign.

13 ¶ Aut aliquis prædicat publice cõtra fidem, proteſtando, quòd nihil intẽdit contra fidem orthodoxam tenere, uel temere defendere; & talis non eſt cenſendus pertinax: quia nõ errat ex malitia ſeu pertinacia, ſed ex ſimplicitate, uel ignorantia; ideo non eſt cenſendus hæreticus, nec ex

ſola

ſola tali publica prædicatione debet
hæreticus reputari: & iis proteſtatio
nibus hodie utuntur prædicatores,
diſputatores, & ſcriptores, ne de hæ
reſi inculpentur; & ſic in hoc caſu nõ
habet locum diſpoſitio d.§.1. Quem
uero effectum habeant eæ proteſta-
tiones, dixi ſupra late in q.12.

14 ℭ Aduertendum eſt tamẽ circa hu
iuſmodi proteſtationes, quo animo
dicantur. Nam, ut inquit Hierony-
mus in Epiſtola ad Panucium, fre-
quenter hæretici, dum cogũtur ſub-
ſcribere, ne de Eccleſia expellan-
tur, ſuum errorem palliant fictis uer
bis, & ea temperant & ordine uer-
tunt, ut catholicam credantur tene-
re ſententiam: & quam ſe tenere uer
bis ſimulant, corde negant: & quod
ſermone coguntur dicere, mente da
mnant: & ſi quando aperta blaſphe-
mia publice auribus fuerit reuelata,
& uiderint contra ſe audiẽtium tur-
bam circunfremere; tunc ſimplici-
tate ſimulata, dicunt audiuiſſe ſe pri-
mum; & magiſtrum dicere neſciunt:
cumque eorum ſcripta tuentur, uo-
ce negant, quod literis profitentur.
Et ideo cum tenentes doctrinam hę
reticam proteſtantur, quòd nõ intẽ-
dunt dicere contra fidem, & Eccle-
ſiæ determinationẽ, non faciliter ta
li proteſtationi eſt ſtandũ, ſed ſubtili
ter inquirendum, ne hæreticorũ de-
cipiat nos diſciplina: quoniam fre-
quenter repertum eſt, quòd aſſerunt
fidem eſſe, quod ipſi credunt, & ipſã
ſuam ſectam dicunt Eccleſiam, ut di
cit Auguſt. cõtra Donatum: unde cũ
catholicus audit fidem & Eccleſiã,
intelligit fidem catholicam, & Ec-
cleſiam Romanam: hæreticus uero
intendit fidem ſuam hæreſim, & Ec-
cleſiam illam ſectam, contra quam di
cere non intendit: propterea dicit
tex. in c. ut officium. §. ſi uero de hæ-
reti. lib. 6. Prouiſo ſoler ter, ne ſimu-
lata conuerſione redeant fraudulen-
ter, uos immo ſeipſos fallentes, ſub
agni ſpecie lupum gerant.

15 ℭ Aut aliquis prædicat publice cõ
tra fidem ſimpliciter, & abſq; omni
proteſtatione, ſcilicet, aliquam aſ-
ſertionem hæreticam affirmando:
tũc ſi illa aſſertio eſt notorie damna-
ta ab Eccleſia, & ipſe prędicator hoc
ſciebat, uel ſcire debebat, uel præſu-
mebatur, uel forſan contradicit ar-
ticulis fidei, qui omnibus noti ſunt,
& eos ignorare non licet; tunc talis
ſine dubio hęreticus manifeſtus eſt
cenſendus: & in hoc caſu etiam lo-
qui poteſt d. §. 1. Nam ſiquis diceret,
licitam eſſe fornicationem, vel illã
non eſſe peccatum, uel plures eſſe
Deos, uel Verbum diuinum nõ fuiſ-
ſe incarnatum, uel Spiritum Sanctũ
non procedere a Patre & Filio, & hu
iuſmodi: quis dubitat, quòd talis nõ
ſit cenſendus hæreticus pertinax?
quia ſciens, contradicit articulis fi-
dei, uel tenet damnatam hæreſim:
quia forſan aſſereret legem cum Euã
gelio, circuncisionem cum Baptiſ-
mo obſeruandã. ut in c. maiores, de
baptiſ. & hoc probatur in l. 2. in uer
bo. leui argumento. C. de hæret. ubi
dicitur, Hæreticorum uocabulo cõ-
tinẽtur, & latis aduerſus eos ſanctio
nibus debent ſuccumbere, qui uel le
ui argumẽto a iudicio catholicæ reli
gionis, & tramite detecti fuerint de
uiare: ubi dicit glo. in uerbo. leui ar-
gumento, id eſt erret in illo articulo
qui manifeſte debet ſciri quia perti-
naciter illud aſſerit: & ita ab omnib'
intelligit r. d. l. 2. exponẽdo argumẽ
tum pro articulo, ut dicit Alberi. de

Roſate, in ſuo dictionario. in uerbo. argumentum.glo.& Ioan. de Imo. in c.literas,de præſūp. cū aliis quæ ego ſcripſi in rub.de hær.lib.6.q.43. uer. & ideo quando doctores dicunt.&c. ubi dedi nouū intellectum ad d.l.21.

16 ¶ Et ideo dicebat Cardi.de Turre Crem.in c.ſchiſma.24.q.1.quòd errantium in articulis fidei eſt ſimplicitas aſinina: quia doctrina Euāgelica & fides catholica tam crebro in Eccleſia docentur & prædicātur, quòd nulla ignorantia eſt prætendenda: tū primo,quia cōtinue adeſt in Eccleſia Chriſtus,cuius ueritas, & miracula patent, ut nemo de peccato hæreſis habeat excuſationem,ut ipſe teſtatur Ioā.15. Secūdò, quia habēt quoque Chriſtianos & notos,a quib^o ueritatem fidei exquirere poſſent,& errores uitare:tū tertio; quia habēt Eccleſiā,in qua paratus eſt Petrus & ſui ſucceſſores reddere rationem de ea quæ in eis eſt fide & charitate.1.Pet. 3. Vnde prædicans huiuſmodi aſſertionem cōtrariam articulis fidei uel determinationi ſanctæ Eccleſiæ,non poteſt de hæreſi & pertinacia excuſari, quin dicatur manifeſtus hæreticus pertinax.

17 ¶ Et ſicut doctor non poteſt petere reſtitutionem in integrum, ſi læſionē prætēdat; ſic nec prædicator ignorantiam: & ei obuici poteſt,profeſſio & deſideriū tuū inuicem diſcrepāt. l.profeſſio.C.de muneri.patri.li.10. & ibi per Iacobum Rebuffum,& Bal. in l.1.C.qui & aduerſus quos, cùm debeat eſſe peritus & inſtructus in arte prædicādi,quā profitetur: & ideo imperitia culpæ adnumeratur. l.imperitia.ff.de regu.iur.§.præterea.inſti.de lege Aquil. medicus quidē de imperitia tenetur.l.illicitas.§.ſicut.ff. de offic.præſidis. l.qua actione.§. ſi.ff.ad l.Aquil. tuū aliis q̃ tradit Deci.in d.l.imperitia: & Fel.ī c.tua nos, de homi.ſic iudex per imperitiā male iudicans,de imperitia tenetur. l.ſi quis ſeruū. §.cenſus. ff.loca. Ex quo enim erat imperitus,non debuit permittere ſe iudicem fieri: quia Eccleſiaſt.7. ſcribitur. Noli eſſe iudex, ſi non potes uirtute,id eſt, iuſtitia iniquitates irrūpere. Et ſi errauit in iis quæ de iure clariſſima ſunt, ut puta, circa legem fuſiam caninam, ut inſtit.de lege fuſia cani. tollen. durius punitur. Si autē in l.illa Gallus Aquilius.ff.de liberi. & poſthu.mitius, ut dicit gl. ſingularis.inſti de obli.q̃ ex qua. deli.naſ. ubi Angel. Areti.dicit idem eſſe ſi fuerit ſecutus intellectū multorum doctorū in una lege, quæ habet plures intellectus, licet ille nō ſit communis: vt inquit Bart.in l. cū prolatis. in ſi. ff. de re iudica.& quādo eſſent diuerſę ſentētiæ magiſtrorum ſuper aliqua aſſertione, neutra ſententia eſt iudicanda ſapere hæreſim ſecundum Inn.in c.ne innitaris, de conſti. quem refert: & ſequitur Ang.de Peru.in c ſanctiſſima & illuſtriſſima Regina,col.6.

18 ¶ Aut uero aliquis non præuia aliqua proteſtatione prædicat propoſitionem aliquam fidei catholicæ cōtrariam,& ipſius prædicantis non apparet pertinacia,eſtq; illa propoſitio nō obuians articulis fidei, uel alicui ueritati catholicæ; ita quòd prætendi poteſt aliqua ignorantia ex parte prædicātis: uel forſan illa propoſitio ſecundū diuerſos modos intelligēdi poteſt trahi ad ſenſum catholicum, uel hæreticum; tunc talis non eſt cenſendus hæreticus manifeſtus,ſed examinādus eſt diligēter, an ptinaciter adhę-

adhæreat errori, quem publice prædicauit; uel ſi intelligat illam propoſitionem in ſenſu catholico, ſeu hæretico. argum. c. cum cõtumacia, de hæreti. lib. 6. & ſi inuentus fuerit pertinax, debet hæreticus iudicari, uel ſuſpectus de hæreſi. prout iuridice poterit Epiſcopus uel inquiſitor iudicare: ante quidem examinationem catholicus eſt reputãdus, & cum de pertinacia eius & errore nõ conſtet, non eſt iudicandus hæreticus.

19 ¶ Sicut enim facta, quorum dubiũ eſt quo animo fiant, in meliorem partem debemus interpretari, ut in ca. eſtote. de regu. iur. ita cum neſcimus quo animo quis aliquam propoſitionem contra fidem afferat, an animo ſcilicet, pertinaciter adhærendi ſuæ aſſertioni, uel animo corrigendi ſe, ſi errauerit, in meliorem partem interpretari debemus, ſuſpicando ꝙ paratus eſt corrigi cum ueritas fuerit ſibi oſtenſa: & pro hoc eſt glo. ordinaria ſuper illud ad Rom. 14. Qui nõ manducat, manducantem non iudicet. dicens, quòd dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, & hoc clare procedit quando fit interpretatio definiendo ſiue determinando: & ſic in rerum iudicio debet aliquis niti ad hoc ut interpretetur unumquodque ſecundum quod eſt; ſed in iudicio perſonarum debemus in melius interpretari, ut dicit. S. Tho. in 2. 2. q. 60. arti. 4. & ibi Cardin. de Vio late ſcribit. facit. l. benignius, ff. de legibus. tradit Roma. in conſi. 62. Florentina cõſtitutio. col. 2. cum aliis, ut ſcribit Dec. in l. ſemper in dubiis. de reg. iur. & hæc benignitas in correctione ſubditorum attenditur, ſed non debet eſſe nimia, ne ſubditos reſoluat in malum, ut dicitur in c. diſciplina. 45. diſtin. & hoc intelligitur ſeruata prius uerborum proprietate, quæ in re dubia in primis attenditur, ut dicit gl. in l. non poſſunt. ff. de legib. ut colligitur ex doctrina Abba. quem ibi Deci. ſequitur in c. 1. de conſti.

20 ¶ Secundò, cenſentur eſſe hæretici manifeſti, & conſequenter pertinaces, illi qui profitentur errorem hæreticorum, ut in d. c. ſuper quibuſdã. §. 1. Profeſsio enim a uoluntate firmata ſolet procedere; & ideo qui ꝓfitentur errorem cõtrarium catholicæ ueritati, ſunt reputati firmati in errore; quare pro pertinacibus ſunt habendi, & ex hoc ſequitur, quòd omnes iurantes ſe errorem aliquem fidei Chriſtianæ contrarium ſeruaturos, uel abiurantes quamcunque ueritatem catholicam, inter pertinaces & manifeſtos hæreticos ſunt cẽſendi. Sicut enim profeſsio & iuramẽtum, ita iuratio & abiuratio uoluntatem ſupponunt firmatam.

21 ¶ Et quamuis in iure multifarie capiatur profeſsio. Nam aliquando capitur pro reſponſione ad interrogata in l. non nudis. C. de probat. ubi gl. dicit, quòd aſſeuerare, eſt ſine interrogatione aliquid uerum uel falſum affirmare & profiteri, & ad interrogata reſpõdere, quam ſequitur ibi Bald. dicens. Profiteor, quandoq; diſpoſitiue, quandoque enunciatiue capitur: & eandem uim habent. l. tale pactum, in princ. ff. de pact. facit. l. neque profeſsio. C. de teſtam. alibi capitur profeſsio pro ſcriptura, qua quis confitetur ſe cenſum debere ꝓ aliquo prædio. l. fi. C. ſine cẽſu, uel reliqui. fund. comp. non poſſe. Alibi profeſsio pro atteſtatione teſtium exponitur. l. cum de ætate. ff. de proba. l.

ba.l. 1. §.in cauſa.ff.de quæſtio. Alibi profeſsio pro ꝓmisſione.l.ſi quis ex argentariis.§.prætor.ff.de eden. Alibi profeſsio pro confeſsione. c.1.de Summa Trin.& fide catho.libr.6.l.fi. § quotiens.ff.de iudi.l. omnes.C. de iudi.& text.in cle.1.in princip.ibi,orthodoxæ fidei profeſſores de iur. iuran. Alibi etiam capitur profeſsio ꝓ illa ſponſione ſeu promisſione,quam faciunt ingredientes aliquam religionem approbatam, in qua promittunt ſeruare uotum caſtitatis, obedientiæ, & paupertatis,& alia ſpectãtia ad regulam : & tales dicũtur profeſſores illius ordinis uel regulæ. c.1. de regulari.lib.6.

22 ℭ Tamen in propoſito capitur profeſsio, ſecũdum Lucam de Penna in d.l.profeſsio. C. de munc. patri.libr. 10.pro ſecta uel diſciplina,quam quis confitetur ſe adidſcere, uel docere, aut tenere & credere,prout eſt chriſtiana profeſsio: unde dicitur. Cuius profeſsionis es tu? & reſpõdeat Chriſtianæ,uel Iudaicæ,uel Mahometicę, uel Arianæ, ſeu Lutheranæ, & huiuſmodi. Hinc etiam dicitur referendo ad diſciplinam, cuius es profeſsionis? Reſpondeat, Theologicæ, Logicæ, uel Phyſicæ, & huiuſmodi. Inde dicitur, Ego ꝓfiteor ius ciuile,& canonicum : quia fateor me eſſe legiſtam, & canoniſtam : & ita loquitur text in d l.profeſsio.& totus titulus. C.de profeſſo. & medi.lib. 10.& titulus de profeſſo. qui in urbe conſtanti C. lib.12.& dicit Calepinus in ſuo uocabulario in uerbo. profeſsio. ꝙ profeſsio eſt confeſsio palam facta, & profitetur qui publice fatetur. Inde qui liberales artes docent, profeſſores dicuntur : quia artes illas ſe ſcire,& poſſe publice tradere fatentur.

23 ℭ Vnde in propoſito, in d. ca.ſuper quibusdam; intelligo manifeſtos hęreticos, qui profitentur errores hæreticorum,qui publice docent,addiſcunt errores hæreticorum, ut eis credant,non ut illos confutent, & dicunt ſe eſſe profeſsionis Mahometicæ,Iudaicæ,Arianæ, ſeu Lutheranę, & huiuſmodi, appellantes ſeu profitentes ſe tales, hos quidem arbitror cõprehendi ſub illo uerbo profiteri.

24 ℭ Et ideo cui cõueniũt uerba legis, conuenit legis diſpoſitio. l. 4. §. totiens.ff.de dam.infec.c.indemnitatibus,de electio.lib 6.cum aliis, ut tradunt Moder in d.§.totiens: ubi Bar. in fi. cum ſimilibus. ut tradit ibi Alexan.& idem Alex.in conſi. 17.requiſitus. lib. 1.& in conſi. 57. perſpectis. li.2. And.Sicu.in c.ſignificante.de reſcript. & in conſi. 10 in 2.lib. Fely.in c.nõnulli in pe.col.de reſcrip.& Bar. in l.qui ſeparantis col.fi. C.vnde lib. inquit,quòd licet uerba non conueniant; ſatis eſt quòd mens currat.idẽ not. Bart. in l.curatoris. col.2.C.de nego geſt. Quinimmo uidetur, quòd licet uerba in totum non conueniãt, quatenus tamen adaptari poſſunt, illa diſpoſitio debet ſeruari, per ea quæ ſcribit Ludou. Roman.in conſilio. 437. incipiente. in quo quæritur: ubi inter alia allegat gloſſ. in cap.1 de deci.

25 ℭ Tertio,dicuntur Hæretici manifeſti & conſequenter pertinaces,qui errores hæreticorum defendunt, ut in d.c.ſuper quibuſdam, hoc uidelicet modo. Quòd aſſertione temeraria defendat dictos hæreticorum errores, puta quòd Arius, uel Martinus Lutherus in iis in quibus deuiat a fide dicit ueritatem, & iis ſimiles: tales quidem pertinaces hæretici ma

nifeſti ſunt, ut in d. c. ſuper quibuſdam. facit capit. qui in Eccleſia. 24. q. 3. & qui defendit errores hæretico rum, damnabilior eſt illo qui errat, & non ſolum eſt hæreticus, ſed etiã hæreſiarcha. c. qui aliorũ. 24. q. 3. & in eodem caſu intellige capitulũ, qui conſentit. 11. q. 3. & quàmuis uideatur loqui de illo qui defendit errantem, tamen intellige, quòd ibi ille defendebat errorem & errantem, per prædictum. cap. qui aliorum. Alias enim non eſſet acrius puniendus errante: & ita habes caſum ſecundum Arch. in c. quicunque, de hæret. lib. 6. in quo plus punitur conſulens, quàm faciens. facit l. 1. & l. utrũ ff. ad l. Põp. de parri. Si uero defenderet aliquis hæreticorum errores in ſcholis cauſa diſputationis; cum talis eſſet para tus corrigi, non eſſet ut hæreticus iudicandus, dicit glo. in l. nemo. C. de Summa Trin. Bal. in l. ſi poſſeſſor. §. quanquam ff. de petitio. hæredi.

26 ¶ Quarto dicuntur Hæretici manifeſti & conſequenter pertinaces, qui corã prælatis ſuis cõuicti ſunt, uel cõfeſſi, ideſt, ſuper hæretica prauitate: intellige quãdo ij conuincuntur, uel confitentur in iudicio habuiſſe errorem in mente eorum quæ ſunt cõtra fidem cum adhæſione uoluntatis; & ſic cum pertinacia: ut in cap. hæreſis. 24. q. 3. & ita requiritur, quòd hæc hęretica prauitas non ſolum ſit in uerbis uel in facto, ſed etiam quòd ſit in conuicto, uel confitente iudicialiter; tunc quidem manifeſtus hæreticus eſt: quia manifeſtũ eſt, quòd per probationem uel confeſſionem conſtat in iudicio cap. cum olim, de uerbor. ſignificatione.

27 ¶ Et hoc etiam dicitur notorium, & euidens. c. manifeſte. 2. quæſt. 1. tradit Domi. de ſancto Gemi in cõſi. 54. quidam ſacerdos. col. 2. idem dicit Abbas in d c. ſuper quibuſdam. & intelligo conuictum ante ſententiam, ut differat a caſu ſequenti de hæreticis ſentẽtialiter cõdemnatis, & poſt cõcluſum in cauſa: itaquòd nihil poſſit obiici ad offuſcandum notorietatem. Nam notorium nõ poteſt ex aliqua cauſa offuſcari. capit. 1. de offic. delegat. lib 6. & pro hoc facit text. in d. c. cum olim, ibi, Nulla tergiuerſatione celari poteſt. glo. ſingularis in c. ſignificauerunt, de teſtib. concludit Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. col. 28. & ibi dominus Iaſon. col. 24. ff. de acquiren. poſſeſſ. & Abbas in d. c. olim.

28 ¶ Idem etiam eſt dicendum de cõfeſſo hæreſim, quòd confeſsio non ſit reuocata, ad hoc ut dicatur confeſſus hæreſim hæreticus manifeſtus. Nam reuocari poteſt uſque ad ſentẽtiam, & excuſari cap. cum dilecti, de accuſatio. c. fi. de confe. ut ſcrbit Abbas in d. c. cum olim, ſequitur Soc. in conſi. 4. uiſis actis. lib. 2. & Fely. in d. c. cũ delicti. in 11. notabili Franc. de Aret. in conſ. 146. uiſa conſultatione. Bal. in l. de tutela. C. de i integ. reſtit.

29 ¶ Pertinacia autem conuicti de hæreſi poteſt ꝓbari uere ſi defendebat errorem, uel aliis modis de quib' dicam in ſequenti quæſtione: uel præſumptiue, prout late dixi ſupra in 3. q. ſed pertinacia confeſsi poteſt patere per eius confeſsionem. Nam ſicut de hæreſi liquet iudici per eius confeſsionem: alias enim non poſſet ſciri, loquor de illo qui nõ conuincitur per teſtes, uel alias probationes, ut dicit Bal. in l. ſiquis non dicam rapere. col. 1. C. de Epiſco. & cleri. ſic de eius pertinacia poteſt conſtare per eius con-

confeſſionē; & hæc probatio per cōfeſſionem accuſati eſt releuatio ab onere probandi, ſicut & iuramentū, ſecundū Bal. & Pau. de Caſt. in rubr. C. de probationibus. Idē dicunt Ioā. Andr. Anto. de But. & Panor. in rub. de probatio. cū aliis, ut tradit. d. Iaſ. ī l. cum te tranſegiſſe. C. de tranſactio.

30 ℭ Si uero hæretica prauitas non eſſet in conuicto uel confeſſo, ſed eſſet ſolum in eius uerbis, uel facto; tunc licet illa uerba uel facta eſſent hæreticalia: nō eſſet dictator illorū uerborū uel factor hæreticus nec occultus, nec manifeſtus: quia licet errauerit, nō eſt pertinax. Nam errātes qui quęrunt ueritatē nō ſunt a catholicis repellendi, & conſequenter nō ſunt hæretici. c. ſchiſma. 24. q. 1. Iſti enim ſunt parati corrigi; & ideo non ſunt hæretici cenſendi. gl. in c. dicit Apoſtolus 24 q. 3. Vnde licet Hierony. Auguſt. Cypria. & alii doctores errauerint ī aliquibus; & ſic errores ipſorum praui fuiſſent: ipſi tamē ptinaces nō fuerūt, eo quia ſe ſummiſerunt Eccleſiæ. facit. c. damnamus, in fi. de Sūma Tri. & fide cathol. & ideo non fuerunt hæretici.

31 ℭ Vltimo ſententialiter ſuper hæretica prauitate a prælatis condemnati dicuntur manifeſti hæretici, & cōſequenter pertinaces: quia ſententia iudicis facit notorium, in c. ueſtra, de cohabi. cleri uel muli. l. emptorem in prin. ff de actio. emp. & uend. & c. fin. de tempor. ordi. Anto. de But. in repeti. d. c. ueſtra. col. 20. uerſi. quæro ſecundo. & cum nullus ſit damnandus de hæreſi, niſi in eo inueniatur error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut eſt ſæpe dictum.

32 ℭ Pro ſententia iudicis præſumitur quòd ſit rectè & rite condemnatus. l. Herennius. §. Gaia. ff. de euictio. c. in præſentia. de renunc. ſi illa tranſiuit in rem iudicatam: & ſic non fuit ab illa interpoſita appellatio, ſecus ſi pēderet cauſa per appellationē, ut ſcribit Franc. de Curte, in conſi. 23. ego quoq; gl. in c. non ſolum. de appella. lib. 6. cum aliis. quæ tradit Deci. in l. res iudicata. ff. de reg. iur. & Ioan. de Imo. & Ludo. Roma. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. Alex. de Imo. ī l. ſciēdum. col. 6. uerſi. ſi autem eſt auctus. ff. de uerbo. oblig. facit, ꝙ pro facto iudicis præſumitur. l. 2. C. de offi. ciui. iudi. Bal. in l. 1. C. ne quis in ſua cau. Officium enim publicum præſumptionem bonę fidei inducit. Bal. in l. errore. C. de teſta. col. 1. facit. c. cū ad ſedem. in fi. de reſt. ſpolia. moderni. in l. iuſte poſſidet. ff. de aquirē. poſſeſſio. Alex. late in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 8. ff. de uerbor. obligatio. & ſic in iis ſententialiter condemnatis pertinacia fuit deprehenſa cum errore intellectus, ut ſupra dictum eſt in 2. quæſtio.

33 ℭ Et ſic habes intellectum. d. c. ſup quibuſdam. §. 1. quòd ī illis quatuor generibus perſonarū, ſcilicet in prædicantibus contra fidem, in profitentibus errores hæreticorū, in defendētibus ēt errores hæreticorū; & in cōdemnatis de hæretica prauitate, neceſſario eſt intelligendū, quòd pertinacia interfuit: alias non fuiſſent dicendi hæretici, ut ex dictis in 2. q demoſtratur; & ſic patet ſolutio ad d. c. ſuper quibuſdam.

34 ℭ Et pari modo reſponderi poteſt ad d. c. ait Cæleſtinus. quia illa uerba, ex quo talia prędicare cœperunt, ibi poſita, per quæ præſupponitur illos fuiſſe hæreticos; & ideo perdidiſſe poteſtatem excommunicandi, &

alios deponendi, intelligenda ſunt de publice prædicantibus errores ſuos, eos temere aſſerendo, & proteſtando ſe nunquam eoſdem reuocaturos, ſeu pertinaces ſe quomodolibet oſtendendo, ut dixi in eadem quæſtione. uerſi. aut aliquis prædicat publice.

35 ¶ Ad d.c. hæc eſt fides. dicendũ eſt, Diuum Hieronymum conſideraſſe animum calumniantis. Nam ſi ex imperitia quis dictis ab ipſo authoritate Apoſtolica comprobatis cõtradixerit, ſe imperitum oſtendet, ſe ex malitia maleuolum, ſi ex errore, non catholicum ſed hæreticum comprobabit. Præſupponitur enim, quòd ſi hæreticus eſt, quòd pertinax eſt: quia ſine pertinacia non conſtituitur aliquis hæreticus: unde iſte de quo Hieronymus loquitur contradicebat determinatis a ſede Apoſtolica, uel publice prædicando, uel pertinaciter defendẽdo ſuos errores, uel alio modo, quo pertinaciam cum ſuo errore oſtendebat. Ad d.c. 1. 24. q. 1. dici poteſt, quòd loquitur de illo qui ſcienter labitur in hęreſim damnatam: talis quidem iudicandus eſt hęreticus, ſecus ſi ignoranter: & licet in dict. c. non fiat diſtinctio inter ſcienter & ignoranter, uel pertinaciter uel nõ pertinaciter labentem in hæreſim damnatam, hæc diſtinctio neceſſaria eſt, ut ſupra proxime dixi in eadem quæſtione.

36 ¶ Et quãuis ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debeamus. l. de pretio. ff. de publicia. l. 1. § generaliter. ff. de lega. præſta. hoc tamen uerum eſt, quando nec illa lex, nec alia, nec ratio diſtinguit, ut dicit Bal. in d. l. de pretio. Si enim per aliã legẽ uel per ipſam legem, uel per rationem diſtigueretur diſpoſitũ in lege, illa diſtinctio admittenda eſt, ut per glo. in d. l. de pretio, quam ibi Bal ſequitur, quia una lex per aliam declaratur. l. ſed & poſteriorem. ff. de legib. & in § capite. 3. inſti. de. l. Aqui. Nam una lex recipit interpretationem ab alia lege. gl. notabilis, in auth. offeratur, C. de litis conteſta. & l. ſciendum. ff. qui ſatisdare cogantur. Et eodẽ modo intelligendum eſt d.c. maiores, & d.c. Acatius: quia in utroque capitulo loquitur conditor ipſorum de illis qui pertinaciter errori damnato cõmunicauerunt: prout dixi ad reſponſionem. c. 1. 24 q. 1.

37 ¶ Ad d.c. hæreſis, dicendũ eſt ex mẽte Doctorum, quòd intelligere ſacrã ſcripturam aliter quam Spiritus Sanctus docuit, contingit dupliciter. Primo, ſine pertinacia: & iſte intelligens ſic non eſt hæreticus: quia paratus eſt corrigi, ut in d. c. hæc eſt fides. Secundo, cum pertinaci adhæſione: & talis hæreticus eſt, & hæreticus appellari poteſt, & illud aduerbium, taliter, expone, ideſt, cõtrario modo, ſcilicet cõ... fidem & bonos mores: iuxta illud ad Galatas. 1. Si quis aliud euãgelizauerit &cęt. anathema ſit, aliud ſcilicet contrarium: & quod dicit text. Licet ab Eccleſia non receſſerit, intellige corporaliter obſeruando ſe ab ea: quia eſt occultus hæreticus Nam forte ſua hæreſis cum ſua pertinacia non innoteſcit Eccleſiæ; & ſic Eccleſia ignorat: uel ſi erat nota Eccleſiæ, ipſa Eccleſia non poteſt eum expellere ob eius potentiam; & ideo tolerat, & hac ratione tolerabat Iulianum apoſtatam in c. Iulianus. 11. q. 3.

38 ¶ Iſte tamen qui eſt hæreticus, ſemper recedit ſpiritualiter ab eccleſia,

licet quòd ad communionem corporaliter non diſcedat, ut probatur in c.inter hæreſim. 24.q.3.in fi.& hæreſis dicitur etiam diuiſio, ab herciſco quod eſt diuido: ut dicit glo.in rub. ff. familiæ herciſ. immo etiam hæreſis dicitur fornicatio ſpiritualis.cap. idololatria.28.q.1.ſcribitur in c.quæ fiuit de diuor.

39 ¶ Ad,c.1.de hære.dū dicit̄,dubius in fide infidelis eſt, ubi nulla fit mentio de pertinacia, poteſt dici, quòd illud intelligitur de dubitante in fide chriſtiana in uniuerſo, hoceſt, quia dubitat illam eſſe ueram,uel ſanam, quam ſcit ſanctam Eccleſiam tenere & prædicare. Talis enim ſic dubitantis manifeſta eſt pertinacia,qua oſtēdit ſe non paratum corrigi per doctrinam,quam dubitat eſſe ueram,cū nullus niſi per ueritatem corrigi ualeat: & quæ dixi ſupra ad declarationem c.ſuper quibuſdam,de uerb. ſigni.de prædicante contra fidem catholicam,poſſunt hic applicari. Nā, primum, quòd oportet fidelem credere,eſt,quòd fides chriſtiana eſt uera,ut in c.firmiter credimus,de Summa Tri. Si de hoc quis dubitat,nihil remanet,per quod ad aliquid firmiter credendum ualeat reuocari; & ideo taliter dubitans eſt hæreticus qui habet in ſe pertinaciam: & huiuſmodi dubitantem eſſe hæreticum cenſet glo. in c. aperte.24.q.1.& ſic intelligitur d.c.1.de hæret. de cuius intellectu ego plura alia ſcripſi in rubrica de hære.l b.6.q.13.uerſi.1.dicitur hæreticus. Si uero aliquis dubitaret de aliquo articulo ſpeciali nō notorio, extra tamē articulos fidei,neſciens illius deciſionem contineri in ſacra ſcriptura, uel conciliis generalibus, iſte non eſt ſtatim cenſendus hæreticus, ſed eſſet caute interrogādus, oſtenſa ſibi illius articuli ueritate: & tunc ſi eſt paratus corrigi, catholicus eſt cenſendus: ſi uero pertinax, tunc hæreticus iudicabitur, ut dixi ſupra in hac quæſtione, in uerſi. aut uero aliquis. Et eodē modo poteſt reſpōderi ad c.audiuimus, & ca. aperte, pro contrariis allegata. Parique modo reſpondetur ad illam ratiocinationem: quia loquitur quando quis dubitaret de fide, uniuerſaliter dubitans illam eſſe ueram,uel ſanam determinate, & animo deliberato in dubietate perſiſtit æqualiter ſe habens ad utramque partem contradictionis. Nam,ut dicebat Bernardus. Fides ambiguum non habet; & ſi habet, fides non eſt:& talis eſt hæreticus cēſendus. Secus uero eſſet de illo qui de aliquo articulo extra articulos fidei dubitaret: tunc talis prima facie non eſt reputandus hæreticus ante oſtenſionem ueritatis: quia cum credat uniuerſaliter fidem catholicam eſſe ueram,de facili poſſumus coniecturari quòd oſtenſa ueritate erit paratus corrigi; & ideo eſt interrogandus ut proxime dixi. Inſuper,non obſtat.c.inter hæreſim.24.q. 3.quia aliud eſt loqui de hæreſi, cuius tota malitia pendet ex ipſa materia quæ aſſeritur, quæ non eſt aſſerenda, ſicut Ariſtoteles dicit. 1. Perihermenias, quòd ab eo quòd res eſt, uel non eſt, omnino dicitur uera uel falſa. Malum autem hæretici pendet principaliter ex uoluntate eligente eam diſciplinam, ut in d.c. hæreſis, quæ eſt contraria diſciplinæ ueritatis: ideo non eſt ſimile, nec eſt bona conſequentia dicere, in hæreſi ſufficit dogma falſum. ergo in hæretico: quod etiam patet à definitione

hære-

hæreſis, & a definitione heretici, ut dixi ſupra in q. 1.& 11.

40 ¶ Preterea, non obſtat dictum cap. hæreticus. quia ibi nõ definitur quis ſit hæreticus: ſed Auguſtinus intendit aſsignare unum modum cognoſcendi hæreticum, ut ſcilicet quicunque alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatusq; ſui gratia falſas & nouas opiniones gignit, uel ſequitur, cẽſeatur hæreticus: unde licet in hac poſitione quã ponit Auguſtinus, primo, ponatur hoc nomen, hæreticus, ante uerbum; & ex hoc poſſet quis opinari, quòd hæreticus ſit ſubiectum: tamen ſecũdum rei ueritatem hæreticus debet eſſe prędicatum: & id quod ſequitur, debet eſſe ſubiectum, & iſto modo ſub bono intellectu concedenda eſt uniuerſalis formata ex uerbis Auguſtini: ita uidelicet. Quicunque alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia, animo pertinaciter defendẽdi, nouas opiniones, uel falſas contra fidem gignit uel ſequitur, eſt reputandus hæreticus. Præterea, quòd non ſit definitio hæretici, hoc patet: quia dicit illum hæreticum, qui nouas opiniones gignit, cum etiam ille hæreticus eſt qui ueteres hæreſes ſequitur: ut puta hodie ſi quis damnatam Arii hæreſim ſequeretur, hæreticus eſſet cenſendus: unde non ſolum qui nouas hæreſes gignit; ſed etiam qui ueteres imitatur, hęreticus eſt. c. 1. iuncto. c. audiuimus. 24. q. 1. Inſuper, ſi quis in ſua ſola credulitate cõtraheret hæreſim male ſentiendo de aliquo fidei articulo: licet non faceret principatus uel lucri cauſa, etiam hæreticus eſſet. glo. in c. cogitationis, de pænit. diſt. 1. glo. communiter approbata in cle. 1. de hæret. Bal. in l. ſi quis non dicam rapere. col. 1. C. de Epiſc & cle.

41 ¶ Vltimo, licet quis nouas gigneret hæreſes uel ueteres ſequeretur propter lucrum uel principatum uel aliã ſimilem cauſam, & animo pertinaci defenderet: ipſe tamen in corde ſuo teneret ueram credulitatẽ. non eſſet in ueritate iſte hęreticus corã Deo, qui intuetur cor, ſed graui ſime peccaret. Verum eſt, quòd a fidelibus, q non habẽt de interioribus animæ iudicare, reputandus erit hęreticus, & tãquàm hæreticus fugiendus & qui ã uis poſtea diceret, ſe illas hæreſes minime in corde tenuiſſe, ſed pro aſſequẽdo aliquo temporali, uel pro aliquo uitando periculo ſe finxiſſe illas hęreſes aſſereret; non eſſet ei credẽdum, ſed erit ut hæreticus tenẽdus, ſicut in ſimili habes in deciſione Rotę. 875. incipien. Accuſatus de hæreſi, & faciunt quæ dicit Bar. in ſua diſputatione. 8. incipiente. per Italiam.

42 ¶ Et ad prædicta addendũ eſt, quòd inquit. S. Thom. in 2.2. quòd illi qui hęreſim cõtingunt de nouo, aliquod commodum temporale ſpectant, ſaltem principatum: uolunt enim habere ſequaces. Præterea, hoc eſt commune omnibus hæreticis, quod ex ſuperbia procedit, quæ eſt amor propriæ excellẽtiæ, quòd a communi uita diſcedant, aut leuitate, aut peruerſitate, ut in c. excõmunicamus. §. adiicimus, de hære. Vnde Greg. Hæretici communem ſententiam habere refugiunt, ne æquales cæteris oſtẽdãtur: & quædam noua ſemper exquirunt, quod dum alii neſciunt, de ſingularitate ſcientiæ glorientur.

43 ¶ Poſtremo dicendum, eſt ſecundũ Alex. de Ales, quòd Auguſtinus non

poſuit

poſuit hoc quaſi eſſentiale ſit hæretico, ſed ponit id quod frequẽtius accidit. Frequẽter enim accidit, q hæretici hoc faciunt iſtis de cauſis: ex quo ergo Aug. in d.c hæreticus. non intẽdebat hæreticũ definire, ut ſupra fuit oſtenſum multifarie, non eſt mirum, ſi de pertinacia nullam fecit mẽtionem, quæ in definitione hæretici neceſſario requiritur, ut probatur in c. dicit Apoſtolus, quod eſt Auguſt. 24.q.3. ut late dixi ſupra in q. 2. & 3. Demũ non obſtat gl. in d c. inter hæreſim: quia licet excommunicatus, ſimoniacus, & ſimiles dicantur hæretici, & pertinacia in eis non requiratur; tamẽ huiuſmodi dicuntur hæretici largo ſumpto uocabulo. Nos uero loquimur in hac quæſtione de hæretico propriiſſime ſumpto: unde cõtrariis non obſtantibus, habes quòd ad conſtituendum hęreticum requiritur pertinacia uera, uel a iure præſumpta, ut in d.q.3.

SVMMARIVM ſuper trigeſima quæſtione.

1 *Pertinacia hæretici, conuincitur multis modis.*
2 *Pertinacia a iure præſumpta in hæretico.*
3 *Hæretici manifeſti qui ſint.*
4 *Hæreticus non excuſatur, ſi odio uel amore aut ambitione hæreticus factus eſt.*
5 *Ambitionis peccatum tripliciter poteſt contingere.*
6 *Metus mortis uel cruciatus, excuſat ab hæreſi.*
7 *Vis præciſa excuſat quem ab hæreſi.*
8 *Metus mortis non excuſat a peccato quo ad Deum.*
9 *Dauid comedẽs panes propoſitionis, & Sãſon ſe ipſum occidens non peccauerunt.*
10 *Vis conditionalis ſicut non impedit characterem, ita uidetur, ut etiam non impediat hæreſim contrahi, argumentatur ſubtiliter.*
11 *Idolatricis ueſci quid ſit.*
12 *Pertinax hæreticus eſt, qui dicit nouum, uel uetus teſtamentum eſſe falſum.*
13 *Hæretici Manichæi uetus & partem noui teſtamenti reſpuebant.*
14 *Falſum Chriſtus & Apoſtoli dicere non potuerunt.*
15 *Laicus illiteratus excuſatur ab hæreſi, ſecus ſi ſit theologus.*
16 *Pertinax hæreticus eſt, qui dicit Eccleſiam uniuerſalem errare uel erraſſe.*
17 *Eccleſia in ijs quæ ſunt fidei errare non poteſt.*
18 *Concilium generale in ijs quæ ſunt fidei errare non poteſt.*
19 *Papa determinans aliquid tanquàm Papa circa fidem non poteſt errare.*
20 *Papa determinans aliquid in ijs quæ ſunt fidei tanquàm Papa cum aſſenſu dominorum Cardinalium, errare non poteſt.*
21 *Papa ſeu Concilium generale, extra ea quæ fidei ſunt, errare poteſt.*
22 *Eccleſia an errare poſſit in ijs quæ ſunt facti.*
23 *Eccleſia an errare poſſit, in ijs quæ ſunt iuris.*
24 *Papæ multi hæretici fuerunt non tãquàm Papæ, ſed tanquàm homines.*
25 *Familiaritas cum hæreticis nõ facit quem hæreticum.*
26 *Idiota, qui non tenetur credere explicitẽ fidem, catholicam dicens Eccleſiam poſſe errare, non eſt hæreticus iudicandus.*
27 *Articulus fidei maior omnium eſt, Eccleſiam ſanctam non poſſe errare.*
28 *Concilium generale repræſentat Eccleſiam, cui ſtandum eſt.*
29 *Concilij generalis congregatio eſt multum*

tum utilis & neceſſaria Eccleſiæ.

30 Hæreticus pertinax, eſt negans ea quæ publice prædicantur in Eccleſia, puta, quòd Chriſtus non fuit crucifixus.

31 Scire quis præſumitur, quæ publice dicuntur.

32 Ignorantia an probetur per iuramentũ.

33 Aſſerere non licet contrarium illius quod quis tenetur ſcire.

34 Ruſticus non excuſatur in ijs quæ publice prædicantur in Eccleſia.

35 Peritus errans in articulo fidei etiam non diuulgati pertinax hæreticus eſt.

36 Hæreticus non eſt qui paratus eſt corrigi de aſſertione contrarij alicuius articuli contenti in Symbolo fidei, quem uериſimi liter poterat ignorare.

37 Hæreticus pertinax eſt qui negat articulum diuulgatum, etiam ſi ſit paratus corrigi, admittitur tamen ad miſericordiam, ſi redierit.

38 Hæreticus pertinax eſt, qui negat aſſertionẽ aliquam catholicam, quam antea fuerat confeſſus.

39 Opinio Bar. in l.eos.de falſ.ff. quomodo intelligatur.

40 Ignorantia non poteſt allegari ab eo qui ſemel aſſeruit aliquam aſſertionem catholicam, ſi poſtea illam neget.

41 Præſumptio uiolenta de hæreſi eſt contra illum qui primo aſſeruit aſſertionem catholicam, poſtea negauit.

42 Hæreticus eſt aſſerens aliquid contra Prophetas, Euangeliſtas, ſeu Epiſtolas Pauli.

43 Hæreticus eſt qui ſacræ ſcripturæ aliquid abſtulerit uel addiderit.

44 Primum & ſecundum genus catholicæ ueritatis eſt, non diſcedere ab ijs quæ in ſacra ſcriptura dicuntur, uel per relationem ſuccedentium ab Apoſtolis peruenerunt, licet in ſacris ſcripturis non inueniantur inſerta.

45 Multa omiſſa ab Euangeliſtis, Apoſtoli ſupplenerunt facto uel uerbo, quæ non reperiuntur ſcripta.

46 Eccleſiæ authoritas multum ualet, etiam quòd in ſacra ſcriptura non inueniatur ſcriptum quod ipſa ſtatuit.

47 Doctorum Sanctorum dictis non adeo ſtandum, quin liceat illis contradicere.

48 Conſequentia non tenet; Auguſtinus & Doctores, etiam ſancti, hoc dicunt. ergo eſt uerum.

49 Hæreticus non eſt qui tenet contra doctrinam ſancti Auguſtini & ſimilium Doctorum.

50 Veritas infallibilis non eſt in ſcriptis Auguſtini, Ambroſii, Hieronymi, & ſimilium.

51 Diſcordant in pluribus Doctores ſancti ad inuicem, ideo eorum dicta non continẽt infallibilem ueritatem.

52 Veritas infallibilis eſt in ſacra scriptura, cui eſt omnino ſtandum.

53 Hæreticus non eſt qui contradicit dictis ſanctorum Doctorum.

54 Hæreticus pertinax dicitur, qui deprehenſus in hæreſi, non uult reuocare errorem ſuum.

55 Hæreticus deprehenſus a iudice correctus, an debeat ſtatim reuocare errorem ſuum.

56 Epiſcopus uel inquiſitor debent oſtendere accuſato de hæreſi, quòd ſua opinio ſit erronea.

57 Hæreticus correctus etiam a priuato, debet reuocare errorem ſuum.

58 Hæreticus, quando monetur ut deſiſtat ab errore, debet legitime moneri.

59 Epiſcopos & inquiſitores monet, quid debeant facere in monendo hæreticos, ut deſiſtant ab erroribus.

60 Hæreticus pertinax eſt qui inducit aliquem ad hæreſim, uel ut hæreſim non relinquat.

61 Modum nouum conuincendi aliquem de pertinacia, intellige cum moderamine.

62 Mo-

62 *Conſulens punitur plus quàm faciens.*
63 *Hæreticus ut non poſſit capi, impediens punitur uti fautor.*
64 *Fautor hæreticorum, ſeu auxiliator, ſeu defenſor in quibus peccant.*
65 *Pertinax hæreticus eſt, qui aliquem cogit abiurare fidem catholicam.*
66 *Abiurare quid ſignificet.*
67 *Diſputantes, maxime colerici, ſi dicunt aliquam aſſertionem hæreticam eſſe catholicam, an ſint puniendi tanquàm hæretici ſeu temerarij.*
68 *Diſputantes excedunt metas loquendi, & multotiens incurrunt hæreſim.*
69 *Diſputantes tenentes aliquam aſſertionem hæreticam pro catholica cum malenconia & ira, quomodo ſunt puniendi.*
70 *Fautor & defenſor hæreticorum eſt, qui impugnat inquiſitores, ne contra eos procedant.*
71 *Defenſor catholicæ ueritatis quis eſt.*
72 *Hæreticus pertinax eſt, qui non uult ſe ſubücere iudicio Eccleſiæ.*
73 *Intellectus & pratica c. cum contumacia, de hæret. lib. 6.*
74 *Hæreticus pertinax non eſt, qui non cedit cuilibet dicenti ſuam propoſitionem eſſe hæreticam.*
75 *Nunciatio facta alicui, non ſtringit, ſi nō fiat teſtibus uel ſcriptura.*
76 *Hæreticus quis poteſt eſſe in foro conſcientiæ, ſed non in foro Eccleſiæ.*
77 *Hæreticus, ſi corrigatur a peccato, ſtatim deſiſtere debet, aliàs pertinax eſt.*
78 *Errantem ab errore debemus reuocare.*
79 *Hæreticus pertinax eſt, qui proteſtatur ſe nunquàm reuocaturum; ſi tamen ſe reuocauerit, Eccleſiæ reconciliatur.*
80 *Legem quis ſibi non poteſt imponere, quin liceat ab ea diſcedere.*
81 *Peccator, ſi conuertatur, Deus ei miſeretur.*
82 *Hæreticus eſt pertinax, qui probibet catbolicam ueritatem prædicari.*
83 *Pertinax hæreticus eſt, qui nouos errores gignit.*
84 *Hæreticus pertinax eſt, qui iubet aſſertiones hæreticas prædicari, & catholicas probiberi.*
85 *Omittere & committere par delictum eſt in proſecutione hæreticorum.*
86 *Hæreticus eſt pertinax, qui uſque ad mortem perſeuerat in errore, & non fuit Eccleſiæ reconciliatus.*

TRIGESIMA QVAESTIO.

1 TRIGESIMO QVARTO, Qui ſunt modi, quibus poteſt aliqs de hæreſi accuſatus dę pertinacia conuinci. Et ad proſecutionem huius quęſtionis præſupponendum eſt, quod dixi ſupra in q. 2. hoc eſt, qd ſit pertinacia, & quotuplex eſt ptinacia, ſcilicet, exterior & ïterior. Quo præſuppoſito, ſubnecto multos modos conuincendi de hæreſi accuſatum de pertinacia; & quāmuis nō erat mētis meæ enarrare modos conuincendi aliquem de pertinacia, ſed quòd ſola remiſſione eſſem contentus, vt dixi ſupra. q. 3. nihilominus tamen, quia plures alii modi occurrūt addendi poſiti a Doctoribus; conſentaneum duxi hos modos pertractare, prout breuiter commodiuſq; uidebitur.

2 ¶ Primus igitur modus conuincendi de pertinacia accuſatum de hæreſi, eſt ex iuris preſumptione; quando a iure diſponitur aliquem ut hęreticum damnandum, ut patet in tranſeunte, uel redeunte ad ritus Iudæorū, qui tanquàm hæreticus condemnatur, in c. contra chriſtianos, de hære. lib. 6. Item, ſi ſuſpectus de fide cita-

tur,ut de fide ueniat reſponſurus, & non comparet; & excommunicatus ſtetit in excommunicatione per annum tunc ut hæreticus uenit damnãdus. c.cum contumacia,de hære. lib. 6. Item, ſi quis deficit in purgatione canonica ſibi indicta ob ſuſpicionem hæreſis contra eum reſultantem ex dictis teſtium, uel aliàs, ut hæreticus damnatur. c. inter ſolicitudinem. de purgat.cano. Dixi plura circa hoc in meo conſi. 11.incip.ſuper dubio. Itẽ, ſi quis deprehenſus fuerit in hæreſi, & nolit redire ad gremium Eccleſię, ut hæreticus traditur iudici ſæculari pœna debita caſtigandus.c.ad abolẽdam.in pri.uerſ.niſi continuo,de hære. Idem eſt cenſendum de eo qui eſt de hæreſi ſuſpectus,ſi ad arbitriũ Epiſcopi iuxta cõſiderationem ſuſpitionis qualitateq; perſonæ, propriã innocentiã non monſtrauerit, ut in d. c.ad abolẽdam.§. qui uera.iuncta declaratione quæ traditur in c.excõmunicamus.§.qui autem,eo.tit.de hære. Item, ut hęreticus damnatur,qui relabitur in hæreſim abiuratã, uel aliã ſimilem hæreſim abiurauit.d.cap.ad abolendam.§.illos quoque. c. ſuper eo, & c. Accuſatus. §. cum uero.eo. tit.lib.6. Item,ut hæretici damnãtur omnes illi qui comprehenduntur in §.ille quoque.d.c. Accuſatus. Idẽ dicendũ eſt de illis,qui in articulo mortis petierunt hæreticos cõſolatores. c. filii,uel hæredes,de hæreti. lib.6. ſi enim qui ut hæretici damnãtur,præſumuntur a iure pertinaces, aliàs nõ damnarentur ut hæretici quia de ratione formali hæretici eſt pertinacia,ut dixi ſupra. q.2.& 3.

3 ¶ Secundus modus conuincendi aliquem de pertinacia eſt; quando a iure appellatur hæreticus manifeſtus: quia aliàs non eſſet hæreticus,niſi eſſet pertinax. Et ſunt manifeſti hæretici, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur,ſeu defendunt hæreticorum errorem: uel qui coram prælatis ſuis conuicti ſunt de hæreſi,uel confeſſi,uel ab eis ſententialiter condemnati de hæretica prauitate, ut eſt text. in ca. ſuper quibuſdam.§.1.de uerb.ſig. De cuius intellectu plura dixi ſupra in proxima.q. Vnde cum quis facto uel uerbo monſtrat ſe non firmiter credere fidem chriſtianam eſſe ueram, & ſanam, ſed dubiam: uel ad ſectam aliãy ſe conuertit, faciens ſe circuncidi, uel Mahometum adorat; talis iudicandus eſt hæreticus manifeſtus ſine ulteriori examine; & tanquàm hæreticus pertinax condemnandus: ita dicit Ioan. de Turre Crema. in tractat. de poteſtate Papæ. libr. 4. cap. 16.

4 ¶ Et hæc locum habẽt etiam,ſi quis fuerit ductus amore uel odio, cupiditate uel ambitione ad prædicta committendum: quia propter nihil horũ debet quis crimen, maxime hæreſis, perpetrare; pro quo facit. c. hæreticus eſt.24.q.3.his enim modis peruertitur iudicium humanum. c quatuor. modis.11.q.3. Amor non excuſat a delicto,ut de dãte poculũ amatoriũ ſcribitur.l.3.§. adiectio.ff.ad l. Corn. de ſica. l.ſi quis aliquid. §. qui nondũ.ff.de pœnis: licet nihil ſit furore amoris uehemẽtius,quem refrenare philoſophiæ eſt. §. illud quoq;. uerſ. nouimus etenim.in auth.quib.mod. natu.filii eff. legi.coll.6. in hoc errauerunt multi ſapientes, ut Ariſtoteles, & Iuriſcõſultus Appius Claudius, qui captus fuit amore cuiuſdã uirginis.l.2.§.& cum placuiſſet.ff. de ori.

ori.iur. Salomon etiā aſſiduitate & & cōuerſatione mulierum adorauit idola, & eis tēplū ædificauit.c. Salomō.32.q.4. Vnde Philoſophus.7.Eth. inquit. Ira enim & cōcupiſcētia uenereorū, manifeſte & corpus tranſmutāt, & inſanire faciūt, ut refert Albe. de Roſa.ī l.unica.C.de Sena.cōſ.Claudiano. & odio alterius quis nō debet ꝑgauari.l.ſi qs ī ſuo.C.de inoff.teſt.c. nō debet, de re. iur.lib.6. & qui occidit fratrē ſuū, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicidia demonſtratur.c.homicidarū, de pæ.diſt.1.facit. c.homicidium, ea.diſt.& Ioā.1. Qui odit fratrē ſuū, homicida eſt: cupiditatē intellige, quæ cōſiſtit in præmio uel expectatiōe ꝑmii.c.1.de re iu.li 6.

5 ¶ Ambitio aūt ſemper eſt peccatū; quod tripliciter contingit. Vno mō, quādo qs appetit honorē de excellētia quā nō habet. Secūdo, quādo honorē cupit nō referēdo ad Deū. Tertio, quādo honorē quē habet nō refert etiā ad utilitatē aliorū, ut ſcribit S.Tho. in 2.2.q.131.art.1. Si ergo nō licet amore uel odio, cupiditate uel ambitione alia crimina cōmittere, ut patet per prædicta; multo minus hoc crimē hæreſis, quod eſt maximū peccatorū, ut tradit Card. de Turre Crema.in c.quid autem. 24.q.3.

6 ¶ Sed in hoc ſecundo modo conuincēdi aliquem de prauitate hæretica eſt aduertēdū, quòd accuſatus de hæreſi poteſt excuſari ab hæreſi, & a ꝑtinacia quò ad factum hæreticale in duobus caſibus. Primus eſt, ſi quis forſan captus ab infidelibus, uel hæreticis, metu mortis actum hæreticalem commiſerit, puta, ſi pro morte euitāda quis adorauerit Mahometū, uel paſſus fuerit ſe circuncidi, uel ad ritus Iudæorū, uel Mahometi trāſierit, uel redierit; licet peccatum mortale cōmiſerit, excuſandus eſt tñ ab hæreſi, & pertinacia. Hoc enim modo excuſabatur Papa Marcellinus; nec fuit iudicatus hæreticus a concilio generali ad hoc congregato, licet ipſe uoluntarie ſeipſum abdicauerit a Papatu. c.nunc autē. 21.diſt. prout tradit Deci.in conſ.151.maximi ponderis. col.4. Peccauit tamen ipſe Marcellinus mortaliter: quia fecit cōtra legē Dei, Exodi.20.ubi Deus loquens de ſculptilibus, & imaginibus dicit. Nō adorabis ea, ſcilicet exterius: neque coles, ſcilicet interius, ut ibi exponit gloſſ. Vnde peccatum eſt, idolis exteriorem uel interiorem cultum exhibere propter quæcunque, prout late ego proſecutus ſum hanc materiam, in rub.de hæret lib.6.q.13 nu.67. incipien.accedit &c.

7 ¶ Secūdus caſus excuſationis eſt, ſi quis abſoluta ſiue præciſa coactione coactus fuerit actū hæreticalē cōmittere, puta, quia ligatus & renitēs circūciditur, uel eius genua per uim ab aliis flectuntur ante idola, uel Mahometum. Et ſicut dicitur abſoluta coactio, cum quis renitēs, inuitus, reclamās fertur ad fontē, & cū uerborum prolatione immergitur; & talis nō recipit ſacramentū baptiſmatis, ut argu. in c.ſacris. quod metus cau.ut eſt tex. in c.maiores. §.itē quæritur. uer. ille uero. de baptiſ. & gl. iuncto tex. ī c.contra chriſtianos.de hæreti lib.6. Sic pariter dicendum eſt hunc paſſū uim præciſam & abſolutam, non abnegaſſe Chriſtum ſeu baptiſmū: quia contrariorum eadem eſt diſciplina. l.1.cum aliis.ff.de iis qui ſui.iur.ſunt. Iſte enim dicitur potius pati, quàm agere: & ideo nō peccat mortaliter, ut probatur in d. c.ſacris.

8 ¶ Circa tamen primum caſum eſt ad
uertẽdum. In quo dico, quòd ille qui
mortis metu abnegat fidem, non eſt
cẽſendus hæreticus, licet mortaliter
peccet; intellige in propria materia,
uidelicet, quando ſumus in iis, quæ
ſunt prohibita de lege naturæ, uel de
lege diuina; etiam quòd eſſet talis
metus, qui caderet in conſtantem ui-
rum. Non enim excuſat a peccato
operationem ab huiuſmodi legibus
uel altera earum prohibitam, cum ſit
omnino mala & nõ excuſanda: quod
probatur in d.c. ſacris. in uerbo atte-
nuet. quod met. cauſ. ubi metus di-
minuit culpam, ſed non excuſat: &
pro hoc dicit Ariſto. in 3. Ethicorũ,
Propter quæcunque duriſſima, non
eſt turpe quid agendum; & propte-
rea Machabæi propter metum mor-
tis illatum, noluerunt comedere car
nes ſuillas: quinimmo paſſi ſunt ob
hoc mortem. 1. Machabæorum. 6. Ra
tio eſt, quia ſecundũ Ariſt. in 3. Ethi.
& Grego. Nyſenum in libro de homi
nẽ. Huiuſmodi quæ per metum agun
tur, ſunt mixta ex uoluntario & inuo
luntario. Id enim quod per metum
agitur, in ſe cõſideratum, non eſt uo-
luntarium. ſed fit uoluntarium in ca-
ſu, ſcilicet, ad euitandum malũ quod
timetur. Dicit S. Tho. in 1. 2. q. 5. ꝙ
ſi quis recte conſideret, magis ſunt
huiuſmodi uoluntaria quàm inuolũ-
taria, ut ibi per eum; & propterea di-
cit. l. ſi mulier. § ſi metu ff. quod met.
cau. quòd adiens hæreditatem per
metum, hæres efficitur: quia coactus
uoluit, & ibi notat glo. quòd uolun-
tas coacta uoluntas eſt, quod habet
locum in rebus propriis; ſecus in re
bus quarum coactus habet admini-
ſtrationem. l. 1. in fin. ff. de autho. tut.
ut dicit Bald. in rubric. de controu.
inueſtituræ, in fin.

9 ¶ Ad prædicta etiam facit; quod in-
quit Ioannes Gerſon; quòd nulla ne
ceſſitas excuſat in iis quæ ſunt de le-
ge diuina. Nec obſtat, quòd Dauid
metu mortis, quæ ex neceſſitate na-
turæ (ſi non comediſſet) ſibi immine-
bat, comedit ſine peccato panes pro-
poſitionis. 1. Regũ. 21. Vbi licet non
dicatur, quòd de illis comederit Da
uid; Chriſtus tamen hoc declarauit
Matthæi. 12. quia dicit præfatus Ger
ſon, Dauid habuiſſe ex reuelatione,
ut comederet illos panes ꝓpoſitio-
nis, ex quo laicos panes nõ habebat.
Sic etiam Sanſon, qui ſeipſum cũ ho-
ſtibus ruina domus oppreſſit, excuſa
tur ob diuinam inſpirationem, ut in-
quit Auguſtinus de ciuit. Dei. libr.
1. cap. 21.

10 ¶ Et ſi dicatur, quòd ſicut vis con-
ditionalis non impedit impreſſionẽ
characteris, ut in c. maiores. §. item
quæritur. de baptiſmo: ita a contra-
rio uidetur dicendum, quòd abnega
tio fidei; & ſic hæreſis cõtrahatur ab
illo qui metu cõditionali, uel cauſa-
tiuo tranſit ad ritus Paganorum, uel
Iudæorum, aut cultum idolorum, ſeu
ad negandum fidem Chriſti per regu
lam. Cuius conſenſus in conſtruendo
requiritur; eiuſdem etiam in diſſol-
uendo interuenire debet. in auth. cõ
tra ſi filii. C. de repudi. in l. nihil tam
naturale. ff. de regu. iur. c. 1. extra eo
tit. Ad hoc dico, quòd prædicta non
habet locum in ſpiritualibus, quæ fa-
cilius conſtruuntur, quàm deſtruan-
tur, ut eſt tex. in c. inter corporalia, in
princip. de translatio. & ideo matri-
monium licet cõſenſu contrahatur,
c. cum locum, de ſponſa. c. ſufficit.
27. q. 2. tamen contrario cõſenſu diſ-
ſolui non poteſt: immo nullo modo;
quia.

quia; Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. c.2.de translatio.præla to.capit.ex parte.de conuerſi.coniugato.& idem eſt in baptiſmo, & ordine,in quib' character imprimitur ſpiritualis; & ideo contrarius cõſenſus illum delere non poteſt, ut ſcribitur per glo. & doct.in ca.1.de regu.iur. Præterea,in caſu.d.§.item quæritur. idcirco non ſuccuritur metum paſſo conditionalem: quia character ille eſt indelebilis; & ideo non poſſet ibi eſſe retroactio, nec debet; maxime cum ſit coactus, & inuitus ad meliora,argu.eorum quæ notantur in c.cũ dilectus,quod met cauſa,vt ſcribitur. in d.§.item quęritur,quę non militãt in eo qui metu cõditionali abnegat fidem Chriſti, uel tranſit ad ritus alterius ſectæ: quia cum nõ habeat errorem in intellectu, nec pertinaciã, non eſt dicendus hæreticus; nec ex quo non habet liberam operationẽ, poteſt dici apoſtata, ut notatur in d. c. contra chriſtianos, & ſatis probatur i l.1,& 3.C.de apoſta.& ſicut inuitatus ad deteriora poteſt reſtitui per actionem quod met. cauſa. d.c.cum dilectus.c.ſuper hoc.de renunc.quia ſcribit Ray.de Penna forti quòd uox prętoris dicẽtis; Quod metus cauſa geſtum eſt,ratũ non habebo, de qua. in l.1.ff.quod met.cauſa,eſt uox Dei, quam poſuit in ore prætoris, refert Bal.in rub. de contra.iuueniſti.in fi. & peccatum quod incurrit talis uim conditionalem paſſus, eſt forſan ex inconſtantia quam habuit circa fidẽ.

11 ¶ Quia potius moriendũ eſt,quã in idololatricis uesci. c.ſicut ſatius. 32. q.4 facit ca. ſi de area.26.q.2.ſcribit Card.de Turre Crema.in c.nunc autem.21.diſtin.intellige dando honorem idolo, cui eſt immolatum: quia ſic illis ueſci eſt idololatrare,quod eſt grande peccatum, & magis uitandũ, quàm mors corporalis; quia ut inquit Philo.3.Eth.Ante eſt moriẽdũ quàm turpe committẽdum. Propterea laudantur ſancti Martyres, qui pro fide uicerunt regna cælorũ, qui pro Chriſto paſsi, & mortui noluerunt idolis immolare,Hebræorum 11.& confeſsio fidei eſt neceſſaria ad ſalutẽ, pro loco & tempore,quando ſcilicet per dimiſsionem huius confeſsionis ſubtraheretur honor debitus Deo Pau. ad Rom.10.Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſsio ad ſalutem.Scribit San.Tho.in 2.2.quæſt 3. arti.2.Si uero quis extra metum mortis aliquid aſſereret, uel faceret, qđ eſſet hæreticum; etiam ſi diceret ſe credere & tenere quod ſancta mater Eccleſia tenet & credit,ut hæreticus eſſet iudicandus. cap. contra Chriſtianos,de hęre.lib.6. & late habetur in deciſione Rotæ.875. incipien. Ac cuſatus de hæreſi.

12 ¶ Tertius modus conuincendi aliquem de pertinacia eſt; quando diceret aliquam partẽ noui uel ueteris teſtamẽti falſum continere, uel a catholicis non eſſe recipiendam aſſereret. Hinc enim hæreticus pertinax eſſet cenſendus: & fuit unus de erroribus hæreticalibus Manichæorum, qui reſpuebant uetus teſtamentum; quod reprobatur.i c. qui Epiſcopus. 23.diſt.patet etiam per Paul. ad Roma.7. dicentem de teſtamento ueteri. Lex ſancta, & mandatum ſanctũ, & iuſtum,& bonũ. ergo lex uetus nõ debet reſpui tanquàm mala,

¶ Et licet uetus teſtamentum non 13 ſit obſeruandum ſecundum literam, quò ad legalia,quæ umbram futurorum continebant ſicut dicam infra.

Vide

(Vide in Pōtificali ī coronatione Papæ, quando Iudæi ueniunt obuiā ad Papam in monte Iordano, quibus Papa reſpondet) nihilominus eſt honorandum quò ad omnia cōtēta in eo, quantum ad authoritatem ueritatis. Vnde Chriſtus in Euangelio, & Apoſtoli in Epiſtolis, uſi ſunt frequenter teſtimoniis & authoritatibus legis, & prophetarum ad ſuam confirmandam ueritatem, ut patet ſacram ſcripturam intuenti. Vnde iſti Manichęi reſpuentes authoritatem, & ueritatem ueteris teſtamenti, Chriſto & Apoſtolis, qui uetus teſtamentum induxerunt in teſtimonium ueritatis, quā prædicabāt, plene aduerſabantur; & illos calūniari uidētur de falſis teſtimoniis, qđ impiū eſt. Error eorū oſtēditur impius: quia ſcripturā, quā Chriſtus, qui ueritas eſt, acceptat, & inducit in teſtimoniū, illi ſtulti & hæretici reſpuūt. Nūquid Chriſtus dicit Ioan. 5. Si crederetis Moyſi, crederetis utiq; & mihi; ille enim de me ſcripſit. Item, dicti Manichæi nō recipiebant totum nouum teſtamentum, tā quàm in aliqua ſui parte falſum cōtinens; ideo hęretici ſunt iudicati, cū tota ſacra ſcriptura uerum cōtineat, & ī nulla ſui parte falſum habeat. Eſt enim candor lucis æternæ, ſpeculum ſine macula, ſcilicet, erroris uel falſitatis, & contra hos hæreticos inuehitur Aug. in lib. de moribus Eccleſiæ, inquiēs, Dicere in ſacra ſcriptura aliquod falſum contineri, quid hac uoce impudentius? quid ſceleſtius? niſi ſimulacrorū cultores Chriſti nomen odientes iſta auſi ſunt dicere.

14 ℂ Inſuper, in nouo teſtamento, aut loquitur Chriſtus, aut Apoſtoli. Chriſtus, cum ſit ueritas & uita, Ioan. 4. falſum dicere non potuit: Apoſtoli etiam non, cum Spiritu ſancto locuti fuerint, ſecundum illud Matthæi. 10. Non eſtis uos qui loquimini, ſed Spiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis: & Ioan 16. Cum uenerit ille Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Hinc beatus Auguſt. ad Hierony. ſcribēs, ait Ego ſolis libris ſcriptorum, qui canonici appellātur, didici hunc timorem, ſcilicet reuerentialem, honorem q; deferre, ut nullus eorum ſcribendo errare audeam credere, ut habetur in cap. Ego ſolis. 9 diſtinct.

15 ℂ Poſtremo, ſi nouum teſtamentum in aliqua ſui parte falſitatem cōtineret, non maneret aliqua ſui parte ſtabilis authoritas. c. ſi ad ſcripturas, diſtinct. 9. Sicut ſi aliquid falſitatis reperiretur in inſtrumento, totum redditur ſuſpectum; nec ei creditur. l. 2. in fi ff. de fide. inſtrumen. Ab hoc modo conuincēdi aliquem de hæreſi & pertinacia excipitur laicus illiteratus uel ſimplex, qui neſciret quid per nouum uel uetus teſtamentum importetur; & ſeductus ab aliis, dicat nouum uel uetus teſtamentum, uel aliquam partem recipi non debere: firmiter tamen crederet totam fidem Eccleſiæ eſſe recipiendam. arg. c. dicit Apoſtolus. 24. q. 3. facit quod inqt Inn. in rubr. de Summa Tri. Eſt ergo diligenter examinandus, & de ueritate informādus: & ſi poſt informationem debitam, non ſe corrigeret, eſſet ut hæreticus pertinax iudicādus. arg. c. qui in Eccleſia. 24 q. 3. quia ſacræ ſcripturæ non poſſet ſubeſſe falſum ratione emanationis ſeu originis: quia ex reuelatione eſt. Spiritu enim Sācto inſpirati locuti ſunt Dei homines. 2. Pe. 1 & Iob. 32. Inſpiratio Dei omnipotentis Dei eſt: & Eccleſiaſt.

ſiaſt. 1. Fons ſapiētiæ uerbum Dei in excelſis. Tenentes ergo pertinaciter aſſertiones contrarias ſacræ ſcripturæ, in propria uerborum forma, ſiue contrariū ex ſacra ſcriptura in neceſſaria ſeu formali conſequentia deducatur, hæretici ſunt cenſendi; & aſſertiones hæreticæ ſunt, ut prolocutus ſum ſupra in q. 5. Et ex dictis in hoc tertio modo pōt inferri corollariū; ꝙ Theologus, & in ſacris literis exercitatus, legendo & conſiderādo eas, eſt obligatus certa & explicita fide tenere, & nullaten⁹ dubitare de multis, de quibus ſimplex, & idiota requiſitus rationabiliter, ſi non pertinaciter, dubitaret, ut ꝙ Tobias habuerit canē, uel Aaron barbam, uel arca teſtamenti de pilis caprarū coopertura m Ita inquit Ioā. Gerſ. in prima parte alphab. 14. Facit quod apud Matth. dicit Chriſtus. Donec tranſeat cælū & terra iota unū, aut apex unus non præteribit a lege donec omnia fiāt. & Luc. 16. Facilius eſt cælum & terram præterire, quàm de lege unum apicem cadere. Deus enim nō pōt eſſe author mēdaci, Pſal. 144. Fidelis Deus in oībus uerbis ſuis, & Deut. 7. Ipſe eſt De⁹ fortis & fidelis.

16 ℭ Quartus modus conuincendi aliquem de pertinacia eſt, ſi crederet, uel teneret uniuerſalem Eccleſiā errare, uel erraſſe, ex quo cœpit Eccleſia chriſtiana cōgregari; licet credat fidem chriſtianam traditam a Chriſto. & ab Apoſtolis eius in nulla parte ſui mendacium continere. Talis enim, ut dicunt aliqui, non eſt examinandus, an paratus ſit corrigi; ſed eo ipſo quòd talia uerba dicit, eſt pertinax reputandus. ita dicebat Card. de Turre Cre. Ad hunc modum conuincendi aliquem de pertinacia, ultra Doctores, uidetur mihi ꝙ ſint dandæ aliquæ declarationes.

17 ℭ Prima eſt, quòd uniuerſalis Eccleſia, quæ ex congregatione fideliū omnium conſtituitur. ca in Eccleſia, de conſecra. diſt. 1. in iis quæ ſunt fidei errare non poteſt: quia Chriſtus orauit pro ipſa Eccleſia, ut non deficeret c. maiores. in princ. de baptiſ. c. a recta, & c. pudenda. 24. q. 1. Vnde impoſſibile eſt, ꝙ uera fides Chriſti remaneret in uno ſolo; ita ꝙ uerū eſt dicere, ꝙ fides nō deficit in Eccleſia, ſicut ius uniuerſitatis poteſt reſidere in uno ſolo, ut notatur in c. gratū, de poſtu prælato. traditur in l. ſicut. ff. quod cuiuſq; uniuerſi quod patuit poſt paſſionē Chriſti. Nam fides remanſit duntaxat in Beata Virgine, quia omnes ſcandalizati ſunt, & relicto eo fugerunt, Matthæi. 26. prout fuerat prophetatum ab Eſa. 63. inquiente. Torcular calcaui ſolus; & de gentibus non erat uir mecum, ut ibi exponit gloſſ interlinearis: ubi dicit Dominus Vgo Cardinalis, quòd ſola Beata mulier, & Virgo mater eius cum filio ſuo patiente fidelis extitit, & permanſit, quod ſignificatur per cādelam, quæ in tribus diebus tenebrarum hebdomadæ ſanctæ non extinguitur, ut dicit Guilielmus Durandi, in ſuo rationali diuinorum officiorum, in rubrica de quinta feria: & tamen Chriſtus ante paſſionem orauerat pro Petro, ut non deficeret fides ſua. ergo non dicitur deficere; nec etiam errare, ſi remaneret fides in uno ſolo: & forte hinc dicit gloſſ. in cap. quàmuis. 21. diſt. quòd ubi ſunt boni, ibi eſt Eccleſia Romana: ita dicit Abbas in c. ſignificaſti, col 2. de electio. Eſt ergo prima declaratio quòd iſte

iſte modus intelligitur de uniuerſali
Eccleſia aliquid dicente uel ſtatuen
te in iis quæ ſunt fidei, quòd errare
non posſit. Vnde credens uel aſſerẽs
uniuerſalem Eccleſiam errare uel er
raſſe, de pertinacia conuincitur, ſine
ulteriori progreſſu: & in hoc uiden-
tur omnes conuenire; quia talis cre
dulitas uel aſſertio contradicit ſacrę
ſcripturæ aperte, & catholicæ uerita
ti, prout late dixi ſupra in q.5.

18 ¶ Secunda declaratio eſt, quòd idẽ
modus conuincendi aliquem de per
tinacia, habet locum, ſiquis crederet
aut aſſereret; uniuerſale concilium,
in iis quæ ſunt fidei, errare poſſe; in-
telligendo de uniuerſali concilio ple
nario: in quo cum Eccleſiæ patribus;
Romanus Pontifex eorum caput &
princeps unanimi conſenſu & autho
ritate concurrit: & hoc concilium ge
nerale ſiue uniuerſale plenarium er-
rare non poteſt in iis quæ fidei ſunt,
ut multis fundamentis probat Card.
de Turre Crema. in ſua ſumma Ec-
cleſiæ.lib.3.cap.58. Quod poteſt ul-
tra dicta per eum confirmari hoc me
dio. Ille non poteſt errare in fide, cu-
ius aſſertio uel determinatio non po
teſt reuocari in dubium: ſed determi
natio concilii generalis in materia fi
dei non poteſt in dubium reuocari. c.
maiores. 24.q.1. ubi dicitur nõ eſſe re
tractandum quod ſemel conciliũ ge
nerale ſtatuit contra unamquamque
hæreſim; & melius hoc exprimitur in
l.nemo. C. de ſumma. Tri. ergo & cęt.
Maior de ſe patet, & hoc ſufficit, ut
credendum ſit, quòd errare non poſ-
ſit. Item, Eccleſia regitur Spiritu San-
cto; qui eſt Spiritus ueritatis. Hoc.n.
promiſit Chriſtus diſcipulis ſuis, Ioã.
17. Cum uenerit ille Spiritus ueritа-
tis, docebit uos omnem ueritatem:
& ideo concilium generale in iis quę
ſunt fidei errare non poteſt, ut ſcribit
Iacobus Alama. in 3. Sentent. diſtin.
28.q.1.circa fi.

10 ¶ Tertia declaratio eſt, quòd ea q̃
prædixi de uniuerſali Eccleſia, uiden
tur etiam habere locum in deciſis, &
determinatis a ſummo Pontifice, tã-
quàm Pontifice, circa ea quæ ſunt fi-
dei; in quorum deciſione errare non
poteſt, ſi aliquid ad fidem ſpectãs de-
terminaret authoritate iudiciali, nõ
autem perſonali: & hoc uidetur com
probari ex decreto Hieronymi in c.
Hæc eſt fides. 24.q.1. inquientis. Si
hæc noſtra confesſio Apoſtolatus tui
iudicio comprobatur; quicũque me
culpare uoluerit, ſe imperitũ, uel ma
leuolum, uel etiam non catholicum,
nõ me hæreticum comprobabit: ma
nifeſte in iis uerbis Hieronymus cen
ſet, quòd ex approbata fidei confeſ-
ſione a Papa, aliquis obſiſtens, nõ ca
tholicus, & ſic hæreticus iudicatur:
& ibi ſic cõcludit Car. de Turre Cre
ma. & probatur in d. cap. maiores, in
principio: & hanc concluſionem mul
tis fundamentis confirmat d. Card.
Thomas de Vio in 2. parte ſuæ Apo-
logiæ. c.13. & 14. ubi reſpõdet funda
mentis quorundam contrarium ſen
tientium. Sed quia aliqui nimis ani-
moſe defendunt, quòd non eſt neceſ-
ſariò credẽdum determinatis a ſum-
mo Pontifice: ideo non auderem di-
cere, aliquem de hęreſi & pertinacia
conuinci, credentem uel aſſerentem
ſummum Pontificem cum ſuo colle-
gio Cardinalium in iis quæ fidei ſunt
errare poſſe. Putarem tamen eſſe ual
de temerariũ & caſtigatione dignũ,
aſſerere contrarium; cum eſſet in de
presſionem tantæ maieſtatis. arg. c.
1. de maledicis, cuius apex aut ſanctũ

facit, aut ſanctum inuenit. c. nõ nos. 40. diſt. Et dicunt aliqui, quòd quã-do quæſtio eſt de fide, huius materia eſt ad ſummum Pontificem deferenda; non ut ferat ſententiã, ſed ut concilium congreget, & cõcilium indefectibiliter ſententiabit.

20 ¶ Ego tamẽ ſalua determinatione S. R. E. tenerem, ſemper ſtãdum eſſe determinationi ſummi Pontificis circa ea quæ in cauſis fidei ipſe authoritate ſui officii, cum Reueren. dominorum Cardinalium ſenatu decideret; & non poſſe tantam ſanctitatem in iis errare: quia ſpecialiter Petro eiuſq; ſucceſſoribus dictũ eſt a Chriſto. Oraui pro te Petre, ut nõ deficiat fides tua; ut in d. cap. maiores. intelligendo de errore iudiciali; ſecus de errore perſonali: quia ipſe Papa hæreticus poteſt eſſe, & de hereſi dãnari poteſt, prout multi Pontifices hæretici fuerunt c. ſi Papa. 40. diſt. ibi; A nemine iudicandus eſt niſi deprehendatur a fide deuius, ut late tradit Deci. in conſ. 151. maximi ponderis. col. 2. & dixi in repetitione c. 1. de hęreticis. lib. 6. q. 16. ſcribit aliquid Abbas in c. ſignificaſti. col. 2. de elect.

21 ¶ Si uero eſſemus extra ea quæ fidem tangunt & bonos mores, ut inquit Car. in c. Anaſtaſius. 13. diſt. cõcilium generale ſiue Eccleſia uniuerſalis errare poteſt, ſicut alias errauit ſuper matrimonium contrahendum inter raptorem & raptam: & dictum Hieronymi melius ſentientis fuit p̃latum ſtatuto cõcilii, ut probatur c. placuit. 36. q. 2. ubi a concilio generali apud Aquiſgranum, erat prohibitum matrimonium inter raptorem & raptam. Sed authoritas Hieronymi contrarium ſentientis præualuit dictum matrimonium legitimum eſ-[illegible]

ſe decernentis, in c. tria, ea. cau. & q. & hodie eſt approbatum dictum Hieronymi in c. cum cauſa. & c. fi. de rapto. & forſan innitebatur diuus Hieronymus authoritate ſacræ ſcripturæ ſuper matrimonio raptoris & raptæ: & ideo fuit prælatum eius dictũ determinationi dicti concilii generalis, ut traditur in c. 1. 20. diſt. Et hoc habet locum, ſiue in concilio generali, ſiue in uniuerſali Eccleſia: quia eadem eſt ratio, ut in iis errare poſſit, ut dicit Deci. in d. cap. ſignificaſti, col. 2. uerſi. ſed iſta reſolutio.

22 ¶ Præterea, dicta uniuerſalis Eccleſia, ſiue cõcilium generale errare poteſt in iis quæ conſiſtunt in facto, puta, excommunicando aliquem, qui non erat excommunicandus ex cauſa latenti; ut eſt tex. in c. a nobis. 2. de ſentent. excommunica. & ibi ſcribit Abbas. facit. c. 1. de conſti. lib. 6. & in hoc errore facti, peritiſſimi fallũtur, ut eſt gl. in l. 2. ff. de iur. & facti. igno. Ita concludit Henri. Boich. & Fely. in d. c. a nobis. & in c. uenerabili, de teſtibus, ubi tradit, an poſſit errare in canonizatione Sanctorum.

23 ¶ Dicit tamen Henri. Boich in d. c. a nobis, quòd Eccleſia non poteſt errare in iis quę ſunt iuris, & pro hoc allegat illud Lucæ. 12. Ego oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua; ut refertur in §. 1. 20. diſt. & in d. c. maiores, in prin. de baptiſ. Quæ authoritas, ut dixi, fuit intellecta in iis quæ ſunt fidei, prout omnes dicũt. Quod autem extendatur ad ea quæ ſunt iuris, ad minus poſitiui, ſatis ambigendum eſt, per ea quæ dixi, quòd concilium generale errauit ſuper matrimonio raptoris & raptæ.

24 ¶ De Papa autem, conſiderando eius perſonam, non autem iudicialẽ [illegible] pote-

poteſtatem, quòd errare poſſit etiã in iis quæ ſunt fidei, multis authoritatibus, & exemplis comprobari poteſt, ut proximè dixi allegando d. c. ſi Papa. Fuerunt quidem multi maximi Pontifices, hæretici. Primus fuit Marcellinus, qui contra fidẽ errauit, idola adorando c. nunc autẽ. 21. diſt. & licet non errauerit in mente, prauitati hæreticæ adhærendo, ex quo tamen facto negauit Chriſtum, dum renuit ſe confiteri chriſtianum, idololatriæ crimen commiſit; non ideo tamen fuit hæreticus, nec pro hæretico iudicatus, quia de cõpulſione apud concilium conſtabat. Nec obſtat, ſi dicatur, quòd ipſe Marcellinus depoſuerit ſe, uel renuntiauerit pontificatui: quia hoc nõ uidetur authenticũ. Immo a die quo ſub Diocletiano Imperatore capite truncatus eſt, eius Epiſcopatus uacauit; quod non fuiſſet, ſi ipſe renũtiaſſet. Nam a tempore renuntiationis uacaſſet. c. 1. de renuntia. lib. 6. cle. 1. de renuntia. tradit Card. de Turre Cre. in d. c. nunc autem. art. 4 Secundo, fuit hæreticus Liberius Papa, qui conſenſit perfidiæ Arianæ, ut habetur in cronicis. Nam primo fuit catholicus, & feruide cõtra Arianos proceſſit, & ob hoc Cõſtantius Arianus eum in exilium miſſit, & clerus de conſenſu eiuſdem Liberii Felicem presbyterum in Papã ordinauit, qui amplius Arianos expugnauit; in tantum ut Ariani Conſtantium rogarent, ut Liberius reſtitueretur tanquàm eis magis fauoribilis; & ſic Liberius reuocatus fuit, & Felix deiectus: & quia Liberius Arianis fauebat, ideo Felix cum catholicis eum admonitum & contumacẽ, tanquàm hæreticum de Eccleſia eiecit; & tũc ſchiſma factum fuit, & perſecutio magna fidelium: & ſic de hoc Liberio proprie nõ poteſt dici quòd fuerit hæreticus exiſtens Papa, ſed poſtquàm renunciauit papatui. Tertio, Anaſtaſius ſecundus propter hæreticam prauitatẽ fuit a Romana repudiatus Eccleſia, ut habetur ĩ c. Anaſtaſius. 19. diſt. Fuit enim primo bonus, ſed poſtea ab Achatio hæretico ſeductus eſt, & cum eo cõmunicauit, & ob hoc clerus ſeparauit ſe ab eo & qa uoluit reſtituere Achatium occulte, licet non potuerit, diuino iudicio percuſus eſt, inteſtina amitendo dum aſſellaret, ut dicit gl. in d. c. Anaſtaſius.

25 ¶ Et licet quis ob ſolam familiaritatem ſeu communicationem cum hæreticis, non poſſet hæreticus damnari, ſed ab officio ſuo ſuſpendi, donec ſcandalum ſopiatur, ut in c. inter ſollicitudines, de purga. cano. & etiam ob fauorem præſtitum hæreticis, ab eo qui nunquàm hæreſim abiurauit, nõ incurritur hæreſis. c. accuſatus. §. ſi uero, de hære. lib. 6. ſed excommunicatur ipſo iure. in c. excommunicamus. § credentes, de hæreticis; & ſic uideretur quòd Anaſtaſius non fuiſſet hæreticus ob cõmunicationẽ ſeu fauorem ab eo pręſtitutũ Photino & Achatio: tamen quia dictus Anaſtaſius non ſolum communicauit & fauit dictis hæreticis, ſed etiam in eadem hæreſi ſtetit, & eam prædicauit; ideo hæreticus fuit, ut dicit gl. in d. c. Anaſtaſius, & in d. §. ſi uero. Et ad hæc faciunt quę dicunt Hoſtien. Ioan. Andre. & alii in c. quicunque. in princ. de hære. lib. 6.

26 ¶ Quarta declaratio eſt, ut iſte modus conuincendi de pertinacia accuſatum de hæreſi, intelligatur in eo qui tenetur explicite credere ea quæ ſunt

ſunt fidei: ſecus uidetur dicendum de eo, qui ſolum tenetur credere implicite. Qui autem ſint iſti, late dixi ſupra in 28. q. uerſ. quò ad primum. Iſti enim qui non tenentur explicite credere, ſed implicite; ſi dixerit abſque pertinacia, & hæretica prauitate, ex ſimplicitate, & ignorantia, Eccleſiam errare uel erraſſe, poſſent excuſari: & ideo forte dici poſſet, quòd iſti examinandi ſunt ſolicite, & an parati ſint corrigi, uel non; & ſi quidem parati ſint corrigi, non eſſent pertinaces ut hæretici iudicandi; ſin autẽ corrigi nolint, ſint inter pertinaces & hæreticos numerandi. iuxta c. qui in Eccleſia. 24. diſt. Cõfirmatur: quia hæc determinatio, quòd Eccleſia uniuerſalis non poteſt errare in iis quæ ſunt fidei, & quæ bonos mores concernunt, fundatur in uerbis Chriſti, Matth. ult. Ego uobiſcum ſum uſq; ad conſummationem ſæculi: & in illis uerbis, quæ Chriſtus dixit apud Luc. 22. c. Ego oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua; ut regiſtratur in d. c. maiores, de baptiſ. in prin. Multi ſunt illiterati, qui nunquàm hoc audierunt, ideo non tenentur explicite credere; & circa hæc dixi plura ſupra in d. q. 28. & tradit plura Inno in rubr. de Summa Trin. & hæc dicta & dicenda ſunt ſub proteſtatione, de qua in frontiſpicio huius operis.

27 ℂ Dici tamen poteſt, ſecundum Petrum Ximenii de Praxano, in ſuo cõfutatorio. cap. 142. quòd inter omnes articulos fidei, primus & maior, & maioris neceſsitatis eſt; credere uniuerſalem Eccleſiam catholicam non poſſe errare: & ille tangitur in Symbolo Apoſtolorum, cum dicitur, San ctam Eccleſiam catholicam. Si enim Eccleſia poſſet errare contra fidem, iam nõ eſſet ſancta: & ſic iſte articulus eſſet falſus, quod eſt impoſſibile. Eſt etiam iſte articulus maior quàm cæteri: quia eſt ſicut fundamentum, uel ſicut principium reſpectu concluſionũ. Nã ſiquis erraret circa omnes articulos, & nõ erraret in iſto de Eccleſia uniuerſali, erit ſanabilis: quia cum crederet eccleſiam nõ poſſe errare, cum illa aſſerat ſibi hoc; ſequeretur neceſſario, quòd deberet credere omnia eſſe uera. Si tamen quis credat cæteros articulos, & iſtum neget, tota fides periret: quia ſi ego credo, Eccleſiam uniuerſalem potuiſſe errare, dubitabo an Euangelia ſint uera: & dicam, quòd quando Eccleſia recepit iſta quatuor Euangelia, & repulit alia, quòd forte errauit, ſcilicet, quia illa erãt uera; hæc uero falſa: & ſic de omnibus libris ſcripturæ ſanctæ; & tũc tota fides catholica periret. Non ergo manet fundamentũ aliquod, ſi nõ credamus Eccleſiã uniuerſalẽ nõ poſſe errare. Dicendũ eſt igitur, quòd qui non credit Eccleſiã non poſſe errare, non credit Chriſtũ; immo nihil credit de nouo, nec de ueteri teſtamẽto; nec intelligit quid ſit fides, nec unde ueniat certitudo eius. Cum autem ſtet Eccleſiam nõ poſſe errare, tenebitur ſequi eam in omnibus determinationibus ſuis; & erimus certi, quòd ſequendo eam, nõ erramus. Vnde, ſicut tenemur credere alios articulos fidei cõtentos in Symbolo; ſic pariter iſtũ, ſcilicet; Eccleſiam uniuerſalem non poſſe errare in iis quæ fidem & mores concernunt, quã concilium generale repræſentat, & determinat dubia, quæ circa fidem emergunt.

28 ℂ Quia Eccleſia uniuerſalis, prout eſt uniuerſitas omnium chriſtianorũ per

per totum orbem diſperſorum, nunquàm cõuenit ad aliquid de fide determinandum, nec de moribus: ſed concilium generale conuenit, quod dictam uniuerſalem Eccleſiã repræſentat. arg. l. municipes. & l. quod maior. ff. ad munici. gl. & doct. in l. aliud. §. refertur. ff. de regu. iuris. l. ciuitas. ff ſi cer. pet. in c. cum omnes, de conſtitu. & iſtis conciliis generalibus dubia fidei terminantibus eſt ſtandum ſicut quatuor Euangeliis; & eodem honore ueneranda ſunt: quia in iis uelut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura cõſurgit, uti de quatuor cõciliis generalibus teſtatur Gregorius in c. ſicut. diſt. 15. & non uidetur maior ratio de illis quatuor conciliis, quàm de aliis conciliis ſuper cauſa fidei adunatis; ideo idem ius eſt cenſendum. l. illud. ff. ad l. Aqui.

29 ¶ Et frequens cõciliorum celebratio agri Dominici præcipua cultura eſt, quæ uepres, ſpinas, & tribulos, hęreſim errorum & ſchiſmatum extirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, & uineam Domini ad frugẽ uberrimæ fertilitatis adducit, ut habetur in c. frequens, de authoritate generalium conciliorum in pragma. ſanctio. Talis reformatio in concilio generali maturius cõficitur: quia ibi quàmplures conuocantur, & omnes in unum cõueniunt. c. canones. §. cõcilii uero. 15. diſt. cum aliis, ut ſcribit Deci. in cõſi. 51. antequàm perſcruteris, col. 2. Merito igitur attentis p̃dictis aſſerens dictum concilium generale in iis quę fidei, ſeu morũ ſunt, errare poſſe, dicendus eſt pertinax hæreticus: cum quilibet chriſtianus ſcire debeat articulos contentos in ſymbolo fidei implicite, uel explicite, habita differentia perſonarum, ut ſcribit Inno. in c. firmiter de Summa Tri. ut dixi ſupra in q. 28.

30 ¶ Quintus eſt modus cõuincendi aliquem de pertinacia, ſiquis chriſtianus capax rationis, & maxime intelligens, neget quancunq; aſſertionem catholicã, quæ apud omnes catholicos & fideles, cum quibus conuerſatur, tanquàm catholica diuulgatur, & a prædicantibus uerba Dei publice prædicatur: ſicut apud omnes catholicos publice diuulgatur, quòd Chriſtus fuit crucifixus; unde ĩ omni Eccleſia oſtenditur crucifixus; & prædicantes uerbũ Dei hoc publice nunciant, & affirmãt. Et ideo ſiquis chriſtianus inter chriſtianos nutritus, negaret Chriſtum eſſe crucifixum, eſſet ſtatim pertinax & hæreticus iudicãdus; & quanto magis eſſet inter chriſtianos cõuerſatus, & pluries intraſſet eccleſias, & uerbum Dei à plurib⁹ audiuiſſet, & maiorem literaturam in ſacra pagina & iure canonico haberet; tanto fortius eſſet ſtatim pertinax & hæreticus iudicandus: & iſte modus fundatur in hoc, quòd nulli licet ignorare ea quæ publice fiunt.

31 ¶ Et ſic non licet ignorare ea quæ publice diuulgantur, nunciantur, & tanquàm catholica prędicãtur. Quilibet enim præſumitur ſcire id quod eſt publice notum in ciuitate, uel loco. l. ſi tutor petitus. ubi Bart. notat. C. de peri. tuto. cle. unica. §. fi. de cõce. præben. & quilibet de prouincia præſumitur ſcire id quod eſt publice factũ in parte prouinciæ. Scribit Abbas in cap. 1, col. 3. & ibi glo. de poſtu. la. præla. & non excuſatur receptans bannitum propter ignorãtiam, quãdo erat notorium in ciuitate, quòd erat bannitus. ſecundum Bart. in l. omnes. C. de agri. & cenſi. lib, 11. Ab

bas

bas in c. cum in tua. qui. matri. accuſa. poſſunt.

32 ¶ Et adeo hoc procedit, quòd ſi probetur publice notum, & non probetur abſentia a loco, non probatur ignorantia per iuramentum, ut notatur i c. præſumitur, & in c. ignorantia. de regu. iur. lib. 6. ut dicebat Bal. in quodam ſuo cõſilio, de quo meminit Rota. 444. extra rotam petebatur, col. 2. licet aliàs ignorãtia probetur per iuramentum .l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re. milita. facit gl. in c. quod dicitis. 16. diſ. & tradita in cap. quę in humani. 12. q. 2.

33 ¶ Si ergo tenetur aliquis; quia non licet, nec præſumitur ignorare, non licet contrarium aſſerere: quia aſſerens contrarium illius quod quis tenetur ſcire, & præſumitur ſcire in iis quæ fidei ſunt, hæreticus iudicandus eſt. Quia ſicut aſſertio eſt hæretica, quæ continet dogma falſum ueritati catholicæ contrarium; ſic aſſerens dogma falſum ueritati catholicæ cõtrarium, eſt cenſendus hæreticus, ut dixi ſupra q. 6. Vnde iſte ſic aſſerens, non poteſt ex ſimplicitate, nec ignorantia excuſari: quia ignorãtia iuris diuini apud omnes promulgati non excuſat in iis, ſine quibus nulla eſt ſalus, ſicut ignorantia iuris naturalis. c. turbatur. §. notandum. 1. q. 4. Nam in iis par culpa eſt decipere uel decipi. cap. ſi cupis. 15. q. 1. l. 2. C. de iur. & facti igno. c. 1. & cap. 2. de deli. puero. facit glo. in cle. eos, de conſan gui. & affi.

34 ¶ Et pro hoc dicit Augu. in Enchiridio. Longe tolerabilius eſt in iis q̃ a religione ſeiuncta ſunt, mentiri; q̃ in iis ſine quorũ fide & notitia Deus cæli non poteſt coli: & notatur in d. l. 2. quòd etiam ruſtico erranti in iure quaſi naturali non parcitur; & in delictis quæ iure naturali prohibentur, non excuſat ruſticitas, ut ibi notat Bald. & ad hunc effectum allegatur dicta l. 2. per Bal. poſt Mart. Sillanum in l. 1. C. de interd. matr. & ideo quãmuis laicum ſolum oporteat credere articulos fidei implicite, ideſt, credere uerum eſſe quicquid credit Eccleſia catholica, ut dicit Innoc. in c. firmiter: tamen, quando articulus fidei eſt ita apud omnes diuulgatus, ut nullus rationis capax poſſit illum ignorare, ut eſt in exemplo poſito de Chriſto crucifixo, uel de ſimili; tunc aſſerens contrarium illius articuli, eſt ut pertinax hæreticus iudicãdus.

35 ¶ Si uero aliquis qui tenetur credere explicite articulos fidei & diſtincte qui continẽtur in Symbolo fidei, Credo in Deum, uel in, Quicunque uult, ut ſunt prælati Eccleſiarum, & curam animarum tenentes, ut c. 1. & pluribus aliis ſequentibus. 18. diſt. ut dicunt Innoc. & Hoſtien in dicta rubri. & iſte aſſereret, uel crederet cõtrarium alicuius articuli contenti in dicto Symbolo, etiam non diuulgati apud omnes; hæreticus pertinax eſſet iudicandus, ut ex prædictis patet: quia eadem eſt ratio in iſtis ſicut in illis laicis. d. l. illud. ff. ad legem Aqui. quia quod operatur diuulgatio apud laicos, hoc debet opari peritia apud prælatos, & curam animarum tenentes: quia ſciens non debet amplius certiorari. l. 1. §. fin. de actio. empt. & uend l. nemo ff. de reg. iur. l. 1. §. uſque adeo. ff. de iniuriis. c. ſcienti, de regu. iur. lib. 6.

36 ¶ Quid autem dicendum eſt, ſi ii credentes, uel aſſerentes contrariũ illorum articulorum tam diuulgatorum, quàm contentorũ in dicto Symbolo

bolo, ſunt parati corrigi, referendo ſingula ſingulis, quàm primũ eſt eis dictum, uel oſtenſum hos articulos quos negant in ſacra pagina contineri, uel in determinatis a ſancta Eccleſia; an ſint ut pertinaces hæretici iudicandi, uidetur ꝙ nõ, vt dicit gl. in c. Hæc eſt fides. 24. q. 1. & in c. dicit Apoſtolus. 24. q. 3. & dicit gl. in c. non licuit, diſ. 17. Eo ipſo ꝙ quis errat, nõ dr̃ hæreticus, ſi paratus eſt corrigi. Ex quo ergo iſti ſunt parati corrigi, non uidetur ꝙ ſint ut hæretici puniendi: & eſt ratio, quia non eſt hæreticus ſine pertinacia, ut dixi ſupra. q. 19. Ad hoc dicẽdum eſt, quòd aut ſumus in illis aſſertionibus hæreticis, quas aliquis ueriſimiliter ignorare poteſt, an ſint hæreticæ uel non, licet in ueritate hæreticæ ſint; & ille credat uel aſſeueret illas ut ueras, & huic oſtenditur, & ipſe paratus ſit corrigi: tunc nulli eſt dubium hunc hæreticum nõ eſſe cenſendum: & in hoc caſu uidetur loqui gloſſæ allegatæ in d. c. Hæc eſt fides. in d. c. licuit. & in d. c. dicit Apoſtolus. Secus ſi non eſſet paratus corrigi: quia tunc ut hæreticus dãnaretur. c. qui in Eccleſia. 24. q. 3.

37 ¶ Si uero ſumus in caſu, quòd aliqs negaret articulum diuulgatum, uel contentum in Symbolo, quem tenetur explicite & diſtincte credere; tũc ex quo eſt præſumptio uiolenta cõtra eum, quòd ueritatem illius non ignorat per proxime allegata, ſed ꝙ illum aſſerit ſcienter, & non ignorãter; ideo pertinax hæreticus eſt iudicandus: quàmuis dicat ſe paratum corrigi. pro hoc eſt argumentum forte in capit. ſuper quibuſdam. §. 1. de uerb. ſignifi. c. contra chriſtianos, de hæretic. lib. 6. Non eſt tamen negandũ, ſi iſte de hæreſi & pertinacia cõuictus redire uellet ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ, confitendo errorem ſuum, eſſet admittendus ad miſericordiam, detrudendo eum ad carcerem perpetuum, capit. pen. de hæretic. ut eſt de mente Anto. de Butri. in rubri. de Summa Triinit. & fide cathol. col. 3. uerſic. aduerte tamen, & hæc in ſequenti modo forſan magis enucleabuntur. Ex iis conſiderabis, an bene dixerit Ioan. Lupi, in allegatione hæreſis. col. 4. uerſi. quamuis ergo; ubi tenet, negantem aſſertionem catholicam apud catholicos diuulgatam, non eſſe hæreticum, ſi paratus eſt corrigi; quia ut ſentio, non bene loquitur, ut patet per prædicta; quia illa diuulgatio inducit contra illum negantem illã præſumptionem, quam dixi; ex quo ille accuſatus de hæreſi cum chriſtianis communiter conuerſabatur, Eccleſias intrabat; & de hiis pertinentibus ad fidem chriſtianam ſæpe audiuit prædicãtes: aliàs autem foret dicendũ, ſi eſſet ſurdus a pueritia, ſeu infantia; vel nunquàm fuiſſet conuerſatus cum chriſtianis, & prætenderet ignorantiam, & eſſet paratus corrigi, per prædicta.

38 ¶ Sextus modus conuincendi aliquem de pertinacia, eſt; ſi quis ſciẽs aliquam aſſertionem catholicam in ſacra ſcriptura, uel in determinatione Eccleſię contineri; & hoc probatur, quia illam legerit, uel confeſſus fuerit ſe legiſſe, uel illã publice prædicauerit, uel aſſeruerit publice, uel occulte: ſi poſtea cõtrarium aſſeruit, cum non ſit ueriſimile horum eſſe illum immemorem, uiolenta præſumptio eſt contra illum, quòd ſcienter negat catholicam ueritatem: & ideo pertinax hæreticus eſt cenſendus, quam-

quàmuis paratus ſit corrigi. Et hoc fundatur, quia erranti in iis quæ fidei ſunt, tunc eſt credendum quòd paratus ſit corrigi, qñ putatur ignorantes deuiare a catholica ueritate, ut tunc hæreticus non cenſeatur. d. c. dicit Apoſtol 1s, & d. cap. Hæc eſt fides, quod non eſt in propoſito. Nam ex quo ſemel aſſeruit catholicam ueritatem, non eſt credendum ei, ſi poſtea dicat illam ſe ignoraſſe; cum nimis indignum ſit, vt quod vnuſquiſque ſua voce dilucide ꝓteſtatus eſt, id uellet infirmare, teſtimonioque proprio reſiſtere, in authent. generaliter. C. de non nume. pecu. cap. per tuas, de proba. l. ſi quis iuſiurandum. C. de rebus credi. Itaque ſtandũ eſt primæ aſſertioni, & non ſecundæ cõtra iſtum, ut non præſumatur ignorãtia; præſertim, quia præſumptio eſt ꝓ primo dicto: quoniam fundatur in teſtimonio ſacræ ſcripturæ.

39 ¶ Et in hoc caſu ſaluatur opinio Bart. quam tenet in l. eos. ff. de falſis. & idem Bart. in conſil 86. incipi. non creditur, ut notat Ludo. Roma. in cõſi. 505. incip. cum idẽ teſtis, per text. in d. c. per tuas, & in c literas, de præſumpt Andr Sicu. in conſi 29 col. 10. lib 1. Abbas in conſi. 52. incip uidetur. lib. 1. facit quod inquit Abbas in cap. inquiſitionis. §. tertio, & ultimo notabili, de accuſat. dixi late in conſil. meo 28. incipiente, Duo teſtes recenſiti.

40 ¶ Præterea, qui aſſeruit aliquam aſſertionem catholicam, & poſtea aſſerit contrarium, non eſt audiendus, ſi ignorantiam allegat, uti contraria allegans. l. 1. C. de furtis. c. unico, in uerbo, omnibus, ut eccleſia bene. capit. pen. in fi. de offi. de lega. lib. 6. & ideo cenſendus eſt ſcienter aſſeruiſſe cõtrariũ ueritati catholicæ, quã prius agnouerat eſſe catholicã, prout præſupponit in hoc caſu; & iſte eſt peior infideli. c. quidam, de apoſta. ubi dicitur, minus malum exiſtere, uiam Domini non agnoſcere, quàm poſt illius agnitionem retroire. & habetur in 2. Epiſtola Petri Canonica. c. 1. inquiẽtis. Melius eſt enim eis non agnoſcere uiã iuſtitiæ, quàm poſt agnitionẽ retrorſum cõuerti: nec uidetur, quòd allegari poſſit obliuio primæ aſſertionis catholicæ ueritatis: quia nullus ꝓſumitur immemor propriæ ſalutis. l. ſi. ad l. Iuliam repetũ quæ conſiſtit in unitate Eccleſiæ, extra quã nullus ſaluatur. c. firmiter. §. una uero, de Summa Tri. Et ſicut factum memorabile, arduum & notabile nõ præſumitur a memoria excidere. c. cum illorum, de ſenten. excom quẽ ad hoc notat Abbas ibi col. 2. & Anto. de Butr. in c ab excommunicato. col. pe. in gl. ſuper uerb certus, de reſcrip. ad cuius inueſtigationem ipſe tenebatur, iuxta eius profeſſionem; & ideo non præſumitur obliuio, etiam ſi fuiſſet factũ alienum, ut ibi dicit Anto. de Butr. ut no. gl. in uerbo ignorantia, in c. innotuit, de electio. c. ad falſariorum, de crimi. falſi. dixi in conſil. meo. 36. incip. ut ſatisfaciam dubiis.

41 ¶ Et ideo aliàs dicebam, quòd erat præſumptio uiolenta contra eum qui aſtruebat ignorantiam catholicæ ueritatis, contra quam profitetur aſſertionem hæreticam: quæ præſumptio uiolenta eſt ex diſpoſitione iuris introducta, ut ex iis quæ dicta sũt præſumatur hæc aſſertio contra catholicam ueritatem non ex ignorantia, ſed ex certa ſcientia; & ſic cenſendus ſit pertinax hæreticus: & non incõuenit, ꝙ ex tali præſumptione uiolenta con-

condemnetur: quia ſi bene uideris prædicta modo allegata, hæc præſũptio uiolenta fundata ſuper illa ſciẽtia huius aſſertoris, introducitur a lege, & ab ea approbatur; & ideo iudex ex illa poteſt condemnare in oĩ cauſa, etiam capitali, ut dicit Abbas in c. accedens, col. 2, uerſ. nec obſtat, de accuſat. per tex. in c. de hoc, de ſimonia; ubi quis condemnatur de crimine grauisſimo, & dicitur ille deficiens condemnari ex præſumptione uiolenta, ſecundum gl. quam Abbas facit ſingularem in c. inſinuatum, de ſimo. cum aliis, ut tradit Fely. in cap. afferte, col. 4. uerſ. ſed iſta limita. de præſump. Facit. c. cum contumacia, & c. accuſatus. §. ille quoq;, cum aliis, de hæreti. lib. 6.

42 ¶ Septimus modus cōuincendi aliquem de pertinacia, ſecundum aliquos eſt, cum quis ſcienter negat doctrinam Sanctorum, Sed iſtiusmodi ueritas dependet ab illa quæſtione; an obligemur de neceſsitate ſalutis tenere aſſertiones Sanctorũ: & licet huius dubii difficultatem ego tetigerim ſupra. q. 15. nihilomin' ad propoſitum noſtrum forſan latius explicabo; & eſt aduertendũ, quòd non fiet ſermo de ſcriptura ſacri canonis, ideſt, de dictis Sanctorum comprehẽſis in Biblia, ſcilicet, de ſacris Prophetis, & Euangeliſtis, & Epiſtolis diuorum Pauli, Iacobi, Petri, Ioãnis, & Iudæ, & huiuſmodi. De iis eſt hęc cōcluſio, quòd hæc dicta Sanctorũ ſint catholicę ueritates, & pro talibus tenenda, & credenda; & aſſerentes ſciẽter contra illa, ſunt hæretici cẽſendi, & aſſertiones etiam contrariæ ſunt hæreticę, ſiue ſint contrariæ in propria uerborum forma, ſiue ſint contrariæ deductis & contentis in ſacra ſcriptura formali & neceſſaria cōſequentia, ut dixi ſupra. q. 5.

43 ¶ Et ultra ibi dicta, hæc cōcluſio uidetur probari authoritate Salomonis Prouerb. 30. inquiẽtis. Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt ſperantibus in ſe: nec addas quicquam uerbis illius, ne arguaris, inueniariſque mendax. & ſcribitur Deuter. 4. Non addetis ad uerbũ quod uobis loquor, nec auferetis ab eo: ex quib' patet, quòd ſicut de ſcriptura ſacra nihil penitus eſt auferendum, ita nihil eſt penitus addẽdum, tanquam neceſſariũ ad ſalutem. Hinc addẽtibus uel auferentibus aliquid ex ſcriptura diuina, Spiritusſanctus per Beatum Ioannem Euangeliſtam in Apocaly. ultimo, terribiliter comminatur dicens. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto: & ſi qs diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partẽ eius de libro uitæ, & de ciuitate ſancta, quod etiã probatur authoritate Auguſtini. c. ego ſolis. 9. diſtinct. inquientis. Ego ſolis ſcripturarum libris (qui canonici appellantur) didici hunc timorem, honoreq; deferre, ut eorum nullum authorem aliquid erraſſe firmisſime credam: ſi autem aliquid in eis inuenero, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quàm mendoſum codicem eſſe, uel nō eſſe aſſecutum interpretẽ; quod dictum eſt, uel minime me intellexiſſe non ambigam. idem dicit ĩ c. qs neſciat, ead. diſt. Inquit enim, Quis neſciat ſanctam ſcripturam canonicam tam ueteris quàm noui teſtamenti certis terminis ſuis contineri, eamque poſterioribus omnibus Epiſcoporum literis ita præponĩ, ut de illa omnino dubitari, & diſceptari

non

non poſſit, utrum uerum, utrum rectum ſit quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit. Ex quibus clare patet, quòd canonibus, qui in Biblia continentur, neceſſe eſt fidem adhibere: & ideo contrarium ſcienter ſentientes, hæretici ſunt cenſendi.

44 ¶ Et ex hac cõcluſione infertur primum genus catholicæ ueritatis eorum, quę in ſacra ſcriptura dicuntur; uel quæ ex eis neceſſario argumento poſſunt inferri, a quibus nõ licet chriſtiano diſſentire. Secunda concluſio, ſiue ſecundum genus catholicæ ueritatis eſt, eorum quæ ab Apoſtolis ad nos per ſuccedentium relationem, uel per ſcripturas fidelium peruenerunt: licet in ſacris ſcripturis nõ inueniãtur inſerta, nec ex ſolis eis poſſunt neceſſario argumento concludi, quibus fidem indubiam explicitã uel implicitam adhibere eſt neceſſarium ad ſalutem.

45 ¶ Hoc probatur authoritate Inno. III. in c. cum Marthæ, de celebrat. miſſa. ait enim. Multa tam de uerbis, quàm de factis Domini inuenimus ab Euangeliſtis omiſſa, quæ Apoſtoli uel ſuppleſſe, uel facto expreſſiſſe legitur, quæ multis authoritatibus, & exemplis ibi comprobantur; & infra ſequitur. Credimus igitur, quòd formam uerborum, ſicut in canone reperitur, & a Chriſto Apoſtoli, & ab ipſis eorum acceperunt ſucceſſores. Ex quibus uerbis colligitur, quòd quamuis forma conficiendi ſacramẽtum Euchariſtiæ, nunquàm reperiatur ſecundum ſe tota in ſcriptura diuina; tamen quòd illam formã Chriſtus tradiderit, eſt credendum, ut in d.c. cum Marthæ late traditur.

46 ¶ Et dicebat Auguſti. Palam eſt, ꝙ in re dubia ad fidem, & certitudinẽ ualeat catholicæ Eccleſiæ authoritas, quæ ab ipſis fundatiſſimis Apoſtolorum ſedibus, uſque in hodiernũ diem ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot Apoſtolorũ aſſertione firmatur, ut dicit Augu. lib. 1. ad inquiſitiones Ianuarii. Illa quæ generaliter obſeruat uniuerſalis Eccleſia in libris canonicis non leguntur ab omnibus obſeruanda: quia illa ſuſcepit aut ab Apoſtolis tradita, aut a Conciliis, quorum in Eccleſia eſt ſaluberrima authoritas. Ex quibus apparet, quòd ad faciendam fidem, ſufficeret authoritas Eccleſiæ abſq; ſcriptura diuina. Inde habetur in c. ſicut omnes. diſt. 19. quòd omnes Apoſtolicæ Sedis ſanctiones accipiẽdæ ſunt tanquàm ipſius diuina uoce Petri firmatæ: ex qua patet, quòd ſanctiones Sedis Apoſtolicę ſunt eiuſdem authoritatis cũ ſcripturis Beati Petri, quæ inter diuinas ſcripturas cenſentur. ergo eis fides ęqualiter eſt præbenda. Sed in ſanctionibus Sedis Apoſtolicæ; ueritates plures habentur, quæ in ſcripturis diuinis minime ſunt inſertæ: immo negantes hoc, tollerent priuilegium Romanæ Eccleſiæ, & hæreſim incurrerent. Pro quo facit c. Ait, 22. diſtin. ubi dicitur. Qui autem Romanæ Eccleſiæ priuilegium ab ipſo ſummo omnium Eccleſiarum capite traditum auferre conatur, is proculdubio in hęreſim labitur, & iſte dicendus eſt hæreticus. Eccleſia enim uniuerſalis in iis quæ fidei ſunt, errare non poteſt, ipſa atteſtante ueritate, quę Apoſtolis Matth. ulti. inquit. Ego uobiſcum ſum uſque ad cõſummationem ſæculi, quę etiam pro fide rogauit ne unquàm deficeret.

47 ¶ Tertia concluſio eſt, quæ ad hũc ſeptimum modum magis applicatur,

quòd aſſertionib' aliorum Doctorũ, quamuis Sanctorum, non eſt neceſſarium ad ſalutẽ firmiter adhærere: & non eſt illicitũ contrariũ ſentire. Hęc cõcluſio probatur authoritate Diui Auguſt. in d. c. ego ſolis. Inquit enim. Alios aũt ita lego, ut quantalibet ſanctitate, quãtaue doctrina polleãt, nõ ideo uerũ putẽ quia ipſi ita ſenſerint, ſed quia per alios authores, uel canonicas, uel probabiles rationes, quæ a uero non aberrant, mihi perſuadere potuerunt. idem in d. c. quis neſciat, ait. Epiſcoporum autẽ literas, quæ poſt cõfirmatum canonẽ, uel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur; & per ſermonẽ forte ſapientiorẽ, cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporu grauiorem authoritatem, doctioręq; prudentiam, & per concilia reprehendi licere, ſi quid ĩ eis forte a ueritate eſt deuiatum. Idem etiam in d. c. noli. 9. diſt. loquens de ſcripturis poſterioribus noui & ueteris teſtamenti, dicit; Hoc genus literarum ab authoritate canonis diſtinguendum eſt. Nõ enim ſic leguntur tanquàm ex eis ita teſtimonium proferatur, ut contra ſentire non liceat, ubi forte aliter ſapuerint, quàm ueritas poſtulat. Item, idẽ Augu. in c. neque quorumlibet. 9. diſt. inquit. Neque quorumlibet diſputationes, id eſt, expoſitiones, ſecundum glo. quamuis catholicorum & laudatorum hominum, uelut ſcripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat (ſalua honorificentia quę illis debetur hominibus) aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere; ſi forte inuenerimus, quòd aliter ſenſerint, quàm ueritas habet diuino adiutorio, uel ab aliis intellecta, uel a nobis. Inſuper, idem Auguſtinus de ſuis opuſculis ſeu aſſertionibus in d. c. nolli, inquit. Noli meis literis, quaſi canonicis ſcripturis deſeruire; ſed in illis, quæ non credebas, cum inueneris, incũctanter crede: in iſtis autem quod certum nõ habebas (niſi certũ intellexeris) noli firmum tenere. Præterea, idem Auguſt. confirmat in cap. negare. 9. diſtin. Negare non poſſum nec debeo, ſicut in ipſis maioribus eſt, ita eſſe multa, in tam multis Epiſtolis meis, quę poſſunt iuſto iudicio, & nulla temeritate culpari. Ex quibus patet concludẽter, quòd ſcriptis Sanctorum & etiam Auguſtini, nõ eſt neceſſe incunctãter adhærere, ex quo inter ſcriptores Bibliæ non habentur. Nam illud quod eadem facilitate contemnitur, & approbatur, ad fidẽ minime catholicã ſpectat: & eſto quòd eſſet uerum, non debet inter catholicas ueritates numerari; quia ſecundum Hieronymum. Quod de aliquibus ſcripturis authoritatẽ non habet, eadem facilitate contemnitur, qua approbatur.

48 ¶ Et ſic per prædicta poſſunt inferri duo corollaria. Primum eſt, quòd non eo ipſo, quòd aliquis ſanctus aliquid opinatur, illud eſſe credendum a cunctis fidelibus tanquam ueritati conſonum approbandum eſt; ut probatur, ſicuti dixi, in d. c. noli. c. negare. & c. neq;. Illi enim Doctores, quantuncunque ſancti ſint, errare potuerunt. patet in Sancto Auguſt qui ſanctus exiſtens plurima ſcripſit, & docuit contra catholicam ueritatem; quorum aliqua poſtmodum reuocauit, ut patet in ſuis libris retractationum; & quia iſte error non habebat pertinaciam annexam, non obuiauit illius ſanctitati: quia, ut ipſe alibi dicit. Errare potero, ſed hæreticus nõ ero. Secundum corellarium eſt, quòd

non omnibus ſententiis quę inueniũtur in Sanctorum opuſculis iam per Eccleſiam diuulgatis, eſt firmiter adhærendum tanquam catholicæ ueritati; adeo quòd aſſertor ſcienter cõtrarius conuincatur de pertinacia: & hoc multipliciter probatur a domino Guidone carmelita Epiſcopo Maioricen. in ſuo tractatu de hæreſibus, a quo plura ex infra dicendis tranſtulit in ſua Apologia. q. 1. Comes Mirandulanus.

49 ℭ Dicunt enim, quòd licet Sanctorũ doctorũ ſcripta, ſcilicet Beatorũ Cypriani martyris, Gregorii, Auguſtini, Ambroſii, Hylarii, Hieronymi, Iſidori, Proſperi, Bernardi, Anſelmi, & cæterorum huiuſmodi, legantur in Eccleſia, & cum debita reuerẽtia ſuſcipiantur in Eccleſia: non tamẽ ſunt ſic firmæ authoritatis, ut eis contradicere nõ liceat, aut circa ea dubitare, ubi dicta eorũ ſcriptura ſacra non probantur euidenter, aut per Eccleſiam non determinatur, firmam aut indubiam ueritatem continere; unde præciſe per dicta eorum non conuinceretur opinio hęretici. Nam ubi non eſt infallibilis ueritas, ibi non eſt fides certa; ex qua firmiter credatur, cum fides certa infallibili ueritati innitatur: immo circa talia non eſt ſẽſus infallibilis, nec indubius, nec adhæſio, ſed certa & infallibilis ueritas. Ex quo enim ibi certa ueritas, & indubia fides non eſt, ei ſemper aſſentitur cum dubio, & cum formidine falſi, ut dicit Auguſt. in Epiſtola ad Hieron. & 11. cõtra Fauſtum c. 8. & c. 16. libr. contra eundem Fauſtum. c. 2. Si ſcriptura, inquit, non continet infallibilem ueritatem, & in aliqua parte ſui falſum inuenitur, non remaneret de ea certa fides, quæ ei firmiter credatur, & propter falſitatem ĩ una ſui parte tota ſuſpecta haberetur; & ſic fides titubaret. Quia ut dicit Augu. 1. de Doctrina chriſtiana c. 7. Titubat fides, ſi ſacrarum ſcripturarum uacillat authoritas.

50 ℭ Quod autem in dictis Sanctorũ extra canonem Bibliæ, nõ ſit ueritas infallibilis, quãtũ ad præſens attinet, ex dictis Doctorũ tres ſuccurrũt ꝓbationes. Prima, qa ipſi de dictis ſuis dubitant, an in eis errauerũt uel nõ; vnde Augu. in primo de Tri. c. 2. dicit. Nec pigebit me ſicubi hęſito, quærere, nec pudebit me ſicubi erro; diſcere: & ſubdit ſecundũ aliquos Aug. in c. 3. Proinde quiſqꝫ hæc legit, ubi pariter certus eſt, pergat mecũ; ubi pariter hæſitat, quærat mecũ; ubi errorem ſuum cognoſcit, redeat ad me; ubi meũ, reuocet me. Inquit ergo, Quiſquis ergo cum legit, dicit; hoc non bene dictum eſt, quoniam non intelligo, locutionem meam reprehẽdat, non fidem: nonne diuus Auguſtinus ſe errantem correxit, multa retractãdo? Hinc ab Auguſtino editus eſt liber retractationum, in quo multa ab eo antea dicta damnat, & retractat. & forſan (ut dicit Guido Carmelita.) ſi plus uixiſſet, plura retractaſſet, q lib. 1. de Tri. c. 1. inquit: Magiſq; optabo a quolibet reprehendi, quàm ſiue ab errante, ſiue ab adulante laudari. Laudator enim & errans cõfirmat errorẽ; adulator uero allicit ad errorem. Emendauit me ergo iuſtus in miſericordia, & arguet me: oleum autem peccatoris non impinguabit caput meũ. Et quamuis (ut inquit dictus Guido) Auguſtinus loquatur humiliter, loquitur tamen ueraciter: ſcilicet, quòd in libris ſuis aliquãdo errauerit, errareque potuerit. Vnde

ipſe Auguſt. 2. libro ad Vincentium inquit. Negare non poſſum, nec debeo, ſicuti in ipſis maioribus, & tam multis opuſculis multa eſſe, quę poſſũt negari, & nulla temeritate reprehendi; & in lib. de uera Religion. c. 3. inquit. Quicquid in libris meis erroris inuenitur, mihi: quicquid autem uerum, uni omnium remuneratori & largitori Deo tribuatur. Et ideo dicendum eſt, dicta Auguſtini non ſemper in omnibus continere indubiam, aut infallibilem ueritatem, cũ ipſe in ſcribendo ſua opuſcula, dubitet errauerit nec ne; & quod ipſe Auguſt. de ſe dicit, de aliis etiam Doctoribus dicendum eſt.

51 ¶ Secunda probatio ſumitur a diſcordia, quę eſt inter ipſos. Diſcordia enim in ſcriptoribus, teſtimoniũ eſt falſitatis; cum ſit neceſſe, quòd ſaltẽ unus diſcordantium falſum dicat; quia neceſſario altera pars contradictionis eſt falſa: & ideo Auguſtin. in lib. 18. de ciuita. Dei. c. 41. probat ſacræ ſcripturæ ueritatẽ ex mutua cõcordia ſcriptorũ eius, in qua omnes concordant, & nullus ab alio diſcrepat, ſeu diſcordat; quod teſtatur ſacræ ſcripturæ indubiam & infallibilem ueritatem. Vero enim (teſte Philoſopho) omne conſonat: in aliis uero eſt diſcordia. Diſcordant quippe doctores a doctoribus, diſcipuli a diſcipulis, & diſcipuli a doctorib⁹; quominus autem ſit in dictis prædictorũ doctorũ diſsẽſus extra canonicas ſcripturas, nemo, qui eorũ libros legit, ambigit. Diſcordat quidem Aug. ab alis Doctoribus, circa intelligẽtiam operũ ſex dierum: quia alii ponunt, ꝙ Deus fecit illa ſex dierum opera ſecũdum ſucceſsionem temporis dierum: a quibus diſcordat Auguſti. qui ponit omnia ſimul facta, iuxta illud: Qui uiuit in æternũ, creauit omnia ſimul. Vnde motus Auguſtinus numerat illos ſex dies, non ſecundum ſucceſsionem temporis, ſed ſecundũ diſtinctionem cognitionis angelicæ in uerbo, & eorum propria natura: & tamẽ ex hoc non dicuntur illi, uel iſti hæretici. Hinc patet, quòd una dictarum opinionum ſit falſa; & per cõſequens dicta eorum non innituntur infallibili ueritati. Similiter diſcordant Hierony. & Auguſt. quia Auguſtinus omnium Pſalmorum authorẽ facit Dauid, quod Hieronymus negat. Item, diſcordant ſuper reprehẽſione; quã fecit Paulus Petro; an fuerit de mortali an ueniali. Itẽ, diſcordant in ceſſatione legalium, quando fuit facta: & ſic unus alteri contradicendo falſum dicit; tamen non ſequitur, quòd alter eorum ſit cenſendus hæreticus. Item, Hierony. in prologo 1. Regum, ſeu in quæſtionibus, affirmat quòd Samuel fuit uerus ſacerdos: quod expreſſe negat Auguſt. in libro de quæſtionibus noui & ueteris teſtamenti, dicens; Samuelem nõ fuiſſe ſacerdotem, cum non fuerit de filiis Aaron. Et Hierony. 1. cõtra Iouinianum dicit. Simulq; cognoſcendũ eſt, quòd Samuel leuita non ſacerdos, nec pontifex fuit; ideoq; non nominatur inter ſacerdotes, ſed inter eos qui inuocant nomẽ Domini. Dicta ergo iſtorum non innituntur infallibili ueritati, cum ſibi contradicant; quorum una pars neceſſario eſt falſa, ut patet per Philoſophũ. 4. Metaphyſices. Quinimmo ipſe Auguſtinus in hac ſententia ſibi ipſi uidetur aduerſari. Nam in libro de quæſt. no. & uete. teſta. q. 46. dicit (ut diximus) Samuelem nõ fuiſſe ſacerdotẽ,

& ta-

& tamen lib 12. contra Fauſtũ.c.35. ſic dicit; commutatum fuiſſe ſacerdotium in Samuelem, reprobato Heli, & commutatum eſſe Regnum in Dauid, Saule reꝓbato: ubi clare Auguſt. dicit translatum ſacerdotium ĩ Samuelẽ, ſic quòd Samuel uere fuit ſacerdos, ſicut Dauid uere fuit rex. De eodem etiam Samuele an fuerit reſuſcitatus, uidetur Auguſtinus a ſe ipſo diſſentire. Nam in quæſtio.no.& uet.teſt.q.27.tenet, quòd Samuel nõ fuit uere per Phitoniſſam reſuſcitatus, ſed dæmõ in ſimilitudine Samuelis apparuit Sauli: & in libro de cura agenda pro mortuis ponit, quòd anima Samuelis a dæmone uere excitata per artem magicã locuta fuit Sauli. Hieronymus etiam in illa quęſtione, an Saul fuerit Hieruſalem, uidetur quòd in quadam ſua Epiſtola ad Euagrium fuit ſibi contrarius; qui etiam de illis interpretibus contrarium ſentit ab Auguſtino. Item, Gregorius aliter ſentit de hierarchia ſiue ordinib' Angelorum, quàm faciat Dionyſius de cæleſti hierarchia. Inſuper. Hieronymus de bigamo poſt baptiſmum promouendo, a cæteris diſcrepat. Ponit enim ĩ Epiſtola ad Oceanũ, quòd monogamus, ideſt, uni' uxoris uir, debet in Epiſcopatu promoueri; ita quòd ſi ante baptiſmum unam uel plures habuit, hoc totũ per baptiſmum deleri: qui ſi poſt baptiſmum unam tantum habuit, poteſt ordinari, non obſtante quòd unam uel plures habuerit ante baptiſmum. Cuius contrarium tenent omnes, ſcilicet, quòd bigamus ſiue ante baptiſmum, ſiue poſt baptiſmum ordinari nec promoueri in Epiſcopatum poteſt, ut concludit Augu. in lib. de bono coniugali: & habetur hęc cõtrarietas inter dictos Sanctos ĩ c. unius, c. Acatius. 26. diſt. ubi gl. dicit, quòd in hac contrarietate male ſentit Hieronymus, Vnde Auguſtinus eum correxit. & idem dicit Ambroſius in libro de officiis. Item, Hieronymus ad Marcellam de quinque quęſtionibus ſcribens, dicit. Sãctos, qui in fine mũdi inuenientur non morituros, ſed uiuos aſſumendos. Auguſtinus autem in libro de ciui. Dei, omnes morituros affirmat, prout ego dixi ſupra. q. 18. Item, Hieron. ſuper Matth. dicit, hoc dictum pſalmi. In omnem terrã exiuit ſonus eorũ & cæt. & illud Chriſti. Prædicabitur Euangelium hoc in uniuerſo mundo, eſſe iam completũ per Apoſtolos. Auguſtinus autẽ, cui conſentit Origenes ſuper Matthæũ, tenet hoc nondum eſſe completum. Item, Hieronymus ſuper Epiſtolã ad Titum, tenet Angelos per multa ſæcula ante mundum uiſibilem extitiſſe, & Deo ſeruiſſe, quod & Ambroſius tenet in Exameron. Auguſtinus autem ſuper Geneſim tenet, quòd ſimul in cælo empyreo ſunt creati. Itẽ, Hieronymus in prologo libri Sapiẽtiæ, tenet quòd ille liber ſit Philonis, & non ſit computandus inter ſacras ſcripturas. Auguſtinus autem in ſecũdo retractationum. cap. 4. oſtendit ſe quandoq; tenuiſſe. ꝙ fuerit editus a Ieſu Sirach; qđ ibi retractat: & licet non exprimat a quo ſit editus, tamẽ in libro 2. de Doctrina chriſtiana. c. 8. enumerat illum ĩter libros ſacros. Item, Hieronymus in libro hæbraicarum quęſtionum, dicit: quòd Deus antequàm cælum & terram faceret, paradiſum antea cõdiderat, propter illud quod dicitur. Plantauerat Deus paradiſum a principio. Auguſtinus autem ſuper Geneſim ad literã, exponit

nit, a principio, ideſt, tertia die. Item, Auguſt. in libro de concordia Euangeliſtarum aſſerit, totam negationẽ Petri factam fuiſſe in atrio; & quæ dicta ſunt, inde poſt Chriſtum Ieſum ad Caipham recipiendo dicta eſſe. Hieronymus autem ſuper Matthæum, uidetur tenere, quòd Petrus in atrio Caiphæ negauerit, cui Beda in Lucam conſentire uidetur. Item, Hieronymus ſuper illud Abacuch. Mundi ſunt oculi tui, negat ſingulos Angelos præpoſitos ſingulis corporalibus creaturis. & Auguſtinus in 83.q. tenet quòd ſit, cui conſentiunt Origenes, & Damaſcenus. Et Hieronymus ſup illud Ioſue, Proiicite & mittite in mare, dicit; quòd licet propria manu perire, ubi caſtitas periclitatur. Auguſtinus uero in libr. 1. c. 19. ubi ſupra de ciuitate Dei, contrariũ affirmat. Item, Beatus Cyprianus de baptiſmo hæreticorum, aſſerebat nõ eſſe apud hęreticos ſeu ſchiſmaticos baptiſmum Chriſti, quem Beatus Auguſtinus reprehendit, ut habetur in c. quomodo exaudit Deus, de conſecra. diſtinct. 4 traditur in cap. ſi qui a pſeudo. 1. q. 1. Multa quoque ſimilia reperiuntur, in quibus Sancti Doctores de fide inter ſe contraria ſcripſerunt; & ideo non obligant ad firmiter credendum. Immo licet eis abſque hæreſis periculo contradicere, niſi fidei, aut ſcripturæ, aut determinatione Eccleſiæ approbẽtur: cum, ut dictum eſt, reperiãtur inter ſe aduerſari, & per conſequens includere falſum: & teſtimonio Auguſtini, & aliorum Doctorum comprobatur, quòd eis non eſt neceſſario ſtandum in iis quæ in ſuis opuſculis ſcripſerunt, ut late ſupra adduxi multas eorundem Doctorum authoritates, in uerſ. tertia concluſio. Vltra quæ addo, quod dicit Anſelmus lib. 1. cur De⁹ homo, dicens de peccato, Omnia quę dico, ſic uolo accipi, ut ſiquid dixero, qđ maior nõ confirmat authoritas, quãuis illud ratione probare uidear, nõ alia certitudine accipiatur, niſi quòd interim mihi uidetur, donec De⁹ mihi melius reuelet; & ſic Anſelmus nõnulla tanquàm probabilia ſolummodo dicere intendebat. Addo inſuper, ꝙ inquit Hierony. ad Epiſtolam Auguſt. ſic dicẽs. Nec mireris, ſi in tuis libris, & maxime ĩ ſcripturarũ expoſitionibus, quæ uel obſcuriſſimæ ſũt, quædã a recta linea diſcrepare uideãtur: & hoc dico, nõ ꝙ in operib⁹ tuis quædam reprehendenda iam cẽſeã; neque enim lectioni horum unquàm operã dedi, neque horũ exemplariorum apud nos copia eſt, præter ſoliloquiorum tuorum libros, & quoſdam cõmentarios in pſalmos: quos ſi uellẽ diſcutere, non dicam a me, qui nihil ſum, ſed a ueterum Græcorum uidentur interpretationibus diſcrepare. Sicut ergo inter ſe ipſi ſancti Doctores; ita & nos ab eis ĩ multis, ſalua fide & ueritate ſcripturarũ & S. R. E. determinatione, diſsẽtire poſſumus.

52 ¶ Tertia probatio ſumitur ex ſpeciali prærogatiua ſacræ ſcripturæ, & ſanctionum uniuerſalis Eccleſiæ, quibus ſolis concedimus infallibilis ueritatis excellentiam, ut teſtatur Auguſt. in c. Ego ſolis. 9. diſt. inquientis: Ego ſolis eis ſcriptorum, ideſt, ſcriptoribus, qui iam canonici appellantur, didici hũc timorẽ, honoréq; deferre, ut nullum eorum ſcribendo errasse audeam credere; aut ſi aliquid in eis offendero, quod uideatur contrariũ ueritati, nihil aliud exiſtimẽ, q̃ mẽdoſum eſſe codicem, uel non eſſe

aſſe-

aſſecutum interpretem, quod dictũ eſt, uel me minime intellexiſſe non ambigam: & ſequitur. Nec te, frater mi, arbitror, ſic libros tuos legi uelle, tanquam Prophetarum, & Apoſtolorũ, de quorum ſcriptis, quòd omni errore careant, dubitare nefandum eſt; & abſit hoc a pia humilitate, & ueraci de temetipſo cogitatione: & alibi Auguſtinus lib. 3. de Tri. cap. 2. inquit. Sane, cum in omnibus literis meis non ſolum pium lectorem uolo mihi eſſe deditum, ita correctorem nolo ſibi: & ſicut illis dico, Noli meis literis quaſi ſcripturis canonicis deſeruire: ſed in illis, & quod non credebas, cum inueneris, incunctanter crede: In iſtis autem literis, quod certum non habebas, niſi certum intellexeris, noli firmiter tenere: Ita illi dico, Noli meas literas, ex tua opinione, uel correctione, ſed ex diuina lectione, uel inconcuſſa ratione corrigere. & in c. noli. 9. diſt. inquit, Noli ergo, frater, contra diuina tam multa, tam præclara, tã indubitata teſtimonia colligere uelle calumniam ex Epiſcoporum ſcriptis, ſiue noſtrorũ, ſicut Hylarii, ſiue Cypriani & Agryppini. Nam hoc genus literarũ ab authoritate canonum diſtinguendũ eſt. Non enim ſic leguntur tanquam ita ex eis teſtimonium proferatur, ut cõtra ſentire nõ liceat, & in Epiſtola ad Fortunatũ idem ait Auguſti. Neque quorũlibet diſputationes, quamuis catholicorum laudatorum hominũ, uelut ſcripturas canonicas habere debemus; ut nobis non liceat (ſalua honorificentia quæ illis debetur hominibus) aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere. & alibi Auguſti. in c. quis neſciat. 9. diſt. inquit, Quis neſciat canonicam ſanctã ſcripturam ueteris & noui teſtamẽti certis ſuis terminis contineri, eamq; poſterioribus omnibus Epiſcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari nõ poſſit, utrum uerum uel rectum ſit, quicquid in ea ſcriptũ ſit, uel conſtiterit eſſe: quod ſecus eſt dicendum de ſcripturis Sãctorum poſt canonem Bibliæ, ut ſupra dixi. Quinimmo moderni Doctores ſæpe diſcedunt a dictis Sanctorum. Inquit Robertus Olchot, quòd ſanctus uir Anſelmus in multis fuit deceptus ꝓpter ignorantiam logicæ: & Scotus in tertio ſentent. quaſi deſtruit totũ proceſſum Anſelmi in libro cur Deus homo: & ita ſæpe alibi inuenitur apud Doctores noſtros. His ergo tribus probationibus exiſtentibus, & aliis quæ induci poſſent, luculẽter patet, dicta Sanctorum doctorũ non inniti infallibili ueritati, cum in eis poſſit eſſe dubietas & falſitas, unde licet eis non conſentire, & improbare, ac reprehendere, & nõ credere eis ſine periculo hæreſis.

53 ¶ Ex quibus ſequitur, quòd iſte ſeptimus modus conuincendi aliquem de hæreſi & pertinacia, non habet locum in eo qui ſcienter negaret dicta Sanctorũ poſt canonem Bibliæ. Contra tamen prædicta facit. c. Sãcta Romana Eccleſia. 15. diſt ubi recipiuntur ſeu approbantur ab Eccleſia multa opuſcula Sanctorum. Ad hoc dicẽdũ eſt, quòd non omnia opuſcula Sãctorum, quantum ad omnia contẽta in eis, ſunt per Eccleſiam approbata. Conſtat enim, ꝙ in libris Beati Auguſtini multa inueniuntur contraria ueritati, quæ ipſe poſtmodũ reuocauit, & illa minime approbantur: & ſicut eſt de libris Beati Auguſtini, ita eſt de libris multorũ aliorum Sanctorũ, qui

qui nequaquàm quo ad omnia approbantur. Omnes tamen libri Sanctorum, de quibus in d.c. approbantur quo ad omnia, quæ nec per authoritatem, nec per alios Sanctos correcta ſunt. Item, ſi bene uideris dict.c. Sancta Romana Eccleſia, non vtitur verbo, approbamus, ſed recipimus: & quamuis recipiantur & legãtur in Eccleſia; non tamẽ ſic vt ſcriptura ſacra, aut vt quatuor concilia, quibus non licet contradicere.cap.ſicut. 15. diſt.& ideo contradicens eis ſciẽter, non incurrit hæreſim. Secus tamẽ eſſet dicẽdũ in his quæ per dictos Sanctos ſcripta ſunt de fide catholica, & damnatione hæreticorum. Vnde in hoc caſu, putarem hunc ſeptimũ modum conuincendi aliquem de pertinacia aduerſus eum qui ſciens contradiceret iis ſcriptis Sanctorum Doctorum, locum habere, prout late dixi ſupra in q.15. ad quæ me refero: & licet aliqua ibi dicta, hic ſunt repetita, non ſine ratione id factum eſt, ut recte intuenti patet.

54 ¶ Octauus modus conuincendi aliquem de pertinacia eſt, ſi quis deprehẽſus in hæreſi, uel per confeſſionem ſuam, aut rei euidentiam; ſeu per teſtes cõuictus, & correptus legitime, non uult ſe corrigere, nec ſe emendare, nec errorem ſuum reuocare, nec demum eſt paratus corrigi; talis eſt pertinax hæreticus reputandus. Et iſte modus fundatur authoritate Auguſtini ĩ c. qui in Eccleſia. 24.q.3. inquiẽtis. Qui in Eccleſia Chriſti morbidũ aliquid prauumq; quid ſapiũt, ſi correpti, ut ſanũ rectumq; ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emẽdare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt; & circa hunc modum conuincendi de pertinacia, dixi plura ſupra.q.3. Duo tamen hic ueniunt principaliter pertractanda. Primum eſt, ad quem uidelicet ſpectabit hunc errantem corrigere, ut recte dicant ipſum non paratum corrigi, & conſequenter eſſe pertinacem. Secundum eſt, qualis debeat eſſe hæc correctio, ut ſufficiens & legitima reputetur. Circa primũ eſt dicendum, quòd quidam corripiunt increpãdo, & pœna debita puniendo. Quidam uero charitatiue monẽdo, & errorem tantũmodo reprobando. Primus modus pertinet ad prælatos, & iuriſdictionẽ habentes. Secundus modus pertinet ad quemlibet chriſtianum.

55 ¶ Quo ad primum modum, de iudice corripiẽte aliquem ſuſpectum uel accuſatum de hæreſi; an ſtatim quòd iſte reus corripitur a iudice, teneatur ſtare correptioni ipſius iudicis, retrocedendo ab aſſertione, quæ hæretica prætenditur; adeo quòd ſi non retroceſſerit; ſeu illam nõ reuocauerit, illico cẽſendus ſit hæreticus pertinax; & uidetur quòd ſic. Nam Bart. in l.tutor.§.tutores qui.ff.de ſuſpe.tuto. inquit, quòd q inquiſitori aliquid aſſerenti non credit, dum eum forſan corrigit, uel inſtruit de iis quæ fidei ſunt, uel ut ſe a crimine purget, uel ut aliquã pænitentiam pro crimine ſuo agat, cõdemnari poteſt tanquàm hæreticus pertinax. & pro hoc facit tex. in c.ad abolendam.in princ. uer. niſi continuò, de hære.c.literas, de præſumptio.& per dictũ.§. tutores. dicit Card. Floren. in cle. 1. in prin.q.2. de Summa Tri. quòd ille dicitur pertinaciter inhærere hæreſi, qui non eſt paratus corrigi ad mandatum ſuperioris, ut probatur in cap. damnamus, de Summa Tri. ubi a contrario ſenſu nõ damna-

damnatur Abbas Ioachin, licet dixerit hæreticalia: quia paratus fuit corrigi,& ſe ſubiecit determinationi Eccleſiæ.facit.c.hæc fides.24.q.3. Vnde ſi accuſatus de hæretica aſſertione a iudice corripiatur aſſerente illam aſſertionem eſſe hæreticam;& ideo reuocandam; ſi nõ credat iudici ſic affirmanti circa dictam aſſertionem, uidetur iſte reus iudicandus hæreticus pertinax per prædicta.

56 ¶ Aduertendum eſt tamen circa pdicta: quia hæc dicta Doctorum uidentur intelligenda, quando Epiſcopus vel inquiſitor patenter oſtenderet illam aſſertionem, ſiue illum errorem eſſe cõtrarium veritati catholicæ,vel eſſe hæreſim explicite dãnatam: quia tunc ad mãdatum Epiſcopi, vel inquiſitoris deberet ille reus reuocare,aliàs quòd eſſet cenſendus pertinax hæreticus per prædicta. Si vero Epiſcopus vel inquiſitor hoc patenter non oſtenderet, videtur quòd ad iuſſum Epiſcopi, uel inquiſitoris non debeat ſuam aſſertionem reuocare: quia cum ad declarationem alicuius aſſertionis; An ſit catholica uel hæretica,agatur de expoſitione ſacræ ſcripturæ, vt dixi ſupra in q.10.in dicta expoſitione; nõ præfertur qui maiori dignitate fulget, ſed qui magis conſona rationi dixerit. Quo enim quiſque magis ratione nititur, eò maioris authoritatis eius uerba eſſe videntur. Plurimi autem tractatorum, ſicut pleniori gratia Sancti Spiritus, ita ampliori ſcientia aliis præcellentes rationi magis adhæſiſſe probantur; vnde nonnullorum Pontificum conſtitutionibus,Auguſtini,Hieronymi,atq; aliorum tractatorum dicta uidentur eſſe præferenda. uerba ſunt tex.i c.7.20.diſt. Vnde a quibuſdam dictis Doctorum ſiue expoſitionibus non licet etiam ſummis Pontificibus diſcedere in iis quæ de fide ſunt, aut de vniuerſali ſtatu Eccleſiæ; ſed illa vſque ad ſanguinis effuſionem defendere.c. ſunt quidam 25. q. 1. Et ideo licet ſit Epiſcopus aut inquiſitor qui corripit; cum ratione ſuæ dignitatis ſua opinio non ſit melior altera,non uidetur, quòd iſte correptus ad opinionem Epiſcopi vel inquiſitoris debeat ſuã reuocare: quia aliud eſt cauſis terminum imponere,aliud eſt ſcripturas ſacras diligenter exponere, ut dicitur in d.c.i.Quinimmo probatur, quòd Doctores in iis quæ fidei ſunt, Epiſcopis & inquiſitoribus sũt præponendi;unde correptus non uidetur quòd debeat ſtare correptioni iudicis,niſi rationem ſibi oſtenderit, quòd ita ſit, ut probatur authoritate Petri in ſua prima Canonica.c.3.qui ſcribens prælatis,inquit. Dominum autem Chriſtum ſentite in cordibus veſtris, parati ſemper ad ſatiſfactionẽ oĩ poſcẽti vos rationem de ea ſpe & fide quæ eſt in vobis. Et ſic iudex quando corripit errantem,debet laborare oſtendere illi, quãtum deuiet error ille a ueritate catholica;uel qa error ille explicite ſit damnatus ab Eccleſia, uel aliis modis aduerſetur ueritatibus catholicis, de quibus dixi ſupra in q.4.Quo legitime oſtẽſo, ſi noluerit errorem ſuum reuocare, cõtrarium ueritatibus catholicis, ſine dubio hæreticus pertinax eſt cenſendus: & in iis terminis uidetur mihi quòd debet intelligi tex. ĩ d.c.qui in Eccleſia.24.q.3. Quid autem iuris ſit dicendum, ſi illa aſſertio eſt hæreſis implicita,an tenens illam pertinaciter debeat ut hæreticus puniri, dixi ſupra in q.8.

57 ¶ Quo ad ſecundum modum correptionis, prout pertinet cuilibet chriſtiano,& ſocio,uel cuicunque alii nullam iuriſdictionem habenti ſuper errantē; dico nullam eſſe differentiam quo ad hoc inter corripientem iudicē,& aliū quēcunq; : & ſi oſtendatur ſibi hæreticam eſſe aſſertionem quā affirmat, tenetur hæreſim ſuā dimittere. Hoc probatur in d.c.qui in Eccleſia. in quo nō fit differētia aliqua inter iudicem & nō iudicem, ſed ſimpliciter dicit.Si correpti ut ſanctum, rectumq; ſapiant & c.ſufficit ergo,ut corripiantur,qui morbidum aliquid prauumq; ſapiunt in Eccleſia Chriſti : & quod emendare nolint,defendereq; perſiſtant, ad hoc ut hæretici pertinaces cenſeātur. Pro hoc facit, quod inquit Pau.1. ad Corinth.2.ꝙ fides noſtra non eſt in ſapiētia hominum: & ſic non refert a quo homine oſtendatur ſibi per regulā fidei,quòd opinio ſua obuiat fidei catholicæ.

58 ¶ Circa ſecundum principale,qualis debeat eſſe correptio, ut ſufficiēs & legitima reputetur ; reſpondeo;ꝙ illa correptio cenſenda eſt ſufficiens & legitima, qua aperte erranti oſtenditur,quòd aſſertio ſua catholicæ obuiat veritati: ita quòd iudicio intelligētiū nulla poſſit tergiuerſatione negare, quin ſibi ſit ſufficienter aperte oſtenſum,quòd error ſuus catholicæ ueritati repugnat. verbi gratia; Si qs ex ignorantia Euangelii textū ignorans diceret,quòd milites fregerunt crura Chriſti,& ſibi per tex.Euangelii Ioan.19. oſtenderetur contrariū, vbi dicitur.Venerunt ergo milites,& primi quidem fregerunt crura,& alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem cum veniſſent, & viderunt eū iam mortuum, non fregerūt eius crura, ſed unus militum & cæt. Hæc enim correptio debet ſufficiēs reputari : quia iudicio cuiuslibet intelligētis,iſte errans nulla poſſet euadendo tergiuerſatione negare, quin eſſet ſibi aperte oſtēſum, quòd aſſertio ſua catholicæ obuiet veritati.Idē arbitror dicendum,ſi ſibi oſtenderetur ſuum errorem eſſe hæreſim explicite damnatam,uti poteſt exemplificari in multis Decretalibus, Conciliis generalibus, & Extrauagātibus, in quibus ſunt plures hæreſes damnatæ,ut accidit caſus de quodam prędicatore in hac vrbe Valentina,qui cōcionando dixit,quòd quādo Chriſtꝰ exiſtens in cruce,fuit lancea percuſſus,erat adhuc uiuus:quod eſt cōtrariū ueritati Euāgelicæ, vt in authoritate Diui Ioannis proxime allegata; & eſt hæreſis damnata in cle. fidei catholicę, de Sūma Tri.qui, hac authoritate a me inquiſitore ſibi ſecretè oſtenſa, ſtatim retroceſſit ab illa aſſertione hęretica,& non fuit reputatus hæreticus;quia ex ignorātia peccauerat. Siquis etiam ex ignorantia dogmatizaret, duas perſonas ſicut duas ſubſtantias fuiſſe in Chriſto, & ſibi oſtenderetur per textum Synodi Epheſinæ, quòd eſt hæreſis Neſtorii ab eadē Synodo damnata, nulla poſſet tergiuerſatione negare, quòd nō eſſet ſibi aperte probatū, quòd aſſertio ſua eſſet hæreſis condemnata, & conſequenter quòd ueritati catholicæ aduerſatur; & ideo talis correptio eſſet ſufficiens & legitima reputanda; & ſufficiunt hæc exempla ad horum declarationem.

59 ¶ Sed quid facient domini Epiſcopi & Inquiſitores, ſi ex ignorātia neſciunt has correptiones legitimas facere? conſulo,ut Deo ſe committentes,

tes,qui ad hanc uocationem eos uocauit,etiã peritiores cõſulant.argu.ĩ c.fi.ibi,de ipſorum conſilio,de hære. li.6.& in c.inter cætera, de off.ordi.

60 ¶ Nonus modus conuincendi aliquem de pertinacia,eſt; ſiquis præceptis, comminationibus, pœnis, præmiis, promiſsionibus iuratis,uel alio quouis modo molitur aliquem, uel aliquos arctare ad hæreſim contrahẽdam,uel ad hæreſim contractam per tinaciter defendendam, hæreticus pertinax eſt cenſendus : quod probatur in c. qui aliorum.24.q.3. ubi dicitur; quòd qui defendit aliorum errores, multo magis damnabilior eſt illis qui errant;quia non ſolum errat, ſed etiam aliis offendicula erroris ꝑparat,& confirmat. Vnde quia magiſter erroris eſt,non tantũ hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt. Iſte enim,quia talia facit,prębet authoritatem, & audaciam,& occaſionem cuicunque peccãdi; & ideo merito hæreſiarcha appellatur, quod eſt princeps hæreticorum, ab archos grece,latine princeps. c. 1.21.diſt. & glo. in uerbo mechanicis. in.§. quod autem.in.authen.de non alienan. rebus Eccle. colla.2.notat.in rubri.C. de comi.& archiatris,lib.12.Si ergò qui defendit aliorum errores, ideſt, hæreſes,quia de iis loquitur dictũ. c. qui aliorum, dicitur hæreſiarcha, in qua defenſione non dicitur concurrere aliqua uiolentia;quia ille defenſor ſua ſpõte eſt in errore : multo magis eſt dicẽdus hęreſiarcha, qui alios ad errorem per uiolentiã pręceptis, minis,aut pœnis,trahit ad hæreſim; contra quem ſiue cogentem uel ſuadentem lex ciuilis ſtatuit pœnã capitis,& confiſcationis bonorum.Leum qui. C.de apoſtatis.ibi,ſine ſuaſione. facit.l.Iudæi.C.de Iudæis,& l.2.C.ne ſanctum baptiſ. iteretur.

61 ¶ Sed aduerte, quia hunc modum conuincẽdi de pertinacia intelligerem, quãdo iſte qui talia ageret,eſſet aliter hæreticus, & ſic defenderet nõ ſolum errantem,ſed etiam errorem; & ſic debet intelligi.d.c.qui aliorum, ut dixi ſupra.q.29.& per hoc de pertinacia conuinceretur : & probatur in eodem tex.ibi;quia non ſolum errat, ſed aliis offendicula erroris præparat: & ſic non tantum hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt, aliàs non uideo quomodo poſſet dici hæreſiarcha, ſi non eſt hæreticus; & tunc, quia hęreticus & defenſor, puniendus eſſet magis ipſo errante, quem defendit. ita dicit Arch. in c. quicunque. in uerbo defenſoris, de hære.lib.6.& ſic intellige. c.qui conſentit. 11.q.3.

62 ¶ Hinc eſt, ꝙ alibi plus punitur cõſulẽs, q̃ ſi idẽ ipſe faceret, ut patet in medico qui dedit filio poculũ uenenatũ,ut daret patri.Nam in hoc caſu plus punitur medicus,quàm filius.l.1. ff.de parri.facit.l.utrum.ff.eo.titu.

63 ¶ Aliàs autem,ſiquis defenderet hæreticum,reſiſtens uiribus, uel potentia,ne ad manus iudicis ueniret hæreticus puniendus, uel examinandus, prout in ſimili habetur in cap. ſi cuſtos.26. q.2.& 21.quęſt.5.per totum. uel alia faceret, ut dixi ſupra in principio huius noni modi, non eſſet hæreticus cenſendus; nec conſequenter hæreſiarcha. Oriretur tamẽ ſuſpicio hæreſis contra iſtum defenſorẽ, uel perſuaſorem : nam ex iniuſta defenſione opinio agẽtium male,incurrit.cap. 2.hi qui. 24.q.6. & ob talẽ ſuſpicionem poſſet indici purgatio canonica.cap.inter. de purga. cano. &

ob hanc iniuſtam defenſionem notã ſuſpitionis incurrũt prælati, ſeu principes qui hæreticos non corrigunt, ſeu puniunt, cum poſſint: quia negligere, cum poſſint perturbare peruerſos, nihil eſt aliud quàm fouere. c. negligere. 2. q. 7. c. error. 83. diſt. c. quãtæ, de ſentent. excommunic. c. ſicut dignum. §. illi etiam. de homi. Circa hoc tamen uidendi ſunt Doctores poſt Archi. in d. c. quicunque, in uer. fautores.

64 ¶ Quod autem contingere poſſit, quòd quis ſit fautor & defenſor hæreticorum, & nõ hæreticus, caſus eſt in c. Accuſatus. §. ſi uero de hæretic. lib. 6. Ad prędicta etiã facit c. qui cõſentit. 11. q. 3. ubi dicitur, quòd qui conſentit peccantibus, magis punitur quàm agens, ut probatur in uerbo, ſeuerisſima: & qui alium defendit, acrius punitur q̃ ille qui peccauit, intelligendo de conſenſu cooperationis, & defenſionis cũ auxilii pręſtatione, ut tenet Car. de Turre Crema. ibi. Quod etiam intellige, quãdo præſtatur hoc auxilium defenſionis in delictis grauibus per modum authoritatis, ut eſt in hoc crimine. Nã plus peccat, ut dicit glo. in cle. 1. in uerbo defenſaris, de pœnis. facit. l. 1. C. de iis qui latro. occulta. & pro hoc etiam facit, quòd quãdo aliquis defendit delinquẽtem in ipſo crimine, dicendo quòd eſſet licitum, & commẽdaret illud quod eſt delictũ, tunc grauius peccat propter malum exẽplum, ut notat Ange. in l. 1. in fi. C. de Nili aggeribus non rumpe. inquiẽs, quòd ille peccat in duobus. Primo, quia uidetur particeps delicti: ſecundo, quia impedit iuſtitiam; & adde tertium, quia pręſtat aliis malum exẽplum: & hoc reſpectu, maius delictũ eſt lenociniũ, quàm adulteriũ, ut notat glo. & poſt eam Bar. in l. Athletas, §. qui lenocinium. ff. de iis qui no. infa. & malũ maius eſt in alium delinq̃re, quàm in ſeipſum. §. eos, in auth. ut iudi. ſine quoquo ſuffra. colla. 2. Et ꝓ iis dicit Petr. de Ancha. in cle. 1. §. ſane, de uſu. 12. not. quòd ille qui aſſerit, non eſſe peccatum exigere uſuras, plus punitur quàm uſurarius: q̃a ille hæreticus eſt, iſte uero peccator. Saly. in l. 1. col. fi. C. de Summa Trin. & fide cathol. Idem eſt dicẽdũ, quòd ſi quis dixerit, fornicationẽ non eſſe peccatum, hęreticus dicitur. c. ad noſtrum. §. ſeptimo, de hæreti. & idẽ eſt de aliis præceptis Decalogi, ut ſi dixerit, furari, adulterari, concupiſcere rem alienam, & huiuſmodi nõ eſſe peccatum, hæreticus eſt, ut ſcribit. S. Tho. in Quolib. 3. arti. 12. & tamen talia agens, puta fur, adulter, fornicator, uel huiuſmodi, ſolũ peccat mortaliter; & non eſt hęreticus, ut late dixi in rubr. de hæret. lib. 6. in 1. q. col. 3. cum ſequenti: & ſic plus punitur dicens, quàm faciens, ut tradit Ioan. de Ana. in c. qualiter & quando. 2. §. ad corrigendos, col. 3. uerſi. & ad ſolatiũ ſciatis, de accuſ. cum aliis, ut ſcribit Dec. ĩ c. 1. de offic. delega. col. 10. Inſuper arguendo a maiori. Nam ſi id de quo magis dubitatur ineſt, & id quod minus, ut dicit glo. in c. cum in cunctis, in gl. in uer. multo magis, de electio. Si ergo qui ſolum conſentit errori alterius, facit ſecum illo culpabilem. c. qui cõſentit. 11. q. 1. c. qui alios, de hæreti. & error cui non reſiſtitur approbatur. c. error. 83. diſtin. multo magis qui alios compellit ad tenẽdam hæreſim pertinaciter: quia dupliciter peccat. Primo, quia uidetur cõſentire illi errori. d. c. qui alios.

Secun-

Secundo, quia cogit alium quatenus in ſe eſt ad peccandum. c. de homine, de celeb. miſſ. l. eum qui. C. de apoſta. c. 5. de offic. deleg.

65 ¶ Decimus modus conuincendi aliquem de pertinacia & hæretica prauitate eſt, ſi quis cogat aliquem fidẽ catholicam abiurare; aut pœnis, uel præceptis ueritatem catholicam abnegare compellit: & huic modo poſſunt applicari plura ex iis quæ diximus in nouo modo proxime præcedenti. Nam qui cogit aliquem ueritatem catholicam abiurare, cogit illum hæreſi contrariæ irreuocabiliter adhærere.

66 ¶ Et hoc probatur ex ui abiurationis, arguendo a contrariis. Cum cõtrariorum eadem ſit diſciplina. traditur in l. 1. ff. de iis qui ſui iur. ſunt uel alie. Nam ſicut quis abiurando hæreſim firmiter, tenet ea quæ fidei ſunt, & quæ ab Eccleſia determinantur, ut habetur in c. Ego Berengarius, de pœni. diſt. 2. ita ècontrario dicendũ eſt, quòd qui abiurat catholicã ueritatẽ, firmiter adhæret hæreſi ueritati catholicæ contrariæ. facit ad hoc l. cælicolarum. in fi. C. de Iudæis. l. qui nõ facit. ff. de reg. iur. & ad hoc plura tradit Phi. Corneus in conſ. 2. incip. dominus Baldus. lib. 1. Ex quo ergo ipſe alium cogit ad hæreſim pertinaciter tenendam, non uidetur dubium, quin ipſe cogẽs ſit ut hæreticus pertinax cenſendus. arg. in c. mulieres, de ſentent. excommu. c. periculoſe, de pœni. diſt. 1. c. ſi concubinæ, de ſentent. excommu.

67 ¶ Vndecimus modus eſt cõuincẽdi de pertinacia quemquam, cũ quis abiuraſſe reperitur catholicam ueritatem. Vel iurat ſe quamcunq; aſſertionem, quæ eſt in rei ueritate hæretica, tanquam in perpetuum ſeruaturum. Iſte modus habet duas partes. Prima eſt, de eo, qui abiurat catholicam ueritatẽ, & differt a modo præcedenti: quia ille loquitur in cogente aliquem abiurare catholicam ueritatem; iſte uero in abiurante.

68 ¶ Secunda uero pars loquitur de tenẽte aliquam aſſertionem hæreticã; & dicit illam ſe tenturum ſiue ſeruaturum in perpetuum ſicut catholicam ueritatem; & in hanc ſecundam partem incidunt quàmplures colerici, qui in diſputationibus excedunt metas recti ſermonis, & tanquam frenetici prorrumpunt in hanc inſaniã, dicẽtes aliquam aſſertionem, quam conantur ueram oſtendere, cũ re uera ſit hæretica, ut catholicam ſe tenturos & defenſuros: & talia dicẽtes, conuincuntur manifeſte de hæreſi, & pertinacia, niſi ſtatim ad ſe reuertantur, & emendent ſe, & pœniteant huius ſermonis repẽtini: quia quicquid calore iracundiæ dicitur, non prius ratum, eſt quàm ſi perſeuerantia apparuerit iudiciũ affuiſſe. l. quicquid. ff. de regu. iur. & quæ ibi ſcribit Decius. & in caſu quo perſeuerãtia non affuerit, temeritatis non debet deeſſe pœna, ne deinde ita effuſo ſermone quis loquatur; ita quòd non de hæreſi, ſed de temeritate punitur. argu. c. quod ait Lot. 15. q. 1. & in c. inebriauerunt. 15. q. 1. ubi magis culpatur ebrietas, quàm inceſtus: ſic in propoſito magis puniatur temeritas quàm hæreſis, ex quo non dicitur perſeuerantia, & eſt corrigi paratus, ut in c. Hæc eſt fides. 24. q. 1. & ne Eccleſiæ matris noſtræ diſciplina deſeratur, ſi forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerit, pœnitẽtia aliqua eſt mulctandus.

c.ex-

c. excõmunicatorum. 24. q. 5. facit c.ſignificauit, de pæni.& remisſio.& ſicut in caſu.d.c. excommunicatorũ. illi interfectores illorum excommunicatorum,ideſt,hæreticorum,bonã habuerunt uoluntatẽ, ſcilicet, ad interficiendũ illos hæreticos zelo Eccleſię;potuerunt tamẽ peccare intẽtione habendi illorũ bona, ſecundũ Hug.ut refert.d.Card. de Turre Crema. & ſic quòd propter hoc illis iniũgitur pænitẽtia: ita eſt in propoſito: Potuit enim eſſe, quòd iſte aſſertor propoſitionis hæreticæ quẽ pænitet, tenuerat illam ut hæreticã, licet recedat & dicat ira ſe incenſum illam protuliſſe;& quòd credebat illam catholicam: nihilominus pænitentia congruens iniungenda eſt, ut in d.c. excommunicatorum.

69 ℭ Aduertendum eſt circa proxime dicta; quia eſſet conſideranda qualitas aſſertionis, ſi eſt expreſſe damnata ab Eccleſia, & diuulgata, & ſi ſibi tunc oſtendatur, & non uult retrocedere, ſed perſiſtere in ſua temeraria aſſertione;an uero illa aſſertio ſit hæretica, quia deducitur ex canone ſacræ ſcripturę,ex interpretatione Doctorum, prout ſupra ex deductis in hac quæſtione poteſt colligi: quia temperanda eſſet iſtius aſſerẽtis pœna uel exageranda, conſideratis præmisſis.Item,eſſet aduertendum,an teneret illam aſſertionem hæreticam in ratione hæreticæ,an in ratione catholicæ aſſertionis. Item,ad mitigationem pœnæ eſt reſpiciendũ ad iracundiam, ſi fuit talis,quæ mẽtem aſſerentis alienauerit, an non; prout optimus iudex poterit perpendere, ut ſcribit Fely.in cap.dilecti,de exceptio. cum aliis, ut dicit Deci. in d.l. quicquid.Itaq; extare hæc duo poſſunt ſimul, quòd excuſetur ab hæreſi,& quòd de temeritate puniatur,ſicut in ſimili dicimus quem excuſari de mendacio; qui tamen a temeritate non excuſatur, ſecundum Auguſtinum,qui inquit.Nemo mentiens iudicandus eſt, qui dicit falſum quod putat uerum: quia quantum eſt in ipſo,non fallit,ſed fallitur;non ita mendacii, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt,qui falſa incaute credit, aut pro ueris habet;ſic iurãs ſeruaturum propoſitionem hæreticam tãquam catholicam,a mendacio poterit excuſari; non autem a temeritate, & pro ea puniri poteſt,ut dixi. Fatendum eſt tamen, quòd ſi quis metu mortis aut duri cruciatus, abiuraret catholicam ueritatem, uel totam fidem chriſtianam, licet nõ excuſetur a mortali peccato, ab hæreſi tamen excuſandus eſſet, ut dicit glo.2.in c. poteſt fieri, de pænit. diſtin. 1.glo.fi. in cap. non ſolum abnegat. 11. quæſt. 4.ut late dixi in cap. quoniam,de hæreti.lib 6.q.15.

70 ℭ Duodecimus modus conuincendi aliquem de pertinacia eſt, ſi quis errans contra fidem perſequitur, aut moleſtat, aut impedit catholicã ueritatem defendentes,aut hæreticã prauitatem impugnantes; prout ſunt inquiſitores uel ſimiles qui fidem defendunt, & hæreticos impugnant, ii ſunt pertinaces hæretici reputandi. Et aduerte, quia in hoc modo dicitur; Si quis errans cõtra fidem. Nam ſi non eſſet errans contra fidem, ſed forſan aliàs odio perſequeretur prædictos ob amorẽ hæreticorũ,non eſſet iſte perſequẽs pertinax hæreticus iudicãdus, ſed fautor uel defenſor hæreticorum: quia poteſt quis eſſe fautor hæreticorũ abſq; eo, quòd ſit hæreti-

reticus. c.accuſatus.§.ſi uero,de hæret.li.6.& hi fautores ipſo iure excõmunicati ſunt,ut in c.excommunicamus.§.credentes,de hære. uel ſaltem ut perturbator officii inquiſitionis poſſet puniri, ut dicit Bonifacius in cle.multorum,de hęre.primo notabili;& ideo ſignanter dicitur:ſi quis errans.Nã hic errans qui dãnationẽ hæreticæ prauitatis impedit,aut ſatagit moleſtare catholicã ueritatẽ defendentes, & hæreticã prauitatẽ impugnãtes,nõ eſt parat' corrigi;nec cauta ſolicitudine q̃rit ueritatẽ, merito ptinax hæretic' ẽ cẽſẽd',ut ĩ d.c.Hęc ẽ fides,iũcto.d.c.dicit Apoſt.24.q.3.

71 ℭ Et dicitur quis ueritatẽ catholicam defenſare,quando illã oſtendit, uel per miraculum,uel teſtimonio ſacræ ſcripturæ, ut probatur in ſimili de inuiſibili miſſione in c.cum ex iniuncto,de hæret. circa mediũ,uel authoritate uniuerſalis Eccleſiæ ſiue generalis cõcilii;& idẽ econtra eſſet dicendũ de impugnante hæreticã prauitatẽ,ut quis dicatur illã impugnare recte, quãdo miraculum induceret, uel authoritatẽ ſacræ ſcripturæ, aut Eccleſiæ,ſeu decretum generalis cõcilii, ne catholica ueritas uel hæretica prauitas uideãtur conſiſtere in ſapientia hominũ,uel uolũtate:quia ut dicebat Apoſtolus. 1. ad Corinth.2. Prædicatio mea nõ eſt in perſuaſibilibus ſapientiæ humanæ uerbis, ſed ĩ oſtenſione ſpiritus, & uirtutis, ut fides ueſtra non ſit in ſapientia hominum,ſed in uirtute Dei.

72 ℭ Decimus tertius modus conuincendi aliquem de pertinacia eſt, ſi quis errans contra fidem catholicã, correctioni & emendationi illius,uel illorum, cuius uel quorum intereſt ſubiicere ſe recuſat. Iſte modus cõuenit cum octauo modo ſupra poſito. Dicam ergo hic aliqua quæ ibi fuerunt omiſſa:quia licet iſte modus ſolum reſpectu iudicum uideatur militare, & ille reſpectu priuati reprehendentis illum errantem; nihilominus utrunque ibi fuit late examinatum. Ad propoſitũ ergo modus iſte probatur: nam ille non eſt paratus corrigi,nec cauta ſolicitudine ueritatem quærit,qui iudicium iudicis ſubterfugit, ut qui non uult ſe ſubiicere correptioni & emendationi ſui erroris, ut probatur in c.dicit Apoſtolus. 24.q.3. iuncto c. nullus, de præſumptio: ubi dicitur,quòd confitetur de omnibus,quiſquis ſe ſubterfugere iudicium dilationibus putat. Conuincitur enim quis de ſuo delicto, uel per confeſſionem propriam, uel per rei euidentiam,uel contumaciam,ut dicit glo: in c.nullus legitima probatione: & in c.ad abolendam,in prin. in uerbo, deprehenſi,de hæreti. & in c.ſuper quibuſdam,de uer.ſigni.& dicit gl per tex.in c.chriſtianus.11.q.1. quòd qui iudicium refugit, apparet illum de iuſtitia diffiſum,cum concordantiis ibi per eum allegatis. Sic ergo errans contra fidem, qui iudiciũ ſubterfugit, pertinax eſt hæreticus cenſendus. Hic enim correptioni & emendationi, cuius intereſt, ſubiicere ſe recuſat, iudiciũ ſubterfugiẽdo.

73 ℭ Quod ego intelligo,obſeruata ſolemnitate, de qua in cap. cum contumacia, de hæreticis libr. 6. quia iſte modus conuincendi errantem de pertinacia, proprie habet locum in contumace, qui recuſat ſubire iudiciũ Epiſcopi,uel ĩquiſitoris,ad quorum quẽlibet ſpectat & intereſt hæc crimina punire & inquirere. cap. inter ſolicitudines, de purgatio. cano.

in c.

in c,excommunicamus.§.adiicimus, de hæretic.& toto titu.de hæretl.lib. 6.& in cle. Vnde ſeruato proceſſu.d. c.cum contumacia.non comparens, tanquàm hæreticus condemnatur. Primò ergo requiritur,quòd ſit ſuſpectus de hæreſi apud iudicem. Secundo, quòd citetur ut de fide reſpondeat. Tertio, ſi non comparet, quòd excommunicetur pro eo quòd parere ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat. Quarto;quòd excommunicationem per annũ animo ſuſtineat pertinaci; quibus ſeruatis ex tũc iſte contumax,uelut hæreticus condẽnatur: iudicatur enim a iure hæreticus pertinax; & ideo ut hæreticus dãnatur:quia contumacia,in cauſa præſertim fidei, ſuſpitioni præſumptionem adiicit uehementẽ,& uehemens trãſit in uiolentiam, quæ inducta a iure eſt ſufficiens ad condemnationem, ut traditur in glo. in d.c. cum contumacia. facit c. excommunicamus.§. qui autem.de hæret. ſcribit Bellamera.in deciſione ſua 674. incip. contumax ut hæreticus, & de intellectu & materia d.c.cum contumacia, alibi dicam, Deo duce.

74 ¶ Decimus quartus modus conuincendi errantem de pertinacia eſt; quando quis de errore ab aliquibus reprehenſus,non uult de ueritate informari.Et in propoſito uidetur duo caſus cõſiderandi.Primus eſt,aut iſte errans reprehenditur ab imperitis, uel peritis, & nulla authoritas ueritatis catholicæ ab illis adducitur contra ſuum errorẽ; uel ſi adducatur, illa non concludit contra errantem: tunc ſi iſte errans non audiat,uel acquieſcere renuat,non eſt pertinax reputandus; quia non tenetur credere cuilibet aſſerenti aliquam poſitionẽ eſſe hæreticam uel catholicam,niſi illam talem eſſe oſtendat uel miraculo, uel teſtimonio ſacrę ſcripturæ,aut authoritate Eccleſiæ,ſeu concilii generalis, ut proxime dixi. Rubor eſt enim ſine lege loqui.l.illam. C.de collatio.§.cõſideremus.in auth.de trie. & ſemi. colla.3.& dicebat Scot.in 4. diſt.17.q.1.ꝙ ſicut turpe eſſet theologo dicere aliquid eſſe ĩ Biblia,& neſciret ubi illud inueniretur: ita incõueniens eſſet Canoniſtæ dicenti,tale eſſe ex traditione uniuerſalis Eccleſiæ,& illud non inueniret in canone; & non debet quis eſſe nimis credulus.l.1.§.1.ff.de eo per quem factum eſt.argu.in l.ſi id inquit.ff. quod falſo tuto.

75 ¶ Inde dicit Barto. in d.l.1. ꝙ ſi nuncias mihi aliquid quod faciam, uel quod denegem quo ad præiudicium meum, non teneor tibi credere, niſi me reddas certiorem, uel inſtrumentis,uel teſtibus.l. ſi quis inficiatus.ff. de poſtu. quem ibi Moderni ſequuntur, additis pluribus ſimilibus, quæ ommitto per Bart.in l. doli mali col. 1.ff.de nouatio.Et dicit Petr. de Ancha. in conſil.361. pro declaratione trium quæſitorum, quòd ſi intimatio non eſt facta alicui ſub ſcriptura authentica, aut ei non eſt lectus tenor ſcripturæ,non eſt inducta notitia,uel ſcientia. Sic in propoſito,quò ad cõuincendum errantem de pertinacia, ſi non oſtendatur ueritas ſuo errori contraria,non tenetur credere;adeo quòd non credens, non dicetur conuictus de pertinacia,ad hoc ꝙ pertinax hæreticus condemnetur in foro exteriori: licet poſtea illa aſſertio illius errantis tanquàm hæretica damnaretur, ut ſæpe dixi,ponendo exemplum in errore Græcorum.

¶ Quo

76 ¶ Quo ad Deum uero, & ſic in foro conſcientiæ, non dubito hunc hæreticum eſſe pertinacem: quia in illo foro ſola ueritas inſpicitur. Quia Deus neque fallit, neque fallitur; licet Eccleſia aliquando fallit, & fallitur; ut eſt tex. in c. a nobis, de ſenten. excõmunica. in prin. & ideo dicitur, ꝙ conſcientia eſt tribunal ueritatis, ut dicit Bal. in l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iur. quinimmo dicitur ſenſus animæ cognoſcentis bonũ & malum, ut dicit Bald. in auth ad hęc. C. de uſu. col. 3. & conſequẽter incurrit iſte in omnes pœnas, quæ contra hæreticos ſtatuuntur, excõmunicationis ſcilicet, & bonorum confiſcationis, de quib⁹ in c. excommunicamus. 1. & 2. de hæreti. c. cum ſecundum leges, eod. tit. lib. 6. cum ſimilibus.

77 ¶ Secundus uero caſus eſt, quando iſte errans reprehenditur a peritis, uel imperitis de errore eius, & oſtẽditur ſibi ueritas catholica uno de tribus modis proxime dictis, uel alijs legitimis in iure ſtatutis, & ipſe errãs non acquieſcit, nec informari uult; tunc iſte errans hæreticus pertinax cenſendus eſt: & iſte eſt proprie modus conuincendi errantem de pertinacia, de quo loquimur hic. Ratio, quare non facio differẽtiam in propoſito inter imperitum & peritum, hæc eſt: quia fides noſtra non eſt in ſapientia hominum, ſed Dei, ut Paulus inquit. 1. Corint. 2. & ſic ad hoc ut errans teneatur deponere errorem, nõ refert a quo homine perito uel imperito per regulam fidei oſtendatur, ꝙ opinio ſua erronea eſt, & obuiat fidei orthodoxæ, ſeu alicui ueritati catholicæ. Vnde ſi poſt talem reprehenſionem, & oſtenſionem ueritatis catholicæ, reperiatur iſte errãs dictum errorem tenere uel uerũ reputare uerbo uel ſcripto, ſeu in eo quomodolibet perſiſtere, reputandus eſt hæreticus pertinax. Nam quando errans in iis quæ fidei ſunt, nõ eſt paratus corrigi, ut eſt iſte; nec cauta ſolicitudine ueritatem catholicã quærit, pertinax eſt hæreticus. c. dicit Apoſtolus. 24. q. 1. & c. Hæc eſt fides. ea. q. Sicut enim, ſi quis per ſeipſum ueritatẽ inuenerit, ſtatim tenetur errorem dimittere, exemplo uenerabilis Anſelmi, qui in lib. 1. Cur Deus homo cap. 18. inquit. Certus ſum, ſi quid dico (quod ſacræ ſcripturæ abſque dubio contradicit) quod falſum ſit; nec illud tenere uolo, ſi cognouero: ſic pari ratione, ſi per alium quemlibet de ueritate catholica informetur, tenetur errans errorem deponere, & ueritati catholicæ adhærere. Nam non uidetur maior ratio in uno, ſicut in altero. ergo idem ius eſt ſtatuendum. l. illud. ff. ad legem Aqui.

78 ¶ Item, ſi quis alios errantes, cum reuocare poteſt, non reuocat; ſeipsũ errare demoſtrat. c. qui alios, de hæret. l ſcientiam. ff. ad l. Aqui. & error cui nõ reſiſtitur, approbatur. cap. error. 83. diſtin. c. feliciter. 80. diſtinct. Multo magis errare demonſtratur, quando ipſe idem errans ipſum ab errore non reuocat, nolens a ſapientibus informari. Dicit enim Leo Papa. Quid iniquius eſt, quàm iniqua ſapere, & ſapientioribus doctioribuſq; non credere? Sed in hanc ſapientiam cadunt, quicunq; ſi ad cognoſcendã ueritatem aliquo impediũtur obſcuro, non ad propheticas uoces, non apoſtolicas literas, non Euangelicas authoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt; & ideo magiſtri erroris exiſtunt: quia ueritatis diſcipuli nõ fuerunt.

runt. regiſtratur in c. quid autem. 24. q. 3. Merito ergo errãs de pertinacia conuincitur, quando reprehenſus ab aliis ueritatem ſibi oſtendentibus, non uult informari.

79 ¶ Decimus quintus modus conuincẽdi aliquẽ de pertinacia eſt, quãdo errãs uerbis, uel factis proteſtatur ſe aſſertionẽ ſuã (quæ hæretica eſt) minime reuocaturũ. Hęc enim proteſtatio firmam eius uoluntatẽ oſtendit. l. qui ĩ aliena. §. Celſus. ff. de acq. hæred. l. in concubinatu. ff. de cõcubin. & non eſt paratus corrigi, ideo hæreticus pertinax eſt cenſendus. d. c. dicit Apoſtolus. d. c. Hæc eſt fides, cum aliis. Aduerte tamen, quòd & ſi eius uoluntas ſit pertinax, nihilominus tamẽ poteſt ab illa hæreſi & pertinacia retrocedere; & retrocedens eo modo quo decet, petens ueniam ſubmittenſque ſe ipſum correctioni ſanctæ matris Eccleſiæ, ex quo eſt in primo lapſu, admittendus eſſet ad ueniam cum cõdemnatione ad carcerẽ perpetuum, & bonorum confiſcationẽ, & cum aliis pœnis quæ huiuſmodi hęreticis redeuntibus infligi ſolent. c. ad abolendam. c. excommunicamus. 2. §. ſi quis autem. de hæret. lib. 6.

80 ¶ Non enim ſibi potuit hanc legem irreuocabiliter imponere, a qua non liceat ſibi, ſi aliter eſt uiſum, recedere; prout Doctores in ſimili concludũt de teſtatore, qui uoluit ſibi præcludere uiam non faciendi ſecundũ teſtamentum, ut late Bartol. ſcribit in l. ſi quis in principio. col. 4. uerſic. an ſit aliquod remedium. ff. de legat. 3. & dicebat Bald. in conſil. 389. incipien. reperitur, quòd quandam. A. quòd ſi certum eſt de mente teſtatoris, quòd teſtator uelit ſtare ultimæ ſcripturæ, quòd uerba derogatoria non officiunt ultimæ uoluntati: allegans pro hoc Ioan. Andre. & Ioan. de Calderi. in cap. 1. de conſtitutio. lib. 6. Nemo enim poteſt ſibi adimere ius teſtandi, quia publici iuris eſt; & iuri ſcripto non poteſt priuatus derogare. l. nemo. ff. de lega. 1. Traditur hæc materia late per Bald. in l. ſancimus. C. de teſtamen. Hoſtien. in Summa de ſepultu. §. an ſit licitum, uerſic. ſed ſi quis iurauerit. late Dy. & Ioan. Andre. in cap. quod ſemel, de regu. iur. libr. 6. Oldra. in conſil. 25. & 160.

81 ¶ Præſertim hæc habẽt locum quoad Deum: quia in quacunque hora ingemuerit peccator, & conuerſus fuerit, uita uiuet, & non morietur: ut habetur in cap. nullus, de pœnitent. diſtin. 7. & impietas impii non nocebit ei, quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Ezechi. 33. & alibi inquit. Si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam, uita uiuet, & non morietur; omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor, Ezech. 18. Eccleſia enim non claudit gremiũ redeuntibus lapſis in hæreſim, ad eam bene ſe cõuertentibus; non autem relapſis. in cap. ſuper eo, de hæret. lib. 6. & in cap. ad abolendam. §. illos quoque, de hæret. l. 3. C. de apoſtatis. cap. corrigantur, 24. q. 3. facit Epiſtola inter claras. C. de Summa Trin. §. ſed quia ſcribit S. Thom. 2. 2. q. 11. art 4.

82 ¶ Decimus ſextus modus cõuincẽdi aliquem errantem de pertinacia eſt, ſi in hæreticæ prauitatis fauorem prohiberet legi ſcripturas ſacras, id eſt catholicas; uel prohiberet prędicari

cari

cari aut publicari catholicas ueritates: quia talis defenſor eſt hæreticæ prauitatis, & oppreſſor ueritatis catholicę & nõ ſolũ poteſt dici hæreticus, ſed etiã hæreſiarcha. c. qui aliorũ. 24. q. 3. Nõ enim eſt paratus corrigi, nec cauta ſolicitudine quærit ueritatem catholicã, & de ea informari. d. c. dicit Apoſtolus. Et quia de hoc modo cõuincendi de pertinacia ſũt plura ſuperius dicta, quæ poſſunt hic applicari, non inſiſto amplius in eo.

83 ¶ Decimus ſeptimus modus cõuincẽdi aliquẽ de pertinacia eſt, ſi quis in defenſionem hæreticæ prauitatis nouos errores fingit: qa iſte nõ quærit ueritatẽ, nec eſt parat⁹ corrigi, ut pximè dixi. facit c. hæreticus, 24. q. 3.

84 ¶ Decimus octauus modus conuincendi aliquem errantem de pertinacia eſt, ſi ipſe eſſet dominus alicuius ciuitatis, uel loci, uel Epiſcopus, aut quiuis alius potẽs, aut iudex, & cõcederet aſſertiones hæreticas publicari, ſeu iuberet illas uti catholicas teneri, & ſeruari, prohiberet etiam ueritates catholicas illis hæreticis aſſertionibus contrarias prædicari; de hæreſi & pertinacia manifeſtè cõuinceretur. Et hoc ſatis probatur per proximè dicta fundamenta; cum non ſit paratus corrigi, & quia impedit ueritatem manifeſtari, nec cauta ſolicitudine quærit illam. Item, ſi negligere (cum poſſumus perturbare peruerſos) nihil aliud eſt quã nutrire; nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare; & error cui nõ reſiſtitur approbatur, ut in c. error. 83. diſt. multo magis dicitur quis fouere hæreticos, qui authoritatem in præmiſſis accõmodat, cum maius ſit peccatum cõmiſsionis, quàm negligentiæ, niſi eſſemus in prælatis, ut dicit gl. in c. 1. de offi. deleg. quia in prælatis negligentia inducit peccatum mortale, ut dicit Abbas in c. peruenit, de deci. & glo. in c. ea quę, de officio archi. ut ego dixi in meo tractatu de ſecreto, nume. 245. facit. c. cõſentire. 83. diſt. & nouerca eruditionis ſit negligentia, ut in c. ſequenti, eadem diſt. Quinimmo peccatum commiſsionis & omiſsionis non differunt ſpecie. Auarus enim aliena rapit, quod eſt peccatum commiſsionis; & ſua non dat quibus dare debet, quod eſt peccatum omiſsionis, ut dicit S. Tho. in pri. ma 2. q. 72. art. 6.

85 Præſertim in perſecutione hæreticorum hæc duo delicta æquiparantur cõmiſsionis & omiſsionis, ut eſt tex. in cle. multorum querela. §. uerum quia, de hæret. ubi notat Bonifacius, quòd qui non facit quod facere debet, delinquit: quia facere cenſetur aduerſus ea quæ facienda ſunt. l. qui nõ facit. ff. de reg. iur. Vnde dicimus, quòd ſimoniã committit, qui pecuniã recipit, nõ faciendo quod facere debet c. nemo, de ſimo. præſertim, quia in propoſito dictus errans præbet cõſenſũ authoritatis; & ideo magis peccat quàm faciẽs. c. qui aliorũ 24. q. 3. ut dicit gl. in d. c. 1. de offi. deleg. Præterea, iſte errans contemnit Eccleſię dogmata, & ideo excõmunicationem incurrit, ut in c. ſi quis 25. q. 2. ubi habetur, quòd ſi quis dogmata, mãdata, interdicta, ſanctiones, uel decreta pro catholica fide, uel Eccleſiaſtica diſciplina pro correctione imminentium uel futurorum malorum a ſedis Apoſtolicæ Præſule ſalubriter promulgata cõtempſerit, anathema ſit. facit. c. generali. 25. q. 1. & applica hic quæ dicũtur p Arch. Ioã. Andre.

Andr.Domi.& alios in c.quicunque, de hæreti. lib 6. in materia fautoria hæreticorum.

86 ¶ Decimus nonus & ultimus modus conuincendi aliquem de hæreſi eſt,ſi quis errans contra apertam,diuulgatam,ſeu prędicatam ueritatem catholicam in Eccleſia, diu perſiſtit in errore, uel uſque ad mortem, hic eſt hæreticus pertinax:quia cum nouerit talem errorem, quem ipſe habet,eſſe dãnatum per Eccleſiã,per ignorantiam excuſari non poteſt;cũ magis per obſtinatam malitiam perſiſtere in errore uideatur: & non immerito Eccleſia tales quos reperit contra catholicam ueritatem in errore uſque ad mortem perſeueraſſe, tanquàm hæreticos iudicat, & punit; & etiam illos qui diu perſiſtunt in dicto errore, niſi reuertãtur ad gremiũ Eccleſiæ: quo caſu,abiurata hæreſi, Eccleſiæ reconciliantur, ut in d. c. ut officium.§. ſi uero aliquis,de hæreti. libr.6.& per hunc modum ego dicebam, apoſtatas iudaizantes,uel mahometantes, qui in errore perſiſtunt contra ueritatem Euangelicam,eſſe pertinaces hæreticos; adeo quòd ad illorum condemnationem non requiratur aliud,niſi quòd tranſierint, uel redierint ad illos damnatos ritus: quia hic redditus uel tranſitus includit in ſe pertinaciam & errorẽ, ut ſatis probatur in c.contra chriſtianos,de hæret.lib.6. Ea enim quæ publice fiunt, præſertim quæ fidei ſunt, ignorare non licet; & ideo ignorantia in iis quæ ſunt de iure naturali nõ excuſat,ut dicit Card. in cle. 1.§.porro, de Summa Trin. & alibi dicitur, quòd ignorantia iuris lata culpa eſt, ut dicit Bart. in l.quod metu. colu.6. uerſi. iuxta prædicta.ff.depoſiti.l.liberorum.ff.de iis quæ notãtur infa.tradit Alexan. in conſi. 76.uiſis,colu. 2. lib.3. Abbas in c.cum in tua,qui matri. accuſa.& ignorantia eorum quæ publice fiunt, non probatur per iuramentum,ut dicit Rota 444.incipiente,extra rotam petebatur.cum aliis, ut dixi ſupra in ea. q. in quinto modo,licet aliàs ignorantia multum ualeat ad delicti excluſionem,ut ſcribit Fely.in c.2.de exceptio.in prin. facit; c. Apoſtolicæ,de cleri.excommunic. miniſtra.Et ad materiam huius quæſtionis omnino uide quæ ſcripſi ſupra in quæſt.3.Et per hæc,ad laudem Dei,imponitur finis huic quæſtioni, in cuius examine ſecutus ſum Ioannem Gerſonem, Anto.Floren.& Cardin. de Turre Crema. plurimis a me additis, quæ faciliter pio lectori poterunt innoteſcere.

SVMMARIVM ſuper trigeſima prima quæſtione.

1 *An Chriſtus legem Moſaycam ſeruauerit.*
2 *Præcepta legis Moſaycæ erant in tripli ci differentia.*
3 *Moralia præcepta obſeruauit Chriſtus.*
4 *Iudicialia præcepta obſeruauit Chriſtus.*
5 *Cæremonialia obſeruauit Chriſtus.*
6 *Chriſtus,quòd non ſeruauerit legem Moyſi argumentatur.*
7 *Chriſtus quod obſeruauit legalia, probatur multis modis.*
8 *Chriſtus curando infirmos in ſabbatho,an illud uiolauerit.*
9 *Chriſtus, an uiolauerit legem tollendo libellum repudii.*
10 *Chriſtus, an uiolauerit legem probibendo uſuram.*
11 *Chriſtus, an uiolauerit legem præcipiendo inimicos diligi.*

12 Cære-

12 *Cæremonialia Chriſtus et Apoſtoli ſubſtulerunt, ſed non ideo legem Moſaycam uiolauerunt.*

13 *Chriſtus, an ſubſtulerit diſtinctiones ciborum.*

14 *Chriſtus non uenit ſoluere legem, ſed adimplere, declaratur.*

TRIGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 TRIGESIMO PRIMO QVAERO, An Chriſtus legẽ Moſaycam ſeruarit, & licet aliàs in rubr. de hæret lib. 6. colu. 290. tractauerim dubium, an Chriſtus ſeruauerit legalia dictæ legis: nihilominus tamen, quia ibi fuerunt plura omiſſa ad declarationem huius dubii; hic latius explicabo ſine repetitione eorum quæ ibi dicta ſunt; & proficient hæc ad multa, quæ tractantur in officio inquiſitionis contra iudaizantes.

2 ¶ Sciendum eſt ergo, quòd in dicta lege Moſayca, erant præcepta in triplici differentia. Quædam enim erãt præcepta moralia; quædam cæremonialia; quædam iudicialia, ut ex textu ſacri canonis colligitur. Quo ad moralia, uidetur quòd illa non obſeruauerit. patet: quia cum præceptum de obſeruatione ſabbathi morale ſit quantum ad uacationem a corporalibus operibus, ipſe ſabbatho curauit, Ioan. 5. & ſanato præcepit tollere lectulum ſuum in ſabbatho. Item, iudicialia non uidetur impleuiſſe: quia mulierem deprehẽſam in adulterio, quæ in lege præcipiebatur lapidari, impunitam abire permiſit, ut habetur Ioã. 8. Item, cæremonialia de abſtinentia ciborum in lege prohibitorum, non uidetur obſeruaſſe: quia dicitur Matth. 15. Quod intrat per os non coinquinat hominem. Sed in cõtrariũ eſt ipſa ueritas incarnata, quæ inquit. Non ueni ſoluere legem, ſed adimplere, Matth. 5. Et aduerte, quia ut inquit Auguſtinus in libro contra Fauſtũ. Lex dupliciter impletur. Vno modo, faciendo ea quæ in ea ſcripta ſunt: alio modo, implẽdo ea quæ per eam sũt promiſſa. Impletur ergo lex uel cũ fiunt quæ in ea præcepta ſunt, uel cum exhibentur quæ prophetata ſunt. Quò ad primum modum implẽdi legẽ, faciendo ea quæ in lege ſcripta ſunt, ſicut cæteri Iudæi, ut erant moralia, iudicialia, & cæremonialia.

3 Primo de moralibus dicendum eſt, quòd hæc moralia perfecte Chriſtus adimpleuit, & alios ad hæc obſeruanda incitauit, Matth. 19. inquiens. Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Secundo, dicta moralia obſeruauit ſeu impleuit, ſanum intellectum eorum declarando; & errorem Phariſæorum circa ea excludendo, ut patet Matth. 5. ubi præceptum morale, Non occides, eis declarat quomodo ſit intelligendum: idem de præcepto, Nõ mœchaberis, de libello repudii, de iuramento, & de dilectione proximi: & nota quod dicit ibi glo. interlinearis in uerb. Ego autem dico uobis & cæt. Non ſoluo, ſed ſuppleo, & in uer. Iterum audiſtis, in hoc non ſoluo, ſed ſuppleo legem; & ſic Chriſtus non ſoluit illa moralia præcepta, ſed ea declarauit, ut ibi late patet. Et idem eſt de obſeruantia ſabbathi, de cuius uiolatione ipſum arguebãt, ut Lucæ 13. & Matth. 12. ut dixi in dicta rubr. Tertio, adimpleuit dicta præcepta moralia Chriſtus, ea conſilia apponendo, quæ faciunt ad perfectionem, & mandatorum obſeruantia.

Perfe-

Perfectus enim obſeruat mandatum hoc, Non occides, tam ille qui cauet ab ira inordinata, quàm ille qui cauet tantum ab interfectione, ut patet in eodem.c.5.apud Matth.

4 ¶ Præcepta uero iudicialia impleuit, tẽperando rigorem eorum per uiã miſericordię, in aliquibus per ſeipſum, & alijs dimiſit temperamẽtũ, ſcilicet ſuis miniſtris, ideſt, Eccleſiæ prælatis & principibus terrenis catholicis, ut de talibus ordinent ſecũdum quod uiderint utile communitati fidelium, ſecundum uarietatem temporum, locorum, ſiue perſonarũ; & iſtud non fuit legem deſtruere, ſed magis adimplere: quia ſic ordinauit meliorem modum obſeruationis iuſtitiæ, ſicut non deſtruitur puer quãdo fit uir. Licet enim tranſeat pueritia, tamẽ remanet melior ſtatus eiuſdem perſonę ætate mutata. Lex enim uetus habuit quaſi ſtatum pueri reſpectu nouæ legis. Propter hoc dicitur ad Galatas.3. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ideſt, regulatiua ſtatus puerilis: propter hoc erat lex timoris, ſicut pueri ſub diſciplina & timore cuſtodiuntur. Lex autẽ Euangelica eſt lex amoris: & ideo non debet eſſe tantus rigor pœnarum; quia proprium hominum perfectorũ eſt magis deduci ad uirtutem amore iuſtitiæ, quàm timore. Vnde illud Horatii. Oderunt peccare boni uirtutis amore. Oderũt peccare mali formidine pœnæ: & in hoc reſidet Nicolaus de Lyra, quòd Chriſtus nõ ſoluit pręcepta iudicialia, ſed illa adimpleuit, ſcilicet ſeruando illa ſicut cæteri, immo meliori modo & ſanctiori.

5 ¶ Præcepta inſuper cæremonialia etiã obſeruauit Chriſtus: quorũ quædam pertinebant ad ſacramẽta, quædam ad ſacrificia, quædã ad ſacra. Sacramenta erant, ut circuncisio quantum ad omnes homines, unctio quãtum ad Reges & Pontifices. Chriſtus autẽ aſſumpſit ſtatũ ſacerdotis regalis uel terreni Regis, immo dixit corã Pilato, Regnũ meũ non eſt de hoc mundo, Ioan.18. & ideo nõ aſſumpſit unctionẽ corporalẽ regũ, uel pontificũ, ſed unctionẽ ſpiritualẽ a Deo patre habuit per plenitudinẽ gratiæ, ſecundũ quod ſcribitur in Pſal.44. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ. Circuncisionem ipſe adimpleuit primo in ſeipſo incipiendo, ſecundo melius & efficacius & generalius inſtituendo ſacramentum baptiſmi loco ipſius, in quo cõfertur maior gratia; & eſt remedium tam uiris quàm mulieribus. Quædam etiã cæremonialia pertinebãt ad ſacrificia, ſicut immolatio agni paſchalis, ſacrificium, & ſimilia. Iſta autem erant figuratiua unius perfecti ſacrificii, ſcilicet Chriſti in cruce offerendi; & ideo iſta impleuit Chriſtus uno modo corporaliter patiendo, alio modo efficacius ſacrificium, ſcilicet, Euchariſtiam inſtituẽdo. Quædam autem cæremonialia pertinebãt ad ſacra, & de talibus erãt præcepta ꝓhibitiua, & iſta adimpleuit Chriſtus; quia dixit Petr' Act. 11. Immũdum & cõmune nunquàm introiuit in os meum; & multo forti' Chriſtus hoc ſeruauit; & ſic iſta præcepta adimpleuit ea obſeruando, & obſeruationem meliorem declarando. Per talẽ enim abſtinẽtiam a corporalibus cibis, ſignificatur abſtinẽtia ab ſpiritualibus immũditiis. Hãc autem munditiã inſtituit Chriſtus in lege Euangelica, quæ eſt mundiſſima; & per cõſequens debuit ceſſare figuralis abſtinentia: propter quod dicitur

dicitur Act. 11. Quod Deus purificauit, tu ne cōmune dixeris: quia nullus cib' coinquinat homines, qui cū gratiarū actione percipitur: dimiſit tamē Deus ordinationi Eccleſiæ de aliquibus abſtinentiis faciendis pro loco & tempore. Ex quibus patet quō Chriſtus legē adimpleuit quantum ad obſeruantiam præceptorum legis Moſaycæ.

6 ¶ Sed circa præmiſſa, uidetur conſiderandum; quòd immo Chriſtus ſoluit legem Moſaycā, & non adimpleuit ſiue non obſeruauit omnia illius præcepta: quod uidetur patere. Primo, quia ſi Chriſtus non ſoluiſſet legē Moyſi in præceptis cæremonialibus & iudicialibus, neceſſe eſſet dicē dū, quòd adhuc illa manerēt. Nam ſi nō eſſet ſoluta, cur ſtare prohiberetur, ut l. ſancimus. C. de teſtam. Secūdo, Chriſtus ſoluit eam auferēdo aliquid de præceptis, ut patet in libello repudij, quem Chriſtus uetuit fieri, ut Matth. 5. Tertio, licebat etiā ſecundum legem Moyſi dari ad uſurā extraneis; Chriſtus autem uetuit dari nummum ſine ulla ſpe uſuræ, Lucæ 6. Mutuum dantes nihil inde ſperantes. Quarto, licebat perſequi inimicos ſecundum legem Moyſi deſiderio uindictæ, Num. 35. Chriſtus uetuit etiā iraſci, Matth. 5. Quinto, patet, quia Pau. ad Galat. 5. inquit, ꝙ Chriſtus nihil prodeſt eis qui circūciduntur, & ꝙ euacuantur a Chriſto, qui per legem putant ſe iuſtificari; & ſic Chriſtus fecit ceſſare iſtas cæremonias tanquā ſibi repugnātes. Sed iſtud etiam patet circa diſtinctionē ciborum, quæ erāt cæremonialia legis Moyſi, ſecundum quam iudicabantur aliqua animalia mūda ad cibum, & alia immūda, Leui. 11. & Deute. 14. Chriſtus uero oſtendit Petro, nullum cibum eſſe immundum, mittens de cælo in uiſione uas magnum diuerſis quadrupedibus plenū, quorum quædam ſecundum legem erāt immunda; & audita fuit uox loquentis ad Petrum; Surge Petre, occide & manduca; & Petrus dixit, Abſit a me, quia nunquam manducaui commune, & immundum; & uox reſpondētis iterum ad eum. Quod Deus purificauit, tu ne cōmune dixeris, Act. 10. & ſic Chriſtus ſoluebat hic legem Moyſi, faciendo nullum cibum eſſe immundum, ſed concedendo generaliter uti omnibus cibis tanquam mundis. Ipſe ergo legem ſoluit. Apoſtoli etiam & tota Eccleſia in concilio generali ſoluit legem Moyſi; quia cum eſſet dubium inter aliquos, an legalia adhuc obligarent conuerſos ad Chriſtum, definitum eſt, eos non eſſe obligatos, ſed gratia Domini Ieſu Chriſti poſſe ſaluari, Act. 15. Lex ergo Moyſi ablata eſt per Deum dēfiniētem tempus, & durationem eius, & dantem aliam legem, per quam illa tolleretur, ut habetur Hiere. 31. & Pau. ad Hebræos. 8. Et non obſtat prædictis, quod ſcribitur Matth. 5. ubi inquit Chriſtus ad Iudæos. Nolite putare quoniam ueni ſoluere legem, aut prophetas: non enim ueni ſoluere legem, ſed adimplere: quia hæc authoritas, ſecundum aliquos, non uidetur intelligenda, quòd Chriſtus per eam intellexerit, ꝙ ipſe uenit ad obſeruationem præceptorum legis: quia lex Moyſi conſiſtens in cæremonialibus & iudicialibus, totaliter periit; & ſic ſoluta eſt quantū ad obſeruationem. Chriſtus ergo nihil aliud intellexit, niſi ꝙ ipſe non ueniebat ad euacuandum promiſſa legis,

legis, ſed uenit ad implendum quæ promiſſa erant in lege, & prophetis; & hoc conſonat literæ, in quantum dicitur. Non ueni ſoluere legem, & prophetas: quia ſi intellexiſſet de ſolutione legis quæ eſt non obſeruare, ſolum dixiſſet: non ueni ſoluere legẽ; quia ibi ſunt præcepta, quæ obſeruari uel ſolui poſſunt. Prophetæ autem promisſiones continent, non autem mandata; ideo non poſſunt hoc modo ſolui, ſed ſoluuntur prophetæ, ſi dicatur, quòd promiſſa per prophetas nunquàm euenient: implentur, ſi exhibeatur quod in eis promiſsũ eſt. ergo de iſta impletione Christus intellexit. Item, conſonat hoc uerbis ſubſequentibus: quia quando dixit. Non ueni ſoluere legem, ſubiunxit; Donec tranſeat cælum aut terra iota unum aut unus apex, non prætetibit a lege, donec omnia fiant. Hoc autẽ neceſſe eſt intelligi de impletione promiſſorum; quia intelligendo impletionem de obſeruantia mandatorum, quotidie implebatur lex a Iudæis, qui eam obſeruabãt ad unguẽ. Item, hoc cõſonat uerbis Chriſti, Lucæ 24. Neceſſe eſt impleri omnia quę dicta ſunt ĩ lege Moyſi, Prophetis, & Pſalmis de me; & ſic impletionem poſuit pro completione promiſſorum, & non pro obſeruatione legis: & ſic uidetur quòd illa authoritas Chriſti, Non ueni ſoluere ſed adimplere, ſecundum intentionem Chriſti, exponenda uidetur: quia lex Moyſi continebat præcepta, & inter pręcepta cõtinebantur promiſſa, ad quæ lex ordinabatur, propter quæ obſeruabatur, & iſta poterant impleri: & in iis contradicit Epiſcopus Albulen. Nicolao de Lyra.

7 ¶ Aduertendum eſt tamen, quia opinio Lyræ uidetur uerior, quòd Chriſtus impleuit legem ueterem obſeruando illius præcepta multo melius quàm cæteri Iudæi, ut patet in circũciſione, eſu agni paſchalis, & cæteris cæremonialibus; & hoc cõueniebat, ne Iudæi haberẽt occaſionem expellendi Chriſtum tanquàm non ſeruantem legem Moyſi a Deo ipſi traditã, prout ego late ſcripſi in rubrica de hæreticis, lib. 6. in quinto errore Iudæorum. Et quò ad hoc poteſt dici, quòd Chriſtus impleuit legem quãtum ad promiſſa, promittens obſeruãtibus illam meliora. Lex enim Moſayca promittebat ſolum bona temporalia, & tranſitoria, ſcilicet abundantiam & excellentiam temporalẽ, ut patet Deut. 26. Cuſtodias oĩa pręcepta eius, & faciet te excellentiorem cunctis gentibus. Sed Chriſtus obſeruantibus Dei mandata, promiſit bona ſpiritualia & æterna, ſcilicet gratiam in pręſenti, quæ præcellit omnibus bonis temporalibus, & etiam gloriam in futurum, ut Matth. 19. dicens. Omnis qui reliquerit, centuplum accipiet, ſcilicet in præſenti: quia bona ſpiritualia quę hic recipiũtur, intantum excellũt bona temporalia, ac ſi centenarius numerus paruo numero compareretur: & uitã æternam posſidebit, ſcilicet in futuro. Patet ergo, quòd Chriſtus adimpleuit legem quantum ad pręcepta, & promiſſa. Tertio, adimpleuit Chriſtus prophetias, quæ principaliter locutæ ſunt de Chriſto, & de aduẽtu eius, & de iis quæ pertinent ad ipſum; & ideo adimpleuit prophetias naſcendo, conuerſando in mundo, & moriẽdo, & reſurgendo, & alia opera noſtrę ſalutis faciendo; propter quod imminente ſua pasſione dixit, Lucæ 24. Oportet

Oportet impleri ea quæ ſcripta ſūt in lege & prophetis & pſalmis de me. Patet ergo, quòd Chriſtus adimpleuit legem quantum ad præcepta & promiſſa.

8 ¶ Primo non obſtat, quòd Chriſtus curādo infirmum ſabbatho uidetur feciſſe contra legem: quia ſi licitum erat facere in die ſabbathi ea quæ ad gloriam Dei pertinebāt; ſicut ornare templum, & ſacrificia offerre, & laudes diuinas dicere, & huiuſmodi: multo fortius ſanare hominem miraculoſe ad oſtenſionem diuinæ uirtutis erat licitum; & eadem ratione, ꝙ ſanatus ſubito portaret lectum ſuum in die ſabbathi, faciebat ad manifeſtationē miraculi. Per hoc enim oſtēdebatur, quòd diuina uirtute erat ſic ſubito perfecte ſanatus, & quòd erat ad priſtina opera plenarie reſtitutus. Præterea, ſecundum. S. Tho. in prima 2. q. 107. arti. 2. per ea quæ Chriſtus fecit in ſabbatho, ſabbathū non ſoluit ſecundum rei ueritatem, ſicut ipſe apud Matthæum oſtendit; tū quia operabatur miracula uirtute diuina, quæ ſemper operatur in rebus: tum quia ſalutis humanæ opera faciebat, cum Phariſæi etiam ſaluti animaliū in die ſabbathi prouidebāt: tum etiā quia ratione neceſſitatis diſcipulos excuſauit in ſabbatho ſpicas colligentes; ſed uidebatur Phariſæis Chriſtum ſoluere ſecundum ſuperſtitioſū intellectum eorū qui credebant etiā a ſalubribus operibus eſſe in die ſabbathi abſtinendum; quod erat cōtra intentionem legis. Secundo non obſtat, quòd ſi Deus non ſoluiſſet legem Moſaycam, adhuc illa duraret, & eſſet obſeruanda, & quod dictū eſt ſupra de libello repudii, & aliis per quæ uidetur Chriſtus ſoluiſſe legem Moſaycam tollendo cæremonialia, ut in exēplis poſitis: quia ad hoc dici poteſt, quòd Chriſtus ſeruauit legem ut diximus obſeruando cæremonialia, ut patuit in circunciſione, in eſu agni paſchalis, & in aliis; & ideo dixit, Nō ueni ſoluere legem, ſed adimplere; & poſtquàm illa obſeruauit ex cauſis per me dictis in rubr. de hære. li. 6. illa cæremonialia euacuauit lex noua, quia erant in figura futuri. Vnde ex hoc ipſo quòd cæremonialia fuerunt impleta perfectius iis, quæ figurabantur, non erant, nec ſunt ulterius obſeruanda: quia ſi obſeruarētur, adhuc ſignificaretur aliquid ut futurum & non impletum; ſicut etiam promiſſio futuri doni locum iā non habet, promiſſione iam impleta per doni exhibitionem; & per hunc modum cæremoniæ legis tollūtur cum adimplentur, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 107. artic. 2. in reſponſionibus ad argumenta.

9 ¶ Secundo, eodem authore, ſecundum Augu. contra Fauſtum; præcepta illa Chriſti nō ſunt cōtraria præceptis ueteris legis. Quod enim Dominus præcepit de uxore dimittenda, non eſt contrarium ei quod lex præcepit: neq; enim ait lex, Qui uoluerit dimittat uxorem, cui eſſet cōtrarium non dimittere; ſed utiq; nolebat dimitti uxorem a uiro, qui hāc interpoſuit moram, ut diſſidium animus præceps libelli cōſcriptione refractus abſtineret. Vnde Chriſtus dominus ad hoc confirmandum, ut nō facile uxor dimittatur, ſolā cauſam fornicationis excepit, Matth. 5. & in c. gaudemus, de diuor. Credebant ergo Iudæi, quòd hoc eſſet ſimpliciter licitum, ſcilicet, dimittere uxorē, male intelligendo legem ſcriptam

Deut 24. Sed hoc eſt falſum: quia ſecundum totam uitam indiuiſibilitas eſt de ratione cōiunctionis matrimonialis. Ideo enim libellus ille repudii permittebatur, non quia licitum eſſet dimittere uxorem, ſed ad euitandum maius malum, ſcilicet, uxoricidium. Minus enim malū erat, quòd uxores dimitterēt, quàm ꝙ eas interficerēt; & ideo non erat licitū uxorē dimittere, niſi propter fornicationē. Tūc enim licitū eſt eā dimittere quātum ad cohabitationē & debiti redditionē, manet tamē uinculū per totā uitā: & ideo dicit, ꝙ ſi dimiſſa nubat, cōmittit adulteriū; & ſimiliter q eam duxerit; & in hoc nō ſoluebatur lex uetus, ſed ſupplebatur, ut dicit gloſa interlinearis in uerbo, adulterat, & Nico de Lyra ibi. Ipſum tamen repudium licet eſſet permiſſum ad refrenandum uxoricidium, & ob duritiam cordis Iudæorum; non autem erat licitum ſecundum communem opinionem catholicorum doctorū, ut dicit Lyra Deutero 24. quem ſequitur ibi Pau. Burge. de quibus ſcribit. S. Tho. in 4. diſt. 33. q 2.

10 ¶ Tertio, quod dicitur de uſura, nō ualet: quia uſura, licet fuerit permiſſa in lege ueteri reſpectu extranei, non tamē fuit licita, etiam reſpectu extranei, ſeu alieni; quia datio ad uſuram eſt contra legē naturæ, ut dicit Ariſto. in 5. Ethic. & erat illicita cum extraneo ſiue alieno, prout teſtatur Propheta Dauid Pſalm. 14. inquiens: Domine quis habitabit in tabernaculo &c. ſequitur. Qui pecuniam ſuā non dedit ad uſuram, abſolute loquitur, & nullum excipit; quia indefinita iuris æquipollet uniuerſali: unde in libro qui apud Iudæos eſt authenticus, exponitur illud. Qui pecuniam nō dedit ad uſuram, per gloſam, etiā Gentili, ut dicit Nico. de Lyra Deut. 24 & eo. lib. c. 23. ſuper illud; Nō fœneraberis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliā rem; ſed alieno, inquit. Iſtud eſt permiſſio, non licentia; ſed minus mali, ad euitandum maius, ſcilicet, ne fratres ſuos grauarent uſuris: & ideo Chriſtus Lucæ. 2. inquiens. Mutuum date, nihil inde ſperantes, non prohibet illud quod non erat prohibitum: immo illud quod iam illicitum erat, declarat eſſe illicitū, & ab eo præcipit abſtinēdū. Quinimmo dicit Vgo Car. ī tex. Deut. c 23. ꝙ illud, alieno, fuit additum a Iudæis, & ſic quòd nō erat in lege diuina: & ad prædicta, uidenda ſunt quæ ſcribit. S. Tho. in. 2. 2. q 78. arti. 1. ad ſecundum.

11 ¶ Quarto, circa odium inimicorū non habendum, dicendum eſt; quòd Iudæi ī præceptis Decalogi, ſola opera exteriora tenebant prohiberi, nō motum animi. Vnde Ioſephus. 12. antiquitatum reprobat Polibyum hiſtoriographum Perſarum, dicentem; quòd Antiochus Epiphanes mortu' fuerat in mōtibus miſere, propterea quòd uoluerat ſpoliare templū Dianæ in Perſide, dicens quòd uoluntas mala nō eſt peccatū, niſi exeat in effectum: & eodem modo dicebāt Iudæi de hoc præcepto. Non occides: quia per hoc prohibetur occidendi factū, & non occidēdi propoſitum. Et hoc eſt quod dicit Chriſtus, Audiſtis quia dictum eſt antiquis &c. hoc eſt, ſic interpretātur præceptum hoc. Sed hūc errorem excludit Saluator dicens, Ego autem dico uobis; quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo; & ſic Chriſtus non ſubſtulit legem in hoc, ſed declarauit. Simile eſt in alio quod habetur. etiam

etiam apud Matth. 5. hoc eſt, Audiſtis quia dictũ eſt antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: nam Iudæi in hoc etiã errabant. Ex hoc enim quod præceptũ eſt Leui. 29. Diliges amicum tuum ſicut teipſum, arguebant a contrario ſenſu. ergo debemus odiſſe inimicũ noſtrum. Sed hoc eſt falſum; quia omnis homo ex charitate diligẽdus eſt, in quantum ad imaginẽ Dei creatus eſt: mali uero homines, quamdiu ſunt in uia, ſunt in potentia ueniendi ad beatitudinem; & ideo licet eorum malitia ſit odienda, ipſa tamen natura poſſibilis beatificari eſt diligẽda. Et hoc eſt quod Saluator dicit, Diligite inimicos ueſtros & cæt. & ſic intellige text. c. cũ in lege. 23. q. 4. ne in eo decipiaris. Et ideo S. Tho in d. arti. 2. inquit, ꝙ Chriſtus circa odiũ inimicorum remouit falſum Phariſæorũ intellectum, nos monens, ut perſona odio non habeatur, ſed culpa.

12 ℭ Quinto, quantum ad circuncisionem & alias legis cæremonias, quæ ſublatæ ſunt per Apoſtolos; etiã quia finitũ fuit tempus legis, & conſequẽter quòd ceſſat; iã fuit ad hoc reſponſum ſupra, ꝙ ideo hæc cæremonialia ceſſant: quia iam adimpletũ eſt quod promittebant, ut dicit. S. Tho. in d. arti. 2. & per hoc non poteſt dici lex ſoluta, ſed impleta, & ſic Chriſtus nõ ſoluit legem, ſed adimpleuit. Quinimmo ſi hodie illæ cæremoniæ durarẽt, eſſent ſigna falſa, ſcilicet, quia erant ſigna futurorũ, id eſt, eorum quę quõdam fuerunt futura, nũc autem præterita ſunt. Sic innuit Pau. ad Colo. 2. Nemo ergo uos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, quæ ſunt umbra futurorum, ut idẽ dicit Pau. ad Hębreos. 10. Vmbram enim habet lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum. Et ad hoc propoſitum dicebat Aug. in lib. contra Fauſtum. Si Chriſtus legem & prophetas nõ ſoluiſſet, adhuc promitteretur naſciturus, paſſurus, & reſurrecturus; cum ideo magis hęc non ſoluerit, ſed adimpleuerit. quia iam non promittitur naſciturus, paſſurus, reſurrecturus, quod illa ſacramenta perſonabant: ſed annunciatur ꝙ natus ſit, paſſus ſit, reſurrexit; quod hæc ſacramenta, quæ nunc a Chriſtianis aguntur, perſonant.

13 ℭ Sexto, ad illud de diſtinctione ciborum, dicendum eſt ſecundum. S. Thom. in d. arti. 2. quòd Chriſtus nõ mandauit quòd tunc non obſeruaretur illa diſtinctio ciborum: ſed oſtẽdit quòd nulli cibi ſecundum ſuam naturam erant immundi, ſed ſolum ſecũdum figuram. Et ſic patet, quòd non obſtantibus cõtrariis ſupra adductis, dicendum eſt concluſiue, quòd Chriſtus benedictus obſeruauit legalia, & non ſoluit. Cętera uero quæ circa hanc quæſtionem eſſent dicenda, dixi in d. rubr. de hæret. lib. 6. in quinto errore Iudæorum. uerſi. quæro ulterius. in 12. q.

14 ℭ Et hoc, teſtimonio Chriſti confirmatur, Matth. 5. dũ inquit ad Iudęos, Nolite putare, quoniã ueni ſoluere legẽ, aut prophetas: non ueni, inquit, ſoluere legẽ, ſed adimplere, proponit diſiunctiue; & eius reſponſio etiã diſiũctiua eſt, quaſi dicat, Nõ ueni ſoluere legẽ aut prophetas, ſed adimplere. Adimpleuit legẽ, illius præcepta ſeruãdo: adimpleuit ꝓphetas, illorũ ꝓmiſſiones exequẽdo & effectuãdo, ſcilicet, naſcẽdo, patiẽdo, reſurgẽdo, & alia faciẽdo quæ illi propheŕarũt: quia, ut inquit Aug. Quod propheta-

uerunt prophetæ, hoc & prædicarũt Apoſtoli. Sic ergo Chriſtus opera ueteris legis adimpleuit opere: quia circuncidi uoluit, & alia legalia obſeruare, & quæ erãt tempore illo obſeruanda, ſecundum illud ad Galatas. 4. Factum ſub lege: & etiam doctrina tripliciter adimpleuit dicta præcepta, ut ſcribit. S. Tho. in dicto arti 2. in corpore quæſtionis: & hæc ſufficiant de hac quæſtione, proteſtatione repetita.

SVMMARIVM ſuper trigeſima ſecunda quæſtione.

1 *Sabbathi obſeruantia erat cæremonialis.*
2 *Sabbathum a qua hora incipiebat, ſecundum Iudæos.*
3 *Sabbathi obſeruãtia in quibus conſiſtebat.*
4 *Luminarium accenſio in die Veneris ad ueſperam, an ſit ritus Iudæorum.*
5 *Ritus quid ſit.*
6 *Iudex aliquando ſe informat de conſuetudine ex officio.*
7 *Luminarium accenſio ad ueſperam Veneris, quæ fit a Iudæis, & quæ fit a Chriſtianis in ueſpere Sabbathi, an iure probetur.*
8 *Conſuetudo conſideranda eſt, quando aliquid certi non habemus.*
9 *Sabbathi ueſperum feſtiuans propter ſabbathum ſubſequens, iudaizare dicitur.*
10 *Indiuidui partem faciens, nihil facere uidetur.*
11 *Sabbathi obſeruantia innuit quòd Chriſtus non uenit, quod eſt hæreticum.*
12 *Sabbathi pars non eſt obſeruanda.*
13 *Iudaizantes, quare ſeruant partem ſabbathi, & non totum ſabbathum.*
14 *Peccatum conſenſus facit, licet extra non exeat.*
15 *Hæreſis crimen hoc habet ſpeciale, ut ſola cogitatio mentis puniatur.*
16 *Hæreticus credens quis dicatur.*
17 *Iudaizandi intentio ex pluribus colligitur, iuris præſumptione.*
18 *Geminatus actus, maiorem animi affectum oſtendit.*
19 *Iudaizantes plerumque nutriunt filios ſuos in cæremonijs, & ſæpe filij ſequuntur eorum errores.*
20 *Familiaritas ſeu conuerſatio cum hæreticis inducit ſuſpicionem.*
21 *Familiaritas ſeu conuerſatio cum malis adiuuat dubiam præſumptionem.*
22 *Capturam Rei an debeat præcedere informatio.*
23 *Dominicæ diei ſolemnitas incipit à ueſpere ſabbathi, non autem ab alia hora, ne uideamur iudaizare.*
24 *Barbitonſores poſſunt laborare uſque ad aliquam partem noctis, ſi hoc habet conſuetudo.*

TRIGESIMA SECVNDA QVAES.

TRIGESIMO SECVNDO QVAERO, Si quis deſcendens de gente Iudæorum, ſolemnizauerit ueſperam ſextæ feriæ, incendens luminaria, domum mũdando, & abſtinendo ab opere ſeruili: non tamẽ obſeruauerit ſabbathum, operando in eo: an iſte dicatur cæremonias legis Moyſi obſeruare, adeo quòd de crimine hæreſis, & apoſtaſiæ accuſari poſſit. Hæc quæſtio frequenter accidit, ideo circa eam aliquatenus inſiſtendum, & omiſſis argumentis reſpondendum eſt.

1 ¶ Dico ergo præſupponendũ, quod ſæpe dixi in rubr. de hæreti. lib. 6. in 12. q. in quinto errore Iudæorum, quòd ſabbathi obſeruantia, in eo ꝙ ſabba-

ſabbathum eſt cæremoniale, hoc eſt, quòd celebretur in die ſeptimo, hodie in lege noua Euangelica ceſſat, & ceſſare debet; eo quia obſeruantia ſabbathi futuram quietem ſignificabat in ſepulcro die ſeptima; & ideo adueniente ueritate, debuit illa figura ceſſare; & etiam propter excluſionem erroris, ne forte ex hoc aliquis crederet, quòd adhuc obligatio ad cæremonias ueteris legis maneret. Vnde Grego. in c. peruenit, de conſecra. diſt. 3. inquit. Peruenit ad me quoſdam peruerſi ſpiritus homines praua inter uos aliqua, & ſanctæ fidei aduerſa ſeminaſſe, ita ut in die ſabbathi prohiberēt aliquid operari, quos quid aliud, niſi Antichriſti prædicatores dixerimus, qui ueniens diem ſabbathi atq; dominicum faciet ab omni opere cuſtodiri. Quia enim mori ſe & reſurgere ſimulat, haberi in ueneratione uult diem dominicū; & quia populum iudaizare compellit, ut exteriorem legis ritum reuocet, & ſibi Iudæorum perfidiam ſubdat, coli uult ſabbathum.

2 ¶ Secundo, eſt ſupponendum, quòd ſabbathum incipiebat a ueſpera poſt diem ueneris uſq; ad mane diei dominicæ; & ſic ſabbathum habebat duas noctes, unam præcedentem, & alteram ſubſequentem; & ſic intelligitur Leuit. 23. ubi dicitur. A ueſpere uſque ad ueſperam celebrabitis ſabbatha ueſtra; & ita obſeruant Iudæi in partibus orientalibus, ut mihi fuit relatum. Alii uero incipiunt ſabbatum a die ueneris de ſero, & ſeruant illud uſque ad principium noctis diei ſabbathi, in qua laborare incipiunt, ut inquit Iacobus de Valentia in ſuo tractatu contra Iudæos. q. 2. in. 13. uerſic. iis habitis. Quocunque ergo modo computetur ſabbathum, ſiue cum duabus noctibus, ſiue cum una, ſemper nox ſubſequens ſextam feriam, ſiue diem ueneris, eſt de obſeruantia ſabbathi, in qua incipiebat ſabbathum ſubſequens.

3 ¶ Tertio eſt ſupponendum, quòd obſeruantia ſabbathi conſiſtebat in pluribus. Primum erat, quòd nullum opus ſeruile facerēt, & quòd per diē ſabbathi non ſuccenderent ignem in habitaculis eorum, ut habetur Exod. 35. Item, non poterant colligere ligna in ſabbatho: nam talis præcipiebatur obrui lapidibus, Numeri. 15. Item, nec poterant ambulare ultra mille paſſus, ut dicit Lyra Act. 1.

4 ¶ Iis ſuppoſitis, eſt dicendū ad quæſitum; quòd licet accenſio luminariū non reperiatur eſſe de ſolemnitate ſabbathi, immo contraria: quia non licebat ſuccendere ignem in die ſabbathi; tamen quia accenſio luminarium ultra ſolitum in dicta ueſpera, non eſt de conſuetudine Chriſtianorum, talis hoc faciens, ut diſcedens a communi cōuerſatione fidelium uita & moribus, in ſuſpitionem hæreſis incidit. c. excōmunicamus. §. adiicimus. iuncta glo. in uerbo moribus. de hæret. & probatur in iuribus allegatis in dicta glo. & ibi Card. Floren. ponit multa exempla de illis qui recedunt a uita & moribus fidelium, ut quia laici non profeſſi portant habitum regularem, uel incedunt nudo corpore uel pedibus, cum ex regula eis non conueniat, uel non uiſitant Eccleſias, uel non audiunt uerbum Dei, non colunt diem Dominicam, ſed ſabbathum, uel in meridie comedunt cum lumine, uel abhorrent panis eſum, uel de die dormiunt, & in nocte uigilant: ſed proprie procedit

text. de deuiantibus a communi cõuerſatione in iis quæ ſunt pertinẽtia ad fidem, & contra quemcunque du centem uitã ſingularem, niſi conſtet de eius perfectione, præſumi poteſt, & inquiri debet, ut in d.§.adiicimus, Et ideo dico, quòd interrogãdi ſunt Iudæi, an ipſi cõſueuerint in paraſceue ſabbathi, ideſt, ĩ nocte ſequẽti diẽ ueneris, accendere luminaria in eorũ domibus pro ſolẽnitate ſabbathi ſequentis: & tunc conſtito de Iudæorũ conſuetudine, iſte erit ritus illorum; & tunc talem accẽſionem luminariũ faciẽs, ad eorum Iudæorum ritus dicetur rediiſſe, uel tranſiſſe, & ut hæreticus eſſet puniendus. c.contra chriſtianos, de hæret. lib. 6.

5 ℭ Vbi Arch. exponit ritus, ideſt mores, uel obſeruationes c.ſæpe.27.q.1. l. prophanos ritus. C. de paga. cap. fi. de ſacra. iterand. c. prudentiam. §. cæterum, de offic. deleg. c. fi. ibi, mores & ritus, de baptiſmo. Ritus enim feſtiuitatẽ ſiue ſolemnitatem ſignificat, ut dicit glo. in rub. ff. de ritu. nup. & aliquãdo capitur ritus pro lege, ut dicit Anto. de Butr. in c. fi. de diuor.

6 ℭ Et inquiſitor ad inſtantiam promotoris inquiſitionis formatæ contra inquiſitũ ſeu de hæreſi accuſatũ, poteſt uel ex officio informare ſe de huiuſmodi conſuetudine, ut in ſimili dicit Bar. in l. lege Iulia ff. de teſt. Sic faciunt auditores rotę quando caſus occurrit; quoniã informãt ſe ab aliis, ut in deci. Rotæ incip. Papa mãdauit. qui filii ſint legit. in antiquioribus.

7 ℭ Et hæc accenſio luminarium forſan ſumpta eſt a tex. Leui. 24. ubi Dominus præcepit filiis Iſrael ut offerrent oleum puriſſimum, ac lucidum ad concinnãdas lucernas & cæt. ſubdens. Ponetq; Aaron a ueſpere uſq; ad mane coram Domino cultu rituq; perpetuo in generationibus; ubi dicit Lyra, ꝙ in mane extinguebantur ſecundũ aliquos, uel aliquæ ſecundũ Ioſephum: uel dici poſſet, quòd ſicut Chriſtiani mundant domũ in ſabbatho, & lampadas, illaſq; accẽdunt cũ oleo puro lichinis nouis appoſitis, pro ſolẽnitate diei Dominicæ ſequẽtis: ſic illi neophiti pro iucunditate ſabbathi ſequentis dicta luminaria accẽdũt. Quod ſi hoc faciũt ut ſabbathũ feſtiuetur, iudaizare cenſendi ſunt. Iudaizare enim eſt, ut dicebat Anſelmus, ſecundũ S. Th. in 4. diſt. 11. art. 2. aliquid facere hac intentione ut legalia obſeruentur: quod factum Chriſtianorum cõſuetudine potius, quàm textu ſacri canonis cõprobatur, & tendit ad celebritatem Dominicæ diei ſequentis. Vnde illa accẽſio luminariũ & mundatio domus in ueſpere diei ueneris, ex quo non eſt de more Chriſtianorum, & eſt ueſpere ſabbathi ſubſequentis, quod celebratur ſecundũ Iudæos a ueſpere uſque ad ueſperã; uerisimile eſt, quòd dicta accenſio & mundatio fit pro celebritate ſabbathi; & qđ uerisimile & fieri plerumq; cõſueuit, inſpiciendũ eſt. c. inſpicimus. de regu. iur. lib. 6. & ibi in glo. l. in obſcuris. ff. de reg. iur.

8 ℭ Et quãdo non conſtaret quid actũ eſt, ad cõſuetudinem, uel ad id quod ſeruatur in regione in qua actum eſt, recurrẽdũ eſt l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. Nam quęlibet diſpoſitio recipit determinationem a cõſuetudine, ut dicit Inno. in c. olim, de uerbo. ſigni. Abbas ſequitur in c. certificari, de ſepult. cum aliis, ut tradit Fely. in c. cũ. M. Ferrarienſis. col. 3. & 4. de conſt. & principium & finis feſtorum iuxta eorum qualitatem & diuer-

diuerſarum regionum conſuetudinē attendi debet. c. quoniam, de feriis; & hæc de accenſione luminarium & mundatione domus.

9 ¶ Quò uero ad ceſſationem ab opere ſeruili in ueſpere ſequentis ſabbathi, & non in ipſa die ſabbathi, dicendum eſt hūc ceſſantē iudaizare: quia cū dicta veſpera ſit pars diei ſabbathi, quò ad ſolemnitatem, iuxta legē Moyſi, ut dixi, ſequitur, quòd abſtenſio illa ab opere ſeruili eſt iudaizare: quod probatur authoritate Pauli ad Colo. 2. inquientis. Nemo uos ſeducat in cibo, uel potu, aut ī parte diei feſti, aut ſabbathorū, quæ ſūt umbra futurorum, vbi dicit gl. interlinearis, ideſt; de hoc quod nullam partē obſeruetis. Propterea dicebat Hoſt. c. licet, de feriis; quòd in ſabbatho debemus magis laborare, quàm in aliis diebus, ne uideamur iudaizare. Et licet quo ad meritum aſſequendū non ſufficiat partem diei feſtiuare, ſed totam diem debeamus feſtiuare abſtinendo nos ab opere ſeruili,

10 Cum, atteſtante Auguſtino, ſi quiſpiam unam diem quadrageſimæ ab abſtinendo prætermiſerit, totam quadrageſimam uiolauit; & propter modici tēporis cibū, fructū laboris amiſit, cū hunc numerum integrū ieiunare debeamus. c. quadrageſima, de conſec. diſt. 5. & inde fit, ꝙ nihil uidetur facere qui partē indiuidui facit, ut dicit gl. Cyn & Bal. in l. furioſum. C. qui teſta. face. poſſ. facit optimus tex. in l. ſi vnus. C. de teſt. c. miſſas, de conſe. diſt. 1. & ſic dies Dominica debet tota feſtiari a ueſpere uſque ad ueſperā c. pronunciandū. de conſe. diſt. 3. Tamē ſi quis ueſperā ſabbathi ſubſequentis coluerit, abſtinens ab opere ſeruili ſicuti Iudæi faciunt, iudaizare cenſendus eſt: quia ſabbathū colere uidetur, cum illa ueſpere ſit pars ſabbathi, & partē ſabbathi colēs totū ſabbathū colere uidetur. arg. l. uulgaris. ff. de furtis, canonizata in c. uulgaris, de pæni. diſt. 1. ubi dicitur, ꝙ qui tangit aurem alicuius, totum corpus tetigiſſe uidet facit. l. poſſideri. ī pri. ff. de acqui. poſſ. ubi gl. inquit ſumēs inde arg. ꝙ pro parte baptizatus pro toto corpore cenſetur baptizatus, ut dicūt etiā doctores in c. debitū. de baptiſmo, ut eſt gl. in c. propric, ad finē, de pæn. diſt. 1. ī c. vulgaris, de pæn. di. 1. quia baptiſmus tendit ad emundationē animæ, quę dicitur tota in toto & in qualibet eius parte, ut dicit Bar. in l ſtipulationes nō diuidūtur. in 3. ap. pb. ff. de verb. obl. & in l. ſi cui. ff. de ſeruitu. facit. c. nec quēquam, de con ſe. diſt. 4. Vnde quia ſecūdū legem ueterē, ut eſt dictū, ueſpere illa eſt de ratione ſolemnitatis ſabbathinæ; ſequitur, ꝙ ex hoc ſabbathū dicit ſolēnizari. quia ſemper inchoatio alicuius ordinatur ad conſumationē ipſius, ut dicit S. Tho. in 1. 2. q. 1. art. 6. in corpore quæſtionis. Nam ut dicebat Ariſtoteles. in 2. Phy. nō ſolū intellectus, ſed etiā natura agit propter finem.

11 ¶ Et quòd hæc ſolēnizatio ueſperæ ut partis diei ſabbathi ſit damnabilis & fugienda, patet per illud dictū Pauli ad Colo. 2. iam allegatum, inquientis. Nemo uos ſeducat in cibo, uel potu, aut in parte diei feſti, aut ſabbathorum, quæ ſunt umbra futurorum, eo ipſo quòd ſabbathum obſeruatur, uel pars ipſius, ut ibi ī parte diei feſti innuitur, quòd Chriſtus non uenit. ſed quòd futurus eſt: quod eſt hæreticum. Nam, ut ſæpe dixi in hoc tractatu, & in rubr. de hæreti. libr. 6. non promittitur amplius, ſecundum Augu-

Auguſtinum contra Fauſtum, Chriſtus naſciturus,paſſurus,& reſurrecturus, quod illa ſacramenta veteris legis perſonabant; ſed annunciatur ꝙ natus ſit,paſſus ſit,& reſurrexit;quod hæc ſacramenta quæ nunc a Chriſtianis aguntur,perſonant. Illa ergo ueſpere ſolemnizatio forſan dici poſſet quòd eſt pluſquàm dimidia ſabbathi:quia ut dicit Philo.1.Ethi & 1.de Cœlo,& mundo. Principium eſt pluſquàm dimidium:& dicebat Iuriſconſultus in l.1.ff.de orig. iur. Vniuſcuiuſque rei potiſsima pars principiũ eſt.inde glo.ibi, Dimidium facti qui bene cœpit habet.

12 ℂ Et ſi obiiciatur, quòd licet ueſpere celebretur, ex quo non cõtinuatur uſque ad alteram ueſperam ſabbathi ſequentis, quòd non uidetur ſabbathum ſeruari. Ad hoc iam fuit expreſſe reſponſum: quia a ſolemnitate non ſolum totius feſti, ſed etiam partis eſt abſtinendum:quia in eo eſt hæreſis, ut dixi, per dictum Pauli ad Coloſſ.2. & forſan ideo non continuat delatus,totius ſabbathi cum ſequenti ueſpere ſolemnitatem, ne in delicto deprehēdatur; & hoc eſt operimentum potius ſceleris, quàm defectus uoluntatis. Nam opera hominum uoluntas incipit, occaſio perficit, ut inquit Seneca in 4.libr. declamationum: quia ſi adeſt uoluntas, & facultas non adeſt, non minus peccatum incurritur c.ſicut, de pœni. diſt. 1. præmaxime hoc habet locum in crimine hæreſis,quod ſola cogitatione cum adhæſione uoluntatis,& ſolo errore intellectus & pertinacia uolũtatis cõtrahitur,licet foras nõ exeat. glo.in c.cogitationis,de pœni. diſt. 1. Bald. in l. ſi quis non dicam rapere. col.1.C.de Epiſco.& cleri.

13 ℂ Tanta quidem uerſutia in hæreticis præſumitur a iure,ut illos aliquando uulpeculas iura appellitent, ut in c.inter ſolicitudines,de purga.canonica:aliquando lupos.in c.ut officiũ. § ſi uero,de hæreticis.Tempus enim & neceſsitas fecit ipſos apoſtatas prudentes ſcientia humana, quę eſt abſcondere ſcelera, & uitia non extirpare, ut inquit Lactantius lib.3. diuinarum inſtitutionũ. Vnde forſan iſti ne uideantur ab hominibus chriſtianis ſabbathum colere,nõ audent ſabbathi ſolemnitatem continuare, putãtes ſe legi ſatisfacere,ſi hac neceſſitate oppreſsi ſolam partem ſabbathi obſeruent: immemores illius memorandi facti,quod Eleazarus ſcriba fecit, qui potius elegit mortem crudeliſsimam,quàm legem Dei tranſgredi, carnes porcinas uere uel ſimulatorie comedendo: idemque fecere ſeptem illi fratres Machabæi cũ matre ſua,ut habetur.2.Machabęorũ.6. & 7. quorum hodie feſtum celebrat ſancta mater Ecclesia: quàmuis ipſi ſint ſancti ueteris teſtamenti, ut ego ſcripſi in rubr. de hæreticis.libr.6.q. 12.in quinto errore Iudæorum.uerſi. quæro ulterius.

14 ℂ Et hæc intellige non ſolum in ueſpere ſabbathi, ſed etiam ſi pars ſabbathi uel pars ieiunii obſeruetur cũ intentione ſeruandi legem ueterem, incurritur crimē apoſtaſiæ: quia hæc ſola intentio quæ habet in ſe errorē cum pertinacia uoluntatis,facit hũc errantem cum pertinacia hæreticũ, ut ſæpe dixi in hoc tractatu; ſic etiã de aliis peccatis quò ad Deum. Nã eo ipſo quòd quis cõſentit peccato, peccatum perficitur.c. Sed pẽſandũ, diſt.6. & Matth.5. ſcribitur, Si quis uiderit mulierem ad concupiſcendã eam,

eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.
Statim ergo quòd ſequitur cõſenſus
in animo, contrahitur peccatũ mor-
tale, etiam antequàm exprimatur fa
cto uel ſigno, ut in d.c.ſi cui. & dicit
Iacobus in prima Epiſtola ſua. Con-
cupiſcentia, cum conceperit, parit
peccatum: peccatum uero, cum cõ-
ſummatum fuerit, generat mortem.
facit cap. ſi propterea, de pænit. diſt.
1. ubi dicitur, ſi propterea non facis
furtum, quia times ne iudiceris, in-
tus in corde feciſti; reus furti tene-
ris, etiam ſi nil tuliſti; quò ad Deum
intellige, non quò ad hominem, cum
rem non contrectauerit, ut ibi dicit
gl. in l. poſſideri. §. ſi ren. ff. de acqui.
poſſeſ. facit l. cogitatiõis. ff. de pœnis.

15 ¶ Hoc tamẽ habet crimen hæreſis,
ultra alia peccata: quia ſi illud inno-
tuerit inquiſitori confesſione hæreti
ci, aut aliàs; poteſt ab ipſo inquiſito-
re ipſe hæreticus puniri, ut dicit Bal.
in l. ſi quis non dicam rapere. col. 1.
C. de Epiſc. & cleri. & hoc eſt in hoc
crimine ſpeciale: quia committitur
intra ipſum in mẽte, nec eſt opus actu
exteriori, quod ſecus eſt in aliis pec-
catis. Nam qui perſeuerãt in moro-
ſa cogitatione, & etiam in delibera-
tione mentis; iſti puniuntur in foro
pænitentiali, non autem iudiciali, ut
dicit idem Bald. ſecundum Iaco. de
Aret. in d. l. ſi quis non dicam rape-
re. col. fi. quia in delictis puniendis iu
ris fori inſpicimus paſſum & cum ex
delicto mentali (excepta hæreſi) nul
lus patitur, & nemo offenditur, meri
to nõ punitur, ut in d. l. cogitationis.
ff. de pœnis, ſequitur Fely. in c. 1. col.
2. de præſumptio. ſcrib it ad hoc ali-
qua ad propoſitum Francus in c. 2.
de Summa Trini. in fi.

16 ¶ Ex prædictis igitur breuiter con-
cludendum eſt, quòd ſiquis habet in-
tentionem ſeruandi legem Moyſi, ſi
ſibi opportunitas adeſſet, eo quia cre
dit illam adhuc durare, & obligare,
hereticus eſt, uel uerius apoſtata quã-
tumcunque foris nullam ceremoniã
dictæ legis ſeruaret, & iſte dicitur hæ
reticus credens, ut in cap. excommu
nicamus. §. credentes, de hæreti.

17 ¶ Item, ſiquis ſeruaret ſabbathum
uel alias cæremonias Iudæorum, & ſi
de intentione formaliter non conſta
ret, contra eum tanquàm contra hæ-
reticum procedi poteſt: quia inter-
pretatione ſiue iuris præſumptione
intentio iudaizandi in illa obſeruan-
tia concurrit. c. contra Chriſtianos,
de hære. lib. 6. Item, ſiquis ſeruauerit
partem diei ſabbathinæ ſeu ueſpere
ſequẽtis ſabbathum, accendendo lu-
minaria ultra ſolitum præparata cũ
lichinis nouis, domum mundando, &
abſtinendo ſe ab opere ſeruili; ſi plu-
ries reperiatur hoc fieri, & ſi de intẽ-
tione facientis non conſtet, idem cẽ
ſendum eſt ſicut de illo qui totũ ſab-
bathum ſeruat, ut apoſtata cẽſeatur,
per illud dictum Pauli ad Coloſſ. 2. ſæ
pe allegatum: per quod uidetur pro-
bari, quòd idem cẽſendum eſt de par
te quod de toto, quò ad ſignificandũ
rem futuram & non adimpletam; &
ſic quòd lex uetus adhuc duret & nõ
ceſſet, quod eſt hæreticum: cũ ſuper-
ueniente ueritate debeat figura ceſ-
ſare; quia hæc omnia illis in figura
contigebant. 1. ad Corint. 10. Tem-
pus enim illius legis erat figuratum,
ut dicit ibi diuus Tho.

18 ¶ Et ſignanter dixi, pluries reperia
tur hoc fieri; quia ex bino actu indu-
citur aſſuetudo facti, ut dicit Bal. in l.
3. C. de Epiſco. audi. & actus gemina-
tus inducit, ſeu demonſtrat maiorem

animi affectum, uel ibi præſumitur maior deliberatio, ut dicit Bal. in cõſilio ſchiſmatis. col. antepe. faciũt tradita in l. cum ſcimus. C. de agri. & cẽſi. lib. 11. & in caſu quo quis plene cõuincitur de obſeruantia huiuſmodi cæremoniarum Iudæorum, nõ facio uim, an iſte conuictus ſit de gente Iudæorum uel Chriſtianorũ, quia iura non diſtingunt; quinimmo hos hæreticos iudicat: quia qui de gente ſunt Iudæorũ, & hos ritus obſeruant, redire dicuntur; qui uero de alia gẽte, dicuntur tranſire; & ita & redeuntes & tranſeuntes pari paſſu ambulant. cap. contra hæreticos, de hæreticis, lib. 6.

19 ¶ Si uero non plene quis conuincatur de hac obſeruãtia cæremoniarũ, adeſſent tamen indicia, & alia ad dicta indicia, adminiculum poſſet ſummi ex educatione facta a parẽtibus, qui ſolent filios ſuos docere legis ueteris cæremonias; & ſicut eos in carne diligunt, ſic eorum animas putãt ſaluas fieri in dictæ legis obſeruãtia, in qua erronee ſalutem ſperabant: & propterea iura ſanciunt, filios chriſtianos a Iudæorum parentum cõſortio ſegregandos. cap. Iudæorum. 28. q. 1. c. plerique, de conſecratione di ſti. 4. & hoc ex eo prouenit, ne parẽtum erroribus inuoluerẽtur, ut in d. c. Iudæorum Sæpe enim filii parẽtibus aſsimilari ſolent. arg. l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſta. c. uergẽtis, de hæret. cuius ratio eſt, quia filii naſcũtur ex ſanguine patris infecto, ut dicebat Cy. in l. ſancimus. C. de pœnis. facit. l. quod ſi nolit. §. ſi mancipia. ff. de edili. edicto. c. Michael, qui filii ſint legiti. Inde aliqui præſumuntur boni, quia de bonis parentibus oriuntur. §. fi. in auth. de refere. colla. 2. ſic econtra qui de malo gene re ſunt, mali præſumuntur, ut dicit glo. in l. cum unus ff. de alimen. lega. & ex conuerſatione cum aliquo habita quis talis eſſe præſumitur, ut eſt tex. in ſui ratione in c. Accuſatus. § ille quoque, de hæret. lib. 6. & in. §. ſi uero is quidẽ. in auth. de monachis. col la. 1. & in l. fi. §. iis quoque. C. de ſpõſa,

20 ¶ Et ex tali conuerſatione & familiaritate oritur ſuſpicio, ut inquit Archi. in. d. c. Accuſatus, in prin. & probatur in. c. inter, de purga. cano. quæ quidem conuerſatio, & educatio cũ teſtibus denunciantibus auget ſuſpitionem hæreſis contra accuſatum. Nam iudex ex qualitate facti & conditionis perſonarum capit coniecturam. l. utrũ ff. de dona. inter ui, & uxo. ut dicit Albertus de Gandino in tractatu de maleficiis. c. de præſumptio. quia malorum conuerſatio eſt malæ uitæ indicium. l. ſi plures. §. nec patet ff. de admi. tuto. Nam ex mala cõuerſatione, bon' efficitur uitioſus. l. ædiles. §. Pedius. ibi, aleator forte. ff. de ædili. edicto. & ad hoc inquit Philoſophus. Qualis quiſque eſt, taliũ conſortio delectatur. Hinc dicebat Iaco. de Arenna. in l. ꝙ ſi nolit. §. ſi mancipia. ff. de ædili. edicto. ꝙ quis præſumitur bonus uel malus ob paternam cõuerſationem, ut dicebat Bal in conſi. 95. regula iuris eſt, lib. 1. ꝙ confeſsio ſocii in crimine hæreſis ex cõuerſatione ſimul iuncta facit indicium ad torturam, ſi conſcientia iudicis hoc dictat. Multum enim mouetur animus iudicantis ex cõuerſatione aſsidua, & cohabitatione cum hæretico. quia conuerſantes præſumuntur ſcire ad inuicem conditionem & geſta. l. dominus horreorum. ff. locati. l. conſenſu. §. ſuper. C. de diuor. cap. ueniens. de teſtibus. Bar. in l. fi. col. 2. ff. de

quæſtio.

quæſtio. cum aliis quæ ſcripſi in conſilio meo. 28. incipiente, duo teſtes recenſiti, uerſi. quibus non obſtantibus.

21 ¶ Vnde hæc conuerſatio ſeu educatio cum hęreticis, admi niculatur dubiæ probationi, ut. l. ii. §. ætas. ff. de excuſa. indiciisq; uel ad torturã, uel ſuſpicionibus leuibus, uel uehementibus ad indicẽdam canonicam purgationem, ut patet ex prędictis, uel ad inquirendum, ſeu ad capturã denunciati, ſiue accuſati, uel inquiſiti.

22 ¶ Quæ poteſt fieri etiã antequàm conſtet plene de crimine, ut dicebat Angel. in. § audient. in auth. de defenſo. ciui. colla. 3. & ſic ſufficit ſummaria cognitio, uel probabilis ſuſpicio ad capiendum reum, ut dicit Bal. in l quod euitandi. C. de condi. ob turpem cauſ. Immo captura ad finem torquendi nõ debet fieri niſi præcedentibus indiciis, ut dicit Bal in l. ſi quis poſt. ff. de teſta. ſuper quibus iudex debet recipere informationem non citato reo, ne forte inſtruat reũ de fuga. ut dicit Saly. in l. 2. C. de exhiben. reis. ſequitur Fran. de Aret in d. l. ſi quis. colu. 3. ubi examinat, An reus in cauſa capitali ſtatim debeat poni in carceribus, uide ibi. Alibi latius hoc dubium explicabo, hic ſufficit relatio; & ad prædicta plura tradit Pau. de Caſt. in conſi. 472. in cauſa capturę. cum ſequenti lib. 1. & Ludo. Roma. in conſil. 320. incipiente, hæc iſtorum; & an liceat incipere iudicium a captura. Bal. ſcribit in l. conſentaneum. C. quomodo & quã do iudex.

23 ¶ Circa prædicta diſtinguendũ eſt, ꝙ dies multis modis capitur, ut late ſcribit. D. Iaſon. in l. more Romano. ff. de feriis. Fely. in c. conſuluit. de officio delega. & Hoſtiẽ. in c. 2. de feriis. Ad propoſitũ tamen dicendum, ꝙ ſolẽnitas diei Dominicæ ſiue diei feſti, incipit a ueſpere uſque ad ueſperam, ut dicit tex. in c. 1. & 11. de feriis ideo dico a ueſpere ſabbathi, nõ a nona, uel alia hora pręcedẽti ipſius ſabbathi, ne a iudaiſmo capiamur, id eſt, ne uideamur iudaizare: & hoc ẽ quod uult dicere tex. in c. pronunciãdum, de cõſecra. diſtin. 3. & facit pro eo, quod Paulo ante dixi; ꝙ ſeruare partem diei ſabbathi, eſt iudaizare. Si. n. celebritas diei Dominicæ non inciperet a ueſpere, ſed ante ueſperem, coleretur pars ſabbathi; quod nullatenus eſt faciẽdum per illud dictum Pauli ad Coloſſe. 2. & ſic iudaizare eſſet, ut in dict. cap. pronunciãdum; & dicit Abbas in c. 1. de feriis, col. 2. ꝙ in aliquo dies ſabbathi non eſt obſeruanda, ne Chriſtiani uideãtur iudaizare, & ſeruare etiã in parte ritus Iudæorum, quod prælati omnino debent prohibere, ut in c. quidã, de apoſtatis: immò propter hoc incurreretur crimẽ apoſtaſiæ a fide, quæ eſt hæreſis. in c. contra Chriſtianos, de hæret. lib. 6. Et licet dict. ca. quidam. non declaret, an loquatur de ritibus Iudęorum; id tamen colligitur ex antiqua decretali; qa in quarta compilatione erat in titulo de Iudæis; ſummatur nihilominus generaliter ſecundum Cardinalem Floren. ibi, quòd baptizati ritus priores religioni Chriſtianæ contrarios dimittere compelluntur, ne uideantur apoſtatare. Sequitur Ioann. de Anania ibi, itaque ex ſua generalitate intelligi poteſt, non ſolum in ritibus Iudæorum, ſed etiam Agarenorum, Paganorum, & Gentilium.

24 ¶ Dicit etiam Abbas in d. c. 1. de feriis, per illũ tex. quòd in obſeruatione feſtorum, obſeruanda eſt conſuetudo patriæ. Ex prædictis patet quid dicendum ſit de barbitõſoribus, qui plerunque laborant in barbis tondẽdis uſque ad ſecundam, uel tertiam horam noctis, & nonnunquàm uſq; ad mediam noctem: quia ſi hoc habet conſuetudo patriæ, uidetur poſſe tolerari, & non peccant mortaliter; quod ſentit Archie. Flore. in d. §. 7. Ne uero fiat in hoc exceſſus, foret conueniens decerni ab ordinariis locorum, ut ſub certa pœna nullus barbitonſor, uel alius artifex operaretur ultra primam, uel ſecundam, aut tertiam horam noctis ſequentis diei feſti. Et ita ſtatui ego, & obſeruari pręcepi in mea patria Maioricen. dum eſſem Vicarius generalis Epiſcopi. Cætera traduntur per Doctores in d. c. pronunciandum. ad quæ habeatur relatio.

SVMMARIVM
ſuper trigeſima tertia quæſtione.

1 *An Hæreticus omnino occultus, ſit ipſo iure, ſeu ipſo facto excommunicatus.*

2 *Occultum quot modis capitur in iure, & de clandeſtino.*

4 *Reſiſtendo dubijs fidei, & confirmando ſe quis fide Eccleſiæ, meretur.*

5 *Hæreticus omnino occultus quis dicatur.*

6 *Hæreticus omnino occultus, non uidetur, quòd ſit dicendus excommunicatus, argumentatur.*

7 *Eccleſia non iudicat de occultis.*

8 *Excommunicandus non eſt quis pro ſola uoluntate.*

9 *Lex non eſt facienda de actibus interioribus, ſed de exterioribus.*

10 *Hæreticus occultus non eſt excommunicatus a iure uel ab homine, ſecundum aliquos Doctores.*

11 *Hæreticus omnino occultus eſt excõicatus a iure & excõicari poteſt ab homine.*

12 *Verbum, quibuſcunque, generale eſt, & neminem excipit.*

13 *Verbum, quibuſcunque, non reſtringitur ad rationabiles, quando agitur de fauore fidei, & ne delicta remaneant impunita.*

14 *Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cælis, declaratur optime.*

15 *Verbum, aliter ſentire, poſitum in c. ad abolendam, in princ. de hære. quomodo intelligatur.*

16 *Ad uerificationem alternatiuæ, ſufficit alteram partem eſſe ueram.*

17 *Conſtitutio Eccleſiæ militantis aliquando ligat crimen omnino occultum ad pœnas ſuſpenſionis excommunicationis.*

18 *Eccleſia ligat excommunicatione omnino occultum, licet de eo non iudicet.*

19 *Eccleſia excommunicat peccatorem occultum, licet de peccato ſibi non cõſtet.*

20 *Peccator occultus ligatur ab Eccleſia, licet non iudicatur.*

21 *Hæreſis eſt contagioſa, & hæretici ſunt expellendi a locis ſicut morbidi.*

22 *Hæreſis eſt ſicut caput ſerpentis.*

23 *L. merito. ff. pro ſocio. non habet locum ubi agitur de ſalute.*

24 *Epiſcopi & inquiſitores debent eſſe ſoliciti in inquirendis hæreticis.*

25 *Excommunicatio eſt pœna grauis & medicina.*

26 *Eccleſia excommunicans hæreticum occultum, non iudicat de illo, ut aliqui falſo ſibi perſuadent.*

27 *Hæretici occulti bona ipſo iure ſunt confiſcata, etiam in foro conſcientiæ.*

28 *Peccatum occultum ſciens, debet procurare ſalutem proximi.*

29 *Hæreticus eo ipſo quòd eſt hæreticus, con-*

ſen-

ſentit in pœnam quæ hæreticis imponitur.

30 *Hæreticum reconciliare ſpectat ad Papã, uel eius delegatum.*

31 *Hæreticus occultus qui ſibi dixit, uel alteri hæreſim, excommunicatus eſt.*

32 *Hæreticus occultus per ſe eſt excommunicatus, & reprobatur opinio Caietani & ſequentium.*

33 *Vocabulorum perſcrutatio contra fidem infructuoſa eſt.*

34 *Eccleſia quando excommunicat hæreticũ occultum, non profert iudicium.*

35 *Lex non profertur de interioribus ad puniendum.*

36 *Hæreticus qui non ſit excommunicatus, non eſt dandus.*

37 *Intellectus glo. in c. cum quis, de ſentent. exco. lib. 6.*

38 *Potentia proxima actui habetur pro actu.*

39 *Hæretici bona non occupantur, niſi lata ſententia ſuper crimine.*

40 *Lege imponente ipſo iure confiſcationem, ſtatim perditur dominium, quod prodeſt quoad fructus.*

41 *Declaratio non requiritur in pœnis, quas delinquens ipſo iure incurrit.*

TRIGESIMA TERTIA QVAESTIO.

TRIGESIMO TERTIO QVAERO, Circa præmiſſa, ad tollendum ſcrupulos aliquorũ theologorum, a quibus ſæpius ſuper hoc conſultus fui, opportune hic quæri-
1 tur, An hæreticus omnino occultus, ſit ipſo iure ſeu ipſo facto excommunicatus, ob excommunicationes papales, quæ excommunicant hæreticos quocunque nomine cenſeantur, ut in c. excommunicamus. in pri. & c. pe. de hæreti. c. nouerit, de ſententia excommunicatio. & Latius habetur in Bulla quæ in cœna Domini ſingulis annis publicatur Romæ, & dicitur proceſſus generalis, ut dicit gl. relata ad text. in cle. dudum, de iudiciis, in uerbo generalis.

2 ¶ Et licet occultũ uariis modis accipiatur, ut quando ſcitur ſolum a duobus, uel tribus ut. l. eos. §. ſi quis autẽ. C. de appellatio. uel donec ab Eccleſia toleratur. c. ueſtra. §. cæterum, de coha. cleri. uel mulie. & quod debet fieri publice, ſi fiat coram duobus teſtibus, dicitur occultum l. 3. ff. de ritu nup. & etiam occultum eſt, quod non uenit ad notitiam eius cuius intereſt, quãmuis uenerit ad notitiam aliquorum. l. clam posſidere. ĩ prin. ff. de acqui. poſſe. Ludo. Ro. in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iure fiſci. l. licitatio. ff. de public. & occultum dicitur quod fit ſine decreto, quando decretum eſt neceſſarium, ut dicit. Bar. in l. 1. C. de prædi. mino. Item, occultum reputatur, quando fit non ſeruata tela iudicii. c. inquiſitionis. § tertiæ. de accuſa. facit glo. iuncto tex. c. Anaſtaſius. 18. diſtin. De clandeſtino uero habetur in c. 1. ut eccleſia. bene. c. ſi tibi abſenti, de præben. lib. 6. & in tit. de clandeſti. deſponſa. late ſcribit Deci. in l. ſingularia, col. 3. ff. ſi certum peta.

3 ¶ Tamen in propoſito dubio, capio omnino occultum, quando quis habet hæreſim in mẽte formatam, hoc eſt, errorem in intellectu, & pertinaciam in uolũtate, prout eſt de ratione hæreſis; & ſic cum adhæſione, prout copioſe ego ſcripſi in rubr. de hæret. lib. 6. q. 1. & idem intelligo de dubitante in fide, qui habeat in ſe firmitatem animi, & quandam pertinaciam perſeuerãs in illa dubitatione, de quo

de quo proprie dicitur, dubius in fide infidelis eſt, ut in c. 1. de hæreti.
4 ℂ Secus ſi incidat in dubitationē ex primis motibus, quibus non aſsiſtit, ſed reſiſtit confirmando ſe fidei eccleſiæ; quia tunc patitur ex illa cogitatione, & reſiſtēdo meretur, & facit quod inquit Pſal. 136. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petrā; petra autē eſt Chriſtus, teſte Paulo. Nā quandoque quis prauis cogitationibus polluitur, & tunc proprie dicitur. Primi motus nō ſunt in hominis poteſtate, prout colligitur ex mēte Doctorū in d. c. 1. Antoni. in 3. parte ſummę, tit. 22. c. 1. §. decimo.
5 ℂ Et de hoc non loquimur, ſed de illo qui habet hęreſim realiter in mēte; & ſit taliter occultus ſeu mentalis hæreticus, ut non proceſſerit in aliquod uerbum, ſeu opus exterius: nec etiam ſibi ſoli loquendo aut occultiſsime ſcribendo, uel alteri quantūcunque fideliſsimo reuelando; & propterea dicitur in themate dubii, omnino occultus; quod idem eſt, quòd in omni caſu occultum ſit, ut dicit glo. in uer. omnino. in l. ſi cum exceptione. §. quatenus. ff. quod metus cauſa. c. ex parte. 1. & ibi Fely de offic. delega. Alex. ſcribit in l. precibus. col. 1. C. de impub. & aliis ſubſti. Vnde in propoſito, omnino occultū capimus, quod nulla ratione probari poteſt, & de quo nullus loquitur, quia neſcitur, ſecundum Hoſtien. ut ſcribit Card. de Turre Crema. in c. manifeſta. 2. q. 1.
6 ℂ Iis igitur præſuppoſitis, uidetur prima facie dicendum, hæreticum omnino occultum non eſſe excommunicatum a iure, nec ab homine excommunicari poſſe. Quia Eccleſia non iudicat de occultis, ut dicit tex. in c. ſicut tuis, in fi. de ſimonia; ſed de manifeſtis. Secretorum enim cognitor & iudex eſt Deus. c. erubeſcant. 32. diſt. & ibi glo. c. Chriſtiana. 32. q. 5. Nam ſi omnia in hoc ſæculo punirentur, locum diuina iudicia non haberent, quæ ſoli Deo reſeruātur. Idem habetur in c. ſi quando xv. q. vi. Quando enim ueniet dominus latentia producet in lucem, & illuminabit abſcōdita tenebrarū, & cōſilia cordis manifeſtabit. c. ſi quis diuinis. §. incerta. 30. q. 5. Nec quis eſt excōicandus, niſi conuictus. c. nomē. 2. q. 1.
7 ℂ Et alibi dicit tex. in c. cōſuluiſti. 2. q. 5. ꝙ occulta & īcognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorū hominum, prę maxime hoc ſuadente; quia ex uoluntate, quæ non procedit ad actum, non ſcandalizatur Eccleſia. c. Deus quibus. 24. q. 3. Pro quo facit, ꝙ ſi quis in animo ſuo ratam habuerit iniectionem manuū in clericum, ita quòd de ipſa ratihabitione non poſsit fieri fides; licet talis quò ad Deum ligatus ſit, ut eſt argumentum in c. tua nos. de ſimonia: non tamen eſt ligatus quò ad militantem Eccleſiam, quæ nō iudicat de occultis, ut in d. c. ſicut nobis, in fin. ut dicit glo. in c. cum quis, de ſent. excommunica. libr. 6. cum latentia peccata uindictam in hoc mūdo non habeant, ut dixi. facit. c. ultimum. 32. q. 5. Vnde ſcriptum eſt. Cogitationis pœnā nemo meretur. c. cogitationis, de pæni. diſt. 1. l. cogitationis. ff. de pœnis.
8 ℂ Inde eſt, quòd pro ſola uoluntate non eſt quis excommunicandus; quia ob illam non ſcandalizatur Eccleſia, ut dixi. & eſt gloſſ. in cap. qui ſtudet. 1. quæſt. 1. in uerbo, a communione. facit, quia occulta ſolum Deum

Deum habent ultorē.l.iuriſ iuran. C. de rebus credi. c. habuiſſe.33.diſtin.

9 ¶ Accedit, quòd inquit. S. Thom. prima. 2. q.81.arti.4 in corpore, ꝙ de iis poteſt homo legem facere, de quibus poteſt iudicare. Iudicium au tem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus qui latent; ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent: & ad perfectionem uirtutis requiritur, quòd in utriſque actibus homo rectus exiſtat; & ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare ſufficiēter interiores actus, ſed neceſſarium fuit, quòd ad hoc ſuperueniret diuina.

10 ¶ Mēs ergo ſancti Doctoris eſt aperta, ꝙ de iis quæ exiſtunt in ſola cogitatione, Eccleſia iudicare nō poteſt; & hanc partem tenet Siluester in uerbo, excommunicatio. 7. in 2. nota. Ange. de Claua in ſumma, in uerbo, hæreticus. § 2. Archi. in d. c. cū quis, fuit in hoc dubius; & ideo reliquit diſputationi. Hoſtien hoc firmat in c. mulieres, de ſententia excommunica. Cardin. de Vio. animoſe hoc tenet in apoſtillis ad. S. Thom. 2. 2. q. xi. artic. 3. & 4. concludens, quòd hæreticus omnino occultus (quem ipſe occultum per ſe appellat eum qui nō ſubeſt cognitioni ſenſitiuæ, a qua incipit humana cognitio) non ſubeſt iudicio Eccleſiæ. Vnde licet occultiſsima per accidēs, & actus interiores, ut rationes exteriorum commiſſionum uel ommiſſionum, ſubiaceāt iudicio Eccleſiæ & cenſuris; non tamen occulta per ſe, ut ſunt actus interiores. Ii enim ab Eccleſiæ iudicio & cēſuris alieni ſunt, & ratio eſt; quia homo uidet, quæ patent: Deus autē intuetur cor, ut dicitur 1. Reg. 16. & propterea Apoſtolus prohibet hominum iudicium; dicens. 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare quouſque ueniat Dominꝰ, qui manifeſtabit conſilia cordium. Pro quibus facit, ꝙ prælatus nullum præceptū imponere poteſt ſubditis ſuper actibus interioribus, ſecundum Ioā. Gerſo. ut retuli in meo tractatu de ſecreto. col. 9. Nec uaſſalli ſunt abſoluti ab homagio domini propter illius hæreſim, niſi manifeſte de illius lapſu conſtet. c. fi. de hęre. lib. 6. Ex quibus uidetur, ꝙ hæreticus omnino occultus non eſt a iure excommunicatus, & conſequenter nec excommunicari poſsit. Aduerte tamen, ꝙ Papa vel Epiſcopus poteſt impedire ne occultus omnino hæreticus abſoluatur ab hæreſi: quia hæc prohibitio non eſt pœna, ſed ademptio iuriſdictionis in quantuncunque occultis, ut dicit Cardi. de Vio in dicta apoſtil. quæ occaſionem aliquibus ſaltē coloratam tribuerunt hæſitandi: ſed de iis dici poteſt quòd trepidauerunt timore ubi non erat timor.

11 ¶ Prædictis tamen non obſtantibus, contrarium de iure puto uerius, terminis huius dubii conſideratis, uidelicet, quòd hæreticus oīno occultus eſt excommunicatus a iure; & ꝙ ab homine conſequenter excōicari poteſt, prout hanc partem tenet glo. in uerbo, ipſo iure, in cle. 1. de hære. quam ibi ſequitur Cardi. Petr. de Ancha. Ioan de Imo Abbas, & Boniſacius de Vitallinis. & gl. ordinaria. in c. 1. 24. q. 1. & ibi Card de Turre Cre. §. poſt Archi. & pro hac concluſione ſunt tex. in ca. excommunicamus, in 1. de hęreti. & in ca. nouerint, de ſen. excom. & in d. proceſſu generali, in quibus generaliter excommunicantur oēs hæretici. Ex quo ergo dicta

iura

iura generaliter loquuntur, generaliter debent intelligi, ut no. Bal. in l. in fraudem. §. fi. ff. de teſt. mili. nec diſtinguit hæreticos manifeſtos ab occultis. ergo indiſtinſte de omnibus hæreticis intelliguntur. l. de pretio. ff. de publicia. ubi Bal. & l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præſtan. & in caſibus nõ exceptis nec ſpecialiter determinatis fundatam habet intentionem ille qui regulam habet pro ſe, ut no. gl. in l. omnis definitio. ff. de reg. iur. & in rubri. eo. tit. lib. 6. Bar. in l. quotiens. ff. ſi quis cautio. dicit, quòd res certa eſt, quando quis habet regulam pro ſe, cũ aliis, ut ſcribit Deci. in l. 1. col. 2. ff. de reg. iur. & pondera, quòd in d. c. excommunicamus, cum aliis dicitur. Excõmunicamus hæreticos quibuſcunque nominibus cenſeantur: nam hoc, tamen, diſtributiuum uniuerſale eſt, nullam patiens exceptionem. c. ſolitæ, de mai. & obe.

12 ¶ Vnde ſi quis acquiſiuit feudũ pro ſe & quibuſcunque hæredibus, propter illam dictionem uniuerſalem, quibuſcunque, ueniunt non ſolum filii & deſcendentes, ſed etiam penitus extranei, eo ꝙ ſic alteratur natura feudi. c. 1. de feud. non haben. propriam naturam, ut inquit Bal. in l. 1. 48. q. ff. de rerũ diuiſio. Alex. in l. ſi patroni. in princ. ff. ad Trebelli. Ad id facit glo. nota. in l. fi. uerſi. per quancũque perſonam. C. qui legitimã perſonam ſtan. in iud. ubi illa dictio, quãcunque, nihil excipit: immo comprehendit etiam inhabiles, puta. pupillũ uel ſeruum. Ad idem. l. promittendo. in prin. ff. de iu. dotium, iuncta glo 1. ad hoc nota. Nam text. ibi dicit, oẽs cuiuſcunque conditionis & ſexus, ꝙ non ſit aliqua reſtrictio, nec aliqua exceptio, immo intelligitur ſiue clerici, ſiue laici ſint, ſiue ĩ poteſtate ſint, ſiue non, ita dicit ibi glo. quæ ſolemnis eſt. Vnde cum excommunicẽtur hæretici quocunque nomine cenſeãtur, & ſic uniuerſaliter loquendo intelliguntur hæretici, ſiue occulti, ſiue manifeſti, ſiue ſint Arriani, ſiue Lutherani. Itaque generaliter omnes hę reticos cõprehendit, ex quo per alias leges canonicas, uel ciuiles occulti excommunicati nõ reperiuntur excepti; nec rationabiliter excipiuntur, prout in optimo ſimili ſcribit Bal. in l. 1. per illum tex. C. de fide inſtrumentorum.

13 ¶ Et eſto quòd diceretur, quòd illa uniuerſalis dictio, quocunque, deberet reſtringi ad habiles, hoc eſt, ad hæreticos, qui probari poſſent hæretici: non autem ad occultos omnino, qui probari non poſſunt hæretici, cũ de eis non ſit uel non habeatur opus exterius, ut l. ut gradatim. §. & ſi legr. ff. de mune. & hono. traditur in l. 1. §. nuntiatio. ff. de ope. no. nuntiatio. tamen quia ex quo intereſt reipublicæ chriſtianæ, ut tales hæretici comprimantur, etiam quòd reputentur inhabiles ratione deficientis probationis, dicti hæretici comprehẽduntur. facit quòd ſcribit Bar. in l. ſi quis in graui. §. utrum. uerſi. ii quoque. ff. ad Sillani. prout late ſcribit. D. Iaſ. in l. 1. col. 3. uerſic. 1. moueor. C. de ſacro ſan. Eccl. Decius in l. fi. de regu. iur. prout eſt in propoſito: quia agitur de puniẽdis hæreticis, ſeu uerius de manifeſtãdis occultis hæreticis, quo caſu diſpoſitio quantuncunque ſtricta & pœnalis deberet extendi, ſicut ſi eſſet lex fauorabilis, ex quo agitur ne delicta remaneant impunita, ut inquit Bar. in l. quemadmodum. C. de agrico. & cenſi. lib. 11. ut late ſcribũt moder-

moderni in l. id quod. ff. de iuris. om. iud. & d. Iaſ. in l. qui ſe patris. C. und. lib. col. 24. cum pluribus cōcordantibus, ut idē cumulat in repe. l. ſi is qui pro emptore. col. 85. uerſ. 6. pro hac parte. ff. de vſucap. pro empto. Intereſt enim peccata & delicta hominū eſſe manifeſta. l. eum qui nocentē. ff. de iniuriis. l. item uulneratus. ff. ad. l. Aqui. c. ut famæ, de ſent. excomm. ideo officialis nō debet criminoſum celare, hæreticum pręſertim, clem. multorum, de hæreti. c. nemo, de ſi. mo. in hoc præſertim crimine, quod eſt contagioſum, ut dicit Cardi. in d. cle. multorum. § uerum.

14 ¶ Facit, quia in poteſtate collata Petro a Chriſto per uerba. Quodcūque ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cælis, non diſtinguitur inter peccatum manifeſtum, & occultum. c. quodcunque. 24 q. 1. & Matth. 16. & quia uniuerſaliter locutus eſt nihil excipit a iuriſdictione Petri. c. ſi romanorum. 19. diſt. d. c. ſolitæ, de maio. & obed. & hanc authoritatem exponens Inn. in c. quanto, de conſue. inquit, Quodcunque ligaueris, ſcilicet per uiam conſtitutionis & præcepti: quia Papæ eſt obediendum in omnibus quę ad animam ſpectant; & finaliter concluditur in c. cum ad monaſterium, de ſtatu monach quod in iis quę ſunt iuris poſitiui, Papa pro uelle diſpenſat; de quo facit feſtum Anton. de But. in c. 1. de conſti. c. charitas. de pæni. diſtin. 2. ut ſcribunt And. Sicu. in conſi. 1. ex ſacris excellentiæ tuæ. col. 15. lib. 1. Ille enim hamus quem Chriſtus iuſſit a Petro mitti in mare, ut eum piſcem qui prius aſcenderet, tolleret, ut habetur Matth. 17. fuit iuriſdictio collata Petro, in qua Petrus præfuit aliis: quia hamo, id eſt, ferro reſecantur putridæ carnes, ut ſcribit Ambr. c. eſt aliud. 24. quæſt. 1. iuncta gloſſ. Carnes enim putridæ ſunt hæretici, qui reſecandi ſunt, ne gregē Dñi corrumpant. cap. reſecandæ. 24. quæſt. 3.

15 ¶ Accedit, quia in d. c. ad abolendam, in prin. eſt de mente & uoluntate ſummi Pontificis excommunicare hæreticum etiam mentalem, ſeu omnino occultum, quòd probatur ibi, in uerbo, aliter ſentire aut docere, quaſi dicat, ſiue ſit hęreticus mentalis, ſeu omnino occultus, quod per ſentire demonſtratur: ſiue ſit manifeſtus; quod exprimitur in uerbo, docere: quia cum hæreſis contrahatur in mēte per errorem intellectus, & pertinaciam in uoluntate, ut dixi in rubri. de hære. li. 6. q. 1. per illud ſentire ſolā uoluntatē hæreticalem, ſine exteriore opere iudicamus, ut probatur in d. c. ad abolendam. Et ad hunc effectum inducit hunc text. gl. in c. cogitationis, de pæ. diſt. 1. Nā eo ipſo quòd quis credit hæretico, incidit in excommunicationes, ut ibi dicit gl. & pro hoc allegat. c. excommunicamus. §. credentes, de hære. ubi canon punit cogitationis peccatum. patet, quia repellitur ponderoſus a promotione; & ponderoſus eſt qui mente peccat, nec proceſſit ad actum, ut eſt tex. in ca. hinc. §. ponderoſus, 49. di. ut dicit glo. in d. c. cogitationis. Non concurrit igitur defectus uoluntatis Eccleſiæ excommunicantis dictos hæreticos occultos, nec defectus poteſtatis, cum latiſsima ſit ſibi attributa a Chriſto in d. authoritate. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, ut in locis ſupra citatis.

16 ¶ Prædicta inductio cōfirmatur di-

ctione illa alternatiua, aut, poſita inter ſentire & docere, quæ diuerſa ſignificat l. qui abſentem. l. exigẽdi. C. de proc. l. hæc uerba. §. ille aut ille. ff. de leg. 1. l. Quintus Mutius. ff de aur. & argen. leg. Arch. in c. 2. de reſtit. in integ. lib. 6. & ad uerificationẽ alternatiuæ ſufficit alteram partem eſſe ueram. c. in alternatiuis. de reg. iur. libr. 6. l. ſi ita quis ſtipulat' fuerit. ff de uer. ob. & ibi Alex. ſcribit, & Abb. in cap. inter cæteras, & ibi late Deci. de reſcri. Et ſic ad hoc ut quis ſit excommunicatus, ſufficit ſentire de ſacramentis Eccleſiæ aliter quàm Eccleſia prædicat, ut in d. c. ad abolendam. Nam ex quo illud ſceleratisſimum conſilium cœpit, exinde quodammodo ſua mente punitus eſt. ut l. ſi. C. ad l. Iuliam maieſt.

17 ¶ Accedit, quia conſtitutio Eccleſiæ militantis aliquando ligat crimẽ omnino occultum ad pœnas ſuſpenſionis, & excommunicationis; quod probatur in cle. multorum querela, circa finem. ibi, Excommunicationis ſententias eo ipſo incurrant, de hæret. prout ibi glo. ad hoc pôderat: quia ibi propter nõ agere contra hæreticos, & ſic ex peccato omisſionis incurritur pœna excõmunicationis, ſeu ſuſpenſionis: quod peccatum occultum eſt; quia dicit tex. contra iuſtitiã & conſcientiã omiſſerunt procedere; & ſic loquitur de peccato occulto omisſionis, prout hoc aduertit Cardin. Zab. in decimo nota. quia ut ibi dicit Petr. de Ancha. delictũ in omittẽdo punitur, ſicut delictum in faciẽdo. gl. in l. mora. ff. ſolu. mat. ſic celare reuelanda in ſpiritualibus pro emolumento temporali, eſt ſimonia. c. nemo. de ſimo. facit. l. in fraudẽ. cũ. §. ſequ. ff. de iis quæ in fraudẽ credi. ad idem eſt text. in cle. 1. §. quia uero, de ſtatu. monac. ĩ uerbo, ipſo facto, ubi propter peccatum occultum excommunicatio incurritur ab eo, qui exit a monaſterio, & ingreditur curias principum cauſa damnificandi monaſterium ſuum, uel illius prælatos; immo ſi exierit ſolum cũ animo dãnum inferendi, licet nõ intulerit, excommunicatus erit, ut ibi dicit glo. Sic ergo ob animum damnum inferẽdi, & ſic ob peccatum occultum in animo exiſtens, quis excommunicatur. idem probatur in cle. cupientes. §. qui uero ſcienter, de pœnis: ubi ipſo facto incurritur excommunicatio ob peccatum omisſionis, quod erat occultum in conſcientia illius. idem in c. 1. §. omnem perſonam, de. ſchiſma. libr. 6. cum aliis iuribus, quæ ad hoc inducit gl. in d. clem in uerbo, eo ipſo, de hæreti.

18 ¶ Ex qua habemus ſingulariter, ſecundum Card. Zab. ibi, quòd conſtitutio militantis Eccleſiæ ligat omnino occulta; non tamen tribunal Eccleſiæ de illis nominatim iudicat, immo ipſa Eccleſia inquantum per hominem iudicat hominẽ nominatim; & in quantum eſt collectio fidelium, ligatos ſic occultos, habet pro ſolutis. Ratio eſt, quia ignorat peccatum illius hominis, & ſic in iis quæ facti ſunt, ex quo fidem non concernunt, poteſt errare: ſic quòd excommunicatum pro ſoluto, & abſolutum pro excommunicato habere poteſt. Solus tamen Deus nec fallit, nec falli poteſt, ut dicit text. in c. a nobis, de ſent. excom. & ibi ſcribitur per Abbatem & alios. ca. uenerabilis. & per Moder. de teſtibus.

19 ¶ Aduerte, quia ſi illa ratio eſſet uera, quòd ideo hæreticus occultus omni-

omnino non eſt excommunicatus, quia Eccleſia nõ iudicat de occultis; ita pariter eſſet dicendum de illo hæretico occulto, qui exiit in opus exterius ſed nõ conſtat Eccleſiæ: quia ẽt de iſto nõ iudicat Eccleſia, ut probatur in d.c. ſicut. ibi, erat cõmiſſa ſimonia actualis: ſed quia nõ cõſtat Eccleſiæ, Eccleſia nõ punit, ut ibi, & ſic eſſet crimẽ incõueniens: & ſic illa authoritas non loquitur de omninò occultis, ſed de iis quæ non ſunt Eccleſiæ manifeſta. Sic ergo licet Eccleſia nominatim contra ſingularem perſonam non procedat, ut pote excommunicatum, niſi ſibi conſtiterit: tamen ſecundum rei ueritatem, ſi criminoſus eſt, cõſequens eſt ut ligatus ſit, non tamẽ pro ligato habetur. Certum eſt enim, quòd crimen eſt materia ſufficiens ob, ſeu propter quã criminoſus eſt excommunicandus, uel ſuſpẽdendus. iux.c. ut animarum, de conſti. lib.6. cle. ne in agro. §. uero, de ſtatu mona. cum aliis. Vbi ergo ſubditus illud crimen damnationis cõmiſit, quantuncunque occulte, etiam in animo, ſi taliter committatur, ut eſt crimen hæreſis, conſtat quòd criminoſus eſt; quàmquam Eccleſia militans, prout eſt fidelium cõgregatio, non iudicet eum pro ligato, ut dixi, niſi prius legitime conſtaret eum talem eſſe. pro quo optime facit. l. cum ad præſens. ff. ſi cer. pera. Nã ſi hodie tibi promitto centũ, ſi dominus Carolus Imperator eſt hodie Bononiæ, & pono ꝙ ſit (prout eſt) certe iudex non condemnabit me ad ſoluendũ, licet iã ſim obligatus; niſi poſtquàm cõſtiterit legitime, quòd Imperator in hac die erat Bononiæ: & tamen ſi in hac die erat Bononiæ, prout fuit conuẽtum, ego ſtatim fui obligatus: quia materia erat ſubſiſtẽs ad obligãdum, & ob hanc rationẽ Bonifacius de Vitallinis ſtat cum d. gloſ. in d. cle. 13. col. uerſi. quinta concluſio.

20 ¶ Idẽ in effectu tenet Abb. inquiẽs, quòd conſtitutio militantis Eccleſiæ ligat delinquentem, quantuncũque occulte delinqnat; licet de tali nominatim non iudicet, ſed habeat eum pro ſoluto, donec de uinculo conſtiterit, & tranſit cum d. gl. quam ſequitur Adrianus VI. in 4. ubi tractat de ſacramento confesſionis. Nam tunc dicitur ꝙ Eccleſia non poteſt percipere, niſi ea quorum tranſgreſſorem punire poteſt; quia hoc uerum eſt ſi deficeret ſibi iuriſdictio. c. 2. de cõſti. libr. 6. & l. fi. de iuriſ. om. iud. ſed de iis quæ ſunt in animo poteſt cognoſcere; ſi ea ſibi conſtarent, ut in hæreſi cõcludit Bal. in l. ſi quis nõ dicam rapere. colu. 1. & pe. C. de epiſ. & cleri. Vnde ſi non punit, non eſt ex defectu iuriſdictionis, ſed ex defectu probationis: non enim deficit Eccleſiæ in iis ius, ſed probatio. Vnde Eccleſia poteſt præcipere & prohibere actum in generali, per quod præceptum & prohibitionem includitur non ſolum actus publicus, qui per teſtes probari poteſt; ſed etiam actus occultus qui poteſt probari per illius confeſſionem, ut dicit Petr. de Palude in 4. diſt. 17. q. 2. arti. 2.

21 ¶ Et præmaxime hæc habẽt locum in propoſito, quia tractamus de hæreſi extirpanda: eſt enim hęreſis contagioſa, ut in d. clemẽ. 1. §. uerum. ubi inquit Card. poſt Laure. quia hæreſis in modum lepræ nedum ſuam poſteritatem, immo circunſtantes inficit, niſi ſtatim caueatur. arg. c. uergentis. c. excõicamus. §. credẽtes, de hæret. c. reſecandæ. 24. q. 2. & hæreticorum

ſermo ſicut cancer ſerpit. 1. adTim. 2. Subito enim eradicanda ſunt huius morbi mala ſemina, & principiis obſtãdum eſt; aliàs ſero medicina paratur. c. ad h̃ec. de reſcr. c. mala conſuetudo. 8. diſt. Nam, ut inquit in Methamor. li. 1. Ouidius, Immedicabile uulnus enſe reſecandũ eſt, ne pars ſyncera trahatur: nã morbida facta pecus totum corrumpit ouile. Inde eſt quòd hæretici ſunt de ciuit. expellendi. ratio eſt; quia inficiunt alios, & generaliter dicitur, quòd ubicunque eſt timor huiuſmodi infectionis, uel ſimilis, poteſt quis expelli de ciuitate. in auth. ut iuſiu. quod pręſta. ab iis, in fine, colla. 2. ſcribunt Bald. & Paul. de Caſt. in l. 2. C. de ſumma Trini. Si enim infecti morbo corporali contagioſo debent expelli de ciuitatibus propter publicam utilitatẽ ne alios inficiant, ut dicunt Ludou. Rom. & Alex. in l. caſus. C. de teſta. Cepo. in tit. de ſerui. ruſti. prædi. ſub rubri. de paſcuis. q. 71. quanto magis infecti morbo ſpirituali, cum anima pretioſior ſit corpore. l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccle. c. Matthæus. de ſimo. Niſi enim cito eradicetur amaritudinis radix, tota plebs contaminata triſtabitur. c. 1. 2. 1. q. 4.

22 ℭ Hæreſis enim mentalis eſt ſicut caput ſerpentis, quod niſi conteratur, ſtatim exiens uirus ſuum in alios infundet, ut iam a retro actis temporibus non ſint exempla quærenda, cum moderniora tẽpora nos doceant. Si enim dum cœpit peſtis Lutherana partes Alemaniæ nubilare, illico extincta fuiſſet, totum orbem nõ popularetur. Inde dicitur quòd ĩ dubio præſumendum eſt pro hęreſi, ſaltem ad pænitentiam ſalutarem iniungendam. arg. c. literas, de præſumpt. Cardi. & Ioan. de Imo. in cle. 1. §. uerum, de hæreti. ſicut & in aliis tangẽtibus periculum animæ. c. ſignificaſti. 2. de homi. Tali enim caſu delictum in dubio præſumitur, ut tutior uia eligatur pro ſalute animæ. iux. gl. in c. iuuenis, de ſponſa. ca. 1. in uerbo extimare, de ſcruti. facit. Abbas in c. 2. per illam tex. de obſerua. ieiunio. glo. fin. in c. conſulti, de regularibus. c. conſtitutus, de religio. domi.

23 ℭ Et facit quod in pulchra quęſtione ſcribit Pet. de Anch. in conſi. 179. circa finem; & expreſſe ibi dicit, ꝙ regula. l. merito. ff. pro ſocio, non habet locum ubi agitur de ſalute animarum, & idem dicerem. d. l. abſentem. in princi. ff. de pœnis, & de eo quod dicit Bar. in l. non ſolum. §. ſed ut probari. ff. de oper. nou. nuncia. Vnde licet extrinſecus uideatur interpretatio fieri in grauiorẽ partẽ; tamen ex quo ſalubrior eſt talis interpretatio pro ſalute animæ, non uidetur procedere regula. d. l. merito, & d. l. abſentem.

24 ℭ Siquidem præſides prouinciarũ debent ſacrilegos, latrones, plagiarios, & fures coĩquirere, ut malis hominibus prouincia careat, ut dicit Iuriſconſultus in l. congruit. ff. de officio præſidis: ſic & multo magis Epiſcopi & inquiſitores debent vulpeculas hæreticorum inquirere, ne meſſem Domini caudis ſuis adinuicem colligatis comburant, & hæc ſollicitudo illis incumbit. c. inter ſolicitudines, de purga. canonica. iuncto, c. excommunicamus, in princ. de hæret. Inde eſt, quòd debent ſingulis annis bis aut ſemel ſuas diœceſes circuire, hæreticos inquirentes, ut eſt text. quem male ſeruant domini Archiepiſcopi & Epiſcopi, in c. excommunicamus.

municamus.§.adiicimus,de ſent.excommunic. quod aliter fieri uix poteſt,niſi fulminando cenſuras contra hæreticos,complices, eorumq; fautores,ut ad illorum notitiam deueni ri poſsit. Omnia enim licent, ſine quibus ad illud perueniri nō poteſt. l.2.ff.de iuriſdict.omnium iudi.c.præterea,de offi.deleg. Sumus enim in iis quæ tēdunt in aliorum corruptionem & perniciem: & ideo illa ſcientes ad reuelationem cōpellēdi ſunt, ut inquit S.Thom.in 2. 2. q.70. arti. 1. ad 2.

25 ¶ Et licet excommunicatio ex parte excommunicati ſit maior pœna, quàm quæ in Eccleſia detur: qđ patet, quia eſt animaduerſio gladii ſpiritualis,qui magis timēdus eſt, quàm gladius temporalis: & propterea dicebat Auguſtinus, quòd magis timēda eſt a quolibet excommunicatio, quàm ſi feriretur gladio,ſi a feris deuoraretur, ſi a flammis exureretur: quod patet, quia ſcinditur membrū a corpore Chriſti, & ſic efficitur mēbrum nullius ualoris, quod maxime timendum eſt. Vnde Auguſt. ſuper Ioan. inquit. Nihil debet magis formidare Chriſtianus, quàm ſeparari a corpore Chriſti: traditur enim ſatanæ, ſicut hæretici de hæreſi conuicti ab Eccleſia traduntur poteſtati ſæculari, & dicit tex. in c. audi,xi.q. 3. quòd omnis Chriſtianus qui excommunicatur, traditur ſatanæ: & ſic clare patet magnitudo pœnæ excommunicationis per effectus, qui traduntur ab omnibus canoniſtis & theologis. Tamen ex parte Eccleſiæ excommunicantis,dicta excommunicatio medicinalis eſt,& nō eſt mortifera niſi uolenti. Qui enim excommunicat, non ideo excommunicat, ut excōmunicatio ſit cauſa mortis ſed medicinæ, ut ſpiritus excommunicati ſit ſaluus in nomine Domini. c. audi.xi.q 3.c.corripiātur.24.q. 3. Vnde ſi hæc excōmunicatio non cōtemnatur, medicinalis eſt ſe corrigenti; ſed non ſe corrigenti, eſt occaſio mortis. Sic ergo occaſio medicinæ eſt, ideſt, pænitentiæ: & ideo dicit tex. in c. cū medicinalis, de ſen ten. excom. lib. vi. Cum medicinalis ſit excommunicatio, non mortalis, diſciplinans non eradicans, dum tamen is in quem lata fuit, non contēnat,ubi inquit Archi. ꝙ dicta excommunicatio eſt medicinalis actiue & paſsiue; & ſic tā in proferente quàm in eo contra quem profertur. Proferens enim debet intendere ad medelam animæ, non in mortem, ut in d. ca.audi. Excommunicatus uero ſi ſe exponit uento rebellionis, ut in cap. tua, de homicid. non medico, ſed ſibi & duritiæ ſuę imputabitur.c.poſtulaſti, de homici. & ſi reſipiſcat, medicina animæ eſt; quia confuſus ex eo quòd uitari ſe uidet, facilius reuertetur ad ouile, ut in d.ca.audi. c.pia, de excep. lib. vi. Vnde ſi citius moritur excommunicatus propter excōmunicationem,ut in c. Epiſcopi.11. q.3. hoc prouenit ex contemptu excōmunicati, qui excommunicationem contemnit; & ſi illa animam tollit,ut in c.nihil,in fi. 11.q.3.hoc prouenit ex eo, quòd per ſatisfactionē excommunicatus non uult reconciliari Eccleſiæ.

26 ¶ Hoc enim modo non iudicat Eccleſia de peccatis interioribus,ut aliqui ſibi perſuadent; ſed uocat Eccleſia animam hæretici per reconciliationem, quę fornicata eſt ſpiritualiter hæreſim contrahendo. c. gaudemus,

m⁹,de diuortiis,dicēs ꝙ Hiere.3.ſcribitur.Tu fornicata es cum amatoribus multis,tamē reuertere ad me,dicit Dominus: & quod Angelus dixit ad Agar pro Eccleſia. Reuertere ad dominā tuā, & humiliare ſub manu dominæ tuę.Gene.16. Hæretic⁹ enim nedum iure humano, de quo dictum eſt, excommunicatus eſt,ſed etiā iure diuino,ut Paulus ad Gala.1.inquit. Si quis uobis Euāgelizauerit præter illud quod accepiſtis, anathema ſit.

27 ¶ Quinimmo non ſolum hæreticus occultus eſt excōmunicatus, ſed etiā eius bona ipſo iure confiſcata ſunt, quantuncunque hæreſis ſit occulta. c.2.de præſcript.lib.6. eo quia pœna afficit ipſo iure hæreticum. in c. cum ſecundum,de hære.lib.6. glo.in d cle. 1.prout concluſiue tenet Abbas in c. fi.de hæreti. quem ſequitur ibi Ioan. de Ana. dicens, quòd eo ipſo quòd quis in hæreſim incidit, incontinenti perdit oīa bona, & ſic ſequitur abſolutio uaſſallorum ab obligatione iuramēti fidelitatis:adeo hęc uera sūt, ut etiam in foro conſcientiæ debeat reus grauari,ut bona ipſo iure confiſcata dimittat Fiſco. Hæc eſt concluſio Abbatis,& communiter doctorū in c.1.de conſti. col.3.uerſi. hoc limitarem. idem Abbas in c.dilecti,colu. 3. de arbitris, ubi ponit exemplum in eo, qui commiſit crimen hęreſis, & leſę maieſtatis: eo quia ius eſt acquiſitum fiſco.l. commiſſa.ff. de publi.cap.2. de præſcript.lib.6. ſequitur Card.in c.fraternitas.12.q.2.licet Deci.in d.c.1.ult.col.uerſic. prædicta cōcluſio,aliter ſentiat.Verum eſt tamē, quòd publicatio uel abſolutio allegari non poteſt, niſi ſit manifeſta hæreſis uel probata, de quo eſt caſus in dicto capit. cum ſecundum §. confiſcationis. & pro hoc facit, quia lex ſemper eſt certa; & ſic quantum ad legem imponentem pœnam, non poteſt dici occultus hæreticus. l. Ariani. C. de hæretic. & ideo quilibet hæreticus, etiam occultus, excommunicatus eſt ipſo iure, ut dicit gloſſ. in dicto capit. 1.24.quæſtio.1. & Sanct. Thom. idem tenet, quòd hæreticus occultus dominium ſuarum rerum ammittit, ut refert Ioan.Maio.in 2. ſententiarum diſtinct.48. quæſt. vnica. licet idem doctor in 1. ſententiarum diſtinct.48.quæſt.vnica, alternis argumentis ſeipſum, & lectores confundat. Sicut igitur poteſt lex occultum hæreticum pœna priuationis bonorum ipſo iure afficere, cum talis priuatio ſit mera pœna, & inter pœnas hæreticis inflictas computetur,ut in dict. cap. uergentis, & in d. cap.cum ſecundum.ſic & multo magis poterit ipſum hæreticum occultum, ipſo facto quòd eſt hæreticus, excommunicare; cum hoc tendat ad illius ſalutem ſpiritualem, ut eius ſpiritus ſaluus fiat, ut in dict.cap.audi. neue ouis ſcabioſa caulam gregis dominici inficiat, ut in dict. cap. reſecandæ.

28 ¶ Inde eſt, quòd quando quis ſcit peccatum fratris occultū, debet intendere ut fratris ſalus procuretur, etiam ſi ſibi ipſi peccatū noceat; uel quando nociturum eſt aliis,& in ſcādalum multorum oriri poſſet:cū bonum multitudinis ſit præferendum bono unius, in l. unica. §.hęc autem omnia. C.de cadu. tolle.& ideo prælatus debet inquirere ueritatem de facto,ut ſcandalum multitudinis ceſſet, uel per pœnam peccantis,uel per eius excommunicationem, etiam ſi peccatum ſit occultum ſimpliciter, ut ſcri-

ut ſcribit.S.Tho.Quolib.4.art.12.

29 ¶ Accedit ad prædicta; quia hæreticus, eo ipſo quòd cōmittit hæreſim, conſentit in pœnam; & ſic in amiſſionē dominii, & in excōmunicationē, ut dicit gl. in l.1.§.beſtias.ff.de poſtulan.& in Epiſtola inter claras.§.licet. C.de Summa Trin.facit tex.in c impares.11.q.3. Ex quibus ſequūtur ſex concluſiones. Prima, quòd ſi quis erraret in iis quæ ſunt fidei cū pertinacia in uoluntare, quantūcunq; occultiſſime, eſt hæreticus, ſecundum oēs; & D.Th.de Vio.in loco allegato, hoc concedit: ſicut eſt quod dicit Chriſt. Matth.5. Qui uiderit mulierē ad cōcupiſcēdum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Secunda concluſio eſt, ꝙ hæreticus omnino occultus perdit dominium rerum ſuarum; licet apprehenſio fieri nō poſſit, niſi lata ſententia ſuper crimine hæreſis a iudice eccleſiaſtico. Tertia concluſio eſt, ꝙ hæreticus omnino occultus, eſt ipſo iure excommunicatus.

30 ¶ Quarta concluſio eſt, quòd abſolutio in foro pænitentiali eſt reſeruata ſummo Pōtifici, ut in extrauaganti Pauli II. incip. & ſi dominici gregis. ī uerb. criminū hæreſis. Nec prętextu quaruncunq; facultatum, etiā in fauorē fidei & cruciatæ conceſſarum, quis de hæreſi poteſt abſoluere aliquē, qui de hoc crimine fuerit cōdemnatus, delatus, ſeu publice diffamatus, ut patet in extrauaganti Sixti IIII. incip. & ſi dominici gregis, niſi ſit delegatus Papæ, prout eſt inquiſitor apoſtolicus, ut ī c. ne aliqui, de hę re.lib.6. qui nō obſtantibus dictis extrauagantibus, poteſt hæreticum redeuntem ad gremium ſanctæ matris Eccleſię abſoluere, ut dicit Ioā. And. in c. ut officium inquiſitionis.§. ſi uerò.& ibi Dom.& Franc. ac Petrus de Ancha. ſequitur. de hæret. lib.6. Quinta concluſio eſt, quę ex aliis cōcluſionibus ſequitur; ꝙ nullus poteſt ad plenum recōciliare hæreticum ſine ſpeciali licentia Papæ, ſecundū Hoſtien. quem refert Ioan. Andr. in c. excōmunicamus.1. in uerbis finalibus, de hæret.& ego de iis plura ſcripſi ſuper dubiis nuper exortis ſuper intellectu.c.omnis utriuſque ſexus, de pæni.& remiſſio. charta.27.

31 ¶ Sexta & ultima concluſio eſt, in qua conueniunt omnes; quòd hæreticus occultus, ſi ſibi hæreſim dixerit, uel occultiſſime hęreſim ſcripſerit, uel alteri reuelauerit, ſiue in aliquod opus exierit, quantuncunq; nullatenus probari poſſit, niſi per eius confeſſionem, eſt ipſo iure excommunicatus: quia dicunt ipſi domini Theologi, quòd iſte eſt hæreticus occultus per accidens, & iam eſt de foro eccleſiæ, ex quo hoc crimē ſubiacet ſenſitiuæ cognitioni, quàmuis teſtem uel teſtes non habeat. Vnde ſequitur, ꝙ trāſiens ſeu rediens ad ritus, & obſeruantias Iudæorū, quàmuis occultiſſime, incurrit excōmunicationē: quia iura loquentia de hæreticis, habēt locum in iſto, ut in ca. contra Chriſtianos, de hæreticis, lib.6. iuncto. c. excōmunnicamus. in 1. eo tit.& in hoc uerum dicunt.

32 ¶ Sed in eo quod dicunt de omnino occulto hæretico, non procedit illorum opinio, ut non ſit excommunicatus, quem appellant ipſi hæreticum occultum per ſe: quia ex ſua ratione ſibi uendicat non ſubeſſe cognitioni ſenſitiuę, a qua incipit humana cognitio, cum talis diſtinctio ſuper hæretico occulto, non fundetur aliquo iure ſeu authoritate noui uel ueteris teſta-

teſtamenti; cum ſic deberet fundari. argu. in cap. qualiter & quando. 2. in prin. de accuſatio. Quinimmo repugnat iuribus ſupra deductis. Nam occultus per ſe, & occultus per accidens, qui ſibi ſoli dixit hæreſim, quò ad effectum æquiparantur; quia de ipſorum amborum hæreſi nõ poteſt conſtare Eccleſię, niſi per eorum cõfeſsionem; cum non ſubſit cognitio ni ſenſitiuæ alicuius, qui poſsit illam hæreſim detegere; & paria ſunt non eſſe, & eſſe & non apparere, ut. l. in lege & l. Rutilia Polla. ff. de contrahen. emptio. & leges ſeu iura non debent imponi uerbis, ſed rebus. l. 2. in fin. C. communia de legatis.

33 ¶ Nec horum uocabulorũ perſcrutatio fructuoſa eſt, maxime contra fauorem negociorum fidei. arg. l. 2. in fi. C. de conſti. pecunia. ca. in fidei fauorem, de hæret. lib. 6. & nulla alia ad inquirendum crimina permittuntur, quæ ad punitionem illorum non ſufficerent. Traditur in l. congruit. ff. de offi. præſidis. Bal. in l. iubemus. C. de proba. Saly. in l. ea quidem. C. de accuſa. Ange. in repeti. l. ſi uacantia. C. de bonis uacantibus. libr. x. præſertim, quando prælatus procedit ad ſalutem animarum. nota. in c. ad noſtram, de iure iurán. ut in propoſito, ut in c. excommunicamus. §. adiicimus, de ſentẽ. excommunica. & ad delicta impedienda, ne ſequatur cõtagio in grege dominico, quo caſu ſine infamia præcedente poteſt fieri inquiſitio, ut dicit Inno. in ca. 1. de poſtula. prælato. ſequitur And. Siculus in cõſi. 64. ſcribitur libro Heſter. lib. 1. Decius in c. cum non ab homine, colu. 4. de iudiciis. Quilibet enim in delicto committẽdo debet alium corrigere. glo. in c. 2. de hæreti. & clericus poteſt capi a laico ſine incurſu excommunicationis, ut obuietur delicto committendo, Abbas in d. c. cum non ab homine, & in c. 3. de ſenten. excom. Plura ſcripſi in tracta. de ſecreto, col. 17. Vnde extãte tanto fauore fidei, non eſt mirum, ſi occultus hæreticus excommunicatus eſt, & excommunicari poſsit, tũ ad ſalutem omnium; tum etiam ipſi hæretici: quia ſicut quis uolentem ſe præcipitare prohibere debet, ut in c. ipſa pietas. 23. q. 4. ita debet obuiare huic peccato. facit tex. ĩ l. ſi ſacerdos, de offi. ordi. Hoc enim crimen in diuinam maieſtatem commiſſum, in omnium iniuriam redundat. in l. Manichæos. C. de hæret.

34 ¶ Et licet quæ in contrariũ fuerunt deducta, competenter ſoluta uideantur: nihilominus ueniens ad indiuidua; dico quòd non obſtant iura quæ dicũt, Eccleſiam nõ iudicare de occultis, quæ iudicio diuino reſeruantur, ut in c. ſicut tuis, de ſimonia, cum aliis; quia uerum eſt, quòd Eccleſia non iudicat de occultis. Sed in propoſito non tractamus de iudicio, inquantum in eo agitur de abſoluẽdo, uel condemnando, quod eſt propriũ iudicii, quod conſtat ex actore, reo, & iudice, ut in c. forus, de uerborũ ſigni. l. inter litigatores. ff. de iudiciis, & redditur in inuitum. ut l. inter ſtipulantem. § ſi Stichum. ff. de uerborum obli. & in quo iura partium aſſertione panduntur. l. fi. C. ſi per uim & alio modo. & ſecũdum allegata & probata promulgatur ſententia. l. illicitas. §. ueritas. ff. de offic. præſidis. continens abſolutionem uel condẽnationem. l. in ſumma. ff. de re iudic. l. præſes. C. de ſenten. Tractamus enim hic, an ligetur hæreticus occultus, &

vt ſpiritus eius ſaluus fiat, & vt impediatur contagio gregis dominici; hoc.n.a iure & ab homine fieri poteſt. vt dictum eſt: nõ enim poſſet illum hæreticum iudicare, cum ignoret illius crimen, & cum in hoc fallatur Eccleſia militans, illum excommunicatum habet pro ſoluto, & nõnunquam ſolutum pro excommunicato: quia Deus ſolus ſcit corda hominum, & ipſe non fallitur, vt dicit text.in d.c.à nobis enim, de ſenten. excõmu.& ideo Deus illum puniet, non autem Eccleſia. Et ſic ad propoſitum nihil facit, ꝙ Eccleſia non iudicat de occultis: qa de iudicio hic non agimus, vt dixi. Vnde hæreticus in mente ſua ſatis dicitur conuictus, ex quo hęreticus eſt, vt eſt ad hoc optimus text.in l.fin.C.ad leg. Iuliam maieſt. ibi; mente ſua punitus eſt: & ſic non obſtat.d.cap.nomen, quinimo pro hoc facit; quia dicitur in ſe conuictus. Vel ſi intelligatur de excommunicatione nominatim faciẽda, requiritur ꝙ conuictus ſit vel teſtibus aut confeſſione, aut rei euidentia.l.2.C.quorum appel.non recipi.c.nos in quẽquã.2.q.1.c. ſuper quibuſdam.in prin.de verb. ſigni gl. in c.ad abolendam, in ver.deprehenſi. de hæret.de qua excõmunicatione nominatim facienda hic non agitur, & in propoſito, licet quo ad Eccleſiam militantem, iudicialiter accuſante ipſum cõſcientia. facit pro hoc.cap.literas de reſtitu.ſpolia.& ſi quis in mente ſua credit vſuras exercere non eſſe peccatum, iam hæreticus eſt, licet ſit occultus, vt dicit Ioan.de Imo.in cle.1.de vſu.col.7.Nõ ergo Eccleſia militans illum hæreticum iudicat, ſeu punit pœnis, quæ contra tales ſtatutæ ſunt, cũ neſciat interiora cordis, quæ ſoli Deo reſeruantur, vt in d.c.ſi omnia, cum aliis ſupra adductis: ſed vocat illum, vt dictum eſt, excommunicatione medicinali, ſi obedierit: mortali vero ſi obicem poſuerit, vt in d.c.cum ſenten. de ſent.excommu.lib.6.

35 ¶ Vnde illud quod dicitur per S. Tho.ꝙ Eccleſia non profert iudiciũ ſine lege de interioribus: intelligitur quo ad punitionem de facto, ꝙ puniat illum reum, quod eſt impoſſibile: ſed ꝙ illum nõ poſſit vocare Eccleſia ad gremium ſuum mediantibus cenſuris eccleſiaſticis, hoc non negat S. Thom.

36 ¶ Si enim concederemus, ꝙ Eccleſia non poſſit ligare occultos hæreticos, ſequeretur, ꝙ eſſet dandus caſus vt confitens hæreſim non ſit excommunicatus. Pone.n ꝙ quis contraxerit hæreſim mentalem non credendo ꝙ Deus ſit incarnatus, in qua ſtetit multis, aut paucis diebus, non refert, nec ſibipſi vel alteri dicẽdo, poſtea illum pænituit huius hæreſis, & accedẽs ad inquiſitorem ſeu diœceſanum, dixit ſe habuiſſe mentalem hæreſim: certe ſecundum præfatos dominos Theologos, hic fuiſſet hæreticus, & non fuiſſet excommunicatus quia nõ exiuit in opus exterius. Nam quãdo dixit, iam erat extra hæreſim, cum deſiiſſet habuiſſe illam malam credulitatem, quod nullatenus eſt concedendum: quia ipſo facto ꝙ cogitauit hæreſim, adhęrendo, delictum perfecit, & non habet locum pænitentia l. qui ea mẽte.ff. de furtis, Bal. in l.ſi quis non dicam rapere.col fi.C.de epiſ & cleri.& ideo cenſendus eſt excommunicatus: cũ generaliter omnes hæretici, nullo excepto, quocunque nomine cenſeãtur,

tur, ſint excommunicati, ut in d.c. excommunicamus.

37 ℂ Nec facit gl.in c.cũ quis,de ſentẽ. excom.lib.6.in qua dicitur, ꝙ ratam habens in corde percuſſionem clerici,non eſt ligatus quò ad Eccleſiam: quia dicta glo.non negat,quòd nõ ſit excõmunicatus; immo dicit,ꝙ quò ad Deum ligatus eſt.l.excommunicatione.Sed quò ad Eccleſiã nõ habetur pro ligato: eo quia Eccleſia illũ non habet pro excõmunicato,cũ ſibi de hoc non conſtet. & ideo bene dicitur,quòd non iudicat de occultis. Vnde dicta glo.magis facit pro noſtra concluſione, in qua dicimus, hæreticum occultum eſſe ligatum.

38 ℂ Nec facit,ꝙ ſola volũtas quæ nõ processit ad actum, non ſcandalizat Eccleſiam, vt in d.ca.Deus. & in d.c. qui ſtudet: & quòd cogitationis pœnam nemo meretur,ut in d.c cogitationis,cũ aliis: quia dico quòd peccatum hæreſis nõ exiſtit in opere exteriori,ſed in mẽte cõtrahitur,vt ſæpius dixi,vt dicit gl.in d.c. cogitationis.& Bal in d.l.ſi quis nõ dicã rapere.& licet ſi in opus exterius nõ exierit,non ſcandelizet Eccleſiam,tamẽ proximum eſt ut ſcandalizet: ex eo quia hæreſis,prout dixi, ſerpit ſicut cancer,& eſt contagioſa, & de facili exit in opus exterius: quia potentia proxima actui habetur pro actu.l.pe. & ibi not.Bal.ff.de teſta.mili.ubi etiã dicit Bar.quòd illud quod de proximo faciendũ eſt, habetur pro facto, cũ aliis,ut ſcribit.D.Iaſon.in l.diuortio.§.interdum.col.5.ff.ſolut.matr. & in l.1.in 10.col.ff.de acquir.poſ. Decius in c.paſtoralis §.quoniam.2.no. de reſcript.Do.Iaſ.in l. naturaliter.§. nihil commune,col.25.ff de acquir. poſſ. Moder.& ibi Decius in ca.cum adeo,de reſcri.& pro hoc allego optimum tex in l.quæſitum.§.illud.ff.de leg.3.propterea principiis obſtandũ eſt, ne ulterius progrediatur, ut patet in d.c.reſecandæ. Præterea, hæreticus qui dixit ſibi hæreſim, non ſcandalizat Eccleſiã:quia nullus hoc ſcit,nec ſciri poteſt, niſi per ſuã cõfeſsionem, & tamen eſt excommunicatus, ut prædicti D.Theologi fatentur. Vnde nihil facit ſcandalũ in propoſito crimine ad incurſum excõmunicatiõis, licet in aliis forſan hoc eſſet conſiderandum,prout loquitur glo.in dicto c.ſtudet & d.c.dominus. & d.c.cogitationis.non habent locũ in crimine hæreſis. Nam ſola uoluntate quis incidit in hæreſim,& eo ipſo quòd quis credit hæreticis, incidit in excommunicationem. in cap. excommunicamus, §. credentes, de hæret. ita formaliter loquitur gl oſ.in d.c.cogitationis.

39 ℂ Demũ non obſtat.d.c.ſi.de hære. in uerb.manifeſte: quia ille text. loquitur quò ad liberationẽ uaſſallorũ a iuramento fidelitatis; & ſic quò ad executionem pœnarum ſtatutarum contra hæreticum, ut eſt in occupatione bonorum, quæ non poteſt fieri niſi lata ſententia per iudicem Eccleſiaſticum, ut in c.cum ſecundum leges.§.confiſcationis, de heret.lib. 6. quia tunc dicitur quò ad hoc manifeſtum, ut ſcribitur in c.ueſtra, de cohabita.cleri.& mulie. ſeu manifeſtum hic dicitur, quia habet uim ſententiæ,ut dicit Bar. & ibi Alexã.in l. ſi conſtante.col.12.uerſi.in quantum Barto.ff.ſolut.matr.Bar.in l emptor. ff.de act.empt.uel ideo dicitur manifeſtum,quia deprehenſus eſt hæreticus in crimine: quia ſic manifeſtum eſt incidiſſe in hæreſim, prout tradit

Bar.

Bart.in l.furem ff.de furtis. Abbas in c.tertio loco, de probat.& hæc deprehenſio fit propria confeſsione, teſtibus, uel euidentia rei, ut dicit gloſ. in d.c.ad abolendam, & d.c.ſuper quibuſdam. neceſſariò tamen hodie ſententia debet præcedere hanc facti executionem, ut in d.capit.cum ſecundum.

40 ¶ Sed qñ lex imponit ipſo iure pœnam, & trahit illa pœna ſecum executionem, ita quòd in tali executione non requiritur actio facti, mediãte miniſterio iudicis, tunc ibi nõ requiritur aliqua ſententia etiã declaratoria, quò ad talem effectum, ut dicit Bal. in l.quæ ſub conditione.§.fi. ff.de condi.inſti.& ſic quando lex ipſo iure indicit cõfiſcationem bonorum, ſtatim commiſſo crimine, perditur dominium ſine aliqua declaratoria; quæ tunc requiritur, quando ageretur ad tranſlationem bonorum ſeu occupationem, ut ſcribit Domi. in c.felicis, in prin.col.2.de pœnis, libro.6.ſequitur.d.Iaſ in l.3.§.quod autem.ff.quod quiſque iuris.per d.c.cũ ſecundũ.quod eſt utile ſcire, quia fructus medio tempore perceptos non facit ſuos: & debent fiſco reſtitui, ut in.§.fin.in authen.de inceſt.nupt. col. 3.Immo in eis furtum committit priuatus, ut dicit Bal.in c.1.§.iniuria, colum.3.de pace iura.firma.& d. Iaſo.in l.ſi urbana, col.pen.ff. de condi.indebi. & etiam quò ad alienata ab hæretico a die cõmiſsi criminis, quæ reuocantur per fiſcum.l.Manichæos.C. de hæreti.l.donationes.§. perfectæ.ff. de dona. ſcribitur in l.poſt cõtractũ. ff.eod.titu.

41 ¶ Vnde ad contrahendã excommunicationem occulte in hæretico occulto nõ requiritur ſententia declaratoria: quia in pœnis quæ ipſo iure contrahuntur, non eſt neceſſaria dicta ſententia, ſecundum Hoſtien. referente Ioanne Andr.in c.pro humani, in fin.de homicidio, lib.6.& ibi eſt tex.non uiolando literã,& tenet Ioã. Andr. in c.commiſſa, de electio. eo. lib.ſequitur Domi. de ſancto Gemi. in conſil.136.Dominicus Burgenſis, colum.ſecunda. Excommunicatio.n. ſecum trahit executionem; & illius denuntiatio ſeu declaratio non addit uinculum, ut eſt tex.in cap.paſtoralis.§.uerum, de appellatio. Denuntiatio enim eſt quædam declaratio, quæ nihil noui tribuit.l. hæredes palam.§.ſi quid poſt, de teſtamen. Vnde concluſiue dico, ꝙ illa abſolutio vaſſallorum a iuramento fidelitatis, eo ipſo ꝙ dominus incidit in hæreſim, fit delicto commiſſo: ſed illa allegari non poteſt, niſi præcedente declaratoria ſententia a iudice eccleſiaſtico lata, ut in d.c.cum ſecundum:& ſicut dicimus in bonis hęreticorum, quæ ipſo iure confiſcata ſunt, commiſſa hæreſi quantumcunque occulte, ut in capit.2.de præſcript.libr 6. quòd illa occupari non poſſunt, niſi præcedente dicta declaratoria, ut in d.c.cum ſecundum, ut declarat Abbas in ca.fin.de hære. Sic pari modo dicẽdum eſt in excommunicatione, quæ ab hæretico contrahitur ipſo iure, quæ allegari non poteſt, quò ad euitationem, & alia iuris remedia, niſi ab Eccleſia declaretur, ut habetur in d.c.paſtoralis.§.uerum.

Ex quibus patet, hæreticum omnino occultũ, ipſo iure excõmunicatum eſſe; non obſtantibus quæ in cõtrarium allegata ſunt. Et per hęc, cũ Dei adiutorio, eiuſque Sanctiſsimæ genitricis,& Virginis Marię, abſolu-

ta eſt hæc quæſtio; circa quã aliqualiter laboraui, vt ſatisfacerem Dominis Magiſtris in Theologia: quorum correctioni hæc ſuppono.

SVMARIVM
ſuper trigeſimaquarta quæſtione.

1 *Teſtes duo ſufficiunt in quocunque crimine ad condemnationem.*
2 *Teſtes duo ſufficerent ad condemnationem hæretici, ſi darentur nomina teſtium.*
3 *Teſtes tres hodie requiruntur ad condemnandum aliquem de hæreſi.*
4 *Teſtes debent eſſe omni exceptione maiores ad condemnandum.*
5 *Teſtes omni exceptione maiores qui ſint, de quibus iudex ſe debet informare; & ſi eſt ſpurius unus ex teſtibus.*
6 *Teſtes debent eſſe conteſtuales ad hoc ut plene probẽt aliquem actum indiuiduum.*
7 *Singularitas teſtium in quo conſiſtit.*
8 *Fama cum unico teſte in criminalibus non probat.*
9 *Teſtes ſingulares, quando probant in crimine hæreſis.*
10 *Teſtes ſingulariter deponentes de uarijs aſſertionibus hæreticis, non probant aliquem hæreticum.*
11 *Teſtes non conuenientes in unum finem, nihil ualent.*
12 *Teſtis audiuit unam aſſertionem ab eodem in uno loco, alter in alio; iſti duo teſtes non ſunt ſingulares.*
13 *Intellectus ad c. excommunicamus. §. cum uero accuſatus, de hære.*
14 *Hæreticus in uno articulo fidei, an uideatur hæreticus in omnibus aliis.*
15 *Hæreſim unam abiurans, & in alteram incidens, cenſetur eſſe relapſus.*
16 *Teſtes recepti in generali inquiſitione, ſiue in ſummario iudicio, nõ probant in particulari, niſi repetantur & reproducantur in plenario & particulari.*
17 *Teſtes recepti in generali inquiſitiõe ſunt repetendi in particulari poſt litem conteſtatam, reo citato.*
18 *Teſtes recepti in generali inquiſitione cõtra hæreticos, ſunt repetendi in particulari coram duobus perſonis religioſis.*
19 *Teſtes recepti in generali inquiſitione, nõ repetuntur in ſpeciali; ſi hoc habet ſtylus curiæ.*
20 *Teſtes omnino repetendi ſunt in ſpeciali inquiſitione, contra Anto. de Butr. ſecundum Bar. in l. ſi. ff. de quæſt.*
21 *Teſtes. an ſint recipiendi in cauſa hæreſis poſt litẽ conteſtatam, citato ipſo accuſato.*
22 *Iudex poteſt iudicium ſuum criminale incipere a captura rei.*
23 *Inquiſitionis ſeu accuſationis capitula debẽt tradi reo, quibus reus debet reſpõdere.*
24 *Reſponſio quam facit reus accuſationi, ſundatur in iure naturali.*
25 *Teſtes in criminalibus recipiũtur lite conteſtata.*
26 *Intellectus cle. ſæpe, de verb. ſig. in verbo, litis conteſtationem.*
27 *Monitiones quas facit inquiſitor accuſatis de hæreſi, non habent uim litis conteſt.*
28 *Lis eſt conteſtanda cũ procuratore fiſcali.*
29 *Monitionibus factis per inquiſitorẽ, non poſſunt teſtes repeti; ſed requiritur exhibitio capitulorum.*
30 *Inquiſitores non arctãtur procedere ſummarie & de plano in cauſis fidei contra hæreticos.*
31 *Clauſula, ſummarie & de plano ſine figura & ſtrepitu, quid operetur; nec tollit, quod capitula inquiſitionis non tradãtur reo.*
32 *Teſtes recepti in generali inquiſitione criminum contra certam perſonam, uel certũ genus perſonarũ, nõ repetũtur in ſpeciali.*
33 *Viſitatio officialiũ in ſindicatu dicitur potius digeſtio.*
34 *Teſtes recepti in inquiſitione ſpeciali contra certam perſonam, non ſunt amplius repe-*

repetendi; & ibi declaratur Barto. in leg. final. de quæſtioni.

35 *Teſtes recepti in inquiſitiõe generali cõtra certam perſonam in crimine hæreſis; ad hoc ut non repetãtur, requiritur ꝙ ſint examinati in forma iuris coram duabus religioſis perſonis.*

36 *Inquiſitio quæ fit contra hæreticos in prouincia eſt generaliſſima contra omnes perſonas de hæreſi ſuſpectas.*

37 *Teſtes examinati in generali inquiſitiõe, & nõ repetiti in ſpeciali; an faciant indicium contra inquiſitum, ſeu ſemiplenã probationem.*

38 *Intellectus glo. c. cum olim. I. de priui.*

39 *Teſtis in ciuilibus facit ſemiplenam probationem; in criminalibus uero dubitatur.*

30 *Teſtis, ſi non debet iurare, vt in declaratione dicti ſui, non eſt pars citanda.*

41 *Teſtis examinatus inter alios, an noceat tertio, qui non fuit citatus.*

42 *Teſtis examinatus in ſummario iudicio, dicens contrarium in plenario, ſtatur ſecundo dicto, non primo; ſecus in confeſſione.*

43 *Quomodo intelligatur doctrina Barto. in l. admonendi, in antepe. col. ff. de iureiur.*

44 *Præſumptio leuis vel quale quale præiudicium reſultans ex teſtibus receptis inter alias perſonas, ad quid prodeſt.*

45 *Præſumptio & ſuſpicio quomodo inter ſe differunt.*

46 *Suſpicio quando dicatur leuis, quando vehemens, quando violenta.*

47 *Teſtis debet deponere de formalitate verborum, quando ſuper verbis eſt quæſtio.*

48 *Accuſatus de verbis hæreticalibus, condemnari non poteſt, ſi verba habent duplicem intellectum, hæreticum ſcilicet, & catholicum.*

49 *Aſſertio, ſi habet duplicem ſenſum, interrogãdus eſt accuſatus, in quo caſu intellexit.*

50 *Hæreticus non eſt iudicandus quis ob propoſitionem ambiguam, licet illa prohiberi poſſit.*

51 *Intellectus deciſionis Rotæ. Dccclxxvi. incipientis, accuſatus.*

52 *Teſtes deponentes de verbis, debent deponere de credelitate dicentis.*

53 *Teſtis deponens de facto hæreticali, non debet deponere de credelitate facientis.*

54 *Teſtis non debet deponere in ſcriptis, niſi factum eſſet multum implicitum.*

55 *Aſſertio hæretica debet probari a pluribus teſtibus, quando publice dicitur publicata.*

56 *Iudex arbitrari debet quæ ſuſpicio oriatur contra illum aſſerentem propoſitionem hæreticam; ſi illa nõ eſt plene probata, vt illum inde poſſit punire aliquo ex pluribus modis hic expreſſis.*

57 *Suſpicio etiam vehemens hominis, temperat ſentẽtiã a pœna naturali ipſius delicti.*

58 *Iudex debet inclinare potius ad mitiorem partem quàm ad rigorem.*

59 *Iudex ſtatuit pœnam contra dicentẽ verbum hæreticum ad arbitrium.*

60 *In iudicio ferendo quid ſit conſiderandũ,*

TRIGESIMA QVARTA QVAEST.

1 TRIGESIMO QVARTO QVAERO. Quot teſtes requirantur de iure ad probandũ aliquem dixiſſe propoſitiones hæreticas, aut hæreſim commiſiſſe. Cõcluſiue procedendo ſuper dubio prædicto, dico ꝙ licet in aliis criminibus puniendis duo teſtes ſufficiant regulariter, vt in homicidio, & aliis, vt dicit Bart. in l. 1. §. 1. ff. de bon. poſſ. ſecundũ tabulas. Ang. in cõſi. 14. incip. Nos Carolus. Abba. in c. quotiens. in notabilibus, de teſtib. ſicut in aliis cauſis regulariter. c. licet vniuerſis. c. in omni negocio, de teſtibus. l. vbi numerus. ff. de teſtibus, etiam ſi de crimi-

ne agatur contra ſummum Pontificem, duo teſtes ſufficiunt. in c. ſi præſul. 2. q. 5. vt ſcribit Dec. in cõſi. 100. incip. in cauſa inquiſitionis. col. 1. Tamen in crimine hæreſis fuit non modica altercatio inter ſcribentes, an tres teſtes requirantur, per. §. adiicimus. in c. excõicamus, de hæreti.

2 ¶ Verũ, quicquid dicatur; communis opinio eſt, ꝙ duo ſufficiunt, vt dicit Ioan. de Ana. in d. § adiicimus, vt tenent aperte Archi. Ioan. Andr. Petrus de Anch. Domin. & Philip. Frãcus. in cap. vt officium. §. verũ, de hæretic. lib. 6. prout ego late ſcripſi in c. 1. de hære. lib. 6. in 16. q.

3 ¶ Quia tamen ſpecialibus ſtatutis officii inquiſitionis cõtra hæreticos & apoſtatas, detruncari videtur defenſio ob indiſtinctam ſuppreſſionẽ nominum teſtium, non ſeruata forma, ſeu diſtinctione. c fin. de hæreti. lib. 6. præſumẽdo forſan ſemper imminere periculum ipſis teſtibus ob maximam multitudinem apoſtatarum & hæreticorum, qui habentes adinuicem caudas colligatas in iis partibus noſtris morantur; non ſeruatur illa opinio Doctorũ ꝙ duo ſufficiant, ſed tres requiruntur: & hoc iure vtimur, ne quis de tanto crimine truncata defenſione ſolis duobus teſtibus damnetur, vt dicit Hoſtiẽ. in ſumma de hæret. § qualiter deprehendatur, verſic. & tamen. Maxime, quia aliquando teſtes ſunt infames, excommunicati, & complices huius criminis. Et propterea dicebat ſingulariter Fran. de Areti. in c. fi. de teſtibus in fi. ꝙ in crimine hæreſis, ſi teſtes ſunt criminoſi, vel infames, etiã concurrentibus coniecturis veriſimilibus, prout conſiderat tex. in c. in fi dei fauorem, de hæreti. lib. 6. duo teſtes non ſufficerent, & ſic ſeruaretur in hoc caſu opinio Hoſtien. quam refert Ioan. Andr. in d. §. verum, & facit pro eo iure quo vtimur. Sentit ergo, ꝙ ſi teſtes eſſent omni exceptiõe maiores, prout in criminalibus eſſe debent, vt in c. at ſi clerici, in princ. de iudi. ſicut in caſu hæreſis poſuit Ioannes Lup. in ſua allegatione incip. caſus ſuper quo, duo teſtes ſufficerẽt, & ſic ſeruaretur communis opinio: adhuc tamen reſtaret illa diminutio defenſiõis reſpectu ſuppreſſionis nominum teſtium; cum regulariter nomina teſtium debeant publicari. ca. qualiter & quando. §. debet, de accuſa. niſi in caſu periculi teſtibus imminentis. c. ſi. de hæreti. lib. 6.

4 ¶ Et dato ꝙ in caſu duo teſtes ſufficerent, plures tamen qualitates debent concurrere vt fidem faciant. Prima eſt, ꝙ teſtes ſint oĩ exceptione maiores, hoc eſt, probatæ vitæ, & bonæ opinionis, de inimicitia nõ ſuſpecti, prout declarat Bal. in c. 1. §. ſacramentum, de conſue recti. feu. & tales teſtes in cauſis criminalibus requirũtur, vt dicit Bal. in l. ſi. col. 2. verſi. ſed dubitatur. C. de prob. Ioan. de Ana. in conſi. 67. viſa relatione. refert Dec. in conſi. 429. licet in cauſis, & in d. allegatione. caſus ſuper quo.

5 ¶ Et maioritas exceptionis in hoc cõſiſtit; vt nulla macula impingi poſſit. glo & ibi Doctores in c. 1. de conſangui. & affi. adeo ꝙ ſi vnus ex dictis teſtibus eſſet ſpurius, & alter nõ, omni exceptiõe maior, iuncti ambo nõ facerent plenam probationem, vt dicit Ludo. Ro. in l. admonendi. ff. de iureiur. quem ſequitur Nic. de Vbaldis in tract. de ſucceſſ. ab inteſt. col. 3. facit c. ſi genus Anglorum. 56. diſtinct. quia eſt infamis infamia facti, vt dicit

cit Azo. C. de infamibus in ſumma. circa principium. quem Doct. vbique ſequuntur. Et dicit Alex.in cõſi. 25.circa primum.li.1.quòd licet accuſatus non obiiceret contra teſtes crimina,& alias inhabilitates, iudex tamen ex officio poteſt ſe informare de conditione teſtis producti, an ſit idoneus vel non, ad finem inualidandi fidem illius.Bart.in l.3.§.hoc iudicium.ff.de damn.infec.idem Inno.in c.intimauit.c.inquiſitionibus.de accuſ.vt tradit Ale.in d.§.hoc iudiciũ. col.4.verſi. item in quantũ: quod in hoc caſu faciendũ eſt.quia ſunt plures teſtes illã qualitatẽ nõ habẽtes.

6 ¶ Secundum quod requiritur,eſt, ut dicti teſtes ſint conteſtuales ſiue conteſtes,& non ſingulares; ex quo agitur de probandis actibus particularibus, & indiuiduis, ut eſt in propoſito. Nam agitur de probatione aliquarum concluſionum, quæ hæreticæ afferuntur, vt patet in accuſatione criminali data contra quendã accuſatum. Nam licet dicatur ab aliquibus doctoribus ſcribẽtibus,ꝙ teſtes ſingulares ſufficiant, quãdo agitur de probanda apoſtaſia,ſeu aliquẽ tranſiſſe,ſeu rediiſſe ad ritus Iudæorum, ut puta, quia vnus teſtis dicit de obſeruãtia ſabbathi,alter de cultu paſchatis, & ſic ageretur de probando aliquem hæreticũ in genere; ut quia unus teſtis dicit,ꝙ audiuit dicia Titio, quòd Deus nõ eſt trinus & unus: alter, quòd uerbum diuinũ non eſt incarnatum: tertius, quòd nõ eſt futura uniuerſalis reſurrectio &c.(prout de hoc fuit originale dictum Iaco. Butr.in l.Ariani.C.de hæret.de cuius dicti ueritate fuit maxima altercatio inter Doctores antiquos & moder.prout late ego examinaui in dicta 16.q.) Tamen ubicunque agitur de probãdis actibus particularibus,non ſufficiunt teſtes ſingulares,ut dicit Saly.in l.teſtium.col. 3.verſi.ego teneo.C.de teſti.quia uerum eſt dicere, nullum actũ eſſe plene probatum: quia nulla propoſitio, ſaltẽ quæ hæretica ſit,eſt plene probata, & hoc firmat Bal.in c.cum omnes,de conſti col.5.uer.quærit collectarius.& Hoſt.in ſumma de teſt.§ diuerſitates. dicit, quòd ſi unus de una re,alter de altera dicit,quòd non ualet illorum teſtimonium;quia in ſuis dictis ſingulares ſunt.

7 ¶ Nã ſingularitas eſt vbicũq; teſtes non ad eundem finem concurrunt, vt dicit Bald.in conſi.270.ad euidentiam præmittendum.lib.1.& facit ad hoc.l.qui ſententiam.C.de pœnis: & ideo dicitur ſingularitas teſtiũ,quando in rebus teſtificatis diſcrepant,vt quod unus ſcit de ſe, neſcit de altero,ut dicit Bald.in conſi 39.proponitur.lib.3.Inde etiam dicebat Bald.in l.ſi quis ex argentariis.§.1.ff.de edendo, quòd ſi maleficium eſſet probandum per medium indiciorum & præſumptionum,ꝙ non ſufficit, ſi unus teſtis deponat de una præſumptiõe, & alter de alia; ſed quælibet præſumtio debet probari per duos teſtes,de quo meminit Franc.de Aret.in c.licet ex quadam, col.6.de teſt.& Ioan. Andr.in c.ut officium,de hæret.lib.6. Eæ enim probationes ſunt imperfectæ,& ideo non coniunguntur ad faciendam unam plenam probationẽ, ut dicit Bald.in d.§.1 ſequitur Alex. in cõſi.143.inci.qm abunde,col.2.li.2.

8 Inde eſt, quòd fama cum unico teſte in criminalibus non probaret. ut dicit gloſ. in uerbo illorum,in cap. ueniens .1. de teſtibus, quam facit

ibi

ibi I o.de Imo. ſingularem;& in l. intereſſe.§.idem in vno.ff.de acquiꝑoſ ſeſ.& illud dictum Bal. ſequitur gl.in legibus Caſtelæ,in foro regali.fol.42 in tit.de proba.& latius traditur per Bar.& Moder.in l.1.§. idem Cornelio.ff.de quæſtio.

9 ℂ Et ꝓpterea Fely.in d.c.licet,col. 5.verſi.& pro concordia dici poſſet, dicit,ꝙ vbicunque tractatur de probando aliquem hæreticum in genere, teſtes ſingulares ſufficiũt; ſecus ſi tractatur de probãda ſpecie hæreſis: quia tũc teſtes ſingulares nõ probant. Allegat ad hoc Bal.in l.ob carmen.§.fi.ff.de teſtibus, & alibi dicit Bal.in l.actor.col.2.verſi.quare negatiua.C.de probat. ꝙ ad probandam hæreſim ſufficiunt teſtes ſingulares. Sed tamen teſtes ſingulares non probant, quod ſpecifice probandũ eſt; & forſan illa eſt ratio, quia ex pluribus diuerſis nunquã reſultat vnũ integrale,vt dicit Bal.in l.1.C.qui mune.tute.& Ioan.de Ana.in ca.1.in fin. de hæreticis.

10 ℂ Vnde, ſi quis accuſatur dixiſſe hanc propoſitionem hęreticam, ꝙ Verbum diuinum non fuit incarnatum,de quo ſit vnus teſtis: & alter teſtis dicat, ꝙ accuſatus dicat in alio loco, ꝙ Deus nõ eſt Trinus & vnus: & tertius teſtis dicat audiuiſſe, ꝙ mater Chriſti non fuit Virgo poſt partum; ꝙ per dictos teſtes non probatur accuſatum dixiſſe propoſitiones hæreticas, q̃a quælibet probatio eſt imperfecta, & non faciunt nec poſſunt facere vnam probationem integralem: nec probabitur illum prædicatorem hæreticum, per dictũ Bal. in d.l.ſi quis.§.1.maxime quia nõ eſt actum de hoc, ꝙ ille eſſet hæreticus; ſed ꝙ dixit propoſitiones hæreticas: quia quilibet teſtis eſt ſolus in qualibet propoſitione,& vnus teſtis non probat.c.bonæ,de elect.c.cum dilecti,ad fin.de accuſ.c.licet cauſam, de probat. Bal.in d.l.ob carmen.§.fin.& per hoc eſt optimus tex.in l.eum qui ædes.ff.de vſucap.vbi de ſingularibus ad totum non procedit argumentũ. l. ſolum ff.de rei vendica.

11 ℂ Et dicit ſingulariter Bald.in rub. de cõtrouerſ.inueſtituræ; ꝙ ſi duo eſſent teſtes non conferentes in vnum rei finem,qui eos produxit, non dicitur aliquem teſtem habere;& propter varietatem teſtimonii nulla fides adhiberetur dicto. cap.licet cauſam,de teſtibus: & idem dicit Bal & egregie in auth. rogati. verſic.quęro pone.C.de teſti.

12 ℂ Si vero vna propoſitio ex prædictis quæ eſſet hæretica, puta,ꝙ curſus cæleſtes neceſſitant hominum voluntates, eſſet audita duobus teſtibus idoneis in diuerſis locis, videlicet vnus,audiuit illam propoſitionẽ a quodam Valentiæ,alter Barchinonæ. tũc etiam ꝙ ageretur de vna ſpecie hæreſis probanda, dicta ſpecies hæreſis cenſetur probata per dictos teſtes ſingulares in prædicamento loci; eo quia in dicto caſu locus non plurificat delictum.i.hæreſim ſæpius firmatam recenſitam, & continuatam.vt dicit Saly.in l.teſtium,col.penul.ver.ſecus ſi ambo.C.de teſtib. Ratio poteſt eſſe vltra eum, quia crimẽ hæreſis habet cauſam cõtinuam ſeu ſucceſſiuam,vt tangit Bar.in l.inficiãdo.§ infans.ff.de fur. Bal.in l.nõ ignorabit.C.ad exhiben.& quãdo agitur de præſumendo ex præterito ad præſens in actu ſucceſſiuo; & vnus teſtis dicit de primo tempore,quod iungi poteſt cum tempore, de quo deponit alius

nit alius teſtis; non uidetur quantum ad iuris intellectum eos teſtes eſſe ſingulares ad rem probandam, licet ſint ſingulares in modo probandi. c. cauſam, de teſtibus, ut dicit Bal. in conſi. 90. incip. principis cura. libr. 3. & in effectu hoc dicit Fely. in ca. licet ex quadam. colu. 4. uerſi. ſecundo licet. de teſtibus.

13 ¶ Nec obſtat ſi dicatur, quòd licet hęreſes ſint diuerſarũ facierum, caudas tamen habent colligatas de uanitate cõuenientes, ut habetur in utroque c. excommunicamus. in prin. de hæret. & gl. alibi dicit, quòd hæreſes ſunt connexæ, in c. accuſatus. §. cum uero, de hæret. lib. 6. quam moderni dicunt ſingularem in l. ſi de certa. C. de tranſactio. & ſic uidetur quòd cõmittens unã hæreſim, uidetur omnes committere; & ſic dicens unam propoſitionem hæreticam in uno loco, & dicẽs aliam in alio loco, dicitur hæreſim continuare propter illarũ connexitatem. Sed ad hoc facilis eſt ſolutio: quia utrunque c. excommunicamus allegatum, non dicit quòd cõmittens unam hæreſim, omnes committat: ſed quòd reſpectu excommunicationis, quam hæretici incurrũt, ſufficit quòd hæreticus ſit, quamuis nomen hæreſis non ſit expreſſum in illo canone, in quo excommunicatio fulminatur contra hæreticos: quia omnes ſunt hæretici quibuſcunq; nominibus cenſeantur. Inſuper, dictum cap. excommunicamus, loquitur reſpectu deceptionis, quã hæretici aliis ingerunt: nam omnes hæreſes ad illũ finem tendunt, ut dicit gl. in d. c. excõmunicamus, in uerbo, conueniũt. Nam uanitas & ſuperbia ſunt eorum fundamenta. c. hæreticus. 24. q. 3. ſea propter dicebat Aug. Omnes hæreſes una mater genuit ſuperbia.

14 ¶ Sed quò ad credulitatem, de qua nos loquimur, an dicatur hæreſis cõtinuata, ut ſi in unam hæreſim quis conſenſerit, uideatur in omnes conſentire, hoc non procedit. patet; quia quis poſſet credere articulis de incarnatione, paſsione, & aliis; & negare reſurrectionem uniuerſalem mortuorum, & eſſet hæreticus proprie: nam aliàs ſequeretur, quòd apoſtata & hæreticus non diſtinguerentur; qđ falſum eſt. Nam apoſtata eſt qui in totum diſcedit à fide Chriſti, puta, trãſiens uel rediens ad ritus Iudæorum, aut Paganorum. in c. contra chriſtianos, de hæreti. lib. 6. Hæreticus uero eſt qui in aliquibus articulis credit, in aliis diſcredit, prout omnes doctores ſic definiũt, & probatur in l. 2. ibi leui articulo. C. de hęre. & in rubr. C. de apoſtatis, & ſum. in c. 1. de apoſtatis, late tradit. facit glo. in c. defleat, de reg. iur.

15 ¶ Nec obſtat glo. in d. §. cum uero: quia relata ad tex. loquitur in eo qui certam hæreſim abiurauit, & poſtea relabitur: quia ſiue ſit illa ſpecies hæreſis abiurata, ſiue alia, in quam reincidat, relapſus iudicatur: quia in hæreſim dicitur reincidere, ut pœna relapſorum puniatur, ut in d. § cum uero, & c. ſuper eo, de hæret. lib. 6. c. ad abolendam. §. illos quoque, de hæreti. Præterea, dicta iura loquũtur quãdo conſtabat de uno uero lapſu in hæreſim, merito incidens in uerum uel in præſumptionem hæreſis à iure inductam relapſus iudicatur, ut in. §. ille quoque. d. c. accuſatus, de hæt. libr. 6. Sed in caſu propoſito de aliquo lapſu non conſtat, merito hæreſis non cenſetur continuata per prędicationem diuerſarum propoſitionũ: quia

quod non eſt cœptum continuatum dici non poteſt.l.ubi cœptum.ff.de iudi. Ex quibus patet, quòd teſtes ſingulares in propoſito coniungi non poſſunt ad faciendam unam integrã probationem.

16 ¶ Tertium requiſitum eſt, ut teſtes in generali inquiſitione facta contra hæreticos, reproducantur ſiue repetantur, ideſt, iterum examinentur in ſpeciali inquiſitione contra accuſatum ſeu inquiſitum, poſt ipſius reſpõſionem iudicialiter factam ſuæ inquiſitioni, ſeu accuſationi; ut eſt theorica Bartol. in l.final. in fin.ff.de quæſt. cum quo concordat Abba. in cap.1. de teſtib. probatur in l.ſi quis adulterium, in princ.ff.de adulter. idem dicit Bartol.in l.maritus,col.3. ff de q. & Angel. de Peruſio in l.ſi uacantia, col.10.uerſicu.iuuentis autem malefactoribus.C. de bonis uacan.lib.10. inquit, quòd teſtes examinati in prima inquiſitione, examinari debent in ſecunda; quia aliàs reus non poſſet ex primis atteſtationibus condemnari, cum teſtes depoſuerint ipſo nõ citato; & teſtimonium illorum eſt nullum in eius præiudicium.l.ſi quando.C.de teſtibus.cap.2.eo.titu. idem concludit Innocen.in cap. bonæ memoriæ Maguntino, col.2. de electio. quem ſequuntur ibi Anton. de Butr. Abbas,& Ioan.de Imol.& cum Innocen.tranſit Angel. in l. Diuus Adrianus.ff.de cuſto.reorum, pro quo facit text.in cap.cum in tua, de teſtibus.& ibi Ant.de Butr. ubi probatur quòd teſtes recepti in ſummario iudicio, non faciunt fidem in plenario, niſi repetantur & reproducantur: de quo text. latius infra loquitur, immo dicit Abbas col.2.uerſicu. ſed eſt dubium, quòd uox illorum teſtium eſt nulla in plenario iudicio, & ibi reſpondet ad l.fina.C. de teſtibus.& dicit Bald.in l. iubemus.colum.2.C.de probatio. quòd poſtquam iudex deſcendit ad inquiſitionem ſpecialem, citandus eſt reus, & iterato ſunt producenda teſtimonia; quia prima non continent formam iudicii: & huius theoricæ practicam ponit Salyc. in leg. final. uerſicu. quæro ultimo. C. de quæſtion. inquiens, quòd atteſtationes receptæ ſuper indiciis non nocent reo non citato, ut torqueri poſſit, per dicta l. ſi quando. Inde infert, quòd iudices cauti ante inquiſitionem recipiunt informationem, quam in ſcriptis redigunt, ne poſtea teſtes dicant contrarium, & informatione habita formant inquiſitionem, & ſi pœna ſit corporalis, citari faciunt inquiſitum re, non uerbo, ne fugiat.l. nullus. C. de exhib. reis, & poſtea faciunt ipſum reſpondere inquiſitioni: & ſi neget, iterato examinant teſtes, eo citato, & in iudicium ueniente, & poteſt ipſe, aut eius aduocatus interrogatoria facere. l. ſi poſtulauerit. §.quæſtionem. ff.de adulteriis, & eæ atteſtationes non primæ, præiudicant reo in totum ſi plene probant, uel quò ad torturam, ſi ſufficentia ſint indicia.

27 ¶ Et addit Franciſc. Brunus in ſuo tractat. de indic. & tortu. colum.2. uerſic. item quæro, quòd teſtes ad hoc ut faciant indicium contra reũ, debent examinari poſt litem conteſtatam ſuper ſpeciali inquiſitione, per dict. l. ſi quis adulterium. & hanc practicam Salyc. ſequitur ad literam Angel. de Areti. in tractat. malefic. in uerbo, fama publica, uerſic. qualiter probetur indicium. Et alibi dicit

dicit Bal.in l.3.§.ſi tibi decem.col.2.
uerſic.ſed numquid.ff.de condict. ob
turp.cauſ.quòd teſtes recepti ad ſim
plicem informationem curiæ, non
probant, quia ſunt recepti lite non
conteſtata. & alibi dicit Bald.in cap.
1.§.iniuria.col.pen.uerſi.pone quòd
inuenitur aliquis occiſus, de pace
iura.firmam.quòd generalis inquiſi-
tio non eſt indicium contra reum,
cum nõ ſit fundata contra aliquem:
& ideo ex teſtibus receptis ſuper il-
la non poteſt ſequi cõdemnatio, ſed
requiritur quod ſubſequatur ſpecia-
lis inquiſitio. & allegat Innocenc. in
dicto cap. bonæ. idem dicit Bald. in
repe.l.edita actio.C.de eden. colu.8.
uerſic. nono oppo. & dictam theori-
cam Bar. ſequitur Bal. in l. congruit.
ff.de offic. præſi. in fin. Vnde elicitur
concluſio, quòd in criminalibus te-
ſtes recepti in generali inquiſitione
poſt datos articulos accuſationis,ſeu
inquiſitionis, ſubſecutamque rei re-
ſponſionem negatiuam, debent ite-
rum examinari ſuper dictis per eos
in generali inquiſitione,ut faciant fi-
dem contra reum;uel ad torturam, ſi
faciunt ſolum indicium; uel ad con-
demnationē, ſi plene probant, ut ex
ſupra deductis colligitur.

18 Et hoc iure utimur in negocio in-
quiſitionis cõtra hæreticos,hoc adie
cto, ut dicti teſtes qui atteſtati ſunt ĩ
generali inquiſitione,iterum exami-
nentur lectis eorum atteſtationibus
in generali inquiſitione factis, corã
duabus religioſis perſonis: nam hoc
ſpeciale in crimine hæreſis, & ipſum
tangentibus,ut eſt tex.in c.ut officiũ.
§.uerum.;qui eſt ad hoc ſingularis,de
hære.lib.6.& ideo minime ſunt mutã
da quæ interpretationẽ certã habue
rũt.l.minime. & l.ſed ea. ff.de legib.

19 Fateor tamen, quòd ſi de ſtylo cu
riæ eſſet, quòd teſtes recepti in gene
rali inquiſitione facerent fidem in
ſpeciali,ſeu particulari cõtra aliquẽ
ſine noua reproductione ſeu exami-
natione, talis ſtylus eſſet ſeruandus.
facit.l.fi.C. de iniuriis,& ſcribit Alex.
in conſil.65. habita ſuper contentis.
col. fina.lib.1. quod eſt repetitum in
conſi 41.lib.2.quia cõſuetudo poteſt
derogare quò ad hoc ſolemnitati ci-
tationis, ut dicit Bald. in auth. ſiquis
in aliquo.col.fi.uerſ.primo quæritur.
C.de eden.

20 Nõ obſtat, ſi dicatur dictam theo
ricam Bar.in.d.l.fi in fi. non habere lo
cum in inquiſitione, ut uidetur in c.
qualiter & quando § debet,de accu-
ſatio.& per illum tex.ſic tenet Anto.
de Butr.in c.2.col.3. de teſti.& inquit
Ioan.Andr in d.§.debet,poſt Hoſtiẽ.
in cauſa inquiſitionis nõ requiri reũ
citari ad uidendum iurare teſtes, li-
cet in practica dicat ſeruari contra-
rium. Ad hæc dico, quòd illud dictũ
Anto.de But. reprobat Abbas in ca.
2.col.3.de proba.ſeu de teſti. inquiẽs
non poſſe ſibi perſuadere, quin etiã
in cauſa inquiſitionis requiratur ci-
tatio partis: quia iura non conſtituũt
differẽtiã inter cauſam inquiſitionis,
& aliam cauſam.l.ſi quãdo.C.de teſti.
maxime quia ſi in ciuilib' hoc eſt ſta
tutũ, multo magis in criminalib',ubi
agitur de maiori præiudicio.l.ĩ ſeruo
rũ.ff.de pœnis pro quo allegat Bar. ĩ
d.l.fi.& Inn.in d.c.bonæ.& ibi reſpõ-
det ad.d.§.debet.ſuper quo fundatur
dictũ Ant de But. Et licet eius reſpõ
ſio ſit uera,plus tamen mihi placet ſo
lutio Franciſ.de Aret.quam dat ad d.
§.debet.pro excuſatione dicti Anto.
Inquit enim, ꝙ d.§ intelligi debet in
bono ſenſu, de teſtib. qui recipiũtur

ſuper fama: itaque loquitur de teſtibus qui recipiuntur ſuper fama, in quorum receptione non citatur aliquis: quia hæc receptio eſt ſuper generali inquiſitione. & quòd textus ille de talibus loquatur, patet manifeſte: nam loquitur de teſtib' receptis ante formatam inquiſitionem ſpecialem, & ſic non de teſtibus ſuper crimine: quia ibi non præſupponitur præceſſiſſe inquiſitio generalis. Reſtat ergo, quòd fuerunt recepti ſuper fama, ut patet in tex. ibi, dum dicit, ne per ſuppreſsionẽ nominum infamandi & cæt. ex quo præſupponitur, ſuper quo deponebant teſtes: & hæc ſolutio uidetur uerior. Et ſic patet, ꝙ etiam in cauſa ſpecialis inquiſitionis debent recipi teſtes citato reo; & ſic poſt negationem eorum quæ continentur in inquiſitione. pro hoc facit tex. in l. Diuus. §. cũ autem. ff. de offic. præſi. & ſic in caſu ſpecialis inquiſitionis non recipiuntur teſtes, niſi parte citata; ſecus in generali, ut puta ſuper fama, ut per Bal. in d. l. congruit. & ut in d. §. iniuria. idem cõcludit Ludo. Ro. in ſingulari ſuo. 364. fuit unus ex uobis. & Ioã. de Imo. in conſi. 137. uiſa inquiſitione, Albertus de Gan. in tracta. maleficiorum, in rubr. quomodo cognoſcatur, de maleficiis per inquiſitionem. uerſic. ſed nunquid in introductione. Hyppo. de Marſiliis in l. 1. in princ. col. 2. ff. de quæſt. & in ſua practica criminali. §. nunc autẽ. colũ. 13. Calde. in conſi. 4. in tit. de accuſatio incip. fuit formata inquiſitio.

21 ¶ Vlterius, non obſtat, ſi dicatur; dictam theoricam Bar. in d. l. fi. non habere locum in cauſa hæreſis, quando nomina teſtium non traduntur inquiſito, ſeu accuſato in caſu, iuxta c. fi. de hæreti. lib. 6. prout hodie in iis Hiſpanis partib' generaliter & indiſtincte obſeruatur in proſecutione inquiſitionis cõtra hæreticos, ut nomina teſtiũ non tradantur; forſan ex eo quia ſemper timetur periculum teſtibus, ſeu illud eis imminere creditur, ob multitudinem apoſtatarum ſeu hæreticorum, qui ſunt in iis partibus. Si ergo non reuelantur nomina teſtium, non eſt citandus reus ad uidendum illos iurare, quia per hoc haberet reus teſtium notitiam contra legis intentum, ut in indiuiduo tenet Abbas in d. c. 2. de teſtibus. col. 4. uerſi. excipio ego a dicta regula. & idem dicit gloſſ. in c. quoniam frequenter, ut lite nõ conteſtata, quòd in cauſa hæreſis recipiuntur teſtes lite nõ conteſta. ſequitur Speculator tit. de teſt. §. nũc tractemus. uer. 11. Vnde dicebat Pet. de Ancha. in conſi. 277. ex prædicta facti narratione, col. 4. quòd in delicto hæreſis, ſi ex publicatione teſtium poſſit periculum imminere, poſſunt teſtes in occulto recipi, adhibitis quibuſdam uiris prouidis & honeſtis; & ualent atteſtationes, ac ſi parte citata recepti fuiſſent, ut eſt tex. in d. §. uerum; quod ipſe extendit ad crimẽ læſæ maieſtatis. pro quo facit glo. in l. Manichæos. C. de hæret. Alex. ad Bar. in l. fin. ff. ad. l. Iuliam maieſta. Franciſc. de Aret. in l. Pantonius. §. rei perduelionis. col. 1. ff. de acqu. hęre. Ad hæc dico, quòd licet citatio uerbalis non ſit decernenda contra reum in crimine hæreſis, ad effectum uidendi iurare teſtes contra ipſum reproducendos, ſeu reexaminãdos, cũ illorum notitiam ipſe habere nõ debeat; nec etiã litis conteſtatio ſit neceſſariò exigenda, cum in hoc crimine poſſit procedi ſummarie & de plano, & abſque aduocatorum ac iudiciorum

ciorum

ciorum ſtrepitu & figura.c.ſi.in prin. de hære.lib.6.iuncta cle.ſæpe, de uerbo.ſign. prout etiam eſt in crimine læſæ maieſtatis,ut in extrauag.ad reprimendum: tamen citatio perſonalis neceſſaria eſt illius contra quem inquiritur,præhabita aliquali informatione, ſeu indiciis præcedentibus, ut dicit Bal. i l.& ſi certus.ff.ad Sillania.

22 ℂ Poteſt enim iudex in criminalib' incipere a captura. Ang.in l.itē apud Labeonē.§.q̃ſtionū.ff.de iniuriis.Bal. in l.2.C. de iis qui latro.& melius Salyin l.nullus.C.de exhiben.reis.Sec' autem in ciuilibus cauſis, ut ſcribit Alex.in conſi.174.requiſitus in cauſa.lib.1. Hyppo. de Marſil. in ſingulari ſuo.193.incipien.iudex ſine indiciis, Angel.in §.ſcientes.in auth. ut iudi.ſine quoquo ſuffra.colla.2.

23 ℂ Et poſt illam realem citationem, ideſt,capturã, debent neceſſariò tradi ipſi reo ſeu legi capitula accuſationis ſeu inquiſitionis, in qua continetur crimen de quo inquiritur ſeu accuſatur,ut in d.c.qualiter.§.debet, de accuſat.& Specu.in tit.de inquiſitione.§.uiſo igitur.uerſicu.debet autem,& quamuis non ſit in modum libelli, eſt tamen qualis qualis petitio, quæ requiritur in huiuſmodi cauſis, quæ poſſunt ſummarie tractari,& de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicii, ut in d.cle. ſæpe.§.uerũ.& Bar.in extrauag.ad reprimendũ.dicit hoc eſſe de iure naturali, quòd agens intentionem ſuam proponat. Nam coram Salomone mulier dixit. Filius meus uiuit,& filius huius mulieris mortuus eſt.c.afferte,de præſumpt.ut inde iuxta petitionis formam poſſit ſententia formari. l.ut fundus.ff. communi diuidũdo.cap.licet Hely,de ſimonia. ſcribit Soc.in conſil.86. uiſo proceſſu.col.1.lib.1.& tenori huius accuſationis ſeu inquiſitionis debet inquiſitus reſpõdere, negãdo uel cõfitendo cum iuramento, ſecundum aliquos; uel ſine iuramẽto, ꝓut late ad utrãq; partem ſcribit Hyppol. de Marſil. in ſua practica criminali.§.poſtquàm.in prin.& l.pen.ff.de quęſtio.& habetur in c.cum dilecti, de accuſa. & Specula in tit.de inquiſitione.§.uiſo igitur, uerſi inquiſitores.

24 ℂ Et hæc reſponſio quæ exigitur per iudicem ab accuſato,fundatur in iure naturali,cum Deus dixerit Caim. Vbi eſt frater tuus Abel? Geneſ.4.& Adam peccãtem uocauit Deus, ubi es? Gene.3.Vnde cum hæc obſeruantia ſit iuris naturalis, & ſic non poſitiui, non cenſetur eſſe ſublatum hoc ius per illud uerbum, & ſine figura iudicii: quia illa reſponſio eſt uelut defenſio, quæ tolli non poteſt.cle.paſtoralis,de re iudica.& Bart. in dicta.extrauagan.in uerbo, & figura.colũ.2. Lanfranc.poſt Card.in clemen.ſæpe, in uer. ſine figura,de uerborum ſignificatio.Sic igitur hęc reſpõſio,quãuis non fiat formaliter, ut litem reus cõteſtetur, æquiualet tamen litis cõteſtationi in iis cauſis ſummariis: qa, ut dicit Bart.in dicta extrauagãti, Articuli qui dãtur in hoc iudicio, habẽt uim litis cõteſtatæ, præmaxime quia quando eſt datus promotor in inquiſitione, aſſumẽs telam inquiſitionis, cum eo eſt lis conteſtanda, ut dicit Hoſtien.in cap. cum clamor, de teſtibus.& ſi nullus eſſet promotor inquiſitionis, ſed iudex ex officio procederet, fit quædam litis conteſtatio, quæ eſſet inter famam & reſponſionem factam,traditis capitulis inquiſitionis, iuxta c. qualiter & quando. §. debet, de accuſatio. ut late proſequitur

quitur

quitur Specula. in titu. de inquiſitione. §. uiſo igitur, uerſic. ſi autem inquiritur, quem ſequitur Abbas in capitu. quoniam frequenter. §. ſunt & alii. ut lite non conteſtata. colum. 1. idem dicit Abbas in capitu. ueritatis. colum. 2. de dolo. & contuma. pro quibus facit capitulum. cum dilectus. de purgatione canonica. ubi Abbas in quarto notabili, Anton. de Butrio. in dicto. §. ſunt & alii, ita concludit.

25 Accedit, quod inquit gloſſ. in uerbo, ciuiliter, in dicto cap. quoniam. in princip. quam omnes doctores ſequuntur, quòd nunquàm in criminalibus recipiuntur teſtes lite non conteſtata; quia ibi probationes debent eſſe ſtrictiſſimæ. cap. Epiphanium. 5. q. 6. & l. fin. C. de probatio. præſertim in hoc crimine, in quo omnia genera pœnarum concurrunt, ut dicit Oldrad. in conſil. 210. regularis habet traditio, uel aliquid loco conteſtationis, ut eſt per reſponſionem accuſati, ſeu inquiſiti ad capitula inquiſitionis. ut in dict. §. debet, & eſt ratio, quia teſtes debent recipi in iudicio, ſed ante litem conteſtatam non eſt iudicium, ut notatur in. §. omnem ergo. in authen. de litigio. colla. 8. cum litis conteſtatio ſit caput & fundamentum iudicii, ſi reciperentur teſtes lite non conteſtata, procederetur ſine capite & fundamēto. capit. cum Paulus. 1. q. 1. ut dicit Andre. Siculus. in dicto cap. quoniam frequenter, in princip. ut lite non conteſtata. remittens ad ſcripta per eum in cap. 1. de litis conteſtat. vbi dicit Bald. quòd litis conteſtatio eſt lapis angularis iudicii, & illius fundamentum, per dictum. §. omnē. præmaximè prædicta facilius procederent, ſi teneremus quòd inquiſitio eſt remedium ordinarium de iure canonico, ut dicit Bald. in cap. 1. col. 2. verſi. quæro utrum inquiſitio. de offi. ordi. idem Bal. in c. ſuper literis, de reſcriptis. & in l. ea quidē. C. de accuſ. & Abbas in rub. de iudiciis, ubi Andr. Sicu. & Deci. late hoc examinant.

26 ¶ Nec obſtaret d. cle. ſæpe, in princ. in verbo, litis conteſtationē non poſtulet: quia forſan d. cle. loquitur in cauſis ciuilibus, non autē in criminalibus. prout in d. c. quoniam frequenter, uel loquitur de litis conteſtatione propriè ſumpta, inquantū eſt inter actorē & reum, ut deſcribitur in definitione litis conteſtationis in ca. 1. de litis cōteſt. & ſignanter per Maria. Soc. Nos uero loquimur in conteſtatione, quæ fit per exhibitionem capitulorum inquiſitionis, & reſpōſionem inquiſiti, vt in dict. §. debet. & ad hoc alludit Bartol. in dicta extrauaganti, dicens; quòd articuli qui dātur in iudicio illo læſæ maieſtatis, in quo proceditur ſummariè, & de plano, & ſine figura iudicii; habent uim litis conteſtatæ, vt ſupra proximè dixi: quinimo, ex quo promotor vult ſuam intentionē probare ex cōfeſsione inquiſiti, exhibendo illi capitula inquiſitionis, neceſſariò inquiſitus debet illis reſpondere: & fiet litis conteſtatio, etiam quando proceditur de plano & ſine figura iudicii, vt dicit Archid. in cap. indemnitatibus, colum. 3. in uer. & figura, de electio. lib. 6. Poteſt etiam iudex, ſi uult partes accuſatoris aſſumere, & illius partes ſubſtinere, abſente tamē accuſatore; & tunc ex interrogatione iudicis & reſponſione partis uidetur facta litis cōte. nō refert interroget iudex vel pars. gl. in c. prout, de dolo &

& cõtradit Bar.in l.is qui reus. col.5.
uerſi.ſed quæro.ff.de publi.iudiciis.

27 Et quàmuis inquiſitor captum ut
de hæreſi ſuſpectū moneat bina mo-
nitione, ut inquiſitus redeat ad cor,
& gremium ſanctæ Eccleſiæ crimina
hæreſis quæ commiſit confitendo,
iuxta dictum Pau. ad Titum 3. Hære-
ticum hominem poſt primam & ſe-
cundam correptionem deuita; ſciẽs
quia ſubmerſus eſt, qui huiuſmodi
eſt; & deliquit, cum ſit proprio iudi-
cio condemnatus, ut habetur in cap.
quæ dignior. 24.q 3. & ad illius per-
tinaciam conuincendam addi ſoleat
tertia monitio. cap. adminiſtratores.
24.q.5. Ex tamen monitiones ſub-
ſecuta reſponſione rei negatiua, non
inducunt litis conteſtationem, nec
uim illius habere poſſunt: tum quia
hæc reſponſio inquiſiti ad monitio-
nes iudicis fit ſine iuramento; & tn
reſponſio inquiſiti ad inquiſitionem
debet eſſe iurata ſecundum aliquos,
ut ſupra dixi, & hoc iure utimur; tum
etiam quia ex monitiones ſunt ge-
nerales, non continentes crimina
hæreſis in indiuiduo; & tamen capi-
tula inquiſitionis, quæ tradantur
inquiſito, & ad quæ tenetur ipſe re-
ſpondere, debẽt continere in indi-
uiduo crimina de quibus inquiritur,
ut eſt infamia; debentque eſſe con-
formia atteſtationibus teſtium rece
ptorum in generali inquiſitione, ne
ſequatur ineptitudo, cogaturque in-
quiſitus uagari in incerto, maxime,
quia dicta teſtium ſunt ei poſtea tra-
denda. hæc probantur in dict. cap.
qualiter & quando. 2. §. debet. de ac-
cuſatio. & ſcribit ſpecu. in titu. de
inquiſitione. § uiſo igitur, uerſic. de-
bet autem.

28 Item, cum in hac inquiſitione cõ-
tra hæreticos & apoſtatas proceda-
tur mediante promotore ad hoc ſpe
cialiter deputato, cum ipſo promo-
uente inquiſitionem lis eſt conteſtã
da, d.c. cum dilectus, de purgatio. ca-
noni. ſecus ſi ex officio procederet
inquiſitor: quia cum ibi non ſit, cum
quo litem conteſtetur inquiſitus,
fiet litis quaſi conteſtatio inter infa-
miam, quæ tenet locum accuſato-
ris, & ipſum inquiſitum, ut dixit &
ſcribit Abbas in d.c. qualiter & quã-
do, col. 4.

29 ¶ Inde ſequitur, quòd monitiones
iudicis cum reſponſione inquiſiti nõ
inducunt uim litis conteſtatæ, ut
poſt reſponſionem rei poſſint teſtes
reproduci, ſiue reexaminari, tan-
quàm lite iam conteſtata, iuxta theo
ricam Bartol. in d.l.fi. cum aliis. Re-
quiritur igitur exhibitio capitulo-
rum inquiſitionis pro parte promo-
toris, & ex parte inquiſiti reſponſio;
& ſic fiat litis conteſtatio, ut inde ſe-
quatur dicta reproductio, ſeu reexa
minatio teſtiũ in forma iuris in cau
ſa hæreſis coram religioſis perſonis.
iuxta dictum. §. uerum. Nec illæ moni
tiones ſunt de neceſſitate in negocio
inquiſitionis, ſed in caſu denuntia-
tionis, ut dicit Specul. in titul. de
inquiſitione. §. 1. uerſic. ſed nunquid.
glo. & Franc. de Areti. in d.c. qualiter.
& quando. in prin.

30 Nec prædictus modus proceden
di ut de ſubſtantialibus cauſæ, altera
tur ab illa facultate a iure data inqui
ſitoribus hæreticæ prauitatis proce
dendi ſummarie, & de plano, ſine
ſtrepitu & figura iudicii, ut in capit.
fina. de hæretic. lib. 6. iuncta clemen.
ſæpe, de uerbor. ſignificatio. & in di-
cta extrauaganti ad reprimendũ. tũ
qa inqſitores ad hoc nõ aſtringũtur,
ſed

ſed illa uti poſſunt ſi uolunt, ut patet in d. cap. fin. in uerbo, procedi poſsit ſimpliciter, & ibi hoc notat Domi. dicens. Nota quòd inquiſitores non arctantur in negocio inquiſitionis procedere ſummarie, ſed relinquitur eorum poteſtati, ut dicit clemen. diſpendioſam, de iudiciis. iuncta. l. ſæpe. & quæ ibi nota. ff. de officio præſidis, & l. non quicquid. ff. de iudiciis: tum etiam, quia fundatur in iure naturali, ut dixi.

31 ¶ Et per clauſulam, ſummarie & de plano & ſine figura iudicii, cenſentur ſolum ſublata quæ ſunt introducta de iure poſitiuo: non autem quæ ſunt de iure naturali, ut probatur in d. cle. ſæpe. & Soc. in conſil. 24. uiſis & diligenter. col. penulti. lib. 1. & ſatis hoc ſentit Innocen. in cap. olim. de accuſat. col. fin. & in 1. col. dicit, quòd ſemper in inquiſitionibus ſeruetur forma d. §. debet. & quæ ſunt de iure poſitiuo; ſunt acta iudicii, & non acta cauſæ, prout ſunt in propoſito, ut ſingulariter ſcribit Archidiaco. in d. cap. indemnitatibus, in uer. & figura. Sic ergo licet ſit ſublatum in cauſis hæreticalibus ut reo non tradantur nomina teſtium indiſtincte non ſeruata diſpoſitione dicti. §. debet, nec illa quæ ſcribitur in dict. cap. fi. §. 1. de hæret. lib. 6. ex cauſa periculi: teſtibus imminentis, ut dixi: nō tamen ex hoc cenſetur eſſe ſublatum, ut teſtes non reproducantur ſeu reexaminētur poſt exhibita inquiſito capitula inquiſitionis & reſponſionem ab ipſo datam, iuxta theoricam Bart. in d. l. fin. in fi. quam ut dixi omnes ſequuntur. ut per Saly. in dict. l. fi. C. de quæſtio. cum aliis quæ tradit Ange. de Aret. in ſuo tracta. de maleficiis. in uer. fama publica. & Bonifacius idem dicit in tracta. de accuſatio. & inquiſit. colu. 8. & ita ſeruandum eſt, ut minus derogetur iuri cōmuni inquantum fieri poteſt, & non lædatur ius commune in totum, ut in ſimili dicit Ant. de Butr. in cap. cum dilectus. col. 4. de conſuetu. & etiam ne multiplicentur ex capite noſtro ſpecialia circa idem negocium, ut ſcribit Saly. poſt gloſſ. in l. 1. C. de dotis promiſ. & Bald. in l. conuenticulam, colum. 4. uerſi. item eſt argumentum. C. de Epiſcop. & cleric. Pau. de Caſtr. poſt Barto. in l. 1. ff. ſolu. matrimo. Non obſtat gloſſ. cum illo dicto Specu. in d. c. quoniam frequenter: quia intelligitur quando proceditur contra hæreticum defunctum, ut in c. ſane 2. 24. q. 2. & ita loquitur. d. glo. & Specu. ita intelligitur, & Mari. Soc. ſic concludit, ubi ſupra in 41. falle. & per hoc innuitur ſecus eſſe in hæretico uiuo, prout nos loquimur.

32 ¶ Prædictam cōcluſionem de iterū examinandis, ſeu repetendis, aut reproducēdis teſtibus in ſpeciali inquiſitione, qui recepti fuerunt in generali, arbitror non habere locū, quando inquiſitio ſpecialiter eſſet facta contra certā perſonā uel collegium: quia hæc inquiſitio uim habet accuſationis, ut dicit Bartol. in l. 2. §. ſi publico. col 4. uer quæro utrum. ff. de adulteriis, ut ſi inquiratur contra monachos ſuper ſtatu Eccleſiæ, uel contra poteſtatem ſuper geſtis in officio. nā talis inquiſitio non eſt dicenda præparatoria, ſed ad finem ultionis, ut dicit Bal. in d. l. iubemus. uerſiculo. ſecūda forma. C. de probatio & alibi dicit Bal. in dicta. l. congruit, quòd ex generali inquiſitione nō poteſt quis condemnari niſi ſit formata contra certā perſonam: & rationē ponit Bal. in c. 1. §. iniuria, colu. penulti. uerſicu. pone,

pone.de pace iura.firman. col.10. ꝙ ideo ex inquiſitione generali nõ poteſt ſequi condemnatio: quia nõ eſt fundata contra aliquem, & idcirco debet ſequi ſpecialis: unde quando fit ſpecialis inquiſitio, non eſt aliud iudicium expetendum. Poſtquã ergo ex aliqua diſpoſitione peruenitur ad finẽ,de mediis per quæ aliàs perueniretur ad illum,non eſt curandũ. notant Abbas & moderni in c. quoniam contra falſam, in ulti.notab. de probat. Bal.in l.conuenticulam, col. 3.uerſi.item formatur. C.de epiſc. & cleri.& pro hac limitatione adduco tex.in c.ad petitionem,de accuſatio. per quæ notant Abbas. Ioan.de Ana. & Franciſ.de Aret.quòd quando inquiſitio eſt formata cõtra certũ collegium, uel certum genus perſonarum, in effectu uidetur formata cõtra quemlibet; & ideo repertus culpabilis ex priori tela iudicii uenit puniendus. pro quo allegatur tex. in c. per inquiſitionem, de electio.cap.2. de confeſsis. Vnde concludit Abbas in d.c.ad petitionem, quòd in hmõi inquiſitione poteſt procedi ad impoſitionem pœnæ, ex illis probationibus in illa receptis: nec eſt opus, ut illæ de nouo ſpecialiter repetantur, ſed ſatis eſt reum nominatim citare ut ueniat ad opponendum ſi quid opponere uult.& hæc inquiſitio quæ fit contra certum genus perſonarum eſt proprie illa quæ fit in uiſitatione audientiæ cancellariarum regnorũ Hiſpaniæ; & teſtes recepti in hac generali inquiſitione exceſſuum: ſpeciali uero quò ad perſonas nõ ſunt reproducendi, ſeu iterum examinandi,ſed ex eorum atteſtationibus citato reo & defenſo, poteſt procedi ad cõdẽnationem: quia eſt facta contra certum genus perſonarũ, prout eſt collegium monachorũ & ſimilium,prout expreſſe tenet Bal. in repetitione Paduana l.edita actio, col.8.uerſicu. nono. oppo C.de eden.

33 ¶.Quæ uiſitatio potius dici poſſet digeſtio officii; quia tunc officialis digerit, quod antea deglutiuit,ut dicit Bald.in conſil.178. præſuppoſito ſtatuto.lib.1.

34 ¶ Si ergo quando fit inquiſitio generalis contra certum genus perſonarum, non fit reproductio teſtium, quia cõtra quemlibet uidetur facta; multo minus fieri debet dicta reproductio, quando ſpecialiter eſt facta contra certam perſonam, ut in propoſito. Nam ſi id de quo minus uidetur ineſſe, ineſt; & id quod magis. l.non debet cui quod plus.ff.de regu. iur. Alber.de Roſate in l.1.C. de negociis geſtis.auth.multo magis, C.de ſacroſanc.eccle.ita arguit in indiuiduo Franciſ.de Areti.in d.c.ad petitionem,col.1.Loquitur ergo theorica Bar.in d.l.ſi.cum aliis aggregatis, quando inquiſitio eſſet generalis reſpectu criminum & perſonarum,uel reſpectu perſonarũ tantum; licet reſpectu criminum eſſet ſpecialis: quo caſu recepti teſtes in generali inquiſitione nõ faciunt fidem, niſi iterum examinentur,ut dixi.& late Areti.in d.c.ad petitionem,col.1. Innoc.in c. per inquiſitionem,col.1.de elect. faciunt quæ ſcribit Raph. Fulg.in cõſil.7.uiſis compromiſſo. & ſic eſt caſus,in quo recepti teſtes lite non cõteſtata faciunt fidem,quando inquiritur contra certam perſonam, aut certum genus perſonarũ; & iſte caſus eſt addẽdus ad alios plures quos ponunt gl. Abbas & alii, & Marian. Soc.in cap.quoniam frequenter, in

princi. & in. § ſunt & alii, vt lite non conteſtata.

35 ¶ Adiicio tamen, ꝙ ſi ſumus in crimine hæreſis, teſtes in hac generali inquiſitione criminum contra certam perſonam debent recipi in forma iuris corã duabus religioſis perſonis, iuxta dictũ. §. uerum, quæ duæ perſonæ ſupplent defectum citationis, quæ alias decernitur contra inquiſitum ad videndum iurare teſtes, vt in d. c. 2. de teſtibus, & l. ſi quando. C. de teſtibus.

36 ¶ Nec eſt dicendũ, ꝙ inquiſitio generalis quæ fit cõtra apoſtatas & hæreticos eſt ſpecialis contra certũ genus perſonarum: quia huius cõtrarium apparet, cum potius ſit dicenda ſpecialis, quò ad crimina; & generaliſsima, quò ad perſonas, cuiuſcunque generis & conditionis ſint: dummodo iis criminibus inuolutæ ſeu ſuſpectæ inueniantur, prout colligitur ex iis quæ ſcribit Bart. in l. 2. §. ſi publico. col. 2. ff. de adulteriis, & Philip. Francus in cap. ne aliqui. de hære. libr. 6. Nam illa eſt generaliſsima inquiſitio, quãdo prælatus inquirit ſuper ſtatu totius prouinciæ; & generalis, quando ſuper ſtatu ciuitatis uel caſtri, ut Abbas in cap. qualiter & quando, col. 3. de accuſ. Ange. de Areti. in tracta. maleficiorum, in uerb. hæc eſt quædam inquiſitio. Innoc. in cap. bonæ memoriæ Magunti. de electio. Ange. in repeti. l. ſi uacantia. C. de bonis uacan. lib. 10. Saly. in l. ea quidẽ. §. quia propter. col. 1. cum ſequen. C. de accuſa. Barto. & Bald. & alii in l. congruit. ff. de offic. præſidis, idem Bal. in l. iubemus, col. 2 C. de probat.

37 ¶ Sed circa præmiſſa dubitatur, an teſtis qui non fuit repetitus in tempore debito, ſcilicet, poſt exhibita capitula inquiſitionis, & reſponſionem inquiſiti, & ſic in ſpeciali inquiſitione (quamuis forſan examinatus coram religioſis perſonis in generali inquiſitione iux. d. §. uerum) faciat aliquam præſumptionẽ, uel indiciũ: & videtur ꝙ faciat indiciũ, ut eſt gl. in verbo fratrum, in capit. cum olim 1. de priuilegiis. Pro qua facit, quia informatio poteſt ſumi a teſte nõ iurato, ut notat gl. in cap. 1. §. ſi duo, de pace tenenda. Alex. in l. milites. C. de teſtam milit. ergo pariter parte non citata, ut notat Bal. in authen. hodie, in princip. C. de iur. calum. & ad hoc facit quod inquit Bar. in l. admonendi, col. antepen. uerſicu. quid ſi dicta teſtium. ff. de iur. iuran. ubi tenet; ꝙ dicta teſtium contra unũ faciunt ſemiplenam probationem contra alium, dummodo examinari non poſsint; aliàs imputetur parti quare nõ facit illos examinari: & per hæc ſic cõcludit Dec. in d. c. 2. de teſti. Veritas tamen eſt in contrarium, ꝙ teſtis receptus in generali inquiſitione, ſi non reexaminetur in ſpeciali, non facit aliquam probationẽ, nec etiam indicium, etiã ſi eſſent mille teſtes, ex quo recepti ſunt parte nõ citata, nec iurato crimine contra dictum inquiſitum. l. ſi quando. C. de teſt. cap. certa. 3. quæſt. 9. vt ſcribit Franc. de Aretio in conſil. 165 ſicut Ioannes dicit. col. 2. ut per Barto. in d. l. fin. in fin. & in l. maritus, col. 2 ff. de quæſt. Ange. de Peru. in l. ſi uacantia. col. 12. C. de bon. uacan. lib. 10. & Bald. in d. l. congruit. pro quo facit text. in dict. cap. ſecundo, in uerbo, nullius momenti, de teſtibus, iuncta. l. is qui ducenta. §. utrum. ff. de rebus dubiis, quem ad hoc ponderat Aret. ibi. colum. prima

dicens

dicens, quòd ſi teſtis eſt examinatus parte non citata, dictum illius nullũ facit indicium, ut per Barto. in d.l. maritus, & Alexan. in conſi. 41. habita ſuper contentis libr. 2. ſimile eſt in cap. ordinarii, in fin. de offi. ordin libro ſexto, ubi exponit Archidia. momẽti, ideſt uigoris, l. cum ii. §. ſi in annos. ff. de tranſactio. l. prima, in fin. C. de communi ſeruo manumiſſo. Soci. in conſil. 253. in cauſa domini Ioan.

38 ¶ Non obſtat gloſſ. in dict. cap. cum olim, quæ non loquitur in iudicio, ſed in præſumptione. In ea. n. præſupponitur, quòd illi teſtes non fuerunt iurati, nec pars citata; & tamen dicit facere præſumptionem, ad quam dico: quia nos non loquimur, an teſtes non iurati faciant præſumptionem, ſed an teſtes parte non citata examinati, faciant indicium, cum indiciũ ſit minus quàm ſemiplena ꝓbatio, ut dicit gloſſ. in l. cum probatio. ff. de probat. & ipſum indicium eſt plus quàm præſumptio hominis: quia præſumptio hominis eſt cognitio ex circunſtantiis reſultans. capit. ex ſtudiis, de præſumptio. & indiciũ eſt quoddã intellectuale ueritatis eliciendæ ex aliqua ſingulari circunſtãtia l indicia. C. de rei uendicat. ſcribit Ioan. Calder. in repetitione. cap. ueſtra. colum. quinta, de cohabi. clerico. & mulie. Bald. in rubr. de probatio. præſertim quãdo illud indicium ſumitur ab uno teſte deponente directe de crimine, ut dicit Bartol. in l. fina. colum. fina. ff. de quæſtionibus. Bald. in l. obſeruare. colum. ſecunda. C. quorum appell. non recipia. dummodo ipſe teſtis ſit probatæ uitæ, nõ ſuſpectus familiaritate, uel alia de cauſa. Bald. in capit. primo. §. ſacramentum, colum. ſecunda, de conſuetu. recti feudi. Quòd autem ſit indicium pluſquam præſumptio, probatur in l. ſecunda. §. ætas. ff. de excuſat. tuto. in gl. de qua plura ſcripſi in præfato meo conſilio in cauſa Sereniſſimæ Reginæ Angliæ. charta. 28. verſi. octauo diſpenſatio. Hęc quidem ſatis comprehendi poſſunt ex definitione pręſumptiõis, quam deſcribit Specu. in titu. de præſumptionib. colum. prima. & ex definitione indicii; quam ponit Bald. in l. non hoc. C. unde cognati. Vnde infero, quòd non placet differentia, quam dicit eſſe Bald. in dict. §. ætas, inter indicium & præſumptionem, aſſerens, indicium eſſe minus quàm præſumptio: adducens notata per gloſ. in d. l. cum probatio, in qua nullum verbum fit de præſumptione, ſed de ſemiplena probatione, quòd ipſa ſit maior indicio, ut proxime dixi, niſi intelligamus Bald. de præſumptione iuris. Sed pro nunc de differentia inter indicium & præſumptionem remitto me ad ea quæ ſcribunt Iacob. Butrig. & Cyn. late in l. ſiue poſſidetis. C. de probationib. Flo. in rubr. ff. de probatio. & per Bald. in rubri. C. de probationib. Abb. in cap. quanto, de præſumption. & in iis non me determino.

39 ¶ Præterea gloſ. in dict. capi. olim, loquitur in ciuilibus: nos uero in criminalibus, in quibus efficacior ꝓbatio requiritur, vt l. fina. C. de probationib. Inde dicimus, quòd vnus teſtis in ciuilibus facit ſemiplenam probationem, ut ſcribitur per gloſ. & omnes in l. in bonæ fidei. C. de iure iurand. & in capit ex inſinuatione, de procurat. cap. fina. de ſucceſſio. ab inteſta. capit. fina. de iure iuran. Dominus Iaſon in repetitione. l admo-

nendi.colum.73.uerſi.uenio ad quar
tum.ff.de iureiuran.ſed in criminali-
bus facit ſolum indicium unus teſtis,
non autem ſemiplenam probationẽ,
niſi alia indicia concurrant, ut dicit
Cy.in l.fin.C.de quæſt. & Alexan. in
conſi.89.uiſo themate.colum.1.lib.3.
licet glo.in l.ſi quis.C.ad l.Iuliam ma
ieſt.ſentiat contrarium, de cuius ue-
ritate tradunt ibi Cy. Bal.& Saly.&
Bart.in l.fin.C.famil.herciſcun.& in
l.maritus.ff.de queſtio.& ſcribitur in
d.l.in bonæ fidei, & per modernos in
d.l.admonendi.& in l.1.§.idem Cor-
nel.ff.de quæſtio. Ludo.Rom.in cõſi.
451.quædam mulier. Illa ergo præ-
ſumptio adiuuare poteſt partem ha-
bentem pro ſe alia adminicula, indi-
cia, ſeu ꝓbationes; & ita proprie lo-
quitur.d.glo.in d.c.cum olim, & glo.
in d.§ ætas, & ſic loquitur Bald. in d.
§.ſi duo, & Alex in d.l.milites.

40 Nec facit ad caſum, quod inq̃t Bald.
in d.authen.hodie. quia uerum eſt, ꝙ
ſi teſtis non debet iurare, pars nõ eſt
citanda ad uidendũ illum iurare, pu-
ta, quando teſtis debet declarare di-
ctum ſuum, pro quo facit.l. hæredes
palam.§.quid tamen.ff.de teſtamen
tis; ſed in propoſito teſtis iurare de-
bet, & ſine iuramento non eſt ei cre-
dendum.l.iur.iuran.C.de teſtibus; ex
quo pars nõ remittit illud.c. tuis, de
teſtibus, & Alex.in d.l.milites. Inſu-
per dictum Bal.eſt dubitabile, prout
ſcribit Fely.in dicto c.2.colu.uerſic.
decimo limito.

41 Nec obſtat dictum Bart.in d.l. admo
nendi. Nam licet approbetur ab An
to.de But.& Abb.in c.fi.de iur.iurã.
& ibi Ioan.de Imo.& idem Anto.de
But.dicat in.c.quamuis, de re iudic.
ubi Abb.relinquit arbitrio iudicis:
tamen dictum Bar.nõ eſt ſine dubio,
ut dicit Alexan.de Imo.in l.ſæpe, col.
35.ff.de re iud.eo quia tertius cõtra
quem teſtis non fuit productus, non
fuit citatus; ideo non debuit ſibi no
cere, cũ nullius momẽti ſit.d.l.ſi quã-
do, & d.c.2. Vnde ſequitur, quòd nul
lum facit indicium, ut dicit Barto.in
d.l.maritus. Secundo, de hoc uide-
tur caſus clarus in c.inter dilectos.§.
porro, de fide inſtrumentorum: ubi
habetur expreſſe, quòd atteſtatiões
receptæ inter alias perſonas, non no-
cent aliis; & ibi loquitur in facto an-
tiquiſſimo, in quo non erat ueriſimi-
le teſtes illos examinatos uiuere, qui
non poſſent iterũ produci; & ad hoc
ponderat illum Abbas ibi, & in c.cau
ſam quæ, col.2.de teſtib.& quamuis
illa ſit allegatio partis, eſt tamen iuri
dica, & ſecundum illã iudicat ibi Pa-
pa, & eam approbãt ibi Doctores; &
eſt ratio, quia ad hoc non inducebã
tur illi teſtes, nec debet eſſe prior ꝓ-
batio quàm cauſæ inchoatio, ut dicit
Abbas in c. ueniens, col 5.de teſtib.
Tertio, probatio ordinaria, & iura-
mentum æquiparantur.l.ſed ſi poſſeſ.
ſori.§ fin.uerſi.perinde.ff.de iureiur.
ſed iuramentum delatum non nocet
alteri non deferenti.l.nam & poſtea.
§.fin.ff.de iur.iuran.ergo nec proba
tio. Quarto, pro hoc uidetur tex.no-
tabilis in cap.cum in tua, de teſtibus,
& ibi Anto.de But.in tertio notabi-
li, ꝙ teſtes recepti in iudicio ſumma-
rio, etiam inter eaſdem perſonas, ſi
non reproducantur in plenario, quia
forſan mortui; non faciunt fidem in
iudicio ordinario: ſecus ſi uiuerent,
& iterum producerentur. ergo mi-
nus debent aliis nocere. ſcribit An
to.de Butr.in conſil.36.uiſis punctis
colum 1.

42 Inde eſt, quòd ſi atteſtatur teſtis in
iudi-

iudicio ſummario, & poſtea in plenario dixerit contrarium; ſtandum eſt huic ſecundo dicto contra producentem; ſecus ſi contra ipſum teſtem ad ſui dicti ſeu perſonę reprobationem, ut dicit gl. ī c. 2. ueniēs, ī uer. pars, de teſtibus. quam ibi ſequuntur Ant. de But. & Aret. Secus uero eſſet in confeſsione; quia facta in ſummario noceret in plenario, ut dicit Innoc. in c. cum dilecti, de ordi. cognitio.

43 ℂ Sexto, dicta theorica Bartol. fundatur in l. a ſententia. ff. de appella. quæ lex non probat id ad quod allegatur; quia ibi non dicitur, quòd ſententia lata inter alios cōtra illos qui non fuerunt citati nec auditi, faciat ſemiplenam probationem: ſed ſolum quòd permittitur appellare, quæ appellatio conceditur etiam pro modico præiudicio; immo intuitu ſolius humanitatis. l. non tantum. ff. de appellat. quod probatur in d. l. a ſententia. Nam etiam ſi non appellaſſet ille cohæres; ī nullo ſibi nocuiſſet illa ſententia lata contra alterum cohęredē ibi, quamuis ſine appellatione tutus eſt cohæres, licet adeſſet iuſta cauſa appellandi. prout ſubtiliter ſcribit Franciſ de Areti. in cap. cauſam quæ, colu. 4. in fin. de teſt. ubi declarando Bart. in d. l. admonendi. concludit, atteſtationes receptas inter alios non ſolum non facere probationem ſemiplenam, ſed nec etiam quale quale præiudicium. l. Lucius. ff. de infami. ut expreſſe tenet Bal. in l. 2. col. 2. C. de edendo.

Mihi tamen dicēdum aliter uidetur, attēta authoritate Bartholi; quæ maxima eſt; & quanta ſit tam in ſcholis quàm negociis forenſibus, nemo eſt qui neſciat, ut dicit Rapha. Fulgo. in conſi. 180. uiſo proceſſu. colu. 2. non tamen eſt maior authoritas Bartoli, quàm gloſæ ordinariæ, ut dicit idem Fulgo. in conſi. 117. Ionnes quondā, col. 3. Nam licet tex. in d. l. a ſentētia. inductus a Bart. non probet de ſemiplena probatione, probat tamen de quali quali præiudicio, ut ibi dicunt gloſſ. & Angel. Areti. poſt Alberi. de Roſate. idem dicit glo. in d. l. Lucius: nec eſt tanti effectus ut aſcendat ad indicium pro tortura, ut nō bene ſentit Bart. in d. l. a ſententia: quia contrarium ipſe dicit in d. l. maritus, & in aliis locis ſuper ea deductis. Sed inducit animum iudicis ad aliquam ſuſpitionem, quæ procedit ex aliquo leui indicio, ſeu argumento, & aliquando mouet animum iudicis; non tamē in totum remouet dubietatē. facit. l. in lege Aquilia, ſi deletum, ibi, ad ſuſuſpitionem iudicis. ff. ad l. ut qui. & l. abſentem. ff. de pœnis, & hanc ſuſpitionem appellat primum modū probationis Bar. in d. l. admonendi. col. 4. & ſic reperio conſuluiſſe Franciſ. de Areti. in conſi. 165. ſicut dicit Ioānes. col. 2. concludentem, teſtes receptos inter alios facere quò ad alios leuem præſumptionem, & ſic intelligit. d. l. a ſententia. ut eſt gl. in l. ſi duo patroni. in princ. & d. l. quia non debet. ff. de iur. iurā. & glo. in l. 2. C. quibus res iudi. non nocet.

44 ℂ Et hæc leuis præſumptio, ſeu illud quale quale pręiudicium prodeſſet ad multos effectus. Primo, ad inquirendū, ſicut dicimus de informatione recepta parte non citata ſuper fama, ut dicit Innoc. in c. 1. de poſtu. prælat. ut in c. qualiter & quando. §. debet, de accuſat. ut refert Aret. in d. c. 2. col. 2. de teſtibus, ut eſt caſus ſingularis in l. de ſubmerſis, & ibi Bar. C. de naufragiis. libr. 10. & l. Diuus.

§. cum

§.cum autem.ff.de offi.præſi.ſicut videmus, ꝙ ex teſtibus receptis in inquiſitione generali, qui recipiuntur parte non citata, deuenitur ad inquiſitionem particularem, ut dicit Bar. in l.2. §.ſi publico. col.3.ff. de adulte. Nec ad hoc obſtaret. dič.capit.2. in verbo, nullius momẽti; quia hæc verba aliquando capiuntur pro paruo momento, ut in c.paſtoralis. in princip de offi.deleg. Secũdo, prodeſſet ad coadiuuandam probationem ſeu teſtes alios, vt proprie loquitur glo. in verbo fratrum, in d.c.cum olim.1. & Alexan.in d.l.milites, & ad hoc facit glo.in d §.ſi duo.in verbo teſtimonium. Tertio, prodeſſet; ꝙ ubi eſt par & æqualis probatio, præualet illa probatio, quæ habet illam qualem qualem præſumptionem adiunctam. cap.licet cauſam, de probatio.ut ſingulariter ſcribit Bald. in l.ſi duo patroni, in princip.ff.de iure iuran. refert Fely.c.cum dilecti.colum.penul. de accuſat.prout plura cumulat Frãciſ.de Curte ſenior in conſil. 73.magnifice vir & excellens, col.3. Nã hoc uerbum, quale quale, non importat dimidiam, ſed minus dimidia.l.apud Labeonem.§.prætor ait ult.ff.de iniuriis.

45 Et quia ſupra promiſcue locutus ſum de præſumptione, & ſuſpicione; realiter tamen differũt, ut dicit Bal. in rubri.C.de probatio.& Specul.late in titul.de præſumptio. Nam præſumptio euidentiora indicia exigit, quàm ſuſpicio, ut dicit Saly. in auth. ſi quis C.de adulte.& ideo quis primo ſuſpicatur, deinde præſumit, ut dicit Salyc.in l.quamuis.colum.2.C. eodem titu.& Barto. plura ſcribit in d.l.admonendi, quæſtione ſecunda, & Alberi.de Roſat.in ſuo dictionario, in uerb. præſumptio, & in uerb. ſuſpicio.

46 Non omitto etiam modũ cognoſcendi, quando quis dicatur leuiter ſuſpectus, ſeu uehementer, aut uero uiolenter. Nam ſi frequenter & facile contingit adeſſe; tunc grauis ſeu uehemens eſt ſuſpicio: & hæc ſuſpicio æquiparatur præſumptioni iuris. Si vero hæc contingunt ſemper adeſſe; tũc uiolẽta eſt ſuſpicio, quæ æquiparatur præſumptioni iuris, & de iure, quæ ꝓcedunt ſiue agatur de probando hominis uero actu, ſiue de ꝓbãdo animo, quę ſunt ex dictis & mẽte Bal. in l.non hoc.col.fi.C.unde cogan.& poſſunt euidẽter colligi ex iis quæ dicit Bart.in l.admonendi, & applicando hæc ad noſtri libelli materiam, tunc dici poteſt quis ſuſpectus leuiter de hæreſi, quando hæc cõtingunt raro, ſeu contingenter, ut in aliquibus, & ille dicitur grauiter ſeu vehementer ſuſpectus de hæreſi, quando hæc contingunt frequenter vt in pluribus. Ille uero dicitur uiolenter ſuſpectus, quando hæc cõtingunt ut in omnibus, vel ut ſemper; & talem dicimus violenter ſuſpectum; de quibus & eorũ exemplis ſcribit late Ioan.Gerſ.in 1.par.alpha.14.in trac.de propoſitione circa materiam fidei. conſideratione.12. & late ego ſcripſi in c.accuſatus, in prin.de hære. li.6. Quæ nota tu inquiſitor; quia in tuo ſacro officio paſſim & quotidie contingunt; & uidi plures doctores tam iuris quàm theologiæ in cõſiliis noſtris ceſpitaſſe, & in labyrinthũ erroris cecidiſſe, & me dicente, in ueritatis ſemitam rediiſſe.

47 Quartũ requiſitũ eſt, ut teſtes in probatione dictarũ ꝓpoſitionũ atteſtent ꝑ eadẽ uerba formalia, & nõ ꝑ diuer-

diuerſa: quia de uerbis eſt quæſtio, ideo illa ſunt attendenda & ponderanda, ut dixi ſupra in prima propoſitione. facit lex.de iis.ff.de tranſact. & ideo teſtes diuerſi in formalitate verborum nō probant, vt ſcribit Do mini.de ſancto Gemi.in conſil. 130. in cauſa prioris, col. 3.& ſic quando agitur de uerbis alicuius diſpoſitionis, uerba ſunt conſideranda.ca.porro.& cap.accepimus, de priuilegiis; & quòd nō varient in uerbis, ut dicit Anto. de Butr.in cap.nihil de verborum ſignificatio. nec officium teſtis excedant de effectu verborum iudicantes, ut in ſimili caſu conſuluit Oldrad.in conſilio.210.regularis habet traditio.

48 ¶ Quintum & ultimum requiſitum eſt, quòd uerba propoſitionū, de quibus reus accuſatur, non habeant duplicem ſenſum, catholicum ſcilicet & hæreticum, ſed ſolum ſenſum hæreticum. Nam extantibus duobus ſenſibus propoſitionis, capiēdus eſt ſenſus catholicus in fauorem rei, vt dixi ſupra in ſecundo dubio. Nam nō eſt quis cenſendus hęreticus ob uerba æquiuoca; quia ut dicebat Boetius. Quod multipliciter ītelligitur, ueritas eius ignoratur; inde eſt, ꝙ lex multipliciter intellecta nō poteſt allegari ad deciſionem cauſę, ut dicit Bart.in l.in ambiguo.ff.de rebus dubiis. cum aliis quæ tradūt moderni in l.nec quicquam.§.ubi decretū. ff de officio proconſulis & legati.co lum.1. Hinc eſt, quòd ſicut lex uel canon habens uarios intellectus, nō poteſt allegari ad deciſionem cauſarū, ut dicit Bartol.in dicta leg. in ambiguo.& Bald.in lege 2.col. 2.C. quando prouoca.non eſt neceſſe.cū aliis, ut tradit Iaſ.in l.captatorias, in fi.C. de teſtamen. Sic pariter dicendū eſt, quòd propter ambiguam propoſitionem quis nō debet dānari: quia ignorantia iuris obſcuri habentis uarios intellectꝰ, excuſat quēlibet, uti dicit Cardinal.in clem.fin.in 4.q. de regula.vt per dictū Iaſ.in d.l. captatorias.

49 Vel dato duplici ſenſu dictarum propoſitionum, conſtare debet ante condemnationem, quòd in ſenſu hæretico intellexerit illas, aut aliquam illarum, ut patet in hæreſi Collitianorum & Florianorum, de quibus habetur in cap.quidam autem hæretici.§.Collitiani. cum ſequē.§.24.q.3. Dicebant enim Collitiani, Deū non facere mala, quæ verba catholica sūt intelligendo de malo culpæ; & ſunt hæretica intelligendo de malo pœnæ: & quia intelligebant in hoc ſenſu, ſunt de hæreſi damnati. Alii vero Floriani dicebant ecōtra, Deū creaſſe mala; intelligendo de malo pœnæ, eſt catholica propoſitio: ſed intelligendo de malo culpæ, eſt hæretica; & ideo etiā fuerunt damnati de hæreſi, prout ibi declarat Cardin. de Turre Crema.& ſic ſenſus docentis requirendus eſt, qui haberi non poteſt niſi per eius confeſſionē; quia ſic ſecreta cordis manifeſtantur.l. Fulcinius. §.quid ſit latitare. in gloſſ. ex quib. cauſ. Bal.in l.ſi quis non dicā rapere. C.de epiſc.& cler.pro quo facit.cap. cum contumacia, de hæretic. lib.6. Et perſcrutandū eſt prius an ſit delictum hæreſis id de quo accuſantur antequā cōdemnetur, & in iis clariores debēt eſſe probationes .l.fi.C.de proba.quia in hoc crimine maius periculū uertitur, quàm in aliis criminibus.ſ.infamiæ, mortis, perditionis bonorū, ut dicit Oldra.in conſil.210.incip.regularis habet traditio.

Et

50 ℭ Et hæc de plano procedūt ad damnandum quem de hæreſi propter ambiguæ propoſitionis aſſertionem. Nam conſtito, quòd eius mēs ſit catholica,& uerba patiātur ſēſū catholicū,non eſt cenſendus hæreticus. Nā prout dixi,quod mitius eſt, hoc tenēdum eſt,ne præſumamus delictum. ſecus ſi conſtaret de mente hæretica, damnandi ſunt tales aſſertores; & ita proprie loquitur tex.in d.c.quidā autem.§.Collitiani, & §.Floriani. Sed ſi agatur de prohidenda propoſitione, ne de cætero afferatur, ſufficeret ꝙ ſit ambigua, habens ſenſum catholicum & hæreticum; & ſic eſt intelligēdum,quod dicitur in libello errorum Pariſiis condemnatorū.c.2.quia non ſolum a malo,ſed ab omni ſpecie mali abſtinendum eſt. 1.ad Theſſal. 5. ne intrent hæreſes in Eccleſiam. Nā ſerpunt ſicut cancer.2.ad Timo.2. quia hæretici a principio dicunt quædam uera,& utilia,ſed cum audiuntur,euomunt mortifera Hinc Eccleſi.2.dicitur. A ſcintilla una augetur ignis; & ab uno doloſo augetur ſanguis.

51 ℭ Ex quibus conſequenter patet, quòd illa uulgata deciſio Rotæ. 876. incipien. accuſatus de hęreſi,quæ ſtatuit contra accuſatos de hæreſi & cōfiteri renuentes, ut tanquàm hæretici condemnentur, non habet locum ſemper: quia loquitur tribus concurrentibus. Primum eſt,quia ille accuſatus de quo in dicta deciſione, dixerat hæreticalia; & ſic cōſtabat, quòd erant hæreticalia, & ſic uerba non erant duplicis ſenſus. Secundum eſt, quia per teſtes idoneos cōuincebatur, intelligendo idoneitatem; quia maiores omni excepione conteſtes, non ſingulares, de uerbis formalibus atteſtantes, & alia in eis concurrebant quæ de iure requiruntur,& dixi modo. Tertium,quia ille accuſatus aſſeruit ſe illa credere, & illa credenda aliis eſſe, quod iuri conſonat.

52 ℭ Nam non ſolum teſtes debēt deponere de uerbis hæreticalibus, ſed etiā de credulitate ipſorum: quia in credulitate hæreſis conſiſtit,ut dictū eſt. Nam in uerbis hoc neceſſariū eſt, præſertim in prędicationibus ad populum, cum plerunque uerba proferunt prædicatores, aliorum uerba & opiniones referendo,aut diſputādo, aut lapſu linguæ, aut aliàs; & ut poſſint de hæreſi conuinci,oportet conſtare de eorum mente, ut in dicto.§. quid ſit latitare. Item, dicta deciſio ſe fundat,quòd illud factum erat recēs, de quo ſecundum communę curſum naturæ, non poteſt nec debet eſſe uериſimile quòd ſit accuſatus oblitus illa hæreticalia dixiſſe, credidiſſe, & dogmatizaſſe, ut ibi habetur, col.fin. Sunt ego uerba formalia dictæ deciſionis,quæ ſequūtur; Per teſtes idoneos conuincitur & probatur,ipſum hæreticalia multa dixiſſe, & aſſeruiſſe ſe credere,& illa credenda aliis eſſe. hæc in prima colu. Cui enim uerba non conueniunt, nec eius diſpoſitio.l.4.§.totiēs.ff.de damno infecto. & ibi late per Alex.col. fin.in fi.l.qđ conſtitutum.ff.de teſtamen.militari, cum iis quę tradit Decius in cap.nullus, in fi.de electio. Et par reſponſio datur ad c. ad abolendam,& cap. excommunicamus,de hære. & alia iura contra negantes hæreſim,de qua accuſantur, quia loquuntur in uera & formata hæreſi. & prædictis requiſitis concurrētibus. facit quod de quodam credente illa quę ſunt contra ſacra ſcripturam,ſcribit Oldra,in conſi.271.incip. quæſtio talis eſt.

Si uero

53 ¶ Si uero eſſemus in facto hæretico, vt in tranſitu ſeu reditu ad ritum Iudæorum ſeu Paganorum ; tunc ſuffi ceret accuſatum conuinci de illo facto, quamuis non de credulitate, ad hoc vt hæreticus damnetur. Ad hoc ſoleo allegare.c. cõtra Chriſtianos, de hære.li.6.Secus tñ eſt in verbis, vt dixi: quia plus eſt facto, quàm uerbo delinquere.cap. dilecti filii, ubi Dec. de apppella.& l. Paulus.ff.rẽ rat.hab.

54 ¶ Nec teſtimonium illorũ recipiendum eſt, qui illud ſcriptũ coram iudice tulerunt, ut dicit Ioan.de Imo.& Abb.in c.de teſti & ibi tradũt Andr. Sicu.& Fely.& Domi.in conſi.132.in cauſa prioris.col.2.etiã ſi illud legerint corã iudice, ut dicit Saly.in l.iuriſiurandi.C.de teſti.præſertim, quia factum non erat ita inuolutum & implicitum, quin memoria poſſet retineri ab ipſis teſtibus, vt dicamus ſcripturam fuiſſe neceſſariam : quo caſu forſan poſſet procedere, quod in cõtrarium ſentit Bal.in d.l.iuriſiurandi. ſunt enim ſuſpecti. Graue.n.eſt ab iis inuidis & de inimicitia ſuſpectis iudicari. Quare Chryſoſtomus vir ſanctus noluit intrare iudicium concilii, in quo erant eius inimici & emuli.capi.quod ſuſpecti.3.q.5.facit.c.veniẽs, de teſtib.l.iuriſiuran.C.de teſtib.

55 ¶ Aduertendum eſt inſuper, q̃ ſi aſſertio hæreticarum propoſitionũ facta dicitur publice in populoſa Ciuitate conueniente magna populi multitudine doctorũ, & aliorum peritorum, debet probatio ſingularũ propoſitionum fieri a pluribus teſtibus, quám facta eſt, cum ex natura illius facti plures teſtes haberi potuiſſent: quo caſu minus integri nõ admittũtur. Secus ſi ex natura rei plures nõ poſſent haberi.c.peruenit.2.& c. fin. de teſtib.cogendis.& c. de cætero, de teſtib.Alex.late tradit in conſi.64 incip.uiſo themate, lib.4.& ego latiꝰ dixi in cõſilio meo.28.incip. duo teſtes recenſiti, uerſi. Secundo non obſtat.

56 ¶ Maxime circa prædicta eſt conſiderandum, quando quis denuntiatur dixiſſe ſeu prædicaſſe uerba hæreticalia ſeu ſapientia hæreſim, quæ ſuſpicio oriatur ex prædictis contra dicẽtes, an ſit leuis, probabilis, uel grauis, aut uehemens, cũ in iis iudex opinari poſſit. Nam prout dicit Saly.in l.teſtiũ.col.4.uerſi. ego teneo.C.de teſti. Licet hæreſis non ſit probata plene nec ſemiplene per teſtes ſingulares, & ſic quòd nõ poſſit dici aut affirmari, illud ſic dixiſſe; opinari tamen poteſt iudex, quòd ita fuerit ut illi teſtes dicũt, arg.l.3.§.eiuſdem.in fi.ff.de teſtibus: ex qua ſuſpitione & opinione, iunctis dictis teſtium, poteſt reſultare indicium ad torquendum. l.fin. ubi tradit Bar. ff.de quæſtio.uel uehemẽs ſuſpicio ad indicendam purgationem canonicam, quę propter unũ ex tribus indici poteſt, uidelicet, uulgatam infamiam, graue ſcandalum, & uehemẽtem ſuſpicionem ex dictis teſtium ortam. c.inter ſolicitudines, de purgat.canoni.ſcribit Lud. Ro. in conſi.351.in propoſito caſu.& Ioã.de Imo.in l.is qui reus, col.10.ff.de publ. iudiciis, aut ad puniẽdum illud quaſi extraordinarie. iuxta c. literas, de ꝑſumptio.in qua extraordinaria punitione poteſt uenire abiuratio hæreſis, ut a uehementer ſuſpecto, ut in c. accuſatus, in princ. de hæret.lib.6. & ſuſpenſio temporalis a prædicatione ad arbitrium ſuperioris, ut in eo puniatur in quo eſt ſuſpicio quòd peccauit.l.ſi aliquid.C.de ſuſcepto. & archa.lib.10.Bal. in l.2.§.miles.ff.de in-

fami. Bart. in l.eadē.§.hac lege.ff.ad leg Iuliā.repet.traditur per Deci.in c.ut noſtrum,de appel.facit.c.ſi quis presbyter.21.diſt.

57 ¶ Et poſtquam dicta vehemens ſuſpicio eſt hominis, non eſſet imponenda pœna delicti naturalis;ſed tēperanda eſt ſentētia,vt dicit Inno.in cap.quia uerisimile, de præſumptio. Quod dictū pro notabili referūt moderni in ca.afferte,de præſumpt.Bal. in l.non eſt verisimile.ff.quod metus cauſa.& in c.1.in fi.qnibus mod.feu. amitta.l.eius.§.1.in fi.ff.de teſta.Abb. in c.auditis,penult.col.de præſcript. Pau.de Caſt.in conſi.249.incip. uiſa inquiſitiōe,lib.2.Ant.de But.& Abb. in cap.quanto,de præſump.in c.conſtitutus,de teſti.Oldra.in conſil.191. incip.viſo diligenter. idē noluit Spe. in tit.de præſump.§. ſpecies. uerſi.in ſumma. Petr.de Anch.in c. ſemel malus, de reg. iur.lib.6. & de intellectu illius dicti Inn.in d.c.quia verisimile. Ego dixi in conſi.meo. 11.incipi.ſuper dubio moto in cōſi.uerſi.nō obſtat dictum Innocentii.

58 ¶ Et in hanc pœnam extraordinariam tanquā minorem ego me inclinarem:quia vbi agitur de uita hominis,probationes debent eſſe clariſſimæ, vt inquit Bal.in conſi.195.incipiē.an uulnus fuerit mortale nec ne. lib.1.& pro iis optime facit quod dicit Ludo. Rom.in l.1.§.hoc reſcriptū. ff.ad ſilla.ꝙ ſi indicia non ſunt purgata,reus poteſt puniri alia pœna,q̄ naturali,prout late ſcribit Cepol.in cōſi.32.quidam ruſtici,col 8.uerſic.non obſtat.& ratiōe ſuſpicionis pœna ſtatui poteſt,puta cōfiſcationis, ut dicit Ange per illum tex.in auth.de reſtit. & ea quæ parit in 11.menſe.§.unū.in uerbo ſuſpitione,col.3.& ex pænitētentia ſibi iniungenda uidebitur an ambulet in luce,uel in tenebris, ut in d.c.literas.

59 ¶ Et hęc cōfirmantur ex iis quę dicit Andr de Iſern in c.1.§ ſatisfactionem,de ſtatu.cōtra liber.Eccleſiæ.in feu.ꝙ ſi quiſpiā dixerit uerbum hæreticum ex qualitate dicti & perſonæ, ſtatuet iudex pœnā; quia cū puniendus ſit,nec ſit in iure pœna expreſſa, arbitraria eſſe debet.ca.de cauſis. de offi.deleg.facit.l.1.C.ſi quis prin. maledixerit. Sequitur Epiſcopus Squillacen.in tract.contra hæreti. cap. 19. & ante eos Hoſtiē.hoc ſentit in ſumma de hæret.§.qualiter deprehendatur. in fi.& dicit S Thom.in Quoli. 5. art.25.ꝙ ſi doctor falſam doctrinā doceat,tenetur eā omnibus modis reuocare; & ſi inordinate procedendo aliquod damnū ſpirituale ſecutū fuerit,tenetur cōtra hoc damnum remedium apponere, in quantum poteſt, exponendo doctrinam ſuam; & ſic patet de ultimo dubio.

60 ¶ Non omitto tamen, ꝙ in iudicio ferēdo circa prædictas ꝓpoſitiones, eſt conſiderandū; an.ſ.in bonum ſenſum aut prauum ſint capiendæ, ꝓut S.Aug.in lib de concordia Euangeliſtarum aduertit,illud Matthæi exponens.Nolite iudicare,& non iudicabimini,inquit enim. Hoc in loco nihil aliud percipi exiſtimo,niſi ut de q̄bus dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod ergo de iis quæ fiunt dicit.S. Augu.dictū pariter intelligamus de iis quæ dīr: & ita ad ꝓpoſitū noſtrū ſententiā tanti Doctoris applicātes, cōcludamus.ꝙ in iis dictis,quæ poſſunt catholicū & hęreticū ſenſum habere,temerarium uidetur in hæreticū iudicare,maxime ut cōdēnemus.

SVM-

SVMARIVM ſuper trigeſimaquinta quæſtione.

1 *Aßertio, quòd Filius eſt maior patre in diuinis, ē hæretica, et dānata in cōcilijs.*
2 *Veriſimile ſemper debet attendi, ſiue in teſtibus, ſiue in alijs.*
3 *Euidentia rei ſuperat omnem ſpeciem probationis.*
4 *Teſtibus non deponentibus ueriſimile, fides non eſt adhibenda.*
5 *Probatio dubia non releuat.*
6 *Teſtis dicens uaria & contraria, non poteſt concordari in uictoriam, ſed ad euitandum periurium.*
7 *Teſtes non debent deponere per eundem ſermonem, niſi agatur de formalitate uerborum.*
8 *Teſtes debent eſſe repetiti in particulari inquiſitione, aliàs non probant.*
9 *Teſtis non repetitus, nec probationē, nec indicium facit.*

TRIGESIMA QVINTA QVAEST.

TRIGESIMO QVINTO QVAERO. De quæſtione quæ modo in facto conſiſtit. Quidam prędicator uerbi diuini, uolens declarare myſteriū Sanctiſsimæ Trinitatis, dixit; ꝙ Filius Dei eſt minor Patre. Fuit dubitatū quid eſſet ſumēdum de hac propoſitione. Ad qđ dicendum eſt, ꝙ ſi hæc propoſitio dicta ſit, prout ponitur, eſt hæretica & damnata in concilio Niceno; in quo tercenti & octo illuſtres patres fuerunt. cap. canones. 15. diſt. 50. quicūque. C. de hæreti. cuius opinionis author fuit Arius, qui tres gradus ponebat in Trinitate, Patrē maiorem, Filium minorem & creaturam, & Spiritum Sanctū creaturam filii, uel ſeruum: & hæc hæreſis reperitur damnata in capit. damnamus, de ſumma Trin. & in c. qui Epiſcopus. 23. diſtin. ponit Cardin. de Turre crema. in ca. quidam hæretici. §. Ariani. 24. q. 3. Magi. ſenten. in 3. diſt. 11. c. 2. S. Tho. in prima parte. q. 26. arti. 1. & in libro contra Gentiles. ca. 6. nec recipit excuſationem, ut intelligatur ꝙ ſit minor Patre ſecūdum humanitatem, vt in Symbolo Athanaſii: eo quia dicta propoſitio loquitur de productione ab intra; & ſic quò ad diuinitatem, ſecundum quam filius eſt æqualis patri: & ſic ſalua ratione uerborum dictæ propoſitionis, nullā patitur excuſationem, quin hæretica iudicari potuerit.

1 ¶ Sed quia non ſolum quod eſt, ſed etiam quod ueriſimile eſt, attendendum eſt, ut in l. 3. §. primo. uerſic. ueriſimilia reſponderunt. ff. de teſtibus, uidendum eſt; an ueriſimile ſit dictā propoſitionē ſic ut præmittitur, fuiſſe aſſertam, attenta materia circa quā uerſabat ipſe, ut fertur; qđ ſuadetur nō eſſe ueriſimile. Nā materia de qua prędicabat, erat illa parabola de Filio ꝓdigo, de qua Lucæ. 15. & ideo exponēdo illam de natura Angelica, & de filio Dei, hoc eſt, ꝙ natura Angelica erat filius ſenior, & filius Dei iunior, ueriſimilius eſt: quia ſic dictæ parabolæ conueniebat, quæ de filio ſeniore & adoleſcentiore loquitur, ꝙ uellet appellare naturā Angelicā filiū ſeniorē, & filium Dei adoleſcentiorē ipſa natura angelica; & ſic ꝙ cōparatio fieret de uno ad alterū, nō autem de Patre ad filiū repugnāte materia de qua agebat: & hæc expoſitio, ut natura Angelica dicat ſe-

nior,& filius Dei adoleſcētior, nō ui
debat aliquib⁹ incōueniens ex decla
ratione ipſius accuſati:quia, ut dicit
S.Bonauent.in 1.diſt.9.q.4. Senatio fi
lii in diuinis,eſt interminata,ratione
deſitionis:quia nunquàm deſunt ge-
nerari.pro quo Pſal.3. Ego hodie ge
nui te, & ſic ratione huius præſentis
generationis filius Dei poſſet dici iu
nior, ſeu adoleſcentior natura Ange
lica.Qua declaratione uiſa, dixerūt
quatuor Theologi non obuiare illā
catholicæ ueritati: quę profectò nō
eſt laudanda, quia eſt nouus modus
loqndi,& inuſitat⁹ apud bonos theo
logos,& prębet cauſam ſcādali;& ſic
ueriſimile uidetur illū prędicaſſe: qa
ſenſus myſticus ſic conuenire uide-
batur parabolæ, de qua erat ſermo.

2 ❡ Quia experimentum uerorū ſer-
monū eſt,ut cōcordent cū rebus ſen
ſatis,& ueriſimilibus.l.milites.§.opor
tet.C.de quæſt.ut dicit Bal.in rub.de
probatio.col.2.& quod lōge eſt a ue
riſimili eſt quædam falſitatis imago.
c.quia ueriſimile, de præſumpt.Bal.ī
l.1.col.3.C.de ſeruis fugi.& data una
maiori ſimilitudine, minor excludi-
tur,ut dicit Bal.ī l.ſiue poſſidetis,ī fi.
C.de probatio.Teſtibus enim nō di-
centibus ueriſimilia,non debet fides
adhiberi.Abbas notat in d.c.quia ue
riſimile.d.l.3.§.1.cum aliis quæ tradit
Fely.in c.auditis,de pręſcriptio.Et il
le intellectus eſt ueriſimilis,qui ſubie
ctę materię eſt aptior.l.quotiēs idem
ſermo.ff.de regu.iur.& iuxta materiā
intelligenda ſunt uerba etiā per im-
propriationē uerborū.l.ſi uno,in pri.
ubi Bart.ff.locati,etiā in materia in
qua debet fieri ſtricta interpretatio,
ut tradit Alex.in conſi.5.incip.puto
de iur.lib.4.Quod aūt ita dixerit ac-
cuſatus, patet per dictū primi teſtis
de dicta propoſitione deponentis,dū
dicit, ꝙ nolens accuſatus declarare
quomō filius Dei erat adoleſcētior,
& ſic cōformiter ad parabolā,dixit ꝙ
filius Dei erat minor patre:quod ꝓ-
fectò eſt ualde impertinens. Nā illa
cōparatio nō fiebat de filio ad patrē,
ſed de fratre ad fratrē, hoc eſt ille ſe-
nior, iſte adoleſcentior;& ſic repu-
gnat materia huic cōparationi: quia
tota cōparatio fiebat de natura An-
gelica ad filiū Dei, ut dicit ſecundus
teſtis:unde ſi uolebat cōparare natu-
rā angelicā ad filiū, illā appellādo fi-
lium ſeniorem,& filium Dei iuniorē,
ad quid diceret accuſatus,quòd fili⁹
Dei erat minor patre ī diuinis? & ſic
non conuenit ſenſui naturali.

3 ❡ Et hæc eſt quædā demonſtratio,q̄
fit per rei euidentiā,ſuperās in gradu
ſuperlatiuo omnē ſpeciem probatio-
nis,ut dicit Bal.in rubr.de probatio.
idem dicit Lud.Rom.in conſi.104.ī-
cip.pater reuerende,in fi.ubi allegat.
§.fi.inſtitutiō.de gradibus,& nulla le
gis uirtus poteſt excludere ꝓbatio-
nem quæ fit per rei euidentiam,ut di
cit Bal.in rubr.C.de probatio.col.1.
allegat.l.inde Neratius.§.final.ff.ad l.
Aquil.in confeſſionibus.ff.de inter-
ro.actio.ut late tradit Hippo.in l.fi.C.
de probatio.charta.24.col.2.

4 ❡ Et ſic ambo teſtes peccant in de-
ponendo ueriſimile, quibus non eſt
adhibenda fides: quia dictum eorum
eſt ſuſpectum de falſo, ut dicit Ale-
xand.in conſi.153.incipien.uiſis nar
ratis, colu.4.lib.5.& dicit Petrus de
Ancha.in conſil.257.incipiente ex
ordine contractuum, colu.fin.quòd
non ueriſimilibus iudex non debet
dare fidem.Inde eſt,quòd etiā confeſ
ſio partis, ſi non eſt ueriſimilis, non
facit probationem, nec nocet confi
tenti.

tenti,ut dicit Bald.in l.ſi quis in hoc genus.C.de epiſc.& cler.Inſuper, dicti duo teſtes adinuicē uariant. Nam primus teſtis loquitur de filio Dei,alter loquitur de Chriſto,& ſic de humanitate Chriſti, quaſi dicat, ꝙ ſit minor parte ſecundum humanitatē in Symbolo Athanaſii: nec obſtaret quod dicit de generatione æterna,& ſic quòd Chriſt⁹ intelligatur de filio Dei non incarnato, & ita ꝙ cōcordentur dicta teſtium ſi fieri poſſet,ut in cap.cum tu,de teſtib.quia dico ꝙ hæc concordia fieri non poteſt inter hos duos teſtes productos ex parte promotoris, quó ad hoc ut accuſato noceat; ſed ſolum ad euitandum periurium, & ſi concordari poſſent per improprietatem uerborum.

5 ¶ Quia ex quo eſt dubia probatio, cum poſsit diuerſimode intelligi, nō iuuat.ca.in præſentia,de probat. tradit Ant.de But.& alii in d.cap.cū tu. qui tex.ſic ītelligitur, præſertim,quia dicti teſtes deponunt de unico actu, ut patet,& non de pluribus: etiā in dubio non pręſumitur multiplicitas actuum.d.c.in præſentia.l.fi.C.de rebus credi.Notatur in l.2.C.de bono. poſſ.ſecundum tab.& in d.c.cum tu. Præterea, dictus ſecūdus teſtis in eo quod dicit de generatiōe æterna,ſentit ꝙ dictus accuſatus loquebatur de filio Dei reſpectu diuinitatis: ſed in eo quod dicit de Chriſto, loquebatur reſpectu humanitatis: & ita eius depoſitio redditur dubia & uaria,& nullatenus concordanda, intelligendo Chriſtum, ideſt Filium Dei non incarnatum.

6 ¶ Quia unus teſtis dicens uaria & contraria,nullo modo recipit cōcordiam ad uictoriā,ſed ad pœnā periurii euitandam,ut dicit glo.nota.in c.ſi teſtes.ī prin.2.q.2.& in c.in noſtra. vbi Ant.de Butr.de teſt. Iac. Butri.in l.optimā,C.de contrahen.ſtipul.& l.cum ætate.ff.de probat. Bald. in 1.cōſtitu.C.§.quibus.Ioā.de Imol.in l.inter ſtipulantem §.1.ff.de uerb.oblig. Tynda.in trac.de teſt.c.ultimo, & ita proprie loquitur tex.in l.eos.ff.de falſis, quem ad hoc ponderat ibi Bart. & ideo iis teſtibus non eſt fides adhibenda.

7 ¶ Accedit,ꝙ licet teſtes nō debeāt deponere per eundem ſermonē:quia eorum teſtimonium redderetur ſuſpectum,ut notatur per Bart.in l. teſtium.§.ideoque.ff.de teſti.Spec.in titu.de teſte.§.nunc tractandum. uerſi. cautiorem quoque.Ioan.Andre.in c. nihil, de uerb.ſigni.Bal. in l. teſtium. col.3.C.de teſti.& Bal.in tit. de pace Conſtantiæ. in uerbo ultimo. Ang.in auth.ut iud ſine quoqu.ſuffra.in fi.colum.& tex.in l.ampliorem.§. in refutatoriis.C.de appel.& Alex.in conſi. 137.in cauſa & lite.col.2.libr.2.& in conſi.47.incip.abunde,col.2.lib.2.

8 ¶ Tamē in hoc caſu, ex quo agitur de taxandis uerbis propoſitionum, oportet; ꝙ teſtes per eundem ſermonem deponant. Hæc eſt ſingularis doctrina Anto.de But.in ca.nihil, de uerbo.oblig.ubi dicit,ꝙ quando ſumus in caſu,ꝙ uerba formaliter ſunt recitanda per teſtes, debent ipſi cōcordare in cortice uerborū. Vnde ſi duo fuerunt producti ad probandū, ꝙ Titius inſtituit Seium hæredem,& vnus dicit;ſcio quia audiui ꝙ dixit teſtator Seium hæredem inſtituo: & alius teſtis dixit,ꝙ dixit; Seius hæres ſit: uidit determinatū, ꝙ teſtes erāt contrarii, & non probabant: quia recitabāt verba ab alio ꝓlata, ideo debebant cōcordare in formalitatę

verbo-

uerborum. Idem dicit Ant. de Butr. in cap. cum Eccleſia. §. nos igitur, de cauſa poſſe. & proprie. idē Bald. in c. bonæ. 1. de electio. & illud dictum eſt notandum, quando agitur de probādis uerbis formalib⁹; aliàs ſufficeret concordare in eundē rei finem. l. qui ſententiā. C. de pœnis. Bal. in l. 1. & 2. C. de ſecund. tabulis: & ſequitur Alexan. in d. conſi. 47. cumque in propoſito agatur de probandis uerbis formalibus prædicatoris; & unus dicat uerba uno modo, alter uero teſtis altero modo, non eſt eis credendum per prædicta.

9 ¶ Poſtremo, ſi unus ex teſtibus eſt repetitus ſeu reproductus in particulari inquiſitione, & alter non, qui nō eſt repetitus non facit ad probandū, nec ad indicium, ut dicit Bar. in l. fin. C. eo. tit. Ange. in tit. maleficiorū, in verb. fama publica præcedēte. col. 3. verſi. quæro qualiter probetur indicium. Bal in l. iubemus. 2. col. uerſi. itē dixit. C. de probat. Ange. in repeti l. ſi uacantia. 10. col. uerſic. timentibus autem malefactoribus. C. de bon. vacan. Innoc. in cap. per inquiſitionem, de electio. Abbas in ca. bonæ. 1. in 4. colum. poſt Inno. de elect. Alexā. in conſi. 65. incip. habita ſuper contentis. lib. 1. & in conſi. 179. incip. in cauſa Anglorū, col. 3. Albertus de Gan. in tract. maleficiorum. in rub. qūo de maleficiis cognoſcatur per inquiſitionem. col. 2. uerſi. ſed nūquid in introductione, ut dixi late in præcedēti quæſt. num 37.

SVMMARIVM.
ſuper trigeſima ſexta
quæſtione.

1 *Hæreticum uerbum dicens serioſe, & credens, ut hæreticus damnatur.*

2 *Accuſatus de crimine ad hoc ut puniatur ſufficit quòd conuincatur, quàmuis non confiteatur delictum.*

3 H*æreticam aßertionē dicens continentem hæreſim damnatā, quomodo puniatur.*

4 H*æreticam aßertionem dicens non dānatam, quomodo pùniatur.*

5 *Hæreticā aſſertionē dicens nolens ſe ſubiicere Eccleſiæ, quomodo ſit puniendus.*

6 *Hæreticam aßertionem dicens, ſi eſt idiota, excuſatur certo modo.*

7 *Hæreticam aßertionem dicens, ſi ſtatim nō redit, ſed patitur ſe præueniri, non parcitur ei.*

8 *Aßertionem hæreticā dicens, & credens & rediens, damnatur pœna ordinaria.*

9 Pri*uatus aliquo officio, non debet amplius ad illud reſtitui.*

10 H*æreticum uerbum dicens, non ex animo ſeu errore intellectus, quomodo ſit puniendus.*

11 H*æreticum uerbum dicens ex quadam leuitate, quomodo debeat puniri.*

12 *Dicenti uerba hæretica, ſeu de hæreſi ſuſpecta ex inſania, parcendum eſt.*

13 *Ebrius delinquens, quomodo ſit puniēdus.*

14 *Pœna ſtatuta contra homicidam intelligitur, ſi doloſe occidat.*

15 H*omicidium faciens ex laſciuia, non punitur pœna naturali delicti.*

16 *Iudex in puniendis blaſphemijs, nō debet eße multum gratioſus.*

17 *Cautela idem eſt quòd ſecuritas.*

18 *Calor iracūdiæ non excuſat à blaſphemia.*

TRIGESIMA SEXTA QVAESTIO.

TRIGESIMO SEXTO QVAERO. Si quis legendo, prædicādo, uel aliàs loquēdo, dixerit uerba hæretica, aut de hæreſi ſuſpecta, ſeu ſimilia alicuius generis, de quibus dixi ſupra in 6. quęſt. qua pœna puniat pu-

puniendus Et licet Hoſtien.in tit.de hæret.§.quę pœna ſit falſi prædicatoris,loquatur de pœna inſligenda falſo prædicatori; nõ tamen ea quæ dicit faciunt ad noſtrum propoſitum. Et idcirco, omiſsis illis, ponam diſtinctionem,quam ipſe ponit in d. titu.§.qualiter deprehendantur,colũ. fin.quam ad literam ſequitur Andr. de Iſer.in tit.de ſtatutis cõtra liber. Eccleſ.in feudis.§.ſatisfactionem; in cuius diſtinctiõis progreſſu, ad maiorem elucidationem materiæ, procecendum eſt per concluſiones, quàm plurimis additis.

1 Prima concluſio eſt, quòd ſi quis dixerit ſerioſe uerbum hæreticũ, puta, ꝙ fornicatio non ſit peccatũ, uel quòd prælati nõ habent poteſtatem ligandi, atque ſoluẽdi; aut aliud ſimile uerbum repugnans ueritatibus catholicis in propria uerborum forma uel deductis in neceſſaria cõſequentia ex dictis ueritatibus, prout de illis fuit dictũ ſupra in 5.q. & illa credit eſſe uera,& ea ptinaciter defendit, ſiue ipſe ſit huius hæreſis author,ſiue hæreticorũ ſectator, hæreticus eſt cenſendus, & ut hæreticus damnãdus, ut habetur in c.qui in Eccleſia.24.q.3.inncto.c.ad abolendã, §.præſenti,de hæret.quia qui nõ credit Eccleſiæ,ſaluus eſſe non poterit, ut in Symbolo Athanaſii. Nam oportet credere id,quod ſancta mater Eccleſia credit,& quod doctores Eccleſiæ non deuiãtes ab ea determinãt: & idcirco hæreticus eſt,qui hæc non credit. Magiſter eſt enim erroris, ꝙ non uult eſſe diſcipulus ueritatis; & huic non eſt cõmunicandum,ſed omnino eſt uitandus poſt primam & ſecundam monitionẽ.c.quid dicit autẽ, & c.dicit Apoſtolus 24 q.3.prout ibi gloſ.& late declarat Ioan.Lup. in allegatione in cauſa hæreſis, inci. caſus ſuper quo,col.3.& 4.Quæ de facili procedunt,non ſolum quando illa uerba diceus,confitetur ſe illa dixiſſe,& non uult ſe ſubiicere Eccleſiæ,nec innocentiam ſuam oſtendere ad arbitriũ,ut in d.§.præſenti, ſed etiam procedunt,quando negat ſe illa dixiſſe,& cõuincitur per teſtes: & quãuis profiteatur ſe credere, quod ſancta Eccleſia credit & confitetur; hæc tamen profeſsio ſibi non prodeſt,ſi per eius confeſsionẽ ſeu per teſtes legitime conuincatur,ſeu p euidentiam rei deprehẽdatur in hereſi, iuxta tradita per gl.in d.§. præſenti. cõcurrentibus tamẽ illis quatuor neceſſariis, quæ poſui ſupra in 8.q declarando deciſionem Rotæ.874.incipien.accuſatus de hæreſi,ubi hæc cõcluſio clariſsime approbatur.

2 Itaque, ad iudicandum aliquem hæreticum, ſicut alios criminoſos, ſufficit illum conuinci per legitimos teſtes; quamuis non ſit cõfeſſus delictum, ut eſt caſus in capitu.1.§. publici latrones, de pace tenend.l.Diuus.ff.de quæſt. Alterum ergo ſufficit, uel ſit confeſſus, uel conuictus. l.qui ſententiam.C.de pœnis.l.fi. C. de libera.cauſa: & ideo male faciũt iudices,qui conuictũ ponũt ad quæſtionem tormentorum. Nam quod certum eſt,in dubium nõ debet reuocari. l.ſciant.C.de probatio.l. nemo.C.de ſumma trinit.Ad prædicta facit.capit.nos in quenquam.2.q.1. l.obſeruare.C.quorum appella. non recipi. niſi forſan ut tollatur remedium appellationis, ut ibi tradunt Bald.& alii, ſcribit Cepoll. in conſilio ſeptuageſimoquarto incipien, primum dubium.

Aduer-

3 ¶ Aduertendum eſt circa prædicta, quòd illa habent locum, quando illa uerba hæretica continerent in ſe hæreſim explicitã, ut hoc nulla tergiuerſatione poſsit negari, quin ſit hæreſis manifeſta, & ab Eccleſia damnata, puta, contra articulos fidei, uel ſacram ſcripturã; & ille aſſertor ſit talis, qui illa ſcire debet, ut in eo nõ præſumatur ignorantia: quia in iis ignorantia eſſet aſinina, ut dicit Card. in c. ſchiſma. 24. q. 1. prout late ſcripſi in rubri. de hæret. libr. 6. q. 12. col. 391. & 225. Vnde merito talium uerborum aſſertor debet ut hæreticus damnari, ut ſcribit Hoſtien. in d. §. qualiter, in fi. per l. quicunque. C. de hæret & eſt argument. in l. milites agrum. §. irreuerẽs ff. de re militari. Inde dicebat Car di. Zab. in cle. 1. §. porro, in fi. de Summa Trin. quòd ignorantia in iis quæ ſunt de iure naturali, non excuſat: ius autem naturale eſt quod in lege, & Euangelio continetur. c. humanum genus. 1. diſt. facit l 2. C. de in ius uocando.

4 ¶ Si uero hæreſis non eſſet explicita contenta in dictis uerbis inordinate prolatis, nec manifeſta, nec etiam ab Eccleſia damnata; non eſſet ab Eccleſia damnandus, ſi eſt paratus ſe ſupponere Eccleſiæ, & reuocare errorem ſuum, quando contrarium ſibi oſtenderetur, ut in d. c. qui in Eccleſia. a cõtrario ſenſu. 24. q. 3. ut late per me fuit diſcuſſũ in d. c. quoniã, col. 212. uerſ. dicit ergo, & tunc non eſſet ut hæreticus damnandus, ſed ad arbitrium iudicis, ſcilicet Epiſcopi uel inquiſitoris puniendus, ut ſentit Hoſtiẽ. in d. titu. de hæret. §. quæ pœna; in fi. ex quo a lege, ſeu canone non eſt taxata pœna. arg. c. de cauſis, de offic. delegar.

5 ¶ Et idem cenſeo, quando in hoc caſu nollet ſe ſubiicere Eccleſiæ, quia forſan teneret ſuam opinionem; tũc enim grauius eſſet puniendus, quàm in caſu proxime præcedenti, uel per carcerationem, aut fuſtigationem, ſeu per pœnam pecuniariam ad arbitrium iudicantis citra pœnam hæretici, ut per d. c. de cauſis dixi.

6 ¶ Conſiderandum eſt etiam, quòd quis poteſt in prolatione uerborum hæreticaliũ excuſari prætextu ignorantiæ, puta, ſi ruſticus motus quadã ratione naturali dixerit, quòd in diuinis Pater eſt maior Filio, ſicut uidemus in naturalibus, ductus errore: quia ſic credit tenere Eccleſiam, dũmõ non pertinaciter perſiſtat in hac erronea opinione: nõ enim iſte de hęreſi puniri poſſet. uerba ſunt Innoc. in c. firmiter, in fi. de Summa Trin. Car. Zab. in cle. 1. §. porro, col. fi. de Summa Tri. prout late dixi in d. c. quoniã, col. 215. quia fides huius errantis eſt fides Eccleſiæ. c. damnamus, in fi. de Summa Trin. quæ uerba famoſa Inn. ultra alios doctores ſequuntur Ant. de But. in d. rub. Ioan. de Ana. Abb. & Fely. in c. firmisſime, de hære. ut late ſcribit Ioan. Lupus in d. allegatione, in fauorem cuiuſdam ruſtici, qui dixerat duos eſſe Deos, patrem ſcilicet & filium, pro quibus facit tex. in c. dicit Apoſtolus. 24. q. 3. ubi habetur, ꝙ paratus corrigi non eſt hæreticus damnandus, intelligendo prout dixi, de eo qui ignoranter hæreticauit. pro iis faciunt, quæ dicit Ant. de Butr. in rubr. de Summa Tri. col. pen. uerſi. aduerte tamen, concludens; ꝙ ſi detur ignorãtia ex parte dicentis & determinantis ſe ad credulitatem Eccleſiæ, nec pertinaciter ſe defendentis, iſte non incurrit hęreſim, ex quo paratus eſt corrigi; cũ nõ cõtradica

dicat Eccleſiæ,ut in d.c.ſiquis ſentētiā.ſcribit.Tho.ī 2.2.q.11.arti.3.ſubdens, quòd ſi errans ex ignorantia quærit ſe certificari, & certificat⁹ ſtatim reuertitur,non præuentus a iudice,non meretur aliquam pœnam.

7 ¶ Si uero patitur ſe præueniri,& delictum eſt occultum,& abſque aliqua reſiſtentia paratus eſt redire ad Eccleſiam, nō eſt puniendus ut hæreticus. Sin autē delictū eſt notorium, & patitur ſe damnari, & poſtea uult redire, & adhuc recipitur, patietur tamē pœnā ordinariā impoſitam a iure aduerſus illos q ab hæreſi redeunt ad Eccleſiā, ſcilicet, ad agendam pœnitentiā in carcere perpetuo.c pe.de hære.intelligēdo de ignoráter errāte ī determinatis ab Eccleſia, ut antecedentia uerba Ant.de But.ſatis clare innuūt.

8 ¶ Secunda concluſio eſt; ꝙ ſiquis dixerit uerba hæretica,cōtinentia in ſe damnatā hęreſim;& illa ſe dixiſſe fuerit confeſſus,qui nō poſſit ſe excuſare prætextu ignorātiæ; & illa crediderit eſſe uera, & redire uoluerit ad unitatē Eccleſiæ,ſubiiciens ſe illius correctioni,nō debet ut hęreticus dānari,per iura ſupra allegata: non euitabit tamē pœnam ordinariā carceris perpetui, & aliarū pœnarum cēſurā, quæ contra hæreticos redeuntes ſtatutæ ſunt.d.c.pen.quas ponit Ioan.de Ana in c.excōmunicamus 1.§.credētes,de hæret.facit.l.1.C.ſiquis princ. maledix. dūmodo reuocet errorem ſuū.ut ſcribit.S.Tho.Quolib.5.q.25. cōcludens;quòd ſi doctor doceat falſam doctrinā, tenetur eam omnibus modis reuocare,maxime ſi ex ea ſpirituale damnū ſequatur.& iſte debet abiurare, ex quo deprehēſus eſt in ea per eius confeſsionem, uel rei euidētiam,uel per teſtes,ut dicit glo.in d.c. ad abolendam.§.præſertim,in uerbo deprehenſi,de hæret.qua abiuratione facta, impendēda eſt ei abſolutio ab excommunicatione, quam incurrerat propter hæreſim.c ut officium.§.ſi uero,de hæret.lib.6.

9 ¶ Priuandoſq; eſt officiis,& beneficiis, ut in c.commiſsi.§.priuandi, de hęreti.lib.6.ac officio prædicandi,ex quo in eo peccauit. arg. auth.habita. C.ne filius pro patre,in uerbo,ibi; dignitate careant. ubi notant Bal.& Saly.col.6. ꝙ propter delictum,quod in officio cōmittitur,quis ipſo iure infamatur, & ipſo iure dignitate priuatur.facit.l.ſi quis decurio.ubi Bal. C. de fal ſis.Bald in l.nihil.C.de uindicta libert.Bar.in l libertus §. in quæſt.ff. ad municipa.c. ſane.15.q.3 in prin.& ſemel priuatus nō debet amplius reſtitui,ut de tabellione priuato officio tabellionatus,ſcribit Bal.ī c.2.de poſtula.prælatorū.idem Bal.ī c.at ſi clerici, de iudiciis, & l. 2. C de liber. & eorum liberis ubi Ange dicit,ꝙ doctor propter dictū remotus a matricula, non poteſt iterū reſtitui niſi per principē,ꝑut de Cardinali.depoſito, ꝙ amplius Cardinalis fieri nō poteſt. ſcribit Hoſtien.in ſūma de pœn.& remiſ.§.cui confitendū, Card. Alex.ī.c. præter.19. diſt. & dicebat Bart. in §. omnibus. in auth. de ſanctis. epiſcopis.colla.9. ꝙ Epiſcopus ſemel remotus & expulſus ab epiſcopatu,nō poteſt ad illum redire,intelligēdo ꝙ per ſententiā fuerit priuatus, ut dicit Fely.in c.fraternitatis,de hæret. ſcribit Bart.in l.ſi aliquid. C.de ſuſcepto. & arca. lib.10. adde ea quæ dicit glo.& Iaſo. in l.ſi quis ex argentariis.§.1. ff. de edendo,& Bal.in d.l.ſi quis decurio.uerſic.nō ſtatim.Et hæc priuatio debet eſſe perpetua,ut eſt de ſui natu

ra; ſecus ſi eſſet ſuſpenſio quæ eſt tẽporalis, ut dicit Bal. in d authẽ. habita. facit. l. pen. C. de uetera lib. 12. & l. iudices. C. de digni. eo. lib. Illa ergo reuocatio habet uim cuiuſdã ſatisfactionis, qua facta, nunc pœna debita puniendus erit, ut eſt optimũ arg. in §. ſi quis autem, in authẽ. de adminiſtra. colla. 7. l. 1. C. in quibus cauſis, colla. lib. 12.

10 ¶ Tertia concluſio eſt, ꝙ ſi quis dixerit uerba hæretica, etiam ex animo, ſine errore aliquo intellectus, ſiue cõtineant hæreſim explicitam, ſiue implicitam, & eſt paratus corrigi: quãuis nõ ſit ut hæreticus puniẽdus, erit tamen puniendus mitiori pœna, q̃ in duabus concluſionibus ſuperioribus dictum eſt. Sic ergo Epiſcopus, uel inquiſitor ad quem ſpectabit ex qualitate dicti & perſonæ dicẽtis, ſtatuet pœnam, prout in ſimilibus caſibus cõſiderari ſolet, prout ſcribit Saly. in d. l. 1. C. ſi quis princi. male. quia ex quo deliquit, puniendus eſt; nec ſit expreſſa pœna in iure, arbitrio iudicantis imponẽda uenit, ut traditur in c. de cauſis. de offi. deleg. & Hoſtiẽ. ſentit in d. §. quæ pœna, in fi. Andr. de Iſer. in d. §. ſatisfactionem. arg. d. c. dicit Apoſtolus, & abiurabit ſecundũ gradum ſuſpitionis. iux. c. accuſatus, in prin. de hæreti. lib. 6.

11 ¶ Quarta cõcluſio eſt, quòd ſi quis dixerit uerba hæretica ex leuitate, uel errore, non ꝙ credet uerba illa eſſe uera, puniendus eſt; non autẽ acriter, ſicut in proxima concluſione, ex quo eum uere pænitet: lubricum. n. linguæ ſtatim non eſt trahendum ad delictum. l. famoſi. ff. ad l. Iuliam maieſta. Hoſtien. in dict. §. qualiter in fin. imponenda eſt ergo huic pænitẽtia leuis, ut iterato ſit memor, per laſciuiam ſeu leuitatem talia uerba non proferre, maxime propter exemplum. argumen. l. prima. C. de emenda. propinquo. ut ipſius pœna ſit metus multorum. l. prima. C. ad l. Iuliam pecu. clemen. 1. de offic. ordin. Metu enim pœnarum retrahũtur homines à malis, cap. ſed & aliud. 45. diſtinct. cap. ita tamen. 23. quæſtione quarta, & diuus Paul. dicebat primæ ad Timot. 5. Peccantem coram omnibus argue, ut cæteri metum habeant. Nec obſtat text. in dict. l. 1. C. ſi quis princi. maledi. dicens, ꝙ ſi quis principi maledixerit ex leuitate, illud eſt contemnendum, quaſi dicat, quòd illi eſt parcendum. quia dico illud habere locũ in principe ſeculari, & ſic in minori delicto ratione perſonæ, facit. l. aut facta. §. perſona. ff. de pœn. Nos uero loquimur quando malum dicitur de Deo, cum grauius ſit æternam, quàm temporalem lędere maieſtatem. authen. Gazaros. C. de hæret. capit. uergentis, de hæreti. capit. cum ſecundum leges, de hæreti. libr. ſexto. Nam ut dicit Andre. de Iſern. in dict. §. mundani principes boni habent pro gloria parcere eis, qui ipſos principes offendunt, pro quo dicebat Seneca lib primo de clementia. Nil glorioſus principe impune læſo; non ideo hæc dicuntur, quòd Deus uelit pœnas malefactorum ꝓ ſui ſatisfactione: quia bonorum noſtrorum non eget. Pſalm. 15. ſed pro illo qui uerba inepta protulit, ut ſe corrigat: non enim uult mortẽ peccatoris, ſed ꝙ uiuat & conuertatur. Eccl. 18. & Gaudiũ eſt in cælis ſuper uno peccatore pænitẽtiã agẽte, Luc. 15. & ut refrenetur ſcandalum proximorum, quia; Væ mundo a ſcandalis, Matt. 18. & prout ſcribit Prouerb.

18. P eſti

18.Peſtilenti flagellato,ſtultus ſapiẽtior erit:& alibi dicitur. Stultus in culpa,ſapiens erit in pœna.ca.qui ea. 38.diſtinct.

12 ¶ Quinta concluſio eſt,quòd dicẽti uerba hæretica,ſeu de hæreſi ſuſpecta ex inſania,parcendum eſt. arg.d. l.1.quia afflicto non eſt danda afflict. l.Diuus.ff.de offic.præſid.& idem dicendum cenſeo in ebrio; quia ebrietas mentis inducit exilium.c.a crapula,de vita & honeſt.cleric. & dicitur ebrius peccare per impetũ ſcilicet.l. reſpiciendum.§.delinquunt.ff.de pœnis.& per uinum, & laſciuiam lapſis, capitalis pœna remittenda eſt.l.omne delictum.§.per uinum.ff.de re militа.quia neſciunt quid loquantur Qui enim nimio uino indulgent, iacent ſepulti,ut dicit tex.in cap. ſane. 15.q.1.qui eſt rotundus & ſingularis ſecundum Ludoui. Roma.in l.1.ff.de verbo.oblig.& ebrius iurans,& contraueniens iuramento, non eſt periurus.cap.unuſquiſque.22.q.4.

13 Et ſuper hoc dubio: An ebrius exiſtens in ebrietate delinquens, debeat puniri.Bar.in.d.§. delinquunt, ſentit quòd debeat puniri. Patet, quia delinquit,ut ibi in tex.Sed in l.aut facta.§.cauſa.ſentit contrarium, ideo breuiter dicendũ eſt,ſecundũ Ange. Areti.in tract. maleficiorũ.in uerbo ſcienter, doloſe; ubi diſtinguit ſicut Bart.diſtinguit in dormiente in l.pœna parricidii.ff.ad l.Pompe. de parri. quod ſi dormiens ſciebat hoc ſibi euenire,debebat dormire ſolus ĩ camera; & ſi non fecit, eſt in culpa, ad inſtar putatoris qui non admonuit tranſeũtes. per l.ſi putator.ff.ad l. Aquil.Secus ſi neſciebat; quia dormiens æquiparatur furioſo.l.1.§.1.de aqui.poſſe.ſed furioſus non tenetur.l.infans.

ff.de ſicariis,facti enim infelicitas excuſat eum furioſum. Melior tamẽ mihi uidetur diſt.Ludo.Rom.in d.l.1.ff. de uer.obligatio.dicentis. Aut quis peccauit in ſemetipſum in ebrietate exiſtens, & tũc ſine dubio illi eſt parcendum,puta,ſeipſum vulnerãdo,uel interficiendo, ut in d.l.oẽ delictũ.§. qui ſe vulnerauit, cum ſequenti.§.per uinũ.ff.de re mili.ut patet in tit.ff.de bonis eorum qui mortẽ ſibi conſciuerunt. Aut furioſus peccauit in alterũ uerbaliter,aut realiter:ſi uerbaliter, tunc parcendum eſt ei,ut in d.l.1.iuncta glo. in uerbo temulentia, ſi deliquit in hominem;ſecus in Deum, ut proxime dixi. Si uero realiter, tunc dicendum eſt,quòd ſicut infans delinquẽdo nõ punitur,ita nec ebrius, niſi pro leuitate,quia in ebrietatem ductus eſt: & ideo in totum hoc delictũ non debet remanere impunitum, ut dicit Saly.in l.1.C. de ſicariis.ĩ fi. per d.§. delinquunt. §. qui ſe uulnerauit. in fi. quia ſecundum Catonẽ; non eſt culpa vini,ſed culpa bibẽtis.pro hoc facit tex.in c.inebriauerunt, ibi; qua propter culpãdus eſt,& d c.ſane,ibi; leuitatis damnantur authores.20. q. ubi concluditur per gl.ibi poſitas, quod ebrius non excuſatur in totum propter ebrietatem, ad exemplum Lot, qui inebriauit ſe,& poſtea cõmiſit inceſtũ cũ duabus filiabus ſuis, qui nõ excuſatur in totũ, prout ſcribit Car. poſt Diuum Hieron.& Lyram in d. c. inebriauerunt. & ꝓpterea dicit gloſſ.in dict.cap.ſane.in uerb. uenia. quód ebrius delinquens minori pœna eſt puniendus, quàm ſi ex certa ſcientia peccaſſet, ubi dicebat Cardin.quòd factum ab ebriis non imputatur eis,ſi non ſentiant quid agunt: ſi uero ſentiant, & diſcernant quod

faciunt,quando ſint ebrii imputatur
eis,ſed minus,ut in d.c.inebriauerũt.
Itaq;non tanquam doloſus ſed culpo
ſus puniendus eſt ebrius pro arbitrio
iudicãtis,ad inſtar illius qui commi-
ſit homicidium non per dolũ,ſed per
culpam,ut arbitrio iudicantis punia-
tur;non autẽ l.Corn.de ſicariis,ut di-
cit Ange.de Peru.in lege ſi cum ſine.
ff de iniuriis.l reſpiciẽdũ §.delinquũt.
ff.de pœnis contra Bart.ibi, cũ aliis
q̃ ſcribit.D.Iaſ.in l 1.col.3.ff.de legib.
14 ¶ Et pro iis facit quod inquit Bal ĩl.
data opera.col.4. C.qui accuſare nõ
poſſunt. ꝙ ſi ſtatutũ imponit pœnam
perſonalẽ pro homicidio.puta,ꝙ oc-
cideus occidatur;niſi occidens occi-
dat doloſe,& ex propoſito. nõ habet
locũ pœna ſtatuti uel iuris cõmunis:
ſed debet aliàs mitius puniri, prout
late examinat Dec.in conſi.9. incip.
& pro tenui facultate.Ebrietas enim
eſt voluntaria inſania, ut dicebat Se-
neca ad Lucillũ, & Ariſtot.3. Proble-
matum dicit,ꝙ ebrii delirant.facit.c.
luxurioſa 35.diſt.& propterea inquit
Bal.in l.data opa.col.2.uerſi.D. Bar.
ꝙ ebrius delinquẽs eſt in lata culpa:
quia lata culpa eſt per ebrietatẽ de-
linquere.facit.l.omne delictũ.§ pen.
ff.de re milit. ſubdens,ꝙ ebrietas ma
gna delictum attenuat,non autem in
totũ excuſar.Parua uero ebrietas nõ
minuit delictũ; & habetur exẽplũ de
Lot, quem inebriauerunt filiæ eius,
& delictum per ebrietatem ſeu calo-
rem leui mente turbata, non tamen
cum exilio mentis,dicitur impetu fa
ctũ,& non dicit tex.in d.§.delinquũt
culpa ſed impetu,ideſt, non appenſa
te,& deliberate,ſed incouſulte ſubi-
to motu. Nam iſte eſt minor dolus,
quàm ſi cũ deliberatione deliquiſſet.
15 ¶ Ad prædicta facit quod dicit Pau
Caſtr.ĩ l.2.C.ubi ſena.uel clariſs.ꝙ qñ
noctis tempore potius ex laſciuia, q̃
ex dolo,quidam proiecit lapidem, &
percusſit unũ qui mortuus eſt, ꝙ de-
bet puniri pœna pecuniaria, uel for-
te dari ſibi bannum pro aliquo tem-
pore,& ſic punitur tãquàm culpoſus,
& non doloſus.ſequitur Cæpol. in l.ſi
fugitiui col.5.C.de ſer.fugi.ad idem
facit quod inquit Bar.in l.1.§.1.& in
l.lege Cornel ff.de ſica.ꝙ in delictis,
lata culpa non æquiparatur dolo.Di-
cebat etiam Bal.in rep.l.1.col.pe. C.
vnde ui uer.extra quæritur, ꝙ pœna
ebrii delinquentis non eſt pœna alle
uianda,niſi tanta eſſet ebrietas, quæ
induceret exilium mẽtis, ut habetur
in d.c.a crapula. Cõcludẽdũ eſt ergo
ꝙ ebrietas excuſat a tanto,non autẽ
a toto.per tex. iuncta gl.in d. c. ſane.
& c.inebriauerunt,ſaluo ſemper in p̃
miſſis arbitrio judicãtis, ut eſt dictũ.
16 ¶ Aduertat tamen iudex;quia in iis
quæ arbitrio iudicis cõmittũtur, po
teſt dolus cõſiſtere,ut in c.cum æter-
ni tribunal, de re iudi. & ideo iudex
non debet eſſe nimis gratioſus,ut di-
cit Bal.in l.ſi fugitiui.col fi.C.de ſer-
uis fugitiuis:& cauſæ quæ debẽt mo-
uere iudicẽ ad alleuiandũ pœnas ma
lefactorũ, ponuntur per Caſſaneum
in conſuetudinibus Burgũdię.fol.48.
Ego uero ſemper imponerem ebrio
dicenti uerba blaſphema ſeu hæreti-
ca,depoſita ebrietate,aliquam pæni
tentiã,ſiue quis peccauerit per ebrie
tatem,iuſaniam,calorem iracundiæ,
ſeu furorem,ſeu dormiẽdo,alleuiatis
aliquãtulũ infirmitatib⁹ prædictorũ,
ſeu dilucidis interuallis ad cautellã
& abundantiã;& pro iis adduco tex.
notabilem in argumentũ,in c.excõi
catorum.23.q.5.ubi habentur uerba
egregia de illis qui excõicatos occi-
derunt

derunt, ideſt hæreticos quia oẽs hæretici excõmunicati ſunt ipſo iure. c. excõicamus. 1. in pri. de hære. uel perſecutor Eccleſiæ: quia licet de iure il los potuiſſent occidere, & conſequẽter occiſores non fuiſſe homicidas, ne tamen Eccleſiæ matris diſciplina deſeratur, pœnitentia congruens illis eſt iniungenda. qua diuinæ ſimplicitatis oculos a ſe uerſus ſe complacare ualeant; ſi forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint: ubi dicit Card. Quia non conſtat qua intentione illos occiderunt, ideo illis iniungenda eſt pœnitẽtia. c. presbyteros §. ſi uero ea. diſt. Sic ergo eſt dicendum in propoſito: quia cũ dubium ſit, an dictæ perſonæ dixerint uerba blaſphema ſeu hæreticalia ex animo, an uero ex eorũ infirmitate, omnino eſt eis pœnitentia iniungenda, circũſtantiis uerborũ, perſonarũ, & locorũ cõſideratis ad arbitriũ iudicantis, augẽtis, uel minuẽtis pœnã, ut ſupra tactũ eſt: ad cautelã. n. & abundantiã multa permitũtur, quę forſan aliàs nõ permitterẽtur. l. teſtamentũ, ubi per gl. & doct. C. de teſta.

17 ¶ Cautela enim nil aliud eſt, q̃ ſecuritas, ut in q. neque aũt homicidas. in auth. de mandatis principũ, col. 3. Simile habemus in excõmunicato, ꝙ qñ dubitatur de ualiditate excõicationis, datur abſolutio ad cautelã, ut ſcribit Inn. in c. ueniens. in fi. el. ii de teſtibus, & ibi Abbas ſequitur: & abſolutio a iuramẽto debet peti ad cautelam, quando quis uult uenire contra arbitriũ, ut dicit Bal. ĩ l. fi. §. fi. C. de nõ nume. pecu. uerſi. conſulũt aduocati. & in effectu hoc confirmare uidetur Ang. de Peru. in l. fi. ff qui ſatiſda. cogantur. traditur clarius quàm alibi in c. ſolet, de ſentẽ. excõmunic. lib. 6. Et prædicta quæ dixi in inſano, & ebrio poſſunt applicari in eo, qui dixit, ꝙ dormiẽs, uel furioſus, ſeu calore iracũdiæ dixit uerba blaſphema ſeu hæretica, ꝓut poteſt colligi theorica ex iis quæ dicit Alexã. & D. Iaſ. poſt alios in l. 1. §. adipiſcimur. ff. de acquiren. poſſeſsio. Pet. de Ancha. & Imo. in cle. ſi furioſus. de hom. Bar. in l. ut uim ff. de iuſt. & iur. Lud. Rom. in d. §. adipiſcimur. tex. & gl. ĩ c. cum cõcupiſcentia. 15 q. 1. Floria. in l. ſi ſeruꝰ ſeruum. §. ſi fornicarius. ff. ad l. Aquil. notatur in c. ſicut, de teſtibus. Et dicebat Vincentius de Hærcula. in d. §. adipiſcimur, poſt Bar. quòd licet dormiens non puniatur ex delicto, punitur tamẽ ex culpa in qua fuit, ſi ſciẽs defectum ſuum, quòd in ſomniis ſolitus eſt ſurgere; & loqui, & facere; & non putauit, quòd alicui nocere non poſſit, ubi erat neſcius ſui defectus, puta, quia non ſolebat ſibi hoc cõtingere: & tunc nullo modo punitur, ut per Pet. de Ancha. in d cle. ſi furioſus & ſequuntur Alex. & Aret. in d. §. adipiſcimur. Dicebat etiam Card. Zab. in cle. ſi furioſus. q 8. quòd ebrius nõ excuſatur a delicto, mitius tamen punitur per d. §. per uinum. De illis uero qui calore iracundiæ dicũt uerba blaſphema ſeu hæretica, poteſt colligi optima theorica ex iis, quæ dicit. Dec. in l. quod calore. ff. de regu. iur. prout in ſequenti concluſione dicam. Aduertant tamen iudices ſemper ad d. c. excommunicatorum, & quæ ibi ſcribunt Doctores.

18 ¶ Sexta concluſio eſt, de eo qui dixit uerba blaſphema, uel hæreticalia calore iracundiæ, ludendo ſeu rixando; An ſit hæreticus uel ſuſpectus de hæreſi: quia late ſcripſi ſupra. 27. q. ĩ hoc libro. non me extendo, & in cõſi. 54. in-

incip. quidam fuit accuſa. nu.22. Et pœna quæ contra tales ſtatuēda eſt, extraordinaria eſt: talis enim ludus non eſt permittendus, per quem uenitur ad crimina. l.nam ludus.ff.ad.l. Aquil. c. cōtinebatur, de homicidio. ubi gl.in c.1.de præſumptio, l.obligationum ſubſtantia.§.fin.ff.de actio & obligatio.prout ſcribit Deci. in cōſ. 9.incipiē.pro tenui facultate.col.fin. quia licet ludus taxillorum de ſe a iure non reprobetur; quia innititur fortuuæ, ut dicit S.Tho.in 2.2.q.32. arti. 7.quem refert Dec.poſt Ioan de Im. in conſi.115.incip. & pro tenui facultate.col.2.quia caſus dubius fortunę facit licitum illud, quod aliàs reprobatur.c.in ciuitate.& c.naniganti. de uſu. tamen per accidens prohibitus eſt propter blaſphemias quæ dicuntur contra diuinam maieſtatē, & ſanctos ab iſtis ludentibus, præſertim ꝑdentibus pecunias, ut habetur egregie per Bal.in ca.clerici. 2. de uita.& hon. cleri.per auth. alearum uſus. C. de religio.& ſump.fune.Nec ſunt dicendi ludi, ex quibus crimina oriuntur, ut in procœmio digeſtorum. in fi. per quem dicit ibi Bart. ꝙ ſtante ſtatuto, quòd repertus ī crimine poſſit impune offendi; repertus in ludo poterit impune occidi, quod dicitur eſſe notabile.Bal.ī d.c.clerici.ubi multa dicit de iis blaſphemis ſeu maledicis ultra ea quæ traduntur in d.l.1.C. ſiquis principi maledi.& in tit.de maledicis.c.1.& 2. & qui peccant in ludo, ab eo debent priuari, vt puniātur in eo in quo deliquerūt.arg.l.ſi.aliqd. C.de ſuſcep.& archa.lib. 10. Poteris circa præmiſſa uidere quæ dicuntur in directorio inquiſitionis.q. 41. fol. 128. Vt autem ſcias quæ nouiter ſtatuta ſunt contra hos maledictos blaſphemos, ſtatui hic inſerere decretū Leonis Papæ.X.factum in cōcilio Lateranenſi, ſeſſ.9.fol.131. Anno Dñi, M D xiii. tertio nonas Maii, Pōtificatꝰſui anno.2.cuiꝰdecreti tenor talis ē.

¶STATVIMVS & ordinamus, ut quicūque Deo palam ſeu publice maledixerit, contumelioſiſq; atque obſcœnis uerbis Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, uel glorioſam Virginē Mariam genitricem expreſſe blaſphemauerit; ſi munus publicum, iuriſdictionemue geſſerit, perdat emolumenta trium menſium pro prima & ſecūda uice dicti officii; ſi tertio deliquerit, illo eo ipſo priuatus exiſtat: ſi clericꝰ uel ſacerdos fuerit, eo ipſo ꝙ de delicto huiuſmodi fuerit conuictus, etiā beneficiorum quæcunque habuerit, fructibus, applicandis ut infra, unius anni mulctetur: & hoc ſit pro prima uice, qua blaſphemus ita deliquerit. Pro ſecunda uero, ſi ita deliquerit, & cōuictus (ut præfertur) fuerit; ſi unicum habuerit beneficium, eo priuetur; ſin autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quòd ſi tertio eius ſceleris arguatur & conuincatur, dignitatibus & beneficiis omnibus, quæcunq; habuerit eo ipſo priuatus exiſtet; ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari & conferri poſſint. Laicꝰ uero blaſphemāſ; ſi nobilis fuerit, pœna 25. ducatorū mulctetur: & pro ſecunda uice 50. Fabricæ Baſilicæ principis Apoſtolorū de Vrbe applicandorum, & aliis, ut infra deducitur: pro tertia uero nobilitatem perdat. Si uero ignobilis atque plebeius fuerit, in carcerem detrudatur: quod ſi ultra duas uices publice blaſphemāſ depreheſus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores Eccle

ſiæ principalis mitratus ſtare cogatur: ſi uero pluries in hoc ipſum peccatũ lapſus fuerit, ad perpetuos carceres, uel ad triremes damnetur ad iudicis deputantis arbitrium. In foro autem conſcientiæ nemo blaſphemiæ reus abſq; grauiſsima pænitẽtia ſeueri confeſſoris arbitrio iniuncta poſsit abſolui. Qui uero reliquos ſanctos blaſphemauerit, arbitrio iudicis rationem perſonarum habituri mitius aliquãto puniri uolumus. Statuimus etiam, ut ſeculares iudices qui contra tales blaſphemiæ conuictos non animaduerterint, eosq; iuſtis pœnis minime affecerint, quantũ in eis fuerit, quaſi eidẽ ſceleri obnoxii, eiſdem quoque pœnis ſubiiciãtur. Qui vero in illis inquirendis, puniendiſq; diligentes, & ſeueri fuerint, pro qualibet uice decem annorum indulgentiam conſequantur, & tertiam partẽ mulctæ pecuniariæ habeant. Quicũque uero blaſphemantem audierint, eum uerbis acriter obiurgare teneãtur; ſi citra periculum ſuum id fieri poſſe contingat, eundemque deferre uel notificare apud iudicem eccleſiaſticum, ſeu ſecularem intra triduũ debeant. Quòd ſi plures dictum blaſphemantem ſimul audierint, ſinguli eum acccuſare teneantur, niſi forte omnes conuenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos oẽs in uirtute ſanctæ obedientiæ hortamur & monemus in Domino, ut pro diuini nominis reuerentia & honore in ſuis dominiis, & terris præmiſſa omnia ſeruari, & exactiſsime exequi mandent, ac faciant; uberrimam ab ipſo Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri; ſimilemque annorum decem indulgentiam ab Apoſtolica Sede conſecuturi, cum tertia parte mulctæ, qua dictus blaſphemans plectetur, quotiens tale ſcelus puniẽdum curauerit: quam quidem indulgentiam, & reliquam tertiam partem mulctæ accuſatori blaſphemi nomen deferenti ſimiliter concedi & aſsignari uolumus; aliis pœnis cõtra huiuſmodi blaſphemos per ſacros canones expreſsis, nihilominus in ſuo robore manentibus.

¶ Circa prædicta, de duobus poteſt dubitari. Primum eſt; pone quòd quidam dixit uerba blaſphema & hæretica, & accuſatus confitetur ſe dixiſſe, negat tamen intentionem ſeu malam credulitatẽ. Puta, quia dixit, fornicationem non eſſe peccatum, uel aliud uerbum hæreticum contrariũ uni ueritati catholicæ, uel pluribus; An ſit credendum ei circa intentionem uel bonam credulitatem; an uero ſit præſumendum contra eum de mala intentione, ſeu praua credulitate. Et licet multa diffuſius dici poſsẽt circa dubia prædicta, breuiter dico; quòd quãdo ſumus in caſu damnato de ſe, & in propoſitione de per ſe hæretica, non eſt credendum aſſerenti circa intentionem, dicendo quòd nõ credidit talia uerba qualia cõfitetur dixiſſe, ſeu prædicaſſe; ſed præſumptio hæreſis militaret contra illum, ſicque eſſet de hæreſi ſuſpectus. arg. tex. in l. ſi non conuicii. C. de iniur. c. 1. de præſumptio. Nõ enim intentio uerbis, ſed uerba intentioni deſeruire debent. de uerb. ſignificat. c. intelligentia. Talia enim quæ non poſſunt bono animo dici, non poſsũt interpretari niſi mala intentione. d. cap. 1. de regulis iuris. Hinc dicit Sanctus Thom. 2. ſecundæ, quæſt. 11. artic. 2. circa medium; quòd per uerba quæ quis loquitur, ſuam fidem profitetur; & ta-

& talis ſuſpicio augetur uel minuitur, ſecundum qualitatem perſonæ proferentis, & loci vbi prolata ſunt; & quibus, & quotiens, iux. nota. in c. literas, de præſu. c. accuſatus. de hære. in 6. glo. in c. ſiquis iratus. 2. q. 3. Et ſi leuis ſuſpicio fuerit orta, poterit condemnari ad abiurandum de leui. iux. d. c. accuſatus. Si vero uehemens, poterit condemnari ad abiurandum de uehementi, uel ad compurgationem canonicã. c. inter ſolſcitudines noſtras, de purg. canon. uel ſi talis ſuſpicio reſultauerit, attenta qualitate perſonæ, poterit torqueri ad declarandum intentionem & animum. l. pen. ff. de condi. ob cau. Card. in cle. ſi. de uſu. Quali autẽ ſupradictorum modorum fiet iudex, penſatis & ponderatis omnibus qualitatibus & circunſtantiis, & conſideratis ſuſpicionibus arbitrabitur. Et ſupradicta intelligo, quãdo ſumus in præſumptionẽ exurgente ex prolatione uerborum: ſi autem eſſemus in facto, puta, quia confiteretur feciſſe ritum Iudæorum negaret tamen intentionẽ, ſecus eſſet dicendum: quia in tali caſu intentio probaretur ex qualitate facti, ut dicit Bal. in conſi. ſchiſmatis col. 19. Oldr. q. 52. & etiam ſi negaret intentionẽ, puniretur ut hæreticus. Caſus eſt expreſſus in c. contra Chriſtianos, de hære. in 6 & facit quod notabiliter dicit Ioan. de Imo. in c. literas, de præſu. animus enim ex factis, & ex modo faciendi perpẽditur. l. 1. §. Adrianus. ff. ad. l. Corn. de ſic. Et nõ obſtabit ſi dicatur, quomodo dicemus credentes qui ritus Iudæorũ & ſimilia faciũt, ſi ex pręſumptione neminẽ dãnamus. c. literas. de præſ. quia ut dicit Archi. in c. quæcũque, de hære. lib. 6. non credo illos ex præſumptione damnari, immo ex uera probatione. Nam probatio euidentiſſima eſt quæ fit ipſo facto. gloſ. in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. aliás de animo cõſtare non poſſet c. erubeſcant, in fi. 32. diſt. c. in ciuitate, de uſu. Nã huiuſmodi inditia quæ ad bonũ retorqueri nõ poſſunt, niſi ad id quod expreſſe indicant, pro probationib⁹ non pro præſumptionibus ſunt habẽda. l. dolum. C. de dolo. & iſtam theoricam Archi. ſequuntur Io. An. Petr. de Ancha. Domi. & Francus.

LAVS DEO.

Explicit ſolemnis tractatus. D. Arnaldi Albertini Epiſcopi Pacten. De agnoſcendis aſſertionibus catholicis ab hæreticis, ita erroribus purgatus, ut conferrenti exemplar cum hac noua editione, uidere liceat quanta in ipſo exemplari corrigendo, reſtituendoque cura adhibita ſit, cum ex corruptiſſimo, integer & incorruptus redditus ſit.

INDEX

SEV REPERTORIVM ALPHABETICVM SINGVLARIVM MATERIARVM.

In tractatum D. Arnaldi Albertini Epiſcopi Pactenſis, Regni Siciliæ olim Inquiſitoris, reſtitutum, & verſiculis, alias omiſsis, auctum.

ABiurare quid ſignificat. 30.q. num. 66

Accuſa'o aliquo de hæreſi, primo eſt inquirendum a theologis, an ſit hæreſis; deinde cõſtito quòd ſit, damnent illum. 10.q.nu. 8

Accuſatus de uerbis hæreticalibus, condemnari non poteſt, ſi uerba habent duplicem intellectum, hæreticum ſcilicet, & catholicum. 34.q.num. 48

Accuſatus de crimine, ad hoc ut puniatur, ſufficit q̄ conuincatur, quamuis non confiteatur delictum 36.q.num, 2

Adam an fuiſſet moriturus ſi non peccaſſet. 18.q.num. 109

Alius alia aliud ſimilitudinem ſignificat. 22 q.num. 27

Alternatiua ponitur inter diuerſa. 30.q. nume. 16

Ambitionis peccatum tripliciter conſiderari poteſt. 30.q.nu. 5

An mulieres ſtriges uocatæ uadãt per uaria loca corporaliter, an ſpiritualiter. 24.q. nume. 1

An inquiſitores teneantur ſequi conſilium iuris peritorum, quos uocãt ad deciſionẽ cauſarum fidei. 26.q.nu. 1

Andreas Siculus reprobatur circa intellectũ §. prohibemus. 25.q.nu. 48.

Angelus de Clauaſio reprehẽditur ſuper intellectu. §. ſane. c. accuſatus, de hæret. libr. 6. 23.q.nu. 68

Animalia habentia cor, & caput poteſt facere Deus q̄ ſine corde, et capite uiuant. 20. q.nu. 7

Animæ exiſtentes in purgatorio, an ſentiant iuuationem quæ pro eis fit a fidelibus. 22. q.num. 58

Animæ purgandæ in quo loco purgantur. ibid.nu. 61

Animæ decedentes ſine peccato mortali, vel cum peccato mortali, quò uadunt ſtatim poſt mortem, 22.q.nu. 56

Antonius de Roſellis fuit repulſus a Cardinalatu, quia erat bigamus. 21.q.nu. 43

Apochryphorum librorum duo ſunt genera. 22.q.nu. 51

Apoſtata a fide grauius peccat, quàm hæreticus. 2.q.nu. 3

Apoſtata a religione ibid.nu. 4

Argumentum ab etymologia vocabuli. 10. q. num. 13

Argumentum a contrario ſenſu, quando non valet. 13.q.nu. 8

Argumentũ concludens contra tenentes curſus cæleſtes cogere voluntates hominum. 16.q.num. 12

Argumentum a ſimili quando habeat locum 24.q.num. 9

Articulus fidei maior omnium eſt; eccleſiã, ſcilicet, non poſſe errare in ijs quæ fidei ſunt. 30.q.nu. 27

Aſſertio ſapiens catholicam veritatem quæ ſit. 5.q.nu. 16

Aſſertio ſapiens catholicam ueritatem quæ ſit. 5.q.nu. 16
Aſſertio hæreſim ſapiens, quæ ſit.ibi.nu. 17
Aſſertio hæretica,quæ ſit.6.q.nu. 1
Aſſertio hæreſim ſapiens.ibid.nu. 2
Aſſertio ſeu propoſitio impertinens, quæ ſit. ibid.num. 5
Aſſertio temeraria quæ ſit.6.q.nu. 7
Aſſertio erronea quæ ſit,et eſt differentia inter erroneam & hæreticam aſſertionem. ibid.nu. 8
Aſſertio iniurioſa ſeu contumelioſa, quæ ſit. ibidem,nu. 9
Aſſertio ſcandaloſa ſeu piarum aurium offenſiua quæ ſit.ibi.num. 10
Aſſertio ſchiſmatica quæ ſit. ibid.num. 11
Aſſertio impia quæ ſit.ibi.nu. 12
Aſſertio blaſphema.ibid.nu. 13
Aſſertio quòd virgo Maria non ſit in corpore in cæleſti paradiſo,eſt male ſonans, & piarum aurium offenſiua.17.q.nu. 1
Aſſertio ſapiens hæreſim qualis ſit.18.quæſt. nu. 7
Aſſertio repugnans potentiæ Dei eſt hæretica.20.q.nu. 4
Aſſertio eſt erronea dicere,quòd Eccleſia habet maiorem authoritatem quàm euangelium.21.q.nu. 4
Aſſerens aliquid eorum quæ ab Eccleſia probantur ſuo modo,non eſt hæreſis.ibi.nu. 7
Aſſerentem uerbum ambiguũ,quomodo perſcrutabimur an dixerit illud in ſenſu catholico,uel hæretico.22.q.nu. 28
Aſſertio illa an ſit falſa, ꝙ indulgentiæ ſunt falſæ,quæ per modum applicationis conceduntur.ibid.nu. 42.43
Aſſertio, ꝙ Virgo Maria non perdiderit filium ſuum in templo in triduo, contradicit Euangelio.ibid.nu. 44
Aſſertio cuiuſdam prædicatoris, an ſit hæretica, ſi reſurrectio per poſſibile non eſſet, Deus eſſe non poſſet, & annichilaretur.ibid.num. 47
Aſſerere nõ licet contrarium illius quod quis tenetur ſcire.30.q.nu. 33
Aſſertio ſi habet duplicem ſenſum,interrogãdus eſt accuſatus, in quo caſu intellexerit. 24 q.nu. 49
Aſſertiones habentes bonum & malum ſenſum,ſemper in bonum debemus interpretari. ibid.nu. 60
Aſſertio ꝙ filius eſt maior patre in diuinis, eſt hæretica,& damnata in concilijs generalibus.35.q.nu. 1
Aſſertionem hæreticam dicens & credens;et rediẽs,dãnatur pœna ordinaria.35.q.n. 8
Aſſertio hæretica debet probari a pluribus teſtibus, quando publice dicitur prædicata. 34. q.num. 55
Aſtrologorum iudicium fatuum eſt,dum dicunt, bella ſecutura ex inſpectione aſtrorum.16.q.num. 2
Aſtrorum iudicijs non eſt fides adhibenda circa hominis voluntatem. ibi.nu. 3
Aſtra non cogere hominum uoluntates, multis authoritatibus comprobatur.ibi.nu. 4
Aſtra non cogere hominũ voluntates, exemplis probatur.ibid.nu. 5
Aſtrorum influxu mores hominũ cauſari,dupliciter intelligitur.ibid.nu. 6
Auguſtinus in multis errans, ſeipſum retractauit.15.q.nu. 4
Auguſtini & aliorum Sanctorum Doctorũ dicta,an ſint approbata hodie.21,q.nu. 8
Auguſtini,& aliorum Doctorum Sanctorũ dicta,in quibus approbentur. ibid.nu. 10
Author huius operis excuſat ſe, quando hoc opus compoſuit.10.q.num. 9
Authoritates plures ſacræ ſcripturæ ſunt intelligendæ,non prout iacent; ſed ſecundũ expoſitionem catholicorum Doctorum. 14.q.num. 4
Authoritas Pauli primæ ad Corint.9.ꝙ non eſt cura Deo de bobus, quomodo intelligatur.20.q.nu. 18
Authoritas Eccleſiæ non eſt præferenda Euãgelio.21.nu. 14
Authoritas Auguſtini: Non crederẽ Euangelio,

gelio, niſi ad hoc authoritas Eccleſiæ me commoneret, quomodo intelligatur, contra Iacobum Almeni.ibid.nu. 31
Authoritas Eccleſiæ innititur reuelationi diuinæ.ibid.num. 32
Authoritas Pau.1.Corint.3.Si quis ædificauerit ſupra fundamentum &c.declaratur. 22.q.nu. 54
Authoritas Matthæi.12.Qui dixerit contra Spiritum Sāctū &c.declaratur. ibi.nu.56
Authoritas Geneſ.11.Faciamus adiutorium ei ſimile;quomodo intelligitur.23.q.nu.21
Authoritas Auguſtini contradicit, c. gaudemus. de diuortijs; nec inuenitur ſolutio. ibid.nu. 31

B

Baptiſmus mundat a peccato. 6. quæſt. num. 13
Baptiſmus,an ſit triplex uel vnus, quo modo intelligatur.19.q.nu. 13
Baptiſmus,qualis poteſt ſuffragari pueris exiſtentibus in uteris maternis,& ibi morientibus.ibi.nu. 14
Baptiſmus hoc operatur in lege euangelica, quod olim operabatur circuncifio apud ueteres. ibid.nu. 15
Baptiſmatis beneficium non communicatur niſi natis extra ventrem; & cui non conueniunt verba legis, nec illius diſpoſitio. ibid.num. 23
Bartholi theorica in l.reſpiciendum.§.delinquunt.ff.de pœn.reprobatur.7.q.nu. 13
Barbitonſores poſſunt laborare vſque ad aliquam partem noctis,ſi hoc habet conſuetudo.32.q.nu. 24
Beati videbunt pœnam damnatorum ad ſuā gloriam.22.q.nu. 31
Bibliam eſſe falſam, eſt aſſertio hæretica. 6. q.num. 4
Biblia uel ſacra ſcriptura,an debeat permitti conuerti in linguā vulgarem.28.q.nu. 27
Biblia traducta in linguam uulgarem multi errores ſequuntur, vide multa bona ad hæc.ibid.num. 34
Bigamia fuit diſpenſata a Deo tam in lege naturæ,quàm in lege ſcripturæ illis antiquis. 23.q.num. 25
Bigamia ex cauſa poſſet concedi, ſecundum Scotum.ibi.num. 29
Bigamia vſque ad quod tempus fuit permiſſa.ibid.num, 30
Bigamia prohibita eſt utroq; iure.ibi. nu. 34
Binas nuptias contrahendo, nō conſideratur an valeat ſecundum matrimonium.23.q. numero. 10
Binas nuptias cōtrahentem,Epiſcopus poteſt punire,dehoneſtando illum.23.q.nu, 8
Blaſphemorum punitio ad inquiſitores ſpectat,22.q.nu. 63
Blaſphemi qui ſint,late habes.6.q.nu. 14
Blaſphemum, & hæreticū quid ſit.ibi.nu.16
Blaſphemiæ propoſitio,quid ſit.ibid.num.17
Blaſphemare quid ſit.ibid.nu. 18
Blaſphemus, quando dicatur habere in conſuetudine.ibid.nu. 20
Blaſphemos circa,ius canonicum mitius ſe habet,quàm ius ciuile.ibi.num. 22
Blaſphemæ propoſitiones.ibi.nu. 23
Blaſphemia eſt miſti fori,& locus eſt præuentioni.ibid.num. 24
Blaſphemia hæreticalis, & non hæreticalis. ibid.num. 25
Blaſphemia quid ſit,uide late.27.q.num. 1
Blaſphemia poteſt eſſe ex ſurreptione, uel ex deliberatione.ibid.num. 2
Blaſphemia grauius peccatum eſt,quàm homicidium,reſpectiue.ibid.num. 5
Blaſphemantem conſuetum, non excuſat iracundia.ibid.nu. 6
Blaſphemans Deum,ſi ſtatim oſtendit ſigna contritionis,non punietur pœna ordinaria.ibi.nu. 9.& 13
Blaſphemans,ſi illico retroceſſerit a blaſphemia,excuſatur.ibid.nu. 15
Blaſphemia quotuplex ſit.ibid.nu. 16
Blaſphemans Deum,quando uideatur ſuſpectus de hæreſi.ibid.nu. 17

Blaſphemans iratus, quomodo ſit puniendus. ibi.nu. 18
Blaſphemantis intentio eſt inquirēda, ad hoc ut ſuſpectus de hæreſi reputetur, ibi. nu. 19
Blaſphemans Deum *punitur pœna pecuniaria uel uerberum, ſecundum conditionem perſonæ. ibi nu.* 20
Blaſphemantis pœnam, non poſſunt iudices remittere, ſicut poſſunt alias pœnas, ibid. nume. 21
Blaſphemiæ cauſa, quæ ueniunt in mundum, omnino uide ibid. nu. 22
Blaſphemans, ſi eſt pauper & nobilis, quomodo debet puniri. ibid. nu. 23
Blaſphemans, an ſit qui lapidē proiecit in crucem Domini *. ibid. nu.* 24
Breue Apoſtolicum, non faciens mentionem de litis pendentia, nō ualet. 22. q. nu. 12

C

Canonicæ ſcripturæ, quæ ſint. 22. q. num. 52
Canonis ſacri ſcriptores nullatenus errare potuerunt. 15. q. nu. 10
Calori *racundiæ non excuſat a blaſphemijs. 36. q. nu.* 8
Capitulum. *24. ſapientiæ libri* Salomonis, *de quo intelligatur, ſecundum ſenſum literalem. 22. q. nu.* 49
Capitulum contra Chriſtianos, de hæreti. lib. 6. habet locum in tranſeuntes uel redeuntes ad ritus Paganorum, *ſicut* Iudæorum. *23. q. nu.* 56
Capitis pœna ſeu mortis, quid comprehendatur de iure canonico. 25. q. nu. 30
Captu ram rei an debeat præcedere ſummaria informatio. 32. q. num. 22
Catholicarum ueritatum gradus, quot ſunt. 5. q. nu. 1
Catholicæ ueritatis primum, & ſecundum genus eſt eorū quæ in ſacra ſcriptura dicuntur; & in epiſtolis Apoſtolorū, uel aliās ad nos peruenerunt. 30. q. nu. 44
Cauſa diſpenſationis quæ fuit, ut antiqui patres poſſent uxores ducere. 23. q. nu. 28
Cauſæ meri imperij cur ſint delegabiles de iure canonico, & non de iure ciuili, ratio ponitur. 25. q. n. 40
Cautela idem eſt quòd ſecuritas. 36. q. nu. 17
Ceremonialia obſeruauit Chriſtus; & uide in quibus conſiſtebant. 31. q. nu. 5
Ceremonialia Chriſtus & Apoſtoli ſuſtulerūt, ſed non ideo legem Moſaycam uiolauerūt. ibid. num. 12
Cenſura quadruplex illorum uerborum; Nō me uideas hic male tranſire; quia in alio mundo nō uidebis me mala pati. 22. q. nu. 30. 32. 33. 34.
Cenſura multorum uerborum, quæ dicuntur a malis hominibus. ibid. nu. 5
Chriſtus, an ſeruauerit legem Moſaycam, 21 q. num. 1
Chriſtus, q̄ nō ſeruauerit legem Moyſi, *argumentatur author ibid. nu.* 6
Chriſtus obſeruauit legalia, probatur multis medijs. ibid. nu. 7
Chriſtus, curando infirmum in ſabbatho, an illud uiolauerit, ibid. nu. 8
Chriſtus, an uiolauerit legem tollendo libellum repudij, ibid. nu. 9
Chriſtus, an uiolauerit legem prohibēdo uſuram, ibid. num. 10
Chriſtus, an uiolauerit legem præcipiendo inimicos diligi. ibid. nu. 11
Chriſtus, an ſubſtulerit diſtinctiones ciborū, ibid. num. 13
Chriſtus, quod non uenit ſoluere legem, ſed adimplere, declaratur, ibid. nu. 14
Clam quando dicatur aliquid factum. 23. q. nume. 78
Clauſula, ſummarie & de planò ſine figura & ſtrepitu, quid operetur; & quòd nō tollit, q̄ capitula inquiſitionis non tradantur reo. 34. q. num. 31
Clericus, an debeat pro homicidio detrudi in monaſterium, uel ad perpetuos carceres. 25. q. num. 33

Clericus

Clericus pro homicidio an debeat detrudi in monaſterium, uel ad perpetuos carceres, concordia notabilis; ſed fallit, ibi. nu. 34
Clerici intereſſentes iudicio ſanguinis. ſunt irregulares, ibid. nu. 41
Cogitatio de aliquo crimine committendo, nõ eſt punibilis. 25. q. nu. 2
Comparatiuum, & ſuperlatiuum aliquando retinent propriam naturã, aliquando non. 23. q. num. 86
Concilium generale in ijs quæ fidei ſunt, errare non poteſt. 5. quæſt. nu. 7
Concilium generale in fide non poteſt errare. 9. q. num. 13
Concilium generale, quare cõuocatur ad determinationem cauſarũ fidei, ſi Papa hoc poſſit ſolus, ibi. nu. 15
Concilia generalia congregari pro cauſis fidei utiliſſimum eſt, non autẽ neceſſarium, ibi. num. 17
Concilij generalis congregatio ad Papam regulariter ſpectat, ibi. nu. 20
Concilia quatuor generalia qua ueneratione ſunt tenenda. 21. q. nu. 12
Concilium generale in tangentibus fidem, nõ poteſt errare. ibid, nu. 16
Concilio generali non eſt opus aduerſus hæreſes iam ſopitas, et determinatas, ibi. n. 23
Concilium generale congregatum ſine authoritate Papæ, eſt conciliabulum, ibi. nu. 29
Concilium generale & Papa non poſſunt ſtatuere contra Euangelium. ibi. num. 30
Concilium poteſt errare in ijs quæ nõ ſunt fidei. 5. q. num. 10
Concubinatus nunquam fuit licitus, etiam antiquis patribus; & illæ mulieres quas concubinas uocabant, erant uxores legitimæ. 23. q. num. 48
Conditio perſonæ cum qua contrahimus, eſt inueſtiganda. 22. q. nu. 88
Confeſſioni accuſati, ſi teſtibus comprobatur, ſtandum eſt. 24. q. nu. 27
Cõfeſſio ſola mulieris maleficæ, dicentis ſe maleficam; an ſit ſufficiens ad condemnationem eius. 25. q. nu. 1
Confeſſio hæretici ſola ſufficit ad condemnationem. ibi. nu. 4
Confeſſio hæretici non nocet ei, niſi ſit iudicialis, ibi. nu. 6
Confeſſio facta in pænitentia, non nocet in iudicio; nec abſoluit a iudiciali, ibi. nu. 7
Confeſſio ſacramentalis nullatenus poteſt reuelari, nec in cauſa matrimoniali, nec hæreticali, contra Ludo. Roma. et ſequaces, ibid. num. 8
Confeſſio ſacramentalis poteſt reſpectu facti reuelari, & reſpectu perſonæ, de conſenſu illius. ibid. nu. 9
Confeſſio extraiudicialis de hæreſi, an noceat hæretico, ibid. nu. 10
Confeſſio alicuius extra iudicium, ſe tranſiiſſe ad ritus Iudæorum, nocet, ibi. nu. 14
Confeſſio extraiudicialis de alijs delictis quã hæreſis, facit indicium. 25. q. nu. 18
Confeſſio extraiudicialis debet probari per duos teſtes in criminalibus, ibid. nu. 19
Confeſſiones plures extraiudiciales probatæ per teſtes ſingulares, faciunt indicium, ibid. num. 20
Confeſſio extraiudicialis de delicto, ut reus nõ rogatur perſeuerare, debet ab eodem reuocari, ibid. num. 22
Confeſſio extraiudicialis de delicto, concurrentibus alijs, reuocari non poteſt, ibidem numero. 25
Confeſſio facta coram iudice incapace, eſt nulla. 25. q. num. 56
Confeſſio incidenter facta, non nocet ut quis puniatur pœna ordinaria, ibi. nu. 67
Confeſſio facta coram iudice competente, uel cuius iuriſdictio poteſt prorogari, in alio iudicio ualet, ibid. nu. 68
Confitenti ſe cõmiſiſſe homicidium non creditur, niſi ſua confeſſio per teſtes adiuuetur; ratio ibi ponitur. 15. q. nu. 27
Confeſſio iudicialis poteſt reuocari uſque ad ſententiam. ibi. num. 28
Conſcientia alicuius, quomodo poteſt probari,

ri.25.q.nu. 16

Conſcientiæ caſus determinandi ſunt per Doctores iuris,ſuper.q.10.nu. 21

Coniuratio dæmonis, quando licite poteſt fieri.11.q.nu. 7

Conſequentia non tenet, Auguſtinus et alij Doctores, etiam ſancti,hoc dicunt. ergo eſt verum.30.q.nu. 48

Conſequentia, an ſit bona, Hæc aſſertio eſt contra dicta Doctorum approbatorum ab Eccleſia,ergo eſt hæretica.15.q.nu. 3

Conſequentia non eſt bona; dicere q infantes in uentre ante octauum diem decedentes incircuncisi ſaluabantur. ergo idẽ ſit in infantibus decedẽtibus ſine baptiſmo in lege euangelica.19.q.nu. 20

Conſenſus uxoris primæ requirebatur ad hoc ut quis poſſet contrahere cum pluribus uxoribus.23.q.nu. 27.& 30.

Conſenſus primæ uxoris non requirebatur, quando quis uolebat ducere alias uxores, ſecundum aliquos; & reſpõdet contrarijs. ibid.num. 33

Conſilio alicuius ſi eſt quid agẽdum,an teneamur illud ſequi.26.q.nu. 8

Conſilium,ideſt,per conſilium talis,an ſit requirendum,& ſequendum.ibid.nu. 8

Conſilio,ideſt,ſine conſilio talis,an ſit ſequendum.ibid.nu. 10

Conſilio,ideſt de conſilio uel ex conſilio talis, quid agendum,ibid.nu. 11

Conſilium,quando quis debet proferre ſententiam de conſilio aliquorum intelligitur, ſcilicet maioris partis,ibid.nu. 13

Conſilium iniuſtum cõſulens,an teneatur ſequi, diſtingue.ibi.nu. 14

Conſilium,ideſt,de & cum conſilio,quid importet,ibid.nu. 15

Cõſilium Authoris editum in cauſa Reginæ Anglicanæ.9 num. 14

Conſuetudo blaſphemandi nõ excuſat blaſphemos quominus puniãtur iuxta qualitatem blaſphemiæ.6.q.nu. 26

Conſuetudo conſideranda eſt,quando aliquid certi non habemus.32.q.nu. 8

Conſulens punitur pluſquam faciens. 30.q. numero. 62

Contrahentes binas nuptias eodem tempore, videtur q iudex ſæcularis puniat. 23.q. numero. 9

Contrahere binas nuptias non ſolum ſapit hæreſim,ſed eſt factum hæreticale.23.q.numero. 65

Contrarietas in dictis non excuſat delictum. 7.q.num. 10

Contumax,& pertinax æquiparantur in iure; & de uno ad alterum licita eſt argumentatio.29.q.nu. 9

Contumax manifeſtus eſt, qui dicit ſe nolle venire.ibi.nu. 12

Corporum complexio valet multum ad variationem actuum humanorum.16.q.numero. 8

Creaturam unam mutari in alteram per aliũ quàm per Deum, falſum eſt.24.q.n. 26

Credere articulis fidei implicite quid ſit.28. numer. 31

Credulitas mala alicuius poteſt conſtare per teſtes.8.q.nu. 10

Crimina aliqua miſti fori eſſent,niſi qualitas aliqua impediret.23.q.nu. 74

Crimẽ hæreſis,cum ſit eccleſiaſticum, ad inquiſitorem pertinet punitio.ibi.nu. 73

Crimen contrahentis binas nuptias eſt miſti fori, ſcilicet ſæcularis, & Eccleſiaſtici; ſi tamen non eſt ſuſpectus de hæreſi. ibid. num. 79

Criminoſus miſti fori poteſt puniri ab utroq; iudice.25.q.nu. 65

Cum conſilio alicuius quãdo eſt aliquid agendum,an ſit neceſſario illud ſequendum. 26 q. nume. 2

Cum conſilio illius qui non poteſt eſſe particeps officij,an ſit ſequendum.26.q.nu. 4

Cum cõſilio illius qui poteſt eſſe particeps officij,& habet poteſtatem a lege conſulendi, quid ſit.ibid.num. 5

Cũ conſilio alicuius,qui poteſt eſſe particeps officij,

officij,& conſulens,habet poteſtatẽ ab homine.ibi.nume. 6
Cum conſilio illius, qui eſt particeps officij. ibi.nu. 7
Curſus cæleſtes, an neceſſitent hominum voluntates.16.q.nu. 1
Curſus cæleſtes,ſi cogerent hominum uoluntates,multa ſequerentur.16.nu. 9

D

DAuid comedens panes propoſitionis, & Sanſon ſeipſum occidens, nõ peccauerunt.30.q.nu. 9
Dæmon multa facit, Deo permittente, ad tentandum nos.11.q.num. 8
Dæmonem credere poſſe mutare unam ſpeciem naturæ in aliam, ſapit hæreſim manifeſte.11.q.num. 6
Dæmonum coniuratio, quando ſit uel non ſit reprobata.11.q.num. 7
Deciſio Rotæ incipiens accuſatus. de hæret. quomodo intelligitur.9.q.nu. 8
Deciſa in concilio generali ſunt in uoluntate Papæ in non concernentibus fidem.21.q. numero. 27
Declaratio non requiritur in pœnis,quas delinquens ipſo iure incurrit.33.q.num.41
De facto uel de iure quando dicatur aliquid fieri.20.q.num. 2
Defenſor catholicæ veritatis quis eſt.30.q. numer. 71
Delicta inquirere per inſpectionem aquæ, & ſimiliũ,ſapit hæreſim.11.q.num. 9
Delictum præſumitur in dubio apud forum conſcientiæ; ſecus quò ad forum exteriorem.7.q.num. 17
Delinquere in dubio quis non præſumitur.23 q.num. 83
Deo non ſunt attribuenda membra humana, eſt enim hæreſis damnata.27.q.nu. 34
Deus, quare aſſumpſit humanitatem.12.q. nume. 2
Deus noluit uincere diabolum per potentiã, ſed per iuſtitiam.20.q.nu. 5
Deus poteſt facere q̃ homo uiuat ſine cerebro.ibid.nu 8
Deus eſt vniuerſalis prouiſor omnium animalium,etiã irrationabilium. ibi.num. 9
Deus an potuerit liberare genus humanum, & redimere alio modo quàm fecit.ibidem. numero 11
Deo cum, initius agitur, quàm cum hominibus.27.q.nu. 14
Deus non habet membra, contra aliquos hæreticos. ibid.nu. 28
Deus,ad naturã diuinã refertur.ibid.nu. 29
Dicta doctorum ſanctorum non ſunt tantæ authoritatis, quin liceat illis contradicere. 15.q.nu. 7
Dictis Sanctorum Doctorum contradicere licet, exceptis illis quæ ſunt de fide catholica,& condemnatione hæreticorum, ibid. numero.13. 13
Dictio,maxime & præſertim, idem important; & in eis non procedit argumentum a contrario ſenſu.29.q.nu. 5
Die ultima iudicij finalis qui fuerint uiui, an morientur.18.q.nu. 2
Definitio quid ſit, ſecundum legiſtas,& canoniſtas,in præludijs,nu. 1
Definitio ex quibus debet cõſtare,ibi.nu. 2
Definitio quare in iure dicitur periculoſa,ibi. numero. 3
Definitio bona ex quibus debet conſtare, ſecundum legiſtas,ibid.nu. 4
Definitio quid ſit,et eius effectus. ibid.nu. 5
Definitum ſi non competit, nec definitio.ibi. numero. 6
Definitio, & deſcriptio differunt.ibid.nu. 9
Diſcentes publice errores hæreticorum, hæretici manifeſti ſunt.29,q.nu. 23
Diſcordia eſt in pluribus inter doctores etiã. 15.q.nume. 5
Diſcordant in pluribus Doctores Sancti ad inuicem, ideo eorum dicta non continent infallibilem ueritatem.30. quæſt. nume. 51

Diſpu-

Diſputare an liceat de fide catholica, & argui tur primo quòd non. 13. q. nu. 1
Diſputare licitum videtur de fide catholica, ibid. num. 2
Diſputare de fide catholica quando licet. ibi. numero. 3
Diſputari de fide catholica non debet dubitãdo. ibid. num. 13
Diſputari de fide catholica licet, hæreticos confutando. ibid. nu. 14
Diſputare de fide licet gratia elucidandæ veritatis. ibidem, nu. 15
Diſputationis commoda multa ſunt. ibid. numero. 16
Diſputatio de fide, fieri debet coram ſapientibus, ibid. num. 17
Diſputatio de fide cum infidelibus, non eſt facienda coram ignorantibus non ſolicitatis ab hæreticis. ibid. nu. 18
Diſputatio de fide cum infidelibus, neceſſaria eſt fieri coram ſimplicibus ſolicitatis ab infidelibus. ibid. nu. 20
Diſputans contra hæreticos, debet eſſe doctus in Philoſophia. ibi. nu. 21
Diſputandi modus tenendus contra hæreticos aut infideles ſeu Iudæos. ibid. nu. 22
Diſputandi modus contra Mahometanos. ibi. nume. 32
Diſputantes, maxime colerici, ſi dicunt aliquam aſſertionem hæreticam eſſe catholicam, an ſint puniendi tanquã hæretici ſeu temerarij. 30. q. nu. 67
Diſputantes excedunt metas loquendi, & incurrunt multoties hæreſim, ibid. nu. 68
Diſputantes tenentes aliquam aſſertionẽ hæreticam pro catholica cum malenconia, & ira, quomodo ſunt puniendi, multa ſunt conſideranda. ibi. nu. 69
Diſputare licet de voluntate principis, non de poteſtate. 22. q. nu. 5
Diſtinctio magiſtralis, quando cognitio vel aſſertio aliqua hæretica ſpectat ad Theologos, vel ad doctores iuris. 10. q. nu 17
Doctor unus poteſt conuincere communem opinionem. 5. q. nu. 11
Doctores approbati ab Eccleſia qui ſunt, ibi. nume. 14
Doctorum ſanctorũ authoritas præualet authoritati Eccleſiæ. 9. q. nu. 5
Doctores iuris canonici, nõ ita penetrant canonem Bibliæ, ſicut Theologi. 10. quæſt. nume. 15
Doctores ab Eccleſia approbati, qui ſint. 15 q. nume. 2
Doctoris dictum debet lege probari, aliàs eſt ſomnium. 28. q. nu. 3
Doctorum ſanctorum dictis nõ eſt adeo ſtandum, quin liceat illis contradicere. 30. q. numer. 47
Dogma falſum non eſt hæreſis. 1. q. nu. 2
Dolus & error quomodo diffiniantur & differant inter ſe; et quid de fraude. 23. q. n. 80
Domus ex quibus conſtat. 2. q. nu. 6
Domo fracta, uicini malæ famæ ſunt torquendi. 28. q. num. 26
Dominicæ diei ſolẽnitas incipit a ueſpere ſabbathi, non autem ab alia hora ſabbathi, ne uideamur iudaizare. 32. q. nu. 23
Donationem Conſtantini factam non eſſe Eccleſiæ, aſſerens, non eſt procul ab hæreſi. 17. q. num. 14
Dubitans in fide, quomodo dicitur hæreticus. 3. q. nu. 6
Dubia debent in meliorem partem trahi. 7. q. num. 15
Dubia fidei, quis poteſt determinare. 9. q. numer. 1
Dubia facta uel verba in melius ſunt interpretanda. 29. q. num. 19

E

Ebrius uel dormiens blaſphemans, an puniatur, ultra dicta latius in 36. q. in quinta cõcluſione. vide. 27. q. nu. 15
Ebrius delinquẽs quomodo ſit puniendus. 36. q. num. 13
Eccleſia Apoſtolica nunquam hæreticauit. 9. q. num. 2
Eccleſia, an erret in canonizatiõe Sanctorũ, aut

aut poſſit errare.q.nu. 3

Eccleſia,an ſit maioris auctoritatis quā Euangelium.21.q.nu. 2

Eccleſia non poteſt ſtatuere contra Euangelium.ibid.nu. 17

Eccleſia non iudicat de occultis, ſicut Deus. 22.q.num. 24

Eccleſia in ijs quæ ſunt fidei, errare non poteſt.30.q.nu. 17

Eccleſia, an poſſit errare in ijs quæ facti ſunt. ibid.num. 23

Eccleſia multa obſeruat, quæ non reperiuntur in ſacra ſcriptura.ibid.nu. 45

Eccleſiæ auctoritas multum ualet, etiam ꝙ in ſacra ſcriptura non reperiatur ſcriptū quod ipſa ſtatuit.ibid.nu. 46

Eccleſia non iudicat de occultis, ſed de manifeſtis.33.q.num. 7

Eccleſia ligat excōmunicatione omnino occultum, licet de eo non iudicet, ibi.nu. 18

Eccleſia excommunicat peccatorem occultum, licet de peccato ſibi non conſtet .ibidem. num. 19

Eccleſia excommunicans hæreticum occultum, non iudicat de illo, ut aliqui falſo ſibi perſuadent.ibid.nu. 26

Eccleſia, quando excommunicat hæreticum occultum, non profert iudicium. ibi.n. 34

Electores debent eligere epiſcopum ſecundū Deum & conſcientiam, quia non ſufficit ſequi puram conſcientiam.22,q.num. 37

Epiſcoporum inſtitutio & officium quale ſit. q.11.num. 12

Epiſcopus poteſt procedere contra tenentem propoſitionem habentem hæreſim explicitam.8.q.nu. 7

Epiſcopus damnat aliquem de hæreſi, & iudex ſæcularis.10.q.nu. 7

Epiſcopus, an potius ſit eligendus Theologus, quàm Canoniſta.ibid.nu. 14

Epiſcopus & inquiſitores contra quos poſſunt procedere.11.q.nu. 10

Epiſcopi non habentes carceres ordinarios, prout.§.ſane. Clemen. multorum. requirit, an poſſint procedere contra hæreticos. 23.q.num. 63

Epiſcopus habens merum imperium, poteſt cauſas criminales delegare, uide ſupra eadem.q.nu.36.& 25.q.nu. 39

Epiſcopus, ꝙ debeat defendere ſuos pœnitentes, qualiter intelligatur.ibi.nu. 62

Epiſcopi, & alij prælati debent ſcire ſcripturam ſacram ad inſtruendum alios. 28.q. numero. 18

Epiſcopus uel inquiſitor debet oſtendere accuſato de hæreſi, quòd ſua opinio eſt erronea.30.q.nu. 56

Epiſcopos, & inquiſitores monet quid debeāt facere in monendo hæreticos ut deſiſtant ab erroribus.ibid.nu. 59

Epiſcopi & inquiſitores debent eſſe ſolliciti in inquirendis hæreticis.33.q.nu. 24

Epiſcopi ſeu inquiſitores poſſunt punire eos qui tenent aſſertiones hæreticas.10. quæ. numero. 1

Error in ſcientijs, nō eſt ſemper hæreſis.1.q. numero. 3

Errores circa impunitatem peccatorum, & ibi videbis de illis verbis peccantium, Nō me videas hic male tranſire, quia in alio mundo non videbis me mala pati. 22.q. numero. 29

Error credentium quòd ſola fides ſaluat hominem.ibi.nu. 32

Error, immo hæreticum eſt dicere, ꝙ Deus non punit peccata in alio mundo.ibidem. numero. 34

Error in eo qui cōtrahit binas nuptias ſimul, poteſt dupliciter conſiderari, facti ſcilicet, & iuris.24.q.num. 84

Error facti alicuius uel proprij, an totaliter excuſet.ibi.nu. 85

Errantem ab errore debemus reuocare. 30. q.num. 78

Error credētium ꝙ ſola fides ſaluat hominem ſine charitate & operibus.22.q.nu. 32

Euangelium infamare eſt blaſphemare contra Deum.21.q.nu. 5

Euangelium, quare legitur a diacono, & epiſtola a ſubdiacono. ibi. nu. 13
Euangelia quatuor præferuntur auctoritati Eccleſiæ. ibi. nu. 15
Euidentia rei ſuperat omnẽ ſpeciem probationis. 35. q. nu. 3
Equiparatis duobus in iure, ſtatutum in vno habet locum in altero. 29. q. nu. 10
Excuſatio non eſt bona dicẽtis; ego vſus ſum verbis ſacræ ſcripturæ prout cantant, ſi hæreſes incurrat. 14. q. nu. 5
Exceptio non extenditur, nec ampliat regulam in non exceptuatis. 18. q. nu. 22
Excuſatur quis a dolo falſæ propoſitionis, ſi habet doctorem pro ſe, maxime præceptorem. 21. q. nu. 3
Excuſatur quis aliquando a parte, ſed non a toto. 23. q. nu. 87
Excommunicatus, iuſte decedens in excõmunicatione, damnatur. 22. q. num. 25
Excommunicandus non eſt quis pro ſola voluntate. 33. q. num. 8
Excommunicatio eſt pœna grauis, & medicina, ibi. nu. 25

F

FActum hæreticale includit malam eredulitatem. 8. q. nu. 12
Falſum eſt dicere, ꝙ Archiepiſcopus Florentinus dixerit Papam Martinum diſpenſaſſe, vt germanus duceret in vxorem germanam. 21. q. nu. 47
Falſarius præſumitur qui habet pœnes ſe inſtrumenta falſa. 28. q. num. 23
Falſum Chriſtus & Apoſtoli non potuerunt dicere. 30. q. nu. 14
Familiaritas cum hæreticis non facit quem hæreticum. ibi. nu. 25
Familiaritas, & cõuerſatio cum hæreticis inducunt ſuſpitionem hæreſis. 32. quæſtione numero 20
Familiaritas ſeu cõuerſatio cum malis adiuuat dubiam præſumptionem. ibid. nu. 21
Fauores debent extendi, & odia reſtringi. 23. q. num. 5
Fautor hæreticorum, ſeu auxiliator, ſeu defenſor in quibus peccant. 30. quæſtione. numero. 64
Fautor & defenſor hæreticorum eſt, qui inquiſitores impugnat, ne contra eos procedant, ibid. nu. 70
Feminæ, quare potius inuoluuntur hoc crimine maleficarum, quàm homines. 24. q. numero. 10
Feminis iura ſubueniunt in multis ob earum fragilitatem. ibid. nu. 11
Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, quomodo intelligitur. 13. q. nu. 27
Fides non eſt adhibenda teſti non deponenti veriſimile. 35. q. nu. 4
Fortuna gubernare hominũ actus, error gentilium eſt. 15. q. nu. 13
Fortunam eſſe, reprobatur. ibid. nu. 14
Furi par eſt occultator alienæ laudis. 5. q. numero. 1

G

GEminatus actus maiorem animi affectum oſtendit. 32. q. num. 18
Gloſæ intellectus in cap. Anaſtaſius. 19. diſtin. ſuper. 9. q. nu. 18
Gloſ. in. §. ſane. capit. accuſatus, lib. ſexto, non eſt vera indiſtincte. 11. q. num. 3
Gloſ. in cap. ſunt quidam. 21. quæſtione, numero. 38
Gloſ. intellectus in cap. cum olim. 1. de priui. reprobatur. 34. q. nu. 38
Græci, & Abbas Ioachin, an fuerint hæretici ante declarationem Eccleſiæ. 1. quæſt. numero. 12
Græci non negabant purgatorium, ſed ignem purgatorii. 22. quæſtione numero. 62

H

Aereſis quid ſit.1.q.nu. 1
Hæreſis vera definitio.1.q.nu. 4
Hæreticus nõ eſt qui facit contra præcepta decalogi.ibi.nu. 5
Hæreticus eſt qui dicit non eſſe peccatum illud quod a Deo prohibetur.ibid.nu. 6
Hæretici non ſunt Iudæi & alii infideles.ibi. numero. 7
Hæreſis definitio data impugnatur. ibidem. numero. 8
Hæreſes,an ſint veteres vel nouæ.ibid.nu. 9
Hæreſes,quando poſſent dici nouæ.ibi.nu. 10
Hæreſis,vt ſic dicatur,an requiratur authoritas Eccleſiæ. ibid.num. 11
Hæreticus quis propriiſſime dicatur.2. quæſtio.num. 1
Hæreticum faciunt quinque neceſſaria. ibid. num. 2
Hæreſis non eſt factum cõtra legem Dei,niſi error inſit.ibid.num. 5
Hæreſim eſſe vel non eſſe,ad Eccleſiam ſpectat determinare.ibid.num. 8
Hæreticus vt dicatur, neceſſe eſt vt pertinaciter ſuum errorem defendat. ibid.nu. 9
Hæreticus non eſt,qui per ignorantiam male ſentit.ibi.nu. 11
Hæreticus quis ſit ſecundum Theologos. ibi. num. 11
Hæreticus vt cenſeatur, qui dicit vſuram nõ eſſe peccatum, requiritur pertinacia.ibid. numero. 13
Hæreticus eſt qui propter gloriam, nouas gignit opiniones in iis quæ fidei ſunt, ibid. numero. 14
Hæreticus non eſt, qui per lubricum linguæ vel in ioco aliquid dicit contra fidem. 3. q.num. 10
Hæretici pertinacis pœna eſt ignis. ibidem. numero. 16
Hæreticus deſiſtens a pertinacia admittitur ad pœnitentiam.ibid.nu. 17
Hæreticis relapſis non parcitur.ibid.nu. 18
Hæretici aſſertio quæ ſit.4.q. nu. 4
Hæreſes ſunt ſine reprobatione Eccleſiæ. ibi. numero. 6
Hæretica aſſertio eſt quæ contradicit veritati catholicæ in propria verborum forma. 5.q.nu. 4
Hæretica aſſertio eſt quæ contradicit ſacræ ſcripturæ ex deductis in neceſſaria conſequentia.ibid.nu. 5
Hæretica aſſertio eſt quæ contradicit iis quæ nobis ab Apoſtolis tradũtur.ibi. num. 6
Hæretica aſſertio eſt,non credere determinatis ab Eccleſia in iis quæ ſunt fidei.ibi.n. 9
Hæreticus eſt, qui dixit verba hæretica, & credit eſſe verum quod dixit.7.q.nu. 6
Hæreſis explicita, aut implicita, quæ ſit. 8. q.nu. 2
Hæreſim damnatam ab Eccleſia particulari, tenens,non eſt excommunicatus,nec hæreticus.9.q.num. 9
Hæretica aſſertio ſeu catholica an ſit,ad quẽ ſpectat definire,Theologo an Iuriſtæ. 10 q.num. 1
Hæreſes multæ damnatæ in Decretalibus,Sexto,& Clementinis.ibi.nu. 5
Hæreticus an ſit cenſendus quis,cognitio ſpectat ad Doctores.ibid.nu. 18
Hæreticos puniendi modus, & contra eos procedendi ſpectat ad Doctores, ibidem. numero. 19
Hæreſis eſt iurare per pudibunda Chriſti, & eius Intemeratæ Matris.6.quæſtione.numero. 21
Hæreticorum coerctio ad quos ſpectet.q.11. num.2.& eorum conditio qualis ſit.q.ea. numero. 12
Hæreticus condens monaſterium, ſi poſtea damnetur, illud monaſterium non debet deſtrui; idem de quolibet bono opere. 12. q.num. 11
Hæretici damnati inſignia debent deſtrui.ibi, numero. 12
Hæretici operibus damnatis tanquàm hæreticis, intelliguntur etiam damnata quæ

non ſunt hæretica.ibid.nu. 13
Hæretica & blaſphema eſt aſſertio, dicere, Curſus cæleſtes cogere uoluntates hominum.16.q.nu. 11
Hæretici non ſunt vocandi ad concilium, ſi perſeuerent in ſuis hæreſibus.21.q.n.25.
Hæreticum an ſit dicere, ſolum eſſe duplicem paradiſum, ſcilicet cælum empyreum, & beatificam uiſionem Sanctorum; & q̄ nō eſt dandus paradiſus terreſtris.22. quæſt. numero. 10
Hæreticum an ſit dicere, q̄ excommunicatus decedens in excommunicatione non damnetur.ibid.nu. 2
Hæreticum eſt dicere, quem non eſſe obligatum intrare religionem, ſi hoc vouerit; & de iuramento plura.ibid.nu. 36
Hæreticum eſt dicere, profeſſum religionem poſſe ducere uxorem, ibid.nu. 38
Hæreticum eſt dicere; Si in hoc mundo non habeo uxorem, in alio habebo, ibid.nu. 39.
Hæreticum eſt dicere, q̄ quilibet poteſt ſaluari in ſua ſecta ſeu lege.ibid.nu. 40
Hæreſim manifeſtam ſapientia, quæ ſint.24 q.numero. 1
Hæreticus nō minus eſt tranſiens ſeu rediens ad ſectam Agarenorum, quàm tranſiens ad ſectam Iudæorum.ibi.nu. 58
Hæreſim manifeſtam ſapiens, quando aliquid dicatur. vide magiſtraliter; & declaratur.§.ſane.c.accuſatus, de hæreſi. libr.6. ibid.nu. 66
Hæreticum an ſit credere, quòd broxiæ mulieres vadant de nocte corporaliter.24.q. numero. 5
Hæreticum non eſt credere, q̄ mulieres portentur de nocte a dæmone per varia terrarum ſpacia.ibid.nu. 13
Hæreſis crimē ſola cogitatione committitur. 25.q.num. 3
Hæreticus mentalis punitur ab inquiſitore, ſi ei conſtet de mente hæretici. ibi.nu. 5
Hæreſis habet cauſam continuam ſicut furtum.ibid.nu. 11
Hæreticus vbicunque inuenitur, ibi poteſt puniri.ibid.nu. 12
Hæreticus conuictus, ſi confiteatur aliud delictum, non poteſt de illo delicto puniri ab Epiſcopo vel inquiſitore.ibid.nu. 66
Hæreſim perfectam tria faciunt, ſecundum Alex.de Ales, uel duo ſecundum alios. 28.q.num. 13
Hæreticus non iudicatur ex præſumptione hominis.ibid.num. 15
Hæreticus non iudicatur per ſigna æquiuoca. ibid.num. 16
Hæreticus moriens ſine reuocatione hæreſis damnatur.ibid.nu. 20
Hæreticus pertinax eſt, qui dicit ſe nolle deſiſtere ab errore 29.q.nu. 11
Hæretici ſunt manifeſti defenſores errorū hæreticorum.ibid.nu. 19
Hæreticus manifeſtus eſt, qui coram ſuo prælato conuictus eſt de hæreſi, aut confeſſus. ibi.num. 26
Hæretici condemnati à ſuis prælatis, pertinaces cenſentur.ibid.nu. 31
Hæreticus, etiam occultus, ab Eccleſia ſeparatus eſt.ibid.num. 38
Hæreticus eſt ſiue ſit inuentor hæreſis, ſiue ſectator.ibi.nu. 40
Hæreticus iudicandus eſt, qui palam tenet hæreſim, licet in occulto ſit fidelis.ibi.nu. 41
Hæretici uolunt habere ſequaces, & volunt videri eſſe ſingulares.ibid.nu. 42
Hæretici frequenter fiunt cauſa aſſequendi principatum.ibi.nu. 42
Hæretici manifeſti qui ſint.30.q.nu. 3
Hæreticus non excuſatur, ſi odio uel amore, aut ambitione hæreticus factus eſt. ibidem numero. 4
Hæretici Manichæi uetus, & partem noui teſtamenti reſpuebant.ibid.nu. 13
Hæreticus pertinax eſt negans ea quæ publice prædicantur in Eccleſia, puta, q̄ Chriſtus non fuit crucifixus, &c.ibi.nu. 30
Hæreticus non eſt, qui paratus eſt corrigi de aſſertione contrarij alicuius articuli contenti

tenti in Symbolo fidei, quem veriſimiliter potcrit ignorare.ibi.nu. 36
Hæreticus pertinax eſt,qui negat articulum diuulgatum,etiam ſi ſit paratus corrigi; admittitur tamen ad miſericordiam, ſi rediterit.ibi.nu. 37
Hæreticus pertinax eſt,qui negat aſſertionē aliquam catholicam, quam antea fuerit confeſſus.ibi.nu. 38
Hæreticus eſt aſſerens aliquid contra prophetas,Euangeliſtas,ſeu Epiſtolas ſancti Pauli.ibi.num. 42
Hæreticus eſt, qui ſacræ ſcripturæ aliquid abſtulerit uel addiderit,ibi.num. 43
Hæreticus non eſt, qui tenet contra doctrinam ſancti Auguſtini & ſimilium Doctorum.ibid.nu. 49
Hæreticus non eſt, qui contradicit dictis Sanctorum Doctorum.ibid.nu. 53
Hæreticus pertinax eſt,qui deprehēſus in hæreſi, non uult reuocare errorem ſuum.ibi. numero. 54
Hæreticus deprehenſus a iudice, correctus, debet ſtatim reuocare errorem ſuum, ibi. numero. 55
Hæreticus correptus etiam a priuato, debet reuocare errorem ſuum.ibid. nu. 57
Hæreticus quando monetur, vt deſiſtat ab errore,debet legitime moneri,vide practicam.ibi.nu. 58
Hæreticus pertinax eſt qui inducit aliquē ad hæreſim, vel vt hæreſim non relinquat. ibid.nu. 60
Hæreticus ut non poſſit cogi, impediens punitur uti fautor hæreticorum.ibi.nu. 63
Hæreticus pertinax eſt, qui non uult ſe ſubijcere iudicio Eccleſiæ.ibid.nu. 72
Hæreticus pertinax non eſt, qui non cedit cuilibet dicenti ſuā propoſitionem eſſe hæreticam.ibid.nu. 74
Hæreticus quis poteſt eſſe in foro cōſcientiæ, ſed non in foro Eccleſiæ.ibi.nu. 76
Hæreticus,ſi corrigatur a peccato,ſtatim deſiſtere debet; aliàs pertinax eſt,ibi.nu,77
Hæreticus pertinax eſt, qui proteſtatur ſe nunquam reuocaturum; ſi tamen ſe reuocauerit, Eccleſiæ reconciliatur, ibidem. numero. 79
Hæreticus pertinax eſt, qui prohibet catholicam veritatem prædicari.ibi.nu. 82
Hæreticus pertinax eſt,qui iubet aſſertiones hæreticas prædicari, & catholicas inhiberi, ibi.nu. 84
Hæreticus pertinax eſt,qui uſque ad mortem perſeuerat in errore, & non fuit eccleſiæ reconciliatus.ibi.nu. 86
Hæreſis crimen hoc habet ſpeciale, vt ſola cogitatio mentis puniatur.32.q.nu. 15
Hæreticus credens, quis dicatur.ibi.nu. 16
Hæreticus occultus,an ſit excuſatus tam a iure, quàm ab homine.33.q.nu. 1
Hæreticus occultus, quomodo capitatur in propoſito.ibid.nu. 3
Hæreticus omnino occultus, quis dicatur. ibid.nu. 5
Hæreticus omnino occultus, non videtur ꝙ ſit dicendus excommunicatus, argumentatur.ibid.nu. 6
Hæreticus occultus non eſt excommunicatus a iure vel ab homine,ſecundū aliquos Doctores.ibid. nu. 10
Hæreticus omnino occultus, eſt excommunicatus; & excommunicari poteſt a iure & ab homine.ibid.nu. 11
Hæreſis eſt contagioſa,& hæretici ſunt expellendi a locis ſicut morbidi.ibi.nu. 21
Hæreſis eſt ſicut caput ſerpentis.ibi.nu. 22
Hæretici occulti bona,ipſo iure ſunt confiſcata,etiam in foro conſcientiæ.ibi.nu 27
Hæreticus eo ipſo ꝙ eſt hæreticus,conſentit in pœnam, quæ hæreticis imponitur. ibidem. numero. 19
Hæreticum reconciliare ſpectat ad Papam, vel eius delegatum.ibid.nu. 31
Hæreticus occultus, qui ſibi dixit vel alteri hæreſim,excommunicatus eſt, ibi.nu. 31
Hæreticus occultus per ſe eſt excōmunicatus; & reprobatur opinio Caietani, & ſequacium.

cium.ibi.nu. 32
Hæreticus,*qui non ſit excommunicatus, non eſt dandus.ibid.nu.* 36
Hæretici *bona non occupantur niſi lata ſententia ſuper crimine.ibid.nu.* 39
Hæreticus *in vno articulo fidei,an videatur hæreticus in omnibus aliis.34.q.nu.* 14
Hæreſim *vnam abiurans, & in alteram incidens,cenſetur eſſe relapſus.ibi.nu.* 15.
Hæreticus *non eſt iudicandus quis ob propoſitionem ambiguã,licet illa prohiberi poſſit.ibi.num.* 50
Hæreticum *verbum dicens ſerioſe, & credens,vt hæreticus damnatur.36.q.nu.* 1
Hæreticam *aſſertionem dicens continentem hæreſim damnatam, quomodo debeat puniri. ibid.num.* 3
Hæreticam *aſſertionem dicens non damnatã quomodo puniatur.ibi.nu.* 4
Hæreticam *aſſertionem dicens, nolens ſe ſubijcere Eccleſiæ, quomodo ſit puniendus. ibid.num.* 5
Hæreticam *aſſertionẽ dicens,ſi eſt idiota, excuſatur certo modo.ibi.nu.* 6
Hæreticam *aſſertionem dicens, ſi ſtatim non redit; ſed patitur ſe præueniri,non parcitur ei.ibid.nu.* 7
Hæreticum *verbum dicens, non ex animo, ſeu errore intellectus, quomodo ſit puniendus.ibid.nu.* 10
Hæreticum *verbum dicens ex quadam leuitate, quomodo debeat puniri.ibi.nu.* 11
Hieronymum *laudat Auguſt.*10.*q.nu.* 20
Hiſtoria *alicuius ſancti recepta ab Eccleſia, an ſit tantæ auctoritatis ſicut Euangeliũ.* 21.*q.nu.* 1
Homo *fuit creatus cum libero arbitrio.*21.*q. numero.* 10
Homicidium *dicenti ſe commiſiſſe, non creditur niſi probetur ſuper.*25.*q.nu.* 24
Homicida *qua pœna eſt puniendus,vide plura ibi ad hoc.num.* 29
Homicidarum *pœna tam laicorum quàm clericorum,quæ ſit.ibi.nu.* 32
Homicidium *committitur ſiue per ſe,ſiue per alium.ibi.nu.* 37
Homicidium *ſi quis fecerit in loco, & punitur pœna pecuniaria, non poteſt alibi puniri.ibid.nu.* 63
Homicidium *faciens ex laſciuia, non punitur pœna naturali delicti.*36 *q.numero* 15
Humani *iuris conditio ſemper in infinitũ decurrit,& nihil eſt in eo quod ſtare poſſit perpetuo.*22.*q.num.* 1

I

Idiota, *qui non tenetur credere explicite fidem catholicã; licet etiam poſſet errare, non eſt hæreticus iudicãdus.*30.*q.nu.* 26
Idolatricis *veſci,quid ſit.ibid.num.* 11
Ignorantia *eorum quæ fidei ſunt, & manifeſta,allegari non poteſt.*22.*q.nu.* 27
Ignorare *non licet etiam minoribus iura naturalia,nec ſacramenta.*23.*q.num.* 71
Ignorantia *iuris dubij æquiparatur ignorantiæ facti alieni.ibi.nu.* 72
Ignorantia *aſinina eſt ignorare, quæ in Eccleſia quotidie enunciantur.*29.*q.nu.* 16
Ignorantia *periti in arte, non excuſat eum, ſi in ea delinquit.ibi.nu.* 17
Ignorantia,*an probetur per iuramẽtum.*30.*q.num.* 32
Ignorantia *nõ poteſt allegari ab eo qui ſemel aſſeruit aliquam aſſertionem catholicam, ſi poſtea illam neget.ibi.nu.* 40
Inceſtuoſus *punitus a iudice Eccleſiaſtico,poteſt etiam puniri a ſæculari,vide multa ſimilia.*25.*q.nu.* 59
Incubi *& ſuccubi,quomodo inducunt homines ad peccandum.*24.*q.nu.* 22
Incubi *& ſuccubi quare exercent illos actus circa homines,uel mulieres.ibi.nu.* 23
Indicium,*præſumptio, & ſemiplena probatio,quomodo differunt.*34.*q.nu.* 38
Indiuidui *partem faciens,nihil facere videtur.*32.*q.nu.* 10
Infantes *decedentes in vteris matrum,vel in exitu a vulua ſine baptiſmo, an ſaluentur preci-*

precibus propinquorum; argumentatur primo q. ſic. 19. q. num. 1
Infantes in vteris maternis decedentes, non ſaluari precibus propinquorum, defenditur. ibi. num. 2
Infantes decedentes ſine baptiſmo, qua pœna puniuntur. ibi. nu. 3
Infantes in vteris maternis decedentes, quare non ſaluantur. ibi. nu. 5
Infantes in vteris maternis decedentes, an ſaluentur uel non. ibi. nu. 6
Infans, qui non eſt extra uterum, quare non poſſit baptizari. ibid. nu. 8
Infantibus exiſtentibus in vteris maternis, quare Deus nõ adhibuit remediũ, ibid. n. 9
Infantes in vteris maternis, quando contrahunt originale peccatum, ibi. num. 10
Infantibus vterinis, quare non eſt prouiſum de remedio. ibi. nu. 11
Infans ductus ad baptiſmum, ſi moriatur in via, non ſaluatur; & ideo non eſt ſepeliendus in eccleſiaſtica ſepultura. ibi. nu. 16
Infantes occiſi pro Chriſto, baptizantur baptiſmo ſanguinis. ibi. nu. 22
Infantes ſine baptiſmo decedentes, non ſaluãtur in fide parentum. ibi. nu. 27
Infantis occiſio horribilior eſt quàm maioris. 25. q. nu. 31
Inferior debet conſulere ſuperiorem, quãdo uidet literas eſſe ſubreptitias. 22. q. num. 4
Inferior nõ debet exequi mandatũ ſuperioris quando eſt inhoneſtum ibid. nu. 5
Iniuriarũ actio, an tollatur ſi iniurians infra. 30. dies retroceſſerit ab iniuria. 27. q. n. 10
Iniuriarum actio, an tollatur per pœnitentiã ante reuocationem ad animũ iniuriati, & ibi de clauſula, rebus ſic ſtãtibus. ibi. n. 11
Innocentij dictũ excuſantis idiotas ab hæreſi, quomodo intelligatur. 23. q. nu. 70
Inquiſitor aduertat, quando admittit hæreticum ad pœnitentiam. 3. q. nu. 19
Inquiſitores poſſũt punire tenentes aſſertiões ſapientes manifeſtã hæreſim. 11. q. nu. 2
Inquiſitio furti per inſpectiones aquæ, vel manus oleo unctæ, ſapit hæreſim manifeſtam. ibi. nu. 9
Inquiſitores, an procedant contra habentes plures uxores eodem tempore; primo arguit q. non. 23. q. nu. 1
Inquiſitores non uidentur poſſe cognoſcere de contrahentibus binas nuptias eodẽ tempore: & ibi quis delinquit plus: qui clam, aut qui palam. ibi. num. 13
Inquiſitores poſſunt punire contrahentes binas nuptias. ibi. nu. 14
Inquiſitores & Epiſcopus debent ſeruare cle. multorum querela, de hæret. ibi. nu. 62
Inquiſitores procedere poſſunt contra habentes plures uxores. ibi. nu. 64
Inquiſitores poſſunt hæretico iniungere pœnitentiam de uſuris reſtituendis abſque aliqua cognitione ſuper uſuris, 25. q. nu. 75
Inquſitionis ſeu accuſationis capitula debent tradi reo, cui reus debet reſpondere. 34. q. nume. 23
Inquiſitores nõ arctantur procedere ſummarie, & de plano in cauſis fidei contra hæreticos. ibid. num. 30
Inquiſitio quæ fit contra hæreticos in prouincia, eſt generaliſſima, contra omnes perſonas de hæreſi ſuſpectas. ibi. nu. 36
Inſtrumentum eſt probatio prolata, & confeſſio. 24. q. nu. 29
Inſtrumenta ſunt probationes probatæ, & non ſimplices probationes. 28. q. nu. 2
Intellectus. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. in præludiis. num. 8
Intellectus. l. 2. qui ſãctã. C. de apoſt. 3. q. n. 20
Intellectus. c. ad abolendam. in prin. de hære. 8. q. nu. 5
Intellectus. c. quoties. 28. q. 1. ibid. nu. 6
Intellectus, §. inhibemus. d. c. quicunque, de hære. lib. 6. communis ibi reprobatur. 13. q. numer. 5
Intellectus. dicti. §. inhibemus, corroboratur, ibid. num. 11
Intellectus. c. Sancta Romana Eccleſia. 15. diſt. 21. q. num. 9

Intellectus,c.ad monaſterium,in fi.de ſtat.mona.23.q.nu. 43

Intellectus ſiue declaratio. c. ſi iudex laicus, de ſenten.excom.lib.6.25.q.nu. 54

Intellectus.§.de quæſt.in verſic. pro hæreſis crimine.d.c.accuſatus,de hære.libr.6.ibi. numero. 76

Intellectus.l.quicquid.ff.de reg.iu.& l.diuortio.ff.de repud.27.q.num. 12

Intellectus.c.ſi quis per capillum. 22. quæſt. 1.ibi.nu. 38

Intellectus.c.ſane.verſic. & ſi forte.24.q.2. 28.q.nu. 18

Intellectus.cap.dicit Apoſtolus.24.q.3.late ſuper 29.q.nu. 3

Intellectus cap.ſuper quibusdam.§.1.de verborum ſignifi.ibid.nu. 23.33

Intellectus.c.cur Cæleſtinus.24.q.2.ibidem. numero. 34

Intellectus.c.hæc eſt fides.24.q.2.ibi.nu.35

Intelligere ſacram ſcripturã aliter quàm Spiritus docuit, quomodo intelligitur.ibidem. numero. 37

Intellectus.c.1.de hære.in antiquis.ibi.n. 39

Intellectus & practica c.cum contumacia,de hæret.lib.6.30.q.nu. 7

Intellectus.c.1.de hæreti. in Decretalibus. 33.q.nu. 4

Intellectus glo.in c.cum quis,de ſent. excom. lib.6.ibid.nu. 37

Intellectus.c.excommunicamus.§.cum vero accuſatus,de hæret.in antiquis. & libr. 6. 34.q.nu. 13

Intellectus.clem.ſæpe,de verb.ſigni. in verbo litis conteſtationem.ibid.num. 26

Intellectus deciſionis Rotæ. Dccclxxvi. incipientis.accuſatus.ibid.nu. 51

Intellectus.c.ſuper eo.& c.ad abolendam.§. illos,de hære.25.q.nu. 26

Intellectus.c.24.eccleſiaſtici.22.q.nu. 49

Intellectus.l.quicunque.C.de hæret.§.fi.28. q.nu. 5

Intentio accuſati valde inquirenda eſt, qua de cauſa contraxerit ſecundas nuptias.23 q.num. 69

Intentio,& animus, quomodo poſſunt probari.25.q.num. 15

Interpretatio verborum in dubio, fit ad excuſandum delictum.7.q.nu. 11

Interpretatio iuris naturalis ad moralem philoſophiam, ſpectat ad Doctores iuris. 10. q.num. 11

Interpretatio iuris diuini tãgens ſpiritualem, ſpectat ad theologos.ibid.num. 12

Interpretatio eſt duplex, ſecundum Iuriſtas, ſcilicet neceſſaria,& probabilis.13. quæſtio.num. 25

Interpretatio obſequitur, & obſequi debet euangelio; aliàs non eſſet interpretatio. 21.q.num. 38

Interpretatio quatuor modis in iure capitur, 21.q.num, 39

Inuocatio dæmonũ poteſt ſapere hæreſim manifeſte, & non ſapere hæreſim.11.quæſt. num. 4

Inuocatio dæmonis ad ſciendum futura, quare ſapit hæreſim manifeſte.ibid.num. 5

Inuocatione brachij ſecularis ab eccleſiaſtico, facta ſi fuerit, iudex ſecularis poteſt examinare proceſſum,25.q.nu. 47

Ioſeph ſponſus Virginis Mariæ, an erat viuus tempore paſſionis Chriſti.6.q.nu. 6

Iudaizare eſt recuſare uel redire ad ritus Iudæorum.2.q.nu. 7

Iudaizare quid ſit; & tranſiens uel rediens ad ritus Iudæorum,eſt hæreticus.25.q. numero. 14

Iudaizantes, quare ſeruant partem ſabbathi, non totum ſabbathum.32.q.nu, 13

Iudaizandi intentio ex pluribus colligitur iuris præſumptione.ibid.nu. 17

Iudaizantes plerunque nutriunt filios ſuos in cærimonijs, & ſæpe filij ſequuntur eorum errores.ibid.num. 19

Iudæus habens germanam ſuam in vxorem, ſi velit fieri chriſtianus, eſſet ſeparandus a dicta uxore.21.q.nu. 48

Iudex eccleſiaſticus tradens aliquem iudici ſecu-

ſaeculari morti damnandum, eſt irregularis; niſi in caſibus a iure permiſſis: ratio ibi ponitur vltra Doctores ſuper. 25. q. numero. 35
Iudex delegatus repraeſentat perſonam delegantis.ibi.nu. 38
Iudex ſaecularis non tenetur ſtare proceſſui iudicis eccleſiaſtici, quando aliquem ſibi tradit puniendum,regulariter.ibidem. nume. 43
Iudex ſaecularis tenetur ſtare proceſſui epiſcopi vel inquiſitoris, quando aliquem ei tradit puniendum in cauſa haereſis.ibi.nu. 44
Iudex ſaecularis tenetur ſtare proceſſui iudicis eccleſiaſtici in cauſa mere eccleſiaſtica, ſicut in cauſa haereſis.ibi.nu. 45
Iudex ſaecularis non tenetur ſtare abſolutioni a iuramento datae ab eccleſiaſtico,ſi viderit illam iniuſtam, ſeu nullam.ibi.nu. 46
Iudex ſaecularis,an teneatur impendere brachium abſque oſtenſione proceſſus.ibidem numero. 47
Iudex ſaecularis, an debeat interrogare traditum ſibi in cauſa haereſis; an ipſe ſit ille de quo ſententia relaxationis loquitur. ibid.nu. 49
Iudex eccleſiaſticus caueat ut non det acta iudici ſaeculari facta coram ipſo,nec copiam ſententiae, ſi ex iis iudex ſaecularis poſſet ſummere occaſionem puniendi maleſactorem.ibi.num. 57
Iudex, vt conſulatur reipublicae, non debet excedere metas ſuae iuriſdictionis. ibi.n. 74
Iudex aliquando ſe informat de conſuetudine ex officio.32.q.num. 6
Iudex poteſt iudicium ſuum criminale incipere a captura rei.34.q.nu. 22
Iudex arbitrari debet quae ſuſpitio oriatur contra illum aſſerentem propoſitionem haereticam, ſi illa non eſt plene probata, vt illum inde poſſit punire aliquo ex pluribus modis hic expreſſis.ibid.nu. 56
Iudex debet inclinare potius ad mitiorem partem, quam ad rigorem.ibid.nu. 58
Iudex ſtatuet poenam contra dicentem verbum haereticum ad arbitrium.ibidem. numero. 59
Iudex in puniendis blaſphemis,non debet eſſe multum gratioſus.30.q.nu. 16
Iudicem ſaecularem poſſe punire binas nuptias contrahentes argumentatur. 23. q. numero. 12
Iudicis appellatione ſimiliter inquiſitor comprehenditur,ibid.nu. 73
Iudicium inquiſitionis prorogari non poteſt. 25.q.nu. 69
Iudicialia praecepta ſeruauit Chriſtus.31.q. numero. 4
Iuramentum intelligitur ſecundum intentionem illius qui iurauit.7.q.nu. 23
Iuramenta ſcelerata faciens blaſphemare dicitur.6.q.numer. 19
Iura expreſſa extendūtur ad non expreſſa ob identitatem rationis.24.q.nu. 12
Iurans per membra Dei honeſta vel inhoneſta, an dicatur blaſphemus, ſecundum aliquos Doctores.27.q.nu. 24. & 25
Iurans per membra Dei honeſta vel inhoneſta, eſt blaſphemus, contra Doctores. ibid.num. 26
Iurans per membra Dei dicitur blaſphemare. ibi.nu. 30
Iurare per membra Chriſti, an ſit blaſphema re. ibi.nu. 31
Iurare per membra Chriſti eſt irreuerentia. ibi.nu. 32
Iurare per pudenda Chriſti eſt ſpecies haereſis. ibi.nu. 33
Iurare per membra Dei,ſapit haereſim manifeſtam. ibi.nu. 35
Iurare per membra Dei eſt haereticum, vel ſaltem ſuſpitio haereſis naſcitur, ibidem. numero. 36
Iurans per membra Dei, an ſit ſuſpectus de haereſi,iudex debet conſiderare multas circunſtantias. ibid.nu. 37
Iurare an liceat per Sanctos,diſtingue. ibid. numero. 39

Iurare licet per aliquas creaturas. ibidem numero. 40
Iurant Chriſtiani per creaturas referentes ſe ad Deum.ibid.nu. 41
Iure naturali generico bigamia eſt prohibita, contra omnes.23.q.nu. 24
Iuriſtis videtur ſpectare declaratio aßertionis hæreticæ, vel catholicæ.10. quæſtione.num. 2
Iuriſdictio extenditur ad connexa in Inquiſitore; & poteſt qui hæretico iniungit pænitentiam,iniungere etiam vt uſuram reſtituat.25.q.nu. 71
Iuriſdictionem ſuam quis non debet extendere contra iuſtitiam, licet delicta aliàs remaneant impunita.ibid.nu. 72

L

Laicis,quando liceat de fide catholica diſputare.13.q.nu. 4
Laici a quibus ſpiritualibus prohibentur.ibi.nu. 6
Laici non doctorantur in theologia. ibidem. numero. 7
Laicus diſputans de fide catholica, peccat. ibid.num, 12
Laicis imp'icite ſufficit credere quæ ſunt fidei.23.q.nu. 7
Laicus punitus a iudice Eccleſiaſtico minus quàm debuit, an poſſit puniri a iudice ſæculari.25.q.nu. 58
Laici quid debent credere eorum quæ fidei ſunt.28.q.nu. 30
Laicis ſufficit ſcire præcepta Dei, & Eccleſiæ; ſacerdotibus vero curam animarum habentibus, aliquid plus.ibi,nu. 32
Laicus illiteratus excuſatur ab hæreſi,ſecus ſi ſit theologus.30.q.num. 15
Lex ciuilis ſeruanda eſt in foro conſcientiæ. 10.q.nu. 23
Lex canonica ſubiicitur ethicæ, lex ciuilis bono publico.ibi.nu. 24
Lex non eſt reſtringenda ab homine, niſi ab alia lege.13.q.nu. 10
Legiſlator poteſt cõdere legem aliter quàm condidit.20.q.nu. 6
Lex extenditur ob rationem generalem. 23. q.num. 3
Lex naturalis quæ ſit, quæ impedit vnum habere plures vxores. ibid. nu. 56
Lege naturali non prohibetur bigamia,ſecũdum Durandum.ibid.nu. 19
L.in bello.§.factæ.ff.de capti.non probat, q ea quæ ſunt facti,non præſumuntur, niſi probentur.24.q.nu. 6
L. merito.ff.pro ſocio, quando habet locum. 25.q.nu. 17
Lex licet non diſtinguat, ex aliqua alia lege vel canone diſtinguere poßumus. 29. q. numero. 36
Legem quis ſibi non poteſt imponere,quin liceat ab ea diſcedere.30.q.nu. 80
Lex non eſt facienda de actibus interioribus, ſed exterioribus.33.q.nu. 9
L.merito.ff.pro ſocio, & ſimiles non procedunt, vbi agitur de ſalute animæ.ibidem. numero, 23
Lex nõ profertur de interioribus ad puniendum.33.q.nu. 35
Lege imponente ipſo iure confiſcationem,ſtatim perditur dominium,quod prodeſt quo ad fructus ibi.nu. 40
Libri hæreticales reperti penes aliquem, an arguant illum hæreticum.28.q.nu. 1
Libri hæreticales reperti penes aliquem non faciunt illum hæreticum,cõtra Archidia. & ſequaces.ibid.nu. 12
Librorum hæreticorum inuentio penes aliquem facit ſuſpectum de hæreſi,attenta cõditione perſonæ.ibi.nu. 14
Libri hæreticales inuenti penes illorum authorem mortuum, probant illum hæreticum,ibid.nu. 17
Libris reprobatis inuentis penes aliquẽ,debet is interrogari de fide.ibid.nu. 21
Librorum hæreticorum inuentio facit ſuſpectum de hæreſi illum, penes quem inueniuntur.

ueniuntur.ibid.nu. 22

Libris reprobatis penes aliquem inuětis, adhoc vt præſumatur hæreticus,conſideranda eſt conditio perſonæ.ibi.nu. 25

Lis eſt conteſtanda cum procuratore fiſcali. 34.q.num. 28

Locus ab authoritate ſacræ ſcripturæ eſt firmiſſimus, 13.q.nu. 23

Logici ſunt multum perículoſi in ſacra ſcriptura.22.q.nu. 48

Lot illicite fecit, cum volebat tradere filias ſuas Sodomitis vt hoſpites liberaret.25.q. numero. 73

Luminarium accenſio in die veneris ad veſperam,an ſit ritus Iudæorum. 32.q.nu.4

Luminarium accenſio ad veſperam ueneris, quæ fit a Iudæis, & quæ ſit a Chriſtianis in ueſpere ſabbathi,an iure probetur.ibi.n.7

M

MAchabæorum libri, an ſint ab Eccleſia recepti.22.q.nu. 59

Mala veniunt bonis, & malis bona non ſine cauſa 18.q.nu. 10

Mala quæ proueniunt ex contractu plurium vxorum eo tempore.23.q.nu. 18

Maleficari poſſunt homines, vt nõ poſſint facere aliquos actus, quos alias poſſent facere.24.q.nu. 18

Maleficarum pacta cum dæmonibus appoſitis ſignis.ibi.nu. 19

Malefica punitur, licet dæmon operetur.ibidem.num. 21

Maleficas portari ad dæmonẽ corporaliter, vel illudi mentaliter; vtrunque poſſibile eſt, & eſt concluſio quæſtionis.ibi.nu. 24

Mahometus cum potentia armorum, non cũ miraculis,ſequaces habuit ſuæ ſectæ cultores.13.q.num. 31

Manifeſtum, & notorium quot modis capiantur, & diſtinguantur.23.q.nu. 67

Mandatum ſuperioris ſcandaloſum, non eſt exequendum.22.q.nu. 6

Maria Virgo non fuit mortua,ſed q uiua fuit tranſlata ad cæleſtem paradiſum argumẽtatur. 18.q.nu. 2

Mariam virginem mortuam fuiſſe probatur authoritatibus Doctorum authenticorũ. ibid.num. 3

Maria Virgo mortua fuit.ibi.nu. 21

Maria Virgo et Chriſtus mortui fuerunt.ibi. numero. 25

Maria Virgo,an dicatur perdidiſſe filium in templo.22.q.nu. 44

Martinum Papam diſpenſaſſe germanum ducere germanam propter euitandum ſcandalum,eſt falſiſſimum,cõtra plures cõtrarium præſumentes.21.q.nu. 46

Matrimonio non valente ob impedimentum canonicũ,ſecundo contrahens,nõ incurrit pœnam binarum nuptiarum.23.q.nu.11

Matrimonij fines quales ſunt.ibid.nu. 17

Matrimonij contractus cum pluribus, eſt factum hæreticale.ibid.nu. 65

Matrimonij contractus cum pluribus ad minus ſapit hæreſim manifeſtam.ibi.nu. 66

Mens ſtatuentis conſideranda eſt an ſit ſequẽdũ et requirendũ conſiliũ.26.q.n. 12

Metus mortis uel cruciatus excuſat ab hæreſi.30.q.nu. 6

Metus mortis non excuſat a peccato quo ad Deum.ibi.num. 8

Miracula poſſunt allegari in diſputatione cõtra hæreticos.13.q.nu. 29

Modum nouum cõuincendi aliquem de pertinacia,intellige cum moderamine.30.q. numero. 61

Modus reuocandi errorem , quem aliquis tenuit in ijs quæ ſunt fidei.12.q.nu. 8

Monitiones quas faciunt Inquiſitores accuſatis de hæreſi, non habent vim litis conteſtationis.34.q.nu. 27

Monitionibus factis per Inquiſitorẽ,non poſſunt teſtes repeti, ſed requiritur exhibitio capitulorum.ibid nu. 29

Moralia præcepta obſeruauit Chriſtus. 31. q.num. 3

Morituri ſunt omnes etiam Enoch, qui eſt in paradiſo terreſtri. 18. q. numero. 8
Morientur illi qui uiuit reperiētur in die uniuerſalis iudicij. ibid. nu. 21
Moriens in peccato mortali, damnatur æternaliter. 22. q. num. 26
Moralia præcepta obſeruauit Chriſtus. 31. *q. numero.* 3
Motus fidei, an requirebatur tempore legis antiquæ in parētibus infantis. 19. *q. nu.* 17
Multa leguntur in Eccleſiis, quæ non credere, nō ſunt de neceſſitate ſalutis. 5. *q. nu.* 8
Mulieres, præſertim uetulæ, faciūt ſe broxias potius quàm homines. 24. *q. num.* 4
Mulieri, præſertim uetulæ, dicenti ſe faſcinaſſe aliquos pueros, eſt credendum. 24. *q. num.* 14
Mulieri broxiæ, dicēti ſe occidiſſe infantes de nocte, credendum eſt. ibid. num. 15
Mulier malefica in multis poteſt lædere homines, etiam Sanctos, ibi. num. 17
Mulieres faciles ſunt ad recipiendum illuſiones diabolicas. ibid. nu. 35
Mundi cōuerſio facta fuit miraculoſe per idiotas, & ſimplices. 13. *quæ. numero.* 30

N

Nemo eſt dominus ſuorum membrorum 25. *quæſtio. numero.* 27
Negare Deum eſſe omnipotentem, repugnat ſacræ ſcripturæ. 20. *quæſt. nu.* 10
Non omnes articuli ſunt comprehēſi in iure; ideo procedendum eſt de ſimilibus ad ſimilia. 23. *quæſt. numer.* 4
Notorium, & euidens quid ſit. 29. *q. nu.* 27
Nuptias plures cōtrahendi eodem tempore, diſpenſatio a Papa fieri non poteſt. 23. *q. numero.* 47
Nuptias contrahens cum pluribus uiuentibus palam, an uideatur errare. ibidem numero 81
Nunciatio facta alicui, non ſtringit, ſi nō fiat teſtibus, uel ſcriptura. 30. *q. nu.* 75

O

Obliuio quanto tempore cauſatur. 7. *quæſtio. numero.* 8
Obliuio præſumitur in occupato multis negocijs. ibi nu. 9
Occaſionem damni dans punitur, uide plura 24. *q. nu.* 10
Occultum quot modis accipitur in iure, & de clandeſtino, 33. *quæſt. numero.* 2
Omittere, & committere par delictum eſt in perſecutione hæreticorum. 30. *quæſtio. num.* 85
Operans rei illicitæ, ſi aliquem occiderit, non tenetur de homicidio, ſi non habet animū occidendi. 7. *quæſt. numero.* 12
Opinio plurimorum maximam habet authoritatem, & præſumptionem. 9. *quæſtio. num.* 19
Opinio magiſtri non excuſat diſcipulum contra manifeſtum ſacræ ſcripturæ teſtimonium. 21. *quæſtione. numero,* 34
Opinio magiſtri, quando excuſat diſcipulū, declaratur optime, ſecundū ſanctum Thomam. ibi. nu. 35
Opinio quæ fauet animæ, in dubio tenenda uidetur. 24. *quæſt. numero.* 7
Opinio fauens animæ, & ſi dura ſit, illa eſt tenenda in pœnis imponendis; ſecus eſt in decidendis, quia a ueritate non eſt recedendum. ibid. nu. 31
Opuſcula Doctorum Sanctorū, quando ſunt credenda de neceſſitate ſalutis. 21. *quæſtio. numero.* 11
Oratio ſiue collecta, quæ legitur in die Aſſumptionis uirginis Mariæ, ſcilicet, Veneranda nobis Domine &c. declaratur. 19. *quæſtio. numero.* 24
Origenis homeliæ debent legi ſub commemoratione beati Hieronymi. 12. *quæſtione numero.* 14
Origenis hæretici homeliæ, quare leguntur in Eccleſia. 28. *q. nu.* 19

Pacis

P

Acis perturbatio inter plures uxores prouenit ex lege naturali, non per accidens, contra Durãdum. 23. q. nu. 20
Palam, quando aliquid dicatur fieri. 23. q. num. 77
Palam uel clam peccare, quid eſt grauius. ibi. nu. 79
Palam delinquens, grauius punitur quàm clam, ibid. nu. 91
Papa uel concilium generale determinant propoſitionem eſſe hæreticam, & nõ alius. 8. q. nu. 4
Papa determinat ea quæ ad fidem ſpectant. 9. q. nu. 3
Papa edit Symbolum, & generalem ſynodũ conuocat. ibid. num. 4
Papa non facit ueritatem catholicam, nec hæreſim; ſed declarat. ibid. numero. 10
Papam poſſe errare in ijs quæ ſunt fidei, ſecũdum Abba. ibid. nu. 11
Papa ut ſingularis perſona poteſt errare contra fidem. ibi. nu. 12
Papa ut Papa in diffinitione iudiciali non poteſt errare contra fidem, ibid. num. 13
Papa & Imperator debent ſemper habere in ſuo conſilio homines doctos & ſapientes. ibidem nu. 21
Papæ præcipienti aliquid contra ſacram ſcripturam, non eſt obediendum. 21. q. nu. 18
Papa non poteſt diſpenſare, quando perturbaretur ſtatus Eccleſiæ. ibid. numer. 19
Papæ præcipienti aliquid quod eſt peccatum mortale, non eſt obediendum, ibid. nu. 20
Papa non poteſt diſpenſare, quòd quis ſaluetur ſine baptiſmo, uel ſine confeſſione, ibidem nu. 21
Papa, licet poſſit diſpenſare circa ſtatuta in concilio generali, non tamen in concernẽtibus fidem. ibidem. numero. 22
Papa poteſt diſſoluere concilium generale, quando in eo tractatur de hæreſibus condemnatis. ibi. nu. 24
Papa, an poſſit diſpenſare contra dicta Apoſtoli. ibi. nu. 30
Papa, licet non poſſit ſtatuere cõtra Euangelium; poteſt tamen illud declarare, & interpretari. ibid. nume. 37
Papa, an diſpenſet cum monaco, ſeu moniali ut matrimonium contrahant. ibid. nu. 40
Papa non poteſt diſpenſare cum bigamo, ibidem num. 41
Papa Eugenius IIII. noluit diſpenſare cum bigamo, & ideo non fecit Cardinalem Antonium de Roſellis. ibid. numer. 42
Papa, an poſſit diſpenſare, quòd nepos ex fratre ducat in uxorẽ illam quæ fuit uxor patrui. ibidem, numero, 43
Papa non poteſt diſpenſare, ut frater accipiat germanam ſuam in uxorem. ibi num. 46
Papa in primo gradu affinitatis diſpenſat, ſed non in primo cõſanguinitatis. ibid. nu. 47
Papa non poteſt diſpenſare ut frater ducat uxorem fratris ſui filijs decedentibus, ſecundum opinionem Pe. de pal. ibi. nu. 50.
Papa mandante aliquid fieri contra iuſtitiam ſub pæna excommunicationis, mandatarij non exequentes, non ſunt excommunicati. xxij. quæſt. numer. 8
Papæ ſtricte præcipienti aliquid contra iuſtitiam, non eſt obediendum, ſed reſcribendũ, ibid. nu. 9. 12
Papa, an poſſit facere quem participem omnium bonorum ſpiritualium quæ fiunt in uniuerſali etiam, ibidem. numer. 43
Papa non poteſt diſpenſare, ut quis habeat duas uxores. 23. q. num. 32. & 35.
Papa nõ poteſt diſpẽſare ut quis habeat duas uxores ex quacunque cauſa, ibi. nu. 35
Papa non poteſt diſſoluere matrimonium cõſumatum, ibidem, numer. 36
Papa diſpenſare poteſt circa matrimonium non conſummatum. ibidem, numer. 37
Papa ex nulla cauſa poteſt diſpenſare circa pluralitatem uxorum. ibidem. nume, 38.
Papa poteſt diſpenſare circa uotum continentiæ ſolemne; & quod matrimonium duret ad

ad tempus.ibid.nu. 39

Papa, quare diſpenſat circa votum ſolemne, non autem circa matrimonium. ibidem. numero. 40

Papa ex cauſa poteſt diſpenſare, q exiſtens in ſacris, poſſit matrimonium contrahere, ibi.num. 41

Papa poteſt diſpenſare cum religioſo vt contrahat matrimonium, ibid.num. 42

Papa q poſſit ex cauſa contra ius diuinum diſpenſare, quomodo intelligitur. ibidem. numero. 47

Papa & iudices Eccleſiaſtici procedere poſſunt contra peccantes contra naturã, etiã ſi ſint infideles. 23.q.nu. 75

Papa determinans aliquid tanquam Papa circa fidem, nõ poteſt errare. 30.q.nu. 19

Papa determinans aliquid in ijs quæ ſunt fidei tãquam Papa cum aſſenſu dominorum Cardinalium, errare non poteſt, ibidem. numero. 20

Papa, ſeu concilium generale extra ea quæ fidei ſunt, errare poteſt. ibi.nu. 21

Papæ aliqui hæretici fuerunt, non tãquàm Papæ, ſed tanquam homines, ibi.nu. 24

Papa poteſt ſtatuere et prouidere vt ſine metu irregularitatis, clericus habens iurisdictionem temporalem, poſſet per ſe iuſtitiã ſanguinis exercere. 25.q.nu. 39

Paradiſus terreſtris eſt in partibus Orientalibus, & p'ura de eo. 22.q.nu. 21

Paragraphus ſane. & §. de quæſtionibus, c. Accuſatus de hæretic. lib. 6. videntur extendi ad alios caſus. 23.q. nu. 4

Paragraphus ſane, fauet iurisdictioni ordinariæ. ibi.nu. 5

Paruulo exiſtenti in vtero matris, non eſt traditum remedium expiationis a peccato originali. 19.quæſt.nu. 7

Paruuli, an erãt melioris conditionis tempore legis veteris, quàm tempore legis Euãgelicæ, ibi.nu. 18

Paruuli nondum nati, non habebant remedium ab originali peccato, ibi.nu. 19

Paruuli ante octauum diem taxatum circumciſioni, an ſaluabantur, ſi moriebantur ante octauum diem; ſecus eſt in lege Euangelica. ibi.nu. 20

Patruus, an ſit prohibitus de iure diuino filiã fratris ſui ducere in vxorem. 21. q. nu. 44

Patruus, ſecundum legem diuinam, poterat ducere filiam fratris ſui; & in hoc articulo omnes gloſæ & doctores canoniſtæ errarunt. ibid.nu. 45

Pax non poteſt eſſe facile in familia, vbi vni viro plures vxores iunguntur. 26. quæſt. numer. 18

Peccatorem occultum excommunicat Eccleſia militans. 30.q.nu. 17

Peccator occultus ligatur ab Eccleſia, licet non iudicetur. ibi nu. 20

Peccatum occultũ proximi, ſciens, debet procurare illius ſalutem. ibi.nu. 28

Peccati originalis remedia ceſſauerũt veniẽte lege Euangelica. 19.q.nu. 26

Peccator grauiſſimus agens pœnitentiam in hoc mundo, ſaluabitur. 22.q.nume. 32

Peccator, ſi conuertatur, Deus ei miſeretur, 32.q.numero. 14

Pœnitens debent defendi ab Eccleſia. 25.q. nu. 62. & præced.num. 61

Peritus errãs in articulo fidei etiam nõ diuulgato, pertinax hæreticus eſt. 30.q.nu. 35

Perſeuerantia, quomodo differt a pertinacia, 3. q. nu. 2

Pertinacia facit hæreticũ in ijs quæ fidei ſunt 2.q.num. 10

Pertinacia in hæretico quæ ſit, & pertinaciter dictum. 3.q.num. 1

Pertinacia duplex conſideratur in hæretico ibid.nu. 3

Pertinacia mentalis non poteſt liquere iudicii, niſi per confeſſionem rei. ibid.nu. 4

Pertinaci mentali non creditur, ſi habet præſumptionem contra ſe. ibid.nu. 5

Pertinacia mentalis probatur per violentam præſumptionem. ibid.num. 7

Pertinacia exterior, quo capitur. ibid.nu. 8

Pertinaciter dictum, quo intelligitur, habes multa exempla, ibid. nu. 11
Pertinacia Iudæorum fuit damnata a Chriſto. ibid. numero. 12
Pertinaciam conuincendi modi multi traduntur. ibid. num. 13
Pertinacia in hæretico probatur ſingulari modo. ibid. nu. 14
Pertinax hæreticus, an ſit omnino relaxandus brachio ſæculari. ibid. nu. 15
Pertinacia nõ videtur requirenda ad hoc vt quis ſit cenſendus hæreticus, augmentatur author. 29. q. numero. 1
Pertinacia requiritur ad conſtituendum quẽ hæreticum. ibi. nu. 7
Pertinax hæreticus eſt qui prædicat fidẽ noſtram eſſe falſam. ibi. nu. 8
Pertinacia hæretici confeſſi, quomodo probatur. ibi. nu. 29
Pertinacia, an probetur ex verbis vel factis hæreticalibus. ibi. nu. 30
Pertinacia hæretici conuincitur multis modis. 30. quæ. numero 1
Pertinacia a iure pſũpta in hæretico. ibi. n. 2
Pertinacia a iure præſumpta eſt in iis quos ius dicit hæreticos manifeſtos. ibi. nu. 3
Pertinax hæreticus eſt, qui dicit, nouum vel vetus teſtamentũ eſſe falſum. ibi. nu. 12
Pertinax hæreticus eſt, qui dicit Eccleſiã uniuerſalem errare, vel erraſſe. ibi. nu. 16
Pertinax hæreticus eſt, qui aliquẽ cogit abiurare fidem catholicam. ibi. nu. 65
Pertinax hæreticus eſt qui nouos errores gignit. ibid. nu. 38
Pœna non debet tenere niſi ſuos authores de æquitate canonica, ſed fallit. 18. q. nu. 14
Pœna priuatiua, non autem poſitiua quis punitur pro culpa alterius, ibi. nu. 15
Pœna poſitiua aliquando quis punitur ob utilitatem reipublicæ. ibi. nu. 16
Pœna poſitiua aliquãdo Deus punit aliquos temporaliter. ibi. nu. 17
Pœnitentia, infra quãtum tẽpus admittatur, ad hoc ut alicui remittatur pœna pro uerbis maledictis contra Deum. 20. q. nu. 16
Pœna ſtatuta contra homicidã intelligitur, ſi doloſe occiderit. 36. q. numero. 14
Petrus definit quæſtionem de non obſeruandis cæremoniis legis. 9. q. numero. 6
Petrus comparatur Moyſi in determinandis cauſis fidei. ibi. nu. 7
Petrus primatum habuit eccleſiæ, & hodie Papa. ibi. nu. 8
Philoſophi antiqui in multis peccauerunt cõtra legem naturalem. 23. q. nu. 22
Plenitudo præſens in principe quando dicitur. 20. q. nu. 3
Pluralitas uxorũ, an ſit cõtra perfectionẽ matrimonij, prout eſt in remediũ. 23. q. n. 19
Plura requiſita cum ſunt ad aliquid vno deficiente nihil agitur. 29. q. nu. 4
Poſitio conſequentis neceſſario præſupponit antecedens. 10. q. numero. 4
Potentia proxima actui habetur pro actu. 33. q. nu. 38
Poteſtas ordinata & abſoluta, quæ ſit. 20. q. nume. 1
Potẽtiã Dei nullo modo debemus negare, niſi appareat manifeſta cõtradictio, ibid. n. 14
Præcepta legis Moſaycæ erant in triplici differentia 31. q. nu. 2
Præcepta affirmatiua ſeu negatiua an ſint ſemper obligatoria. 12. q. nu. 3
Præcepto ducis belli eſt omnino obediendũ et ſi quis contrarium fecerit etiã in fauorẽ reipublicæ, debet puniri. 22. q. nu. 14
Præcepto iniuſto ducis belli, non eſt obediendum, ſed Deo. ibi. nu. 15
Prædicatores cauti eſſe debent, ne prædicando faciant turbare animos audientium in iis quæ fidei ſunt. 13. q. nu. 19
Prædicatores arguit, quales eſſe debeant oſtẽdit. 28. quæſt. numero. 33
Prædicans, ſeu aliquid dicens contra fidẽ notoriam ſine proteſtatione, eſt hæreticus tenendus. 29. q. nu. 15
Prædicans, ſeu dicens aliquam aſſertionem contra fidem ſine proteſtatione, quomodo

poteſt

poteſt excuſari. ibi, nu. 18
Prælati debent curare, ne quis ſcãdalizet ple bẽ ſibi commiſſam. 11. q. nu. 11
Prælati credere debent explicite articulos fidei, & ideo errantes in eis non excuſantur. 12. q. nu. 5
Præſumptio iuris & de iure tollitur per confeſſionem partis dicentis factum aliter ſe habere. 24. q. nu. 28
Præſumptio nõ facti tollit præſumptionem iuris & de iure. ibi. nu. 30
Præſumptio uiolenta de hæreſi eſt contra illum qui primo aſſeruit aſſertionem catholicam, poſtea negauit. 30. q. nu. 41
Præſumptio leuis uel quale quale præiudiciũ reſultans ex teſtibus receptis inter alias perſonas, ad quid prodeſt. 34. q. nu. 44
Præſumptio, & ſuſpitio, quomodo inter ſe differunt. ibi. nu. 45
Princeps aſſumptus in plenitudinem poteſtatis, non eſt liberatus a dictamine rationis. 22. q. nu. 10
Principi præcipienti ut quis puniatur pœna capitali indebite, non eſt obediendum, ſed conſulendum. ibi. nu. 13
Priuatus aliquo officio, non debet amplius ad illud reſtitui. uide multa ſimilia. 36. q. num. 9
Procuratorium mãdatum repertum penes aliquem, facit præſumere illum eſſe procuratorem. 28. q. nu. 24
Probationes debent eſſe clariſſimæ ubi agitur de uita hominis. 7. q. nu. 16
Probabile quid ſit. 5. q. nu. 15
Probationes imperfectæ in ſua ſpecie, quomodo, & quando coniunguntur ad faciendũ indicium, non autem ad plenam probationem, & declaratur Bal. in l. ſi quis ex argentarijs. §. cogere. ff. de eden. 25. q. num. 21
Probationes plures imperfectæ non probant ad plenam probationem. 35. q. nu. 8
Probatio dubia non releuat. 35. q. nu. 5
Profeſſori cuilibet in ſua profeſſione credendum eſt. x. q. nu. 3
Profeſſio, quam faciunt broxiæ dæmoni, eſt duplex. 34. q. nu. 3
Profitentes errorem hæreticorum, ſunt hæretici manifeſti. 29. q. nu. 20
Profeſſio multis modis in iure capitur. ibid. num. 21
Profeſſio capitur pro ſecta, ſeu diſciplina. ibidem num. 22
Prophetarum & Apoſtolorum libri. 22. q. num. 53
Propoſitiones aliquas abſurdas & irrationabiles eſſe, iudicis cognitioni relinquitur. 6. q. nu. 2
Propoſitio ambigua, an debeat intelligi ſecundum ſenſum. 7. q. nu. 1
Propoſitio hæretica dicta, ſi ſit ſine dolo, non punitur dicens. ibi. nu. 14
Propoſitio alio modo concipitur ſcribendo, alio modo diſputando. ibi. nu. 19
Propoſitionem ambiguam diſputans, non debet ſtatim damnari. ibi. nu. 20
Proprietas uerborum in ſacra ſcriptura non ſemper eſt attendenda. ibi. nu. 22
Propoſitionem eſſe hæreticam uel non hæreticam, an poſſit Epiſcopus uel inquiſitor determinare, quando eſt altercatio inter Doctores. 8. q. nu. 1
Propoſitionem habentem implicitam hæreſim, non poteſt declarare hæreticam Epiſcopus uel Inquiſitor ibi. nu. 3
Propoſitio dubia non eſt damnanda. ibidem num. 11
Propoſitio illa; Filius Dei ſuſcepit hominem, quomodo intelligitur. 14. q. nu. 3
Propoſitio aſſerta cõtra dicta Sanctorum Doctorum Eccleſiæ, an poſſit dici hæretica. 15. q. nu. 1
Propoſitiones Sacrorum Doctorum, ſi in ſenſu proprio non ſunt ueræ, potius ſunt exponendæ quàm ſequendæ. 22. quæſtione num. 50

Proteſtatio quæ fit a prædicantibus, ſeu diſputantibus de fide, quòd non intendunt aliquid dicere contra fidem, eos excuſat. 12. q. numero. 1
Proteſtatio in ijs quæ ſunt fidei, quomodo definitur. ibid. nu. 2
Proteſtans in mortis articulo, quòd vult mori tanquàm Chriſtianus, non poteſt poſt mortem accuſari de hæreſi. ibidem. numero. 6
Proteſtans non excuſatur omnino, quin teneatur ſuum errorem reuocare. ibidem. numero. 7
Proteſtatio nō prodeſt ei qui tenetur ſcire aliquam propoſitionem eſſe hæreticam, & errat in ea pertinaciter. ibi. nu. 9
Proteſtatio iuuat eum, qui ſcripſit librum erroneum, & mortuus eſt; quia non poteſt de intentione interrogari. ibi. nu. 10
Proteſtatio non iuuat ijs qui fuerunt vel ſunt hæretici in omnibus, ſed in aliquibus. ibi. numer. 15
Proteſtatio non prodeſt diſputantibus de ijs quæ iam ſunt definita ab Eccleſia. ibidem. numero. 16
Proteſtans ꝙ non intendit dicere contra fidem, excuſatur ab hæreſi. 29. quæſtione. numero. 1
Proteſtatio quam faciunt prædicantes, quòd non intendunt aliquid dicere contra fidem, eſt multum a iudicibus attendenda. ibid. nu. 14
Punitus a iudice Eccleſiaſtico, poteſt puniri a ſæculari, quando non fuit integre punitus in crimine miſti fori, 25. q. nu. 61
Punitur quis ſine culpa in pluribus caſibus. 18. q. num. 12
Punitur nullus abſque culpa præcedente, niſi propter manifeſtationem gloriæ Dei, vt in cæco nato dixit Chriſtus. ibid. nu. 13
Purgatorium negare poſt hanc vitam, eſt erroneum, & hæreticum. 22. quæſtione. numero. 54
Purgatorium non eſſe, eſt hæreſis damnata in concilio Florentino. ibid. nu. 60
Purgatorii loco eſt ſimul pœna ſenſus & damni; vtraque tamen temporalis ibidem, numero. 61

Q

Qualitates non entium nullæ ſunt. 24. q. num. 36
Quæ dicantur ſapere hæreſim manifeſtam. 23. q. nu. 63
Quæſtio incidens, & quæſtio emergens quæ dicantur. 25. q. num. 50
Quæſtio incidens vel emergens conſiſtens in facto vel in iure in cauſis ſpiritualibus, an ſit decidenda coram ſæculari, vel remittenda ad Eccleſiaſticum, vide copioſius quàm alibi. ibid. num. 51
Quæſtio vſurari incidens coram iudice ſæculari, a quo decidetur. ibi. nu. 52
Quæſtio iuris, & quæſtio facti, quando dicatur in materia vſuraria. ibid. num. 53
Quæſtio facti, quando a iudice ſæculari poteſt decidi in cauſa ſpirituali. ibidem. numero. 55
Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatū & in cælis, declaratur optime. 33. q. numero. 14

R

Ratio diuinorum decretorum non eſt quærenda. 19. q. nume. 12
Regnum Dei eſt in ſimplicitate, non in contentione ſermonis. 22. quæſtione. numero. 48
Regula omnis pro ſe habet intentionem fundatam. 18. q. num. 20
Regula Auguſtini ſuper damnatis hæreſibus. 21. q. num. 26
Reipublicæ vtilitas eſt, vt quis aliquando ſuo iure priuetur. 18. q. nu. 11

Rei ad ſe non pertinenti, nemo ſe debet intromittere. 10.q. nu. 16

Relapſo in hæreſim ſponte confitenti parcendum eſt, ſi de illo relapſu non conſtat per teſtes; & filij eius non fiunt inhabiles. 25. quæſt. numer. 25

Relapſi in hæreſim, quando ſunt tradendi curiæ ſæculari. ibi. nu. 26

Religioſus accipiens publice uxorem, uolens defendere errorem, vt hæreticus damnandus eſt. 22.q.nu. 38

Reo ſeipſum offerenti ad iudicem, & confitenti delictum non probatum, parcendum eſt ibi. nu. 28

Reſcriptum contra publicam vtilitatem, non eſt obſeruandum. 22.q. nu. 11

Reſurrectionem generalem negare eſt hæreticum. 18.q.nu. 5

Reſponſio ad contraria quod virgo Maria fuit mortua. 18.q. num. 9

Reſponſio, quàm facit reus accuſationi, fundatur in iure naturali. 34.q.nu. 24

Reuelatio, de qua in c. gaudemus. de diuortijs, quod antiqui poſſent bigamiam contrahere, quomodo intelligatur. 23.q.nu. 46

Ritus quid ſit, 32.q. nu. 5

Ruſticus & idiota errans in fide, credens quod etiam ſic teneat Eccleſia, excuſatur ab hæreſi. 12.q.nu. 4

Ruſtici, & idiotæ excuſantur ab hæreſi, ſi credunt id quod credit Eccleſia. quæſtione. 23. numero. 6

Ruſticus nō excuſatur in ijs quæ publice prædicantur in Eccleſia. 30.q. nu. 34

S

Sacerdotes ſimplices debent habere notitiam canonum pœnitentialiter. 28. q. num. 29

Sacræ ſcripturæ profunditatem nullus ſcire poteſt, niſi ex reuelatione diuina. vide multa egregia. ibi. nu. 35

Sabbathi obſeruantia erat cæremonialis. 32. q.num. 1

Sabbathum, a qua hora incipiebat ſecundum Iudæos. ibi, nu. 2

Sabbathi obſeruantia, in quibus conſiſtebat. ibi. nu. 3

Sabbathi obſeruatio innuit quòd Chriſtus non uenit, quod eſt hæreticum.. ibidem. numero. 11

Sabbathi pars non eſt obſeruanda, ibidem numero. 12

Sabbathi veſperum feſtiuans propter ſabbathum ſubſequens, iudaizare dicitur. ibidē. numero. 9

Sanctificati in vtero, ideſt mundati a peccato originali qui ſint. 19. q. nu. 23

Scandali cauſa prouiſio etiam facta retractatur. 22.q. nu. 7

Scientia præſumitur in ijs quæ publice fiunt. 23.q. nu. 82

Scientia diſtinguitur inter gradus iure naturali prohibitos, & poſitiuo ad oſtenſionem erroris. ibid. num. 89

Scire quis præſumitur quæ publice dicuntur. 30.q.nu. 31

Scriptura ſacra nullam recipit dubitationem veritatis. 5.q. nu. 3

Scriptura ſacra vtitur dictis philoſophorum, & ſancti Doctores ſacræ ſcripturæ, & dictis aliorum Doctorum, ſed diuerſimode. 13.q. num. 24

Scriptura ſacra eſt infallibilis veritatis. 15. q.num. 6

Scriptura ſacra ſi non contineret infallibilem veritatem, maximum eſſet inconueniens, ibid. nume. 8

Scripta ſanctorum non ſunt infallibilis veritatis. ibid. nu. 9

Scriptura ſacra innititur reuelationi factæ apoſtolis & prophetis. ibi. nu. 11

Scripta ſanctorum Doctorum. S. Auguſtini & aliorum de fide catholica & damnatione hæreticorum ſunt approbata ab Eccleſia, & nulli

& nulli licet eis contradicere. ibid.nu. 12

Scriptura ſuſcepta ab Eccleſia non eſt maioris authoritatis quàm ſacra ſcriptura. 21. *q.num.* 6

Secunda iuſſio eſt expectanda a ſuperiore, quando aliquid prouidetur contra iuſtitiam. 22.*q.nu.* 3

Secta Iudæorum, an ſit peior ſecta Agarenorum. 23.*num.* 57

Senſus literalis ſacræ ſcripturæ, quis ſit. 6. *q.num.* 15

Senſus literalis eſt efficax argumentum contra hæreticos, non myſticus ſeu ſpiritualis, 22.*q. nu.* 22

Sententia eccleſiaſtici iudicis non parit executionem rei iudicatæ coram ſæculari. 25. *q. num.* 60

Sententia iudicis præſumitur iuſta, niſi ſit interpoſita appellatio. 29.*q.num.* 32

Sententia lata inter alios an faciat præiudicium alijs qui non fuerunt citati. 34. *quæſtio.num.* 43

Sententia magiſtri in alia materia, quando excuſat. 21.*q.nu.* 7

Sententia magiſtri non excuſat diſcipulum in concernentibus fidem.ibi.nu. 34

Sententia Imperatoris non requirit exactum ordinem iudiciorum. 22.*q.nu.* 17

Sentire male de ſacramentis Eccleſiæ quis dicatur. 23.*q.num.* 51

Sentiens male de ſacramentis Eccleſiæ, ut incurrat hæreſim quid debeat dicere, ibidem numero. 52

Sermo diui Hieronymi nõ deberet legi in *matutinis de aſſumptione Beatæ Virginis.* 17.*q.num.* 3

Significatio proprij vocabuli capitur ex definitione.in præamb.num. 7

Singularitas teſtium in quo conſiſtat. 34.*q. numero.* 7

Sodomiæ peccatum quàm graue ſit pluribus authoritatibus, & rationibus oſtenditur. 23.*q.num.* 23

Status hominis triplex conſideratur poſt animæ infuſionem. 19.*nu.* 4

Statuentis mens extenditur ad ea, de quibus ſi recordatus fuiſſet, idem ſtatuiſſet. 23. *q.num.* 59

Superiores non debent graue ferre conſultationes inferiorum. 21.*q.nu.* 2

Superiori præcipienti vt delegatus ferat ſic ſententiam, non eſt obediendum, ibidem. numero. 16

Superiores caueant ne præcipiant inferioribus vt proferant ſententiam, dicendo facies ſic, & ſic, ibidem numero. 18

Superiores patienter debent tolerare conſultationes inferiorum.ibid.num. 19. *& ſupra numero.* 3

Suſpectus eſt de hæreſi qui recedit a communi vita fidelium, & abiurat, & Inquiſitor procedit contra hos ſuſpectos. 23. *quæſt. numero.* 61

Suſpitio quando dicatur leuis, quando vehemens, quando violenta, quod raro inuenies. 34.*q.nu.* 46

Suſpitio etiam vehemens hominis temperat ſententiam a pœna naturali ipſius delicti. ibid.numero. 57

T

Tacitum & expreſſum habent inter ſe differentiam. 23.*q.nu.* 51

Theologi cognoſcere debent cognitione magiſtrali, an aliqua propoſitio ſit hæretica vel catholica. 10.*q.nu.* 6

Theologia ſola non poteſt regi Eccleſia, ibidem.num. 22

Theologia ſcholaſtica multum nobis prodeſt. 14.*q.numero.* 6

Teſtis idoneus quis ſit. 8.*q.nu.* 9

Teſtis deponens de confeſſione hæretici, dicitur deponere directe, vel de crimine. 25. *q.numero.* 15

Temeraria aſſertio quæ ſit. 20.*q.num.* 12

Temeraria aſſertio eſt errans, dubia, & ſcandaloſa. ibid. nu. 13
Teſtis primo dicto ſtandum eſt, & non ſecundo. 30. q. numero. 39
Teſtes duo ſufficiunt in quocunque crimine ad condemnationem. 34. q. nu. 1
Teſtes duo ſufficiunt ad condemnationem hæretici, ſi darentur nomina teſtium, ibid. nu. 2
Teſtes tres hodie requiruntur ad condemnandum aliquem de hæreſi. ibi. num. 3
Teſtes debent eſſe omni exceptione maiores ad condemnandum. ibi. nu. 4
Teſtes omni exceptione maiores qui ſint, de quibus iudex ſe debet informare, & ſi eſt ſpurius vnus ex teſtibus. ibid. num. 5
Teſtes debent eſſe contextuales ad hoc vt plene probent aliquem actum indiuiduum, ibid. nu. 6
Teſtes ſingulares quando probent in crimine hæreſis, concordia. ibid. nu. 9
Teſtes ſingulariter deponentes de varijs aſſertionibus hæreticis, non probant aliquẽ hæreticum. ibi. nu. 10
Teſtes non conuenientes in vnum finem, nihil valent. ibi. nu. 11
Teſtis unus, ſi audiuit unam aſſertionem in vno loco ab vno, & alius ab eodem in altero loco, iſti duo teſtes non ſunt ſingulares, ibid. nu. 12
Teſtes recepti in generali inquiſitione, ſiue in ſummario iudicio non probant in particulari niſi repetantur, & reproducantur in plenario & particulari. ibi. nu. 16
Teſtes recepti in generali inquiſitione ſunt repetendi in particulari poſt litem conteſtatam reo citato. ibi. nu. 17
Teſtes recepti in generali inquiſitione contra hæreticos, ſunt repetendi in particulari coram duabus perſonis religioſis. ibid. numero. 18
Teſtes recepti in generali inquiſitione, non repetuntur in ſpeciali, ſi hoc habet ſtylus curiæ. ibi. nu. 19
Teſtes omnino repetendi ſunt in ſpeciali inquiſitione, contra Anto. de Butr. ſecundum Barto. in l. fin. ff. de quæſtionib. ibidem, num. 20
Teſtes, an ſint recipiẽdi in cauſa hæreſis poſt litem conteſtatam, citato ipſo accuſato, ibid. num. 21
Teſtes in criminalibus recipiuntur lite conteſtata. ibi. nu. 21. & 25
Teſtes recepti in generali inquiſitione criminum contra certam perſonam vel certum genus perſonarum, non repetuntur in ſpeciali. ibid. num. 32
Teſtes recepti in inquiſitione ſpeciali contra certam perſonam, non ſunt amplius repetendi; & ibi declaratur Bart. in l. fin. in fin. ff. de quæſt ibi. nu. 34
Teſtes recepti in inquiſitione generali contra certam perſonam in crimine hæreſis, ad hoc vt non repetantur, requiritur q̃ ſint examinati in forma iuris coram duabus religioſis perſonis. ibi. nu. 35
Teſtes examinati in generali inquiſitione, & non repetiti in ſpeciali, an faciant indicium contra inquiſitum ſeu ſemiplenam probationem, ibid. nu. 37
Teſtis in ciuilibus facit ſemiplenam probationem; in criminalibus vero dubitatur. ibidem. num. 39
Teſtis, ſi non debet iurare, vt in declaratione dicti ſui, non eſt pars citanda. ibidem. numero. 40
Teſtis examinatus inter alios, an noceat tertio qui non fuit citatus. ibi. nu. 41
Teſtis examinatus in ſummario iudicio, ſi dicat contrarium in plenario, ſtatur ſecundo dicto, non primo; ſecus in confeſſione. ibid. num. 42
Teſtis debet deponere de formalitate verborum, quando ſuper verbis eſt quæſtio. ibi. numero. 47
Teſtes deponentes de verbis, debent deponere

nere de credulitate dicentis. ibidem. numero. 52
Teſtis deponens de facto hæreticali, non debet deponere de credulitate facientis. ibidem, numero. 53
Teſtis non debet deponere in ſcriptis, niſi factum eſſet multum implicitum, ibidem. numero. 54
Teſtis dicens varia, & contraria, non poteſt concordari ad victoriam, ſed ad euitandum periurium, 35. q. nu. 6
Teſtes non debent deponere per eundem ſermonem, niſi agatur de formalitate verborum. ibid. nu. 7
Teſtes debent eſſe repetiti in particulari inquiſitione, alias non probant, ibidem. numero. 8
Trinitatem perſonarum indiuiduis, qui vult probare ratione naturali, dupliciter derogat fidei. 13. q. num. 26

V

Varijs exiſtentibus negotijs conſulitur imperialis Maieſtas. 22. quæſtione, numero. 1
Verba, an debeant intelligi ſecundum communem ſenſum. 7. q. nu. 2
Verba ambigua an debeant intelligi contra proferentem. ibi. nu. 3
Verba propoſitionis debent intelligi ſecundũ intentionem dicentis. ibi. nu. 4
Verba ſi ſunt ambigua, debet proferẽs interrogari de intentione. ibi. nu. 5
Verba debent eſſe ad iudicandum quem eſſe hæreticum. ibi. nu. 7
Verba ſacræ ſcripturæ male intellecta traxerunt aliquos ad hæreſes. ibidem. nu. 21
Verba quando ſunt intelligenda ſecundum communem vſum loquendi. ibidem. numero. 24
Verbã quãdo ſunt interpretanda contra proferentem. ibi. nu. 25
Verba obſcura debent intelligi in mitiorem partem. ibi. num. 26
Veritates catholicæ non ſunt in dubium reuocandæ. 18. q. nu. 6
Verba blaſphema dicens, debet pænitere, vt remittatur ſibi pæna. 20. quæſtione. numero. 15
Verbum, poteſt, præcedente negatiua priuat potentiam. ibid. nu. 17
Verba, ſecundum Deum & conſcientiam, quomodo intelligantur. 22. quæſtione. numero. 37
Verbum, prodere, quot modis capiatur in ſacra ſcriptura, & alibi. ibidem. numero. 45
Verborum proprietas non eſt omittenda in dubio. ibi. nu. 46
Verbum hæreticale non facit quem hæreticum ſi non adſit pertinacia. 23. quæſtio. numero. 53
Verba cui non conueniunt, nec iuris diſpoſitio. 24. q. nu. 25
Verbum ſimilitudinem ſignificans non ſemper ſimilitudinem inducit, quando ſequiquitur abſurditas intellectus. 24. quæſt. numero. 34
Verba ſi non conueniunt, nec legis diſpoſitio. 29. q. nu. 20
Verbum, quibuſcunque, generale eſt, & neminem excipit. 33. q. nu. 12
Verbum, quibuſcunque, non reſtringitur ad habiles, quando agitur de fauore fidei, & vt delicta remaneant impunita. ibid. numero. 13
Verbum, aliter ſentire, poſitum in capit. ad abolendam, in primo, de hæret. quomodo intelligatur. ibi. nu. 15
Verbum hæreticum dicens ex infamia, & ebritate, quomodo debeat puniri. 36. q. numero. 12
Verbum, poteſt, non ſemper præcedente negatiua priuat potentiam. 23. quæſtione. numero. 44

Veriſimile attenditur, quia quod eſt longe a veriſimili ſpeciem habet falſitatis.24.q. numero. 8
Veriſimilitudinis præſumptio tollitur, ſi in contrarium veritas apparet. ibidem. numero. 33
Veriſimile ſemper debet attendi ſiue in teſtibus ſiue in alijs.35.q.nu. 2
Veritas eſt immutabilis,& plura de ea. 1.q. numero. 12
Veritas catholica quid ſit.4.q.nu. 1
Veritas catholica explicite,& implicite dicitur.ibid.nu. 2
Veritas catholica ſecundum Boetium.ibidem nume. 3
Veritas catholica eſt ſine approbatione Eccleſiæ.ibid.num. 5
Veritas catholica quid ſit ſecundum Theologos.ibidem.num. 7
Veritas catholica eſt credere determinatis a ſede Apoſtolica in ijs quæ fidei ſunt.5.q. numero. 12
Veritas catholica eſt credere ijs quæ ſacri doctores ſcripſerunt contra hæreticos. ibid. numero. 13
Veritas eſt omnibus rebus præferenda, & multa habes de veritate. 24.quæſtione numero. 32
Veritatem quærens, & ſequens doctrinam patris ſui, habet aliquam excuſationem ab hæreſi.29.q.numero. 6
Veritas infallibilis non eſt in ſcriptis ſanctorum Auguſti. Ambro.Hiero.& ſimiliũ, quod triplici ratione probatur.30. quæſtione numero. 50
Veritas infallibilis eſt in ſacra ſcriptura, cui eſt omnino ſtandum. 30. quæſtione. numero. 52
Virginem Mariam non eſſe mortuam dicere eſt ſcandaloſum & ſapiens hæreſim, & ibi traditur quid eſt dicere hæreſim.18.q.numero. 4
Vis præciſa excuſat quem ab hæreſi in tantum.30.q.num. 7
Vis cõditionalis ſicut nõ impedit characterẽ, ita videtur vt etiã non impediat hæreſim contrahi; argumentatur ſubtiliter, ibid. numero. 10
Viſitatio officialium in ſindicatu dicitur potius digeſtio.34.q.numero. 33
Vocabulorum perſcrutatio contra fidem infructuoſa eſt.33.q.nu. 33
Voluntas ſola iudaizandi, facit quem apoſtatam, quamuis cæremonias non ſeruauerit. 32.q.num. 16
Voti ſolemnitas eſt de iure poſitiuo.23.quæſtio.num. 45
Voti ſolemnis diſpenſatio poteſt fieri propter maius bonum.ibi.nu. 46
Vſurarum dubia quis debeat declarare Theologus an canoniſta.10.q.nu. 10
Vſuram non eſſe peccatum, ſi quis dixerit, quomodo intelligatur, vt hæreticus cenſeatur.3.q.nu. 9
Vſurarius præſumitur in foro conſcientiæ.7.q.nume. 18
Vſurarium contractum eſſe, ſi partes confitentur in iudicio, iudex ſæcularis quomodo ſententiabit.25.q.nu. 57
Vtens verbis ſacræ ſcripturæ ſeu Doctorum, an excuſetur ſi in hæreſim labitur. 14. q. numero. 1
Vxores plures habere eodem tempore eſt contra legem naturalem, ſecus ſi ſucceſſiue. 23.q.num. 15
Vxores plures habentes eodem tempore poſſunt ab Inquiſitore puniri.ibidem numero. 49
Vxores plures ducens eodem tempore nõ eſt hæreticus niſi defendat, idem in religioſo, ibidem, nume. 54
Vxores plures ducere eodem tempore, an ſit factum hæreticale.ibidem nu. 55
Vxores plures habens, ſi non conſtet de eius mente, ſuſpectus eſt de hæreſi. ibid. numero. 60

Vxores

Vxores plures tenens eodem tempore, punitur ab Inquiſitore vt ſuſpectus de fide, ibi.num. 90

Vxores plures habere eodem tempore, eſt ritus Agarenorum, 23. quæſtione. numero. 56

Vſuram non eſſe peccatum, & quòd Chriſtus non intrauit ianuis clauſis ad diſcipulos, dicere eſt hæreticum. 22. quæſtio. numero. 41

FINIS.

Series chartarum.

††† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm

Omnes ſunt Duerniones præter M. & N. qui ſunt ſingulares.